

MALLEVS
MALEFIC

TOM
·I·

Ex Libris Francisci poheit aduocati

3#

~~SPRENGER (Institoris)~~

~~MALLEUS~~

SPRENGER

MALLEVS MALEFICARVM,

MALEFICAS ET EARVM hæresim frameâ conterens,

EX VARIIS AVCTORIBVS COMPILATVS, & in quatuor Tomos iustè distributus,

QVORVM DVO PRIORES VANAS DÆMONVM versutias, præstigiosas eorum delusiones, superstitiosas Strigimagarum cæremonias, horrendos etiam cum illis congressus; exactam denique tam pestiferæ sectæ disquisitionem, & punitionem complectuntur. Tertius praxim Exorcistarum ad Dæmonum, & Strigimagarum maleficia de Christi fidelibus pellenda; Quartus verò Artem Doctrinalem, Benedictionalem, & Exorcismalem continent.

TOMVS PRIMVS.

Indices Auctorum, capitum, rerúmque non desunt.

Editio nouissima, infinitis penè mendis expurgata; cuique accessit Fuga Dæmonum & Complementum artis exorcisticæ.

Vir siue mulier, in quibus Pythonicus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriatur; Leuitici cap. 10.

LVGDVNI,
Sumptibus CLAVDII BOVRGEAT, sub signo Mercurij Galli.

M. DC. LXIX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

AVCTORES PRIMI TOMI

I. Fr. Iacobi Sprengeri, & Fr. Henrici Inſtitoris Inquiſitorum hæreticæ prauitatis Malleus Maleficarum.

II. Fr. Ioannis Nideri Theologiæ Profeſſoris Formicarium de Maleficis, & earum præſtigiis ac deceptionibus.

ILLVSTRISS. ET REVERENDISS.

D. D. P. EVERARDO

NITARD

SVPREMO

IN HISPANIA INQVISITORI.

VM nouis & nobilioribus Typis hoc ſanctiſſimum iuxta atque celeberrimum opus, ad operoſam Sacræ Inquiſitionis praxim perquàm neceſſarium, mandari curauerim, diu mihi deliberandum non fuit, cui potiùs nuncupandum atque inſcribendum eſſet; (Vir Illuſtriſſime & Reuerendiſſime Pater) cùm enim ſupremi, tota Hiſpania, in ſancto illo Tribunali, Præfecti, ſeu Præſidis munere ſapientiſſimè fungaris, tui profectò iuris eſt, & ſingulariter tibi deferendum, quidquid ad ſacrum illud miniſterium ſpectare videtur. Et verò ſi quid in ea praxi, vt vocant, quæ in hoc Libro explicatur & traditur copioſiſſimè, ſi quid, inquam, recti & iuſti, ſi quid artis & induſtriæ, ſi quid perſpicaciæ & prudentiæ habemus, in ea profectò viuendi agendíque ratione, quam fœliciter

inire visus es, iam tum ab initio, & fœliciùs huc vsque prosequeris, longè splendet illustrius, nobilius exprimitur, facilius & iucundius exequutioni mandatur; actiones tuæ priuatæ quasi publicæ leges censentur, & per te gesta præclarissimè, publica omnium documenta: non aliis præceptis, seu regulis sacrum illud Tribunal indigeret, nisi tuis factis & dictis; cum tua dicta sint, verissima incredibilis sapientiæ & prudentiæ quâ mirificè polles, oracula, facta verò, germana consummatæ virtutis, quam omnes in te mirantur, exempla. His accedit profundissima rerum diuinarum scientia, nec non peritia humanarum, quâ certè plurimùm vales; & hæc porrò ad plenum perfecti & numeris omnibus absoluti hominis cumulum, mirabili suauitate & religiosa modestia condiuntur. Hinc sanè mirum cuiquam minimè accidet, quòd Rex Catholicus Philippus IV. optimæ recordationis te à secretioribus consiliis Reginæ tutrici esse voluerit, & publico moriens statuerit instrumento, & Regina ipsa supremi Inquisitoris præfecturam tibi contulerit: te probè illa haud dubiè nouerat, quam scilicet ferè à cunis tuæ curæ creditam ad Religionem & Christianæ vitæ normam instituisti, ad sanctissimos optimósque mores formasti, & tuis indesinenter huc vsque consiliis iuuisti. Sed hæc frustrà in priuata Epistola, quæ publica voce, tota passim Europa celebrantur. Per te igitur mihi liceat celeberrimi tui nominis splendorem nostris Typis accersere, mihíque tui patrocinij fauorem impensè deprecari. VALE, Lugduni Segouiorum. VIII. Cal. Octob.

TABVLA

TABVLA
QVÆSTIONVM TOTIVS OPERIS.

PRIMÆ PARTIS.

INDEX QVÆSTIONVM.

SECVNDÆ PARTIS.

13. De

TERTIÆ PARTIS.

XV. De

INDEX QVÆSTIONVM.

PRIMA

PRIMA PARS MALLEI MALEFICARVM,

TRIA CONTINENS, QVÆ AD MALEFICIVM CONCVRRVNT: VT SVNT, Dæmon, maleficus, & diuina permiſſio.

QVÆSTIO PRIMA.

An Maleficium ſit?

Trvm aſſerere maleficos eſſe, ſit adeò catholicum, quòd eius oppoſitum pertinaciter aſſerere omninò ſit hæreticum? Et arguitur quòd non ſit catholicum quicquam de his aſſerere 26. *quæſt.*5. *Epiſcopi.* Qui credit poſſe fieri, aliquam creaturam aut in melius deteriúſve tranſmutari, aut in aliam ſpeciem, vel ſimilitudinem transformari, quàm ab ipſo omnium creatore, pagano & infideli deterior eſt. Talia autem referuntur fieri à maleficis, ideò talia aſſerere non eſt catholicum, ſed hæreticum. Prætereà nullus effectus maleficialis eſt in mundo. Probatur. Quia ſi eſſet, operatione dæmonum fieret. Sed aſſerere quòd dæmones poſſunt corporales tranſmutationes aut impedire, aut efficere, non videtur catholicum, quia ſic perimere poſſent totum mundum. Prætereà omnis alteratio corporalis, putà circa infirmitates aut ſanitates procreandas reducitur in moto-localem. Patet ex 7. *Phyſic.* Quorumcumque eſt motus cæli, Sed dæmones motum cæli variare non poſſunt. Dionyſ. *in epiſtol. ad Policarpum.* Quia hoc ſolius Dei eſt. Ergo videtur quòd nullam tranſmutationem ad minus veram in corporibus cauſare poſſint: quòd neceſſe ſit huiuſmodi tranſmutationes in aliquam cauſam occultè reducere.

cere. Præterea ſicut opus Dei eſt fortius quàm opus diaboli, ita & eius factura. Sed maleficium ſi eſſet in mundo, eſſet vtique opus diaboli contra facturam Dei: ergo ſicut illicitum eſt aſſerere facturam ſuperſtitioſam diaboli excedere opus Dei, ita illicitum eſt credere, vt creaturæ & opera Dei in hominibus, & iumentis valeant vitiari ex operibus diaboli. Præterea id quod ſubiacet virtuti corporali, non habet virtutem imprimendi in corpora, ſed dæmones ſubduntur virtutibus ſtellarum, quòd patet ex eo, quòd certi incantatores conſtellationes determinatas ad inuocandum dæmones obſeruant: ergo non habent virtutem imprimendi aliquid in corpora,& ſic multò minùs maleficæ. Item dæmones non operantur niſi per artem. Sed ars non poteſt dare veram formam. Vnde *in cap. de Mineris.* dicitur: Sciant auctores Alchimiæ ſpecies tranſmutari non poſſe, ergo & dæmones per artem operantes veras qualitates ſanitatis aut infirmitatis inducere non poſſunt, ſed ſi verè ſunt, habent aliquam aliam cauſam occultam abſque opere Dæmonum & maleficorum. Sed contra *in Decret.* 33. *quæſt.* 1. Si per ſortiarias maleficas artes nonnunquam occulto iuſto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante,&c. Loquitur de impedimento maleficiali quoad actus coniugales tria concurrere: ſcilicet maleficam,diabolum & Dei permiſſionem. Præterea fortius agere poteſt in id quod eſt minus forte. Sed virtus dæmonis eſt fortior virtute corporali Iob. 40. Non eſt poteſtas ſuper terram quæ ei valeat comparari, qui creatus eſt vt neminem timeret. Reſponſio. Hic impugnandi ſunt tres errores hæreticales quibus reprobatis veritas patebit: Nam quidam iuxta doctrinam. S. Thomæ *in* 4. *diſtinct.* 24. vbi tractat de impedimento maleficiali, conati ſunt aſſerere maleficium nihil eſſe in mundo, niſi in opinione hominum qui naturales effectus quorum eſſentiæ ſunt occultæ,maleficiis imputabant. Alij, qui maleficos concedũt,ſed ad maleficiales effectus illos tantummodo imaginari,& phantaſticè concurrere,aſſerunt. Tertij qui effectus maleficiales omnino dicunt eſſe phantaſticos & imaginarios, licèt dæmon cum malefica realiter concurrat. Horum errores ſic declarantur & reprobantur. Nam primò omnino de hæreſi notantur per doctores *in* 4. *Præfata diſtinctione*, præcipuè per S. Thomam *in* 3. *art.* & *in corpore quæſt.* dicens illam opinionem eſſe omnino contra auctoritates ſanctorum, & procedere ex radice infidelitatis. Quia auctoritas Scripturæ ſacræ dicit quòd dæmones habent poteſtatem ſupra corporalia & ſupra imaginationem hominum, quando à Deo permittuntur, vt ex multis Scripturæ ſacræ locis notatur. Ideò illi, qui dicunt maleficium nihil eſſe in mundo, niſi in exiſtimatione hominum, etiam non credunt eſſe dæmones, niſi in exiſtimatione vulgi, tantùm vt errores, quos homo ſibi ipſe facit, ex ſua æſtimatione imputet dæmoni. Et quòd etiam ex imaginatione vehementi aliquæ figuræ apparent in ſenſu tales quales homo cogitat, quòd & tunc creduntur dæmones videri, vel etiam malefici. Et quum hæc vera fides repudiat, per quam angelos de cœlo cecidiſſe, & dæmones eſſe credimus ideò & fatemur ipſos ex ſubtilitate naturæ ſuæ multa poſſe, quæ nos non poſſumus. Et illi qui eos ad talia inducunt, facienda, malefici vocantur, hæc ibi. Quia verò infidelitas in baptizato, hæreſis nominatur; ideò tales de hæreſi reprehenduntur. Alij duo errores dæmones & eorum naturalem potentiam non negantes, ſed inter ſe quoad effectum maleficialem & ipſam maleficam diſſidentes in quantum vnus concedit maleficam realiter cooperari ad effectum, non tamen verum, ſed phantaſticum. Alter verò per contrarium effectum realem

lem in læſo concedens, ſed maleficam phantaſticè putat cooperari. Fundamentum errorum ex *duobus locis canon.* qui habentur *26. quæſt.* 5. *Epiſcopi ſumpſerunt*, vbi primò reprehenduntur mulieres, quæ credunt ſecum Diana, vel Herodiade nocturnis horis equitare. Inſpiciatur *ibi* canon. Et quia ſæpè phantaſticè & imaginariè talia ſolummodò fiunt, ideò & illi errantes, de omnibus aliis effectibus ita fieri iudicant. Secundò quia ibi continetur quòd qui credit vel aſſerit poſſe fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriúſve immutari aut transformari in aliam ſpeciem, vel ſimilitudinem quàm à Deo omnium creatore, infidelis eſt, & pagano deterior. Vnde propter hoc, quòd *ibi* dicitur, deteriúſve immutari, dicunt illum effectum non eſſe realem in maleficiato, ſed tantummodò phantaſticum. Sed quod hi errores hæreſim ſapiant, & contra ſanum intellectum Canonis militant, oſtenditur primò tam per legem diuinam quàm etiam Eccleſiaſticam & Ciuilem, & hoc in generali, demum in ſpeciali verba Canon. exprimendo, licèt etiam in ſequenti quæſtione clariùs hoc deducatur. Nam lex diuina in pleriſque locis præcipit, maleficas non ſolùm eſſe vitandas, ſed etiam occidendas, cuiuſmodi pœnas non imponeret ſi non veraciter & ad reales effectus & læſiones cum dæmonibus concurrerent. Mors enim corporaliter non infligitur ſine corporali & graui peccato, ſed aliud de morte animæ quæ ex phantaſtica illuſione ſeu etiam tentatione oriri poteſt. Hæc eſt ſententia S. Thomæ *in 2. diſtinct. 7. in quæſtione.* An vti auxilio dæmonum ſit malum. Nam Deuter. 18. præcipitur omnes maleficos & incantatores interfici. Leuitici etiam 19. dicitur, Anima quæ declinauerit ad Magos & ad Ariolos & fornicata fuerit in eis, ponam faciem meam contra eam & interficiam eam de medio populi mei. Et iterum 20. Vir vel mulier in quibus pythonicus vel diuinus ſpiritus fuerit, moriatur, & lapidibus obruent eos. Et dicuntur pythones in quibus dæmon operatur miros effectus. Prætereà propter hoc peccatum Ochozias infirmus mortuus fuit. 4. Regum 1. & Saul. 2. Paralipo. 10. Diuinorum denique eloquiorum tractatores quid aliud in eorum ſcriptis dicunt 2. *diſtinct.* 7. & 8. cùm tradiderunt de poteſtate dæmonum & magicis artibus? Eorum ſcripta inſpiciantur & cuiuſcunque doctoris ſuper 2. *libr. ſent.* inuenies, nullo diſcrepante, magos & maleficos virtute dæmonum permittente Deo, miros effectus non phantaſticos poſſe producere. Taceo de variis aliis locis, in quibus Sanctus Thomas diffusè de huiuſmodi operibus pertractat, vt *in Summa contra genti. lib. 3. cap.* 1. & 2. *in prima parte. quæſt.* 114. *argum.* 4. Et in *ſecunda ſecundæ. quæſt.* 92. & 93. Inſpiciantur denique poſtillatores & gloſſatores de Magis Pharaonis. Exod. 7. Inſpiciantur & Dicta Auguſtini 18. *de Ciuitate Dei, cap.* 17. Et *in 2. de doctrina Chriſtiana.* Similiter aliorum doctorum quibus omnibus contradicere valdè abſurdum eſt, nec à vitio hæreſis excuſari poteſt. Immò in iure hæreticus cenſetur quicunque errat in expoſitione ſacræ Scripturæ, 24. *quæſt.* 1. *hæreſis.* Et quicunque aliter ſenſit de his quæ fidem concernunt, quam Romana tenet Eccleſia eod. c. & q. Hæc eſt fides: quod denique contra ſanum intellectum Canonis militent oſtenditur per legem Eccleſiaſticam. Nam & Canones & Doctores *ſuper cap. Si per ſortiarias & maleficas artes.* 24. *quæſt.* 1. & *extra de frigidis & maleficiatis*, quid aliud portendunt niſi de maleficiali impedimento circa actus coniugales declarare, quomodo dirimit contractum aut contrahendũ matrimonium. Dicũt enim ſicut S. Th. *in 4. vbi ſup.* quòd ſi maleficiũ ſuperueniat matrimonio ante carnalem copulam, tunc ſi eſt perpetuum, impedit & dirimit matrimonium contractum,

tractum, cuiusmodi sententia non daretur super illusorium & phantasticum effectum, vt de se patet. Videatur Hostien. *in summa copiosa* similiter Gotfrid. & Raymund. qui etiam nullibi leguntur dubitasse an talis effectus posset censeri imaginarius & non realis: sed hoc tanquam per se notum relinquebant, & quomodo posset censeri perpetuus vel temporalis declarant, si post triennium duraret, nec dubitabant an imaginariè per maleficam seu illusoriè intromitteretur. Sed quod verè & realiter potest talis defectus procurari virtute dæmonis propter pactum cum eo initum, vel etiam per ipsum dæmonem absque malefica, licèt hoc rarissimè fiat in Ecclesia, vbi sacramentum Matrimonij meritorium existit: sed quòd inter infideles hoc contingat, hoc est, quia iusto titulo illos possidere se cernit, vt Petrus de Palude *in suo quarto* recitat, de sponso qui desponsauerat idolum: & nihilominùs contraxerat cum quadam iuuencula, quam tamen cognoscere non potuit propter Diabolum, qui semper se in corpore assumpto interposuerat, cùm tamen in Ecclesia Diabolus conatur potiùs per maleficas propter suum lucrum in perditionem animarum tales effectus intromittere, & qualiter hoc facere potest, & quibus mediis, inferiùs declarabitur, vbi de septem modis nocendi hominibus per consimiles effectus tractabitur. Ex aliis etiam quæstionibus quas Theologi & Canonistæ circa hanc materiam mouent, hoc idem patet, discutientes quomodo possit tolli, & an licitum sit per aliud maleficium tollere, & quid, si malefica mortua sit, per quam maleficium est immissum: de quo casu Gotfrid. *in sua summa* mentionem facit, de quibus in quæstionibus tertiæ partis patebit. Cur denique tam diligenter Canonistæ varias pœnas promulgassent, distinguendo de occulto & manifesto peccato maleficorum, seu potiùs diuinatorum, cùm noxia superstitio varias habeat species, vt si notorium sit, Eucharistia denegetur. Si occultum, pœnitentiam 40. dierum, *de consecr. distinct.* 2. *pro diacon.* Item si Clericus, quòd deponendus & in Monasterium detrudendus. Si laïcus excommunicandus. 26. *qu.*5. *Non oportet.* Item quòd tales infames debeant censeri, & qui ad eos concurrunt, immò nec ad accusationem debent admitti. 2. *quæst.*8. *Quisquis nec*, sed per legem Ciuilem hoc idem ostenditur. Nam Azo. *in Summa super* 9. *lib. Codicis. rubrica de Maleficis ad Corneliam, de sicariis & homicid.* dicit: Sciendum, quòd omnes illi, quos vulgus maleficos vocat, & qui dicunt se scire aliquam artem diuinandi, patiuntur capitalem pœnam, vt *l. Nemo. Cod. de Maleficis.* Item inferunt pœnam *l. Culpa, & l. Nullus.* Hæ enim leges his verbis vtuntur, Nemini permittitur diuinare, alioquin supplicio capitis ferietur, gladio vltore prostratus. Et subdit: Sunt & alij qui arte magica vitæ innocentum insidiantur, animos mulierum ad libidinem flectunt, & hi bestiis subiiciuntur. vt *eod. Cod. l. Multi.* Decernunt etiam leges, quòd ad eorum accusationem quilibet admittatur, sicut & Canon. *in cap. In fauorem fidei. l.*6. *de Hære.* vnde subditur *ibidem.* Ad hanc accusationem quilibet admittitur quasi in crimine læsæ Majestatis: Ipsam enim propemodum pulsant majestatem Diuinam. Item quòd quæstionibus ad interrogandum subiiciatur. Subdit: Et quilibet nulla dignitate obstante quæstioni subiicitur: etiam qui conuincitur, vel si denegat facinus suum, sit eculeo deditus, vngulísque sulcantibus latera, perferat pœnas dignas suo facinore, vt *eod. Cod. l. Et si excepta.* Nota quòd olim duplici pœna tales plectebantur capite & vngulis, ad dilacerationem corporis seu ad deuorandum bestiis obiiciendo. Iam autem cremantur fortè propter fœmineum sexum. Item prohibent participationem. Vnde subditur.

Sed

Sed nec permittuntur tales ad limen alterius accedere, alioquin concremantur: nec aliquis debet eos suscipere vel consulere: alioquin deportantur in insulam, & omnia bona publicantur. Hîc notatur pœna exilij cum amissione omnium bonorum qui tales consulunt aut suscipiunt. Has pœnas vbi prædicatores populis, & rectoribus terrarum publicant, plus aduersùs maleficas, quàm ex aliis scripturarum allegationibus marcescunt. Præterea & per leges commendantur qui eorum maleficiis obstant. Vide *vbi suprà, l. Eorum.* Alij autem, qui faciunt id ne labores hominum ventorum grandinísque lapidatione sternantur, non pœna, sed prœmio digni sunt. Qualiter autem sit licitum talia impedire inferiùs patebit, vt priùs tactum est. Omnia autem hæc negare aut friuolè illis resistere, quomodo potest scrupulo hæreticæ prauitatis carere, iudicet vnusquisque, nisi fortassis cùm ignorantia excusabit: sed vtrùm huiusmodi ignorantia excuset, statim inferiùs patebit. Concludendum igitur ex omnibus præmissis Catholicam & verissimam assertionem, quòd malefici sunt, qui dæmonum auxilio propter pactum cum eis initum, maleficiales reales effectus, permittente Deo, procurare possunt, non excludendo quin & præstigiosos effectus & phantasticos etiam per media præstigiosa producere valeant. Sed quia præsens speculatio super maleficiales effectus versatur, qui plurimùm ab aliis differunt: ideò per hoc nihil ad propositum, cùm tales potiùs sortilegi vel incantatores dicantur, quàm malefici. Demum quia fundamentum sui erroris capiunt ex verbis Can. præcipuè duo vltimi errores, non loquendo de primo qui seipsum condemnat, dum nimium contra veritatem scripturæ exorbitat. Ideò ad sanum intellectum Canonis est procedendum. Et primò contra primum errorem dicentis medium esse phantasticum, sed extrema esse realia. Vbi notandum, quòd quatuordecim sunt species capitales in genere superstitionis, quas recitare breuitatis causa non expedit: quia clarè recitantur ab Isidoro, 8. *Etymolog.* Et *secunda secundæ*, per sanctum Thomam *quæst.92.* Tum etiam quia inferiùs, vbi de grauitate huius hæresis tractabitur, de ipsis mentio erit, & hoc *quæstione vlt. huius primæ partis.* Et species sub qua huiusmodi mulieres continentur, vocatur species pythonum, in quibus dæmon vel loquitur vel mira operatur. Et est sæpiùs prima in ordine. Species autem quâ malefici continentur vocatur species maleficiorum. Et quia inter se plurimùm distant, nec oportet quod qui in vna specie laborat, quòd etiam sub aliis comprehendatur. Ideò sicut Canon de illis mulierculis mentionem facit & non de maleficis; ita falsè Canonem interpretatur, qui huiusmodi imaginarias deductiones corporum ad totum genus superstitionis per omnes species eius reducere vult, vt sic illæ mulieres imaginariè solùm, ita & omnes maleficè transferantur: & perampliùs Canonem falsificat qui ex illo arguere vellet maleficam solummodò imaginariè ad effectum maleficialem ægritudinis vel morbi concurrere. Præterea tales sic errantes perampliùs reprehenduntur dum extrema concedunt realia, scilicet dæmonem operantem, & effectum morbi realem, medium autem instrumenti, scilicet personam maleficam, dicunt phantasticè concurrere, cùm tamen medium semper naturam participet extremorum. Nec valet, si dicatur, quòd etiam phantasia sit quid reale, quia sicut phantasia vt talis, nil potest efficere nec concurrere ad dæmonis operationem nisi per pactum initum cum dæmone, in quo pacto malefica se totam obtulit & astrinxit Diabolo verè & realiter & non phantasticè aut imaginariè solùm: ita etiam oportet quòd cooperetur Diabolo verè corporaliter. Nam

& ad hoc ſunt omnia maleficiorum opera, vbi ſemper aut per viſum aut per locutionem alicuius malefici inſtrumenti repoſiti ſub limine domus operatione ſua maleficia exercent, provt in ſequenti quæſtione patebit. Prætereà ſi quis verba Canonis diligenter inſpexerit, conſiderabit quatuor quæ Prædicatores, & Sacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas omni cum inſtantia populo prædicare debent, ſcilicet, quòd extra vnum Deum nemo arbitretur aliquid eſſe numinis vel diuinitatis. Secundò, quòd cum Diana vel Herodiade equitare, eſt cum Diabolo (qui ſe ita fingit & nominat) tranſmeare. Tertiò, quòd talis equitatura ſit tunc phantaſtica quando Diabolus mentem per infidelitatem ſibi ſubiectam agitat taliter vt ea quæ ſolo ſpiritu fiunt, corporaliter fieri credãtur. Quartò, quòd tali domino habeant in omnibus obedire. Vnde ad maleficiales actus hæc verba extendere eſt abſurdum, cùm ſint diuerſæ ſpecies. An autem malefici etiam localiter transferantur in ſua ſpecie ſuperſtitionis, vel ſolùm imaginariè ſicut Pythones, tractabitur de illo in *cap.* 2. *Partis cap.* 3. Quòd vtroque modo. Et ſic ſecundus error cum primo eliditur quod ad fundamentum & ſanum intellectum Canonis. Tertius inſuper, qui exverbis Canonis effectum maleficialem aſſerit phantaſticum ex verbis Canoni s etiam eliditur: nam in eo, quod dicit, qui credit poſſe fieri aliquam creaturam aut in melius deteriúſve tranſmutari, aut in aliam ſpeciem vel ſimilitudinem transformari, quàm ab ipſo omnium creatore, &c. Infideli deterior eſt. Hæ tres partes ſi nudè intelligantur, ſunt contra proceſſum Scripturæ & determinationem Doctorum. Nam poſſe fieri aliquas creaturas à maleficis, vtpote vera animalia imperfecta, inſpiciatur ſequens Canon. Nec mirum poſt allegatum Canon. *Epiſcopi*, quod Auguſtinus determinat de Magis Pharaonis, qui virgas in ſerpentes verterunt, inſpiciatur Gloſſ. ſuper illud Exod. 7. *Vocauit Pharao ſapientes.* Inſpiciatur & alia Gloſſa *Strab.* Quòd Dæmones diſcurrunt per mundum; quando per incantationem malefici per eos aliquid efficere conantur & colligunt diuerſa ſemina & ex eorum adaptatione poſſunt corrumpere diuerſas ſpecies. Inſpiciatur & Albertus *in l. De Animalib.* Inſpiciatur & S. Thom. 1. *parte. qu.* 114. *artic.* 4. Quorum dicta breuitatis cauſâ omittuntur. Solum hoc, ſupereſt vt intelligatur ibi *Fieri*, pro *Creari*: ſecundum etiam, quòd in meliùs deteriúſve valeat tranſmutari, intelligatur ſolummodo à Deo auctoritate, & ad corruptionem ſeu etiam punitionem: ſæpiùs tamen iſta miniſterio Dæmonum exercentur: & ſicut de primo dicitur: Dominus percutit & ipſe medetur, & ego occidam & ego viuere faciam. Ita de ſecundo dicitur fieri immiſſionem per Angelos malos; vt *ſuprà* tactum eſt. In præfato denique cap. *Nec mirum.* Inſpiciantur verba Auguſt. quæ dicunt maleficos & eorum operationes hominibus interdum non ſolum infirmitatem, ſed etiam mortem inferre. Tertium etiam ſanè intelligere expedit, cùm moderni malefici ſæpiùs opere Dæmonum tranſformantur in lupos & alias beſtias. Sed Canon loquitur de reali transformatione eſſentiali, & non de præſtigioſa, quæ ſæpiùs fit, de qua etiam Auguſt. 18. *De Ciuitate Dei cap.* 17. Multa refert, vt de famoſiſſima Maga Circe, & de ſociis Diomedis & de patre Præſtantij. De qua materia *in Capitulis ſecundæ partis* patebit, & an ſemper ſint præſentes vel abſentes malefici, & an illam formam Diabolus aſſumat vel ipſe homo per ſe videatur talis, Capitul. 6. & 7.

An ſit hæreſis maleficos aſſerere?

Sed quia ſecunda pars quæſtionis dixit, quòd his appoſitum aſſerere pertinaciter

tinaciter sit hæreticum, quæritur, an tales debeant haberi, tanquam manifestè deprehensi in hæretica prauitate, vel solùm vt de hæresi vehementer suspecti: Et videtur, quòd primo modo; nam Bernardus *in Gloss. Ordinaria, in cap. Ad abolendam. §. Præsenti. & vers. Deprehensi. extra de hæret.* Præsenti nihilominùs ordinatione sancimus, vt quicunque manifestè fuerint in hæresi deprehensi, &c. Declarat, quòd tribus modis quis censetur manifestè deprehensus, facti videlicet euidentiâ, quia publicè prædicat hæresim, vel legitima probatione per testes vel ex sua confessione. Et quia tales publicè prædicant seu temerè contra præfata omnia se opponunt asserentes maleficas non esse: aut quòd nullo modo valeant hominibus nocere: ideò tanquam manifestè deprehensi in tali prauitate sub distinctione continentur. Ad eundem etiam sensum est eiusdem Bernard. Gloss. *in cap. Excommunicamus secundò*, super verbo *Deprehensi publicè.* Ad idem etiam facit *cap. Super quibusdam, extra de verborum significatione.* Inspiciat *ibidem* lector *cap. Et reperiet veritatem.* Sed contrà, quia hoc nimis durum videtur, tum propter pœnam annexam quæ notatur *in cap. Ad abolendam. §. In præsenti, extra de hæred.* vbi in Clerico ponitur degradatio & quòd secularis relinquatur arbitrio potestatis secularis animaduersione debita puniendus, tum etiam propter ignorantiam & multitudinem eorum, quia culpabilis in tali errore cernitur, & ex multitudine tali rigor iustitiæ est temperandus, *distinct.* 40. vt constitueretur. Responsio, cùm nostra sit intentio potiùs à vitio hæresis huiusmodi prædicatores pro posse excusare quàm incusare, cùm dicitur *Extra de præsum. cap. literas. §. Quocirca mandamus.* Quatenùs cùm propter solam suspicionem quamuis vehementem, nolumus illum de tam graui crimine condemnari, &c. vbi Gloss. Super condemnari. Procedi potest contra talem sic vehementer suspectum; sed non debet propterea condemnari nisi adsit, vt *ibidem* declaratur, violenta suspicio: attamen, quia suspicionem excludere non possumus, & hoc propter friuolas eorum assertiones contra fidei veritatem, & cùm hoc triplex sit suspicio, leuis, vehemens & violenta, de quibus *in cap. Accusatus*, & *cap. Cum contumacia. l. 6. de hære.* & per notata per Archidiaconum, & Ioan. Andream super *cap. Accusatus.* & *verbo vehemens.* & *de Præsumpt. cap. Literas.* De violenta etiam loquitur Canon. *distinct.* 24. *Quorundam.* Ideò quærendum cuiusmodi suspicioni talia prædicans subiacet. Et quidem cum talia dogmatizantes, non æqualiter se, ad huiusmodi errores habere noscuntur, eò quòd aliqui ex simplici ignorantia iuris Diuini, aliqui etiam sufficienter informati adhuc fluctuant vacillando, & plenè assentire nolunt, & cùm error in mente hæreticum non faciat, nisi adsit pertinacia voluntatis, oportet etiam dicere, quòd ad suspicionem super crimen hæreseos non se æqualiter habeant; attamen quia per ignorantiam putant se posse euadere, aduertant populum, quàm grauiter peccant, qui ex huiusmodi ignorantia delinquunt. Nam licet multiplex sit ignorantia, tamen in rectoribus animarum ignorantia quæcunque sit, non potest dici ignorantia inuincibilis seu ignorantia particularis, secundùm philosophos, quæ à Iuristis & Theologis dicitur facti. Sed censetur in eis ignorantia vniuersalis, quæ est ignorantia iuris diuini, quia est eorum, quæ quis de iure ex lege diuina scire tenetur *dist.* 41. Nicolaus Papa, dispensatio cœlestis seminis nobis iniuncta est. Væ si non asperserimus, væ si tacuerimus. Tenetur enim habere scientiam sacræ Scripturæ, *dist.* 36. *per totum.* Et hoc ad subditorum animas informandas *eadem dist. cap.* 2. §. *Ecce.* & §. *Si quis vult.* licèt secundùm Ray. Hostiens.

ſtienſ. Thom. non requiratur quòd habeant ſcientiam eminentem, ſed quòd habeant competentem, id eſt, ſufficientem ad ſuum officium exequendum. Attamen pro illorum aliquali conſolatione, dummodò damna præcedentia lucris ſequentibus deinceps compenſent, eſt eis aduertendum, quòd hîc ignorantia iuris; licèt dicatur interdum affectata & ſupina, dicitur tamen affectata, id eſt voluntaria dupliciter. Quia interdum cum ſcientia intentionis, interdum cum ignorantia intentionis: prima in nullo excuſat, ſed damnat. De qua Pſalm. *Noluit intelligere vt bene ageret.* Secunda tamen diminuit voluntarium ita & peccatum. Quia fit quando quis tenetur aliquid ſcire, ſed neſcit quid teneatur, quæ etiam fuit *in Paulo primæ Tim.* 1. Miſericordiam conſequutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate. Quo tamen dicitur affectata indirectè, quia propter alias occupationes negligit addiſcere ea quæ ſcire tenetur, nec vult laborare in ſtudio ad ſciendum, illáque excuſat, non à toto, ſed à tanto. Et etiam iuxta Ambroſ. ſuper illud. *Rom.* 2. *An ignoras,* quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? dici grauiſſimè peccas, ſi ignoras, grauiſſimè, id eſt, valdè periculosè. Ideò præſertim iam in temporibus ad ſuccurrendum animarum periculis omnem ignorantiam repellamus, & duriſſimum iudicium, quod nobis imminet, ſuper diſtrictam rationem & talentum nobis creditum ſemper præ oculis habeamus, ne ipſa ignorantia etiam in nobis notetur craſſa vel ſupina, per metaphoram hominis craſſi vel ſupini, qui non videt etiam ea, quæ coram ipſo ſunt. Dicit enim Cancellarius *In floribus regularium moralium; & in ſecunda regula:* quòd culpabilis ignorantia iuris diuini non cadit in facientem, quod in ſe eſt. Ratio eſt, quia Spiritus ſanctus talem hominem de neceſſariis ad ſalutem, quæ vires eius excedunt docere immediatè paratus eſt. Ad primum argumentum ſolutio patet per ſanum intellectum Canonis. Ad ſecundum dicit Pet. de Tharam. Perimeret vtique ea magna ſua inuidia, qua aduerſus hominem agitatur, ſi à Deo permitteretur. Quòd autem Deus permittit ſibi aliqua, & aliqua non, hoc cedit in maiorem ipſius Diaboli contumeliam & diſplicentiam, quòd Deus in omnibus vtitur eo contra ſuam voluntatem ad manifeſtationem gloriæ ſuæ. Ad tertium dicitur; quòd ante rationem ægritudinis aut alterius effectus maleficialis ſemper præcedit aliquis motus localis in quantum dæmon per maleficam colligit determinata actiua, quæ videlicet lædere poſſunt, & apponit determinatis paſſiuis ad inferendum dolorem, vel nocumentum aut actum aliquem ſpurciſſimum. Et ſi quæritur an motus ille rerum à Dæmone localis reducatur in motum cœleſtem, dicendum eſt quòd non. Quia non mouentur ex virtute naturali, ſed mouentur ex obedientia naturali, qua ſubjiciuntur virtuti dæmonis, qui habet hoc ex virtute naturæ ſuæ, quod poteſt ſuprà corpora. Hoc dicò, non quòd poſſit influere rebus materialibus aliquam formam, vel ſubſtantialem vel accidentalem, abſque adminiculo alterius rei naturaliter. Sed quia poteſt, Deo permittente, res localiter mouere, & ex rebus coniunctis dolorem vel aliquam qualitatem producere. Vnde effectus maleficialis non ſubiicitur motui cœli, ſicut nec ipſe dæmon, licèt res illæ & infima ſubiiciantur. Ad quartum dicendum eſt: Opus Dei poteſt opere Diaboli omninò vitiari, prout ad præſens loquimur de effectu maleficiali; ſed quia hoc non poteſt niſi diuina permiſſione, ideò non ſequitur quòd Diabolus ſit fortior. Demum, quia non vitiat opera Dei per violentiam, cùm ſic etiam deſtruere poſſit. Ad quintum ſimpliciter notum eſt, quòd corpora cœleſtia non habeant virtutem imprimendi

in dæmones, cùm nihil agant vltra ſuam virtutem, ſed quòd magis aduocati ſub certa conſtellatione veniunt, duplici ex cauſa hæc facere videntur. Primò quia ſciunt virtutem illius conſtellationis iuuare ad effectum quem magis optant. Secundò faciunt, vt homines inducant ad venerandum aliquod numen in ſtellis, ex qua veneratione etiam ante tempora ritus idololatriæ proceſſit. Ad vltimum, quantum ad terminos argumenti ſuper aurum alchimicum, dicendum ſecundum ſanctum Thomam *in 2. diſt. 6. in ſolutione huius argumenti*, vbi declarat de virtute dæmonum in operando. Quod licèt quædam formæ ſubſtantiales per artem induci poſſint virtute naturalis agentis, vt quando forma ignis inducitur per artem in lingnum, hoc tamen non poteſt fieri vniuerſaliter, eò quòd ars non poteſt inuenire ſemper ſeu coniungere propria actiua propriis paſſiuis, poteſt tamen facere aliquid ſimile, & ſic alchimiſtæ faciunt aliquid ſimile auro, quantum ad accidentia exteriora, ſed tamen non faciunt verum aurum, quia forma ſubſtantialis auri non eſt per calorem ignis quo vtuntur alchimiſtæ, ſed per calorem Solis in loco determinato vbi viget virtus mineralis, & ideò tale aurũ non habet operationẽ conſequentem ſpeciem. Et ſimile eſt de aliis eorum operationibus. Ad propoſitum, Dæmones operantur per artem circa effectus maleficiales, & ideò abſque adminiculo alterius agentis nullam formam ſubſtantialem vel accidentalem inducere poſſunt, & quia non dicimus, quòd maleficia inferant per artem abſque adminiculo alterius agentis, ideò etiam cum tali adminiculo poteſt veras qualitates ęgritudinis aut alterius paſſionis inducere, ſed qualiter hæc adminicula ſeu adminiſtrationes inſtrumentorum habent ad effectum maleficialem cum dæmonibus concurrere, vel non, patebit per ſequentia.

QVÆSTIO II.

An Dæmon cum malefico concurrat.

AN Catholicum ſit aſſerere, quòd ad effectum maleficialem ſemper habeat Dæmon cum malefico concurrere, vel quòd vnus ſine altero, vt Dæmon ſine malefico, vel è conuerſo talem effectum poſſit producere. Et arguitur primò quòd Dæmon ſine malefico. Auguſt. *lib.* 83. *quæſt.* Omnia quæ viſibiliter fiunt, etiam per inferiores poteſtates aëris fieri poſſe creduntur. Sed omnia nocumenta corporalia non ſunt inuiſibilia, ſed potiùs ſenſibilia, igitur etiam à dæmonibus fieri poſſunt. Prætereà ex ſcripturis nocumenta Iob illata, vbi ignis de cœlo cecidit, & familiam cum gregibus pecorum vno impetu conſumpſit, & turbo domum dejiciens liberos occidit, Dæmon per ſe abſque maleficis, concurrente tantummodò diuina permiſſione, operatus eſt. Ergo à ſimili in aliis, qui maleficis adſcribuntur, patet, & de ſeptem viris Saræ Virginis, quos Dæmon occidit. Tob. 7. capite. Prætereà, quicquid poteſt virtus inferior abſque adminiculo virtutis ſuperioris, poteſt & virtus ſuperior abſque adminiculo virtutis inferioris. Sed virtus inferior poteſt concitare grandines & inducere infirmitates abſque auxilio virtutis ſuperioris. Dicit enim Albertus de Proprietatibus rerum, quòd ſaluia putrefacta, variis modis, vt *ibidem* ponit, ſi proiecta fuerit in fontem, mirabiles concitabit in aëre tempeſtates. Prætereà, ſi dicatur quòd Dæmon vtitur maleficio non propter indigentiam, ſed propter eius quam quærit perditionem. Contra Ariſt. 3. *Ethi.* Militia eſt quid voluntarium, quod probat per hoc, quòd nullus operatur iniuſtè, voluntariè non volens iniuſtum eſſe: & voluntariè ſtuprantem non velle incontinentem eſſe:

& per hoc etiam legiſlatores puniunt malos quaſi voluntariè mala operantes. Dæmon ergo, ſi operatur per maleficam, operatur tanquam per inſtrumentum, & cùm inſtrumentum dependet à voluntate principalis agentis, non voluntariè agit, ſi concurrit, & non erit ei actio imputanda, nec per conſequens puniēda. Sed contrà, quòd nihil poſſit inficere inferior abſque maleficis. Primò de generatione. Omnis actio eſt per contactum: Et quia non eſt aliquis contactus Dæmonis ad corpora, cùm nihil habeat cùm eis commune: ergo vtitur aliquo inſtrumento illi influendo virtutem lædendi per contactum. Iuxta hoc etiam, quòd maleficia poſſint fieri abſque opere Dæmonum. Probatur per *textum & Gloſ. ad Gal.* 3. O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit veritati non obedire. Gloſſ. quidam habent oculos virentes, qui ſolo aſpectu inficiunt alios, & maximè pueros. Eſt ad hoc etiam Auicen. 6. *Naturalium lib.* 3. *cap. vltim.* ita dicens: Multoties autem anima operatur in corpore alieno ſicut in proprio, quemadmodum eſt opus oculi faſcinantis & æſtimationis operantis. Et eandem ſententiam etiam ponit Algazal. *lib.* 5. *Phyſicor. cap.* 10. Putat etiam Auicenna, licèt non teneatur in illo, quòd virtus imaginatiua etiam abſque viſu poſſit extranea corpora immutare, vbi nimis extendit virtutem imaginatiuam, & capimus hîc virtutem imaginatiuam, non in quantum diſtinguitur contra alias virtutes ſenſitiuas interiores, vt eſt ſenſus communis, & Phantaſia & æſtimatio, ſed in quantum includit omnes illas virtutes interiores. Eſt benè verum, quòd talis virtus imaginatiua poteſt tranſmutare corpus coniunctum, ſcilicet illud in quo eſt, ſicut homo poteſt ambulare ſuprà trabem, quæ eſt in medio viæ. Si verò poſita fuerit ſuper aquam profundam non audebit ambulare ſuper eam, eo quod imaginabitur in eius anima forma cadendi vehementer impreſſa, cui obedit materia eius & virtus membrorum eius, & non obediunt eius contrario, ſcilicet ad directè ambulandum. In hoc ergo conuenit hæc immutatio cum oculo faſcinantis in quantum immutatur corpus proprium, primò ſcilicet non corpus alienum, de qua immutatione nunc loquimur. Prætereà ſi dicatur quòd talis immutatio cauſatur à corpore viuo, mediante anima in aliud corpus viuum. Contrà. Quia ad præſentiam interfectoris manat ſanguis ex vulneribus occiſi. Ergo etiam abſque virtute animæ, corpora poſſunt mirabiles effectus producere. Item homo viuens, & prope cadauer hominis occiſi tranſiens, etiam non ſentiendo illud, adhuc terrore concutitur. Prætereà ſicut res naturales habent quaſdam virtutes occultas, quarum ratio ab homine aſſignari non poteſt ſicut quòd adamas trahit ferrum, & multa quæ Auguſt. enumerat. 20. *de Ciuit. Dei.* Ita mulieres ad immutationes faciendas in corporibus alienis certis rebus vti poſſunt, abſque auxilio Dæmonum, quæ etiam noſtram rationem excedunt. Et quia excedunt, non debemus proptereà dæmonibus quaſi ex maleficis in ſimul conuerſantes aſcribere. Prætereà malefici certis vtuntur imaginibus & rebus inſtrumentalibus, quas interdum ponunt ſub limine oſtij domus, aut ad certa loca vbi pecudes conueniunt, aut etiam homines qui maleficiantur, & interdum moriuntur. Sed quia huiuſmodi effectus poſſunt euenire ex imaginibus illis, in quantum habent quaſdam influentias à corporibus cœleſtibus receptas, probatur. Nam ſicut corpora naturalia ſubduntur corporibus cœleſtibus, ita & artificialia. Sed corpora naturalia poſſunt recipere quaſdam virtutes occultas, ergo, &c. & artific. Vnde videtur, quod eorum opera poſſent per tales impreſſiones practicari & non per Dæmones. Prætereà,

tereà, si vera miracula possint fieri ex potestate naturæ, in eo quod operatur, ita & miranda & horribilia & stupenda opera ex virtute naturæ, probatur. Nam Greg. dicit 2. *Dial.* Sancti miracula faciunt, aliquando ex prece, aliquando ex potestate: Exemplum datur de vtroque. Petrus orando suscitauit Thabitham mortuam: Ananiam, & Sapphiram mentientes, morti increpando tradidit absque prece. Ergo & homo per virtutem suæ animæ poterit materiam corporalem in alteram etiam transmutare, seu immutare de sanitate in infirmitatem, & econuerso. Prætereà, corpus humanum est nobilius quàm alia corpora inferiora, sed propter apprehenhensionem animæ humanæ immutatur corpus humanum ad calorem & frigus, vt patet in irascentibus & timentibus, immò etiam hæc immutatio pertingit quandóque vsque ad ægritudinem & mortem. Ergo multò magis potest sua virtute materiam corporalem immutare. Sed contra est. Substantia spiritus, non potest imprimere aliquam formam, nisi adminiculo alterius agentis, vt suprà tactum est. Vnde & August. *in præfato libro*: Non est putandum istis transgressoribus Angelis ad nutum seruire hanc visibilium rerum materiam, sed soli Deo. Ergo, multominùs homo ex potestate naturali efficere potest effectus maleficiales. Respondeo quia non desunt errantes in hac materia, maleficas excusantes, & Dæmones tantummodò aut inculpantes, aut quibusdam naturalibus transmutationibus earum facta ascribentes. Ideò horum falsitas ostenditur, primò per descriptionem maleficarum de qua Isidor. 8. *Etymol. cap.* 9. Malefici dicuntur ob facinorum magnitudinem, scilicet, mala præ cunctis malefactoribus efficientia, vnde subdit: Hi elementa concutiunt, opere scilicet Dæmonum, ad grandines & tempestates concitandas. Item dicit mentes hominum turbant, intellige ad amentiam, odium & amorem inordinatum. Item subdit, hac, sine vllo veneni haustu, violentia tantum carminis animas interimunt. Ad idem 26. *quæst.* 5. *c. Nec mirum,* & sunt verba Augustini. *in dict. lib. de Ciuit. Dei.* vbi declaratur qui dicuntur magi & malefici. Magi sunt, qui vulgò dicuntur malefici, & ob facinorum magnitudinem sic nuncupantur. Hi sunt, qui permissu Dei elementa concutiunt, hominum turbant mentes, minùs confidunt in Deo, ac sine vllo veneni haustu, violentia tantùm carminis interimunt homines. Vnde & Lucanus, mens hausti nulla sanie polluta veneni incantata perit, dæmonibus enim accitis audent ventilare & quousque suos perimant malis artibus inimicos. Ex quibus patet, quòd in huiusmodi operibus semper habent Dæmones cum maleficiis concurrere. Secundò quia cùm quadruplices effectus pœnales assignare possumus, scilicet ministeriales, noxiales, maleficiales & naturales: & ministeriales dicuntur qui ministerio bonorum Angelorum, sicut noxiales malorum spirituum immittuntur. Moyses enim Ægyptum in decem plagis ministerio bonorum percussit. Vbi Magi in nouem tantùm per malos spiritus concurrerunt. Et triduam pestem propter peccatum Dauid circa numerationem populi commissum, & de 72. millibus hominum vna nocte prostratis per exercitum Sennacherib, vtique hæc per Angelos Domini, id est, per bonos Dominum venerantes & cognoscentes peracta fuerunt. Noxiales verò effectus cùm in scripturis nominantur immissiones per Angelos malos, secundum quas populus ille in deserto sæpè percussus fuit. Et maleficiales effectus dicuntur, quando Dæmon per Maleficos & per Magos operatur. Sicut & naturales, qui ex influentiis corporum cœlestium ex istis inferio-

Noxiales.

Maleficiales.

Naturales. inferioribus circa mortalitates, sterilitates terrarum & grandines, & hæc similia causantur.

Et inter hos effectus magna fit differentia. (Iob plaga.) Ideò cùm Iob noxiali plagâ fuit à Dæmone percussus & non maleficiali, ideò nihil ad propositum. Si qui verò curiosus instaret sicut plerunque hæc materia curiosas patitur à maleficarum defensoribus instantias, semper in cortice verborum aërem verberantes, & medullâ veritatis nunquam penetrantes: Cur Iob non maleficali affectu per Dæmonem sicut noxiali percussus fuit? His curiosè etiam responderi potest, quòd Iob fuit percussus à Diabolo solùm & non mediante Malefico vel Malefica. (Tempore Iob Maleficæ nō erant.) Quia hoc genus superstitionis nondum erat inuentum: Diuina tamen prouidentia voluit, vt potestas Dæmonis mundo, ad præcedendum eius insidias, pro Dei gloria innotesceret, cùm nihil nisi à Deo permissus efficere possit.

(Magia quando inuenta.) Et de tempore quidem, quo primum genus superstitionis inuentum fuit: dico primum genus, quoad Dæmonum inuocationem, non quoad puram Idololatriam: Dicit Vincentius *in Speculo Historiali*, allegans plures Doctores, quod primus inuentor artis Magicæ & Mathematicæ fuit Zoroastres, qui dicitur fuisse Cham filius Noë. (Cham risit cum nasceretur operāte Diabolo.) Hic secundum Augustinum *de Ciuitate Dei*, solus risit nascendo, & hoc non nisi opere Diaboli. Hic etiam cùm esset rex, superatus est à Nino filio Beli, qui ædificauit Niniuem, vel amplius, sub quo cœpit regnum Assyriorum tempore Abrahæ. (Origo adorationis imaginum.)

Hic etiam Ninus, ob inordinatum amorem patris fecit fieri imaginem patri mortuo, ad quam quicunque confugiebant malefactores, liberi erant ab omni punitione debita. Et ex hoc cœperunt homines imagines adorare, vt Deos, sed hoc post primam ætatem: quia sub illo tempore non erat Idololatria propter recentem memoriam creationis mundi, vt dicit Sanct. Thom. *in 2. quæst. 95. articul. 4.* Vel etiam incepit à Nembroth, qui cogebat hominem ignem adorare: & sic in secunda ætate incepit. Idololatria, quæ est primum genus superstitionis, sicut Diuinatio secundum, & obseruantia tertium. (Primum genus superstitionis idololatria.)

Maleficorum autem ritus reducitur ad secundum genus superstitionis, scilicet ad Diuinationem, quæ fit per expressam Dæmonum inuocationem: (Secundū Diuinatio. Tertium obseruantia.) Cuius etiam sunt tria genera, scilicet, Necromantia, Planetarij, seu potiùs Mathematici, & Diuinatio per Somnia.

Hæc ideò posui, vt priùs lector intelligat noxias illas artes non subitò, (Diuinationis tria genera.) sed processu temporis fuisse inuentas, nec absonum esse asserere, Maleficas tempore Iob non fuisse. Sicut enim per incrementa temporum, vt Gregor. *in Moralibus* dicit, creuit scientia Sanctorum: ita & noxiæ artes Dæmoniorum: Et sicut iam repleta est terra scientia Domini, *Esa.* 11. Ita iam mundi vespere ad Occasum declinante, & malitia hominum excrescente, & charitate refrigescente, superabundat omnis maleficiorum iniquitas.

Ipse tamen Zoroastres cùm esset intentus illis artibus, solummodo consideratione Astrorum à Diabolo succensus est. Hæc vbi *suprà*.

De tempore autem quo Malefici leguntur cum Dæmonibus ad maleficia inferenda conuenisse, tactum est *suprà*. (Quando Malefici inceperint cum Dæmonibus colludere.) Et habetur Exodi *libro septimo* quoad Magos Pharaonis, qui in plagis super Ægyptum Dæmonum assistentia, sicut Moyses ministerio bonorum Angelorum, signa plurima perpetrarunt.

Vnde concluditur veritas Catholica, videlicet, quòd ad effectum maleficialem, licèt non ad effectum noxialem, semper habet maleficus cum Dæ- (Conclusio superiorum. Responsio ad argumenta.)

mone

mone concurrere. Et per hæc patet reſponſio ad argumenta.

Nam ad primum non negatur, quin effectus noxiales, qui viſibiliter cernuntur ſuper homines, iumenta, terræ fruges, & qui etiam ex influentiis corporum cœleſtium ſæpè proueniunt, etiam à Dæmonibus, Deo permittente, inferuntur. Dicit enim Auguſt. 4. *de Ciuitate Dei*: Dæmonibus ſubſunt ignis & aër, quantum eis à Deo permittitur: Patet & per Gloſſam ſuper illud: *Immiſſiones per Angelos malos*: quæ dicit, Deus punit per malos Angelos. Ex quibus etiam patet reſponſio ad ſecundum de Iob, & ex his quæ priùs tacta ſunt de initio artis Magicæ. Et ad tertium, de ſaluia putrefacta, & in puteum proiecta dicitur, quòd licet ſequatur effectus noxialis abſque auxilio Dæmonis, licet non abſque influentia corporis cœleſtis. Loquimur autem de effectu maleficiali: Vnde non eſt ſimile. Ad quartum dicitur verum eſſe, quòd Dæmones vtuntur Maleficis tantummodò propter eorum perditionem. Et cùm infertur quòd non eſſent puniendi, quia concurrunt tanquam inſtrumenta, quæ mouentur ad nutum non proprium, ſed principalis agentis. Reſpondetur, quòd ſunt inſtrumenta animata & liberè agentia, & licèt poſt expreſſum pactum, initum cum Dæmonibus non iam ſint ſuæ libertatis, quia vt ex earum faſſionibus accepimus, & loquor de mulierculis combuſtis, ad plurima maleficia coactæ, ſi verbera Dæmonum ſubterfugere volunt, cooperantur, prima tamen profeſſione, quâ ſponte ſe Dæmonibus ſubiecerunt, manent ligatæ.

Ad alia verò argumenta in quibus probatur, maleficiales effectus poſſe abſque opere Dæmonum à vetulis procurari. Dicendum, quòd ex vno particulari, concludere vniuerſale eſt diſſonum rationi. Et cùm in tota (vt videtur) Scriptura Sacra, non inuenitur tale: niſi hic vbi agitur de faſcinatione ſeu inuultuatione vetularum, ideò non valet per hoc concludere, quòd ſemper habeat ita euenire. Inſuper eſt dubium per Gloſſ. An abſque opere Dæmonum talis faſcinatio fieri poſſit, eò quòd ex Gloſſis ibi elicitur, quòd Faſcinatio capitur tripliciter. Vno modo dicitur ludificatio ſenſuum, quæ fit per artem Magicam, & ſic poteſt fieri miniſterio Dæmonum, niſi prohibeantur à Deo, immediatè mediante, vel miniſterio ſanctorum Angelorum. Secundo modo poteſt dici inuidia, vt ibi Apoſtolus dixit: Quis vos faſcinauit, id eſt, tanto odio perſecutus eſt. Tertiò, quòd ex tali odio fiat immutatio ad malum in corpore alicuius per oculos alterius aſpicientes in eum.

Faſcinatio ſiue inuultuatio triplex.

Et de faſcinatione hoc modo dicta communiter loquuntur Doct. ſecundum quem modum Auicenna & Algazel, vt in argumentis deducitur, loquuti ſunt. Nam & S. Thom. hanc faſcinationem declarat 1.*p.q.*117. per hunc modum. Et fortè inquit, imaginatione animæ immutatur ſpiritus corporis coniuncti, quæ quidem immutatio ſpirituum maximè fit in oculis, ad quos ſubtiliores ſpiritus proueniunt. Oculi enim inficiunt aërem continuum vſq; ad determinatum ſpatium. Per quem modum ſpecula ſi ſint noua & pura, contrahunt quandam impuritatem ex aſpectu mulieris menſtruatæ. Vt Ariſt. dicit *in lib. de ſom. & vigilia*. Sic igitur, cùm aliqua anima fuerit vehementer commota ad malitiam, ſicut maximè vetulis contingit, efficitur ſecundum modum prædictum, Aſpectus eius veneноſus & noxius, & maximè pueris, qui habent corpus tenerum, & facilè receptiuum impreſſionis. Subdit tamen, quòd poſſibile eſt etiã quòd Dei permiſſione vel ex aliquo occulto facto cooperetur ad hoc malignitas Dęmonũ, cum quibus Sortilegæ vetulæ pactũ aliquod habent.

Immutatio ſpirituum maximè fit in oculis.

Oculi vetularum nociui.

Eſt ergo quæſtio ſuper influentias corporum cœleſtium, in qua tres alij errores reprobantur, & eſt quinta in ordine. Sed pro ampliori præmiſſorum declaratione, etiam obuiandum quibuſcunque prætenſis obiectionibus.

Quæritur de Maleficorum operibus, quoad quintuplicem cauſam, quatuor ex illis reprobando, ex quibus influere non poſſunt, quintam verò concludendo, ſcilicet, virtutem intellectiuam, ex qua fluere habent, quæ & licet bona ſit ſecundum naturam, eſt tamen mala ſecundum voluntatem.

Quatuor autem cauſæ reprobantur contra illos, qui aut Maleficas, aut eorum opera eſſe negant, & ſunt corporum Cœleſtium influentiæ, illorum corporum & orbium motores mouentia, hominum excreſcens malitia, & imaginum ac characterum & verborum efficacia. Prætereà corpora Cœleſtia mouentur à ſubſtantiis ſpiritualibus, ſecundum Theologos & Philoſophos omnes. Sed illi ſpiritus ſunt ſuperiores animabus noſtris, ſicut & corpora Cœleſtia corporibus noſtris, ergo ambo inſimul habent imprimere in animam & corpus hominis ad cauſandam quoſcunque actus humanos.

Sed pro ampliori intellectu ſolutionum, aliqua dubia mouentur, ex quorum ſolutione veritas magis patebit. Videtur enim obſtare primo illud quod *ſuperiùs* dictum eſt. Quòd ſubſtantiæ ſpirituales non poſſunt tranſmutare corpora ad aliquam naturalem formam, niſi adminiculo alterius agentis. Ergo multò minus hoc poterit efficere imaginatio quantumcunque fortis in anima. Prætereà eſt articulus condemnatus in pleriſque Vniuerſitatibus, præcipuè tamen Pariſienſi, quòd incantator aliquis projicit Camelam in foueam ſolo viſu, eò quòd ſicut intelligentiæ ſuperiores imprimunt inferioribus, ſic anima intellectiua imprimit in aliam & etiam in animam ſenſitiuam. Item ad hoc eſt articulus condemnatus, quòd materia exterior obediuit ſubſtantiæ ſpirituali, ſi intelligatur ſimpliciter, & ſecundum omnem tranſmutationem: Quia ſic ſoli Deo, vt priùs patuit, obedit.

Articuli damnati in Academiis.

His viſis faſcinatio de qua loquimur, qualiter ſit poſſibilis, & qualiter non, declaratur. Non enim eſt poſſibile homini, quod per naturalem virtutem animæ ſuæ, per oculos talem virtutem emittat, quæ non mediante tranſmutatione proprij corporis, neque medij, nocumentum inferre poſſit corpori hominis quod aſpicit, maximè cùm ſecundum opinionem communiorem videamus intra ſuſcipientes nihil extra mittentes. Non eſt etiam poſſibile homini, quod per virtutem naturalem animæ ſuæ, pro voluntate ſua tranſmutationem faciat, imaginando in oculis ſuis quæ mediante tranſmutatione medij, ſcilicet aëris, poſſit corpus hominis quem aſpicit in aliquam tranſmutare qualitatem, ſecundum quod ſibi placuerit.

Viſus tranſmutans.

Et quia ſecundum hos duos modos prædictos non poteſt vnus homo alium faſcinare: cùm nulli hominum poteſt ineſſe talis virtus per naturalem virtutem animæ ſuæ. Ideò velle probare, quòd maleficiales effectus poſſent prodire ex naturali aliqua virtute ſuper ad infringendum onera maleficorum, quæ virtute Dæmonum fiunt, eſt plurimum alienum à veritate. Quia etiam ſecundum hos duos modos faſcinatio & maleficatio reprobantur, ſicut & præfati duo articuli.

Qualiter tamen ſit poſſibilis, licet ſuperius tactum ſit, tamen clarius ſic deducitur. Poteſt enim contingere, quod homo vel mulier aſpiciens corpus alicuius pueri mouet ipſum, mediante viſu & imaginatione, vel aliqua paſſione ſenſibili. Et quia paſſio ſenſibilis eſt cum

Aſpectus vt imaginationis mouet cor.

cùm quadam immutatione corporali & oculi sunt tenerrimi, propter quod sunt impreſſionis multùm receptiui. Ideò quandoque contingit quòd per aliquam paſſionem interiorem transmutantur oculi in aliquam malam qualitatem, maximè cooperante ad hoc aliqua imaginatione, cuius impreſſio citò redundat in oculos, & propter eorum teneritudinem, & propter vicinitatem radicis ſenſuum particularium ad imaginationis organum. Cùm autem oculi ſunt tranſmutati in aliquam qualitatem nociuam contingere poteſt quòd tranſmutent, ac rem ſibi contiguam in aliquam qualitatem malam, & illa pars aliqua & ſic vſque ad aërem contiguum, oculis pueri, qui adſpicitur: & ille aër contiguus poterit quandoque in materiam, tam diſpoſitam quàm non diſpoſitam, cui cònſonat, tranſmutare oculos ipſius pueri in aliam qualitatem malam & mediantibus oculis ipſius pueri aliquas alias partes interiores: vnde nec cibum digerere, nec in membris fortificari aut augmentari poterit. Experimentum huius rei manuductiuum eſt, quia videmus hominem patientem in oculis, quandoque ex aſpectu ſuo lædere oculos eum aſpicientis, quod contingit ex hoc, quòd oculi mala qualitate infecti, inficiunt aërem medium, & aër infectus inficit oculos directos ad oculos infirmos, eò quòd ſecundum rectam lineam infectio illa deriuatur in directum ad oculos inſpicientium cooperante ad hæc multùm imaginatione eius qui aſpiciendo oculos infirmos imaginatur ſe lædi. Plura poſſent exempla manuductiua adduci, quæ breuitatis cauſa obmittuntur.

Oculi quomodo læſis oculis viſis lædatur.

Concordat his quædam Gloſſa ſuper illud Pſalm. Qui timent te, videbunt me: & Læ. dicens, Magna virtus oculis ineſt: quod in naturalibus apparet. Animal enim viſum prodeſt ictericis. Prior videns Lupus vocem aufert: Vel ſic, Baſiliſcus ſi prior vidit, occidit; ſi prior videtur, occiditur. Et ratio, quare Baſiliſcus videndo occidit hominem, niſi quòd ex aſpectu & imaginatione excitatur in eius corpore materia venenoſa, per quam oculi primò inficiuntur, & demùm aër contiguus. Et ſic alia & alia pars aëris vſque ad aërem homini contiguum, quem aërem per aſpirationẽ cum homo attraxerit, intoxicatur, & moritur. Prior autem viſus ab homine, vbi homo volens Baſiliſcum occidere, circummunit, ſe ſpeculis ex quibus dum Baſiliſcus inſpicit ex reuerberatione aër inficitur, & ſic vſque ad Baſiliſcum pertingit & occiditur. Sed dubium. Cur homo occiſor beſtiæ non moritur, & hic occultam quandam cauſam opinari neceſſe eſt.

Ictericis prodeſt

viſum animal.

Baſiliſcus quomodo occidat viſu.

Hæc ſine præiudicio & temeraria aſſertione dicta ſunt, tantummodò dictis Sanctorum inhærentes. Catholicam veritatem concludamus, quod ad maleficiales effectus, de quibus ad præſens loquimur, Maleficos cum Dæmonibus ſemper concurrere, & vnum ſine altero nihil poſſe efficere.

Concluſio præcedentium.

Ad argumenta, patet reſponſio de faſcinatione ad primum. Ad ſecundum dicitur iuxta Vincen. *in Spe. Naturali. cap.* 13. quòd vulnus infectum ſpiritibus interficientis, ex forti imaginatione illud vulnus trahit aërem infectum tranſeunte iam interfectore ſanguis ebulliens extra manat. Quia ad præſentiam interfectoris aër incluſus in vulnere, ſicut ab interfectore intrauit, ita ad eius præſentiam commouetur ex qua commotione ſanguis erumpit, ſunt quidam alias cauſas allegantes, quaſi illa ebullitio ſanguis ſit eius clamor de terra ſuper homicidam præſentem, & hoc propter maledictionem primi homicidæ Cain: ad illud de horrore dicendum, quod homo tranſiens propè cadauer hominis occiſi horrore concutiatur, licet illud non ſentiat: hoc fit ex ſpiritu

Reſponſio ad ſuperiora argumenta.

De mortui ſanguinem mittente.

tu quantumcunque infectionem recipiente, & eam animæ repræsentante. Sed hæc nihil concludunt aduersus opera Maleficorum, cum omnia illa naturaliter (vt dictum est, fieri valeant.

Ad tertium, sicut dictum est suprà, Maleficorum ritus deducuntur ad secundum genus superstitionis, quòd dicitur Diuinatio : rebus verò superstitiosè vti in obseruantiis quibusdam reducitur ad tertium genus, ideo argumentū non est simile: demùm etiam, quia reducuntur non ad quamlibet Diuinationem, sed ad illam, quæ fit per expressam Dæmonum inuocationem, & hoc etiam cùm multis modis fieri possit, scilicet per Necromantiam, Geomantiam, & Hydromantiam,&c. Inspiciatur Sesse, *quæst. art.5.*

Ideò hæc diuinatio Maleficorum, vbi maleficis sunt intenti, sicut supremum gradum in flagitiis tenet, ita & aliud iudicium de eo existit. Vnde quando arguitur, quod quia occultas rerum virtutes cognoscere non possumus, & Malefici etiam occultis rebus intendunt: Dicitur, quòd si intenderent rebus naturalibus ad aliquos effectus naturales ex naturali virtute producendos, hoc licitum foret, vt de se patet. Vel etiam concedendo, quod si intenderent superstitiosè rebus naturalibus, vt potè rebus huiusmodi certos characteres, vel aliqua nomina ignota inscribendo, & illis pro acquirenda sanitate vel amicitia, & pro aliqua vtilitate & non pro nocumento aliquo inferendo vterentur : tunc licèt absque expressa Dæmonum inuocatione, licèt non absque tacita ista fieri possent, & illicita iudicantur.

De obseruantiis vanitatum.

Quia tamen hæc & his similia reducuntur ad tertium genus superstitionis, scilicet ad obseruantiam vanitatum, vt dictum est, ideo nihil ad propositum super Hæresim Maleficorum fortificantur. Et iam solutio, quod huic tertio generi quatuor assignantur species: quia vel vtitur quis obseruantiis ad scientiam acquirendam : vel ad coniecturas sumendas fortuniorum vel infortuniorum : vel ad suspensiones sacrorum verborum : vel ad corpora immutanda in melius. Vnde & notanter S. Thom. *in titulo illo quæstionis*, vbi quærit, An obseruationes ordinatæ ad corporum immutationem sint licitæ, *quæst. 96. in summa præfata artic. 2.* addit, puta ad sanitatem. Obseruationes ergo Maleficorum cùm hic locum non habent, sed vt dictum est sub secundo genere continentur superstitionis, ideo nihil ad propositum.

Ex his etiam ad quartum argument. respondetur quod quia duplices in his obseruantiis fieri possunt imagines Necromanticæ & Astronomicæ: & inter hæc talis est differentia. Quòd in Necromanticis, semper fiunt expresè inuocationes Dæmonum, propter expressa pacta cum eis inita. Inspiciatur solutio secundi argumenti præfatæ quæstionis. In Astronomicis vero sunt pacta tacita, & ideo nulla inuocatio nisi fortassis tacita, puta propter figuratum, figurata & Characterum signa, quæ eis inscribuntur. Et iterum imagines Necromanticæ, vel fiunt sub certis constellationibus, ad recipiendum certos influxus & impressiones corporum cœlestium, etiam certis figuris & Characteribus insigniti, vt in annulo, lapide vel aliqua pretiosa materia. Vel fiunt simpliciter absque obseruantia constellationum, sed indifferenter ex quacunque materia, etiam vili, ad inferendum maleficia, vbi & quando ad aliqua loca reponuntur : & de his effectibus cum suis imaginibus iam sermo est, & non de alijs. Ideo argumentum non facit ad propositum.

Inter imagines Necromanticas & Astronomicas quæ differentia?

Qualiter denique certæ imagines superstitiosæ, de quibus tractatum est, nullam habent efficaciam, in quantum sunt

Imagines vel quoad materialia, vel

Imagines vel quoad materialia vel artificialia, efficaces.

ſunt artificialia ſolum, licèt fortè materialia in eis conſiderata, poſſunt habere efficaciam,& non in quantum haberent naturalem aliquam virtutem ex impreſſione corporum cæleſtium: Si cui placet Doctorem ibidem inſpiciat. Semper tamen dicit eſſe illicitum imaginibus vti. Imagines verò maleficarum abſque naturali aptitudine ad effectum fiunt, ſolummodò autem ex iuſſu Dæmonum reponunt & applicant, vt manualiter ad effectum concurrant, in maiorem contumeliam creatoris, vt & per amplius irritatus, maláque fieri in flagitiorum talium vindictam amplius permittat: Vnde & ſacratioribus anni temporibus huiuſmodi fieri procurant.

Ad quintum dicendum, quòd Greg. *ibi* intellexit poteſtatem gratiæ non naturæ: vnde & ibidem ſubdit. Qui filij Dei poteſtate ſunt: vt *Ioan.* dicit quid mirum ſi ſigna ex poteſtate faciunt.

Ad vltimam dicendum, quòd ſimilitudo non valet, quia alia eſt actio animæ circa corpus proprium,& alia circa corpus alienum. Nam quia corpori proprio vnitur anima vt forma,& appetitus ſenſitiuus eſt actus alicuius organi corporalis. Ideò ad apprehenſionem animæ humanæ poteſt commoueri appetitus ſenſitiuus, cum aliqua immutatione corporali, calorem & frigus, vel etiam vſque ad mortem. Ad exteriora verò corpora immutando nulla apprehenſio animæ humanæ ſufficit, niſi mediante immutatione proprij corporis, ſicut de faſcinatione dictum eſt. Vnde & Malefici ex nulla poteſtate naturali, ſed ſolummodo auxilio Dæmonum, & ipſi Dæmones adminiculo alicuius alterius rei, vt per ſpinas, oſſa, crines, ligna, ferrum, & huiuſmodi, quando intromittunt aut inſtrumentum aliquod te ponunt, vt ſucceſſiuè patebit, maleficiales effectus procurant.

Deinde magis in ſpirituali tenore Bullæ Apoſtolicæ inhærendum conſiderandum eſt de origine Maleficorum, & eorum operum multiplicatione, & primo de ipſis Maleficis, ſecundo de eorum operibus. Vbi notandum, quòd quia ad huiuſmodi effectum tria habent concurrere, ſcilicet Dæmon, Malefica, & diuina permiſſio 23. *q.* 1. Si per Sortiarias Auguſtinus etiam dicit, quòd ex peſtifera ſocietate hominum & Dæmonum hæc ſuperſtitioſa vanitas adinuenta eſt. Ideò origo & multiplicatio huius Hæreſis ex peſtifera hac ſocietate ſumitur, quòd etiam ex alijs elicitur. Multiplicatio maleficorum.

Nam attento quod hæc hæreſis Maleficorum, non ſolùm differt ab aliis hæreſibus in hoc quòd ipſa per pacta, nedum expreſſa, verum etiam placita ac fœderata, in omnem creatoris, ac ſuarum creaturarum contumeliam & nocumentum inſanit: cùm tamen omnes aliȩ ſimplices hæreſes per nullum pactum tacitum vel expreſſum, cùm dæmonibus initum licet non abſque inſtinctu ſatoris omnis inuidiæ erroribus propter difficultatem credendorum aſſentiunt. Verumetiam differt ab omni noxia & ſuperſtitioſa arte, in hoc quòd ſuper omnia genera diuinationum ipſa Maleficorum hæreſis ſupremum obtinet gradum malitiæ, quòd etiam nomen à maleficiendo ſeu malè de fide ſentiendo ſibi vſurpat, vt priùs tactum eſt. Maleficæ dictæ à malè de fide ſentiendo.

Attento etiam, quòd inter alios actus habent pro augmento illius perfidiæ quatuor exercere, videlicet fidem Catholicam in toto, vel in parte ore ſacrilego abnegare, ſeipſos in corpore & anima deuouere, infantes nondum renatos ipſi maligno offerre, ſpurcitijs diabolicis per carnales actus cum Incubis & Succubis dæmonibus inſiſtere.

Quæ omnia vtinam aliena ab omni

veritate & figmenta forent dicenda, dummodò Ecclesia à tanta labe infectionis existeret immunis : Cui tamen heu obstat & Apostolicæ Sedis per Bullam determinatio , verum & experientia rerum magistra , quæ nos ex propriis eorum confessionibus ac flagitiis perpetratis in tantum certificauit, quod absque dispendio propriæ salutis iam ab eorum inquisitionibus desistere nequimus. Ideò de eorum origine & multiplicatione pestifera tractaturi, quia laboriosum existit , ideò legentibus sic summa cum diligentia singula sunt perscrutanda quod & admittenda, quæ rationi consona & Scripturarum traditionibus non dissona inueniuntur.

Partitio consequentium. Et quia inter omnes actus ad multiplicationem eorum deseruientibus, duo eorum plurima cooperantur scilicet, Incubi & Succubi Dæmones, & infantium sacrilegæ oblationes. Ideò de ipsis specialiter tractabimus: ita tamen, vt primo de ipsis Dæmonibus, secundo de ipsis Maleficis, & tertio de ipsa Diuina permissione mentio habeatur. Et quia Dæmones per intellectum & voluntatem operantur, & potius sub vna constellatione quàm sub altera, ad hoc vt semen ad prolis procreationem vigoretur : Inquirendum erit de ipsis constellationibus à Dæmonibus obseruatis.

Et ita principaliter quæruntur tria. Primò, an hæc hæresis per comparationem ad Dæmones Incubos & Succubos possit originaliter multiplicari. Secundò , anne per comparationem ad corpora cœlestia , quæ autem causæ sunt humanorum actuum, eorum opera possunt vigorari. Tertiò anne per oblationes sacrilegas infantes Dæmonibus offerentes, possit ipsa hæresis argumentari. Tamen infra secundam & tertiam tractabitur secunda quæstio principalis , scilicet , de Influentiis corporum cœlestium , & hoc propter decentem continuationem super opera Maleficorum. Circa primum tres erunt difficultates. Vna generalis de Incubis illis Dæmonibus. Altera specialis, à quibus Dæmonibus, huiusmodi actus exercentur. Tertia singularis , quo ad ipsas Maleficas, Dæmonibus se subiicientibus.

QVÆSTIO III.

An per Dæmones Incubos & Succubos detur hominum procreatio.

AD primum videtur , quod non sit Catholicum asserere , quòd per Incubos & Succubos Dæmones possint homines procreari: Procreatio hominum instituta est antè peccatum à Deo, in hoc quod homini mulierem in adiutorium de costa formauit. Quibus & dixit : Crescite & multiplicamini. *Gen.* 1. Et iterum Adam inspiratus dixit. Erunt duo in carne vna. *Gen.*3. Similiter & post peccatum in lege naturæ dictum est ad Noe : Crescite, & multiplicamini. *Gen.*9. In tempore etiam nouæ legis à Christo hæc coniunctio confirmata. *Matth.*15. Non legistis, quod ab initio qui fecit homines, masculum & fœminam fecit eos. Ergo alij modi homines procreandi non debent assignari. — An Catholicum sit asserere per Incubos & Succubos veros homines procreari.

Si dicatur , quòd Dæmones concurrunt , non vt principia naturalia, sed vt artificialia, quando studiosè cooperantur ad naturales conceptus hominum semen recipiendo , & iterum transfundendo. Contra. Quia aut hoc posset Diabolus in omni statu, videlicet, matrimoniali, & extra: Aut in vno tantùm. Non primo modo : quia tunc opus Diaboli esset fortius quàm opus Dei, qui quemlibet statum instituit aut confirmauit, putà continentium & coniugatorum. Nec secundo modo: quia de hoc nullibi

legitur

legitur in ſcripturis, vt ex vno ſtatu & non ex altero huiuſmodi hominum fieret procreatio.

Dæmones opera vitæ exercere non poſſunt.

Prætereà procreare hominem eſt actus viui corporis, ſed Dæmones aſſumptis corporibus non dant vitam: quia illa tantummodò formaliter fluit ab anima, quæ eſt actus corporis phyſici organici potentia vitam habentis. 2. *de anima*: ergo per huiuſmodi aſſumpta corpora opera vitæ exercere non poſſunt.

Si dicatur, quòd aſſumunt corpus, non vt vitam tribuant, ſed vt ſemen naturale retineant, & transfundant.

An Catholicum ſit aſſerere per Incubos & Succubos veros homines procreari.

Contrà. In operibus Angelorum bonorum & malorum, ſicut nihil eſt ſuperfluum, ita nec in operibus naturæ. Sed cùm Dæmon naturali virtute, qua etiam omnem virtutem corporis excedit, poſſit inuiſibiliter & ſemel colligere & iterum applicare. Igitur aut ratio dabitur, quod non poſſit inuiſibiliter hoc facere, aut ſi poteſt, alterum erit ſuperfluum. Fortificatur ratio. Nam in *libro de cauſis* dicitur, quòd virtus intelligentiæ eſt infinita inferius, quamuis ſit finita ſuperius: ſed omnia corporalia ſunt infra intelligentias. Ergo & infinitate ſuæ virtutis poteſt eam qualitercunque vult immutare. Sed intelligentiæ ſunt Angeli, ſiue boni, ſiue mali. Ergo poſſunt abſque hoc quod corpora aſſumant, tranſmutationes in ſeminibus facere.

Omnia corporalia ſunt infra intelligentias.

Prætereà ſemen recipere ab vno & transfundere in alium fieret per motum localem: Sed Dæmones non poſſunt corpora mouere localiter. Probatur: Anima eſt ſubſtantia ſpiritualis, ſicut & Dæmon: ſed anima non poteſt localiter mouere corpus niſi à ſe viuificatum: Vnde ſi aliquod membrum mortificetur redditur immobile. Ergo & Dæmones aliquod corpus mouere localiter, niſi ab eis viuificatum non poſſunt. Dictum eſt autem, & quaſi per ſe notum, quòd Dæmones non viuificant aliquod corpus, ergo nec ſemen poterunt mouere localiter de loco ad locum.

Dæmones non mouent corpora localiter.

Dæmones corpora non viuificant.

Prætereà omnis actio eſt per contactum, vt dicitur *primo de generatione*. Non videtur autem quòd poſſit eſſe aliquis contactus Dæmonis ad corpora, cùm nihil habeat cum eis commune. Cùm ergo ſemen immittere & mouere localiter ſit quoddam agere, videtur, quòd Dæmones illa facere non poſſunt.

Prætereà Dæmones non poſſunt mouere corpora magis propinquiora eis in ordine naturæ, vt ſunt cæleſtia, ergo nec alia magis diſtantia. Antecedens probatur. Quia cùm mouens & motum ſunt ſimul, *ſecundo Phyſicorum*. Sequeretur quòd Dæmones mouentes corpora cæleſtia, eſſent in cœlo, quod neque ſecundum nos, neque ſecundum Platonicos habet veritatem.

Sed contra *Aug.* 3. *de Trinit.* Dæmones colligunt ſemina, quæ adhibent ad corporales effectus: Hoc autem ſine motu locali fieri non poteſt: ergo Dæmones poſſunt ſemina recepta ab aliquibus in alios transfundere. Item gloſſa Strabi ſuper illud *Exod.* 7. Vocabit Pharao Sapientes, &c. Item dicit, quòd Dæmones diſcurrunt per mundum, & colligunt diuerſa ſemina, & ex eorum adaptione poſſunt prorumpere diverſæ ſpecies. Videatur etiam gloſſa ibidem ſuper illa verba: Vocauit Pharao. Item *Geneſeos* 6. ſuper illud. Videntes filij Dei filias hominum, &c. gloſ. duo facit primò, quòd per filios Dei, filij Seth intelliguntur, & per filias hominum, filiæ Cain. Secundò dicit, quòd non eſt incredibile ab hominibus, ſed à quibuſdam Dæmonibus, qui mulieribus ſunt improbi huiuſmodi homines, id eſt, Gigantes eſſe procreatos. De quibus in litera dicitur: Gigantes autem erant ſuper terram. Quia & poſt diluuium corpora non ſolùm virorum, ſed etiam mulierum incredibilis pulchritudinis extiterunt.

Dæmones colligunt ſemina.

Gigantes à Dæmonibus procreati. Corpora hominum post diluuium pulchra.

Responsio. Quia de potestate,ac operibus Diaboli circa maleficiales effectus plura oportet breuitatis causa omittere, ideó pio lectori tanquam per se nota relinquuntur, vel ad minus si noscere velit;in scriptis Docto.super.2.sent.d.5.singula ad vnguem elucidata inueniet. Conspiciet enim,quòd cuncta opera sua per intellectum & voluntatem Dæmones exequuntur. Item, quòd hæc data naturalia non sunt immutata. Sed iuxta Dion. 4.*c.de di.no.* manserunt integra & splendidissima, quamuis eis vti ad bonum virtutis non valeant.

Dona naturalia Diaboli non sunt mutata. Dæmones triplici scientia vigent.

Inueniet etiam quantum ad intellectum, quòd triplici acumine scientiæ vigent, scilicet, subtilitate naturæ,experientia temporum & reuelatione supernorum spirituum.Inueniet etiam in quibus & qualiter conditiones,& naturales hominum impressiones, ex influentiis corporum cœlestium prædominantes agnoscunt.Vnde & eliciunt,aliquos magis esse dispositos ad maleficia exequenda,quàm alios quos etiam præ cæteris ad huiusmodi exequenda infestant.

Quantum verò ad eius voluntatem reperiet ipsam immobiliter malo inhærere, semper peccare peccatis superbiæ, inuidiæ & summæ displicentiæ: quod Deus pro sua gloria eo vtitur contra suam voluntatem. Cognoscet qualiter ex his duobus,scilicet, intellectu & voluntate mira operantur,ita quòd non est potestas in terra, quæ eis potest comparari. *Iob.*41. Non est super terram potestas,quæ ei valeat comparari, qui factus est,vt neminem timeat.Vbi glossa. Et licet neminem timeat meritis tamen Sanctorum subiacet.

Diabolus meritis Sanctorũ subiacet.

Inueniet etiam qualiter cognoscat cogitationes cordium nostrorum:qualiter etiam possit transmutare corpora adminiculo alterius agentis substantialiter & accidentaliter:qualiter etiam possit mouere corpora localiter, immutare etiam sensus exteriores & interiores ad aliquid cogitandum:qualiter etiam possit immutare hominis intellectum & voluntatem,licèt indirectè.

Quæ omnia licèt ad præsentem nostram deseruiant speculationem, volumus tamen ex illis solummodò eorum proprietates concludere, vt ad quæstionis discussionem procedatur.

Diab. spiritus sunt impuri, sed non immundi.

Sunt autem proprietates Theologis assignatæ, quòd sunt spiritus impuri, licet non immundi ex natura. Quia in eis secundum Dionysium inest furor naturalis,amens cõcupiscentia,phantasia proterua, intellige quò ad peccata eorum spiritualia,scilicet,superbiam, inuidiam,& iram.Vnde sunt humani generis inimici:mente rationales, absque tamen discursu intelligentes, in nequitia subtiles,nocendi cupidi,semper in fraude noui,immutant sensus, inquinant affectus, vigilantes turbant,dormientes per somnia inquietant,morbos inferunt,tempestates concitant, in lucis Angelos se transformant, semper infernum secum portant,erga Maleficos diuinum cultum sibi vsurpant,magicæ artes per eos fiunt, super bonos dominari appetunt, & amplius pro posse infestant:electis ad exercitium dantur, semper fini hominis insidiantur.

Et licet mille nocendi habeant modos & artes.16.*q*.2.vt potè qui conantur à principio ruinæ suæ vnitatem Ecclesiæ rescindere,charitatem vulnerare,sanctorum operum dulcedinem inuidiæ felle inficere, & omnibus modis humanum genus euertere & perturbare, potestas tamen eius in lumbis & vmbilico manet. Iob penultimo. Quia videlicet per luxuriam carnis multum dominantur hominibus: Sedes enim luxuriæ in viris est in lumbis: quia inde deciditur semen, sicut mulieribus ab vmbilico.

Sedes luxuriæ lũbi & vmbilicus.

De Incubis & Succubis.

His præsuppositis ad intellectum quæstionis de Incubis,& Succubis Dæmonibus, dicendum quòd asserere per Incubos & Succubos Dæmones homines

mines interdum procreari in tantum est Catholicum, quòd eius oppositum est asserere nedum dictis sanctorum, sed & traditioni Sacræ Scripturæ contrarium, quod sic deducitur. Nam Augustinus hanc quæstionem non quidem quo ad Maleficos, sed quantum ad ipsas operationes Dæmonum, & ad fabulas Poëtarum in vno loco mouet, & sub dubio relinquit. Licet posteà, quantum ad processum Sacræ scripturæ determinat. Nam *lib.3. de ciu. Dei c.2.* dicit. Vtrum poterit Venus ex concubitu Anchisis Æneam parere, in medio relinquamus. Nam penè talis quæstio in scripturis oritur, qua quæritur, vtrum præuaricatores Angeli cum filiabus hominum concubuerint. Vnde natis gigantibus, id est, nimium grandibus & fortibus viris, tunc terra repleta est. Sed *lib.5.c.23.* quæstionem determinat in hæc verba. Creberrima fama est, multique se expertos, vel ab eis qui experti erant, de quorum fide dubitandum non est, se audiuisse confirmant, Siluanos & Faunos, (quos vulgus Incubos vocant) improbis extitisse mulieribus ac earum appetisse ac peregisse concubitum. Et quosdam Dæmones, (quos Dusios Galli nuncupant) assiduè hanc immunditatem & tentare & efficere pluries, talésque asseuerant, vt hoc negare impudentiæ videatur. Hæc ille.

Gigantes in S. Scriptura ex Incubis.

Siluani & Fauni sunt Incubi.

Dusij Dæmones, ab aliis Drusij & Truti siue Druidæ vocantur.

Postea *ibidem* determinat secundam quæstionem, videlicet quòd istud *Gen.* Videntes filij Dei, id est, Seth, filias hominum, id est, Cain, non de Incubis solùm intelligitur. Quod autem Incubos esse non sit credibile. Ad illud ibidem est gloss. quæ sic dicit, vt priùs tactum est. Non est incredibile, non ab hominibus, sed ab Angelis, vel quibusdam Dæmonibus, qui mulieribus sunt improbi, eiusmodi homines, id est gigantes esse procreatos, de quibus in litera dicitur: Gigantes autem erant super terram, qui & post diluuium, &c. vt supra. Ad idem est gloss. *Esaiæ* 13. vbi Propheta, desertionem Babyloniæ ciuitatis prædicit, & monstra in ea habitanda. Ibi inquit habitabunt Strutiones & pilosi, ibi saltabunt Dæmones, intellige ibi loco pilosi. Vnde dicit gloss. Pilosi sunt siluestres homines, hispidi, qui Incubones vel Satyri, certa genera Dæmonum, & *Esa.*34. super illo vbi prophetat desolationem terræ Idumæorum, qui persequebantur Iudæos. Erit, inquit, cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent Dæmonia. Glossa interlinearis, id est, monstra Dæmonum adinuicem. Et glo. Beati Grego. ibidem. Qui alio pilosi nomine figurantur: non hi quos Græci Panas, Latini verò Incubos vocant.

Pilosi.

Ad idem est beatus Isidorus, *lib.8.cap. vltimo*, sic dicens Pilosi qui Græcè Paniti, Latinè, Incubi appellantur. Vnde & Incubi dicuntur ab incubando, hoc est, stuprando. Sæpè enim improbi existunt etiam mulieribus, & earum peragunt concubitum, quod Dæmones Galli Dusios nuncuparit: quia assiduè hanc peragunt immunditiam. Quem autem vulgò Incubonem vocant, hunc Romani Faunum ficarium dicunt. Ad quem Horatius dixit: Faune Nimpharum fugientium amator, per meos fines & aprica rura lenis incedas.

Incubones Fauni ficarij.

Insuper illud Apostoli, 1.*Cor.*11. Mulier debet habere velamen super caput suum propter Angelos, multi Catholici exponunt, quòd sequitur propter Angelos, id est Incubos. Ad idem est Beda in Historijs Angelorum. Item, Gulielm. *in lib. de vniuerso, par. vltima tract.6.* multipliciter. Prætereà hoc determinat S. Doctor *prima par. quæst.* 25. Et *in secundo scripto di.*8. Et *Quolibet.6.quo.* atque super Esaiam *c.*13.*&* 14. Vnde talia negare, dicit S. Thom. imprudentiæ est. Id enim quod multis videtur, non potest omnino falsum esse, secundum Philosophum, *de somno & vigilia, in fine,* & *in* 2. *Ethicorum.* Sileo de historijs multis & authenticis

Mulieres velantur propter Incubos.

tam Catholicorum quam Ethnicorum, qui Incubos esse palam asserunt.

Cur Dæmones Incubi fiant.

Causa autem quare Dæmones se Incubos faciunt vel Succubos, non delectationis est causa, cùm spiritus carnem & ossa non habeat. Sed hæc est potissima, vt per luxuriæ vitium, vtriusque hominis naturam lædant, corporis videlicet & animæ, vt sic ad omnia vitia homines proniores existant. Nec dubium quin sub certis constellationibus semina vigorare sciunt, sub quibus homines etiam concepti, semper malitijs existunt deprauati.

Vnde enumeratis per altissimum multis luxuriæ vitijs à quibus suum populum mundum esse voluit, & quibus infideles hæretici erant, ait *Leuit.* 18. Ne polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt gentes, quas ego eijciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra, cuius scelera ego visitabo. Dicit gloss. *super verb. gentes.* Dæmones, inquit, qui propter multitudinem dicuntur gentes vniuersæ, qui cùm omni peccato gaudent, præcipuè tamen fornicatione & Idololatria, quia in his corpus, & anima maculatur, & totus homo, qui terra dicitur. Omne etiam peccatum quodcunque fecerit homo extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Si cui libet intueri historias de Incubis, & Succubis, inspiciat vt suprà Bedam *in historiis Angelorum*, & Gulielmum Thomam, denique Brabantinum *in libro qui de Apibus inscribitur.*

Diaboli in S. Scriptura dicuntur gentes vniuersæ.

De impotentia coeundi per Maleficas.

Ad argumenta ad primum de naturali propagatione instituta à Deo, inter marem & fœminam dicitur. Quòd sicut Dei permissione, Sacramentum matrimonij potest opere Diaboli vitiari, per maleficia, vt *suprà* patuit. Ita à simili & fortiori, in quolibet alio actu venereo inter marem & fœminam.

Sed si quæritur, quare potius in actu & super actum venereum Diabolo permittitur maleficia exercere, quàm super alios humanos actus. Dicitur, quòd multiplex causa assignatur à Doctoribus, de quibus inferiùs ab illa parte, vbi de permissione diuina discutitur. Ad præsens sufficit causa, quæ priùs tacta est, scilicet quod potestas Dæmonis est in lumbis hominum. Quia inter omnia certamina duriora sunt prælia certaminis, vbi continua pugna, & raro victoria. Nec valet, vbi dicitur, quòd tunc opus Diaboli esset fortius opere Dei, cùm actus matrimonialis à Deo institutus posset vitiari: quia non vitiat per violentiam, imò cùm nihil valeat inficere, nisi à Deo permissus: ideò magis per hoc eius impotentia concluditur.

Quomodo Incubi procreent.

Ad secundum verum est, quòd procreare hominem est actus viui corporis. Sed cùm dicitur, quòd Dæmones non possunt dare vitam, quia illa fluit formaliter ab anima, verum est, sed quia materialiter descinditur à nemine, & Dæmon Incubus illud committere potest, Deo permittente, per coitum, & non tanquam ab eo descissum, sed per semen alicuius hominis ad hoc acceptum (vt dicit Sanctus Thomas *in 1. part. quæst.* 51. *artic.* 3.) vt potè quòd Dæmon qui est Succubus ad virum, fiat Incubus ad mulierem, sicut etiam aliarum rerum semina assumunt ad aliquarum rerum generationem, vt Augustin. dicit 3. *de Trinitate.*

Succubi fiunt Incubi.

Ex Incubo natus cuius filius.

Vnde si quæritur, cuius filius sic natus existit: Patet quòd non est filius Dæmonis, sed filius hominis, cuius est semen acceptum. Sed cùm instatur, quòd nihil est superfluum in operibus Angelorum sicut & naturæ conceditur. Sed cùm infertur, quòd Dæmon potest inuisibiliter semen & recipere & infundere, verum est: hoc autem potiùs operatur visibiliter, vt Succubus & Incubus, vt sic per talem spurcitiam inficiat corpus & animam, & in vtroque homine, mulieris

lieris ſcilicet & viri,vt in corpore quaſi tactum eſt.

Præterea plura poſſent Dæmones inuiſibiliter, qui tamen non permittuntur, etiam ſi vellent exercere viſibiliter, permittuntur autem inuiſibiliter,vel in exercitium bonorum vel in correctionem malorum. Poſſet denique contingere quod loco Dæmonis Succubi alter ſemen reciperet ab eo,& Incubum loco alterius Dæmonis ſe faceret, & hoc triplici ex cauſa. Puta quia Dæmon deputatus mulieri, reciperet ſemen ab altero Dæmone,deputato viro,vt ſic vnuſquiſque circa ſibi à principe Dæmoniorum commiſſum habeat maleficium exercere: cùm vnicuique proprius deputetur Angelus,etiam à malis,vel propter fœditatem actus, quam Dæmon vnus facere abhorreret: Cùm vt in ſequenti quæſtione patebit, certi Dæmones ex nobilitate naturæ, certos actus & ſpurcitias facere aborrerent. Vel quòd inuiſibiliter loco viri ſeminis, ſuum ſemen,id eſt, quod Incubus recepit inuiſibiliter, ſe interponendo mulieri,intromittat. Quam interpoſitionem facere,non eſt contra eius naturam aut virtutem:cùm etiam in corpore aſſumpto inuiſibiliter & incontractabiliter ſe interponere poteſt, ſicut ſuprà de illo iuuene, qui Idolum deſponſauerat, patuit.

Quaſdam ſpurcitias abhorret nobilitas certorum Dæmonũ.

Ad tertium. Hoc quod dicitur,quod virtus Angeli eſt infinita reſpectu ſuperiorum,hoc eſt,quia eius virtus comprehendi non poteſt ab inferioribus, quin ſemper ſuper excedit eam, ita quòd non limitatur ad vnum effectum tantùm. Et hoc ideò, quia ſuprema in entibus habent virtutes maximè vniuerſales.Vnde propter hoc,quod eſt infinita ſuperiùs, non poteſt dici, quòd poſſit indifferenter in omnem effectum ilium ad proponendum: quia ſic etiam diceretur infinita inferiùs ſicut ſuperiùs.

Demùm quia inter agens & patiens debet eſſe proportio, nulla poteſt eſſe proportio inter ſubſtantiam purè ſpiritalem & corporalem:Ideò nec ipſi Dæmones poſſent in aliquem effectum,niſi mediante aliquo alio principio actiuo. Inde eſt,quod ſeminibus rerum vtuntur ad effectus producendos, iuxta Auguſt. 3. *de Trin.* Vnde hoc argumentum redundat in præcedens,nec per illud fortificatur, niſi quis vellet declarationem eius habere,quare intelligentiæ aſſeruntur habere virtutes infinitas ſuperiùs & non inferiùs: & daretur ſibi ex ordine rerum corporalium & corporum cœleſtium, qui ſecundum ſe in plures & infinitos effectus influere poſſent. Hoc autem non fit propter debilitatem inferiorum. Concluditur,quòd Dæmones licet abſque hoc quòd corpora aſſumãt, poſſint tranſmutationes in ſeminibus facere, hoc nihil arguit contra hoc quod hic intenditur de Incubis & Succubis, quorum actus exercere non poſſunt niſi in aſſumptis corporibus,ſecundum quod *ſuprà* tactum eſt.

Inter agẽs & patiens debet eſſe proportio.

Cur ſpiritualia corpora virtutes exercent in inferiora, non in ſuperiora.

Ad quartum quòd Dæmones non poſſunt mouere corpora localiter,vnde nec ſemen,&c.Probatúrque ibi de anima per ſimilitudinem. Dicendum,quòd aliud eſt loqui de ſubſtantia ſpirituali ipſius Angeli aut Dæmonis, & aliud de ipſa anima. Hoc enim quod anima non poteſt mouere corpus localiter, niſi viuificatum ab ea,vel per contactum corporis ad aliud corpus non viuificatum, hoc eſt,quia tenet infimum gradum in ordine ſubſtantiarum ſpiritualium: ex quo etiam contingit,quod illud corpus, quod habet mouere etiam per contactum,oportet quod ſit proportionatum: Non ſic autem eſt de Dæmonibus,quorum virtus omninò corporalem virtutem excedit.

Ad quintum dicendum, quod contactus Dæmonis ad corpus ſeminis, vel cuiuſcunque alterius,non eſt contactus

corpo

Cõtactus Dæmonis eſt virtualis non corporalis.

corporalis,ſed virtualis,& fit ſecundum proportionem conuenientem tam mouenti quàm mobili, ita quòd illud corpus,quod mouetur,non excedit proportionem virtutis Dæmonis, vt ſunt corpora cœleſtia, & etiam tota terra vel elementa mundi.Et quare illa excedunt dicere poſſumus, vt dicit S. Thom. *in quæſt. de malo. quæſt.*10. de Dæmonibus. Quod hoc eſt vel propter conditionem naturæ, vel propter damnationem culpæ. Eſt enim ordo rerum ſicut ſecundũ naturam ipſarum:& ita ſecundũ motum: Et ſicut ſuperiora corpora cœleſtia mouentur à ſuperioribus ſubſtantiis ſpiritualibus, vt ſunt Angeli boni, ita inferiora corpora moueri poſſunt à ſubſtantiis ſpiritualibus inferioribus, vt ſunt Dæmones. Et ſi quidem hoc contingit eis ſecundum conditionem naturæ, ſecundum quam aliqui ponebant Dæmones non eſſe ex illis ſuperioribus Angelis: Sed ex illis qui perficiuntur à Deo huic terreſtri ordini,vt erat Philoſophorum opinio. Vel etiam,ſi contingit ex pœna peccati, vt Theologorum ſententia eſt, tunc à cœleſtibus ſedibus detruſi in hunc aërem,tanquam ad pœnam, non poſſunt ipſum aut terram commouere.

Per condemnationem motus Dæmonum alteratus.

Hæc addita ſunt propter duo argumenta,quæ tacitè ſoluuntur, ſcilicet de corporibus cœleſtibus, quòd illa etiam poſſent mouere, ſi poſſent corpora localiter mouere,quia ſunt eis magis propinqua,vt etiam vltimum argumentum prætendit.Reſpondetur enim,quòd non valet: quia illa corpora excedunt proportionem virtutis eorum, ſiquidem prima opinio locum habet:Si verò non, ſed ſecunda, tunc iterum non poſſunt mouere,propter pœnam peccati.

Idem motus totius terræ, quæ glebæ.

Eſt etiam ad argumentum, vbi quis obiiceret,quòd idem eſt motus totus & partis,ſicut totius terræ & glebæ. *in* 4. *phyſic.* Vnde ſi Dæmones poſſent mouere partem terræ,poſſent etiam mouere terram: Non valet,vt patet intuenti diſtinctionem. Colligere autem ſemina rerum & applicare ad certos effectus, non excedit eorum virtutem naturalem,Deo eis permittente,vt de ſe patet.

Summariè concludatur, quod non obſtante, quòd quidam dicunt, Dæmones in aſſumptis corporibus nullo modo poſſe generare, & quòd per filios Dei ſignificentur filij Seth, & non Angeli Incubi, ſicut & per filias hominum,illæ quæ de ſtirpe Caïn deſcenderant. Quia tamen contrarium à multis, vt patuit, aſſeritur: & quod multis videtur, non poteſt omninò eſſe falſum, ſecundum Philoſophum *in 6. Ethic.* & in fine de ſomno & vigilia. Iam etiam modernis temporibus atteſtantur facta & dicta Maleficarum talia verè & realiter exequentium.

Filij Seth, dicti filij Dei. Quod multis videtur non poteſt omnino eſſe falſum.

Ideò dicimus tria. Primò, quòd per tales Dæmones ſpurciſſimi actus Venerei, non delectationis, ſed infectionis animæ & corporum, quibus ſuccubunt aut incubunt cauſa exercentur. Secundò, quòd per talem actum completa conceptio & generatio à mulieribus fieri poteſt, inquantum ſemen humanum apponere poſſunt, in loco conuenienti ventris mulieris, ad materiam proportionatam ibidem præexiſtentem. A ſimili, ſicut & ſemina aliarum rerum colligere poſſunt ad complendum aliquos effectus.Tertiò,quod Dæmonibus attribuitur in talium generatione, illud tantùm,quod eſt motus localis,non autem ipſa generatio, cuius principium non eſt virtus Dæmonis aut corporis, ab eo ſumpti: ſed virtus illius cuius ſemen fuit, vnde & genitus non Dæmonis,ſed alicuius hominis filius eſt.

Et per hæc patet reſponſio ad argumenta, vbi quis arguere vellet, quòd Dæmones generare non poſſent, propter duo. Primò, quod generatio completur per virtutem formatiuam, quæ eſt in ſemine corpore viuo reſoluto. Et

corpus

corpus à Dæmonibus assumptum, quia non est tale, ergo, &c. Patet responsio, quia dæmon virtute seminis formatiuam reponit ad locum debitum, &c. Secundò, si dicatur, quòd semen non habet virtutem generandi, nisi quandiu calor animæ in eo retinetur: quem tamen exhalare necesse est per magnam distantiam delatam. Est enim responsio, quòd dæmones possunt aliqua reponere ad conseruationem seminis, ne calor vitalis euaporet. Vel etiam quia velocissimè mouentur propter victoriam mouentis super rem motam, ideò non poterit euaporari tam faciliter.

Quomodo semen Dæmones integrum asportent.

QVÆSTIO IV.

A quibus Dæmonibus huiusmodi scilicet Incubatus & Succubatus exercentur.

VTrùm Catholicum sit asserere, quòd actus Incuborum & Succuborum Dæmonum conueniant omnibus spiritibus immundis indifferenter & æqualiter. Et videtur quod sic: quia oppositum asserere, esset ordinem quendam bonum inter eos affirmare. Probatur. Sicut ad rationem boni pertinet modus & ordo: August. *in lib. de Natura boni.* Ita ad rationem mali pertinet inordinatio. Sed in Angelis bonis nihil est inordinatum, ergo, & in malis nihil potest esse inordinatum: Vnde indifferenter huiusmodi actibus habent insistere. Inde etiam illud: Vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat in terra, videlicet miseriæ & tenebrarum *Iob.* 10.

Ordo inter Angelos.

Præterea, si non omnes indifferenter his actibus insistunt, hoc eis competit vel ex natura, vel ex culpa, vel pœna. Non ex natura, quia possunt peccare omnes indifferenter, vt in præcedenti quæstione tactum est: Sunt enim natura ipsorum spiritus impuri, licet non immundi, quantum ad diminutionem naturalium bonorum, in nequitia subtiles, nocendi cupidi, per superbiam tumidi, &c. ergo competit eis quoad culpam vel pœnam. Tunc sic: Vbi est maior culpa, ibi maior pœna, sed superiores Angeli magis peccauerunt, ergo in eorum pœnam magis his spurcitijs habent insistere, si hoc non est, dabitur ratio alia, cur non illis actibus indifferenter insistant.

Ex natura peccant omnes Dæmones.

Præterea vbi non est subiectio & obedientia, ibi omnes indifferenter operantur. Sed in Dæmonibus nulla est subiectio & obedientia. Probatur. Quia illa sine concordia haberi non possunt: sed in Dæmonibus nulla est concordia. *Prou.* 13. Inter superbos sẽper sunt iurgia.

Inter Dæmones nulla concordia.

Præterea, sicut æqualiter omnes propter culpam: post diem iudicij in infernum detrudentur, ita & ante illud tempus in aëre caliginoso propter officium eorum detinentur. Nec legitur esse æqualitas ex causa emancipationis, ergo nec æqualitas ex parte officij & tentationis.

Sed contra glossa prima *ad Cor.* 15. Quandiu durat mundus, Angeli Angelis, homines hominibus, Dæmones Dæmonibus præsunt. Item *Iob.* 40. dicitur de squamis Leuiathan, per quas membra Diaboli significantur, quòd vna vni adhæret: ergo inter eos est diuersitas & ordinis, & actionis.

Squamæ Leuiathan quid.

Incidentaliter quæritur: An à bonis Angelis ipsi Dæmones ab huiusmodi eorum spurcitiis exequendis interdum impediantur vel non. Et dicendum, quòd quia potestates dicuntur Angeli, quorum ditioni virtutes aduersæ subiectæ, sunt, vt Gregorius dicit, & Augustinus, 3. *de Trinitate*, Spiritus vitæ, desertor atque peccator, regitur per spiritum vitæ, rationalem pium & iustum. Et sicut illæ creaturæ super alias influentiam habent, quæ sunt perfectiores, & Deo propinquiores: eò quòd totus ordo

prælationis,primò & originaliter est in Deo, & participatur à creaturis secundum quod ei magis propinquat. Ideò etiam boni Angeli, qui maximè appropinquant Deo,propter eius fruitionem, quâ Dæmones carent, super ipsos Dæmones habent prælationem, & per eos reguntur.

Ad negligentiam præsidẽtis pertinent, quæ à subditis malè fiunt.

Et cum instatur, quòd Dæmones præmissis mediis multa mala faciunt, aut ergo non impediuntur, quia non subsunt bonis Angelis,qui eos impedire possent, aut si subsunt, tunc cùm ad negligentiam præsidentis pertinere videntur ea quæ per subditos malè fiunt, videtur quòd in Angelis bonis sit aliqua negligentia. Respondetur, quòd sancti Angeli sunt ministri Diuinæ sapientiæ. Vnde sicut Diuina sapientia permittit aliqua mala fieri per malos Angelos vel homines, propter bona quæ ex eis elicit,ita boni Angeli non totaliter cohibent malos à nocendo siue homines siue Dæmones.

Ordo inter Dæmones.

Responsio: Catholicum est asserere quendam ordinem actionum interiorum & exteriorum,etiam per quandam prælationem esse in Dæmonibus. Vnde & quædam spurcitiæ ab aliquibus infimis perpetrantur, à quibus superiores propter nobilitatem naturæ secluduntur.Et declaratur hoc primo generaliter ex triplici congruentia, qua talia congruunt eorum naturæ,Diuinæ sapientiæ & propriæ nequitiæ.

Diaboli inter se differunt specie.

Demum magis in speciali:ex natura quidem:Nam constat quod,à principio creationis, semper quidam alij superiores fuerunt ex natura, cùm inter se differant: Nec duo Angeli vnius speciei existant communiorem opinionem sequendo, quæ etiam dictis Philosophorum concordat:& Dionysius,qui ponit 10.*c. Cœlestis Hierarchiæ*, in eodem ordine esse primos medios & vltimos:cui etiam necessario oportet assentiri: tum ex immaterialitate eorum,tum etiam ex incorporalitate. Inspiciat qui vult dicta Doctoris *in* 2. *di.* 2. Et quia peccatum naturam non tollit, & Dæmones post casum data naturalia non amiserunt, vt *suprà* tactum est, & operationes rerum sequuntur naturales earum conditiones: ideo sicut in natura, sic & in operationibus sunt varij & multiplices.

Congruit etiam hoc Diuinæ sapientiæ,vt ea quæ ab ipso sint,ordinata sint. *Rom.*13.quæ à Deo sunt,ordinata sunt. Et quia Dæmones sunt à Deo deputati ad exercendum homines & ad puniendum damnatos.Ideò in exercitiis eorum ab extra quæ ad homines sunt varij & multiplices.

Congruit etiam & nequitiæ ipsorum. Quia enim humano generi aduersentur, ideò cùm ordinatè impugnant magis hominibus nocere æstimant, sicut faciunt. Vnde constat, quòd in spurcitiis nefandissimis non æqualiter insistunt.

Quod etiam magis specificatur tali ratione. Nam cùm operatio sequitur naturam rei,vt dictum est,quorumcunque sint naturæ subordinatæ, oportet etiam quòd operatione sibi inuicem subordinentur,sicut patet in rebus corporalibus. Quia enim inferiora corpora naturali ordinatione sunt infra corpora cœlestia,actiones & motus eorum subduntur actionibus & motibus cœlestium corporum: & quia, vt dictum est, Dæmones naturali ordine inter se differunt:Ideò etiam naturalibus actionibus intrinsecis & extrinsecis, præsertim in huiusmodi spurcitiis peragendis.

Ex quibus concluditur, quòd quia huiusmodi spurcitiæ plurimum præter nobilitatem Angelicæ naturæ exercentur cum etiam in actibus humanis, infirmi & fœdissimi actus in se quidem considerando, non quantum ad officium naturæ, & procreationis reputantur.

Demùm,

Ex omnibus choris Angelorũ aliqui ceciderunt.

Demùm, cùm, de quolibet ordine aliqui cecidisse creduntur, non est inconueniens asserere, quòd illi Dæmones qui de infimo choro, & iterum illi qui infimi in illo existunt, in his spurcitiis & aliis deputantur & insistunt.

Incubatus horribilior Sodomia.

Hoc etiam plurimum est aduertendum, quòd licèt de Incubis & Succubis mulieribus infestos scriptura tradit, tamen nusquam legitur in vitiis quibuscunque contra naturam loquendo non solùm de Sodomitico, sed etiam de quocunque alio peccato, extra vas debitum perperam agendo, se Incubos & Succubos, fecisse. In quo maxima illorum peccaminum enormitas ostenditur, cum indifferenter omnes Dæmones cuiuscunque ordinis illa peragere abhorrent, & verecundum æstimant. Et hoc videtur, velle glossa super *Ezech.* 29. vbi dicitur: Dabo te in manus Palæstinorum, id est, Dæmonum, qui etiam erubescunt de via tua scelerata: vitium contra naturam intelligens. Et intuenti patet, quod de Dæmonibus oportet auctoritatem intelligere. Nullum enim peccatum tam sæpè Deus reproba morte in multis condemnauit.

Per Palæstinos intelliguntur Dæmones Succubi.

Anni Christi non superantur à Maleficis.

Dicunt etiam nonnulli, & veraciter creditur, quod nullus talis vitij, postquam tempus mortalis vitæ Christi, quod ad annos 33. extenditur, in hoc scelere perseuerans excesserit: nisi speciali gratia redemptoris poterit liberari. Quod ex eo patet quòd octogenarij & centenarij isto crimine inueniuntur sæpè irretiti, quibus tempus Christi, quia vitæ morum disciplina fuit: ideò illo spreto, vix vnquam sine difficultate permaxima ab hoc scelere continebit.

Sed & quòd ordo sit inter eos, etiam ad officia exteriora, quo ad impugnationes, demonstrant eorum nomina. Nam licèt vnum & idem nomen scilicet Diabolus multipliciter exprimatur in scripturis, & hoc propter eorum diuersas proprietates, tamen his immundis operibus vnus præsidere in scripturis traditur, sicut etiam & certis aliis vitiis. Est enim vsus scripturæ & locutionis, quemlibet immundum Spiritum nominare Diabolum, à Dia, quod est duo, & bolus quod est morsellus: quia duo occidit, scilicet corpus & animam. Et secundum etymologiam licèt Græcè interpretetur Diabolus clausus ergastulo: & hoc sibi conuenit, cùm non permittitur sibi nocere quantum vellet. Vel Diabolus quasi defluens: quia defluxit, id est, corruit, & specialiter & localiter. Nominatur etiam Dæmon, id est sapiens super sanguinem, vel sanguineus, scilicet, super peccata, quæ sitit & procurat triplici scientia, qua viget, scilicet, subtilitate naturæ, experientia temporum, & reuelatione bonorum spirituum. Nominatur etiam Belial, quod interpretatur absque iugo, vel absque domino: quia pro posse pugnat contra eum, cui deberet esse subiectus. Vocatur etiam Beelzebub, quod interpretatur vir muscarum, id est, animarum peccantium, quæ reliquerunt verum sponsum Christum. Item Satanas, id est, aduersarius. Vnde 1. *Pet.* 2. Aduersarius vester Diabolus circuit, &c. Item Behemor, id est, bestia, quia facit homines bestiales.

Nomina Diabolorum.

Diabolus, à Dia & Bolus.

Triplex scientia Dæmonis.

Ipse tamen Dæmon fornicationis, & princeps illius spurcitiei, dicitur Asmodeus quod interpretatur factura iudicij: quia propter huiusmodi vitium, factum fuit terribile iudicium super Sodomam, & quatuor alias ciuitates. Sicut & Dæmon superbiæ dicitur Leuiathan, quod interpretatur additamentum eorum: quia & Lucifer tentans primos parentes, de superbia promisit eis additamentum diuinitatis. De quo & per Esaiam Dominus. Visitabo super Leuiathan, serpentem veterem & tortuosum. Et Dæmon auaritiæ & diuitiarum dicitur Mammona, quem &

Incubatus & spurcitiei princeps Dæmon vocatur Asmodeus.

Etymologia Leuiathan.

Christus in Euangelio expressit. *Matt.* 6. Non potestis Deo seruire, &c.

Bonū sine malo inuenitur, sed non contra.

Ad argumenta. Ad primum: quod quia bonum potest inueniri sine malo, sed malum nunquam inuenitur sine bono, quia fundatur super creaturam: quæ in se bona est. Et ideò Dæmones inquantum habent naturam bonam, ordinati sunt in naturalibus, & in eorum actionibus ad illud *Iob.* 10. Ad secundum potest dici quòd Dæmones ad exercitium deputati non sunt in inferno, sed in isto aëre caliginoso. Vnde hîc habent ordinem inter se, quem tunc in inferno non habebunt. Vnde etiam dici potest, quod etiam omnis ordo in eis cessat, quoad ipsam beatitudinem consequendam, cùm à tali ordine irrecuperabiliter ceciderint. Et dici potest, quòd etiam in inferno erit inter eos ordo potestatis, & pœnarum afflictionis, inquantum aliqui ad affligendum animas deputabuntur: & non alij. Sed hîc ordo magis erit à Deo quàm ab ipsis, sicut etiam & eorum tormenta.

Hîc Dæmones vtuntur ordine, in inferno non vtuntur.

Ad tertium cùm dicitur, quòd superiores Dæmones quia magis peccauerunt, magis puniuntur, etiam his actibus immundis, amplius deberent insistere: Respondetur, Quia culpa ordinatur per pœnam, & non per naturæ actum, seu operationem, ideò non insistunt illis immunditiis propter nobilitatem naturæ, non propter eorum culpam aut pœnam. Et licet omnes sint spiritus impuri, & ad nocendum cupidi, tamen vnus amplius altero, in quantum potiora naturalia sunt obtenebrata.

Vnus Dæmonum altero nocentior.

Ad quartum dicitur: quòd est concordia inter Dæmones, non amicitiæ, sed nequitiæ, ex qua homines odiunt, & Dei iustitiæ repugnant quantum possunt. Talis enim concordia inter impios reperitur, vt eis se adiungāt & subijciant ad propriam nequitiam exequendam, quos potioribus viribus vident.

Dæmonū concordia est nequitiæ, non amicitiæ.

Ad quintum licèt carceralis mancipatio omnibus æqualiter deputetur, iam in aëre & post in inferno, non tamen ex hoc naturalia in eis sunt æqualiter ad æquales pœnas & officia æqualia ordinata, imò quantò sunt nobiliores in natura & potiores in officio, tanto etiam grauiori subiecti tormento. Vnde *Sap.* 6 Potentes potenter tormenta patientur.

QVÆSTIO V.

Vnde multiplicatio maleficorum operum procedat.

Quæstio super influentias corporum cœlestium

AN possit quoquo modo catholicè censeri, quòd origo & multiplicatio maleficorum operum processerit ex influentiis corporum cœlestium, seu superabundanti malitia hominum, & non ex spurcitiis Incuborum, & Succuborū Dæmonum: & videtur quod ex propria malitia. Nam Aug. *in lib.* 83. *q.* dicit, quòd ad hominis voluntatem, causa deprauationis eius redit, siue aliquo, siue nullo suadente deprauata sit. Sed Maleficus depravatur per peccatum: ergo causa illius non est Diabolus, sed voluntas humana. Ad idem dicit de liber. arbit. quòd quilibet est causa suæ malitiæ. Quod etiam probatur ratione. Peccatum hominis ex libero arbit. procedit. Sed Diabolus non potest liberum arbitrium mouere, hoc enim libertati repugnaret: Ergo Diabolus non potest esse causa illius, nec cuiuscunque peccati. Præterea *in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus,* dicitur. Non omnes cogitationes nostræ malæ à Diabolo excitantur, sed aliquoties ex nostri arbitrij motu emergunt.

Quilibet est causa suæ malitiæ.

Demùm quòd ex influentiis corporum cœlestium possint oriri, & non à Dæmonibus, probatur. Sicut omnis multitudo reducitur ad vnum, ita omne multiforme reducitur in aliquod vniforme principium. Sed actus humani sunt

Omne multiforme reducitur ad aliquod vniforme.

ſunt varij & multiformes, tam ad vitia, quàm ad virtutes, ergo videtur, quòd reducantur in aliqua principia vniformiter mota & mouentia. Sed talia non poſſunt aſſignari, niſi ex motibus cœleſtium, qui ſunt vniformes, ergo illa corpora ſunt talium actionum cauſæ. Præterea, ſi cœleſtia corpora non eſſent humanorum actuum ad virtutes & vitia cauſæ, Aſtrologi non adeò frequenter vera prædicerent de bellorum euentibus & aliis humanis actibus: ſunt ergo aliquo modo cauſa. Præterea corpora cœleſtia poſſunt imprimere in ipſos Dæmones ad cauſandum certè maleficia, ergo à fortiori, in ipſos homines.

Exempli de Lunaticis.

Aſſumptum probatur ex tribus. Nam certi homines qui Lunatici dicuntur; infeſtantur à Dæmonibus plus vno tempore quàm alio, quod non facerent, ſed potiùs omni tempore moleſtarent, niſi ex certis Lunationibus etiam ipſi Dæmones inquietarentur ad infernum. Huiuſmodi probatur etiam ex Necromanticis, qui certas conſtellationes obſeruant, ad inuocandum dæmones, quod non facerent, niſi ſcirent, illos dæmones corporibus cœleſtibus eſſe ſubiectos.

Dæmonib. imperant inferiora.

Probatur etiam ex illo, quòd Dæmones ſecundum Auguſtinum *in 10. de ciuitate Dei*, quibuſdam corporibus inferioribus exercentur, ſcilicet, herbis, lapidibus, animantibus, & ſonis quibuſdam certis, & vocibus, & figurationibus. Sed cùm corpora cœleſtia ſint virtuoſiora quàm corpora inferiora: ideò multò magis actionibus corporum cœleſtium. Et iterum amplius Malefici ſubijciuntur, vt eorum opera ex influentiis illorum corporum, & non ex aſſiſtentia ſpirituum malorum proueniant. Fortificatur argumentum ex 1. *Reg. cap. 16.* vbi, cùm Saül vexabatur; à Dæmones alleuiabatur tum quando David cytharam percutiebat coram eo, & quòd recedebat ſpiritus malus.

Sed contrà. Impoſſibile effectum ſine cauſa ſua producere, ſed opera Maleficorum ſunt talia, quod non poſſunt niſi opere Dæmonum fieri, patet ex deſcriptione operum Maleficorum, ex Iſidor. *lib. 8. Etym.* Malefici dicuntur ob magnitudinem facinorum: hi enim elementa concutiunt, mentes hominum turbant, & abſque vllo veneni hauſtu ſola vi carminum animas interimunt, &c. Huiuſmodi autem effectus non poſſunt ex influentiis corporum cœleſtium mediante homine cauſari.

Anima mouetur per aliquod extrinſecum.

Præterea Philoſophus Ethic. Difficile inquit, explicare quid ſit principium operationis in anima, & oſtendit, quòd oportet eſſe aliquod extrinſecum. Omne enim quod incipit de nouo, habet aliquam cauſam. Incipit enim homo operari, quòd vult: Incipit autem velle, quia præconſiliatur, ſi autem præconſiliatur propter aliquod conſilium procedens, aut ergo eſt procedere in infinitũ, aut oportet ponere aliquod principium extrinſecum, quod primo mouet hominem ad conſiliandũ: niſi fortè aliquis dicat, quòd hoc eſt à fortuna: ex quo ſequeretur omnes actus humanos eſſe fortuitos, quod eſt abſurdũ. Principiũ ergo in bonis ad bona dicit eſſe Deũ, qui non eſt cauſa peccati. In malis autem, cùm homo incipit agere velle, & conſiliari ad peccandum oportet quòd huius etiam ſit aliqua cauſa extrinſeca, & nõ poteſt eſſe alia niſi Diabolus, præſertim in Maleficis, vt ſupra patuit, quia corpus cœleſte non poteſt ad tales actus influere: ergo patet veritas.

Dæmon mouet voluntatem, quæ eſt cauſa peccati.

Præterea cuius poteſtati ſubiacet motiuum, eius poteſtati ſubiacet & motus, qui à motiua cauſatur. Motiuum autem voluntatis eſt, aliquid apprehenſum per ſenſum vel intellectum, quorum vtrumque ſubiacet poteſtati Diaboli. Dicit enim Aug. *in lib. 83. q.* Serpit hoc malum, ſcilicet, quod eſt à Diabolo per omnes aditus ſenſuales, dat ſe eſſe

 figuris,

figuris, accommodat ſe coloribus, adhæret ſonis, latet ira & in fallacia ſermonis, odoribus ſe ſubiicit infundit ſaporibus, & quibuſdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ. Ergo videtur quòd in poteſtate Diaboli eſt, mouere voluntatem, quæ eſt directè cauſa peccati.

Prætereà omnem quod ſe habet ad vtrumlibet, indiget aliquo determinante ad hoc vt exeat in actum. Sed liberum arbitrium hominis ad vtrumlibet ſe habet, ſcilicet ad bonum & malum: ergo ad hoc, quod exeat in actum peccati, indiget quod ab aliquo determinetur ad malum. Maximè autem hoc videtur fieri à Diabolo, præſertim in operibus Maleficorum, cùm eius voluntas eſt determinata ad malum. Ergo videtur, quòd mala voluntas Diaboli eſt cauſa malæ voluntatis, præcipuè in Maleficis. Et poteſt fortificari ratio, per hoc, quòd ſicut bonus Angelus ſe habet ad bonum, ſic malus Angelus ad malum. Sed ille reducit homines ad bonum, ergo iſte ad malum. Eſt enim (dicit Dionyſius) ex diuinitatis immobiliter ſtabilita voluntate, vt ima à ſummis perficiantur.

Mala volũtas Dæmonis eſt cauſa malæ voluntatis.

Ima à sũmis perficiuntur.

Reſponſio. Quia quæſtio quoad originem maleficorum operum, fundatur ſuper influentiam luminarium cœleſtium, oſtenditur per reprobationem trium errorum qui hoc aſſerere conantur, ſcil. planetariorum, genethliacorum & fatalium ordinum, ponentium, hoc non eſſe poſſibile quoad primum. Nam ſi quæritur an ex impreſſione luminarium cœleſtium cauſetur in hominibus vitium Maleficorum: tunc ad diuerſitatem motuum attendendo, & veritatem fidei ſaluando, oportet ſub diſtinctione differere, videlicet quòd mores hominum à ſideribus cauſati poſſunt intelligi dupliciter. Aut neceſſariò & ſufficienter, aut diſpoſitiuè & contingenter. Si dicatur primo modo, tunc non ſolum eſt falſum, imo hæreticum, eò quòd Chriſtianæ religioni adeò repugnat, quòd etiam veritas fidei in tali errore ſaluari non poteſt. Ratio. Dum enim ponit omnia à ſyderibus neceſſario euenire, iam tollit meritum & per conſequens demeritum: Tollit & gratiam, & per conſequens gloriam: Tum quia honeſtas morum & per hunc errorem præiudicium patitur, dum culpa peccantis in ſydera refunditur, licentia malefaciendi ſine reprehenſione conceditur & homo ad orandum & colendum ſydera incuruatur.

Quomodo mores hominum cauſentur ab aſtris.

Si autem dicantur mores hominum à diſpoſitionibus ſyderum variari diſpoſitiuè & contingenter ſic poteſt habere veritatem, quia nec rationi nec fidei repugnat. Planum enim eſt, quòd diſpoſitio corporis varia multum facit ad variationem affectionum & morum animæ, vt plurimùm enim anima complexiones corporis imitatur, vt dicitur in ſex principiis. Vnde & cholerici ſunt iracundi, & ſanguinei ſunt benigni, & melancholici ſunt inuidi, flegmatici pigri. Hoc autem non eſt neceſſarium: anima enim dominatur ſuo corpori, & maximè quando eſt adiuta per gratiam. Multos enim videmus cholericos manſuetos, & melancholicos benignos. Quum ergo virtus corporum cœleſtium operatur ad mixtionem & qualitatem complexionis, hinc eſt, quòd per conſenſus quodammodo operatur ad qualitatem morum, valdè tamen de longinquo. Plus enim facit ad qualitatem complexionis virtus naturæ inferioris, quam virtus ſyderis.

Sydera cõtingenter variãt mores hominum.

Vnde Auguſtinus 5. *de ciuitate Dei*, in ſolutione cuiuſdam quæſtionis de duobus fratribus, qui ſimul infirmabantur, & curuabantur, cùm quærebatur, vnde hoc eſſet, magis commendat rationem Hippocratis quàm Aſtronomi. Hippocrates enim reſpondit, quòd hoc erat propter ſimilitudinem complexionis.

Quæſtio à S. Auguſt. mota contra Aſtrologos.

xionis. Et Astronomus respondit, quòd erat propter identitatem constellationis. Meliùs enim respondit Physicus, quia causam reddit magis propriam, & magis propinquam. Sic ergo dicendum quòd impressiones syderum aliquo modo disponunt ad malitiam. Maleficorum siquidem aliqua influentia in eorum corporibus prædominatur potius ad huiusmodi nefanda, quàm ad alia opera quæcunque vitiosa seu virtuosa: quæ tamen dispositio non debet dici necessaria, proxima & sufficiens, sed remota & contingens.

An Regna per Astra mutentur.

Nec valet, si quis obiiceret Philosophum *libro de proprietatibus elementorum:* vbi dicit, quòd regna vacua facta sunt & terræ depopulatæ apud coniunctionem Iouis & Saturni, arguendo quasi, quia talia ex libero arbitrio deprehendebant hominem, ergo etiam influentiæ luminarium super liberum arbitrium haberent efficaciam. Respondetur enim quòd Philosophus super hoc dictum non vult innuere, quòd homines illi non poterant resistere illius influentiæ constellationis, ad dissensionem inclinantis, sed quia noluerunt: Quia sicut ait Ptolomæus *in Almagest.* Sapiens homo dominabitur astris. Quamvis enim coniunctio Iouis & Saturni, eò quòd Saturnus habet influentiam melancholicam & malam, & Iupiter valdè bonam, potest ad rixam vel discordiam homines inclinare: illi tamen inclinationi homines per libertatem arbitrij possunt resistere, & valdè faciliter cum adiutorio gratiæ Dei.

De Cometis sententia Damasceni.

Nec iterum valet, si quis obiicere dictum Damasc. *lib.* 2. *cap.* 6. vbi dicit: Constituuntur multoties cometæ & signa quædam mortis regum. Respondetur enim quod etiam sequendo opinionem Damasceni, quæ fuit vt patet in prædicto libro, contrariæ opinionis viæ Philosophicæ: siue non, nihil per hoc concluditur, quò ad necessitatẽ actuum humanorum. Opinatur enim Damascenus, quòd Cometa, nec naturaliter generatur, nec est vna de stellis in firmamento positis, vnde nec eius signatio est naturalis nec influentia. Dicit enim quod cometæ non sunt ex his, quæ à principio genita sunt astra, sed Diuina iussione secundum ipsum tempus constituuntur & rursus dissoluuntur. Hæc Damascenus. Prænunciat autem Deus per tale signum magis mortem Regis, quàm aliorum, tum quia est persona communis, tum quia potest ex hoc oriri turbatio regni. De cuius custodia magis sollicitantur Angeli, propter commune bonum, quorum etiam ministerio & generantur & dissoluuntur.

Opinio Philosophorũ de Cometis.

Sed nec Philosophorum opinio obstat, qui dicunt, quòd stella cometa sit impressio calida & sicca, generata in superiore parte aëris prope ignem, ex cuius vapore calido & sicco globus illius vaporis adunatus apparet corpus stellæ. Partes autem illius vaporis discontinuatæ circa illum globum & longum protensæ in suis extremitatibus illi globo coniunctæ, sunt quasi eius comites: & secundum hanc positionem significat & causat non per se, sed per accidens mortalitatem prouenientem ex infirmitatibus calidis & siccis. Et quia vt plurimum diuites nutriuntur calidis & siccis; ideò illo tempore multi diuites moriuntur: inter quos mors regum & principum est magis notabilis. Et hæc positio nec distat à positione Damasceni, si quis benè considerat, nisi quo ad operationem & cooperationem Angeli, quam nec Philosophi excludere possunt. Imò vbi vapores nunquam in sua siccitate & caliditate ad generandum cometam currerent, adhuc operatione Angeli sæpè concurrere habent, causis prædictis.

Angeli cooperantur Cometis.

Stella præcessit mortem S. Doctor. Thom.

Sicut & stella, quæ sancti Thomæ Doctoris transitum indicauit, quæ vtique non ex superis in firmamento positis.

ſitis proſiliit, ſed operatione Angeli ex materia aliqua præiacente formata, & officio peracto, iterum reſoluta fuit.

Vnde videmus, quòd ſecundum quamcunque iſtarum opinionum, nullum penitùs habent cœli luminaria dominium ſuper liberum arbitrium. Vnde nec conſequenter ſuper malitiam & mores hominum.

Cur Aſtronomi interdum vera prædicunt.

Nota inſuper, quare Aſtronomi, vt ſæpiùs vera prædicunt, & quod eorum iudicia vt plurimum ſuper vnam provinciam, aut gentem vnius terræ eueniunt. Huius ratio eſt: quia ſua indicia ſumunt ex aſtris, quæ etiam habent maiorem influentiam, capiendo probabiliorem, non neceſſitatem in actibus tam naturæ quàm voluntatis, & in actibus hominum generalibus, ſicut vnius generis vel provinciæ, quàm in particularibus vnius perſonæ. Quia maior effectus ſtellarum imprimitur in totam vnam gentem, quàm in vnum hominem, & quia maior pars gentis vnius, magis ſequitur affectus naturales corporis, quàm vnus ſingularis homo, ideò, &c. Sed hoc incidentaliter eſt tactum.

Contra Genethliacos.

Fortunam colunt Mathematici.

Secunda via per quam præfata noſtra Catholica aſſertio declaratur, eſt per reprobationem errorum Genethliacorum, & Deam fortunæ colentium Mathematicorum. De quibus Iſidor. 8. *Etymol. cap.* 9. Genethliaci dicuntur propter natalium conſiderationem ſyderum, qui vulgò Mathematici dicuntur. Fortuna verò vt *ibidem* dicit *cap.*2. à fortuitis nomen habere dicitur, quaſi Deam quandam, res humanas variis caſibus, & fortuitis illudentem. Vnde & cæcam appellant, eo quod paſſim in quoſlibet incurrens, ſine vllo examine meritorum; & ad bonos & ad malos venit. Hæc Iſid. Sed talem Deam credere: aut quod læſiones in corporibus, & creaturis, quæ ex Maleficorum operibus inferuntur non ab ipſis maleficis, ſed ad ipſa Dea fortunæ provenirent, ſicut eſt Idololatria, ita & aſſerere Maleficas ipſas ad hoc eſſe natas, vt talia per eas in mundo exerceri poſſint, ſimiliter à fide alienum exiſtit: Imò & à communi Philoſophorum traditione. Si cui placet, inſpiciat Doctorem Sanctum *l.*5. *Summæ fidei contra gẽtiles*, *q.*87. *& ſeq.* & inueniet plura. Licet hoc vnicum propter eos, qui fortaſſis copiam librorum non habent, non videtur omittendum: quod quia in homine tria ſunt conſideranda, vt ibi notatur, quæ à tribus cœleſtibus cauſis diriguntur: Voluntatis actus, intellectus actus & corporis actus, quorum principium à Deo tantùm & immediatè, ſecundum ab Angelo, & tertium à cœleſti corpore dirigitur. Nam actiones & voluntates immediatè à Deo in bonis operibus diriguntur, dicente Scriptura: *Prou.* 21. Cor regis, ſupple, quod maiori potentia videtur poſſe reſiſtere, eò minùs alij non poſſunt, quia in manu Domini, & quocunque voluerit inclinabit illud. Et Apoſtolus, Deus qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate.

Tria in homine, quæ à tribus cœleſtibus cauſis diriguntur.

Voluntas.

Cognitio verò humana intellectiua à Deo mediantibus Angelis ordinatur. Ea verò quæ ad corporalia pertinent, ſiue ſint exteriora ſiue interiora, in vſum hominis venientia, à Deo mediantibus Angelis & cœleſtibus corporibus diſpenſantur. Dicit enim Beatus Dionyſius 4. *de Diuinis nom.* quòd corpora cœleſtia ſunt cauſæ eorum, quæ in hoc mundo fiunt, non tamen neceſſitatem inferentia.

Intellectus.

Actus corporis.

Et cùm homo ſit ordinatus ſecundùm corpus ſub corporibus cœleſtibus, ſecundùm intellectum verò ſub Angelis, ſecundùm voluntatem autem ſub Deo, poteſt contingere, quòd homo ſpreta inſpiratione Dei ad bonum, & illuminatione boni Angeli, ducatur

Angeli poſſident intellectũ in homine Deus voluntatem, aſtra corpus.

affectio

affectione corporali ad ea quæ influentia luminarium cœli inclinant, vt & sic, tam voluntas, quam intellectus malitia & erroribus inuoluantur.

Non est autem possibile huiusmodi erroribus, quibus Malefici irretiti sunt ex influentijs luminarium cœli, inuolui, licèt ad fundendum sanguinem, vel furta, aut latrocinia, vel etiam incontinentias pessimas perpetrandas possit quis ex illis inclinari, sicut etiam alia quædam naturalia.

Oliua à meretrice plantata non fert fruges.

Etiam, vt Gulielmus *in De vniuerso* dicit, quòd per experientiam habetur, si meretrix nititur plantare oliuam, non efficitur fructifera, quæ tamen per castam plantata, fructifera efficitur. Et aliquis etiam Medicus in sanando, & agricola in plantando, & miles in expugnando, aliqua ex impressione cœlesti corporis efficiunt, quæ alij etiam easdem artes habentes efficere non possunt.

Fatum improbatur.

Tertia via sumitur ex reprobatione fatalium effectuum. Vbi notandum, quòd Fatum esse aliquod vno modo Catholicè asseritur. Alio modo asserere, est omnino hæreticum. Si enim Fatum æstimetur esse secundùm æstimationem quorundam Gentilium, & quorundam Mathematicorum, qui putabant, quod ex vi positionis syderum causaretur infallibiliter diuersitas morum, ita quod talis efficeretur necessario Maleficus vel virtuosus in moribus, quia talem eum esse causaret vis, quæ in dispositione syderum sub qua talis vel conceptus vel natus esse comprehenderetur. Et istam vim vocaverunt nomine Fati.

Sed quia ista opinio non tantùm est falsa, imo hæretica & omnino detestanda propter inconvenientia quæ necessario sequerentur, vt *suprà* tactum est circa reprobationem primi erroris, quia videlicet tolleretur ratio meriti & demeriti, imo gratiæ & gloriæ, & quod Deus malorum nostrorum auctor esset, & plura alia. Ideo Fatum sic omnino refutatur, quia nihil est: Secundum quam acceptionem etiam Gregor. dicit *in Homil. Epiph.* Absit à Fidelium cordibus, vt fatum aliquod esse dicant.

Inconvenientia ex Fato.

Et licèt hæc opinio videatur eadem esse, cum prima, quæ est Planetariorum, & hoc propter eadem inconvenientia, quæ vtrobique cernuntur, tamen sunt diversæ, quantum inter se diuersificantur vis syderum & influxus generalis septem Planetarum.

Si autem æstimetur, Fatum esse secundùm quandam dispositionem, siue ordinationem causarum secundarum ad producendum effectus diuinitùs prouisos. Hoc modo Fatum verè est aliquid: eo quod providentia Dei per causas medias exequitur suos effectus: In illis videlicet, quæ secundis causis subduntur, licèt in alijs non, vt est creatio animarum, gloficatio & gloriæ collatio.

Angeli cooperantur ad gratiæ infusionem.

Licèt etiam Angeli ad Gratiæ infusionem cooperari possunt, intellectum & voluntatis capacitatem illuminando & disponendo, & sic quædam ordinatio effectuum vna & eadem dicitur providentia & etiam Fatum. Si enim consideratur vt est in Deo, sic dicitur providentia, si autem secundum quod est in causis medijs ordinatis à Deo ad effectus aliquos producendos, sic habet rationem Fati. Et hoc modo Boëtius loquens de Fato 4. *de consol.* dicit: Fatum est rebus mobilibus inhærens dispositio, per quam providentia suis quæque nectit ordinibus.

Definitio Fati.

Sed tamen Sancti Doctores hoc nomine vti recusaverunt, propter eos qui illud ad vim positionis syderum retorquebant: Vnde Aug. *c. 5. de Ciuit. Dei*, dicit: Si propterea quisquam res humanas Fato tribuit, quia ipsam Dei voluntatem vel potestatem Fatum vocat, sententiam teneat & linguam corrigat.

S. August. sententia de Fato.

Patet etiã ex præmissis tacita responsio ad quæstioñe: An omnia Fato subdantur:

& an etiam Maleficorum opera illi ſubdantur? Quia ſi Fatum dicitur ordinatio cauſarum ſecundarum ad effectus divinitus proviſos, id eſt, vbi Deus diſpoſuit per cauſas ſecundas producere effectus tales: ſic inquantum ſubduntur Fato, id eſt, ſubduntur cauſis ſecundis à Deo ordinatis, vt ſunt influentiæ corporum cœleſtium. Ea verò quæ à Deo immediatè fiunt, vt eſt creatio rerum, glorificatio ſubſtantialium ſpiritualium, & alia huiuſmodi non ſubduntur. Et hoc eſt, quod dicit Boëtius, *vbi ſuprà*, quòd ea, quæ ſunt primæ Deitati propinqua, fatalis ordinis mobilitatem excedunt. Vnde Maleficorum opera, quia non ſubſunt ſecundis cauſis, cùm talia præter curſum communem & ordinem naturæ eueniunt: Ideò nec Fato, ſed cauſis alijs, quoad eorum originem neceſſariò ſubduntur.

Excedētia Fatum.

A motoribus orbium maleficia non cauſari.

Subſtantię ſeparatæ ſunt motores orbium.

CONſequenter, quòd nec huiuſmodi Maleficorum opera poſſunt oriri, aut cauſari à ſubſtantijs ſeparatis, quæ ſunt motores orbium, ſeu corporum cœleſtium: Cuius opinionis fuit Avicenna, & ſui ſequaces: hac ratione moti, quia enim ſubſtantiæ illæ ſeparatæ, altioris ſunt virtutis animabus noſtris, & ab ipſa anima interdum, cùm fuerit in ſua imaginatione, ad ſolam quandam apprehenſionem interiorem circa aliquod extrinſecum immutatur corpus proprium, interdum etiam alienum ſeu extrinſecum. Verbi gratia: Aliquis ambulans ſuper trabem in alto poſitam cadit de facili, quia imaginatur caſum ex timore, non autem caderet ſi eſſet trabs illa poſita ſuper terram, vbi caſum timere non poſſet. Item ad ſolam apprehenſionem animæ incaleſcit corpus, vt in concupiſcentibus vel iratis, aut etiam infrigidatur, ſicut in timentibus. Poteſt etiam immutari ad aliquam ægritudinem, putà febrem vel lepram, ex forti imaginatione, & apprehenſione ad tales ægritudines. Et ſicut circa corpus proprium, ita circa alienum, vt illud immutetur ad ſanitatem vel ægritudinem, & hìc ponit cauſam etiam faſcinationis, de qua *ſuperius* tactum eſt.

De vi imaginationis

Imaginatio alieno corpori noxam dans.

Et quia ſecundùm illam poſitionem effectus Maleficarum haberent reduci ad motores orbium, licèt non præciſè ad ipſa corpora cœleſtia: Ideò vltra illa, quæ *ibi* tacta ſunt, dicamus adhuc, quòd talia ſic contingere eſt impoſſibile. Quia cùm motores orbium ſint ſubſtantiæ intellectuales & bonæ, non tam ſecundùm naturam, quàm ſecundùm voluntatem, quod patet ex earum operationibus ad bonum totius vniverſi. Illa autem creatura, cuius ope magicæ operationes fiunt, & ſi ſit bona ſecundùm naturam, non tamen poteſt eſſe bona ſecundùm voluntatem. Ideò non poteſt idem iudicium de ambabus ſubſtantijs ferri.

Natura bona, creatura mala ſecundùm voluntatē

Et quòd non poteſt eſſe bona ſecundùm voluntatem, probatur. Nam præſtare patrocinium aliquibus in his, quæ fiunt contrariæ virtuti, non eſt alicuius intellectus benè diſpoſiti: talia autem fiunt in huiuſmodi operationibus Maleficorum: Fiunt enim, vt in ſecunda parte operis patebit, plurima homicidia, fornicationes, puerorum & iumentorum occiſiones, & alia maleficia procurantur. Vnde vtentes his artibus, Malefici à malefaciendo vocantur. Non eſt ergo benè diſpoſita ſecundùm virtutem talis intellectualis naturæ, cuius auxilio huiuſmodi artes Maleficarum innituntur, licèt ſit bona ſecundùm naturam, quia habet eſſe, & illud omnia appetunt, vt cuilibet intuenti patet. Item non eſt intellectus benè diſpoſiti, familiarem eſſe ſceleratis, & eis patrocinium exhibere, & non quibuſdam virtuo

Non eſt intellectus bene diſpoſiti, familiarem eſſe ſceleratis.

Motores orbium inclinant ſemper ad bona. virtuoſis. Huius autem operibus in artibus Maleficorum vtuntur homines ſcelerati, quia à fructibus eorum cognoſcuntur.

Auxilio autem ſubſtantiarum, orbes moventium, in bonum quælibet creatura inclinatur à natura, licèt corrumpatur per accidens ſæpè: ergo illæ ſubſtantiæ non poſſunt eſſe originalis cauſa Maleficarum.

Prætereà, intellectus benè diſpoſiti eſt reducere homines in ea, quæ ſunt homini propria bona, quæ quidem ſunt bona rationis: abducere ergo ab iſtis, & pertrahere ad alia minima bona, eſt intellectus indecenter diſpoſiti. **Maleficia invertunt propria hominis.** Per huius autem artes non adipiſcuntur homines aliquem profectum in bonis rationis, quæ ſunt ſcientiæ & virtutes, ſed in quibuſdam minimis, vt ſunt deprehenſiones & exercitia latronum, & mille nocumentorum, ergo origo non eſt à ſubſtantijs ſeparatis, ſed ab aliqua virtute non benè diſpoſita ſecundùm virtutem.

Prætereà, non eſt benè diſpoſitus ſecundùm intellectum, qui per aliqua ſcelera commiſſa provoçatur ad auxilium alicui ferendum. Hoc autem fit in iſtis artibus Maleficorum. Nam, vt patebit in executione harum, fidem abnegant, innocentes pueros occidunt. Subſtantiæ enim ſeparatæ, quæ ſunt orbium motores propter ſuam bonitatem non his maleficis auxilium præſtant.

Concludendum ergo, quòd huiuſmodi artes, ſicut non poſſunt à corporibus cœleſtibus, ita nec ab eorum motoribus oriri: & cùm neceſſe habent oriri ex aliqua virtute alicui creaturæ collatæ, & illa etiam non poteſt eſſe bona ſecundùm voluntatem, licèt ſit bona ſecundùm naturam, & huiuſmodi creaturæ ſint ipſi Dæmones, relinquitur quòd eorum virtute huiuſmodi fiant.

De malitia Niſi fortaſſis adhuc obſtat frivola æſtimatio, quòd ex hominum malitia concurrente ſuper Maleficorum verba comminatoria, & imagines repoſitas ad certum locum, virtute quadam ſtellarum ſequerentur, **hominum per verba vel rei efficaci concurrente.** vt v.g. Quando Maleficus diceret imaginem aliquam reponendo, faciam te cæcam, aut claudam, & hoc eveniret. Tunc ideò eveniret, quòd talis à ſua nativitate ex virtute ſtellarum ſortiretur præ cæteris hominibus talem virtutem, quantumcunque alij talia verba proferrent, & eſſent inſtructi per diſciplinam ad proferendum, adhuc tamen efficaces in huiuſmodi operibus eſſe non poſſent. Ad quæ ſingula reſpondendo declarabitur: Primò, quòd ex malitia hominum huiuſmodi effectus cauſari non poſſunt. Secundò, quòd nec ex vocibus quorumcunque nominum, concurrente quacunque ſtellatione, etiam ad quaſcunque imagines.

Ex malitia humana maleficia non oriuntur.

Malitia habitualis DE primo, quòd non ex malitia quantumcunque humana poſſint oriri huiuſmodi Maleficorum opera, ſic declaratur. Nam malitia hominis, ſiue ſit habitualis, in quantum ex frequentatis actibus acquirit habitum inclinantem ad perpetrandum peccata non ex ignorantia, nec ex infirmitate: vnde cenſetur peccare ex malitia. **Actualis.** Vel ſit actualis malitia, quæ dicitur ipſa mali electio, quæ etiam ponitur peccatum in Spiritum ſanctum, nunquam poteſt circa ipſum maleficum tantum efficere, quòd talia opera, vt ſunt immutationes elementorum, & læſiones circa corpora, indifferenter hominum & iumentorum, abſque aſſiſtentia alicuius altioris virtutis proveniant, quod declaratur primò ex parte cauſæ, ſecundò ex parte effectus maleficialis.

Nam hoc, quod non poteſt homo

efficere abſque malitia, putà per ſua naturalia imminuta, minùs poteſt per ipſa naturalia iam diminuta. Patet, cùm ſit virtus actiua etiam diminuta. Sed homo per peccata qualitercunque per malitiam commiſſa, diminuitur in bonis naturalibus. Probatur auctoritate & ratione. Nam Dionyſius 4. *c. de Diui. nom.* dicit: Malum eſt effectus naturalis habitudinis: & loquitur de malo culpæ. Vnde & nemo noſcens malum operatur.

Nemo, qui nouit malum, operatur illud.

Reſpondeo ſic: Sicut ſe habet bonum gratiæ ad malum naturæ, ita ſe habet malum culpæ ad bonum naturæ. Sed per gratiam diminuitur malum naturæ, vt fomes qui eſt inclinatio ad culpam ergo per culpam, à fortiori diminuitur bonum naturæ. Nec obſtat, ſi dicatur de faſcinatione, quæ interdum procuratur ex inſpectione alicuius vetulæ, malitioſè puerum aſpicientis, vnde puer immutatur & faſcinatur. Quia ſicut *ſuprà* tactum eſt, hoc tantũmodò contingere poteſt circa pueros, propter teneram complexionem. Hîc autem loquimur de corporum quorumcunque hominum, & iumentorum ac etiam elementorum ad grandinis immutationes. Si quis velit latiùs intelligere, inſpiciet, Doctorem ſanctum *in quæſtionibus de malo*: Vtrùm peccatum poſſit corrumpere totum bonum naturæ, &c.

Faſcinatio

Ex parte denique effectuum maleficialium declaratur: Nam ex effectibus deuenitur in cognitionem cauſæ. Vnde ſicut illi effectus, quoad nos, qui fiunt præter ordinem naturæ creatæ nobis notæ, per virtutem creatæ nobis ignotæ, licèt non ſint propriè miracula, ſicut illa, quæ fiunt præter ordinem totius naturæ creatæ: qualia ſecundùm poteſtatem operatur ille, qui eſt ſuprà omnem ordinem totius naturæ creatæ, qui eſt Deus benedictus: Secundùm quam acceptionem dicitur: Tu es qui facis mirabilia magna ſolus. Ita & maleficiales effectus dicuntur miraculoſi, in quantum fiunt ab aliqua cauſa nobis ignota, & præter ordinem naturæ creatæ nobis notæ. Ex quibus elicitur, quòd virtus corporalis hominis ad huiuſmodi opera cauſanda non ſe extendere poteſt, quæ ſemper hoc habet, vt cauſa cum ſuo effectu naturali nota ſit naturaliter abſque admiratione.

Quomodò maleficiales effectus ſint miracula.

Et quòd effectus maleficiales poſſunt aliquo modo dici miracula, in quantum notitiam humanam excedunt, patet ex ſeipſis, cùm naturaliter non fiunt. Patet, & per omnes Doctores, præſertim Aug. *in li.* 83. *q.* vbi dicit: Quòd Magicis artibus fiunt miracula plerunque ſimilia illis miraculis, quæ fiunt per ſeruos Dei. Et iterùm *in eodem* dicit: Magi faciunt miracula per priuatos contractus, boni Chriſtiani per publicam iuſtitiam, mali Chriſtiani per ſigna publicæ iuſtitiæ. Quæ omnia ſic declarantur. Nam iuſtitia diuina eſt in toto vniuerſo, ſicut publica in ciuitate. Virtus autem creaturæ cuiuſlibet in virtuoſo ſe habet, vt virtus alicuius priuatæ perſonæ in ciuitate. Ideò boni Chriſtiani in quantum per diuinam iuſtitiam miracula faciunt, dicuntur facere miracula per publicam iuſtitiam. Magus autem, quia operatur ex pacto inito cum Dæmone, dicitur operari per priuatum contractum: quia operatur per Dæmonem, qui ſua naturali virtute poteſt facere aliquid præter ordinem naturæ creatæ nobis notæ, per virtutem creaturæ nobis ignotæ: & erit miraculum quoad nos, ſed non ſimpliciter, quia non poteſt operari præter ordinem totius naturæ creatæ, & per omnes virtutes creaturarum nobis ignotarum. Sic enim ſolus Deus dicitur facere miracula. Iuxta illud: Tu es Deus qui facis mirabilia magna ſolus. Mali autem Chriſtiani faciunt per ſigna publicæ iuſtitiæ: ſicut inuocando nomen Chriſti, vel exhibendo aliqua Sacramenta. Si cui placet inſpiciat S.Thomam

Chriſtianorum miracula quomodo fiant.

S.Thomam *in prima parte quæſtion.111. artic.*4.Poteſt etiam attendere ad ea quæ *in 2. parte operis. cap. 6.* deducentur *inferiùs.*

Quòd nec per voces & verba, concurrente virtute ſtellarum maleficia fiant.

DEmum quòd nec ex vocibus quorumcunque hominum,concurrente quacunque cõſtellatione,ſuper quaſcunque imagines.Nam cùm intellectus hominis huius diſpoſitionis eſt, quod eius cognitio ex rebus cauſatur: cùm intelligentem neceſſe ſit Phantaſmata ſpeculari:Non eſt eius conceptio,quòd ex ſua conceptione ſeu intellectuali operatione intrinſeca, vbi illam ſolam per verba exprimeret, res ab extra habeat cauſare:aut quòd conceptio intellectus expreſſa per verba haberet corpora immutare. Tales enim homines qui talem haberent virtutem,non eſſent nobiſcum vnius ſpeciei, ſed æquiuocè dicerentur homines.

Neceſſe eſt intelligentem Phantaſmata ſpeculari.

Chriſtianorum miracula quomodo fiant.

Præterea ſi dicatur,quòd illa efficiunt per verba,concurrente virtute ſtellarum à natiuitate: Vnde contingit quòd præ cæteris hominibus dum proferunt verba, quòd per illa aliquid efficiunt, cùm tamen alij etiam proferentes eadem, non poſſent aliquam tranſmutationem efficere, quia virtus ſtellarum à natiuitate eis non deſeruit. Patet ex præcedentibus illa eſſe falſa, ex reprobatione trium errorum, Planetariorum, Genethliacorum & Fatalem ordinem ponentium.

Præterea cùm verba exprimunt mentis conceptum, & corpora cœleſtia non poſſunt imprimere intellectum, nec etiam eorum motores niſi per ſe, abſque motione corporum cœleſtium intellectum vellent illuminare: & hoc ſolummodò fieret ad opera bona, quia ad mala perpetranda non illuminatur intellectus, ſed obumbratur, quod non eſt officium bonorum ſpirituum, ſed malorum. Ideò patet, quòd ſi verba eorum aliquid efficiunt, hoc non eſt vigore alicuius corporis cœleſtis, ſed aſſiſtentia alicuius virtutis intellectiuæ: quæ etiam & ſi ſit bona ſecundùm naturam, non tamen poteſt eſſe bona ſecundùm voluntatem, in quantum ſemper ad malum machinatur, & talis erit Dæmon, vt *ſuprà* oſtenſum eſt.

Corpora cœleſtia non poſſunt imprimere intellectũ.

Et quòd nec per imagines poſſint talia efficere, quaſi corpora cœleſtia ſuper ipſas aliquid influerent: quia huiuſmodi imagines, quantumcunque characteribus & figuris ſunt inſignitæ, ſunt effectus hominis operantis per artem.Cœleſtia autem corpora effectus cauſant naturales: cuiuſmodi non ſunt effectus Maleficorũ,qui dicuntur Maleficiales, vtpotè in malum creaturarum, præter conſuetum ordinem naturæ proſilientes: vnde nihil ad propoſitum.

Imagines conſtellatiuæ.

Prætereà *ſuprà* oſtenſum eſt etiam, quòd duplices ſunt imagines, Aſtrologicæ, & Magicæ, quæ etiam ad bonum aliquod priuatum obtinendum, & non ad corruptionem ordinantur. Maleficorum autem imagines ſunt omnino alterius, cùm ſemper ad nocumentum creaturarum, & ex Dæmonum iuſſu, ad aliquem locum occultè reponuntur, vt deſuper ambulantes, aut dormientes lædantur, vt ipſæ Maleficæ fatentur.Vnde & ab ipſis Dæmonibus efficiunt quicquid cauſant & non ex corporum cœleſtium influentiis.

Differentia imaginũ Aſtrologicarum, Magicarum, & Maleficarum.

Ad argumenta. Ad primum dictum Auguſtini eſt intelligendum, quòd cauſa deprauationis hominis redit ab hominis voluntate, ſicut ad cauſam effectum perficientem, quæ propriè dicitur eſſe cauſa. Non ſic autem ad cauſam effectum permittentem, vel diſponentem, vel conſiliantem, aut præcipientem,quibus modis ſcilicet conſiliatiuè,diſpoſitiuè,& præceptiuè Diabolus

Cauſæ deprauationis hominis.

dicitur causa peccati & depravationis: Deus autem solummodò permissione, qui mala permittit propter bona. Iuxta August. *in Ench.* Diabolus autem disponit interiùs suggerendo, persuadet interiùs & exteriùs acriùs stimulando. Præcipit autem his, qui ei se totaliter subdiderunt, vt sunt Malefici, quibus non est opus interiùs instigari, sed tantùm exteriùs, &c.

Et per hoc etiam ad secundum, quòd quilibet est causa suæ malitiæ, directè intelligendo, & ad probationes, patet eadem responsio, quia scilicet repugnat libero arbitrio moveri per modum præcipientis, non autem per modum disponentis.

Ad tertium. Motus ad virtutes aut ad vitia dispositivè possunt causari ab influentijs corporum cœlestium, & capitur motus pro quadam naturali inclinatione ad virtutes humanas & vitia: Opera autem Maleficorum, quia excedunt communem ordinem naturæ, ideò illis influentijs subjacere non possunt.

Ad quartum idem patet, quia sunt causæ humanorum actuum corpora cœlestia, sed illa opera non sunt humanitùs adinventa.

Ad quintum, quòd motores orbium possint imprimere in animas, si intelligatur immediatè, sic imprimunt illuminando ad bonum & non ad Maleficia, vt *suprà* tactum est. Si autem intelligatur mediatè: tunc iuxta influentiam corporum cœlestium imprimunt indirectè & dispositivè.

Cur Dæmones ad decremẽta Lunæ homines vexent.

Ad sextum, hoc quòd Dæmones ad certa augmenta Lunæ homines vexant contingit propter duo. Primò quidem ad hoc, vt infament creaturam Dei, scilicet Lunam, vt Hieronymus & Chrysostomus dicunt. Secundò, quia non possent operari nisi mediantibus naturalibus virtutibus, vt *suprà* dictum est. Ideò considerant corporum aptitudines ad effectus inducẽdos, & quia cerebrum est humidissimum omnium partium corporis, vt Aristoteles dicit, & naturales omnes: Ideò maximè subijcitur operationi Lunæ, quæ ex sua proprietate habet movere humores. In cerebro autem perficiuntur vires animales, & ideò Dæmones secundùm certa augmenta Lunæ perturbant hominis Phantasiam, quando considerant cerebrum ad hoc dispositum.

Cerebrum maximè ad Lunam mouetur.

Ad aliud, quòd Dæmones advocati in certis constellationibus adueniunt, faciunt propter duo. Primò, vt homines in hunc errorem inducant, quòd credant aliquod nomen esse in stellis. Secundò, quia considerant, secundùm aliquas constellationes materiam corporalem magis esse dispositam ad effectus pro quibus advocantur.

Cur vocati Dæmones in certis constellationibus adueniant.

Ad tertium, quòd sicut dicit August. 36. *de ciuitate Dei.* Per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum & instrumentorum musicorum Dæmones alliciuntur, non vt animalia cibis, sed vt spiritus signis, in quantum, scilicet hæc eis exhibentur in signum Divini honoris, cuius ipsi sunt cupidi.

Quomodo Dæmones alliciãtur carminib. Musica, herbis.

Tamen quia sæpè obijcitur, quòd Dæmones possunt impediri per herbas & harmonias à vexatione hominum: vt in argumento allegatur de Saül per harmoniam cytharæ: Vnde nituntur defendere, quòd aliqui possent effectus maleficiales producere per certas herbas & occultas causas, absque auxilio Dæmonum, tantummodò ex influentia corporum cœlestium, quæ plus possunt imprimere in huiusmodi res corporales ad effectus corporales, quàm in ipsos Dæmones, ad producendum huiusmodi effectus maleficiales.

Ideò latiùs cùm sit respondendum, est aduertendum quòd herbæ vel harmoniæ

moniæ non poſſunt ſua naturali virtute totaliter excludere vexationem, qua Diabolus poſſit hominem vexare, ſi ſibi permitteretur à Deo, vel Angelis bonis, poſſunt tamen illam vexationem mitigare, & ita parua poſſet eſſe vexatio illa, quòd poſſent eam penitùs excludere: ſed hoc facerent non agendo in ipſum Dæmonem, cùm ſit ſpiritus ſeparatus, in quem non poteſt naturaliter agere quodcunque corpus, ſed agendo in ipſum vexatum à Dæmone. Omnis enim cauſa limitatæ virtutis, producere poteſt effectum intenſiorem in materiam diſpoſitam, quàm non diſpoſitam, cui & conſonat illud Philoſ. 2. *de anima.* Actus activorum ſunt in patiente prædiſpoſito. Dæmon autem eſt agens limitatæ virtutis, ergo vexationem intenſiorem facere poteſt Diabolus in homine diſpoſito ad illam vexationem, ſiue ad illud ad quod Diabolus intendit adducere quàm in homine diſpoſitionis contrariæ. Putà Diabolus, poteſt vexare intenſiùs paſſione melancholica hominem diſpoſitum ad illam, quàm hominem contrariæ diſpoſitionis.

Quomodo mitigetur Muſica Dæmon.

Dæmon eſt limitatæ virtutis

Certum eſt autem quòd herbæ & harmoniæ multùm poſſunt immutare diſpoſitionem corporis, & ex conſequenti motus ſenſualitatis: Hoc patet de herbis, cùm quædam inclinant ad lætitiam, quædam ad triſtitiam, & ſic de alijs. Hoc etiam patet de Harmonijs per Philoſoph. 8. *polit.* vbi vult, quòd diverſæ harmoniæ habent provocare diverſas paſſiones in homine. Hoc etiam refert Boëtius *in Muſica ſua*, & Author *de ortu ſcientiarum*, vbi loquens de vtilitate Muſicæ, dicit, quòd valet ad curandum vel alleviandum diverſas infirmitates, & ita patere poteſt quòd cæteris paribus ſit vexatio debilior.

Herbæ & Harmoniæ poſſunt immutare diſpoſitionem corporis.

Non autem video, quomodo herbæ vel harmoniæ poſſint in homine diſpoſitionem aliquam cauſare, propter quam homo nullo modo poſſet à Dæmone vexari: ſi tamen permitteretur, quia Diabolus movendo ſolùm motu locali vaporem & ipſo ſpiritus inordinato motu poſſet hominem multùm vexare. Herbæ autem vel harmoniæ nullam diſpoſitionem cauſare poſſent in homine ſua naturali virtute, per quam prohibetur Dæmon prædictam commotionem facere. Contingit tamen quandoque quòd Diabolo non permittitur hominem vexare, niſi vexatione ita parva, quòd per aliquam fortem diſpoſitionem ad contrarium tolleretur totaliter, & tunc aliquæ herbæ vel harmoniæ poſſent corpus hominis ita ad contrarium diſponere, quod illa vexatio totaliter amoveretur, V.G. Diabolus quandoque poſſet hominem vexare vexatione triſtitiæ, ita debiliter, quod per aliquas herbas vel harmonias, quæ haberent cauſare dilationem & diffuſionem ſpirituum, qui ſunt motus contrarij triſtitiæ, totaliter amoveretur illa triſtitia.

Quod autem Auguſt. *lib.2 de doctrina Chriſtiana*, condemnat, ligaturas & quædam alia, de quibus *ibi* diffuſiùs ſcribit, hoc attribuens arti Magicæ, hoc eſt quantum ad illud quod non poſſunt ſua naturali virtute. Quod patet ex hoc, quod dicit ſic. Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ atque remedia, quæ Medicorum condemnat diſciplina. In quo ſatis patet quòd illa condemnat quantùm ad vſum, reſpectu cuius non habent aliquam efficaciam ex ſua naturali virtute.

De Ligaturis.

Quantùm autem ad illud quod 1. *Regum cap.6.* habetur. Quòd Saül, qui vexabatur à Dæmone, alleviabatur quando Dauid cytharam percutiebat coram eo, & quòd ſpiritus malus recedebat, &c. Sciendum quod benè verum eſt, quod per tactum cytharæ, virtute naturali illius harmoniæ, alleviabatur aliquantulũ afflictio Saülis, in quantum illa

De Saüle ſono cytharæ mitigato.

illa harmonia aliqualiter dulcorabat appetitum eius per auditum: per quam dulcorationem reddebatur minùs aptus ad illam vexationem. Sed quòd ſpiritus malus recederet quando David cytharizabat, hoc erat propter vim crucis, quod ſatis expreſsè dicitur in gloſſa, vbi ſic dicitur; Erat David in canticis muſicis eruditus, diverſorum ſonorum rationabilis, moderatúſque concentus. Vnitatem eſſentiæ ſignificat, quæ varijs modis quotidiè reſonat. David malignum ſpiritum in cythara compeſcuit, non quia tanta eſſet vis in cythara, ſed in ſigno crucis: quia in ligno crucis & cordarum extenſione, id eſt, venarum gerebatur, quæ etiam tunc Dæmones effugabat.

Vi crucis David cytharam pulſans Dæmonem abegit.

QVÆSTIO VI.

Quoad ipſas maleficas Dæmonibus ſe ſubijcientes.

PRo tertia & annexa difficultate, quoad ipſas Maleficas Dæmonibus ſe ſubijcientes plura ſuper modum aggrediendi huiuſmodi ſpurcitias poſſunt difficultari. Primò ex parte Dæmonis, & corporis ab eo aſſumpti, ex quo elemento ſit illud formatum. Secundò ex parte actus, an ſemper cum infuſione ſeminis ab altero recepto. Tertiò ex parte temporis & loci, an potiùs in vno tempore, quàm in altero exerceat. Quartò, an viſibiliter quoad circumſtantias ſe agitat, ex parte mulierum, an tantummodo illæ, quæ ex huiuſmodi ſpurcitijs procreantur, à Dæmonibus frequentantur. Secundò, an illæ quæ ab obſtetricibus tempore partus Dæmonibus offeruntur. Tertiò an remiſſior ſit in talibus ipſa Venerea delectatio. Ad quæ omnia ad præſens cum non ſit reſpondendum, eo quòd tantummodo generalitati ſtudemus, & in ſecunda parte operis illa ſingula per eorum opera explanantur: vt patebit *in quarto capitulo*, vbi de ſingulis modis fiet mentio. Ideò ad ſecundum principale tendamus. Et primò, cur in tam fragili ſexu hoc genus perfidiæ invenitur ampliùs quàm in viris. Et erit quæſtio prima generalis quoad conditiones generales mulierum. Secunda ſpecialis, cuiuſmodi mulieres ampliùs inveniuntur ſuperſtitioſæ, & Maleficæ. Tertia ſingularis quoad ipſas obſtetrices, quæ omnes alias in malitia excedunt.

Difficultates in quæſtione de ſuccubis.

Cur magis fœminæ ſuperſtitioſæ reperiantur.

QVò ad primum, cur in ſexu tam fragili mulierum maior multitudo Maleficarum reperitur, quàm inter viros. Et quidem in contrarium argumenta deducere non expedit, cum ipſa experientia, præter verborum & fide dignorum teſtimonia talia facit credibilia. Dicamus ſexum non deſpiciendo, in quo Deus ſemper magna fecit fortia vt confunderet, quòd diverſæ à diverſis ſuper hæc aſſignantur rationes. Semper tamen in principali concordantes, Vnde & pro mulierum admonitione ipſa materia benè eſt prædicabilis, affectántque audire, vt experientia ſæpe docuit, dummodò diſcretè proponatur.

Nam aliqui Doctores hanc rationem tradunt. Dicunt enim tria eſſe in rerum natura, Lingua, Eccleſiaſticus, & Fœmina, quæ medium in bonitate & malitia tenere neſciunt, ſed vbi limites ſuæ conditiones excedunt, ibi quendam apicem & ſupremum gradum in bonitate aut malitia vendicant. In bonitate quidem quando à bono reguntur ſpiritu, vnde & optima ſunt. In malitia vero quando à malo ſpiritu reguntur, vnde & peſſima efficiuntur.

Tria, quæ medium in malitia tenere neſciunt.

De lingua enim patet, cùm eius miniſterio plurima regna fidei Chriſtianæ ſunt ſubiugatæ, vnde & Apoſtolis Chriſti

Linguæ bonitas.

Prædicatores habent linguas canum.

Christi in igneis linguis Spiritus sanctus visus est. Patet & in alijs sapientibus Prædicatoribus quotidiè lingua canum, vulnera & vlcera languentis Lazari lingentes. Iuxta illud; Lingua canum tuorum ex inimicis animas eripientes.

S. Dominicus per canem figuratus.

Vnde & dux & pater Prædicatorum ordinis, in figura catuli latrantis, & accensam faculam in ore gestantis præmonstratus est, vt suo latratu vsque ad præsens habeat lupos hæreticos arcere à gregibus ovium Christi.

Patet, & ex quotidiana experientia quod vnius viri prudentis lingua interdum infinitorum hominum strages præpeditur, propter quæ non immeritò in eius commendationem Salo. *Prouer.* 10. plura cecinit. In labijs sapientis inuenitur sapientia. Et iterum: Argentum electum lingua iusti, cor impiorum pro nihilo. Iterum: Labia iusti erudiunt plurimos, qui autem indocti sunt in cordis egestate morientur. Cuius causa *ibidem* 16. subditur, quia hominis est præparare animum, & Dei gubernare linguam.

Homo præparat animum, sed Deus gubernat linguam.

De mala verò lingua inuenies. *Eccles.* 28. Lingua tertia multos commouit & dispersit illos à gente in gentem, ciuitates munitas destruxit, & domos magnorum effodit. Et dicitur lingua tertia eorum qui inter duas partes contrarias incautè vel maculosè loquuntur.

Malitia linguæ. Quid tertia lingua.

De secundo scilicet Ecclesiasticis, intellige clericos & religiosos in vtroque sexu Chrysost. *super illud*: Eiecit vendentes & ementes de templo. Sicut omne bonum à sacerdotio, ita omne malum ab eo egreditur. Hieronymus *in epistola ad Nepotianum*: Negociatorem clericum, ex inope diuitem ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuga. Et beatus Bernardus *homilia* 23. *super Canti. loquens de clericis* dicit. Si insurgeret apertus hæreticus, mitteretur foras & arescceret, si violentus inimicus, absconderent se forsitan ab eo boni. Nunc verò quomodò abijcient; aut quomodo abscondent se. Omnes amici, & tamen omnes inimici, omnes domestici, & nulli pacifici, omnes proximi & omnes quæ sua sunt quærunt.

A sacerdotio omne bonum & omne malum egreditur. Clericus negotiator quasi pestis fugiendus.

Et *alibi*: Nostri Prælati facti sunt Pilati, nostri pastores facti sunt tonsores. Et loquitur etiam de Prælatis religiosorum, qui onera grauia inferioribus imponunt, digito autem suo minimo non tangerent. Et Greg. *in pasto.* dicit: Nemo ampliùs in Ecclesiâ nocet, quàm qui perversè agens, nomen vel ordinem sanctitatis habet, delinquentem namque hanc redarguere nullus præsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. De religiosis etiam dicit B. August. *ad Vincentium Donatistam*: Simpliciter fateor charitati vestræ coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam ex quo Deo servire cœpi, quantum difficilè expertus sum peiores, sicut & meliores non posse inveniri, quam qui in monasterijs defecerunt, aut profecerunt.

Prælati facti Pilati, Pastores fiunt tonsores.

Pro reverentia ordinis peccator honoratur.

De mulierum verò malitia differitur *Ecclesiast.* 25. Non est caput nequius super caput colubri, & non est ira super iram mulieris. Commorari leoni & draconi plus placebit, quàm habitare cum muliere nequam. Et inter plura, quæ sequuntur & præcedunt *ibidem* de muliere nequam, concludit: Breuis est omnis malitia super malitiâ mulieris. Hinc Chry. *super Matt.* 19. Non expedit nubere. Quid aliud est mulier nisi amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, necessarium malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, malum naturæ bono colore depicta. Ergo si dimittere illam peccatum est, cùm oportet tenere, iam verò tormentum necessarium est, vt aut dimittentes adulteria faciamus, aut quotidianas pugnas habeamus. Tullius deniq. 2. *Rhetoricæ* dicit:

De malitia mulierum.

Mulier necessarium malum.

dicit: Viros ad vnumquodque maleficium singulæ, id est, plures cupiditates impellunt, mulieres ad omnia Maleficia cupiditas vna ducit. Muliebrium enim vitiorum omnium fundamentum est avaritia. Et Seneca *in suis Tragœd.* aut amat aut odit mulier, nisi tertium dedisse est: flere fœminam est mendacium. Duo genera lachrymarum habentur in oculis fœminarum, veri doloris vnum, insidiarum aliud. Mulier cùm sola cogitat, mala cogitat.

Muliebriũ vitiorum fundamẽtum est avaritia.

De bonis mulierib.

De bonis autem mulieribus tanta laus est, vt etiam beatificasse viros legantur, & saluasse gentes, terras & vrbes: Patet de Iudith, Delbora, & Hester. Hinc Apost. 1. *Cor.*7. Si qua mulier habet virum, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum: sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, Ideò *Eccl.*26. dicitur: Mulieris bonæ, beatus vir, numerus enim annorum duplex. Multa ibi narrat laudabilissima per totum ferè capitulum de excellentia bonarum. Et *Prou. vlt.* de muliere forti.

Quæ omnia etiam in nouo Testamento in fœminis claruerunt, vt in virginibus, & alijs sanctis fœminis, quæ per fidem gentes & regna ab Idololatriæ cultu ad Christianam religionem deduxerunt. Si quis inspicere velit Vincent. *in spe. histor. lib.*20. *cap.*9. de regno Vngariæ per Giliam Christianissimam. Et de regno Francorum per Clotildem virginem, & Clodoveo desponsatam inspiciat, & mira inueniet: Vnde quæcunque vituperationes leguntur, in concupiscentiam carnis interpretari possunt, vt semper mulier pro carnis concupiscentia intelligatur. Iuxta illud: Inveni amariorem morte mulierem, & bona mulier subiecta carnis concupiscentia.

Vituperationes mulierum vt intelligendæ.

Sunt & alij alias rationes assignantes, cur in maiore multitudine reperiantur fœminæ superstitiosæ quàm viri. Prima est, quia pronæ sunt ad credendum: & quia principaliter Dæmon, quærit corrumpere fidem, ideò potiùs eas aggreditur. Vnde & *Eccl.* 19. Qui citò credit, leuis est corde, & minorabitur. Secunda causa est, quia à natura propter fluxibilitatem complexionis facilioris sunt impressionis ad revelationes capiendas per impressionem separatorum spirituum: qua complexione etiam, cùm bene vtuntur, multæ bonæ sunt, cùm malæ, peiores sunt.

Tertia causa, quia lubricam habent linguam: & ea quæ mala arte sciunt, eis comparibus fœminis vix celare possunt séque occultè, cùm vires non habeant, per maleficia vindicare quærunt faciliter. Vnde *Eccl. vt suprà*: Commorari leoni & draconi plus placebit, quam habitare cum muliere nequam. Brevis omnis malitia super malitiam mulieris. Item potest & addi illa, cùm fluxibiles sunt, sicut & faciunt.

Mulieres sunt incontinentis linguæ.

Sunt & tertij alias rationes assignantes quas prædicatores cautè debent proponere: & dicere quòd licèt in veteri testamento, scripturæ vt plurimùm mala loquuntur de mulieribus, & hoc propter primam prævaricatricem mulierem, scilicet, Evam, & imitatrices eius, tamen & post in novo testamento propter mutationem nominis, vt Eva in Ave (vt ait Hiero.) Totum quod intulit maledictio Evæ, totum abstulit benedictio Mariæ. Vnde plurima & semper laudabilia sunt de ipsis prædicanda.

Eva in Ave.

Sed quia adhuc modernis temporibus hæc perfidia ampliùs in mulieribus, quàm in viris invenitur, vt ipsa experientia docet, curiosus causam investigando, vltra præmissa dicere possumus, quod in omnibus viribus, tam animæ, quàm corporis, cùm sint defectuosæ, non mirum, si plura maleficia in eos, quos æmulantur, fieri procurant.

Quantum enim ad intellectum, seu ad intelligendum spiritualia alterius videntur

dentur esse speciei à viris cui auctoritas & ratio cum variis scripturæ exemplis alludit. Terentius ait : Mulieres fermè vt pueri leui sententia sunt. Et Lactantius, 3. *Institutionum.* Numquid aliquam mulierem philosophiam sciuisse nisi Temesten. Et *Prouer.* 11. quasi describens mulierem dicit : est circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.

Mulieres minus valent intelligendo bona quàm viri

Ratio naturalis est, quia plus carnalis viro existit, vt patet in multis carnalibus spurcitiis : Qui etiam defectus notatur in formatione primæ mulieris, cùm de costa curua formata fuit, id est, de costa pectoris, quæ est torta, & quasi contraria viro. Ex quo defectu etiam procedit, quòd cùm sit animal imperfectum, semper decipit. Nam dicit Cato : Instruit insidias lachrymis dum fœmina plorat. Et illud : Dum fœmina plorat decipere laborat. Patet in vxore Samsonis, quæ multùm infestans eum, ad declarandum sibi problema propositum sodalibus ab eo expositum eis reuelauit, & sic decepit. Patet in prima muliere, quod ex natura minorem habet fidem, cùm dixit serpenti interroganti, quare non ederent de omni ligno paradisi. Respondit de omni, &c. ne fortè moriamur : in quo ostendit se dubitare, & fidem non habere ad verba Dei, quæ omnia etiam Etymologia nominis demonstrat. Dicitur enim Fœmina à Fe, & minus : quia semper minorem habet & seruat fidem : Et hoc ex natura, quoad fidelitatem : licèt ex gratia & natura fides in beatissima Virgine nunquam defecerit, cùm tamen in omnibus viris defecisset tempore Passionis Christi.

Ex formâ costæ mulier contraria viro

Eua non credidit Deo, quia dixit Forte.

Fœmina dicta à Fe, & Minus.

Mala ergo mulier ex natura cùm citiùs in fide dubitat, etiam citiùs fidem abnegat, quod est fundamentum in maleficis.

Quantùm denique ad aliam potentiam animæ, scilicet voluntatem ex natura, cùm odit aliquem, quem priùs amauit, tunc æstuat per iram & impatientiam, & sicut maris æstus semper bullit & currit, sic talis ex tota impatiens. Alludit huic rationi, auctoritas diuersa. *Eccles.* 25. Non est ira super iram mulieris. Et Senec. *Trag.* 8.

Mulieris procliuitas ad talia.

Nulla vis flammæ tumidique venti,
Tanta nec teli metuenda torti,
Quanta cùm coniux viduata tadis.
Ardet, & odit.

Patet in muliere quæ falsè accusauit Ioseph, & incarcerare fecit, quia noluit sibi in scelus consentire adulterij, *Genes.* 30. Et reuera potissima causa deseruiens in augmentum Maleficarum est dolorosum duellum inter maritatas & non maritatas fœminas, & viros: immò & inter ipsas fœminas sanctas, quid tunc de cæteris : Vides enim *in Genesi* quanta fuit impatientia & inuidia Saræ, ad Hagar postquam concepit. *Genes.* 21. Quanta Rachel ad Liam propter filios, quos non habebat Rachel *Genes.* 30. Quanta Annæ ad Phenennam fœcundam, ipsa sterili existente. 1. *Reg.* 1. Quanta Mariæ ad Moysen. *Num.* 12. Vnde murmurauit, & detraxit Moysi, propter quod & lepra percussa. Quanta Marthæ ad Magdalenam, ipsa sedente, & Martha ministrante. *Luc.* 10. Vnde & *Eccles.* 37. Tracta cum muliere de his quæ æmulatur : quasi dicat non esse tractandum cum ea, quia semper æmulatio, id est, inuidia est in mala muliere. Et quæ inter se sic agitantur, quantò magis aduersus viros.

Stimulatio & impatientia mulierum.

Quare etiam vt narrat Valerius Phoroneus rex Græcorum, die qua mortuus est, dixit Leontio fratri suo, ad summam felicitatem nihil mihi deesset, si mihi semper vxor defuisset. Cui Leontius. Et quomodo vxor obstat felicitati ? Et ille, Mariti hoc omnes sciunt. Et Socrates Philosophus interrogatus, si ducenda esset vxor. Respondit : Si non capies, solitudo erit tibi, excipiet hinc generis interitus, hinc hæ-

Felix per se, felicissimus si cælebs.

Sine vxore solitudo, cum vxore solicitudo.

F 2 res

res alienus. Sed si ceperis illam, perpetua solicitudo, conquestus querularum, dotis exprobratio, affinium grave, supercilium, garrula socrus lingua, successor alieni matrimonij, incertus liberorum eventus. Hæc dixi vt expertus. Nam vt ait Hieron. *contra Iouinianum*. Hic Socrates duas habuit vxores, quas ingenti patientia sustinens, non potuit tamen ab earum contumelijs clamoribus & vituperationibus liberari. Vnde quadam die ipsis querulantibus contra eum, ipse domum egressus, vt earum molestias evitaret, cùm ante domum sederet, proiecerunt illæ mulieres super eum aquam immundam: Super quo ipse non perturbatus, quia Philosophus ait, Sciebam quòd post tonitrua pluviæ sequerentur.

De vxore submersa quæsita adverso flumine.

Et de quodam legitur, cuius vxor submersa erat in fluvio, quòd cùm quæreret cadaver eius ad educendum de aqua ibat per fluvium contra aquam, & interrogatus causam: cùm res graves descendant infrà & non suprà, quare quæreret contra aquam, Respondit: Mulier ista in vita, semper fuit contraria dictis & factis sive mandatis meis, ideò quæro contrario modo, si fortè etiam mortua contrariam voluntatem vltra consuetum tenuisset.

Mulieres sunt vindicabiles.

Et quidem sicut ex primo defectu intelligentiæ abnegationem fidei faciliùs incurrunt: ita ex secundo, scilicet inordinatis affectionibus & passionibus varias vindictas quærunt, excogitant & infligunt, sive per Maleficas, sive alijs quibuscunque modis. Vnde non mirum tantam multitudinem maleficarum in hoc genere existere.

Natura sunt mulieres immorigeræ.

Quantum insuper defectum in memorativa potentia, cùm hoc sit in eis ex natura virium, nolle regi; sed suos sequi impetus, sive quacunque pietate: ad hoc studet, & cuncta memoria disponit. Vnde Theophrastus: Si totam domum ei commiseris ad serviendum, & si aliquid tuo arbitrio reservaveris etiam minimum vel magnam fidem sibi adhiberi non putabit, & iurgia concitabit: nisi citò consulueris, parat venena, aruspices & ariolos consulit: ecce maleficia.

De Gynæcocratia iudicium Ciceronis.

Sed quale sit dominium mulierum, audi Tullium *in paradox*. Nunquid ille liber est cui mulier imperat, leges imponit, præscribit, iubet, vetat quod ei videtur, nec illi imperanti aliquid negare potest vel audet. Ego istum non modò servum, sed nequissimum servorum appellandum puto, licèt amplissima familia natus sit. Vnde & Seneca *in persona furiosæ Medeæ*: Quid ammodo cessas, sequere felicem impetum, pars ista vltionis qua gaudes quota est, &c. Vbi multa ponit, ostendens quòd mulier non vult regi, sed suo impetu procedere etiam in damnum suum: Sicut de multis legitur mulieribus, quæ vel ob amorem, vel dolorem, quia vindictas facere non potuerunt, seipsas occiderunt.

De Laodice & Berenice reginis Syriæ.

Sicut de Laodice narrat Hieron. super Danielem: quæ existés vxor regis Antiochi regis Syriæ, zelans ne plus amaret Berenicem, quam etiá habebat vxorem, Berenicem & filiam eius ex dicto Antiocho priùs fecit occidi, & pòst seipsá veneno occidit. Vnde? Quia non vult regi, sed suo impetu procedere. Ideò Chrysost. non immeritò dicit: O malum omni malo peius, mulier mala, sive illa pauper sit, sive dives. Si enim vxor divitis sit, non cessat nocte & die virum calidis stimulare sermonibus, blanda nequiter, & importuna violenter. Si verò pauperem virum habet, ipsum quoque ad iracundiam & rixas incitare non desinit. Et si vidua sit, ipsa per semetipsam omnes despicit passim, & ad omnem audaciam spiritu superbiæ inflammatur.

Aut blanditijs, aut importunitate instigant viros mulieres.

Omnia ferè mundi Regna propter mulieres eversa.

Quæramus, inveniemus ferè, omnia mundi Regna propter mulieres fuisse eversa. Primum enim quod fuit regnum felix, scilicet Troiæ, propter raptum

vnius fœminæ, scilicet Helenæ, destructum est multis millibus Græcorum occisis. Regnum Iudæorum multa mala exterminia habuit propter pessimam Iezabel, & filiam eius Athaliam, reginam in regno Iudæ, quæ occidi fecerat filios filij, vt eo mortuo ipsa regnaret: sed vtraque occisa Regum Romanorum multa mala sustinuit propter Cleopatram Reginam Ægypti, pessimam mulierem. Et sic de aliis. Vnde non mirum, si mundus iam patitur ob malitiam mulierum.

Demùm inspiciendo corporis ipsius carnalia desideria: vnde innumera nocumenta vitæ humanæ contingunt: Vt meritò cùm Catone Vticen. dicere possimus: Si absque fœmina posset esse mundus, conuersatio nostra non esset absque Diis. Cùm reuera, si mulierum non essent nequitiæ, etiam tacendo de maleficiis, adhuc ab innumeris periculis mundus remaneret exoneratus. Valerius ad Rufinum: Chimæram mulieré esse nescis, sed scire debes: quod monstrum illud triforme insigni venustetur facie leonis olentis, maculetur ventre capræ, virulenta cauda viperæ armetur, vult dicere: Quod aspectus eius pulcher, tactus fœtidus, conuersatio mortifera.

Mundus sine mulierib esset conuersatio Deorum.

Mulierem esse Chimæram.

Audiamus, & aliam proprietatem per vocem. Nam sicut est mendax in natura, sic & in loquela, nam pungit, & tamen delectat. Vnde & earum vox cantui Syrenarum assimilatur, quæ dulci melodia transeuntes attrahunt, & tamen occidunt. Occidunt quidem, quia ex marsupio euacuant, vires auferunt, & Deum perdere cogunt. Iterum Valerius ad Rufinum: Hæc loquens placet delectatio: & pungit delictum, flos veneris rosa est, quia sub eius purpura multi latitant aculei. *Prouerb.5.* Nitidius oleo guttur eius, id est, locutio nouissima eius amara quasi absynthium.

Voces fœminarum mortiferæ.

Audiamus & aliam in eius incessu, statu & habitu, ibi est vanitas vanitatum. Non est homo in mundo, qui tantum studeat placere Deo benigno, quantum mulier etiam mediocris, suis vanitatibus studet hominibus placere. De quo exemplum in vita S. Pelagiæ, quando dedita mundo discurrebat per Antiochiam ornata nimis: quam Sanctus pater, Nominus nomine videns; flere cepit, & dixit sociis: quod toto tempore vitæ suæ tantam diligentiam nunquam adhibuerat Deo placere, &c. quæ demùm orationibus eius conuersa est.

De incessu & habitu muliercularum. De S. Pelagia.

Hæc est de qua *Eccl.7.* & de qua iam Ecclesia lamentatur propter ingentem multitudinem Maleficarum. Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus est venatorum, sagena cor eius, vincula sunt manus eius, qui placet Deo, fugiet illam, qui autem peccator est, capietur ab ea. Amarior est morte, id est, diabolo: *Apoc.6.* Nomen illi mors: Nam licèt diabolus duxit Euam ad peccandum, Eua tamen seduxit Adam. Et sicut peccatum Euæ non induxisset nobis mortem animæ & corporis, nisi subsequuta fuisset culpa in Adam, ad quam induxit Eua, & non diabolus, ideò amarior morte.

Cur mulier amarior morte.

Euæ peccatum nõ induxisset mortem, nisi culpa Adam accessisset.

Iterum amarior morte, quia hæc naturalis, & interimit tantùm corpus, sed peccatum à muliere inchoatum occidit animam, priuando gratia, & corpus similiter in pœnam peccati ducit.

Iterum amarior morte, quia mors corporalis, est inimicus manifestus & terribilis, sed mulier inimicus blandus & occultus.

Et ideò amarior & periculosior laqueus iam non dicitur venatorum, sed Dæmonum. Quia iam capiuntur homines non solùm per carnalia desideria, eas videndo & audiendo cùm earum facies sit ventus vrens, & vox serpentis sibilus. Iuxta Ben. Verum etiam innumeros malefaciẽdo homines, & iumẽta. Sagena dicitur cor eius, i. inscrutabi-

Mulierum facies est ventus vrens.

Sagena cor mulierum, manus sunt vincula.

lis malitia, quæ in cordibus earum regnat. Et manus sunt vincula ad detinendum, vbi manum ad malefaciendum creaturæ apponunt, tunc diabolo cooperante, hoc efficiunt quod prætendunt.

Concludamus. Omnia per carnalem concupiscentiam, quæ quia in eis est insatiabilis. *Prouerb. penultimo*, Tria sunt insatiabilia, &c. & quartum quod nunquam dicit, Sufficit, scilicet nos vuluæ. Vnde & cum Dæmonibus, causa explendæ libidinis se agitant. Plura hæc deduci possent, sed intelligentibus satis apparet, non mirum quòd plures reperiuntur infectæ hæresi maleficorum mulieres quàm viri. Vnde & consequenter hæresis dicenda est non maleficorum, sed maleficarum, vt à potiori fiat denominatio. Et benedictus altissimus, qui virilem speciem à tanto flagitio vsque in præsens præseruat: in quo vtique cùm sic pro nobis nasci & pari voluit, ideò & ipsum priuilegiauit.

Quatuor insatiabilia.

Dicendũ hæresis Maleficarum, non Maleficorum.

Priuilegium viri à Maleficio.

Cuiusmodi mulieres præ cæteris inueniuntur superstitiosæ, & maleficæ.

QVò ad secundum, cuiusmodi mulieres præ cæteris inueniuntur superstitiosæ & maleficiis infectæ. Dicendum, quòd ex præcedenti quæstione patuit, quòd quia tria generalia vitia, scilicet, infidelitas, ambitio & luxuria: præcipuè in malis mulieribus, regnare videntur. Ideò illæ præ cæteris maleficiis intendunt, quæ præ cæteris illis vitiis deditæ sunt. Iterum quia inter illa tria vltimum ampliùs prædominatur, ideò quia insatiabile, &c. Ideò & illæ inter ambitiosas ampliùs infectæ sunt, quæ pro explendis suis prauis concupiscentiis ampliùs inardescunt, vt sunt adulteræ, fornicariæ, & magnatorum concubinæ.

Tria præcipua vitia mulierum.

Magnatorum concubinæ.

Et hoc ex septemplici maleficio, vt in bulla tangitur. Venereum actum & conceptus in vtero variis inficiendo Maleficiis. Primò, mentes hominum ad inordinatum amorem, &c. immutando: Secundo, vim generatiuam impediendo. Tertiò, membra illi actui accommoda auferendo. Quartò, homines præstigiosa arte in bestiales formas mutando. Quintò, vim generatiuam, quo ad fœmellas destruendo. Sextò, aborsum procurando. Septimò infantes Dæmonibus offerendo, absque alijs animalibus & terræ frugibus, quibus varia nocumenta inferunt: de quibus in sequentibus tractabitur. Sed ad præsens, de nocumentis hominum demus rationes.

Septem maleficia ad actum. Venereum pertinentia.

Et prima conclusio, super eos, quos maleficiunt ad amorem vel odium inordinatum. Et post eadem materia pro maiori intelligentia sub difficultate est discutienda. Conclusio autem hæc est. Nam sanctus Thomas *in* 4. *dist*.34. de impedimẽto maleficiali pertractans, sicut ostendit quare permittitur Diabolo à Deo maior potestas maleficij super actus Venereos hominis, quàm super alios: rationes assignando. Ita dicere à simili oportet, quòd hæ mulieres ampliùs infestantur, quæ his actibus ampliùs deseruiunt.

Quare Dæmon plus mali potest in actibus Venereis.

Dicit enim, quòd quia corruptio peccati prima, per quam homo factus est seruus diaboli, in nos per actum generantem deuenit: Ideò maleficij potestas permittitur Diabolo à Deo in hoc actu magis quàm in alijs. Sicut etiam in serpentibus magis ostenditur virtus Maleficorum, vt dicitur, quàm in alijs animalibus, quia per serpentem Diabolus tanquam per suum instrumentum mulierem tentauit. Vnde etiã, vt posteà subdit, licet matrimonium sit opus Dei, tanquam ab eo institutum, adhuc per opera Diaboli interdum destruitur. Non quidem per violentiam, quia censeretur sic fortior Deo: sed ex Diuina permissione, procurando impedimentum

Cur circa Serpentes magis vis Maleficorum vertetur.

dimentum actus coniugalis, vel temporale, vel perpetuum.

Ex quibus hoc quod experientia docet dicamus, quòd propter huiusmodi ſpurcitias explendas, tam erga ſe, quàm & ſæculi potentes, cuiuſcunque etiam ſtatus & conditionis, innumera Maleficia pertractant, eorum animos ad amorem illicitum, vel Philocaptionem adeò immutando, vt nulla confuſione, aut perſuaſione ab eis deſiſtere valeant. Ex quibus etiam & exterminium fidei, ſeu periculum intolerabile quotidie imminet, quòd eorum animos immutare taliter ſciunt, quòd eis nullum nocumentum ſiue per ſe, ſiue ab alijs fieri permittant, ſicque quotidie creſcunt. Et vtinam experientia nos minimè edocuiſſet, imò & odia talia etiam in Sacramento matrimonij coniunctis ſuſcitata per maleficia, & ſimiliter per infrigidationes generatiuæ potentiæ, vt nec redditionem nec exactionem debiti matrimonialis locum pro prole habere valeant. Sed quia amor, & odium in anima exiſtunt, quam etiam Dæmon intrare nequit, ne alicui hæc quaſi incredibilia videantur: ſub quæſtione ſunt diſcutienda: cùm etiam oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt.

Philocaptio.

QVÆSTIO VII.

An malefici mentes hominum ad amorem, vel odium valeant immutare.

QVæritur an Dæmones per ipſas maleficales, mentes hominum ad amorem, vel odium inordinatum mutare, & incitare valeant, & arguitur, quòd non ſecundùm præmiſſa. Tria ſunt in homine, voluntas, intellectus, & corpus. Primum Deus ſicut habet per ſe regere (quia cor regis in manu Domini,) ita ſecundum per Angelum illuſtrare, & ipſum corpus per influxus cœleſtium corporum dirigere. Prætereà intra corpora Dæmones non poſſunt eſſe illa immutando, ergo minus intra animam, eius potentijs odium vel amorem immittendo. Patet conſequentia: quia ex natura maiorem habet poteſtatem ſupra corporalia, quàm ſupra ſpiritualia. Et quidem quòd non poſſunt immutare, ſuprà patuit in pleriſque locis: Quia nullam formam ſubſtantialem vel accidentalem inducere poſſunt, niſi adminiculo alicuius alterius agentis, ſicut etiam quilibet alius artifex. Eſt etiam ad idem *cap.26. quæstione quinta, episco. in fine.* Qui credit aliquam creaturam poſſe tranſmutari in melius, vel in deterius niſi ab ipſo omnium creatore, infideli & pagano deterior eſt.

Præterea omne agens ex propoſito, cognoſcit ſuum effectum. Si igitur Diabolus poſſet mentes hominum immutare ad odium, vel amorem, poſſet internas cogitationes animæ videre, quod eſt contra illud, quòd in libro de Eccleſiaſticis dogmatibus dicitur: Diabolus internas cogitationes non poteſt videre. Et iterum ibidem: Non omnes cogitationes noſtræ malæ à Diabolo excitantur, ſed aliquoties ex noſtri arbitrij motu emergunt.

Diabolus non eſt ſcrutator cordium.

Præterea amor & odium, ſunt circa voluntatem, quæ radicatur in anima, ergo non poſſunt cauſari à Diabolo quacunque arte. Tenet conſequentia: quia illabi animæ, (vt dicit Aug.) illi ſoli eſt poſſibile, qui eam creauit.

Nemo illabitur animæ, niſi eius creator.

Præterea ſi dicatur, quòd poſt mouere ſenſitiuas interiores, & ſic conſequenter voluntatem, non valet: Quia vis ſenſitiua eſt dignior, quàm vis nutritiua. Sed Diabolus non poteſt formare actum virtutis nutritiuæ, vt formet carnem aut os, ergo etiam non poteſt cauſare aliquem actum interiorum virium animæ.

Diabolus cauſat etiam circa animã.

Sed contra. Diabolus non ſolùm viſibiliter, ſed etiam inuiſibiliter homines tentare dicitur:hoc autem falſum eſſet, niſi interiùs circa animam, & eius potentiam aliquid cauſare poſſet. Præterea Damaſc. *in ſuis ſententiis* : Omnis malitia & omnis immunditia à Diabolo excogitata ſunt. Et Dionyſ.4. *cap. de Diui. nom.* Multitudo Dæmonum, cauſa omnium malorum, & ſibi & alijs.

Reſponſio : hic primò danda eſt diſtinctio de cauſa: & ſecundò qualiter poteſt interiores potentias animæ immutare, dicuntur Senſitiuæ interiores, & ſic tertiò concludetur propoſitum.

Cauſa alicuius dicitur dupliciter.

Quò ad primum, conſiderandum eſt: quòd cauſa alicuius poteſt aliquid dici dupliciter.Vno modo directè, alio modo indirectè. Indirectè quidem, ſicut cùm aliquid agens, cauſat aliquam diſpoſitionem ad aliquem effectum, dicitur eſſe occaſionaliter & indirectè cauſa illius effectus. Sicut ſi dicatur, quòd ille, qui ſecat ligna eſt occaſio combuſtionis ipſorum : Et hoc modo dicere poſſumus, quòd Diabolus eſt cauſa omnium peccatorum noſtrorum: quia ipſe inſtigauit primum hominem ad peccandum : ex cuius peccato conſequuta eſt in toto genere humano quædam pronitas ad omnia peccata. Et ſic intelligenda ſunt verba Damaſceni & Dionyſij.

Directè autem dicitur aliquid eſſe cauſa alicuius, in quantum operatur directè ad illud, & hoc modo Diabolus non eſt cauſa omnis peccati, Non enim omnia peccata committuntur Diabolo inſtingante, ſed quædam ex libertate arbitrij, & carnis corruptione.

Etſi Diabolus non eſſet, Venere flagrarent homines.

Quia vt Origines dicit : Etiamſi Diabolus non eſſet, homines haberent appetitum cibi, & Venereorum & huiuſmodi. Circa quæ inordinationes multæ contingunt, niſi per rationem talis appetitus refrenetur. Refrenare autem in ordine huiuſmodi appetitum, ſubiacet libero arbitrio, ſuper quem etiam Diabolus minùs habet poteſtatis.

Sed quia per hanc diſtinctionem non poſſumus diſcernere, qualiter interdum amor illicitus, ſeu philocaptio procurari poteſt, eſt vlteriùs aduertendum, quòd Diabolus, licèt non poſſit eſſe cauſa illius inordinati amoris, directè cogendo hominis voluntatem, poteſt tamen eſſe per modum perſuadentis.Et hoc iterum dupliciter, ſcilicet viſibiliter & inuiſibiliter. Viſibiliter, ſicut cùm in alia ſpecie hominis ſenſibiliter etiam apparet ipſis Maleficis, & eis ſenſibiliter loquitur, & perſuadet peccatum. Sicut tentauit primos parentes in Paradiſo in ſpecie ſerpentis, Chriſtum in deſerto in aliqua ſpecie ei viſibiliter apparens.

Per modũ perſuadentis cogit Diabolus voluntatem.

Et quia non eſt putandum, quòd ſolùm ſic perſuadeat hominem, quia ſequeretur, quòd nulla alia peccata fierent ex inſtructione Diaboli, niſi quæ Diabolus viſibiliter apparens perſuaderet. Ideò dicendum eſt, quòd etiam inuiſibiliter inſtigat hominem ad peccandum. Quod quidem ſit dupliciter, per modum perſuaſionis, & per modum diſpoſitionis. Per modum perſuaſionis, ſicut cùm proponitur aliquid virtuti cognitiuæ vt bonum. Et hoc poteſt fieri tripliciter:Quia vel proponitur quantùm ad intellectum, vel quantùm ad ſenſum interiorem, vel exteriorem. Quantùm ad intellectum quidem : quia intellectus humanus poteſt adiuuari ab Angelico intellectu bono, vel aliquid cognoſcendum per modum illuminationis cuiuſdam, vt Dionyſius dicit: Ratio, quia ſicut intelligere, ſecundùm Philoſophum, eſt quoddam pati : Ideò poteſt imprimere in intellectum aliquam ſpeciem, vnde actus intelligendi elicitur.

Intelligere eſt aliquod pati.

Et ſi dicatur, quòd Diabolus etiam hoc

hoc facere poſſet ſua virtute naturali, quæ non eſt diminuta, vt patet ex præcedente. Dicendum, quòd non poteſt per modum illuminationis, ſed per modum perſuaſionis. Ratio, quia intellectus hominis, eſt iſtius conditionis, quòd quantò magis illuminatur, tantò magis cognoſcit verum, tantò magis poteſt ſibi cavere à deceptione. Et quia hanc deceptionem Diabolus finaliter intendit, ideò quæcunque eius perſuaſio non poteſt dici illuminatio, licèt poſſit dici revelatio in quantum, per impreſſionem quandam in vires ſenſitivas interiores, aut exteriores, vbi viſibiliter perſuaderet, aliquid imprimeret: vnde intellectualis cognitio perſuaderetur ad aliquem actum exercendum.

Perſuaſio Diaboli dicitur revelatio non illuminatio.

Quod qualiter fieri poteſt, videlicet, vt in vires interiores aliquid imprimere poſſit. Advertendum eſt, quòd quia corporalis natura nata eſt naturaliter moveri localiter à ſpirituali. Patet hoc in corporibus noſtris, quæ ab animabus moventur: Similiter in corporibus cœleſtibus. Non eſt autem apta, nata formari ab ea immediatè, & loquimur præcipuè de formis à foris manendo, non ab informando. Vnde oportet, quod concurrat aliquod corporale agens, vt probatur *in 7 metaph.* Materia corporalis naturaliter obedit bono vel malo Angelo ad motum localem: Quo ſtante, quia Dæmones ſic per motum localem ſemina colligere poſſunt & coniungere, ſeu adhibere aliquibus effectibus mirabiliter faciendis: Vt de Magis Pharaonis contigit, vbi produxerunt ſerpentes, & vera animalia: vbi debita activa debitis paſſivis coniungebant. Ideò quæcunque ex motu locali materiæ corporali accidere poſſunt, nihil prohibet per Dæmones fieri, niſi divinitùs impediantur.

Magi Pharaonis veros ſerpentes produxerunt.

Quo iterum ſtatuto, ſic volumus intelligere, quomodo poteſt phantaſiam hominis & interiores potentias ſenſitivas incitare ad apparitiones & impetuoſos actus per motum localem. Notandum quòd ſicut Philoſophus in libro de ſomno & vigilia, aſſignat cauſam apparitionis ſomniorum per motum localem: ex eo quòd cùm animal dormit, deſcendente plurimo ſanguine ad principium ſenſitivum, ſimul deſcendunt motus ſive impreſſiones, relictæ ex ſenſibilium motionibus præteritis, & quæ conſervatæ fuerunt in ſpiritibus, ſive virtutibus ſenſibilibus interioribus, quæ ſunt Phantaſia ſeu imaginatio: quæ idem ſunt, ſecundùm ſanctum Thomam, vt patebit.

De Apparitionibus.

Eſt enim Phantaſia, ſeu imaginatio quaſi theſaurus quidam formarum per ſenſus acceptarum. Vnde contingit, quod ita movet principium apprehenſivum, id eſt, potentiam conſervatoriam ſpecierum, quòd apparent in Phantaſijs ita recenter: ac ſi tunc principium ſenſitivum à rebus ipſis exterioribus recenter immutaretur.

Phantaſia quid.

Verum eſt, quòd non omnes hæc intelligunt, ſed ſi quis ſe occupare vellet, conſiderare haberet numerum & officium ſenſuum interiorum: qui ſecundùm Avicennam *in libr. de animâ*, licèt dicas eſſe quinque, ſcilicet, Senſum communem, Phantaſiam, Imaginativam, Æſtimativam, Memoriam: Tamen ſecundùm B. Thom. *in prima parte quæſt.* 79. dicit, eſſe quatuor tantùm, eò quòd potentiam imaginativam, & phantaſiam ponit vnam. Timetur prolixitas, ideò obmittitur declaratio, eò quòd etiam quia in pleriſque locis de his pertractatur.

Quinque officia ſenſuum.

Tantummodò hoc quod dictum eſt, phantaſiam eſſe theſaurũ formarum, & alicui videretur memorativam eſſe huiuſmodi, diſtingue, quia phantaſia eſt theſaurus, ſeu conſervatorium formarum per ſenſum acceptarum, memoria autem theſaurus intenſionum, quæ

Memoria eſt theſaurus intentionum.

per ſenſum non accipiuntur. Quis enim videns Lupum, fugit non propter indecentiam coloris, aut figuræ: quæ ſunt formæ receptæ à ſenſibus exterioribus, & repoſitæ in Phantaſia, ſed fugit quia inimicus naturæ. Et hoc habet per quandam intentionem, & apprehenſionem exiſtimativa, quæ apprehendit vt nocivum, & canem vt amicum. Sed conſervatorium illarum intentionum eſt memoria: quia recipere & retinere, in corporalibus reducuntur ad diverſa principia: nam humida benè recipiunt, & malè retinent, è contrario autem eſt de ſiccis.

Somniorũ apparitiones.

Ad propoſitum. Hoc quod contingit in dormientibus de apparitionibus ſomniorum ex ſpirituum, id eſt, ſpecierum in conſervatorijs repoſitarum motu, & ex hoc naturali motu locali propter cõmotionem ſanguinis & humorum, ad principia illa, id eſt, ad virtutes ſenſitivas interiores: & dicimus motu locali intrinſeco in capite & in cellulis capitis.

Hoc etiam poteſt accidere ex conſimili motu locali per Dæmones procreato. Et non tantùm in dormientibus, ſed & vigilantibus: in quibus Dæmones poſſunt admovere & commovere interiores ſpiritus & humores, vt ſpecies conſervatæ in conſervatorijs educantur de theſauris ad principia ſenſitiva, id eſt, ad virtutes illas Imaginativam & Phantaſticam, vt res aliquas habeat talis imaginariè; & talis dicetur interior tentatio.

Et non mirum, quòd Dæmon hoc poſſit ſua naturali virtute, cùm quilibet homo per ſe vigilans, & vſum rationis habens, vel voluntariam commotionem ſpecierum conſervatarum educere poteſt de ſuis theſauris, ſcilicet conſervatorijs huiuſmodi ſpecies, vt res aliquas ad ſuum placitum imaginetur, quo ſtante iam clarè intelligitur materia de amore illicito.

Ligatio rationis à Dæmonibus.

Nam quia Dæmones, vt dictum eſt, commovere poſſunt huiuſmodi ſpecies, &c. faciunt iſta dupliciter. Aliquando abſque ligamine vſus rationis, vt de tentatione dictum eſt, & per exemplum de voluntaria adhæſione, quæ interdum fit. Aliquando autem quòd totaliter vſus rationis ligetur. Et hoc etiam poſſumus exemplificare per naturales quoſdam defectus: vt in phreneticis, & ebrijs: ergo non mirum, quòd Dæmones ſic ligare poſſunt, Deo permittente, vſum rationis: & tales dicuntur Arreptitij: & inde Arreptitius, ab arripio arripis, quia arreptum à Dæmone. Et hoc dupliciter, vel abſque Malefica, & maleficio, vel cum ea abſque maleficio. Quia vt Philoſophus in præfato libro dicit, quòd aliquis in paſſione exiſtens, à modica ſimilitudine movetur, ſicut amans ex modica ſimilitudine amati, & ſic odium habens. Ideò Dæmones, qui per actus hominum experiuntur, quibus paſſionibus magis ſubduntur, illos ad huiuſmodi amorem vel odium inordinatum inſtigant eo fortiùs, in eorum imaginationem & efficaciùs imprimendo hoc, quod contendunt, quantò etiam id faciliùs poſſunt. Faciliùs autem poſſunt, quantò etiam amans faciliùs ſpeciem reſervatam ad principium ſenſitivum, id eſt, imaginationẽ educit, & in eius cogitatione delectabilius moratur.

Arreptitij.

Quomodò odium vel amor per Dæmones excitetur.

Cum malefico verò, quando talia per Maleficas, & ad Maleficarum inſtantiam propter pactum initum cum eis procurat: de quibus enumerare præ multitudine tam in ſpiritualibus, quàm in ſæcularibus non eſt poſſibile. Quòd enim adulteri pulcherrimas vxores dimittentes in fœdiſſimas alias inardeſcunt.

Vetula quatuor Abbates interimẽs amore.

Novimus vetulam, tres ſucceſſivè Abbates, vt publica omnium fratrum fama in illo monaſterio etiam in hodiernum diem refert, non ſolùm in his maleficiaſſe, ſed & interemiſſe, quartum iam ſimili modo dementaſſe. Quòd &

pſa

ipſa publica voce fatetur nec veretur dicere, feci & facio: nec deſiſtere à meo amore poterũt, quia tantùm de meis ſtercoribus comederunt, quantitatem per extenſum brachium demonſtrando. Fateor autem, quia nobis non aderat vlciſcendi & inquirendi ſuper eam facultas, ideò adhuc ſupereſt.

Eſus ſtercorũ amorem operatur.

Diab. inſtigat inuiſibiliter per modũ diſpoſitionis.

Et quia dictum fuit in principio diſtinctionis, quòd inuiſibiliter inſtigat Diabolus hominem ad peccandum, non ſolùm per modum perſuaſionis, vt dictum eſt, imò etiam per modum diſpoſitionis, licèt non deſeruiat ad propoſitum, tamen ſic declaratur: Per conſimilem enim admonitionem, mouendo ſpiritum & humorem, facit aliquos magis diſpoſitos ad iraſcendum vel concupiſcendum, vel ad aliud huiuſmodi. Manifeſtum eſt enim, quòd corpore aliqualiter diſpoſito, eſt homo magis pronus ad concupiſcentiam, & iram, & huiuſmodi paſſiones: quibus inſurgentibus, homo diſponitur ad conſenſum. Sed quia præcedentia difficile prædicare, ideò faciliori modo pro populi auiſamento ſunt declaranda. Et à quibus remediis poſſint tales maleficiati liberari, tractatur in tertia parte.

Modus proponendi præmiſſa de amore illicito in ſermonibus ad populum.

An Maleficæ valeant ad amorem corda ſuccendere.

PRædicator de ſupra dictis ſic mouet quæſtionem, An Catholicum ſit aſſerere, quòd Maleficæ valeant ad amorem alienarum fœminarum inordinatum mentes hominum immutare, & eorum corda ſic ſuccendere, vt nulla confuſione, plagis, verbis aut factis, ad deſiſtendum valeant cogi: & ſimiliter ad odium inter matrimonialiter coniunctos incitare, vt nec redditionis, nec exactionis debiti matrimonialis locum pro prole habere valeant: quinimò interdùm eos oportet currere ad amaſias, intempeſtiuæ noctis ſilentio, per multa terrarum ſpatia.

Super quæ, ſi voluerit, argumenta aliqua ex præcedenti quæſtione ſumat. Si non dicat tantummodò quòd quæſtiones iſtæ patiuntur difficultates propter amorem & odium, qui cùm fundantur in voluntate, quæ in ſuo actu ſemper libera eſt, nec cogi poteſt per aliquam creaturam, niſi à Deo, qui eam regere poteſt, vnde nec Dæmõ, vel Malefica eius virtute ad amorem vel odiũ voluntatem cogere videtur. Item, quia voluntas, ſicut & intellectus, ſubiectiuè exiſtunt in anima & illabi animæ illi ſoli eſt poſſibile qui eam creauit, ideò difficultatem patitur quæſtio, quoad veritates enucleandas in ſuis partibus.

His tamen non obſtantibus. Dicendum eſt primò ſuper Philocaptionem & odium, ſecundò ſuper Maleficium generatiuæ potentiæ. De primo, quòd licèt in intellectum & voluntatẽ hominis immediatè Dæmon nequeat operari, tamen ſecundùm omnes Doctores Theologos *in 2. ſentent.* de virtute Dæmonis in operando in corpus, & in potentias corporis, ſiue corpori alligatas, ſiue ſint ſenſus interiores, ſiue exteriores, permittente Deo, agere valent. Hoc probatur auctoritate & ratione ex præcedenti quæſtione, ſi placet inuenit, ſi non dicat auctoritatem & rationem *Iob.* 2. Dæmoni dixit Deus: Ecce in manu tua, id eſt, poteſtate, eſt Iob. Et hoc erat quò ad corpus, quòd patet, quia in animam noluit dare. Vnde dicit: Veruntamen animam eius ſerua, id eſt, illæſam ſerua. Ratio qui enim dedit corpus, dedit etiam ſuper omnes potentias corpori alligatas, vt ſunt quinque exteriores, & quatuor interiores, ſcilicet ſenſus cõmunis, phantaſia ſiue imaginatiua, æſtimatiua, & memoratiua.

De Philocaptione.

Deus dedit poteſtatem Diabolo in corpus Iob non in animã.

Per memoratiuã porci redire ſciunt.

Si non poteſt aliter declarari, detur de porcis & ouibus exemplũ: vbi porci per memoratiuã redire ſciunt, & oues

lupum & canem discernunt ex naturali imaginatione, vnum tanquam inimicum alterum tanquam amicum suæ naturæ.

Necessariò intelligens phantasias speculatur.

Consequenter cùm omnis nostra cognitio intellectiua ortum habet à sensu (cum intelligentem, iuxta philosophum *in 2. de anima*, necesse sit phantasmata speculari.) Ideò sicut Dæmon potest interiorem phantasiam immutare, sic etiam intellectum obtenebrare. Et hoc quidem non erit immediatè agere in animam, sed mediantibus phantasmatibus. Item, quia nihil amatur nisi cognitum.

Dentur exempla ad placitum de Auro, quod amat auarus, quia intelligit eius virtutem, &c. Ideò obtenebrato intellectu, obtenebratur, & sua volũtas in suis affectionibus. Hoc autem potest facere Dæmon absque Malefica & cum Malefica, imò & accidere possunt ex sola incautela oculorum. Et de singulis trademus exempla. Nam vt *Iac.* 1. dicitur. Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum, peccatum verò, cùm consummatum fuerit, generat mortem. Sic Sichem cùm vidisset Dinam exeuntem ad videndum mulieres regionis, adamauit eam, & rapuit, & dormiuit cum illa, & conglutinata est anima eius cum ea. *Genes.* 34. & secundùm gloss. Inermæ animæ sic accidit, quando postpositis propriis vt Dina negotia aliena curat, seducitur consuetudine, & fit vna vnitate sensus cum illicitis.

Concupiscentia mater peccati.

De secundo, quòd etiam absque maleficis oriuntur interdum, & tentatione Dæmonum principaliter, sic declaratur. Nam Ammon sororem suam Thamar speciosissimam adamauit, & deperierat in eam valde, ita vt propter eius amorem ægrotaret, 2. *Reg.* 13. Non enim in tãtùm facinus stupri quis prosiliret, nisi in toto corruptus, & à Diabolo grauiter tentatus. Vnde glossa *ibidem*. Hoc monet nos, & ideò Deus permisit, vt semper cautè agamus, ne vitia in nobis dominentur, & princeps peccati, qui falsam pacem periclitantibus spondet, nos paratos inueniens improuisè trucidet.

De hoc secundo genere amoris refertus est liber sanctorum Patrum, qui fert, quòd licèt omnem tentationem carnalis concupiscentiæ sibi subtraxissent, tamen vltrà quam credi potest tenebantur aliquoties amore mulierum. Vnde & 2. *Corinth.* 12. Apostolus dicit: Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me colaphizet, *vbi glossa*. Tentando per libidinem datus est mihi. Tentatio autem, cui non consentitur non est peccatum, sed materia exercendi virtutem. Et hoc intelligitur, de tentatione, quæ ab hoste, non à carne, quæ semper est ad minus peccatum veniale, etiamsi ei non consentiatur. Poterit prædicator aliqua exempla deducere, si placuerit.

Sancti etiã amore mulierum tentati.

Stimulus carnis S. Pauli fuit amor mulierum.

Tentatio cui non consentitur, nõ est peccatũ.

Quomodo discernẽdum, an amor ex Diabolo, vel maleficio procedat.

De tertio, quòd amor illicitus proueniat ex maleficiis Dæmonum, discussum est suprà, & de hac loquimur tentatione.

Et si quis diceret, quomodo posset discerni, quòd non ex Diabolo, sed solum ex maleficio talis amor inordinatus procedit. Dicendum quòd ex multis. Primò, si taliter tentatus pulchram & honestam habeat vxorem, & oppositum constat de altera, &c. Secundò, si iudicium rationis omnino ligatur, quod nullis plagis: seu verbis, aut factis, aut etiam confusionibus ad desistendum ab ea induci valeat. Et tertiò potissimè, quando se continere non potest, quin interdum inopinatè se etiam per longum spatium, non obstante asperitate itineris (prout ex talium confessione quisque sentire potest) se transferre habeant, siue de die siue de nocte. Nam sicut dixit Chrysost. *super Matth.* 20. de Asina quam Christus equitauit: quòd cum Dæmon voluntatem hominis peccato possidet, quasi

quaſi ad libitum trahit quod placet. Exemplum dans de naui in mari, perdito gubernaculo, quæ ad libitum venti proiicitur: & ſicut qui equo potenter inſidet, & Rex Tyranni habens poſſeſſionem. Quartò diſcernitur in eo, quòd inopinatè & ſubitò vehuntur, & immutantur interdum, vt nihil eis obſtare poſſit. Elicitur etiã ex ipſius perſonæ infamia. Et antequam ad vlteriorem quæſtionem, de maleficis, circa potentiã generatiuã, procedamus, quæ etiã annexa eſt: primò ſoluenda ſunt argumenta.

Sequuntur ſolutiones argumentorum.

Voluntas regitur à Deo, ſicut intellectus ab Angelo.

AD argumenta autem reſpondendo. Ad primum, quòd voluntas hominis regatur à Deo, ſicut intellectus ab Angelo bono. Patet ſolutio. Intellectus enim ſicut tantummodò illuſtratur ab Angelo bono ad cognitionem veri: vnde ſequitur amor boni: quia Verum & Ens conuertuntur. Ita & intellectus poteſt à malo obtenebrari in cognitionem veri apparentis: & hoc per confuſionem ſpecierum, principiis ſenſitiuis .i. virtutibus & potentiis ſenſitiuis interioribus repræſentatis: vnde ſequitur amor inordinatus apparentis boni: putà corporalis delectationis, quam & tales quærunt.

Verum & Ens conuertũtur.

Quomodo Dæmones mutationes in corporibus operentur.

Ad ſecundum argumentum, quòd intra corpora non poſſunt eſſe illa immutando, partim eſt verum, & partim non, & hoc quo ad triplicem immutationem. Non enim poſſunt illa immutare, quantùm ad eductionem alicuius formæ, ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis: Quæ etiam potiùs dicenda eſt productio quàm immutatio, ſiue adminiculo alicuius alterius agentis, aut etiam ſiue Diuina permiſſione. Si autem loquamur de immutatione qualificatiua, vt de ſanitate & infirmitate, ſicut ex præcedentibus patet, poſſunt varias infirmitates etiam vſque ad ligamen rationis immittere, & ſic odium & amorem inordinatum procurare.

Poteſt etiam addi tertia immutatio, quæ fit, quando Angelus bonus, vel malus illabitur corpori, ſicut dicimus, quòd Deus tantummodo illabitur animæ, id eſt eſſentiæ animæ. Sed vbi dicimus, quòd Ang. illabitur corpori, præcipuè malus, vt in obſeſſis, ibi non illabitur infra terminos eſſentiæ corporis, quia ſic ille ſolummodò, qui dat eſſe, ſcilicet Deus creator, illabi poteſt, & continetur, tanquam qui habet intrinſecam operationem animæ. Dicunt tamen illabi corpori, quando aliquid operatur circa corpus: Quia ibi eſt vbi operatur, vt dicit *Damaſc.* & tunc operatur infra terminos corporalis quantitatis: & infra terminos eſſentiæ corporis.

Quomodo Diabolus illabatur obſeſſis. Diab. eſt vbi operatur.

Vnde elicitur, quòd corpus habet terminos duplicis rationis, quantitatis & eſſentiæ. Et eſt diſtin. ſicut inter ſuppoſitum & naturam. Vnde ſicut corpori illabi poſſunt, ita & potentiis affixis organis corporalibus, & per conſequens, poſſunt impreſſiones facere in potentias: Vnde per accidens, talis operatio & impreſſio reſultat in intellectum, cùm eius obiectum ſit phantaſma, ſicut color viſus, vt dicitur *in 3. de anima.* Et conſequenter per accidens vſque ad voluntatem. Quia voluntas ſuum obiectum recipit ab intellectu ſub ratione boni, ſecundùm quod intellectus apprehendit aliquid in ratione boni, veri & apparentis.

De cogitationibus cognoſcendis.

Ad tertium argumentum, cognoſcere cogitationes cordis eſt dupliciter, vel in ſuo effectu, vel vt ſunt in intellectu. Primo modo non ſolùm Angelus, ſed & homo cognoſcere poteſt: licèt Angelus ſubtiliùs, vt patebit. Nam interdum cogitatio cognoſcitur, non ſolùm per actum exteriorem, ſed etiam per immutationem vultus. Et etiam Medici aliquas affectiones animi per pulſum cognoſcere poſſunt. Vnde Aug. *in lib. de Diuin. Nom.* dicit: quod aliquando hominum diſpoſitiones, nõ ſolùm voce

 prolatas,

prolatas, ſed etiam cogitatione conceptas, quæ vt ſigna quædam ex animo, exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiſcunt. Quamvis *in lib. Retractationum* hoc dicat non eſſe aſſerendum, quomodò hoc fiat: exiſtimo quod retractat, ſi quis diceret eum ſenſiſſe, quòd cogitationes Dæmon cognoſceret in intellectu.

Aliò modo poſſunt cognoſci cogitationes, provt ſunt in intellectu, & affectiones provt ſunt in voluntate, & ſic ſolus Deus cogitationes cordium & affectiones voluntatum cognoſcere poteſt. Cuius ratio eſt: quia voluntas creaturæ rationalis ſoli Deo ſubjacet, & ipſe in eam ſolus operari poteſt, qui eſt principale eius objectum & vltimus finis. Et ideò ea, quæ in voluntate ſunt, vel ex voluntate ſola dependent, ſoli Deo ſunt nota. Manifeſtum eſt autem quòd ex ſola voluntate dependet, quòd actu aliquis aliqua conſideret. Quia cùm aliquis habet habitum ſcientiæ, vel ſpecies intelligibiles in eo exiſtentes, vtitur eis cùm vult.

Voluntas hominis ſoli Deo ſubjacet.

Probatur etiam ex his quæ dicta ſunt, quia Angelus non poteſt illabi animæ, ergo non poteſt per naturam videre ea, quæ ſunt in anima, & quamdiu ſunt in intimo animæ. Vnde quando arguitur: Dæmon non poteſt videre cogitationes cordium, ergo non poteſt corda ſeu mentes hominum ad amorem vel odium incitare. Dicitur, quod ſicut cognoſcit, ſcilicet per effectus & ſubtiliori modo quàm homo: ita etiam ſubtiliori modo poteſt immutare ad odium vel amorem, commovendo phantaſmata, & intellectum obtenebrando.

Angelus non cognoſcit ea quæ ſunt animæ.

Eſt etiam aliquid timoroſis conſcientijs & virtuoſis, pro eorum conſolatione, advertendum quòd immutatio ſenſibilis exterior, & corporalis, quæ concomitatur cogitationes hominis, quandoque eſt ita exilis & indeterminata, quòd Diabolus per eam incertam cognitionem cogitationis venire non poteſt, præſertim quando ſtudijs, aut bonis operibus vacant interpellatim, & tales tunc in ſomnis plus vexat: experientia hoc docet. Quandoque eſt ita fortis & determinata, quòd per illam poteſt cognoſcere cogitationem, quantùm ad ſpeciem: vt quòd cogitat de invidia, vel de luxuria. Sed an per eam poſſit certitudinaliter cognoſcere quantùm ad omnes circunſtantias, vt videlicet ſuper talem, vel talem, ſub dubio dimittamus, ſicut & reperimus. Niſi quod verum eſt, quòd tales circumſtantias ex actibus poſtmodum cognoſcere poteſt.

Conſolatio pro meticuloſis.

Diabolus vexat pios in ſomnis.

Ad quartum, quia licèt illabi animæ tantùm conveniat Deo, tamen illabi corpori, & per conſequens potentijs affixis corpori modo ſuprà tacto, hoc poteſt convenire Angelo ſive bono, ſive malo: vnde amor & odium in tali homine accuſari poſſunt. Ad aliud quod virtus ſenſitiva ſit dignior quàm nutritiva, quæ tamen non poteſt immutari ab eo. Dicendum, quòd imò ſuper vim nutritivam etiam poſſet, ita vt aliquid citiùs vel tardiùs dirigatur in os vel in carnem: ſed ad illud non cooperatur, ſicut ad impediendum vel agitandum vires ſenſitivas interiores, vel exteriores, & hoc propter ſuum lucrum quod ex ſenſuum deceptione & intellectus illuſione plurimùm procurat.

Senſitiva dignior nutritiva.

QVÆSTIO VIII.

An generativam potentiam, ſeu actum Venereum Malefici impedire poſſint: quod Maleficium in bulla continetur.

SEcundò, eadem veritas, ſcilicet, quòd adulteræ, fornicariæ, &c. amplius exiſtunt maleficijs, oſtenditur per impedimen

pedimentum maleficiale super actum generativæ potentiæ. Et vt veritas magis elucescat, arguitur primò, quòd non sit possibile. Quia si tale maleficium esset possibile, posset etiam maritatis contingere: quod si conceditur, tunc cùm matrimonium sit opus Dei, & maleficium opus Diaboli, fortiùs erit opus Diaboli opere Dei. Si verò conceditur, quòd tantummodò fornicarijs & non maritatis, tunc redibit opinio, quod maleficium nihil sit in re, sed tantùm in opinione hominum: cuius oppositum in prima quæstione tactum est. Aut dabitur ratio cur istis & non illis contingere possunt, & cùm non videbitur subesse alia ratio, nisi quia opus Dei, Matrimonium existit. Et ista ratio secundùm Theologos, non concludit vt patet *in* 4. *dist*. 34. de impedimento maleficiali, manet adhuc argumentum quòd opus Diaboli erit fortius opere Dei. Et cùm hoc sit inconveniens asserere, ergo etiam inconveniens est asserere per maleficium posse impediri actum Venereum.

An per Maleficia impediantur res Venereæ.

Item Diabolus non potest impedire actus aliarum virium naturalium, vt comedendi, ambulandi, erigendi, quod videtur esse verum ex eo, quia interimere possent totum mundum.

Prætereà, cùm actus Venereus æqualiter se habet ad omnem mulierem si impeditur: impeditur etiam ad omnem mulierem, sed hoc est falsum: ergo & primum. Quod falsum sit docet experientia, cùm tales qui dicunt se maleficiatos, sunt potentes ad alias, licèt non ad illas quas cognoscere non potest: quia videlicet non vult, vnde nihil potest in re.

In contrarium & pro veritate est *cap. Si per sortiarias*, 33. *q*.8. Item omnium Theologorum & Canonistarum sententia, vbi tractant de maleficiali impedimento matrimonij.

Qvod homo potest, Diabolus subtiliter potest.

Item ratio alludit, cùm maior sit potestas Dæmonis quàm hominis: & homo impedire potest potentiam generativam, sive per herbas frigidissimas, sive per alia impedimenta, &c. vt quisque imaginari potest: ergo & Dæmon qui acutioris scientiæ existit facere per amplius potest.

Responsio: ex duobus quæ suprà tacta sunt, veritas satis patere potest, licèt modus impediendi non sit speculativè declaratus. Nam tactum est, quod maleficium non est solum opinione hominum, quasi nihil in re, imò effectus innumeri maleficiales accidere possunt verè & realiter Deo permittente. Ostensum est etiam quod Deus amplius permittit, super vim generativam propter maiorem eius corruptionem, quàm super alios actus humanos. Sed de modo, quo tale impedimentum procuratur, est advertendum, quod non procurat solùm circa vim generativam, sed etiam circa vim imaginativã seu phantasiam.

Quinque modi impediendi Venerem.

Et super hoc notat Petrus de Palude *in suo* 3. *distin*. 34. quinque modos; Dicit enim, quod quia Dæmon, ex hoc quod est spiritus, habet potestatem super creaturam corporalem, ad motum localem prohibendum vel faciendum. Ideò potest corpora impedire ne sibi appropinquent directè vel indirectè, interponendo se quandoque in corpore assumpto. Sicut accidit sponso, qui desponsaverat Idolum, & nihilominùs contraxerat cum iuvencula, nec propter hoc poterat eam cognoscere. Secundo modo hominem inflammare ad actum illum, vel etiam refrigerare ab actu illo, adhibendo occultè virtutes rerum, quas optimè novit ad hoc validas. Tertio modo turbando æstimationem & imaginationem, qua reddit mulierem exosam: Quia potest, vt dictum est, in imaginationem imprimere. Quartò reprimendo directè rigorem membri fructificationi congruentis, sicut etiam motum localem reprimere potest.

Desponsans Idolum.

Quintò

Quintò prohiberi missionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiva: quasi intercludendo vias seminis: ne ad vasa generationis descendat, vel ne ab eis recedat, vel ne excidat, vel emittatur, & multis alijs modis.

Et subdit de hoc, quod suprà tactum est ab alijs Doctoribus, concordando dicens. Plus enim permittit Deus super hunc actum, per quem primum peccatum diffunditur quàm super alios actus humanos: Sicut & super serpentes, qui magis incantationibus deserviunt, quàm alia animalia. Et post pauca dicit: Idem etiam de muliere est, quia potest imaginationem eius sic dementare, vt exosum habeat virum, quòd pro toto mundo non permittit se cognosci.

Serpentes magis incantationibus obnoxij.

Pòst vult dare rationem, quare plus maleficiantur viri circa talem actum, quàm mulieres: & dicit, quòd quia tale impedimentum fit interdum per obstrusionem vasis, vel etiam per motum localem, reprimendo rigorem membri, quæ potiùs & faciliùs in viris contingere possunt, ideò plures viri maleficiantur, quàm mulieres. Posset etiam quis dicere, quod ideò, quia plures mulieres superstitiosæ sunt, quam viri, & potiùs allicere cupiunt viros quàm mulieres. Vel etiam in dispunctum hoc faciunt mulieris coniunctæ, vt vtrobique faciāt occasionem adulterandi, dum vir alias cognoscere potest, & non propriam: & similiter vxor etiam alios habeat quærere amores.

Cur in Venereis magis maleficiantur viri quàm fœminæ.

Addit etiam, quòd Deus permittit ampliùs sævire in peccatores quàm in iustos. Vnde Angelus dixit Tobiæ: In illos qui libidini vacant, accipit Dæmonium potestatem. Sed etiam aliquando in iustos, sicut in Iob: Sed non circa vim generativam, propter quæ debent facere confessiones & alia bona. Ne ferro manente in vulnere, frustra sit medicinam apponere. Hæc Petrus. Sed de amotione talis effectus patebit in tertia parte operis.

Incidentaliter aliqua dubia, in quæstione de impedimento cohabitationis matrimonialis, declarantur.

INcidentaliter verò si quæritur: Quare actus ille aliquando impeditur respectu vnius mulieris, & non respectu alterius. Responsio secundùm Bonaven. hæc est: Vel quia Sortilegus, seu Malefica ad hoc respectu personæ determinatæ Diabolum immutavit: vel quia Deus respectu personæ cuiuslibet impedire non permittit. Occultum enim Dei iudicium hìc latet, vt patet in vxore Tobiæ. Et addit.

Actus carnalis cur respectu vnius, & non alterius mulieris impeditur. Modi impediendi vim generativam.

Si quæritur, quomodo Diabolus hoc facit, dicendum quod impedit generativam vim non impedimento intrinseco, lædendo organum, sed extrinseco, impedimento vsum, vnde quia est impedimentum artificiale, non naturale, ideò potest impedire ad vnam, quod non ad alias: Vel tollendo excitationem concupiscentiæ ad illam & non adversus aliam, & hoc per virtutem propriam, vel herbam, vel lapidem, vel per aliquam naturam occultam. Et hæc conveniunt cum dictis Petri de Palude.

Præterea cùm impotentia talis actus quandoque ex frigiditate naturæ seu naturali defectu contingit. Si quæritur, quomodo potest discerni, quòd ex maleficio vel non maleficio contigerit? Respondit Host. *in Summa* (licèt hoc non sit prædicandum publicè) quando virga nullatenùs movetur, & nunquam potuit cognoscere, & hoc est signum frigiditatis. Sed quando movetur & & erigitur, perficere autem non potest, est signum maleficij.

Quomodò frigiditas naturæ à Maleficio dignoscatur.

Notandum insuper, quòd non solùm fit maleficium, ne quis actum illum exercere valeat, sed etiam aliquando fit ne mulier concipiat, vel vt aborsum faciat.

Sed

Impotentes faciẽtes sunt homicidæ.

Sed nota secundùm Canonum sanctiones, quòd quicunque propter vindictæ libidinem explendam, vel propter odium aliquid fecerit viro vel mulieri propter quod non posset generare vel concipere, reputatur homicida. Extra: de homicid. Si aliquis. Et nota, quòd communiter loquitur Canon de amatoribus sæculi, qui suis amasiis per pocula, ne confusionem incurrant, talia procurant: vel etiam per certas herbas, naturam nimium infrigidantes, absque auxilio dæmonum. Vnde pœnitentes sicut homicidæ sunt puniendi. Maleficæ, per maleficia talia procurantes, sunt secundùm leges vltimo supplicio puniendæ, vt suprà in prima quæstione tactum est.

An maritatis possit impotentia machinari.

Et pro solutione argumentorum, vbi difficultatur, an matrimonialiter coniunctis talia contingere possint. Est vlteriùs aduertendum, quòd licet ex his quæ tacta sunt non pateat super hoc veritas, tamẽ verè & realiter illis in matrimonio, sicut & extra, contingere possunt. Et prudens lector, qui copiam librorum habet, inueniet, tam apud Theologos; quàm Canonistas, præcipuè. Extra: & in materia de frigidis & maleficiatis, & *in 4. dist.* 34. mutuò concordantes, & duos errores reprobantes: præsertim circa matrimonialiter coniunctos qui sentire videbantur, quod tale maleficium non posset contingere inter matrimonialiter coniunctos, moti illis rationibus, quòd Diabolus non posset opera Dei destruere.

Maleficiũ esse reuera, non in opinione.

Et primus error, qui ab eis reprobatur, est contra illos, qui dicebant, maleficium nihil esse in mundo, sed tantùm esse in opinione hominum, qui ex ignorantia causarum occultarum, & quas etiam nullus hominum scire poterit aliquos effectus naturales maleficiis imputabant, quasi illos efficerent non occultæ causæ, sed dæmones per se vel maleficos. Hic error, licèt ab omnibus aliis Doctoribus sub simplici falsitate reprobetur, tamen à Sancto Thoma acrius impugnatur, vbi ipsum tanquam hæresim condemnat, dicens, quæ hic error ex radice infidelitatis procedit: Et quia infidelitas in Christiano hæresis dicitur, ideò tales vt Hæretici meritò suspecti sunt. De qua tamen materia etiam in 1. quæstio. tactum est, licèt ibi non taliter sit declaratum. Nam si quis alia dicta Doctoris Sancti in aliis locis considerat rationes, inueniet, quare asserit talem errorem extra radicem infidelitatis procedere.

Nam in quæstionibus de malo, vbi tractat de Dæmonibus, & in quæst. prima. An Dæmones habeant corpora naturaliter sibi vnita: Inter alia quæ ibi recitantur, mentio de illis, qui singulos effectus referebant ad virtutes cœlestiũ corporum: quibus & subesse dicebant occultas causas effectuum inferiorum: dicens: Considerandum est quod Peripatetici, Aristotelis sectatores, non posuerunt Dæmones esse, sed ea quæ attribuuntur Dæmonibus, dicebant prouenire ex virtute cœlestium corporum & aliarum naturalium rerum. Vnde August. *dicit* 10. *de ciuit. Dei.* Porphyrium visum fuisse quæ herbis, & lapidibus, & animantibus, ac sonis certis ac vocibus, ac figurationibus atque figmentis quibusdam, etiam obseruatis in cœli conuersione motibus syderum, fabricari in terra ab hominibus potestates syderum idoneas variis effectibus exequendis. Ex quibus apparet error quòd omnia reducebant in causas occultas syderum, & Dæmones tantum modò fabricarentur ex opinione hominum.

Peripateticorum opinio de Dæmonibus.

Sed quòd hæc positio sit falsa, manifestè probat S. Thomas, ex hoc ibidẽ quæ reperiuntur aliquæ operationes Dæmonum, quæ nullo modo possunt ex aliqua naturali causa procedere, putà quòd aliquis obsessus à Dæmone loquatur linguam ignotam: & multa alia

inueniuntur opera Dæmonum, tam in Arreptitiis quàm Necromanticis artibus, quæ nullo modo possunt nisi ex aliquo intellectu procedere, ad minus bona secundum naturam, licèt mala secundum voluntatem. Et ideò coacti fuerunt propter inconuenientia tacta alij Philosophi ponere Dæmones esse. Licèt pòst se varios errores inciderunt, aliis putantibus animas hominum à corporibus exeuntes Dæmones fieri. Vnde & multi Aruspices pueros occiderunt, vt animas eorum suos cooperatores haberent, & plures alij errores recitantur.

Animas hominum Dæmones fieri.

Vnde patet, quòd non immeritò doctor Sanctus dicit talem opinionem ex radice infidelitatis procedere. Si cui placet, legat Aug. *in* 8. *&* 9. *de ciu. Dei*, super varios errores infidelium, circa naturam Dæmonum. Quare etiam communis ratio omnium Doctorum, quæ in præfata distinctione allegatur, contra huiusmodi errantes, scilicet maleficium aliquod esse negantes, magnæ est efficaciæ in sententia, licèt breuis sit in verbis: vbi dicunt, quod qui maleficium nihil esse in mundo asserunt, contrariantur omnium Doctorum sententiis, & sacræ scripturæ, declarantes Dæmones esse, & Dæmones habere potestatem supra corpora & supra imaginationes hominum, Deo permittente: Vnde & per eos Malefici ipsorum Dæmonum instrumenta, & ad quorum instantiam Dæmones interdum ad creaturam nocumenta operantur, Malefici dicuntur.

Et quidem quòd per reprobationem huius primi erroris, à Doctoribus, non fit mentio de matrimonialiter coniunctis, tamen per reprobationem secundi erroris hoc patet. Dicunt enim, quod aliorum error erat, quòd licet maleficium esset & abundaret in mundo, etiam contra carnalem copulam, tamen quia nullum tale maleficium potest censeri perpetuum, ideò nunquam dirimeret matrimonium iam contractum. Ecce quòd mentio fit de matrimonialiter coniunctis. Improbando autem hunc errorem, (licèt declarare hoc non deseruiat ad propositum, tamen propter eos qui copiã librorum non habent) notandum, quòd improbant per hoc, quòd talia asserere dicunt esse contra experimentum, & contra iura antiqua & noua.

Quando maleficiata impotentia matrimoniũ dirimat.

Vnde dant talem Catholici Doctores distinctionem, quòd impotentia ex maleficio procreata, aut est temporalis aut perpetua. Si temporalis, tunc non impedit. Tunc autem præsumitur esse temporalis, quando infra spatium trium annorum cohabitantes, & quantum possunt operam dantes, siue per Ecclesiastica sacramenta, siue per alia remedia sanari possunt. Si verò non sanentur aliquo remedio, ex tunc præsumitur esse perpetua: Et tunc aut præcedit matrimonij contractionem & consummationem, & sic impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum. Aut sequitur matrimonij contractionem, sed non consummationem: & sic etiam, vt dicunt aliqui, dirimit matrimonium iam contractum. (Dicitur enim. 33. *q.* 1. *c.* 1. quòd coniugium confirmatur officio, scilicet, carnis, *vt dicit gl.*) Aut sequitur matrimonium consummatum, & tunc vinculum matrimoniale non dirimit. Plura *ibi* notantur: Extra, *de frigid. &c.* per Host. & Godfred. & Doct. etiam Theologos, *vbi suprà.*

Impotẽtia temporalis vel perpetua.

Coniugiũ confirmatur officio.

Ad argumenta. Ad primum satis patet ex his quæ dicta sunt. Nam primò quòd Dei opera possunt destrui per opera Diaboli, si maleficium posset inter coniugatos contingere, non valet instantia, imò oppositum patet, cùm nihil possit Diabolus nisi Deo permittente. Item quia non per violentiam destruit vti tyrannus, sed per quandam artem extrinsecam, vt suprà patuit, ad secundum patuit suprà, quare potiùs Deus permittit super hunc actum Venereum,

nereum, quàm super alios actus. Potest etiam super alios quando Deus permittit. Vnde non valet quòd perimat mundum. Ad tertium similiter patet ex dictis.

QVÆSTIO IX.

An Maleficæ præstigiosa illusione operentur circa membra virilia, quasi illa omninò sint à corporibus euulsa.

TErtiò, eadem veritas declaratur per Diabolicas operationes, circa membrum virile, cuius rei Veritas vt magis elucescat, quæritur: An maleficæ valeant membra virilia virtute Dæmonum verè & realiter, vel solummodo præstigiosa apparitione auferre: & arguitur quòd verè & realiter, per argumentum à fortiori. Maiora possunt Dæmones, vt homines occidere, vel localiter transferre, vt suprà patuit *de Iob. & Tobiæ*. 7. viris occisis: ergo etiam possunt membra hominis verè & realiter auferre.

An maleficæ reuera auferant virilia.

Prætereà glossa super illud Psal. Immissiones per Angelos malos: Deus punit per malos Angelos, sicut populum Israëliticum sæpè puniuit variis languoribus, verè & realiter corporibus immissis: Ergo & huiusmodi infirmitates circa membrum tale immittere potest.

Si dicatur quòd potest Diuina permissione, tunc sic in præcedentibus dictum est, quòd Deus amplius permittit vim generatiuam maleficiari, propter primam corruptionem peccati, quæ per actum generantem in nos deuenit, ergo etiam ampliùs permittit super membrum illius potentiæ generatiuæ, vt ipsum totaliter auferat.

Prætereà maior fuit conuersio vxoris Loth in statuam salis. *Gen.* 19. quàm auferre membrum virile, sed illa fuit vera & realis, & non apparens conuersio, (quia adhuc visibiliter, vt dicitur, superest illa statua.) Et factum fuit per malum Angelum, vt coacti à bonis, qui priùs cæcitate eos percusserant, vt ostium domus inuenire non possent. Sicut etiam aliæ punitiones Gomorrheorum. Quia & glossa ibidem asserit ipsam etiam illo vitio infectam: ergo, & ista facere possunt.

Vxor Loth à Diabolo fuit conuersa in statuam salis.

Prætereà, quicunque potest inducere formam naturalem, potest & illam auferre. Sed Dæmones formas naturales pluries induxerunt, vt patet de Magis Pharaonis, qui virtute Dæmonum ranas & serpentes fecerunt. Item Aug. *in lib.* 83. *q.* dicit quòd omnia quæ visibiliter fiunt etiam per inferiores potestates aëris, hæc non absurdè fieri posse creduntur: Sed hoc possunt facere homines, vt aliqua arte vel incisione membrum auferatur, ergo & Dæmones ista facere inuisibiliter, quòd alij visibiliter possunt.

Sed contrà Aug. 18. *de Ciuit. Dei.* Non est credendum, etiam hominis corpus Dæmonum arte vel potestate in bestialia lineamenta posse conuerti: ergo etiam à simili, non potest auferre hoc quod ad veritatem corporis humani deseruit. Item 3. *de trin.* dicit: Non est putandum, istis transgressoribus Angelis ad nutum seruire hanc visibilium rerum materiam, sed soli Deo.

Responsio. Nulli dubium, quin maleficæ quædam mira operentur circa membra virilia, vt ex visis & auditis plurimorum, imò & ex ipsa publica fama constat de hoc quòd per sensum visus, aut tactus veritas illius membri cognoscebatur. Quod qualiter fieri potest dicendum: quòd licèt dupliciter fieri possit, scilicet, verè & realiter, vt argumenta prima tetigerunt, & præstigiosa operatione. Ea tamen, quæ à maleficis fiunt circa huiusmodi, non fiunt nisi præstigiosa illusione: quæ tamen illusio non habet locum in imaginatione patientis: Quia imaginatio eius potest verè

Quomodo membrum virile planè auferatur.

& realiter æſtimare aliquam rem non eſſe præſentem, licèt per nullam operationem ſenſus exterioris, ſcilicet, viſum, aut tactum percipit eſſe præſentem.

Vnde poteſt dici vera ablatio membri ex parte imaginationis patientis, licèt non ex parte rei, quod qualiter fiat, ſunt plura notanda. Primò, duo modi, quibus iſta fieri poſſunt. Non mirum, quod Diabolus ſenſus humanos exteriores decipere poteſt, qui interiores, de quibus *ſuprà* tactum eſt, illudere poteſt, formas reſervatas educendo ad principalia ſua ſenſitiva. Decipit autem eos in ſua naturali operatione, vt quod viſibile eſt, ſit illis inviſibile, tangibile intangibile, audibile inaudibile, & ſic de alijs. Hæc autem veritas ita nihil ponit ex parte rei, quod omnia fiunt ex immutatione organorum deſtruentium viſum, auditum, &c. vt ſunt oculi & manus, quibus immutatio iam fallitur, ſenſus, iudicium.

Poſſumus iſta ex naturalibus quibuſdam demonſtrare, nam ſicut vinum dulce, propter infectionem linguæ in febricitante, videtur amarum, vnde guſtus decipitur, non ex parte rei, ſed ex parte humorum. Ita & ibi nulla deceptio ex parte rei, quin ibi ſit virga adhærens, ſed deceptio ex parte organi ſenſus.

De illuſione Satanæ.

Iterum, ſicut ſuprà dictum eſt de vi generativa, illam impediendo per impoſitionem alicuius alterius corporis eiuſdem coloris & apparentiæ, ita & aliquod corpus planum figuratum colore carneo interponere poſſunt inter viſum aut tactum oculorum & manuum, & inter ipſum verum corpus patientis, ita quod ſuo iudicio nihil valeat videre & ſentire, niſi corpus planum, & nullo membro interruptum. Videantur dicta S.Tho. *in 2.diſt.*8. *art.*5. de præſtigioſis illuſionibus & ſimiliter ſecunda ſecundæ *q.*91. *& in quæſtionibus de malo.* Frequenter allegans illud Auguſtini, *in lib.* 83.*q.* Serpit hoc malum Dæmonis per omnes aditus ſenſuales, dat ſe figuris, accommodat ſe coloribus, adhæret ſonis, odoribus ſe ſubijcit, infundit ſe ſaporibus.

Præterea alludit ratio, quòd non ſolùm per interpoſitionem alicuius corporis plani, non membrati talis illuſiò præſtigioſa in vidente & tangente fiat, imò & per modum, quo certi ſpiritus ſeu ſpecies reſervati educuntur ad ſua principia ſenſitiva interiora, ſcilicet ad imaginationem & phantaſiam, vnde contingit aliquid imaginari, ac ſi primò eliciatur ex ſenſu interiori. Nam vt in præcedenti quæſtione tactum eſt, Dæmones virtute propria poſſunt localiter corpora mutare: Ex tranſmutatione autem ſpirituum & humorum, etiam ſecundùm naturæ operationem, contingunt. Aliqua ſecundùm imaginationem vel ſenſum videri naturaliter dico: quia & Philoſophus in de *ſom. & vig.* aſſignans cauſam apparitionis ſomniorum dicit, quòd cùm animal dormierit deſcendente plurimo ſanguine ad principium ſenſitivum, ſimul deſcendunt motus ſive impreſſiones relictæ ex ſenſibilium motionibus, quæ in ſpiritibus ſenſibilibus conſervantur. Termini fuerunt ſuperiùs declarati: ita quòd tunc aliqua appareant, ac ſi tunc primo à rebus exterioribus ſenſus immutarentur.

Cauſa apparitionis ſomniorũ.

Et quia hoc natura facere poteſt, à fortiori Diabolus formas ſeu ſpecies corporis plani, & non membro virili organizato, educere poteſt ad vim phantaſticam & imaginativam, vt in ſe ſenſus iudicent, ac ſi in rerum veritate ita eſſet. Per hunc etiam modum, vt patebit inferiùs, homines videntur animalia, cùm tamen non ſint in rerum veritate.

Secundò notandi ſunt alij modi faciliores ad intelligendum & prædicandum. Nam quia præſtigium nihil aliud eſt ſecundùm Iſid. 8. *Ethy. cap.*9. quàm

Præſtigiũ quid.

ſenſuum

ſenſuum quædam deluſio & præſertim oculorum. Vnde & dicitur à perſtringo, quia aciem oculorum perſtringit vt res videantur aliter eſſe quàm ſint. Et vt Alexander de Alexandro dicit, *Par.* 2. Præſtigium propriè ſumptum, eſt illuſio Dæmonis, quæ non habet cauſam ex parte mutationis rei, ſed ſolummodò ex parte cognoſcentis qui deluditur, ſiue quantùm ad interiores ſenſus, ſiue quantùm ad exteriores.

Triplex ars præſtigioſa.

Vnde in genere loquendo, etiam de humana præſtigioſa arte dicamus. Tribus modis poteſt fieri. Vna abſque Dæmonibus, & illa potiùs dicitur deluſio, quia artificialiter fit agitatione hominum, oſtendentium vel occultantium aliquas res ſicut fit in traiectionibus per Ioculatores vel per Mimos. Alius modus fit etiam ſine virtute Dæmonum, vtpotè naturaliter virtute corporum naturalium, vel etiam mineralium, quæ qui habent, poſſunt ſecundùm quandam virtutem, huiuſmodi rebus inditam rem oſtendere, vel facere apparere non ſic vt eſt. Vnde Thom. 1. *par.* *q.* 114. *ar.* 4. & ſecundùm alios plures, quædã herba ſuccenſa, ſeu accenſa, fumigans, facit trabes apparere ſerpentes.

Ioculatores.

Trabes apparent ſerpentes.

Tertius modus deluſionis eſt, qui fit per Dæmones, Deo tamen permittente. Habent enim Dæmones ex natura, vt patuit, quandam poteſtatem ſuper quaſdam res inferiores, quas poſſunt exercere circa illas, quando Deus ſinit, vt tunc etiam res appareant aliter quàm ſint.

Pro quo notandum tertiò, quod Dæmon poteſt quinque modis illudere aliquem, vt iudicet rem aliter quam eſt. Primò artificiali traiectione, vt dictum eſt: quia quicquid homo ſcit per artem, ipſe meliùs ſcire poteſt. Secundo modo naturali applicatione alicuius rei, provt dictum eſt, per interpoſitionem alicuius corporis, vt alterum occultetur, vel etiam ex phantaſijs hominum illas perturbando. Tertio modo, vt quando in aſſumpto corpore oſtendit ſe eſſe aliquam rem quæ non eſt, ſicut Gregorius *in primo Dialo.* narrat, de Moniali, quæ comedit lactucam, quæ tamen, vt ipſe Dæmon faſſus fuerat, non lactuca, ſed Dæmon in lactucæ ſpecie, aut in iſta lactuca erat. Vel etiam vt contigit Antonio, in maſſa auri, quam in deſerto reperit. Vel etiam quando hominem verum tegit, & facit vt brutum animal videatur, provt iam dicetur. Quarto modo, vt quando turbat organum viſus, vt videatur res nubiloſa quæ eſt clara, vel è converſo vt vetula videatur iuvencula. Nam & poſt fletum apparet aliter lumen quàm antè. Quinto modo, vt in imaginatiuam potentiam operando, & tranſmutationem ſpecierum ſenſibilium, per commotionem humorum, vt *ſuprà* tactum eſt faciendo, vt tunc quaſi recentes, & nouæ apparitiones in ipſis potentiis ſenſitiuis cauſentur. Et ſic tribus vltimis modis Dæmon illudere poteſt præſtigioſa arte ſenſus hominis: ac etiam ſecundo modo. Vnde nulla difficultas, quin membrum virile occultare præſtigioſa arte valeat. Evidens indicium ſiue experimentum, quod nobis in officio Inquiſitionis exiſtentibus revelatum fuit, infrà ponetur, vbi de his & alijs factis plura recitantur in ſecunda parte tractatus.

Monialis lactucam pro Dæmone comedit.

S. Antonius in maſſa auri reperit Dæmone.

Poſt fletũ aliter apparet lumen.

Quomodò maleficium à defectu naturali poteſt diſcerni.

INcidentalis quæſtio, cum certis alijs difficultatibus: quod ſequitur. Petro ablatum eſt membrum, ignorat autem an per maleficium, ſeu aliàs Divina permiſſione, per Dæmonis potentiam ſit ablatum? Suntne modi cognoſcendi, & diſcernẽdi inter iſta? Reſponderi poteſt quod ſic. Primò, quòd tales, quibus accidunt vt plurimùm ſunt adulteri, ſeu aliàs fornicarij. Vnde dum amaſijs non ad nutũ ſerviunt, ſeu eas relinquere volunt, alijs adhærendo, tunc in vindictam

talia procurant, aut aliàs potentiam illius membri amputant. Secundò, cognoscitur per hoc, quod non est durabile. Nam si non sit ex maleficio, tunc non est durabile, sed quandoque redibit.

An impotentia non durabilis, sit ex maleficio.

Sed hic iterùm suboritur dubitatio, an hoc sit ex natura maleficij, quod non sit durabile. Respondetur, quòd potest esse perpetuum, & durare vsque ad mortem, sicut etiam de impedimento maleficiali in matrimonio iudicant. Canonistæ Theologi quòd reperitur temporale perpetuum. Nam dicit Godfre. *in Summa*: Maleficium non potest solvi semper per illum qui fecit, vel quia est mortuus, vel quia nescit delere ipsum, vel quia maleficium est perditum. Vnde à simili dicere possumus, quòd maleficium Petro illatum erit perpetuum, vel quia illa malefica, quæ fecit, non potest eum sanare.

Maleficia tolluntur ab his qui fecerunt.

Maleficæ triplices.

Sunt enim maleficæ in triplici genere. Nam quædam sanant & lædunt: quædam lædunt, sed sanare nequeunt: quædam tantummodò sanare videntur, id est, læsiones amovere, vt inferiùs patebit. Sic enim nobis contingit. Nam duæ maleficæ mutuò rixantes, dum vna alteri improperaret vna dixit: Non sum tam pessima sicut tu, quia quos lædo, sanare scio. Vel etiam durabit, vbi ante eius sanationem malefica discederet, vel locum mutando, vel ab hac vita discedendo. Nam & *S. Thom.* dicit Maleficium quodlibet ita potest esse perpetuum quòd non potest habere humanum remedium: quia & si habet remedium, non est tamen hoc homini notum, vel licitum: licèt Deus possit præstare remedium per S. Angelum, vel per Dæmonem, licèt non maleficam cogendo.

Sunt quædam maleficæ quæ sanare iterum possunt.

Pœnitentia Sacramentum est remedium contra maleficium.

Veruntamen summum remedium contra maleficium est Pœnitentiæ Sacramentum. Extra de frigi. Nam & infirmitas corporalis sæpè provenit ex peccato. Extra *de pœnit.* cùm infirmitas. Qualiter etiam maleficia sint auferenda, patebit in tertia parte tractatus, & in secunda part. *cap. 6.* tres aliæ differentiæ tanguntur.

Solutiones argumentorum.

Patet ad primum: quòd nulli dubium, quin sicut Deo permittente, occidere possunt homines, ita vt membrum illud seu alia auferre possint verè & realiter. Sed tunc Dæmones non operantur per maleficas, de quibus iam mentio habetur. Et per hæc etiam ad secundum patet solatio. Sed ad illud: quòd quia Deus ampliùs permittit vim generativam maleficiare propter, &c. ergo etiam permittitur vt illud membrum verè & realiter auferatur. Non valet vt semper hoc fiat. Quia non esset per modum maleficij hoc fieri: nec etiam Maleficæ hoc affectant, dum talia operantur, quòd non habeant potestatē restituendi membrum quando volunt & sciunt. Ex quo patet, quod non verè, sed præstigiosa arte aufertur. Ad tertium, de conversione vxoris Loth dicimus: vera fuit & non præstigiosa arte: nunc autem loquimur de arte præstigiosa. Ad quartum, quòd Dæmones possunt inducere aliquas formas substantiales, ergo etiam, auferre. Dicitur quantùm ad magos Pharaonis, quòd fecerunt veros serpentes, & possunt Dæmones circa aliquas imperfectas creaturas, adminiculo alicuius alterius agentis, aliquos effectus producere, quæ non possunt circa homines, de quibus Deo magis est cura, iuxta illud: Nunquid Deo cura est de bobus? Possunt tamen semper, vt dictum est, Deo permittente, hominibus etiam nocere verè & realiter, aut etiam præstigiosa arte, & per hæc etiam patet solutio ad vltimum argumentum.

Vxoris Loth conversio vera fuit, non præstigiosa.

QVÆSTIO

QVÆSTIO X.

An malefica operentur circa homines, in beſtiales formas præſtigioſa arte illos tranſmutando.

An homines tranſformentur in beſtias.

QVartò ipſa veritas declaratur: vel etiam homines transformant in beſtias, quod qualiter fiat, arguitur quod non ſit poſſibile hoc fieri. 29. q. 5. Epiſcopi ex Concilio Acquirenſi. Quiſquis credit poſſe fieri aliquam creaturam, aut in melius, aut deterius immutari, aut transformari in aliam ſpeciem vel in aliam ſimilitudinem, niſi ab ipſo creatore qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſunt, proculdubio infidelis eſt & pagano deterior.

Et vtamur argumentis S. Thom. *in 2. ſent. diſt.* 8. An Dæmones poſſunt imprimere in ſenſus corporales, præſtigijs illudendo. Vbi primò arguitur quòd non. Nam illa forma beſtiæ, quæ videtur, oportet quòd ſit alicubi: ſed non poteſt eſſe tantùm in ſenſu: quia ſenſus non habet aliquam ſpeciem niſi à rebus acceptam, & ibi non eſt vera beſtia: Per auctoritatem Gen. allegatam. Nec iterum poteſt eſſe in re quæ videtur, ſicut quòd mulier videatur beſtia: quæ duæ formæ ſubſtantiales non poſſunt eſſe in eodem ſimul & ſemel: Ergo tùm illa forma beſtiæ, quæ videtur, nullibi poſſit eſſe, ideò nulla præſtigioſa illuſio in oculo videntis fieri poteſt: cùm viſio per aliquam formam neceſſario habeat terminari.

Aër non eſt ſuſceptivus alicuius figuræ.

Præterea ſi dicatur, quòd forma illa ſit in aëre circunſtante, hoc non poteſt eſſe: tum quia aër non eſt ſuſceptivus alicuius formæ ſeu figuræ, tum etiam quia non ſemper vnus & idem aër circa perſonam propter fluxibilitatem manere poteſt, præcipuè quando movetur: Tum etiam quia ſic videretur ab omnibus talis transformatio, quod tamen non fit: quia dæmones non videntur ad minus ſanctorum virorum viſiones decipere.

Dæmones ſanctorum virorum oculos nō decipiunt.

Præterea ſenſus, viſus, ſeu potentia viſiva eſt potentia paſſiva: ſed omne paſſivum movetur ab activo ſive proportionato: Activum autem proportionatum ſenſui eſt duplex. Vnum quaſi originans actum, ſcilicet obiectū. Aliud autem quaſi deferens, ſicut medium: Sed forma illa quæ videtur non poteſt eſſe objectum ſenſus, neque etiam medium quaſi deferens: De primo, ſcilicet, quòd non poteſt eſſe objectum, quia à nulla re ſumi poteſt: vt in præcedenti argumento tactum eſt, cùm non ſit in ſenſu à re accepta, nec in ipſa re, nec & etiam in ipſo aëre quaſi in medio differente, vt priùs tactum eſt in tertio argumento.

Præterea, ſi dæmon movet vim cognitivam interiorem, aut hoc facit ſe objjciendo virtuti cognitivæ, aut hoc facit immutando ipſam: Non autem hoc facit ſe ei objjciendo: quia oporteret quod vel aſſumeret corpus, & ſic non poſſet interius ingredi ad organum imaginationis. Cùm duo corpora non ſint ſimiliter in eodem loco: neque in aſſumendo phantaſma, quod etiam eſſe non poteſt: quia phantaſma non eſt ſine quantitate.

Phātaſma non eſt ſine quantitate.

Similiter etiam non poteſt hoc facere immutando: Quia, aut immutaret alterando, quod videtur non poſſe facere quia omnis alteratio fit per qualitates activas, quibus dæmones carent: Aut immutaret tranſmutando ſive localiter movendo, quod videtur eſſe inconveniens, duabus rationibus. Primò quidem, quia tranſmutatio organi non poſſet fieri ſine ſenſu doloris. Secundò, quia ſecundùm hoc dæmon non oſtenderet huiuſmodi niſi nota: cùm tamen Auguſt. dicat, quòd oſtendit huiuſmodi formas & notas & ignotas. Ergo vide-

deret huiusmodi nisi nota: cùm tamen August. dicat, quòd ostendit huiusmodi formas & notas & ignotas. Ergo videtur, quòd Dæmones nullo modo possunt imaginationem vel sensum hominis decipere.

Apparet solum homines bestias factos.

Sed contra Aug. 18 *de Ciuit. Dei*, dicit, quòd transmutationes hominum in animalia bruta, quæ dicuntur arte Dæmonum factæ, non fuerunt secundùm veritatem, sed solùm secundùm apparentiam. Hoc autem fieri non posset si Dæmones humanos sensus transmutare non possent. Præterea alludit & auctoritas Aug. *in l.* 83. quæ etiam prius allegata fuit: Serpit hoc malum Dæmonis per omnes aditus sensuales, &c.

Responsio. Si lector voluerit super modum transmutandi inspicere, inueniet *in* 2.*p. operis, c.* 6. varios modos. Ad præsens tantummodò scholasticè procedendo, dicamus trium Doctorum sententias concordantes, in eo quod Diabolus potest phantasiam hominis decipere, vt homo verè animal videatur. Inter quas etiam vltima subtilior cæteris, quæ S. Thom. est, & prima est D. Antonini 1. *p. summæ, tit.* 5. *c.* 5. §. *declarantis*: quòd Diabolus phantasiam hominis ad decipiendum quandóque operatur: & præcipuè circa illusionem sensuum, & declarat naturali ratione, canonis auctoritate, & experimentorum multiplicitate.

Diabolum phantasiã hominis operari.

Primum sic: Corpora naturaliter subduntur & obediunt naturæ Angelicæ quantùm ad motum localem. Angeli autem mali, etiamsi amiserunt gratiam, non tamen virtutem naturalem, vt sæpiùs suprà tactum est. Cùm autem potentia phantastica, siue imaginatiua sit corporalis, id est, affixa organo corporeo, naturaliter subditur etiam malis, vt possint eam transmutare, causando varias phantasias ex descensione humorum, & spirituum, ad principium sensitiuum procurata ab eis. Hæc ille: & subdit: Patet & ex hoc Canone, 26. *q.* 5. *Episcopi*. Illud non est omittendum, quòd quædam sceleratæ mulieres post Satan retro conuersæ, Dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se & profitentur, cum Diana horis nocturnis Dea paganorum, vel cum Herodiade, & cum innumera mulierum multitudine equitare, super quasdam bestias, & multa terrarum spatia, intempestæ noctis silentio pertransire: & infra. Quapropter sacerdotes prædicare debent populo Dei, vt nouerint omninò hæc falsa esse, & non à Diuino, sed à maligno spiritualia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Siquidem ipse Satanas transformat se in diuersarum personarum species atque similitudines, & mentem, quam captiuam tenet, in somnis deludendo per deuia quæque deducit.

Et quidem intellectus huius Canonis *in* 1. *quæst.* tactus est, quoad quatuor quæ prædicanda sunt. Sed quod non valeant etiam vehi, vbi hoc affectant & non impediuntur Diuina virtute, sic non esset verus intellectus: quia sæpissimè homines inuiti & non malefici per multa terrarum spatia corporaliter transferuntur.

Sed quia vtroque modo potest fieri, sequitur in præfata summa, & in c. nec mirum, ea. q. August. narrat, quod in libris Gentilium legitur de quadam maga dicta Circe quæ socios Vlyssis mutauerat in bestias: quod magicis præstigiis potiùs fingebatur, quàm in rerum veritate compleretur, alterando phantasias hominum, vt patet hoc etiam per plura exempla.

Circe non reuera mutauit socios Vlyssis.

Legitur enim in Vita Patrum, quòd quædam iuuencula, quia assentiri noluit cuidam iuueni, de turpitudine eam sollicitanti, ipse iuuenis turbatus ex hoc, à quodam Iudæo procurauit maleficium fieri contra illam, quo peracto mulier conuersa est in equam. Quæ conuersio

non

non fuit ſecundum rei veritatem, ſed ſecundum ludificationem Dæmonis immutantis phantaſiam, & ſenſum ipſius mulieris, & aſpicientium eam, vt videretur equa, quæ erat vera mulier. Vnde ducta ad beatum Macharium, non potuit Diabolus ita operari, quod illuderet ſenſus eius ſicut aliorum, propter ſuã ſanctitatem: nam ſibi videbatur mulier vera, non equa: cuius tandẽ oratione liberata eſt ab illa illuſione: dicẽs hoc ſibi accidiſſe, quia non vacabat diuinis, nec frequentabat ſacramenta, vt dicebat: ideò diabolus poteſtatem habuerat ſuper eã, & ſi aliàs eſſet honeſta.

S. Macharius curat virginem viſam equam.

Poteſt igitur Diabolus, per commotionem interiorum ſpirituum & humorum, operari ad immutandum actum & potentiam, nutritiuæ, ſenſitiuæ & appetitiuæ, & cuiuſcunque potentiæ corporalis organo vtentis ſecundum B.Th.1.*p.q.*91. Sicut credi poteſt fuiſſe geſtum ſuper Simonem Magum in incantationibus ſuis, quæ de eo narrantur. Sed nihil horum poteſt Diabolus facere, niſi Deo permittente, qui cum Angelis ſuis bonis frequenter reprimit malitiam eius, decipere nos & nocere quærentis. Vnde dicit Auguſt. loquens de Maleficis. Hi ſunt, qui permiſſu Dei elementa concutiunt, hominum mentes perturbant minus confidentes in Deo. 26.*q.*5. nec mirum.

Simonis Magi artes.

Horum etiam operatione per maleficã artem fit quandoque, vt vir non poſſit videre vxorẽ, & è conuerſo: Et hoc per immutationem phãtaſiæ, repræſentando ei talem, vt rem odibilem & horribilem. Ipſe etiã Diabolus vigilantibus, & dormientibus, ſuggerit repræſentationes turpium phantaſiæ, ad decipiendũ, & inducendũ ad malũ. Verùm quia peccatũ non conſiſtit in imaginatione, ſed in volũtate, ideò ex huiuſmodi phãtaſiis per Diabolum ſuggeſtis, & alterationibus variis, homo non peccat, niſi voluntate propria peccato aſſentiat.

Vir vxorẽ non videre ſuſtinens.

Circe non revera mutavit socios Vlyſſis.

Peccatum non conſiſtit imaginatione, ſed voluntate.

Secunda ſententia ad idem modernorum Doct. declarans: Primò quid ſit præſtigium, & quot modis Dæmon poteſt huiuſmodi illuſiones cauſare. Hic nota quod Anto. allegat ea quæ *in præc. q.*9. tacta ſunt, vnde non eſt opus ea renouare.

Tertia ſententia eſt S.Th. & eſt reſponſum ſuper argumentum, quo quæritur, vbi ſit illa forma beſtiæ quæ videtur, aut in ſenſu, aut in re, aut in aëre circunſtante: & eſt talis, quòd illa forma beſtiæ, quæ videtur, non eſt niſi in ſenſu primò interiori, & per fortem imaginationem reſultat in ſenſum exteteriorem quodammodo. Et quòd ibi ſit, poteſt per Dæmonis operationem contingere dupliciter.

Vno modo, vt ſpecies animalium, dicamus, quæ ſunt in theſauro imaginationis reſeruatæ, fluant operatione Dæmonum ad organa ſenſuum interiorum: Sic etiam in ſomno contingit, provt ſuprà declaratum eſt. Et ideò quando illæ ſpecies contingunt organa ſenſus exterioris, putà viſus, videntur ac ſi eſſent res præſentes extra & actu ſentirentur.

Imaginando.

Alius modus poteſt eſſe ex immutatione organorum interiorum, quibus mutatis, fallitur ſenſus iudicium, ſicut apparet in eo qui habet guſtum corruptum, cui omnia dulcia videntur amara, & parum differt à primo. Hoc autem facere poſſunt, etiam homines virtute quarundam rerum naturalium, ſicut ad vaporationem cuiuſdam fumi, trabes domus videntur ſerpentes, & multa experimenta huius inueniuntur, vt *ſuprà* tactum eſt.

Senſus recipiendo.

Solutiones argumentorum.

AD argumenta patet ad primum, quòd textus ille ſæpè allegatur, & malè intelligitur. Nam quod ad hoc, quod loquitur de trãsformatione in aliã ſpeciem vel ſimilitudinem, declaratum eſt

eſt qualiter hoc fieri poteſt præſtigioſa arte. Sed quoad hoc quod dicit, quòd non poſſit fieri aliqua creatura virtute Dæmonis, ſi capitur Fieri pro Creari, manifeſtum eſt. Quod ſi verò non capitur fieri pro naturali productione, ſic certum eſt quòd non poſſunt facere aliquas creaturas imperfectas. Quod qualiter ſit, declarat S.Th. *vbi ſuprà*. Nam dicit, quòd omnes tranſmutationes corporalium rerum, quæ poſſunt fieri per aliquas virtutes naturales, ad quas pertinent ſemina, quæ in elementis huius mundi inueniuntur, putà in terra, vel aquis, ſicut relinquunt ſua ſemina ſerpentes & ranæ, & his ſimilia poſſunt fieri per operationes Dæmonum, huiuſmodi ſeminibus adhibitis. Sicut cùm aliqua res tranſmutatur in ſerpentes, vel ranas, quæ per putrefactionem generari poſſunt.

Fiunt à Dæmonibus creaturæ, at non creātur.

Ex ſeminibus creat Diabolus.

Illæ verò tranſmutationes corporalium rerum, quæ non poſſunt virtute naturæ fieri, nullo modo operatione Dæmonum, ſecundum rei veritatem, perfici poſſunt: Sicut quòd corpus humanum mutetur in corpus beſtiæ, aut quòd corpus mortui reuiuiſcat. Quod ſi fieri videntur, apparentia eſt præſtigioſa, aut Diabolus in aſſumpto corpore ſe agitat coram hominibus.

Quæ natura trāſmutare poteſt, eadem etiā Diabolus.

Fortificantur iſta. Nam Albertus *in lib. de animal.* vbi quærit: An Dæmones, ſeu etiam dicamus Malefici, poſſint facere verè animalia. Reſpondit quòd ſic, Deo permittente, & hoc quòd ad imperfecta animalia. Sed non poſſunt in inſtanti, ſicut Deus facere, ſed motu quodam, licèt ſubitò, ſicut patet de Maleficis. *Exod.* 7. ſuper iſta: Vocauit Pharao ſapientes: dicit Dæmones diſcurrunt per mundum & colligunt diuerſa ſemina, & eorum adaptatione poſſunt prorumpere diuerſas ſpecies. Et gl. *ibid.* ſic dicit: Dum per incantationem Dæmonum malefici aliquid efficere conantur, diſcurrunt per mundum, & ſemina ſubitò eorum, de quibus hoc afferunt, & ſic ex illis permittente Deo nouas ſpecies producunt. Hæc etiam ſuperiùs tacta ſunt.

At vbi difficultas ſuborietur: An talia facta Dæmonum eſſent opera miraculoſa dicenda. Reſponſio patuit ex præcedentibus, quòd etiam Dæmones aliqua vera miracula facere poſſunt, ad quæ virtus naturæ particularis ſe extendere poteſt. Et licèt talia ſint vera, non tamen ad veri cognitionem ab eo fiunt: ſecundum quem ſenſum opera Antichriſti poſſunt dici ſigna mendacia, quia ad ſeductionem hominum fiunt. Patet & ſolutio ad aliud argumentum de ſubiecto formæ, dicamus, Beſtiæ forma, quæ videtur, non eſt in aëre, nec in ipſa re, vt patuit, ſed in ipſo ſenſu, prout ex ſententia S.Thom. vt ſuperiùs declaratum eſt.

An Diaboli facta miraculoſa dicantur.

Antichriſti miracula qualia.

Ad illud, quòd omne paſſiuũ mouetur ab actiuo ſibi proportionato, conceditur. Et quando infertur, quòd forma illa, quæ videtur, non poteſt eſſe obiectum originans actum, ſeu eliciens, eò quòd à nulla re ſumatur: Dicitur quòd imò à re: quia à ſpecie ſenſibili in imaginatione reſeruata, quam educere poteſt, & imaginationi, ſeu etiam ſenſitiuæ potentiæ offerre poteſt, vt dictum eſt *ſuprà*.

Ad vltimum dicendum, quòd Dæmon non immutat potentiam ſenſitiuam & imaginatiuam, ſe ei obiiciendo, vt oſtenſum eſt, ſed eam tranſmutando, non quidem alterando, niſi quantum ad motum localem: Quia non poteſt de ſe imprimere nouas ſpecies, vt dictum eſt. Immutat autem tranſmutando, id eſt, localiter mouendo: Et hoc iterum facit non ſubſtantiam organi diuidendo, vt ſic conſequatur ſenſus doloris: ſed mouendo ſpiritus & humores.

Quod autem vlterius obiicitur, quòd ſequeretur, quòd ſecundùm hoc Dæmon non poſſit aliquid noui homini demonſtrare,

Nouum dupliciter dicitur.

monſtrare, ſecundùm imaginatiuam viſionem. Dicendum eſt, quod nouum aliquod poteſt intelligi dupliciter. Vno modo totaliter nouum, & ſecundùm ſe, & ſecundùm ſua principia, & ſecundùm hoc dæmon non poteſt aliquid nouum homini ſecundùm viſionem imaginariam demonſtrare: Non enim poteſt facere quòd cæcus natus imaginetur colores, vel quòd ſurdus natus imaginetur ſonos. Alio modò dicitur aliquid nouum, ſecundùm ſpeciem totius, putà ſi dicamus eſſe nouum, in imaginatione, quod aliquis imaginetur montes aureos quos nunquam vidit, quia tamen vidit & aurum & montem, poteſt naturali motu imaginari phantaſmata aurei montis: & hoc modo poteſt Dæmon aliquid noui imaginationi offerre.

Aureos montes imaginantes.

Quid de lupis, interdum homines & pueros ex cunabilis rapientes & comedentes ſentiendum ſit, an etiam præſtigioſa arte per maleficas fiat.

INcidentalis quæſtio de lupis, interdum homines & pueros è domibus rapientes & comedentes, & cum magna aſtutia diſcurrentes, ita vt neque aliqua arte aut potentia lædi aut capi valeant. Dicendum eſt, quòd hoc interdum habet naturalem cauſam, interdum verò præſtigioſam artem, dum per maleficas contingunt. De primo Albertus *de animal.* dicit, quòd ex quinque cauſis prouenire poteſt. Aliquando propter famis augmentum, ſicut & cerui aliquando & aliæ beſtiæ hominibus appropinquant. Aliquando propter ferocitatem virium, & hoc in regionibus frigidis, & etiam quando habent catulos. Sed quia de his nihil ad propoſitum, dicimus, quòd Dæmonum illuſione fiunt, quando Deus propter peccata punit aliquem populum, iuxta illud *Leuit.* 16. Si non feceritis mandata mea, mittam in vos beſtias agri quæ conſumant vos, & pecora veſtra. *& Deut.* 32. Dentes beſtiarum immittam in eos cum furore, &c.

Ex quinque cauſis contingit animalia infeſta eſſe hominibus.

Animaliũ noxæ ſunt pœnæ Diuinæ.

Per quem autem modum. An ſint veri lupi, vel Dæmones in formis ſic apparentibus: dicitur quòd ſunt veri lupi, ſed obſidentur à Dæmonibus: Vel agitantur duplici modo. Vno modo abſque maleficorum operatione, ſicut quadraginta duobus pueris contigit, à duobus vrſis de ſylua exeuntibus, quos iugulauerunt, propter irriſionem factam Heliſeo prophetæ dicendo, aſcende Calue. &c. Et de leone, quis Prophetam Dei iuſsum non implentem occidit. 3. *Reg.* 13. Et hiſtoria de Epiſcopo Viennenſi, qui Litanias minores inſtituerat ante Aſcenſionem Domini, eò quòd lupi ciuitatem intrantes homines vorauerunt publicè.

Litaniæ inſtitutæ Viennæ contra lupos.

Alio modo & maleficorum illuſione. Sicut Guil. *vbi ſuprà*, narrat, de quodam viro, qui ſe conuerti putabat in lupum, certis temporibus, quibus in antris latitabat. Illuc enim certo tempore iuit, & ſibi interim, cùm fixus maneret, videbatur quòd lupus ipſe factus circumiret pueros deuorando, & cum illud realiter ſolum Dæmon quendam lupum poſſidens faceret, putabat falsò ſe ſomnians circumire. Et ſic tamdiu dementatus fuit, quovſque inuentus eſt iacere in ſylua raptus. Delectatur in his Dæmon, vt paganorum errorem qui homines & vetulas in beſtias mutari credebant, inducat. Vnde diſcernitur quòd ex ſingulari Dei permiſſione, & Dæmonum opere talia eueniunt, & non ex naturali aliquo defectu, quando nulla arte, aut potentia lædi aut capi poſſunt. Sicut etiam Vincen. *in ſpecul. hiſt. lib.* 6. *cap.* 40. narrat: In Gallia, inquit, ante Chriſti incarnationem, & ante bellum Punicum lupus Vigilibus vagina gladium abſtulit.

Exemplũ de Lycanthropo.

Lupus vigilibus gladium ſurripuit.

QVÆSTIO XI.

Quod obstetrices Maleficæ, conceptus in vtero diuersis modis interimunt, abortum procurant, & vbi hoc non faciunt, Dæmonibus natos infantes offerunt.

QVintò, sextò, & septimò insimul veritas suprà dicta probatur per quatuor horrendos actus, quos, circa infantes in vtero & ex vtero matris exercent. Quæ cùm per mulieres Dæmones exercere habent & non per viros, ideò potius mulieres quàm viros sibi associare ille homicida satagit, & sunt huiusmodi opera.

Nam Canonistæ plus quam Theologi de maleficiali impedimento tractantes, *vbi suprà,* dicunt quod maleficium fit, non solùm ne quis actum carnalem exercere valeat, de quo *suprà* dictum est, sed etiam fit, ne mulier concipiat, vel si concipit quod tunc abortum faciat. Et additur tertius modus cum quarto, quòd tunc aborsum non procurant, quod tunc infantem consumunt vel Dæmoni offerunt.

De primis duobus modis non est dubium cùm per naturalia homo absque Dæmonum auxilio, vt per herbas, vel alia impedimenta procurare possit, quod mulier non possit generare, vel concipere, vt *suprà* tactum est. Sed de aliis duobus: quòd etiam à Maleficis procurantur, differendum est: nec opus est argumenta deducere, vbi euidentissima indicia, & experimenta hæc reddunt credibiliùs.

Et de primo quòd certæ Maleficæ contra humanæ naturæ inclinationem, imò aduersus omnium bestiarum conditiones, lupina, duntaxat specie excepta infantes deuorare, & comedere solent. Est Inquisitor Cumanus, de quo suprà mentio habita est, qui hæc no- (Exempla mulieres infantes vocare.)

bis retulit, quòd ea de causa ab incolis Comitatus Burbiæ vocatus ad inquisitionem faciendam, eò videlicet, quòd quidam cùm puerum ex cunis amisisset, & explorando conuentionem mulierum nocturno tempore vidisset & perpendisset infantem occidi, & liquore ebibito deuorare. Ideò, vt prius tactum est, vnico anno, qui & fuit annus proximè elapsus, quadraginta & vnam Maleficam igni tradidit, certis aliis ad Dominum Archiducem Austriæ Sigismundum fugam capientibus. Adsunt pro confirmatione huius scripta quædam Io. Nider in suo Formicario, cuius vtique & eorum quæ scripsit recens memoria superest, vnde non incredibilia, sicut apparent, existunt. Sed & hoc, quòd maiora damna in his omnibus obstetrices Maleficæ procurant, prout Maleficæ pœnitentes nobis & aliis sæpius, retulerunt, dicentes, Nemo fidei catholicæ ampliùs nocet, quàm obstetrices: Vbi enim pueros non interimunt, tunc quasi aliquid acturæ foris extra cameram infantes deferunt, sursum in aëre eleuantes, Dæmonibus offerunt. Modus autem in huiusmodi flagitiis qui obseruatur, in secunda iam parte patebit: *& cap.7.* quam & aggredi necesse est, prius vnicam dumtaxat decisione quæstionis de permissione Diuina præmissa. Dictum est enim à principio, tria necessariò ad maleficialem effectum concurrere. Dæmonem cum Malefica & diuinam permissionem.

(XLI. Maleficæ combustæ.) (Io. Nider Formicarium.) (Obstetrices Maleficissimæ.)

QVÆSTIO XII.

An Dei permissio concurrat ad Maleficia.

DEinde considerandum est de ipsa permissione Diuina, circa quam quatuor quæruntur. Primò an necessarium

ſarium ſit ipſam permiſſionem ad maleficialem effectum concurrere. Secundò, quòd Deus iuſte permittit creaturam ex natura peccabilem, etiam actum maleficialem & alia horrenda flagitia perpetrare, aliis duabus permiſſionibus præſuppoſitis. Tertiò, quòd maleficiorum flagitia, cuncta mala, quæ Deus fieri permittit excedunt. Quartò, qualiter hæc materia ſit populo publicanda.

Circa tertium principale huius primæ partis tangens Diuinam permiſſionem, quæritur, An Diuinam permiſſionem in his operibus maleficorum commendare ita ſit Catholicum, quòd eius oppoſitum, ſcilicet redarguere illam, omninò ſit hæreticum. Et arguitur, quòd non ſit hæreticum aſſerere, quòd Deus tantam poteſtatem non permittat Diabolo in huiuſmodi maleficiis. Refutare enim illa, quæ in contumeliam creatoris poſſunt cedere, eſt Catholicum & non Hereticum. Sed aſſerere, quòd Diabolo non permittatur talis poteſtas nocendi hominibus, eſt Catholicum. Probatur, quia oppoſitum aſſerere, videtur cedere in contumeliam creatoris. Nam ſequeretur quòd non omnia ſint ſubiecta Diuinæ prouidentiæ, eò quod omnis ſapiens prouiſor excludit defectum & malum, quantùm poteſt ab his quorum curam gerit: Cùm autem ea, quæ per maleficia fiunt, ſi à Deo permittuntur, ab eo non excluduntur: & ſi ab eo non excluduntur, non erit ſapiens prouiſor ipſe Deus, & ſic non ſubſunt omnia ſuæ prouidentiæ, quòd quia falſum eſt, ideò hoc falſum quòd Deus permittat.

Præterea ille aliquid permittit fieri: quod poſſet impedire, ſi vellet, aut quod non poteſt impedire etiam ſi vellet, ſed neutrum illorum Deo poteſt conuenire. Non primum, quia talis iudicatur inuidus, non ſecundum, quia talis iudicatur impotens. Tunc quæritur incidentaliter. Hoc maleficium Petro accidit, & Deus potuit impedire, & non fecit, ergo Deus eſt inuidus, ſeu non habet curam de omnibus. Si verò non potuit impedire etiam ſi vellet, tunc non eſt omnipotens: Quæ omnia ſicut inconueniens eſt aſſerere. ſ. Deum non habere curam omnium, &c. ergo & hoc quod maleficia ex Dei permiſſione contingunt.

Præterea, quicunque dimittitur ſibi, & eſt dominus actuum ſuorum, non ſubeſt permiſſioni aut prouidentiæ alicuius gubernantis. Sed homines ſibiipſis dimittuntur à Deo, ſecundum illud *Eccle.* 15. Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. Specialiter etiam mali in ſuis operibus relinquuntur, ſecundum illud: Dimiſit eos ſecundùm deſideria cordis eorum. Igitur non omnia mala diuinæ permiſſioni ſubduntur.

An Deus ſinat hominē ſuo arbitrio viuere.

Præterea Auguſt. dicit *in Enchiridio,* ſicut etiam Philoſo. *in nono meta.* Melius eſt quædam neſcire quàm ſcire, vt vilia, ſed omne quod eſt melius, eſt Deo attribuendum. Ergo Deus non impedit ſe de illis viliſſimis maleficiorum operibus vt illa permittat vel non. Ad idem Apoſtolus 2. *Corinth.* 9. *c.* Non eſt Deo cura de bobus. Et eadem ratione de aliis irrationalibus creaturis. Vnde quando maleficiantur vel non eſt Deo cura, nec etiam eius permiſſioni, quæ ex eius prouidentia procedit, ſubduntur.

Vilia non ſunt ſciēda.

Non eſt Deo cura de bobus.

Neceſſitas non requirit prudentiam.

Præterea, quæ ex neceſſitate contingunt, prouidam permiſſionem non requirunt, ſicut nec prudentiam. Patet hoc per Phi. 2. *Eth.* Prudentia eſt recta ratio contingentium, de quibus eſt conſilium & electio. Sed plures effectus maleficiales ex neceſſitate contingunt. Putà quando ex aliqua cauſa, & influentia corporum cœleſtium accidunt infirmitates, vel aliqua alia quæ nos iudicamus maleficia: vnde non ſemper ſubduntur diuinæ permiſſioni.

Præterea ſi permiſſione Divina homines maleficiantur, tunc quæritur: Cur potiùs ſuper vnum quàm ſuper alium. Si dicatur, quòd propter peccata quæ magis abundant in vno quàm in altero, hoc videtur eſſe falſum, quia tunc maiores peccatores ampliùs maleficerentur, cuius contrarium apparet, eò quòd minus in mundo puniuntur. Iuxta illud. Benè eſt omnibus qui prævaricantur: ita etiam maleficiantur. Patet denique ex eo, quòd innocentes pueri: & alij iuſti ampliùs maleficiantur.

Benè eſt impijs.

Sed contrà, Deus permittit, licèt non velit malum fieri, & hoc propter perfectionem vniverſi. Dion. *3. c. de div. nom.* Erit malum ad omnes, id eſt, perfectionem vniverſi conferens. Et Auguſt. *in Ench.* Ex omnibus bonis & malis conſiſtit vniverſitatis admirabilis pulchritudo. In quantum etiam illud, quod malum dicitur, benè ordinatum, & in loco ſuo poſitum, eminentiùs, comedat bona, vt illa magis placeant & laudabiliora ſint, dum comparantur malis. Item S. Thom. improbat opinionem illorum, quòd licèt Deus non velit mala quia neque creatura aliqua appetit malum ſive appetitu naturali, ſive animali, ſive intellectuali, quæ eſt voluntas cuius obiectum eſt bonum, vult tamen mala eſſe, vel fieri, hoc dicit eſſe falſum. Quia Deus neque vult mala neque vult fieri, mala non fieri, ſed vult permittere mala fieri, & hoc eſt bonum propter perfectionem vniverſi.

Deus permittit mala, & non vult.

Bona & mala pulchritudine conſtituunt.

Malū fieri eſt bonum propter perfectionem vniverſi.

Quare autem ſit erroneum dicere, Deus vult mala eſſe, vel fieri propter bonum vniverſi: dicit. Quia nihil eſt iudicandum bonum, niſi ſecundùm id quod competit ei per ſe, & non per accidens: Sicut virtuoſus iudicatur bonus in intellectuali creatura, & non animali. Malum autem non ordinatur ad bonum per ſe, ſed per accidens: quia præter intentionem eorum qui malum operantur, reſultat bonum: ſicut præter intentionem maleficorum, aut præter intentionem tyrannorum, fuit quod ex eorum perſecutione clareſceret patientia martyrum.

Reſponſio. Quæſtio quanto vtilior ad prædicandum tantò etiam difficilior ad intelligendum exiſtit. Eſt enim inter argumenta hoc principium non tam Laicorum, quàm & quorundam Sapiētum: Maleficia tam horrenda vt ſuperiùs tacta ſunt non permitti à Deo: cauſas Divinæ permiſſionis huius ignorantes. Ex qua etiam ignorantia, quia Maleficæ non ſupprimuntur per vltionem debitam, iam totam Chriſtianitatem depopulare videntur: Vt ergo ad vtramque viam, iuxta Theologorum ſententiam, docto & indocto ſatisfiat, per diſcuſſiones duarum difficultatum eſt reſpondendum: & primò. Quòd mundus Divinæ providentiæ ita ſubiacet, quòd ipſe immediatè omnibus providet. Secundo quòd vniverſitatem malorum, quæ fiunt ſive in malis culpæ, ſive pœnæ, ſive damni ex duabus primis permiſſionibus, circa caſum Angelorum, & primorum parentum, iuſtè permittit. Vnde & patebit, quòd in his diffidere pertinaciter hæreſim ſapit: cum erroribus infidelium talis ſe implicat.

Quoad primum notandum, quòd præſuppoſito illo, quod providentia Deo conveniat, iuxta illud *Sap.* 14. Tu autem pater, gubernas omnia providentia: oportet etiam aſſerere, quòd omnia ſunt ita ſubjecta ſuæ providentiæ, quòd etiam omnibus immediatè provideat. Quod vt pateat, oſtendamus primò per reprobationem cuiuſdam contrarij erroris. Nam ſuper illud *Iob.* 22. Nubes latibulum eius, & circa cardines cœli perambulat, nec noſtra conſiderat. Quidam opinati fuerunt iuxta doctrinam S. Thom. 1. *p. q.* 22. ponere tantummodò incorruptibilia ſubjacere

Incorruptibilia ſolùm ſubjacere Divinæ providentiæ putantes.

ſubjacere Divinæ providentiæ, provt ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, & corpora cœleſtia, cum ſpeciebus rerum inferiorum, quæ etiam ſunt incorruptibilia: Individua verò ſpecierum, quia ſunt corruptibilia, dicebant non ſubjacere. Vnde ſic Divinæ providentiæ dicebant ſubjacere omnia inferiora, quæ in mundo aguntur, in vniverſali tantùm, & non in particulari ſeu ſingulari. Sed quia hoc alijs videbatur inconveniens, vt de homine non eſſet amplior Deo cura quàm de alijs animalibus, ideò Rabbi Moſes, volens medium tenere, dixit, concordando cum primis: Corruptibilia omnia ſicut ſunt individua rerum, omninò non ſubjacere Divinæ gubernationi, ſed tantummodò vniverſalia, & alia quæ tacta ſunt. Hominem verò ab illa generalitate corruptibilium excepit: & hoc propter ſplendorem intellectus quo participat cum ſubſtantijs ſeparatis. Et ſic ſecundùm iſtam opinionem, quidquid hominibus accideret in maleficijs, eſſet ex permiſſione Dei: non autem quicquid animalibus, aut alijs terræ frugibus eveniret.

Rabbi Moſis mala opinio de providentia.

Et hæc opinio, licèt veritati propinquior, quàm illa quæ omnino prouidentiam Dei de rebus mundi negabat, aſſerens mundum caſu eſſe factum: ſicut fuerunt Democritus & Epicurei: Tamen non caret magna falſitate eò quod neceſſe eſt dicere, omnia diuinæ prouidentiæ ſubiacere, non in vniuerſali tantum, ſed in particulari, quod non ſolum maleficio hominum, ſed & iumentorum, & terræ frugum; ex Diuina & prouida permiſſione eueniunt. Quod ſic patet. Ad tantum ſe extendit prouidentia & ordinatio rerum in finem, quantum ipſa cauſalitas ſe extendit: Sicut à ſimili in rebus alicuius dominio ſubiectis, quæ in tantum ſubiacent eius prouidentiæ, in quantum ſibi exiſtunt ſubiectæ. Cùm autem cauſalitas Dei, quæ eſt primum agens, extendit ſe ad omnia entia, non ſolum quantum ad principia ſpeciei, ſed etiam quantum ad principia indiuidualia, & non ſolùm incorruptibilium. Ideò ſicut omnia hàbent eſſe à Deo, ita omnia ſunt prouiſa ab eo, id eſt, ad aliquem finem ordinata.

Prouidentia eſt ordinatio ad finem aliquem.

Et hoc tangit Apoſtolus *ad Rom.* 13. Quæ à Deo ſunt ordinata ſunt: quaſi dicat, ſicut omnia à Deo ſunt, ita etiam omnia ab ipſo ordinata ſunt, & per conſequens prouidentiæ eius ſubiecta. Quia prouidentia Dei nihil aliud noſcitur, quàm ratio, id eſt, cauſa ordinis rerum in finem. Omnia ergo in quantum participant deeſſe, in tantum etiam ſubduntur Diuinæ prouidentiæ. Item Deus omnia cognoſcit, non ſolùm in vniuerſali ſeu vniuerſalia, imò & in particulari ſeu particularia. Et tum Dei cognitio comparatur ad res creatas, ſicut cognitio artis ad artificiata: Ideò ſicut omnia artificiata ſubduntur ordini & prouidentiæ artis, ita omnia ſubduntur & ordini & prouidentiæ Dei.

Omnia creata ſūt ordinata.

Sed quia per hoc non ſatisfit, vt intelligatur, quod Deus iuſtè permittat mala fieri; & maleficia in mundo, licet intelligamus hoc, quod ipſe ſit prouiſor, omnia gubernans, quod quia conceditur, ideo etiam deberet omne malum ab his quorum curam gerit, excludere. Inter homines enim videmus ita fieri, quod ſapiens prouiſor excludit defectum & malum, quantum poteſt ab his quorum curam gerit: Ideò ad intelligendum iſta, cur non omnia mala Deus excludit: Notandum, quod aliud eſt loqui de prouiſore particulari, & aliud de prouiſore vniuerſali. Prouiſor enim particularis neceſſe habet malum excludere quantum poteſt, quia non poteſt ex malo elicere bonum. Deus autem cùm ſit vniuerſalis prouiſor totius mundi & poteſt ex particularibus malis plurima bona elicere, ſicut ex perſecutione Tyrannorum patientiam mar-

Deus poteſt ex malis particularibus bona plurima elicere.

tyrum, & ex operibus maleficorum purgationem seu probationem fidei iustorum, vt patebit: Ideò non habet Deus omnia mala impedire, ne multa bona deesse contingat vniuerso. Vnde Aug. *in Enchid.* Adeò misericors est omnipotens Deus, quod non sineret aliquod malum esse in operibus suis, nisi adeò esset omnipotens & bonus, vnde benefaceret etiam de malo.

Et huius exemplum etiam habemus in actionibus rerum naturalium. Nam corruptiones & defectus qui accidunt in rebus naturalibus, licèt sint contra intentionem naturæ particularis illius, videlicet, cui talis corruptio contingit, vt quod suspendatur, vel quod animalia in cibum hominis occidantur: sunt tamen de intentione naturæ vniversalis, vt videlicet conserventur homines in vita & in bonis: vt & sic bonum vniversi conservetur. Vt enim species rerum conserventur oportet vt corruptio vnius sit conservatio alterius. Occisiones enim animalium conservant vitam leonum.

Vt species rerum cōserventur oportet vt corruptio vnius sit conservatio alterius.

Declaratur super permissionem divinam, quòd Deus non potuit conferre creaturæ, vt ex natura esset impeccabilis.

QVoad secundum, quòd vniversitatem malorum, sive in culpis, sive in pœnis iustè Deus permittat, & præsertim iam refrigescente, & mundo ad occasum declinante, declaratur, ex duabus propositionibus necessariò præsupponendis. Quarum prima, quòd Deus non potest facere (sive melius, vt cum timore Dei loquamur) non est est possibile, vt natura creata, vt est Homo vel Angelus, haberet hoc quod ex conditione suæ naturæ peccare non posset. Secunda, quod Deus iustè permisit hominem peccare, vel tentat. Quibus stantibus cùm ad Divinam providentiam pertineret, vt vnaquæque creatura in sua natura relinquatur dicere, oportet ex præmissis impossibile esse, quòd Deus non permittat maleficia fieri virtute Dæmonum.

Deus non potest facere creaturam ex sui natura impeccabilem.

Et primum quidem, quòd non fuit possibile creaturæ communicare quod peccare non posset ex conditione naturæ, ostenditur à Doctore sancto *in 2. dist. 23. art. 1.* Quia si hoc fuisset communicabile alicui creaturæ, Deus vtique communicasset: eò quod omnes aliæ communicabiles bonitates & perfectiones creaturarum sunt communicatæ, saltem in genere: Vt vnio personalis duarum naturarum in Christo, maternitatis & virginitatis in Maria, vnio gratuita in viatoribus, vnio beatifica in electis & sic de alijs. Cur ergo non legimus hoc alicui creaturæ communicatum: Quia nec homini nec Angelo: Iuxta illud. Et in Angelis suis reperit pravitatem. Certum est quia homini à Deo non potest communicari hoc quod ex natura sit impeccabilis, licèt hoc per gratiam inveniat.

Omnes communicabiles perfectiones creaturarum Deus communicavit.

Secundò ad idem, quòd si esset communicabile, & non communicaretur, vniversum non esset perfectum. Cuius perfectio in hoc consistit, vt omnes bonitates creaturarum communicabiles in genere sint communicatæ.

Nec valet argumentum, quòd Deus, cùm sit summè potens, & ad suam similitudinem homines & Angelos creauit, quòd etiam hoc conferre potuerit, quòd creatura ex conditione suæ naturæ haberet, quòd peccare non posset. Vel etiam quòd faceret, vt habitus ille gratiæ, qui confirmationem in bono causat, esset pars essentialis naturæ Angeli vel hominis, vt sic secundum naturale suum principium & naturalem conditionem haberet confirmationem in bono, vt peccare non posset.

Nam primum argumentum non concludit, quia licèt Deus sit summè potens, sicut & summè bonus, non tamen hoc

Non derogare potētiæ Dei ipsū quædam non posse.

hoc conferre poteſt: Non ex imperfectione ſuæ potentiæ, ſed ex imperfectione creaturæ. Quæ imperfectio conſideratur primo, quod hoc recipere non poteſt, nec potuit homo vel Angelus. Ratio, quia cùm ſit creatura, eſſe ſuum dependet à creatore, ſicut cauſatum à cauſa ſui eſſe: Et creare eſt aliquid ex nihilo facere, ideo ſi ſibi relinquitur, deficit; conſeruatur autem quandiu cauſæ influentiam recipit. Exemplum, ſi vis, de candela, quæ tamdiu lucet quandiu habet ceram. Quo ſtante, notum eſt, quod Deus creauit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. *Eccleſ.* 17. Et ſimiliter Angelum à principio creationis. Et hoc factum eſt per liberum arbitrium, cuius ſicut proprium eſt facere, vel omittere, ita proprium eſt à ſuo caſu recedere, & non recedere. Et quia hoc eſt poſſe peccare, poſſe ex libertate arbitrij à Deo recedere, ideo non potuit hoc homo vel Angelus recipere, nec ei potuit à Deo communicari, vt ex natura haberet libertatem arbitrij, & etiam ex natura haberet non poſſe peccare.

Liberum arbitrium eſt peccabile.

Alia imperfectio, ex qua hoc non potuit homini, vel Angelo communicari, eſt, quia implicat contradictionem: quæ quia in ſe non ſunt factibilia, dicimus, Deus non poteſt illa facere, ſed potiùs dicendum, quod creaturæ non poſſunt iſta recipere, vt videlicet aliquid ſit viuum, & mortuum ſimul & ſemel. Ita etiam implicat, vt aliquis habeat, liberum arbitrium, ex quo poſſit cauſæ ſuæ inhærere, & quod poſſit non peccare: quaſi ſi non poteſt peccare, non poteſt cauſæ ſuæ inhærere: Cùm peccatum ſit, ſpreto incommutabili bono rebus mutabilibus inhærere. Spernere autem, vel non ſpernere, eſt ex libertate arbitrij.

Peccare eſt mutare commutabilia mutabilibus.

Secundum etiam argumentum non valet, puta ſi gratia confirmationis vteretur creatura in naturam, ita quod ex principiis eſſentialibus haberet non poſſe peccare, tunc non haberet ex aliquo dono accidentali & gratia, non poſſe deficere & peccare, ſed haberet hoc per naturam, & tunc eſſet Deus, quod eſſet abſurdum. Hanc ſolutionem tangit S. Thom. vbi *ſuprà*, in ſolutione vltimi argumenti, cùm dicit, quod quandocunque alicui creaturæ conuenit aliquod accidens, quod ex influentia ſuperioris tantummodo ineſt non poteſt inferior natura illud accidens per ſe habere, niſi efficeretur naturæ ſuperioris. Sicut ſi aër illuminatur in actu per ignem non poteſt eſſe, quod ſit de natura ſua lucidus in actu, niſi fiat ignis.

Dico ergo, quod cùm confirmatio inſit creaturæ rationali ſolùm per gratiam, quæ eſt quoddam ſpirituale lumen, & ſimilitudo increati luminis, non poteſt eſſe, quod aliqua creatura ex natura ſua confirmationem habeat vel gratiam niſi efficeretur Diuinæ naturæ per eſſe, dicamus, eiuſdem naturæ, quod eſt omnino impoſſibile. Concludamus, quod non poſſe peccare, per naturam Deo tantummodo conuenit, eo quod ſicut abeſſe deficere non poteſt, cùm dat omnibus eſſe, ita nec à rectitudine bonitatis deficere, cùm hoc ei conueniat per conditionem ſuæ naturæ. Omnibus autem aliis, qui hoc habent, vt peccare non poſſint, confertur ex hoc, quod confirmantur per gratiam in bono: ex quo filij Dei efficiuntur, & quodammodo Diuinæ naturæ conſortes.

Gratia eſt quoddam ſpirituale lumen & ſimilitudo increati luminis.

QVÆSTIO XIII.

Declaratur quæſtio ſuper duas permiſſiones Diuinas, quas Deus iuſtè permiſit, videlicet, Diabolum auctorem omnis mali peccare, ſimul & primos parentes cadere ex quibus Maleficorum opera iuſtè permittuntur.

De Angelorum & hominum lapſu.

SEcunda quæſtio ſimul & propoſitio, quòd Deus iuſtè permiſit quaſdam creaturas Angelicas, quas aliter condere non potuit, niſi quod peccare poſſent, etiam actu peccare. Et quaſdam ſimili modo creatas, per gratiam præſeruare, & hoc abſque præuia tentatione. Hominem verò iuſtè permittit & tentare & peccare, quæ omnia ſic declarantur. Nam ad prouidentiam Diuinam pertinet, vt vnumquodque in ſua natura relinquatur, & in ſuis naturalibus operibus non omnino impediatur, quia vt Dion. dicit *in* 4. *c. de diuin. nom.* Prouidentia non eſt corruptiua naturæ, ſed ſaluatiua. Quo ſtante, cùm manifeſtum ſit, quòd ſicut bonum gentis diuinius eſt, quàm bonum vnius, 1. *Ethic.* Ita & bonum vniuerſi excedit bonum particulare cuiuſcunque naturæ creati in particulari. Ideò etiam attendere oportet, quòd ſi peccatum hominum impediretur, per hoc multi gradus tollerentur perfectionis. Tollerentur enim natura illa, quæ poteſt peccare & non peccare: Quod ſi dicatur, tamen habuiſſet homo ex conditione naturæ, vt *prius* tactum eſt.

Niſi peccatum veniſſet, lateret gratia.

Reſpondetur, ſi nullum peccatum fuiſſet ſubſecutum in actu, ſed ſtatim confirmatio tunc ſemper lateret quid gratiæ deberetur in bonis erga Deum, & quid poteſtas peccandi potuiſſet, & plura alia, quibus ablatis vtique vniuerſo multùm detraheretur. Decuit etiam vt nullo ſuggerente ab extra peccaret, nempè occaſionẽ peccandi ex ſe-ipſo ſuſcipere quod & fecit, vbi Deo æqualis eſſe voluit. Quod eſt intelligendũ non ſimiliter & directè, nec indirectè, ſed ſolùm ſecundũ quid & hoc declaratur propter auctoritatem. *Eſaiæ* 34. In cœlo aſcendam, & ſimilis ero Altiſſimo. Non enim ſimpliciter & directè, quia ſic habuiſſet intellectum ligatum & erroneum: appetendo aliquid quod ſibi erat impoſſibile. Cognouit enim ſe eſſe creaturam, & à Deo creatum, & ideò æqualem fieri creatori, cognouit hoc ſibi eſſe impoſſibile. Nec etiam indirectè, quia cùm totum bonum Angeli & creaturæ eſt in hoc quod Deo ſubeſt: ſicut tota claritas aëris eſt in hoc quod ſubiicitur radiis Solis: ideò hoc ab Angelo non potuit appeti, quia appetiiſſet contra bonum naturæ. Sed appetiit Dei æqualitatem non abſolutè, ſed ſecundum quid: hoc ſic eſt, cùm Deus habet per naturam ſuam duo, beatitudinem & bonitatem, & aliud, & quod ab ipſo omnis creaturæ beatitudo & bonitas transfunditur. Videns Angelus dignitatem naturæ ſuæ, quæ à creaturis cũctis præeminebat, voluit & appetiit à ſe in omnia inferiora beatitudinem & bonitatem deriuari. Et hoc per ſua naturalia, ita quod ipſe primò illa ex natura haberet, & ſic aliæ creaturæ, ex nobilitate ſuæ naturæ acciperent. Et quod etiã illa appetiit à Deo, & ſub Deo volens eſſe, dummodò iſta haberet. Et ideo nec etiam quantùm ad modum habendi Deo æquiparari voluit, ſed tantummodò ſecundùm quid.

Quomodo Angeli lapſi voluerint Deo æquales eſſe.

Diabolus voluit ſub Deo eſſe, ſed ipſe inferioribus Deus eſſe.

Nota inſuper, quòd quia ſuum deſiderium attentauit vt ad actum perduceret, ideo ſubitò ſuum deſiderium aliis expoſuit: Et quia ſubito etiam fuit aliorum Angelorum viſio deſiderij, & conſenſus peruerſus ſui deſiderij. Ideo peccatum primi Angeli aliorum peccata exceſſit & præceſſit quantitate culpæ, & cauſalitate, non tamen duratione. Ita quod illud. *Apoc.* 12. Draco de

cœlo

Primi Angeli peccatum, aliorum Angelorũ excessit.

cœlo cadens, traxit tertiam partem stellarum. Et in figura Seuiathan habetur. Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Et rex secundùm Philosophum 5. *Meta.* dicitur principium, inquantum mouet per suam voluntatem & imperium sibi subiectos. Ideo & suum peccatum aliorum occasio peccandi fuit, ita quod ipse primus à nullo extrinseco tentatus alios extrinsecè tentauit.

Et quidem quod dictum est, quod instantanea operatio in omnibus illis fuit, exemplificatur hoc ex sensibilib. Nam simul tempore sunt illuminatio aëris, visio coloris, & discretio rei visæ.

Hæc ad longum posui, vt considerando tam stupendam permissionem Diuinam super nobilissimas creaturas, propter vnum duntaxat peccatum ambitionis, quomodo non particulares permissiones super Maleficorum opera, propter maiora peccata, quantum ad aliquas circunstantias admittet. Nam Maleficorum peccata in varijs circunstantijs peccatum Angeli, & primorum parentum excedunt, vt in secunda quæstione patebit.

Maleficorum peccata primorum parentum peccata excedunt. De lapsu Adæ.

Sed & hoc quod prouidentia Dei iustè permisit primum hominem tentari & peccare, ex his quæ dicta sunt de transgressoribus Angelis satis patere potest. Sicut enim ad eundem finem homo & Angelus creati fuerunt, & in libertate arbitrij relicti: propterea vt beatitudinis præmium non absque merito perciperent. Ideo sicut Angelus à casu nõ fuit præseruatus, vt potestas peccandi ex vno, & potestas gratiæ confirmationis ex altero ad decorem vniuersi patesceret, ita & circa hominem seruari oportuit.

In peccato Deus apparet laudabilis

Vnde & S. Thom. *in 2. dist. 20. art. 2* illud ex quo Deus apparet laudabilis non debet penitus impediri, sed in peccato etiam Deus apparet laudabilis, cùm per misericordiam parcit, & per iustitiã punit, ergo non debuit peccatum impedire. Tantummodo breuiter & recapitulando ad propositum redeamus, dicamus quod in iusta Dei prouidentia, homo in his permissus est multis rationibus. Prima, vt ostendatur Dei potentia, qui solus inuertibilis est, omnis autem creatura mutabilis. Secunda autem ratio, vt declaretur Dei sapientia, qui ex malo scit elicere bonum, quod non potuit fieri nisi Deus creaturam peccare permisisset. Tertia, vt manifestetur Dei clementia, in qua Christus per mortem suam hominem perditum liberauit. Quarta, vt ostendatur Dei iustitia, quæ non solùm reddit bonis præmia, sed & malis supplicia. Quinta, vt homo non sit peioris conditionis quàm aliæ creaturæ, quas omnes sic Deus administrat, vt eas agere proprijs moribus sinat. Vnde & hominem proprio arbitrio relinquere debuit. Sexta est laus humana; laus enim viri iusti, quod potuit transgredi, & non est transgressus. Septima est decor vniuersi, quia sicut triplex malum culpæ, pœnæ, & damni inuenitur, ita ex opposito triplex bonũ, scilicet, honestum bonum, delectabile & vtile decoratur. Nam culpa decoratur honestas, per pœnam delectabilitas, per damnum summa vtilitas. Et per hæc patet responsio ad argumenta.

Iustè à Deo hominem in peccato permissum esse.

Triplex malum & bonum.

Solutiones argumentorum.

IAm ad primum, vbi dicitur: Asserere quod Diabolo permittatur potestas nocendi hominibus sit hæreticum. Oppositum potius patet, quia sicut asserere quod Deus non permittat hominem ex libertate arbitrij peccare quando vult, est hæreticum. Ita asserere, quod Deus peccatum dimittat inultum. Hoc autem fit per potestatem nocendi hominibus in vindictam malorum, & decorem vniuersi. Iuxta illud Aug. *in lib. Soliloquiorum.* Iussisti Domine & ita est, vt nunquam dedecus culpæ sit sine decore vindictæ.

Nunquam dedecus culpæ, est sine decore vindicta.

Probatio denique argumenti non valet de ſapiente prouiſore, qui excludit defectum & malum quantum poteſt. Quia aliud eſt de Deo, qui habet curam particularem, & de prouiſione vniuerſali. Nam prius ex malo non poteſt elicere bonum, ſicut vniuerſalis prouiſor facit, vt per præcedentia patuit.

Ad ſecundum patuit, quòd tam potentia quàm bonitas & iuſtitia Diuina pateſcunt in hoc, quod mala permittit. Vnde quando dicitur: Aut Deus poteſt mala impedire, aut non, dicitur quod poteſt impedire, ſed non debuit rationibus prætactis.

Deus permittit mala fieri propter perfectionem vniuerſi.

Neque valet inſtantia, ſi dicatur, ergo vult mala fieri, cùm poteſt impedire, & non vult quia, vt in argumentis pro veritate tactum eſt, Deus non poteſt velle mala, neque vult mala fieri, neque vult malum non fieri, ſed vult permittere malum fieri, & hoc propter perfectionem vniuerſi.

Ad tertium Aug. & Philoſoph. loquuntur de cognitione humana cui melius eſt non cognoſcere mala & vilia, duplici de cauſa. Primo, quia per ea impeditur interdum à conſideratione malorum, & hoc contingit, quia non poſſumus ſimul multa intelligere. Etiam & ea de cauſa: quod cogitatio malorum peruertit interdum voluntatẽ in malum. Hæc autem in Deo locum non habent, quia intelligit omnia opera hominum & Maleficorum abſque aliquo defectu.

Ad quartum: Apoſtolus curam Dei à bobus remouit, vt oſtendat, quod quia creatura rationalis habet per liberum arbitrium dominium ſui actus: vt dictum eſt: ideo vt ei imputetur aliquid ad culpam, vel ad meritum, & reddatur ei iuxta hoc pœna vel præmium, habet Deus ſpecialem de eo prouidentiam, ſecundùm quæ irrationabilia non prouidentur.

Velle autem aſſerere, quod indiuidua irrationabilium creaturarum ex illa auctoritate non pertinerent ad Diuinam prouidentiam, eſſet hæreticum: quia eſſet aſſerere: quod non omnia ſubjecta eſſent Diuinæ prouidentiæ, contra Scripturæ ſacræ commendationem ſuper Diuinam ſapientiam, quæ attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, & eſſet error Rabbi Moſis, vt in argumentis pro veritate patuit.

Ad quintum, quia homo non eſt inſtitutor naturæ, ſed vtitur naturalibus operibus artis & virtutis ad ſuum vſum. Ideo prouidentia humana non ſe extendit ad neceſſaria, quæ ex natura proueniunt, vt quod cras Sol oriatur. Ad quæ tamen ſe extendit prouidentia Dei, eò quòd ipſe eſt actor naturæ. Vnde & defectus naturales, etiamſi ex curſu rerum naturalium prouenirent, adhuc Diuinæ prouidentiæ ſubiacerent. Quare & Democritus, & alij Philoſophi naturales errauerunt, attribuentes ſoli neceſſitati materiæ, quicquid inferioribus accideret.

Neceſſitati materiæ attribuere prouidentiam. An maioribus peccatoribus maiora maleficia infligantur.

Ad vltimum licèt omnis pœna infligitur à Deo propter peccata, non tamen ſemper maioribus peccatoribus maleficia infliguntur, vel quia Diabolus non vult, vt illos affligat & tentet, quos iuſto titulo poſſidere ſe cernit, vel ideò vt non ad Deum accelerent. Iuxta illud: Multiplicatæ ſunt infirmitates, poſteà accelerauerunt, &c. Et quod omnis pœna infligitur à Deo, propter peccata, patet ex ſequentib. quia iuxta Hieronymum: Quicquid patimur, peccatis noſtris meremur.

Nunc declaratur, quod peccata maleficorum grauiora ſunt peccatis malorum Angelorum & primorum parentum. Vnde ſicut innocentes puniuntur ex culpis parentum, ita etiam plures innoxij damnificantur, & maleficiuntur propter peccata Maleficorum.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XIV.

Enormitas Maleficorum consideratur, & est tota materia prædicabilis.

SEd super enormitatem criminum quæritur, an maleficorum flagitia cuncta mala, quæ Deus fieri sinit, & vsque in præsens à principio mundi fieri permisit, tam in culpis, quàm in pœnis & damnis excedant. Et videtur quòd non, præcipuè quoad culpam. Nam peccatum quod quis committit, quod faciliter vitare potuisset, excedit peccatum, quod alter committit, quod ita faciliter vitare non potuit. Patet per August. *in lib. de ciuit. Dei.* Magna est in peccando iniquitas, vbi est tanta in non peccando facilitas. Sed Adam & plures qui ex aliquo statu perfectionis, seu etiam gratiæ peccauerunt, faciliùs propter assistentiam gratiæ, peccata vitare potuissent, præsertim Adam, qui in gratia creatus fuerat: quàm plures Maleficæ, quæ huiusmodi dona non perceperunt, Ergo illorum peccata omnia Maleficorum flagitia excedunt.

Præterea quoad pœnam, maiori culpæ maior pœna debetur: sed peccatum Adæ grauissimè punitum fuit, in hoc, quòd, vt patet, in omnes posteros eius pœna cum culpa ostenditur in transfusione originalis peccati. Ergo eius peccatum grauius est omnibus aliis peccatis.

Præterea quoad damnum. Nam iuxta August. Ex hoc aliquid est malum, quia adimit bonum, ergo vbi plus de bono amittitur, ibi maior culpa præcessit. Sed peccatum primi parentis maius damnum tam in naturalibus, quàm in gratuitis intulit, vbi nos innocentia & immortalitate priuauit, quòd nullum aliorum frequentium peccata intulit, ergo, &c.

Sed econtra, id quod plures rationes mali includit, magis est malum, sed peccata Maleficarum sunt huiusmodi. Nam omnia mala in bonis naturæ & formæ procurare possunt, Deo permittente, vt ex Bulla Papæ deducitur. Præterea Adam peccauit solummodò faciendo illud quod est vtroque modo malum, quia prohibitum, & quod non erat malum secundùm se: Sed Malefici, & alij peccatores peccant faciendo illud quod est vtroque modo malum & secundum se, & prohibitum, vt homicidia & alia multa prohibita. Vnde eorum peccata grauiora sunt aliis peccatis.

Probatur Maleficorum peccata, Adæ peccato enormiora.

Præterea peccatum quod fit ex certa malitia, est grauius peccato quod est per ignorantiam. Sed Maleficæ ex magna malitia contemnunt fidem & sacramenta fidei, prout plures confessæ sunt.

Innuit, ac si Adam ignorãtia peccarit.

Responsio, quòd mala quæ à modernis Maleficis perpetrantur cuncta alia mala, quæ Deus vnquam fieri permisit, secundùm quod *in titulo quæstionis* tangitur, excedunt. Et hoc quoad peccata, quæ contingunt in peruersitate earum, licèt secus sit de peccatis, quæ opponuntur & aliis virtutibus Theologicis. Potest ostendi triplici via. Primò in generali, comparando eorum opera indifferenter ad quæcumque flagitia mundi. Secundò in speciali, comparando ad species superstitionis, ex quocumque pacto cum Dæmonibus inito. Tertio, comparando illa ad peccata malorum Angelorum aut etiam primorum parentum.

Primum sic. Nam cùm triplex sit malum, videlicet culpæ, pœnæ, damni: eò quod triplex sit bonum, cui illa opponuntur, scilicet honestum, delectabile, & vtile. Et culpæ opponitur honestum, pœnæ delectabile, damno vtile.

Bona & mala triplicia.

Quod culpa Maleficarum excedit cuncta alia peccata; sic apparet. Nam iuxta doctrinã S. Th. *in 2. dist. 22. art. 2.*

In fornicatione iuuenis peccat, senex insanit.

Licet in peccato multæ possint considerari ex quibus peccati grauitas, vel etiam leuitas trahi potest. Vnde & contingit, quòd idem peccatum, quod secundùm vnum eorum est grauius, secundùm aliud leuius inueniatur: provt dicere possumus, In fornicatione iuuenis peccat, senex insanit. Tamen illa simpliciter grauiora sunt, quæ plures & potentiores habent, non dico circunstantias solùm, sed in specie & quantitate peccati essentiali peccati grauitatem.

Maleficorum peccata grauiora originali peccato.

Et si dicere possumus, quòd licèt peccatum Adæ, quantum ad aliquas circunstantias grauius sit omnibus aliis peccatis, quantum ad hoc quòd minori tentatione pulsatus cecidit, quia videlicet tantùm ab intrinseco. Et etiam quia facilius resistere potuisset, propter originalem iustitiam in qua creatus erat. Tamen quantum ad speciem & quantitatem peccati, & etiam quantum ad alias circunstantias, quæ peccatum magis aggrauant, sicut multa grauiora peccata sunt secura, ita & inter illa omnia Maleficorum excedunt: quod etiam clariùs ex duobus deducitur.

Quot modis peccatum dicitur maius altero.

Nam sicut vnum peccatum dicitur maius altero, vel causalitate, vt peccatum Luciferi, vel generalitate, vt peccatum Adæ, vel deformitate, vt peccatum Iudæ, vel difficultate remittendi, vt peccatum in Spiritum sanctum, vel periculo, vt peccatum ignorantiæ, vel inseparabilitate. Vt peccatum cupiditatis. Vel pronitate vt peccatum carnis. Vel Diuinæ maiestatis offensione, vt peccatum Idololatriæ & infidelitatis. Vel expugnandi difficultate, vt superbia, vel mentis cæcitate, vt ira. Ita & post peccatum Luciferi, omnia, alia peccata, Maleficorum opera excedunt tam in deformitate, crucifixum abnegantes, quàm & pronitate, spurcitias carnis cùm Dæmonibus exercentes, ac mentis cæcitate, in omne nocumentum tam animarum quàm corporum, hominum & iumentorum, toto malignitatis spiritu debacchantes, provt ex supradictis patuit.

Post peccatũ Luciferi nullum maius Maleficorum peccato.

Quod etiam secundum Isidorum nomen ostendit. Dicuntur enim Malefici ob facinorum magnitudinem, &c. vt *suprà* patuit.

Quid sit peccatũ.

Deducitur & ex isto. Nam duo sunt in peccato, auersio, & conuersio, iuxta illud August. Peccatum est, spreto incommutabili bono, rebus mutabilibus inhærere. Et ipsa etiam auersio à Deo fit tanquam formale, sicut ipsa conuersio tanquam materiale. Ideò tantò aliquod peccatum est grauius, quantò magis homo per ipsum à Deo separatur. Et quia per infidelitatem homo maximè à Deo elongatur, ideò & maius omnibus peccatis maleficium infidelitatis existit. Et hoc declaratur per nomen Hæresis, quod est etiam Apostasis à fide simul, & quod tota earum vita peccatum est.

Quomodo Maleficæ fidem abnegent.

De primo: nam cùm peccatum infidelitatis consistit in renitendo fidei. Et hoc potest dupliciter fieri, vel quia renititur fidei nondum susceptæ, aut susceptæ. Si primo modo tunc est infidelitas Paganorum seu Gentilium: Si secundo modo, tunc iterum dupliciter, quia aut renititur Christianæ fidei susceptæ in figura, aut in ipsa manifestatione veritatis. Primo modo est infidelitas Iudæorum. Secundo modo infidelitas Hæreticorum.

Tres species infidelitatis.

Vnde patet, quod hæresis Maleficarum inter tres species infidelitatis grauissima existit, quod etiam ratione & auctoritate comprobatur. Nam 2. *Pet.* 2. dicitur. Melius erat illis viam veritatis non cognoscere, quàm post cognitam, retrorsum conuerti. Ratio. Nam sicut grauiùs peccat, qui non implet quod promisit, quàm ille qui non implet hoc quod nunquam promisit. Ideò infidelitas Hæreticorum, qui profitentur

tur fidem Euangelij, & tamen ei renituntur, corrumpentes ipsam, grauius peccant, quàm Iudæi & Pagani.

Et iterum, Iudæi grauiùs peccant quam Pagani, quia susceperunt fidei Christianæ figuram in veteri Lege, quam malè interpretantes corrumpunt, quod Pagani non faciunt: ideò etiam eorum infidelitas est grauius peccatum, quàm infidelitas Gentilium qui nunquam fidem Euangelij susceperunt.

Apostasia multiplex.

De secundo quòd & Apostatæ nuncupantur. Nam secundum D.Th. *secunda secundæ, q.* 12. Apostasia importat quandam retrocessionem à Deo & religione, quæ fit per diuersos modos, quibus homo coniungitur Deo vel per fidem, vel per subiectam ad obediendum voluntatem, vel per religionem & clericatum. Secundùm quod dicit Raymun. & Hostien. quòd Apostasia est temerarius à fidei statu, vel obedientiæ vel religionis excessus. Et cum remoto priori, remouetur posterius, sed non è conuerso. Ideò & prima alias duas excedit, scilicet, Apostasia à fide, procedit à religione, de qua 48. *dist. quantumlibet.* 16. *q.* 1. *leg. non debet.*

Quis Apostata seu fugitiuus habendus.

Tamen secundùm Raymundum non iudicatur Apostata seu fugitiuus, etiam si ad longinqua diu euagetur, nisi postquam sic viuit, quòd animum redeundi se deposuisse ostendit. *ff. de re milit. l. desertorem.* Et hoc fieret si vxorem, duceret, vel simile tale. Similiter & Apostasiam inobedientiæ, vbi quis spontè contemnit præcepta Ecclesiæ, & Prælatorum, de qua 3. *q.* 4. *alieni.* Qui etiam infamis efficitur, repellitur à testimonio, & debet excommunicari, 11. *q.* 3. *Si autem.*

Clericus vxorem ducens Apostata est.

Apostasia perfidiæ Maleficarum.

Vnde & Apostasia, de qua loquimur super Apostasiam Maleficarum, dicitur Apostasia perfidiæ, quæ & tantò grauior, quātò & cū inimico fidei rationis salutis per pactum expressum peragitur. Hoc enim habent facere Maleficæ & hoc inimicus ille exegit in toto vel in parte. Repertæ sūt enim per nos Inquisitores, quæ omnes fidei articulos abnegauerāt, quasdā verò certos in numero, semper tamē confessionem, verā & Sacramentalem habebant abnegare. Vnde & Iuliani Apostatæ perfidia non videtur tanta fuisse, licèt in aliis aduersus Ecclesiam maiora exercuisset, de qua & *secundo. q.* 7. *non potest.*

Iuliani Apostatæ perfidia minor Apostasia Maleficarum.

Si quis verò incidentaliter quæreret, Quid si mente & corde fidem tenerent, quorum scrutator solùm Deus est, & non quæcunque Angelica creatura, vt *suprà* patuit: faceret tamen reuerentiam & obedientiam Diabolo per actus exteriores. Dicendum videtur, quod cum Apostasia perfidiæ dupliciter potest fieri, per actus infidelitatis exteriores, absque expresso pacto cum Dæmone inito, sicut qui in terris infidelium Mahumeticam vitam assumeret: aut in terris Christianorum cum expresso pacto, &c. Primi, vbi mente retinent fidem: actu tamen exteriori negant, licet non sunt Apostatæ, nec Hæretici, tamen mortaliter peccant. Sic enim Salomon diis suarum vxorum reuerentiam exhibuit. Nec enim aliquis excusatur, si ex metu hoc faceret, quia secundùm Aug. Sanctius est mori fame, quā vesci idololatricis, (aliqui habent satius) 33. *q.* 3. *Satius.* Malefici autem quantumcunque fidem retinent corde, & abnegant ore. Apostatæ tamen iudicantur eo quod fœdus cum morte, & pactum cum inferno pepigerunt. Vnde & S.Thom. *in* 2. *dist.* 4. *art. vlt.* Loquens de similibus operibus magicis. Et qui quocunque modo auxilium petunt à Dæmonibus, dicit: In omnibus est apostasia à fide, propter actum initum cum Dæmone, vel verbotenus si inuocatio intersit, vel facto aliquo, etiamsi sacrificia desint. Non enim potest homo duobus dominis seruire.

Hypocritæ non sūt Apostatæ, Salomon fuit Hypocrita.

Malefici pactū cum inferno pangunt.

Ad

Vtrum magi & astronomi sint apostatæ.

Ad idem Albertus *vbi suprà dist.*8. vbi quæritur: Vtrum Magicis,& Mathematicis intendere sit peccatum & apostasia à fide. Ita respondit: In talibus est semper apostasia verbi vel operis. Si enim inuocationes fiant tunc apertum pactum initur cum Dæmone, & tunc est aperta apostasia verborum. Si autem non fit nisi opere simplici, tunc est apostasia operis. Et quia in his omnibus semper est fidei contumelia, quia expectatur à Dæmone quod expectandum est à Deo, ideò semper apostasia iudicatur. Ecce quam clarè duplicem apostasiam ponunt, tertiam subintelligentes,scilicet,cordis: quæ si desit, tamen Maleficæ verbis & operibus apostatrices iudicantur. Pœnis ergo, vt patebit, & Hæreticorum & Apostatarum subiacere debent.

Quando expectatur à Dæmone quod expectandũ à Deo, est apostasia.

Et est tertia criminis enormitas præ cunctis aliis hæresibus in eis. Nam si iuxta Aug. omnis infidelium vita peccatum est.18.*q.*1.§.2. & est glossa super illud *Roman.*14. Omne quod non est ex fide, peccatum est. Quid iudicandum est de tota vita, id est, de omnibus aliis operibus Maleficarum, quæ tamen non ad complacentiam Dæmonum fiant,sicut ieiunare,Ecclesias frequentare,communicare,& sic de aliis. In omnibus enim peccant mortaliter, quod sic declaratur. Tanta est enim labes huius peccati, quod facultatem resurgendi licèt non ex toto amputant, eò quòd peccatum nõ corrumpit totum bonum naturæ, & lumen naturale in eis remanet. Tamen propter præstitum homagium, nisi ab illo absoluantur, omnia eorum opera etiam de genere bonorum sunt potiùs de genere malorum,quod in aliis infidelibus non cernitur.

Peccatum non corrumpit totum bonũ naturæ.

Nam secundùm Thomam *secunda secundæ, quæst.*10. An omnis actio infidelis sit peccatum? dicit quod quamuis opera infidelium, quæ sunt de genere bonorum,vt ieiunia, eleemosynæ & huiusmodi non sint eis meritoria, propter infidelitatem, quæ est grauissimum peccatum: tamen quia peccatum non corrumpit totum bonum naturæ, sed remanet in eis lumen naturale. Ideo non omnis actus eorum est mortale peccatum,sed actus procedens ex ipsa infidelitate,vel relatus ad ipsam etiam si sit de genere bonorum: puta, Sarracenus ieiunat, vt seruet legem Mahumeti de ieiunio mandantem: Iudæus seruat suas festiuitates, & huiusmodi in his est mortale. Et sic intelligitur illud Augustini *suprà* allegatum: Omnis infidelium vita peccatum est.

An omnis actio infidelis sit peccatum.

Quod Maleficæ grauissimas merentur pœnas vltra omnes flagitiosos mundi.

Hæreticorum pœna multiple.

Denique Maleficiorum flagitia, cuncta aliorum peccata excedunt: quantum ad demeritum pœnæ, declaratur. Primo quo ad pœnam Hæreticis infligendam. Secundo,quo ad pœnam Apostatis inferendam. Nam Hæretici duplici pœna puniuntur, secundùm Raymun. scilicet excommunicatione, depositione,rerum ablatione & corporali morte. De quibus omnibus lector inueniet *super primum, de sentent. excommunic. Nouerit & super secundum.* 24. *q.*1. *Qui contra pacem, & tertium, dist.*8.*quo iure.*23.*q.*7.*c.*1.*& seq.super* 4. *eod. tit. scilicet de Hæreticis, Excommunicamus.*1.*&* 2.Imo & grauissimas incurrunt pœnas credentes,receptatores, fautores & defensores. Nam vltra pœnam excommunicationis illis inflictam. Hæretici cum fauoribus & defensoribus suis,& receptatoribus, & ipsorum filij, vsque ad secundam generationem per lineam paternam, per lineam vero maternam, vsque ad primum gradum, ad nullum beneficium, vel officium Ecclesiasticum admittuntur: vt eodem tit. quicunque, & cap.statutum. lib.6.

Pœna hæreticorum in hæredes vergit.

Sed

Sed super tertiam pœnam, si Hæretici habent filios Catholicos, priuantur paterna hæreditate in detestationem criminis, & super quartam pœnam, si post deprehensionem erroris continuò non velit reuerti, & hæresim abiurare, subitò debet comburi, si laicus est. Falsarij, n. pecuniæ statim morti traduntur, quantò magis falsarij Fidei? Si verò clericus: post solennem degradationem relinquitur curiæ seculari occidendus. Si autem reuertatur ad fidem, detrudi debet in perpetuum carcerem: de hæreticis. Excommunicamus, primo & secundo, & hoc de rigore iuris. Mitiùs tamen agitur cum eis post abiurationem, quam ad arbitrium Episcopi & Inquisitoris facere debent, prout in tertia parte operis patebit, vbi de variis modis sententiandi tales tractatur, quis etiam dicatur deprehensus & conuictus, etiam relapsus.

Processus ad ignem.

His autem modis mulctare maleficas non videtur sufficere, cùm non sint simplices hæreticæ, sed apostatæ, & vltra hoc quòd in ipsa apostasia non hominibus propter metum, carnis oblectamenta, fidem abnegant, vt *suprà* tactum est: Sed ipsis Dæmonibus vltra abnegationem, homagium, corpora, & animas offerendo præstant. Ex quibus satis probabile videtur, quòd quãtumcunque pœniteant, & ad fidem reuertantur, non debent sicut alij hæretici carceribus perpetuis mancipari, sed vltimo supplicio puniri: & hoc etiam propter damna temporalia, hominibus & iumentis variis modis illata leges imperant, vt patet *C. de maleficiis. l. nullus. l. nemo. & l. culpa.* Et est similis culpa prohibita discere & docere. Et loquuntur leges super sortilegos: quantò magis super maleficos: vbi dicunt, quòd pœna illorum est bonorum publicatio & decapitatio. Et si quis tali arte mulierem ad luxuriam prouocauerit, vel è conuerso, bestiis exponitur, vt dicitur *ibidem. l. multi.* Et de his in prima quæstione tactum est.

Maleficæ austerius quàm Hæretici puniendæ.

QVÆSTIO XV.

Declaratur, quòd propter peccata Maleficarum innoxij sæpè maleficantur, etiam interdum propter peccata propria.

SEd hoc, quòd Diuina permissione plures innoxij damnificantur & puniuntur in præmissis nocumentis, propter aliena peccata Maleficarum, & non propter culpas proprias. Nec alicui hoc videatur inconueniens ostendit S. Thom. *secunda secundæ, q. c.* 8. Hoc fieri iustè à Deo: loquendo de pœnis præsentis vitæ triplici ratione. Primò quidem, quòd vnus homo est res alterius, & sicut quis punitur in rebus, ita & in pœnam alterius aliquis puniri potest. Nam filij secundum corpus, sunt quædam res patris, & serui & animalia, res dominorum, & sic filij puniuntur quandoque pro parentibus. Sicut filius natus ex adulterio Dauid mortuus fuit quam citius: Et animalia Amalechitarum iussa sunt interfici. Quamuis & in huiusmodi sit ratio mystica, vt habetur 1. *q.* 4. §. *paruulos.*

Triplici modo punitur quis iustè ob aliena peccata.

Secundò, quia peccatum vnius deriuatur in alterum, & hoc dupliciter. Per imitationem, sicut filij imitantur peccata parentum, & serui & subditi peccata dominorum, vt audacius peccent: vt fit in rebus malè acquisitis, in quibus filij succedunt, serui in latrociniis & guerris iniustis: vnde sæpius interficiuntur. Et subditi prælatorum audacius peccant, dum eos peccare cernunt, etiamsi eadem peccata non committunt, vnde & iustè puniuntur.

Peccatores imitãtes puniũtur cum imitatoribus.

Deriuatur etiam peccatum vnius in alterum per modum meriti, vt ſubditorum in malum prælatum, id eſt, quod peccata ſubditorum merentur peccatorem prælatum, ſecundum illud *Iob*: Regnare facit Hypocrita propter peccata populi.

Deriuatur etiam peccatum, & conſequenter pœna per aliquem conſenſum vel diſſimilitudinem. Hoc eſt, quando ſuperiores peccata non redarguunt, tunc ſæpiſſimè boni cum malis puniuntur, vt dicit Aug. *in primo, de ciuit. Dei.* Exemplum: vbi inter nos inquiſitores vnius reperit quoddam oppidum mortalitate hominum quaſi deſtitutum, & vbi fama volabat, quod quædam mulier ſepulta, linteamen, in quo ſepulta erat, ſucceſſiuè deglutiret, & quod peſtis ceſſare non poſſet, niſi ex integro linteamen deglutiendo ad ventrem conſumpſiſſet. Habito conſilio deſuper, Scultetus cum præfecto ciuitatis ſepulchrum effodientes, inuenerunt quaſi dimidietatem linteaminis per os & collum vſque in ventrem immiſſam & conſumptam. Quo viſo, motus Scultetus, gladium extraxit, & caput amputando extra foueam proiecit, ſicque ſubitò peſtis ceſſauit. Ex quibus vtique, diuina permiſſione, peccata illius vetulæ ſuper innoxios, propter diſſimulationem præcedentium punita fuerunt. Nam præhabita inquiſitione repertum fuit, ipſam longo tempore vitæ ſuæ ſortilegam & magam fuiſſe. Exemplum etiam de punitione Dauid in enumeratione populi per peſtem.

De muliere mortua, quæ linteamen degluttiēdo peſtem procurauit.

Tertiò fit Diuina permiſſione, vt humanæ ſocietatis vnio commendetur, ex qua vnus homo debet pro alio ſollicitus eſſe, vt non peccet, & ad deteſtationem peccati, dum ſcilicet pœna vnius redundat in omnes, quaſi omnes ſint vnum corpus. Exemplum de peccato Achan, *Ioſue* 7.

Puniuntur coniūctim homines, vt videāt eoſdē eſſe omnes.

Poſſumus adhuc addere duos modos: provt puniuntur mali interdum per bonos, interdum etiam per alios malos. Nam vt Gratian. dicit 23. *q.* 5. §. *vltim.* Aliquando Deus punit malos per legitimam poteſtatem gerentes ex mandato ſuo & hoc dupliciter. Interdum cum merito punientium, ſicut puniuit peccata Chananæorum per populum ſuum: Interdum abſque peccato punientium, ſed etiam in ipſorum pœnam, ſicut tribum Beniamin puniuit & deleuit vſque ad paucos. Aliquando punit etiam per populos ſuos, iuſſu ſeu permiſſione excitatos, non tamen intendentes Deo obſequi, ſed ſuæ ſatisfacere cupiditati, & ideo cum ſui damnatione ſicut iam punit populum ſuum per Turcas, & ſæpiùs ante per alienigenas etiam in Veteri lege.

Pro flagellis vtitur Deus opera infidelium.

Sed nota quòd quæcunque de cauſa quis puniatur, ſi non ſuſtinet patienter pœnas, tunc ſunt flagella, non ad ſatisfactionem, ſed ad vindictam tantùm, id eſt, punitionem. Iuxta illud *Deuter.* 32. Ignis ſcilicet pœnæ temporalis ſuccenſus eſt in furore meo, id eſt, in punitione: (cùm tamen in Deo aliàs furor non ſit) & ardebit vſque ad inferni nouiſſima, id eſt, vindicta hic incipiet & ardebit vſque ad extremam damnationem, vt exponit Aug. & habetur *de pœn. diſt.* 4. §. *auctoritas.* Sed ſi patienter ferantur ipſa flagella, & ſint patientes in ſtatu gratu gratiæ, habent locum ſatisfactionis, vt dicit S. Th. *in* 4. Etiamſi quis puniretur à Iudice propter maleficium commiſſum vel etiam malefica, & hoc ſecundùm plus & minus, ſecundum deuotionem patientis & qualitatem criminis.

Suſtinens patienter pœnas ſatisfacit pro culpa.

Mors autem naturalis cùm ſit vltimum terribilium non tamen eſt ſatisfactoria, quia per naturam inoleuit in pœnam originalis peccati. Licet ſecundum Scotum etiam voluntariè & cum deuotione expectata, & Deo oblata in ſua amaritudine, poſſit fieri aliquo modo ſatisfa

Mors vltimum terribilium.

Mors fit etiam satisfactoria.

satisfactoria. Mors tamen violenta, siue quis eam metuit siue non, semper est satisfactoria, si patienter sustineatur & in gratia. Et hæc quidem, quoad pœnas propter aliorum peccata inflictas.

Propter propria autem etiam Deus flagellat in vita præsenti, & specialiter circa maleficia inferenda. Nam *Tobiæ* 7. Super illos qui libidini deseruiunt, Diabolus accipit potestatem: quod etiam ex præcedentibus patuit, declarando maleficia circa membra, & potentias generatiuæ potentiæ quæ Deus amplius permittit maleficiari.

Attamen ad prædicandum populo notandum, quòd præmissis punitionibus non obstantibus, secundùm quos Deus pro culpis alienis, siue propriis punit, hanc regulam iuris pro fundamento teneat, & populo proponat, quæ dicit: Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus. *Extra. de reg. iur.* Et hæc regula locum habet in indicio poli, id est, Dei, & in iudicio fori, id est, in foro humano, siue seculari, siue Ecclesiastico.

Sine culpa nisi subsit causa nemo est puniẽdus.

Declara de iudicio poli. Nam Deus duplici pœna spirituali & temporali punit. In prima inuenitur, quòd nunquam sine culpa. In secunda inuenitur, quòd interdum benè sine culpa, sed non sine causa. De prima spirituali pœna, quæ cum est triplex, scilicet subtractio gratiæ, vnde sequitur obduratio in præstitis, non fit sine culpa propria. Secunda pœna damni, id est, priuationis gloriæ, hæc etiam nunquam infligitur sine culpa propria, vt in adultis, vel contracta, vt in paruulis in originali decedentibus. Tertia pœna sensus, id est, cruciatio ignis infernalis, etiam patet. Vnde quod dicitur *Exod.* 20. Ego dominus zelotes, visitans peccata parentum in filios vsque in tertiam & quartam generationem, intelligitur de imitationibus paternorum scelerum, vt exponit Gratianus, 1. *quæst.* 4. §. *quibus*. Vbi etiam dat alias expositiones. De secunda autem pœna temporali punit Deus.

Pœna subtractionis gratiæ, pœna priuationis gloriæ.

Primò propter culpam alterius, vt *suprà* tactum est, triplici ratione, vel etiam sine culpa aliena & propria, sed non sine causa, vel etiam ex culpa propria & non aliena: Quòd si vis scire causas propter quas Deus punit, & tamen absque culpa aliena & propria, videas quinque modos, quos ponit Magister *in* 4. *dist.* 17. *c.* 2. Et recipe tres primas causas: Reliquas duas accipe, pro culpis propriis.

Nam dicit, quinque de causis Deus hominem flagellat in vita præsenti, siue pœnas infert. Primo, vt Deus glorificetur. Et hoc fit, quando miraculosè remouetur pœna siue flagellum. Exemplum de cæco nato. *Ioan.* 9. de Lazaro resuscitato. *Ioan.* 11.

Quinque causæ cur Deus flagellet.

Secundò, si primum desit, immittitur tamen vt meritum cumuletur per exercitium patientiæ, ac etiam vt virtus latens intus, aliis manifestetur. Exemplum *in Iob* 1. *& Tobiæ* 2.

Deus punit vt meritum cumuletur per exercitiũ patientiæ.

Tertiò, vt virtus conseruetur per humiliationem flagellorum. Exemplum in Paulo, qui de se dicit 2. *Cor.* 12. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ. Angelus Satanæ: Qui stimulus secundum Remi, fuit hæc infirmitas corporalis. Hæ sunt causæ sine culpa.

Quartò, vt æterna damnatio hic inchoetur, vt scilicet aliqualiter ostendatur, quid in inferno patietur. Exemplum in Herode, *Act.* 12. & in Antiocho. 2. *Machab.* 9.

Quintò, vt homo purificetur, vel per expulsionem culpæ, cùm scilicet, ea flagellis conteritur. Exemplum de Maria sorore Aaron. *Num.* 13. lepra infecta, & Israëlitis prostratis in deserto, secundùm Hieron. 23. *q.* 4. quid ergo. Vel ad satisfactionem pœnæ. Exemplum in Dauid, qui post remissionem

Originale est causa omnium causalitatum.

adulterij commissi, quoad culpam in pœnam fuit expulsus de regno, vt patet *in 2. Regum.* Quod notat Gregor. *de pœn. dist. 1. si peccatum David.* Posset etiam dici, omnem pœnam quam patimur procedere ex culpa nostra, saltem originali, cum qua nascimur, quia ipsa est causa omnium causalitatum. *ar. dist. 5. ad eius.*

Sed & tertia pœna, quæ & damni, loquendo de illa quoad æternam damnationem, quam in futuro sustinebunt nemo ambigat, quin super omnes damnatos in pœnis super sensibilibus cruciabuntur. Sicut enim gratiæ visio in patria, ita mortali culpæ pœna in inferno succedit. Et sicut gradus beatitudinis in patria commensurantur iuxta gradus charitatis, & gratiæ in via, ita & mensura suppliciorum in inferno iuxta mensuram criminum in via. Hoc est, quòd *Deuter. 25.* dicitur. Pro mensura peccati, erit & plagarum modus. Et sic hoc in aliis peccatis omnibus, tamen in speciali Maleficis hoc conuenit, quòd ad *Heb. 10.* tangitur: Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est. Hæc sunt propria Maleficarum, fidem abnegantium, & per diuinissimum sacramentum plurima maleficia, vt iam in secunda parte patebit exercentium.

QVÆSTIO XVI.

Declaratur in speciali Veritas præmissa: comparando opera maleficarum ad alias superstitionis species.

PRæmissa denique veritas, quoad enormitatem criminum in maleficiis probatur per comparationem ad alia opera Magorum & Diuinatorum. Nam cùm quatuordecim sint species circa opera superstitiosa, ex triplici genere Diuinationum. Quorum primum fit per manifestam Dæmonum inuocationem. Secundum per tacitam solam considerationem dispositionis, vel motus alicuius rei, vt syderum, dierum, horarum & huiusmodi. Tertium, per considerationem alicuius actus humani, ad inquirendum aliquid occultum, quæ Sortium nomen habent.

Species expressæ inuocationis Dæmonũ.

Et species primi generis diuinationis, quæ fit per expressam Dæmonum inuocationem, sint præstigium, Diuinatio somniorum, Necromantia, Diuinatio pythonica, Geomantia, Hydromantia, Acromantia, Pyromantia, & aliorum cultus. S. Thom. *secunda secundæ, q. 95. & 26. q. 5. igitur. & q. 5. nec mirum.* Species denique secundi generis Genethliaci, Aruspices, Augures, Omen obseruantes, Chiromantia, & Spatulamantia.

Spatulamantia.

Species etiam tertij generis variantur, secundum omnia illa quæ Sortium nomen habent, ad inquirendum aliquid occultum, scilicet, per considerationem punctorum, festucarum, figurarum in plumbo liquefactarum. Et de his S. Thom. *vbi suprà, & 26. quæst. 2. & q. 4. per totam.*

Figuræ in plumbo liquefactæ.

Tamen hæc omnia crimina, maleficarum flagitia excedunt: quod de præstantioribus speciebus deducitur: Vnde & de minoribus non difficultatur.

Quod malefici etiã sint Præstigiatores.

Nam in prima specie, vbi aliqui præstigiosi quibusdam apparitionibus sensus humanos decipiunt, vt res corporalis aliter sentiatur per sensum visus aut tactus, vt in præcedentibus tactum est de modo præstringendi. Maleficæ his non contentæ circa membra generatiuæ potentiæ, illa interdum præstigiosa apparitione auferendo, licet non in rerum veritate, etiam ipsam generatiuam potentiam pluries auferunt, ne mulier

concipere

concipere aut vir actum exercere valeat, etiam remanente membro: abſque præſtigioſa illuſione poſt conceptum, etiam aborſum procurant, ſæpéque procurant cum innumeris aliis malis: in diuerſis etiam formis beſtiarum apparent, vt *in ſuperioribus* patuit.

Maleficos eſſe Necromanticos.

In ſecunda denique ſpecie, quæ & Necromantia dicitur, & fit per mortuorum apparitionem, vel locutionẽ, cùm vt dicitur *3. lib. Ethic.* Neκros Græcè, *mors* dicitur Latinè, *mantia* verò *diuinatio*. Faciunt autem talia per ſanguinẽ hominis, aut alicuius animalis, ſuper quibuſdam characteribus, ſcientes Dæmonem ſanguinem amare, id eſt, eius effuſionem, & peccata. Vnde fit vbi mortuos ab inferis ſe vocare putant, ad reſpondendum ad interrogata, Dæmones in eorum ſimilitudinibus apparentes, talia exercent. Et huiuſmodi artis erat illa magna Pythoniſſa, de qua 1. *Reg.* 28. quæ ad inſtantiam Saulis Samuëlem ſuſcitauit.

De Pythoniſſa Saulis.

Nec ex hoc putet quis talia eſſe licita, quòd Scriptura commemorat animam iuſti Prophetæ ab inferis vocatam, Sauli euentum futuri belli, etiam per mulierem Pythoniſſam apparuiſſe. Quia vt Auguſt. dicit *ad Simplicianum*: Non eſt abſurdum credere aliqua diſpenſatione permiſſum fuiſſe, vt non dominante arte magica, vel potentia, ſed diſpenſatione occulta, quæ Pythoniſſam & Saulem latebat, ſe iuſti ſpiritus oſtenderet regis aſpectibus, diuina cum ſententia percuſſurus.

De apparitione Spiritus Samuelis.

Vel non verè ſpiritus Samuëlis à ſua requie eſt excitatus, ſed aliquod phantaſma, & illuſio Dæmonum imaginaria Diaboli machinationibus eſt facta, quam appellat Samuëlem ſcriptura, ſicut imagines ſolent ſuarum rerum nominibus appellari. Hæc ex reſponſione cuiuſdam argumenti, ſuper quæſtionem, An diuinatio, quæ fit inuocatione Dæmonum, ſit illicita 2.2. q. 95. art. 4. *Ad ſecundum*. Sed ſi lectori placet, videat reſponſionem ſuper vltimum argumentum quæſtionis, An gradus prophetiæ, ſint in beatis *in eadem ſumma*, q. 174. Inſpiciat etiam dictum Auguſtini 26. q. 5. *Nec mirum*. Sed hæc parum ad maleficarum opera, quæ nullam in ſe retinent ſpeciem pietatis, vt intuenti eorum opera patet, ſanguinem innocentem fundere non ceſſantes, occulta quæque Diabolicis inſtructionibus manifeſtantes, nec viuis aut mortuis parcunt, vbi animas cum corporibus interimunt.

In tertia denique ſpecie, quæ & ſomniorum diuinatio dicitur, dupliciter obſeruatur. Primò, quando quis vtitur ſomnis, vt valeat aliquid occultum inueſtigare ex reuelatione malorum ſpirituum, cum quibus habentur pacta expreſſa, quando ſcilicet ad hoc inuocantur. Secundò verò, quãdo quis vtitur ſomnis ad cognoſcẽdum futura, ſecundum quòd ſomnia procedũt ex reuelatione diuina, vel ex cauſa naturali intrinſeca, vel extrinſeca, quantũ poteſt ſe extendere talis virtus, non erit illicita diuinatio. Hæc Thomas *vbi ſuprà*.

Angelicæ reuelationes.

Pro cuius intelligentia, vt Prædicatores nucleum ad minus habeant, notandum ad primum de Angelis, quòd cùm Angelus ſit limitatæ virtutis efficacius reuelare poteſt aliquid futurorũ animæ diſpoſitæ quàm indiſpoſitæ.

De anima diſpoſita ad reuelationes.

Diſpoſitio autem fit poſt ſedationem motuũ exteriorum & interiorum, vt quãdo ſilentes ſunt noctes, & ſedati ſunt motus fumoſitatum, & hoc fit circa auroram, quando digeſtio eſt completa: & hoc dico de nobis peccatoribus ſimilibus quibus Angeli ex diuina pietate ad proſecutionem officij aliqua reuelant, aut tempore ſtudij in aurora intellectum de occultis ſcripturarum informãte. Præſidet enim Angelus bonus intellectui, ſicut Deus volũtati, & corpora cœleſtia noſtris corporibus, aliis autem perfectioribus quibuſcunque poteſt

& quacumque hora reuelare vigilando, & dormiendo. Quamuis & iuxta Philosophum *in lib. de somn. & vigil.* sunt magis aptæ recipere reuelationes, vt dictum est, vno tempore, quàm altero, provt cæteri Magi facere consueuerunt.

Naturales reuelationes.

Ad secundum nota, quòd ex naturali sollicitudine naturæ de regimine corporis contingit, quòd quædam futura habent causam naturalem in homine somniante: & tunc illa somnia seu visiones, sunt tantummodò signa, & non causæ sicut ex parte Angeli dictum est, & hoc accidentium futurorum in homine, vt sanitatis, vel ægritudinis, vel periculi, &c. Et hæc est sententia Aristot. *vbi suprà.* Quia natura repræsentat in somniis animæ aliquas dispositiones, quæ sunt in corde: ex quibus posteà contingit infirmitas, vel aliud, vt si quis somniat de occupationibus igneis, signum est quod in eo prædominatur cholera: si de aëris, vt de volatu & huiusmodi, signum est sanguinis: si aquæ, vel alterius liquoris aquei, signũ est phlegmatis: si de terrenis signũ est melancholiæ. Et ideò per somnia quandoque iuuantur Medici, ad cognoscendum dispositiones corporis: vt etiam dicit Philosophus *in eod. lib.*)

Somnia secundum complexiones.

Sed hæc iterum leuia sunt, per comparationem ad somnia à maleficis superstitiosè obseruata. Nam si corporaliter, vt *suprà* tactum est, nolunt transferre, sed tantum imaginariè cernere, quæ à consodalibus maleficis perpetrantur, reponere se habent ad sinistrum latus in nomine sui Diaboli & omnium Dæmoniorum. Vnde fit, vt eis singula imaginaria visione repræsentētur à simili. Si aliqua occulta scire pro se vel aliis hominibus volunt à Dæmonibus, per somnia instruuntur, non per tacita, sed per expressa cum eis pacta inita. Nec iterum per quodcunque pactum, quocunque modo per aliquod sacrificium alicuius animalis, seu sacrilegæ deprecationis, aut cultus etiam latriæ exhibitionis, sed se ipsas in anima, & corpore Dæmonibus offerentes, fidem penitùs sacrilego ore abnegantes. Nec his contentæ, etiam proprios aut alienos infantes Dæmonibus offerunt, aut interimunt, de quibus *suprà* habitum est.

Somnia Maleficarum.

In quarta denique specie quæ per Pythones, à Python, Apolline, iuxta Isidorum, qui auctor diuinandi dicitur fuisse, exercetur, nõ per somnia, aut per mortuorum allocutionem, sed per viuos, vt in arreptitiis, qui sic arrepti à Dæmonibus, vel voluntariè, aut inuoluntariè, ad prædicendum tantummodò futura, & non ad alia flagitia perpetranda agitantur, qualis fuit illa puella de qua *Act.* 16. clamando post Apostolos, quòd essent veri serui Dei. Vnde indignatus Paulus, impetrauit spiritui exire ab ea: Patet quòd modica sit comparatio per respectum ad maleficas & eorum opera, quæ vtique sic ob magnitudinem facinorum, & enormitatem criminum, iuxta Isidor. vt *suprà* habitum est, nuncupantur.

Oracula.

Pythonissa in Actis Apostolorum.

Vnde causa breuitatis de aliis minoribus speciebus diuinationum hæc probare non expedit, vbi maiores excedere noscuntur. Nam vbi prædicatori placet applicare alias species, potest, vt Geomantiam, quæ fit circa corpus terrestre, vt in ferro vel lapide polito. Hydromantiam, quæ fit in aqua vel crystallo Æromantiam, quæ fit in aëre. Pyromantiam, quæ fit in igne, Ariolorum, quæ fit in visceribus animalium immolatorum in aris Dæmonum. Licèt hæ omnes per expressam Dæmonum inuocationem fiant, nulla tamen est comparatio ad maleficia Maleficarum, cùm ad nullum nocumentum hominum, iumentorum & terræ frugum tendunt directè, sed ad futurorum præcognitionem. De aliis etiam speciebus diuina

Geomantia. Hydromantia. Æromantia. Pyromantia. Arioli.

diuinationum, quæ cum tacita inuocatione, & etiam per tacitum, vt sic pactum erga Dæmones practicantur, vt sunt Genethliaci, seu Astrologi, sic dicti propter natalium considerationes. Aruspices, qui dies & horas obseruant. Augures, qui gustus & garritus auium, & Omen, quo verba hominum obseruant. Et Chiromantici, qui ex lineamētis manuum aut spatulis animalium diuinant. Si cui placet, inspiciat præceptorem Nider, circa secundum præceptum, & plura inueniet, quomodo sint licita, & quomodo non. Maleficarum verò opera nunquam sunt licita.

Geneth-liaci. Aruspi-ces. Augures. Omina. Chiro-mantici.

QVÆSTIO XVII.

Declaratiua quarta decima, grauitatem criminis ad peccata quæcumque Dæmonum comparando.

SEd & tanta est earum facinorum magnitudo, quòd etiam malorum Angelorum peccata & ruinam excedunt. Et si in culpis, quomodo non, & in infernalibus suppliciis. Et hoc quidem ad culpas demonstrare, non est difficile variis rationibus. Primò: nam licet eorum peccatum sit irremissibile, hoc tamen non est propter magnitudinem criminis, habendo respectum ad eorum naturalia, & præcipue secundum opinionem illorum, qui dicunt, eos tantùm in naturalibus & nunquam in gratuitis fuisse creatos. Et quia bonum gratiæ, excedit bonum naturæ, ideò illorum peccata, qui à statu gratiæ cadunt, provt maleficæ fidem susceptam in baptismo abnegantes existunt, eorum vtique peccata excedunt. Si verò dicamus eos in gratia fuisse creatos, licet non confirmatos, sic etiam maleficæ, licet non creatæ in gratia tamen à gratia sponte ceciderunt, sicut & illi volentes peccauerunt.

Maleficas peccato Diabolis pares.

Diabolos solùm in naturalibus, non in gratuitis fuisse creatos.

Secundò demonstratur, nam licet eorum peccatum sit irremissibile variis de causis aliis, puta secundum August. quia nullo suggerente peccauerunt, ideò nullo reparante redire debent. Vel secundum Damasc. contra Dei formam intellectu peccauerunt: & cognitio, quantò est nobilior, tantò peior est error. Seruus enim sciens voluntatem domini sui, &c. Vel iterum secundum eundem Damasc. quia Angelus malus non est susceptibilis pœnitentiæ, ideò nec veniæ, & hoc ex natura sua, quæ quia spiritualis tantummodò semel est vertibilis, eò quòd se totam conuertit: quod in homine non fit, vbi caro semper repugnat spiritui. Vel iterum, quia excelso loco peccauit, vt in cœlo, homo autem in terra.

Cur Diaboli peccatum irremissibile.

Diabolus semel tātùm vertibilis.

His tamen non obstantibus eius culpa in multis aliis minoratur comparatiuè ad maleficarum flagitia. Primò, in hoc, quòd ille iuxta Anselmum, in quadam oratione nulla, præcedente delicti vindicta superbiens peccauit. Maleficæ verò post tantas pœnas sæpè multis aliis Maleficis inflicta, imò & post pœnas, quas percipiunt in Ecclesia, Diabolo occasione suæ ruinæ inflictas, omnia hæc contemnunt, & non ad minima peccata mortalia, vt cæteri peccatores, qui ex infirmitate aut malitia absque habitu malitiæ peccant, sed ex profunda cordis malitia ad horrenda flagitia properant.

Diabolus nullo metu pœnæ peccauit.

Secundò, quia licet triplex sit status mali Angeli, innocentiæ culpæ, & miseriæ seu pœnæ, ipse tamen sic ab innocentia semel tantùm cecidit, vt ad illam nūquam restitutus fuerit. Peccator autem ad innocentiam per baptismum restitutus iterum ab illo cadens multum profundatur. Et super omnes ipsæ maleficæ, vt earum flagitia demonstrant.

Tertiò ille contra creatorem, nos autem, & super omnes ipsæ maleficæ contra creatorem & redemptorem, &c.

Satan non peccauit in redemptionem.

Quartò

Quartò ille dereliquit Deum permittentem, videlicet eum peccare, & non pietate eum prosequentem, nos autem, & super omnes ipsæ maleficæ, peccatis elongamur, à Deo permittente, & ex pietate nos continuò prosequente, & beneficiis plurimis nos præueniente.

Quintò ille præstat in malitia Deo reprobante, & suam gratiam non apponente, nos miseri currimus in illam malitiam, Deo continuè reuocante.

Sextò, ille manet obduratus ad punientem, nos obdurati ad blandientem. Et si ambo contra Deum, tamen ille contra se requirentem, nos contra pro nobis morientem, quem vt præmisimus, super omnes maleficæ dehonestantes offendunt.

Solutiones argumentorum etiam declarant veritatem per comparationem.

AD argumenta. Ad primum patet responsio per ea, quæ in principio quæstionis tacta sunt. Vnde videlicet aliquod peccatum debet censeri grauius altero, & quomodo peccata Maleficarum grauiora cunctis, quoad culpam existunt. Et aliud quoad pœnam. Dicendum, quòd sicut culpa Adæ, ita & eius pœna dupliciter consideratur. Vel quoad personam, vel quoad naturam totam, videlicet posteritatem ex eo sequutam. Primo modo sicut maiora peccata fuerunt post eum perpetrata, quia videlicet ipse solummodò peccauit, faciendo illud quod erat malum, non secundum se, sed quia prohibitum. Fornicationes verò, adulteria, & homicidai, vtroque modo mala sunt, scilicet secundum se, & quia prohibita, ideò etiam grauior pœna eis debetur.

Cur Adæ peccatum maximū.

Secundo verò modo, licet maxima pœna primum peccatum sequuta est, hoc tamen est per indirectum, inquantum videlicet per eum tota posteritas originali peccato fuit infecta, eò quòd ipse primus parens omnium, pro quibus omnibus solus filius Dei satisfacere potuit potentia ordinata. Pro suo autem personali medietate diuina gratia pœnituit & saluatus per solutionem factam per Christum. Imcomparabiliter aut peccata Maleficarum excedunt in grauitate, non contentæ de suis personalibus peccatis, & perditionibus, cùm etiam innumeras alias post se continuè trahunt.

Ad tertium dicendum ex prohibitis, quòd hoc fuit per accidens in peccato Adæ, quod maiorem læsionem intulit: hoc videlicet, quòd naturam integram inuenit, & quòd corruptam necessariò non voluntariè transfundere habuit, vnde non sequitur, quòd ipsius peccatum simpliciter grauius cæteris fuit. Tum etiam, quia hæc idem etiam sequentia peccata fecissent, si talem naturam inuenissent: sicut & secundum mortale peccatum non grauat gratiam, eò quòd illam non inuenit, priuaret, autem si illam inueniret. Hæc est solutio S. Thom. *in 2. dist. 21. art. 2. in solutione secundi argumenti,* quam solutionem si quis ad plenum vult intelligere, habet considerare, quòd Adam originalem iustitiam si præstitisset, non transfudisset in posteros, provt Anselm. opinabatur: quia etiam aliquis tum peccare potuisset. Videantur dicta Doct. *dist.* 20. An pueri mox nati; fuissent in gratia confirmati.

Adæ peccatum nō excedit maleficarum crimen.

Adam si non peccasset, an qui nunc saluantur, saluati fuissent.

Item *quodlib.* 10.

An idem qui nunc saluantur homines, saluati fuissent si Adam non peccasset.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XVIII.

Sequitur modus Prædicandi, contra quinque argumenta laicorum, quibus probare videntur ſparſim quòd Deus non permittat tantam poteſtatem Diabolo, & maleficis, circa huiuſmodi maleficia inferenda.

Sit denique prædicator prouidus ſuper certa argumenta laicorum, vel etiam peritorum quorundam, qui in tantum Maleficas eſſe negant quòd licet malitiam & potentiam Dæmonis, ad inferendum ex ſuo deſiderio huiuſmodi mala, concedant, diuinam tamen permiſſionem ſibi condeſcendentem negant, nec volunt quòd Deus tanta fieri permittat. Et licet modum arguendi non habeant, & in tenebris ſicut cæci palpitent, iam vnum, iam alterum medium tangendo, opus tamen eſt eorum aſſertiones ad quinque argumenta reducere. Ex quibus vtique omnes eorum cauillationes procedere poſſunt. Et primò, quòd Deus non permittat Diabolo ſub tanta poteſtate ſæuire in homines.

Vtrum ad maleficialem effectum à Dæmone per Maleficam procurandum, ſemper habet concurrere diuina permiſſio. Et arguitur quinq; argumentis quòd Deus non permittit, vnde etiam maleficium nihil eſt in mundo. Et primum ſumitur ex parte Dei, ſecundum ex parte Diaboli. Tertium ex parte Maleficæ. Quartum ex parte morbi. Quintum ex parte Prædicatorum & Iudicum, qui talia contra eas prædicant, & iudicant, vtique nunquam ſecuri eſſent.

Impoſſibilitas ex parte Dei. Primò ſic; Deus punire poteſt hominem propter peccata, & punit gladio, fame, & mortalitate. Item diuerſis aliis infirmitatibus variis & innumeris, quibus humana conditio ſubiacet, vnde quia opus ei non eſt adiungere alias punitiones, ideò non permittit.

Ex parte Satanæ. Secundò ſic. Ex parte Diaboli, ſi vera eſſent quæ prædicantur quod videlicèt vim generatiuam impedire poſſet, vt videlicet mulier non concipiat, vel ſi concipiat, quòd aborſum faciat vel ſi non aborſum, quòd etiam poſt natos interficiant vtique ſic perimere poſſent per totum mundum, & iterum poſſet dici; quòd opera Diaboli eſſent fortiora operibus Dei, ſcilicet ſacramento matrimonij quod eſt opus Dei.

Ex parte Maleficæ. Tertiò ex parte hominis; nam videmus quòd ſi maleficiũ debet eſſe aliquid in mundo, tunc aliqui homines plus aliis maleficientur. De quo ſi quæritur, vtique dicitur, hoc eſſe propter punitionem peccatorum, ſed hoc eſt falſum, ergo & illud quod maleficia ſint in mundo. Falſitas autem probatur ex eo, quia tunc maiores peccatores amplius punirentur, hoc eſt falſum, cùm minus puniantur quam alij interdum iuſti: quod etiam cernitur in pueris innocentibus: qui aſſeruntur maleficiati.

Quartò poteſt addi & aliud argumentum ex parte Dei hoc quod quis impedire poſſet, & non impedit, ſed fieri permittit, vtique iudicatur ex ſua voluntate proceſſiſſe. Sed Deus cùm ſit ſummè bonus non poteſt velle malum, ergo non poteſt permittere vt fiat malum, quod ipſe impedire poteſt.

Ex parte Maleficiorum. Item ex parte morbi: defectus & infirmitates quæ dicuntur maleficiales, ſimiles etiam ſunt defectibus & infirmitatibus naturalibus, id eſt, quæ ex naturæ defectu procedunt. Quòd enim aliquis claudicat, excæcatur, vel rationem perdit, vel etiam moritur, ex defectu naturæ contingere poſſunt. Vnde non poſſunt ſecurè maleficis aſcribi.

Ex parte Iudicum & prædicatorum. Vltimò ex parte iudicum & prædicatorum, qui cùm talia aduerſus Maleficas prædicant & practicant; vtique

que propter ingens odium à Maleficis contra eos conceptum, nunquam essent securi.

Quomodo Deus sinat malum fieri.

Sed contra argumenta sumantur ex quæstione prima: super tertium principale primæ partis tractatus, & proponantur illa quæ sunt magis ad populum, quomodo videlicet Deus permittit mala fieri, licet non velit malum fieri, permittit autem propter admirabilem perfectionem vniuersi, quæ consideratur in hoc, quòd bona commendantur eminentius & magis placent, & sunt laudabiliora, dum comparãtur malis: habẽtur ibi auctoritates. Item, profunda Dei diuinæ sapientiæ, iustitiæ & bonitatis relucent, quæ aliàs essent occulta.

Deus iustè permisit Angelos & primũ hominem cadere.

Breuiter pro decisione quæstionis possunt colligi ex his, quæ ibi tanguntur varia documenta, pro informatione populi, videlicet, quòd Deus iustè duos casus permisit, scilicet Angelorum, & primorum parẽtum: qui cùm sint maiores omnibus aliis casibus non mirum si alij minores permittantur. Qualiter autem sint maiores, quoad causalitatem, non quoad alias circunstantias, secundum quas peccata Maleficarum, vt in quæstione tangitur, & malorum Angelorum & primorum parentum peccata excedunt, & quare Deus iustè permisit illos primos casus, tangitur *in 2. q.* ex quibus plura colligere & dilatare potest ad suum placitum.

Deo non conuenit Diaboli malitiam impedire.

Sed ad respondendum super argumenta. Nam ad primum cùm dicitur: Deus sufficienter punit per naturales infirmitates mortales, gladio & fame. Respondetur ex tribus. Primò, quòd Deus non limitauit suam virtutem ad naturalem processum, aut etiam ad influentias corporum cœlestium, vt videlicet præter illa agere non possit, ideò & præter illa sæpissimè egit in punitionem peccaminũ, mortalitates & alia inferendo: præter omnem influentiam corporum, sicut in punitione peccati superbiæ in Dauid super mortalitatem inflictam populo, propter populi numerationem, &c.

Secundò hoc vtique congruit diuinæ sapientiæ, quæ cum rebus omnibus sic administrat, vt eas propriis motibus agere sinat. Ideò sicut nõ conuenit malitiam Dæmonis omninò impedire, sed potiùs decet ipsam permittere, vt agat quantum ad bonum vniuersi spectare potest, licèt continuò etiam refrenatur per bonos Angelos, vt non tantum noceat, quantum nocere vellet. Ita etiam non conuenit malitiam humanam refrenare super ea, ad quæ ex libertate arbitrij potest, vt est fidem abnegare, & seipsum Dæmoni deuouere, quæ vtique facere in potestate sunt voluntatis humanæ. Ex quibus etiam duobus, cùm Deus maximè offenditur, iustè permittit ea quæ à Malefica desiderantur, & propter quæ fidem abnegauit, & ad quæ Diaboli potentia se extendit, vt est hominibus iumentis, & terræ frugibus posse nocere.

Etiã malis Diabolus torquetur.

Tertiò Deus iustè permittit illa mala fieri, per quæ Diabolus etiam per indirectum maximè torquetur, & summam recipit displicentiam. Sed per illa mala, quæ à Maleficis virtute Dæmonum fiunt per indirectum Diabolus maximè torquetur, dum contra suam volũtatem Deus omnibus malis ad gloriam sui nominis, ad fidei commẽdationem, ad electorum purgationem, & cumulum meritorum vtitur. Certum est enim, quod inter omnes displicentias, quas Diabolus ex superbia, quæ semper contra Deum exigit, iuxta illud, Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper, hæc præcipua est, quia sibi displicet, quod Deus omnia sua machinamenta in sui gloriam, &c. conuertit. Iustè ergo Deus cuncta permittit.

Ad secundum superius responsum est: & debet respondere ad duo, quæ includuntur in argumento scilicet, quòd non dicitur

dicitur Diabolus fortior Deo, nec eius factura, imò cernitur quod minimæ virtutis exiſtit, cùm nihil poſſit niſi permiſſione diuina, vnde eius virtus poteſt dici minima, comparando ad diuinam permiſſionem, licet ſit maxima comparando ad virtutes corporales, quas naturaliter excedit, iuxta illud ſæpè allegatum. Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ ei valeat comparari. *Iob* 41.

Cur generatiuam vim Deus permittat impedire.

Alterum ad quod reſpondendum. Cur videlicet Deus potiùs ſuper vim generatiuam permittit maleficia fieri quam ſuper alios actus humanos. De quibus etiam *ſupra* tactum eſt in materia de permiſſione diuina, ſub titulo, Quomodo Maleficæ vim generatiuam, & actum, Venereum impedire poſſunt: Eſt enim hoc propter fœditatem illius actus. Et quia originale peccatum inflictum ex culpa primorum parentum, per illum actum transfunditur: & exemplificatur etiam de ſerpente, qui primum inſtrumentum Diaboli fuit, &c.

Cur Diabolus plus affectat lædere bonos quàm malos.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut intentio & appetitus Diaboli maior eſt ad tentandum bonos quàm malos, licet ex parte tentati magis tentat malos quàm bonos, id eſt, quòd amplior habilitas eſt in malis, ad recipiendum tentationem Dæmonis, quàm ſit in bonis. Ita etiam plus affectat lædere bonos, quàm malos, licet maiorem habilitatem lædendi inueniret in malis quàm in bonis. Et huius eſt ratio, quia ſecundum Greg. quantò crebrius, quis Diabolo ſe ſubiicit, tantò intolerabiliorem ſibi facit, vt ei reluctari non poſſit. Sed cum mali crebrius ſe ſubiiciant Diabolo, eis fit tentatio magis intolerabilis & frequentior, cùm non habeat ſcutum fidei formatæ, quo ſe tueantur. De quo ſcuto Apoſt. *Eph.* 6. in omnibus ſumẽtes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere. Sed ex alia parte, magis poſſideat & acrius impugnat bonos, quàm malos. Et ratio, quia

Scutum fidei formatæ.

cum iam malos, non autem bonos, ideò magis conatur per tribulationem trahere ad ſui dominium iuſtos, quos non habeat, quam peccatores poſſeſſos: ſicut aliquis princeps terrenus magis inſurgit contra illum, qui plus aufert de iure ſuo, vel qui plus nocet regno, quàm cõtra illos, qui non ſibi contrariantur.

Ad quartum, quòd Deus permittit mala fieri, non vult tamen mala fieri, vltra præmiſſa, quæ tacta ſunt: Prædicator declarare poteſt per quinque ſigna voluntatis diuinæ, quæ ſunt, præceptum, prohibitio, conſilium, operatio, & permiſſio. Vide S. Thomam præcipuè *in prima parte* quia *ibi* planius declarat. *q.* 19. *art.* 12. Nam licet vna ſit volũtas in Deo quæ eſt ipſe Deus, ſicut & vna eius eſſentia: tamen per reſpectũ ad eius opera, iudicatur & ſignificatur nobis eius voluntas multipliciter, ſecundum quod Pſalmus dicit: Magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates eius. Vnde voluntas in Deo diſtinguitur non ex parte rei, ſed ex parte ſuorum effectuum, ita vt voluntas propriè dicta, dicatur voluntas beneplaciti: & voluntas metaphoricè dicta, dicatur voluntas ſigni: inquantum videlicet per ſigna & metaphoras indicatur nobis Deum hoc velle.

Quomodo Deus nolit & permittat mala.

In Deo voluntas beneplaciti & ſigni.

A ſimili. Sicut paterfamilias vnam habens in ſe voluntatem, demonſtrat illam quinque modis, ſcilicet per ſe, & per alium. Per ſe dupliciter, directè, & & indirectè. Directè, cùm aliud operatur, & tunc eſt operatio. Indirectè autem, quando non impedit operantem, ſicut & *in* 4. *Phyſic.* dicitur. Remouens & prohibens, eſt mouens per accidens. Et quantum ad hoc, dicitur ſignũ permiſſio. Per aliud autem declarat ſe paterfamilias aliquid velle tripliciter. Vel inquantum ordinat aliquem ad aliquid faciendum neceſſariò, & prohibendo contrarium, & ſic ſunt præceptio in præceptis, & prohibitio in affirma-

Quinque modis declarat homo volũtatem.

tiuis & negatiuis præceptis. Vel inquantum ordinat aliquem persuasiue ad aliqua consiliatiuè, & hoc pertinet ad consilium. Et sicut voluntas humana manifestatur per hæc quinque, sic & ipsius Dei. Quòd enim præceptum prohibitio & consilium dicatur voluntas Dei, patet per illud *Matth.6.* Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra, id est, vt in terra impleamus eius præcepta, vitemus prohibita, & impleamus pro posse consilia. Et similiter quòd permissio & operatio dicatur Dei voluntas. Patet per Aug. qui dicit *in Ench.* Nihil fit nisi omnipotens Deus fieri velit, vel sinendo vt fiat, vel faciendo.

Ad propositum, cùm dicitur illud, quòd quis impedire posset, & non impedit, iudicatur ex sua voluntate processisse, verum est. Sed cum infertur, Deus est summè bonus, ergo non potest velle mala fieri: verum est, voluntate beneplaciti, & per quatuor signa huius voluntatis, quia non potest operari mala, nec percipere mala, nec vt non prohibeat mala, & persuadeat bona supererogationis, potest autem velle permittere mala fieri.

Quomodo dignoscātur morbi maleficiales & naturales.

Ad aliud quomodò cernuntur infirmitates ab inuicem, vt vna sit maleficialis, altera naturalis, puta ex defectu naturæ. Respondetur quòd variis modis. Primò medicorum iudicio. 26.*q.*5. *Non licet.& q.*2.*c.illud.* vbi verba Aug. ex secundo de doctrina Christ. Ad hoc genus superstitionis, pertinent omnes ligaturæ & remedia, quæ medicorum disciplina contemnat, in quibuscunque rebus suspendendis atque ligandis. A simili: vbi medici ex circunstantiis, videlicet ætate, complexione sana, & subitò quasi in actu oculi immutata, & quod non ex defectu sanguinis, stomachi, aut labe, infirmitas acciderit. Indicant illam non ex defectu naturæ, sed ab extrinseco accidisse. Et ab extrinseco, vbi non ex venenosa infectione quia sic sanguis & stomachus malis humoribus esset repletus tunc ex sufficienti diuisione iudicant effectum esse maleficalē.

Medicorū iudicia.

Item secundò, cum eis existit incurabilis, vt nullis medicaminibus æger potest reuelari, imò potiùs cernunt ipsum aggrauari. Tertiò, quia sic subitò interdum accidit, quòd iudicium infirmi super hoc contingit.

Res gesta vni ex nobis innotuit. Nam quidam de optimatibus ciuitatis Spirensis, nimis ceruicosæ voluntatis, vxorem habuit in tantum, vt cùm ipse libens in omnibus complacere studeret, tamen in cunctis ferè suis effectionibus ei recalcitrabat, & verbis contumeliosis semper ipsum molestare satagebat. Accidit inde vt domum ingressus quadam die cùm mulier solito more contra se rixanti verbis opprobriosis, & iræ locum dare, & domo exire volebat, ipsa ostium per quod exire habebat, cursu veloci anticipando obserauit, & vociferando contēstabatur, quod nisi eam verberaret, nulla probitas aut honestas sibi inesset. Ad quæ verba grauia, ille manum non animo lædendi extendit, & ipsam expansis digitis, super spatulam leuiter tangendo, subito ad terram collisus, omnem sensum perdidit, & per plures septimanas in lecto decumbens grauissima infirmitate detentus fuit: Qua in re videri potest, illam infirmitatem non ex naturali defectu, sed per maleficium mulieris sibi accidisse. Plura imò quasi innumera consimilia acta sunt, & multis innotuerunt.

Alias habe Briganti.

Practica cognoscendi morbos maleficiales.

Sunt quidam qui per certam practicam experientiam rei capiunt per hunc modum. Nam plumbum liquefactum super infirmum tenent, & in scutellam plenam aquæ infundunt & si imago aliqua condensata cernitur, tunc infirmitatem ex maleficio accidisse iudicant. Et quidam an talis imago opere Dæmonum an naturali virtute erumpat vbi interrogantur talia practicantes, respondere

dere solent quod virtute Saturni super plumbum, quia alias malus existit, sicut Sol super aurum maleficium sua virtute ostendere solet. Sed quid de his sentiendum sit an videlicet practica licita sit an non, circa tertium principale huius tractatus tractabitur: Canonistis enim videtur licitum, vt vana vanis confundantur, licet Theologis omnino contrarium videatur, cùm non sint facienda mala, vt eueniant bona.

Ad vltimum vbi diuersa quæruntur. Primo, cur maleficæ non ditantur. Secundo, cur principibus eis fauentibus, ad perniciem omnium inimicorum ipsorum non cooperantur. Tertio, cur Prædicatoribus & aliis eos persequentibus non nocere valeant. Ad primum dicendum quod ideo vt plurimum Maleficæ non ditantur, vt iuxta complacentiam Dæmonis, in contumeliam creatoris, quantum possibile est, pro vilissimo pretio emantur. Et secundo ne in diuitiis notentur.

Cur Maleficæ non ditentur.

Ad secundum, cur principibus non nocent, causa est manifesta, quia quantum in ipsis est, hoc fit, vt ipsos in amicitia retineant. Et si quæritur, cur eorum inimicis non noceant. Respondetur, quia bonus Angelus ex altera parte hoc maleficium impedit. Iuxta illud Danielis: Princeps Persarum restitit mihi viginti vna diebus. Vide Doctorem in secundo sententiarum. An inter bonos Angelos sit pugna & qualiter. Ad tertium dicitur quod ideo nec Inquisitoribus, aut aliis Officialibus nocere possunt, quia publica iustitia vtuntur. Exempla varia ad hoc possunt adduci, sed temporis prolixitas non patitur.

Cur Maleficæ principibus non noceant.

SECVNDA PARS

MODVM IN Maleficijs inferendis, atque amouendis feliciter pertractans.

Duabus solùm quæstionibus, multis tamen capitibus diuisis, absoluta.

QVÆSTIO PRIMA.

Quibus maleficus nocere non potest.

SECVNDA Pars principalis huius Operis, quia est de modo procedendi, qui à maleficis pro maleficijs inferendis obseruatur. Et per decem & octo capitula distinguntur: cum duabus duntaxat difficultatibus: Quarum vna in principio super remedia præseruatiua, vt videlicet quis maleficiari non possit, altera in fine super remedia mouentia maleficia, & per quæ maleficiati curari possunt. Cum secundum Philosophum *in* 4. *Physic.* remouens & prohibens concidunt, & sunt causæ per accidens, ideo vt per hæc totale fundamentum huius horrendæ hæresis habeatur.

Partitio subsequentis secundæ huius partis.

Circa duo principaliter insistendum erit. Primo circa introitum earum, & professionem sacrilegam. Secundo circa progressum in modum operandi, & horrendam obseruantiam. Tertio, impedimenta salubria, contra

earum maleficia, & remedia præseruatiua. Et quia in mortali iam laboramus materia, vnde argumentis variis & declarationibus insistere opus non est, cùm ea quæ per capitula sequentur sint per præcedentes quæstiones sufficienter discussa. Ideò precamur in Deo lectorem, ne demonstrationem in omnibus quærat vbi accommodata sufficit probabilitas, ea deducendo, quæ constant, aut visus vel auditus propria experientia, aut fide dignorum relatibus esse vera.

Circa primum autem duo principaliter tangentur. Primò diuersi modi ipsius Dæmonis alliciendi. Secundò diuersi modi ipsarum heresim profitendi. Circa secundum vero sex per ordinem tangentur, quoad modum procedendi & curandi. Quia primo de his, quæ à maleficis pro se & suis corporibus practicātur. Secundo de his, quæ erga alios homines operantur. Tertio de his quæ erga bestias. Et quarto de his quibus terræ frugibus nocent. Quinto de maleficio tātummodo virorum, quibus videlicet maleficiis tantūmodo viri, & non mulieres insistunt. Sextò de quæstione super maleficia admouenda, & quibus modis curantur maleficiati. Est ergo prima quæstio, per decem & octo capitula distincta, cùm totidem modis in suis ritibus variantur & multiplicantur.

De custodia Angelorum.

Vtrum qui possit per bonos Angelos ita beneficiari, quòd à Maleficis per quoscunque infra scriptos modos non valeant maleficiari. Et videtur quòd non, eo quòd per præcedentia declaratum est, etiam innoxios & innocentes, & iustos pluries à Dæmonibus affligi, vt *Iob*, & plures pueri innocentes, qui cernuntur maleficiari, cum aliis multis iustis licet non æqualiter vt peccatores, eo quòd non in perditionem suarum animarum quamuis bonis fortunæ, & corporum affligantur. In contrarium est maleficarum fassio, quòd videlicet non omnes lædere valeant, sed tantummodò illos, quos cernunt ex informatione Dæmonum, diuino auxilio destitutos. Responsio.

Tria genera hominum tuti à maleficis. Cæremonias Ecclesiæ obseruantes tuti.

Tria sunt genera hominum beneficiati à Deo, quibus illud pessimum genus suis maleficiis nocere non potest. Et primi sunt qui publicam contra eos iustitiam exercent, aut officio aliquo publico aduersus eos insistunt. Secundi, qui ritibus Ecclesiæ seruatis & veneratis, vt per aquæ benedictæ aspersionē, per salis consecrati sumptionem, per candelabrum in die purificationis, & frondium, in die palmarum consecratorum, vsum licitum, cùm ad hoc talia Ecclesia exorcizat vt vires Dæmonis imminuant, se muniunt, de quibus modis patebit. Tertij sunt, qui per sanctos Angelos variis & infinitis modis beneficiantur.

Cur magistratus à maleficiis tutus.

De primis ratio datur, & per varia acta & gesta comprobatur, quia enim omnis potestas à Deo est, & gladium tenet iuxta Apostolum, in vindictam malorum & retributionem bonorum, non mirum, quod tunc Angelica potestate Dæmones arcentur, quando iustitia in vindictam illius horrendi criminis exercetur.

Præfixa potestas Diaboli.

Notant ad idem Doctores, quòd quia potestas Dæmonis quinq; modis impeditur, in toto vel in parte. Primò per terminum suæ potestatis à Deo impositum, de quo *Iob.* 1. *&* 2. tangitur. Et de illo, de quo *in Formic. Nider* legitur, qui Iudici fassus fuerat, quod dum quidam ipsum inuocasset, vt inimicū suum vita priuaret aut in corpore læderet: vel ictu fulminis interimeret, cū vocassem Dæmonem, ait, vt eius auxilio talia perpetrarem. Respondit mihi quòd neutrum facere posset, habet, inquit, fidē bonam, & diligenter se signo crucis munit, idcirco non in corpore, sed in vndecima parte fructuum suorum in campo, si libet ei nocere possum.

Fidę muniti, sunt signo crucis muniti.

Secundò

Secundò impeditur per impedimentum exterius adhibitum, vt in Asina Balaam. *Nu.* 22. Tertiò per miraculum possibilitatis exterius factum. Et sunt qui ex singulari priuilegio beneficiantur: De quo tertium genus hominum, quòd & maleficiari non potest, iam inferius patebit. Quartò per Dei iudicium singulariter disponentis per obstaculum boni Angeli, vnde Asmodeo interficiente sponsos Saræ virginis, non autem Tobiam.

Quintò interdum per cautelam sui ipsius: quia non vult interdum Diabolus lædere vt peius inde sequatur, vt cùm excommunicatos vexare posset, sicut & Corinthum, quem vexauit excommunicatum. 1. *Cor.* 5. tamen non facit, vt fidem Ecclesiæ in clauium potestate eneruet. Ideò à simili etiam dicere possumus, quòd etiamsi diuina virtute non arcerentur, quando publica iustitia exercetur, adhuc tamen sæpè manum seu protectionem à maleficis voluntariè retrahunt, quia vel timent earum conuersionem, vel quia desiderant & accelerant earum damnationem.

Maleficarum artes eneruantur, quam primùm à magistratu capiuntur.

Actis deniq; & gestis hæc comprobantur. Nam & præfatus Doctor refert, quòd malefici verbo & experientia testimonium dederunt, quòd eò ipso, quo per Reipublicæ iustitiæ officiales capiuntur, statim omnis maleficorum eneruatur potestas. Vnde & quidam Iudex Petrus nomine, de quo & *suprà* mentio facta est, cùm quemdam maleficum Staldin nomine, per suos famulos capere voluisset, tantus tremor eorum manibus incussus fuit, & naribus tam malus fœtor illapsus, vt ferè desperarent an maleficum inuadere auderent. Quibus dum Iudex imperasset, securè miserum inuadite, quia publica tactus iustitia, omnes vires perdet suæ nequitiæ: & ita rei probauit euetus: nam captus & incineratus fuit propter plurima ab ea perpetrata maleficia, quæ sparsim hinc inde posita sunt & accommodata diuersis materiis.

Inquisitoribus maleficæ non possunt nocere.

Sed & plura, quæ nobis inquisitoribus in officio inquisitionis laborantibus contigerunt, si recitare expediret, vtiq; animum lectoris in admirationem verterent. Sed quia laus in ore proprio sordescit, potiùs expedit silentio præterire, quàm notam inanis gloriæ incurrere: illis duntaxat exceptis, quæ adeò in lucem prodierunt, quod celari non possunt.

Indeuotæ orationes Claustrarum.

In oppido nempè Rauenspurg. dum à consulibus maleficæ incinerandæ interrogarentur, cur nobis inquisitoribus aliqua maleficia, sicut aliis hominibus non intulissent. Responderunt: Licet pluries hoc facere attentassent, non tamen potuerunt. Et de causa inquirentibus respondebant se nescire, nisi quòd à Dæmonibus informatæ fuissent. Quoties enim nocturnis & diurnis temporibus nobis infesti fuerunt, enarrare non sufficimus, iam vt simiæ, cum iam vt canes, aut capræ suis clamoribus & insultibus nos inquietarent de nocte, ad orationes, licet indeuotas, surgẽtibus, extra fenestram loci, quæ tamen in tanta altitudine erat, quòd nisi per longissimas scalas quis adire potuisset: ictu validissimo quasi ad caput de directo percutiebat, acus linteo, quo caput regebatur inferentes: sic etiam à nobis surgentibus reperiebantur, quasi illos capiti nostro immittere voluissent. Sed laus altissimo, qui sua pietate, absque meritis nostris, nos tanquam publicos iustitiæ fidei indignos famulos præseruauit.

De secundis verò ratio in se patet. Nam ad hoc exorcizantur ab Ecclesia, & omnino sunt efficacissima remedia ad præseruandum se ab insultibus Maleficarum.

Quod si quæritur, per quem modum quis se munire debeat dicendum primò de his quæ absque allegationibus sacrorum verborum, fuerint, & demum

de

de ipsis sacris carminibus. Nam de primis licitum est aqua benedicta etiam quæcunque honesta loca hominum & iumentorum cum inuocatione Sanctissimæ Trinitatis, & Oratione Dominica, in saluationem hominum & iumentorum aspergere. Sic enim in Exorcismo dicitur, vt vbicunque aspersa fuerit, careat omni immunditia, liberetur à noxa, non illic resideat spiritus pestilens, &c. Homines enim & iumenta saluat Dominus, iuxta Prophetam, vnumquodque pro modulo suo.

Aqua benedicta ad quid ordinetur.

Secundò, sicut primum de necessitate, ita hoc secundum, licet cereum benedictum accendere est de congruitate, aspergere videlicet cum tali cereo loca inhabitantia. Tertiò herbas consecratas adiungere, vel fumicare, cum illis habitaculis in aliquo loco occulto coniungere plurimum expedit.

Cereum benedictum.

Sic enim in ciuitate Spirensi, anno eodem, quo hic liber est inchoatus, contigit, quòd dum quædam deuota mulier, cum quadam suspecta malefica verba habuisset, iuxta morem muliercularum mutuo rixantium rixosa, de nocte tamen cum paruulum lactantem cunis imponere voluisset, & mente reuoluens ea quæ de die cum suspecta malefica peregisset timens de periculo pueri herbas benedictas puero supposuit, aqua simili aspersit, sal exorcizatum ori parum immisit, eúmque signo crucis muniuit, & cunabulum diligenter alligauit. Et ecce circa medium noctis vagientem puerum audiuit, & dum iuxta morem, puerum contrectare, & cunabulum in altum prope lectum positum mouere voluisset, cunabulum quidem mouit, sed puerũ contrectare, quia aberat, non potuit: tremens paupercula, & de pueri amissione vehementer dolens, lumine accenso, paruulum vagientem sub lectica & in angulo, sine tamen læsione reperit.

Herbæ consecratæ.

Qua in re perpendi potest, quanta insit exorcismis Ecclesiæ aduersus insidias Diaboli virtus. Liquet insuper omnipotentis Dei clementia & sapientia, quæ attingit à fine vsque ad finem, fortiter disponit etiam, istorum pessimorum hominum & Dæmonum maleficia suauiter, vt vbi quærunt fidem imminuere & infirmare, eandem in multorum cordibus firment, & radicent validius. Vtilitates enim plurimæ fidelibus ex huiusmodi malis prouenient: vbi sic fides roboratur, Dæmonis malitia inspicitur, Dei misericordia, & potestas manifestatur, homines ad sui custodiam actuantur, & ad reuerendum Christi passionem, & cæremonias Ecclesiæ accenduntur.

Illis etiam diebus Scultetus cuiusdam villæ *Viesenthal* grauissimis doloribus & torsionibus corporis esset maleficiatus, & quòd per maleficia sibi contigisset, non tam ab aliis Maleficis, quantum & per experientiam edoctus fuit. Dixit enim quòd singulis Dominicis diebus se munire cum sumptione salis, & aquæ benedictæ solebat, & quia vno die propter cuiusdam celebrandas obmiserat nuptias, eodem etiam die maleficiatus fuit.

Vis salis benedicti.

Quid denique de illo in Rauenspurg, cùm à Diabolo in forma vnius mulieris, ad carnalem actum sollicitaretur, ille plurimum anxius, dum desistere nollet Diabolus, illi pauperi, in mentem venit, vt sumptione salis prout in prædicatione audierat, se munire deberet: vnde cum ad introitum stubæ sal benedictum sumpsisset mulier toruo vultu eum inspexit: & quis Diabolorum ipsum de hoc docuisset improperando, subito disparuit. Vbi diabolus per se in effigie Maleficæ: aut cum præsentia corporali maleficæ affuerat, tum vtrunque facere, Deo permittente, potest.

Stubam hypocaustum intelligi.

Sed & illi tres socij per viam ambulantes,

Missę operatio.

lantes, duo eorum ictu fulminis percussi fuerant, & tertius territus, cùm voces in aëre clamantes audisset. Percutiamus & illum, altera vox cùm respondisset. Non possumus, quia hodiè Verbum caro factum est audiuit: intellexerat quòd ea de causa, quòd Missã audierat, & in fine Missæ, Euangelium Ioan. In principio erat Verbum, &c. audiuisset ideò præseruatus fuisset.

Sed & per sacra verba corpori alligata, quod miro modo sunt præseruatiua, dummodo septem conditiones in ipsis seruentur. De quibus & *in vltima quæstione huius secundæ partis* mentio fiet: eo quòd ibi de remediis sanatiuis, sicut hic de remediis præseruatiuis tractabitur. Et illa sacra verba non solum ad præseruandum, sed etiam ad curandum maleficiatos tendant.

Plurimum autem sunt præseruatiua locorum, hominum & iumentorum, verba tituli triumphalis nostri Saluatoris, dum scilicet per quatuor partes loci, in modum crucis inscribuntur: Iesus† Nazarenus†, Rex† Iudeorum†, vel etiam iungendo nomen virginis Mariæ, aut Euangelistarum aut verba Ioannis, Verbum caro factum est.

Vis tituli crucis.

Tertium vero genus quod à maleficis lædi non potest, est singularissimũ, vt pote præcipua angelica custodia munitum interius & exterius. Interius, per gratiæ infusionem, exterius per cœlestium virtutum, id est, per motores orbium cœlestium protectionem. Et hoc quidem genus in duabus speciebus Electorum diuersificatur: quia vel minuitur contra omnia genera Maleficorum, ita quòd in nullo lędi possunt vel quòd pręcipuè circa generatiuam potentiam, ita castificentur ab ipsis bonis Angelis, sicut mali spiritus quosdam malos homines vel inflammant circa vnam, vel infrigidant circa aliam, per sua maleficia.

Custoditi loci ab Angelis.

Primum de interiori & exteriori protectione quoad gratiam, & quoad influentias corporum cœlestium sic declaratur. Nam licet Deus per se gratiã infundat menti nostræ, ita quòd nulli creaturæ potestas ad talem infusionem se extendere potest, iuxta illud: Gratiã & gloriam dabit Dominus: tamen dispositiuè, vt tradit S. Thom. *in quodam loco super tertium sent.* quando Deus aliquam notabilem gratiam vult infundere, Angelus bonus cooperatur.

Angeli cooperantur ad gratiæ infusionem.

Et hoc est id quod Dionysius prætendit, 4. *cap. de Diuinis nominibus.* Hæc est lex Diuinitatis immutabiliter stabilita, vt ima à summis per media perficiantur, ita quòd quicquid boni, à fonte totius bonitatis in nos emanat, totum per ministerium bonorum Angelorum. Habemus exempla cum rationibus. Nam licet ad verbi Dei conceptionem, in virgine beatissima per quam Deus homo factus est, sola diuina virtus efficienter affuerit, tamen Angelico ministerio mens virginis per salutationem, & per intellectus conformationem & informationem multùm exercitata, & ad bonum prædisposita fuit. Ratione: nam & præfati Doctoris sententia est quod in homine sunt tria, vt videmus, vt scilicet, voluntas, intellectus, & potentiæ, aliæ interiores & exteriores affixæ membris & organis corporalibus. In primum solus Deus agere valeat: quia cor Regis in manu Domini dispositione Angelus bonus, inquantum intellectum ad veri & boni agnitionem amplius illuminat, ita quòd in secundum & Deus & Angelus bonus agere possunt illuminãdo. Et in tertium similiter bonus Angelus ad bonum, & malus Angelus licet Deo permittente, immissiones malas imprimere potest. Tamẽ in potestate humanæ voluntatis est, tales immissiones factas acceptare, vel refutare, quas etiam semper homo cum Dei inuocata gratia potest propulsare.

Angelus prædisposuit S. Mariam in conceptionem Christi.

Custodia exterior Angelorum.

De exteriori etiam custodia, quæ per motores orbium à Deo communicatur, est communis traditio, & magis consona tam sacræ Paginæ, quàm Philosophiæ naturali, quòd omnia corpora cœlestia mouentur virtute Angelica, & dicuntur motores orbium à Christo, & ab Ecclesia Virtutes cœlorum vocantur, & consequenter à cœlestibus influentiis, omnia huius mundi corporalia reguntur, teste Philo. 1. *metaph.* Quare & dicere possumus, cùm Deus singularem habet prouidentiam de suis electis, licet quosdam malis huius vitæ, scilicet pœnalitatibus subiicit, quosdam tamen ita præseruat, quòd in nullo lædi possunt. Et hoc donum recipiunt vel ab Angelis bonis, ipsis ad custodiam à Deo deputatis, vel ex influentiis cœlestium corporum, seu à motoribus ipsorum orbium.

Quid sint motores orbium & Virtutes cœlorum.

Castificati ab Angelis.

Insuper notandum, quod licet aliqui contra omnia maleficia muniantur, aliqui verò contra aliqua, & non contra omnia, sunt tamen aliqui, qui singulariter à bonis Angelis super vim generatiuam ita castificantur, quòd nullo modo à malis maleficiari circa illam potentiam possunt. Sed de his scribere videtur in parte superfluum, licet in parte foret necessarium, propter hoc, quòd isti qui circa potentiam generatiuam maleficiuntur, ideò destituuntur Angelica custodia, quòd vel semper sunt in mortali peccato, vel nimis libidinoso affectu illis spurcitiis insistunt. Vnde etiam in prima parte operis tactum est, quòd Deus amplius permittit potentiam illam maleficiari, nedum propter eius turpitudinem, quantum etiam propter hoc, quòd corruptio primi parentis, sub originali contagione, in totum genus humanum traducitur.

De S. Sereno ab Angelo castificato.

Dicamus tamen pauca, qualiter bonus Angelus interdum viros iustos & sanctos beneficiet, & præcipuè circa vim generatiuam. Nam ita factum est de S. Sereno Abbate, de quo refert Cassianus *in collation. patrum, collatione abbatis Sereni prima.* Hic, inquit, pro interna cordis atque animæ castitate, nocturnis diuinísque precibus, ieiuniis quoque atque vigiliis infatigabiliter insistens, cunctos æstus carnalis concupiscentiæ, tandem per diuinam gratiam, se extinxisse percepit. Deinde, maiori zelo castitatis succensus, præfatis vsus remediis à Deo Optimo, Maximo petiit, nimirum, vt interioris hominis castitas in suum corpus redundaret, Dei dono. Postremò autem veniens ad eum Angelus Domini in visione nocturna, eiúsque velut aperiens ventrem, quandam ignitam carnis strumam de eius visceribus euellens, suísque omnia vt fuerant locis intestina restituens: Ecce, inquit, incentiua carnis tuæ abscissa sunt, & obtinuisse te noueris hodierna die perpetuam corporis puritatem, iuxta votum, quo poposcisti, vt ne ipse quidem naturali motu, qui etiam in paruulis atque lactentibus excitatur, vlterius pungaris.

De S. Equitio ab Angelo eunuchato.

Sic etiam de beato Equitio abbate, dicit beatus Gregor. 1. *lib. dialog.* Hunc, inquit, cùm iuuentutis suæ tempore ac re certamen carnis incentiua fatigaret, ipsum suæ tentationis angustiæ, ad orationis studium solertiorem fecerunt. Cúmque hac in re ab omnipotenti Deo remedium continuis precibus quæreret, nocte quadam adsistente Angelo eunuchari se vidit, eiúsque visione, apparuit, quòd hominem motum ex genitalibus membris abscinderet: atque ex eo tempore ita fuit alienus à tentatione, ac si sexum non haberet in corpore. Ecce, quale beneficium castificationis, qua virtute fretus, ex Dei omnipotentis auxilio, vt viris ante præerat: ita cœpit postmodum fœminis præesse.

Ita in vitis patrum eorum, quos

S. Hera

S.Heraclidis Paradisus.

S. Heraclides vir religiosissimus collegit, *in libro suo* quem *Paradisum* nominat, meminit cuiusdam S. Patris, & monachi quem Heliam vocat, hic misericordia motus, trecentas fœminas in monasterium collegit, & regere cœpit. Transacto autem biennio, iam triginta annos habens vitæ, tentatus à carne in eremum fugit, vbi biduò ieiunus orans, ait: Domine Deus, aut occide me, aut libera me ab hac tentatione. Vespere igitur somnus ei irrepsit, & tres Angelos ad se venire vidit, quibus, quærentibus, cur à monasterio virginum fugisset, nec ille præ verecundia respondere auderet, dixerunt Angeli. Si liberaberis, non redibis curam fœminarum gerendo? Respondit ille quòd lubens. Tunc illi iuramentum ab eo excipientes, quod exegerant, eum eunucharunt. Nam vnus manus, alter pedes, tertius nouacula, testiculos eius visus est abscindere: non quòd ita verè esset, sed quia ita esse videbatur, quærentibúsque an remedium sentiret, respondit ille se plurimum exoneratum. Vnde quinta die ad lugentes fœminas rediit, & per quadraginta annos quibus superuixit, nec pristinæ tentationis deinceps scintillam sensit.

Abbas trecentarum monialiũ castratur ab Angelis.

S.Thomas Doctor cingulo castitatis ab Angelis inducitur.

Non minus beneficium collatum esse legimus beato Thomæ Doctori nostri Ordinis, qui à consanguineis propter ingressum dicti Ordinis incarceratus, vt per meretricem seduceretur, ad seculum tentatus est, quæ per consanguineos immissa veste, & ornatu comptissimo, cùm Doctor eam intuitus fuisset, ad materialem ignem concurrit, titionem ignitum arripuit & suggestricem ignitæ libidinis è carcere fugauit, & oratio ne statim pro castitatis dono prostratus, obdormiuit, vbi duo Angeli ei apparuerunt, dicentes: Ecce Dei ex parte te cingimus cingulo castitatis, quod nulla possit de cætero impugnatione dissolui, & quod humana virtute meritis non acquiritur, ex parte Dei confertur ex dono. Sensit igitur cincturam, scilicet, tactus cincturæ, & exclamando euigilauit. Deincépsque tanto munere castitatis se dotatum sensit, vt ab eodem tempore omnem abhorreret luxuriam, vt nec sine necessitate fœminis colloqui posset, sed perfecta castitate polleret. Hæc ex *Formicario* Nider.

His igitur tribus generibus hominum redemptis nemo securus à maleficis: quin ex decem & octo modis infrà scriptis, aut maleficiatur, aut ad maleficium tentatur & incitatur, de quibus per ordinem primò est differendum, vt post clarius, quibus remediis maleficiati possint releuari discutiatur, & vt eò clarius pateat ipsi decem & octo modi, per totidem capitula deducentur: vt primo circa maleficarum introitum pateant diuersi modi, per quos ipsæ maleficæ innoxias iuuenculas in augmentum illius perfidiæ attrahunt. Secundò, de modo sacrilegæ professionis earum, vbi & quædam declaratio homagij præstandi ipsi diabolo inducitur. Tertiò, de modo quo localiter transferuntur in corpore, vel in spiritu. Et quarto quomodo se incubis Dæmonibus subiiciunt. Quintò de modo generali provt per Sacramenta Ecclesiæ sua maleficia exercent, & in speciali de modo, quo demptis corporibus cœlestibus, quascumque creaturas, Deo permittente, inficere solent. Sextò, de modo quo vim generatiuam impedire solent. Septimò, super modum, quo membra virilia auferre præstigiosa arte solent. Octauò, super modum quo homines in bestiales formas transmutare solent. Nonò, super modum quo Dæmones intra capita sine læsione existunt, quando præstigiosas apparitiones operantur. Decimò, super modum quo Dæmones operatione maleficarum, homines interdum substantialiter inhabitant. Distributio eorum quæ sequentur.

bitant. Vndecimò, quòd omne genus infirmitatis inferre ſolent, & hoc in generali. Duodecimo, de quibuſdam infirmitatibus in ſpeciali. Decimo tertio, ſuper modum quo obſtetrices maleficæ,maiora damna inferunt,dum infantes aut iterimunt, aut Dæmonibus execrãdo offerunt. Decimo-quartò,ſuper modum quo iumentis varia nocumenta inferunt. Decimoquintò ſuper modum quo grandines & fulgura fulminare & ſuper homines, iumenta ſolent. Decimo ſextò,decimoſeptimò, & decimooctauò, ſuper tres modos quo tantùm viri,& non mulieres maleficiis ſunt intenti.Poſt hæc ſequetur quæſtio ſuper modos tollendi huiuſmodi maleficia.

Nec æſtimat, quis funditus horum notitiam capere, pro eò quòd varij modi ſuper varia maleficia inferenda recitantur Hoc enim & modicum vtile,imò fortaſſis & nocere poſſet:neque enim prohibiti libri Necromantiæ hic inferuntur,cùm hoc genus ſuperſtitionis,non libris aut à doctis,ſed omninò ab imperitis practicentur: vnum habens fundamentum,dum illud non exprimitur; aut practicatur, impoſſibile ſit aliquem maleficis vt maleficum inſiſtere.

Libri Necromantici.

Recitantur autem hic modi in ſuperficie, vt eorum opera non incredibilia videantur, ſicut hucuſque in magnam fidei contumeliam, & ipſorum maleficorum augmentum actum eſt. Quòd ſi aliquis ex præhabitis, cum dictum eſt, aliquos præſeruari per influentias corporum cœleſtium, vt maleficiari nullo modo poſſint, velit hoc etiam attribuere illis influentiis, dum aliqui maleficiantur,quaſi quædam neceſſitas ibi ſit, ſiue ad præſeruandum à maleficiis, ſiue ad inferendum ab illis, talis non rectè mentem Doctorum ſaperet variis reſpectibus.

An influentiæ aſtrorum præſeruent à maleficiis.

Primò, quia enim tria ſunt, quæ à tribus cœleſtibus cauſis dirigi poſſunt, ſcilicet, voluntatis, intellectus actus, & corporalia. Et primum, vt *ſuprà* tactum eſt à ſolo Deo, & immediatè dirigitur. Secundùm verò ab Angelo. Tertium à cœleſti corpore, licèt dirigitur,non tamen neceſſitatur.

Secundò,quia ex dictis manifeſtum eſt, quòd electiones & voluntates immediatè à Deo, diriguntur iuxta Apoſtolum: Deus eſt, qui operatur in nobis velle & perficere, pro bona voluntate: & cognitio humana intellectiua, à Deo, mediantibus Angelis ordinatur. Ideò etiam corporalia quæcunque, ſiue ſint interiora, vt virtutes & ſcientiæ acquiſitæ per corporales potentias interiores ſiue ſint exteriores, vt ſanitates & ægritudines à cœleſtibus corporibus, mediantibus Angelis diſpenſentur: Quod Dionyſius tangit in *quarto capite de diuin. nominibus* quòd corpora cœleſtia ſunt cauſæ eorum, quæ in hoc fiunt, tamen hæc ſunt intelligenda quoad ſanitates, & ægritudines naturales. Hæ autem ægritudines, cùm ſint ſupernaturales, propter Dæmonis potentiam quæ illas Deo permittente infert, ideò non poſſumus dicere,quòd ex influentiis corporum cœleſtium contingat, quòd aliquis maleficiatur, ſicut benè dici poteſt,quòd ex influentiis corporum cœleſtium eſt, quòd aliquis maleficiari non poteſt.

Et ſi dicitur, quòd oppoſita habent fieri circa idem & ſicut propoſitum in propoſito, ita oppoſitum in oppoſito. Reſpondetur quòd vbi aliquis præſeruatur virtute corporum cœleſtium ab infirmitatibus his ſuper naturalibus, hoc non fit virtute corporum cœleſtium immediatè, ſed virtute Angelica, quæ illam influentiam confortare poteſt, vt inimicus ſuis maleficiis non

non possit super eam præualere: & virtus illa angelica potest deriuari, vel à motore orbis cœlestis: vt si iam in puncto quis mori deberet, super periodo naturali, Deus sua potentia, qui semper per medias causas huiusmodi operatur, hoc immutare potest, virtutem conseruatiuam pro defectiua naturæ immittendo, & eius influentiæ: Ita & dicere possumus de eo qui maleficari posset, quòd etiam tali modo à maleficiis præseruatur, vel fit talis præseruatio ab Angelo ad custodiendum deputato, quæ etiam præcipua est inter omnes custodias.

Iustus sterilis quis. Et quod dicitur *Hierem.* 22. Scribe virum iustū sterilem, qui in diebus suis non prosperatur. Hoc intelligitur quantum ad electiones voluntatis, in quibus homo vnus prosperatur, alius non: quòd etiam contingere potest ex influentiis corporum cœlestium. Verbi gratia, Aliquis inclinatur ex impressione corporum cœlestium ad aliquas electiones vtiles, vt de ingressu religionis vel huius. Et cum ex lumine illuminatur eius intellectus ad eadem agenda, & ex diuina operatione inclinatur eius voluntas ad hoc prosequendum, talis dicitur bene prosperari: vel etiam quando quis inclinatur ad aliquam artem, vel ad aliquid vtile practicandum. Econtrà dicetur malè fortunatus, quando ex superioribus causis ad contraria eius electio inclinatur.

De quibus sententiis & multis aliis loquitur sanctus Thomas, *in sum. contra Gentil. libro* 3. & in plerisque aliis locis, quomodo differt dicere aliquem esse benè, vel malè natum, benè vel malè fortunatum, benè vel malè gubernatum & custoditum, Quia ex dispositione relicta à corpore cœlesti, dicitur aliquis benè vel malè natus, & sic etiā fortunatus, secūdum verò quod ab Angelo illuminatur, dicitur benè custoditus, & non malè, vbi sequuntur illuminationes. Sed secundum quòd à Deo in bonum, & illud prosequitur, dicitur benè gubernatus. Quæ tamen electiones hic non habent locum, quia, de ipsis non intendimus, sicut de præseruatione à maleficis inferendis. De qua ad præsens sufficiat, aggrediendo earum cæremonialia, quæ ab eis practicantur, & primò quibus modis innoxios ad earum perfidiam alliciunt.

CAPVT I.

De diuersis modis, quibus Dæmones attrahunt & alliciunt innoxios per maleficas ad augmentum illius perfidiæ.

Tædio damni accepti fiunt quædam maleficæ. SVnt autem tres modi præ cæteris quibus Dæmones per maleficas innoxios subuertunt. Et ex quibus continuè illa perfidia augmentatur. Et primus est per tædium ex importuna temporalium damnificatione. Nam sicut *S. Gregorius* dicit: Diabolus frequenter tentat, vt saltem tædium vincat. Intelligas hoc tamen infra vires tentati. Vt super diuinam permissionem, declara quòd Deus permittit ne homines ignauia torpeant. In cuius figura *Iudicum* 2. Has gentes non deleuit Deus vt erudiret Israël in eis, & loquitur de finitimis nationibus Chananæorum, Iebusæis & aliis. Et iam Hussitæ, & alij Hæretici permittuntur, vt deleri non valeant: ita & Dæmones per maleficas tantis afficiunt damnis in temporalibus, vicinos & innoxios vt quasi coacti, maleficarum suffragia primò habeant implorare, & demum earum consiliis se submittere, experientia sæpè nos edocuit.

Hussitæ Chananæis comparati.

Nouimus in diœcesi Augustensi hospitem, cui infra annum 44. qui successiuè dum fuissent maleficiati, vxor tædio affecta, maleficas consulit,

& iuxta eorum consilia vtique non salubria, alios quos ex pòst emerat, quia vector erat, à maleficiis præseruauit.

Quantæ denique mulieres in officio inquisitionis nobis existentibus conquestæ fuerunt, quòd dum propter damna vaccis, ex priuatione lactis, & aliis iumentis illata, suspectas maleficas consuluissent, etiam remedia oblata percepissent, dummodò aliquid vni spiritui promittere voluissent, & illis inquirentibus, quidnam promittendum foret, respondebant parum hoc esse, dummodò informationibus illius magistri assentirent, super certas obseruantias, tempore diuinorum in Ecclesia, aut in confessionibus faciendis sacerdotibus aliqua subticendo assentirent.

Vbi notandum, quòd vt *suprà* tactum est, ille artifex, à minimis & paucis inchoat, vt quòd tempore eleuationis corporis Christi, in terram spuant aut oculos claudant, quòd aliqua verba inutilia proferant, sicut & nouimus eam, quæ adhuc superest, seculari brachio defensa, quando infra Missarum solemnia, sacerdos populum salutat, dicendo Dominus vobiscum, ita semper subiungit, vulgari sermone, kehr mir die zunge im arss vmb. Aut quòd in confessione post absolutionem factam etiam similia proferant, aut quòd nunquam ex integro confiteátur, præcipuè mortalia peccata, sícque ad omnimodam fidei abnegationem, & sacrilegam, professionem paulatim perducuntur.

Et hic modus, seu etiam quicunque consimilis obseruatur à maleficis, erga honestas matronas, vitiis carnalibus minus deditas, magis autem terrenis commodis inhiantibus. Sed erga iuuenculas, ambitioni & voluptatibus corporis magis deditas alium modum obseruant, scilicet, per carnalia desideria, & voluptates corporis.

Vbi notandum, quòd sicut intentio & appetitus Diaboli maior est ad tentandum bonos quàm malos, licet ex parte tentatorum magis tentat malos, quàm bonos, id est, quòd amplior habilitas reperitur in malis, ad recipiendum tentationem Dæmonis, quàm sit in bonis. Ita & Diabolus sanctiores quasque virgines & puellas, magis seducere conatur: cui experientia superest, & etiam ratio. *Bonis Diabolus magis insidiatur.*

Nam cùm malos iam possideat, non autem bonos, ideò magis conatur seducere ad sui dominium iustos quos non habet, quàm possessos malos. Sicut etiam aliquis princeps terrenus magis insurgit contra illum, qui plùs aufert de iure suo, quàm contra quosvis alios, qui non sibi contrarientur.

Experientia. Nam in oppido Rauenspurg. ex duabus incineratis, provt etiam *inferiùs* patebit, vbi de modo quem obseruant, concitando tempestates tangetur, vna illa Balneatrix inter alia, quæ fassa fuerat, hoc etiam recitauit, se multas à Diabolo fuisse perpessam iniurias, ea de causa, quòd virginem quandam deuotam, & filiam cuiusdam prædiuitis, (quem nominare non opus est, cùm & ipsa iam defuncta sit, disponente diuina clementia, ne malitia deprauaret cor eius,) seducere deberet, taliter vt ipsam festiuo aliquo die inuitaret, vt ipse Dæmon in specie iuuenis, cum ea sua colloquia habere posset. Addiderat etiam quòd licet sæpissimè hoc facere attentasset, semper tamen vbi iuuenculam fuisset allocuta illa signo sanctæ crucis se muniuit. Et hoc vtique ex instinctu sancti Angeli, ad effugandum opera Diaboli processisse nemo dubitat. *De Balneatrice Rauenspurgensi seductrice filiarum.*

Est & alia virgo in diœcesi Argentinensi constituta, quæ vni ex nostris confessa, asseruit, quòd die quadam Dominica dum solitaria in domo paterna incederet, vetula quædã illius oppidi

ipsam

ipsam visitandi gratia accessit, & inter alia scurrilia verba quæ protulerat, hæc vltimatim subintulit, vt eam si placeret, ad locum vbi iuuenes omnibus hominibus oppidi incogniti morarentur, deduceret. Et dum ait, virgo, assensum præbuissem & ipsam subsequuta ad domum venissem, vetula subintulit, Ecce per gradus ad cameram superiorem ascendimus, vbi iuuenes morantur, sed caueas ne signo crucis te munias, quod dum me facturam asseruissem, illa præcedente, ego per gradus sequendo, occultè me signo crucis muniui. Vnde contigit, quòd in summitate graduum, & ante cameram pariter constitutæ, illa vetula horribili vultu, & stomachato animo se vertendo, & me aspiciendo dixit: En maledicaris, cur signo crucis te signasti? ab hinc, in nomine Diaboli recedas: sícque ad propria redij illæsa.

Qua ex re colligitur, quantis versutiis antiquus ille hostis in seductionem animarum debacchatur. Præfata denique balneatrix incinerata, per hunc modum asseruit, ab aliqua quadam vetula se seductam, cum tamen eius consodalis differenti modo: quia videlicet Dæmonem in via in specie humana inuenisset, cùm & ipsa intentionis fuisset, amasium suum fornicationis causa visitare: & vbi à Dæmone Incubo cognita fuisset, & interrogata, an eum agnosceret, & ipsam se eum minimè agnoscere assereret. Ille respondit. Dæmon sum, & si volueris ad tuum beneplacitum semper ero paratus, nec in quibuscunque necessitatibus te deseram. Ad quæ illa dum annuisset, decem & octo annis vsque videlicet ad vltimum vitæ, spurcitiis illis diabolicis inseruiuit, cum fidei tamen omnimoda abnegatione.

Modus alliciẽdi per mœstitiam & paupertatem.

Et est tertius modus alliciendi per viam mœstitiæ, & paupertatis. Nam corruptis iuuenculis, & spretis ab amatoribus, quibus se nubendi gratia, adi eorum promissa impudicitiæ copulauerant vt iam omni frustrantur confidentia, & se vndique infamatas considerant, etiam ad quæcunque diabolica præsidia se conuertunt, aut ratione vindictæ, illum maleficiando amatorem, seu illam cui se coniunxit, aut alia, omnibus spurcitiis se submittendo, machinantur. Et sicut talium iuuencularum non est numerus, vt heu experientia docet: ita nec numerus maleficarum, ex eis insurgentium. Pauca ex multis referamus.

Est locus in diœcesi Brixin. vbi iuuenis super vxorem sibi maleficatam, talem casum deposuit: Me enim tempore iuuentutis, quandam ait adamando, dum ipsa iugiter instaret, vt eam matrimonio copularem, & ego eam spernendo, aliam ex alio dominio duxissem in vxorem, volens tamen amicitiæ gratia ei complacere, ipsam ad nuptias inuitabam. Qua veniente, dum aliæ mulieres honestæ suas propinas, seu oblationes præsentarent, illa quæ inuitata fuerat, manum eleuans, cæteris mulieribus, quæ circumstabant audientibus, dixit: Paucos dies sanos post hanc diem habebis. Et sponsa territa, cùm eam non cognosceret eò, vt præmissum est, quòd ex alio dominio copulata fuerat, dum interrogaret circumstantes, quænam esset, quæ ei huiusmodi minas intulisset. Aliæ ipsam vagam & dissolutam mulierem existere affirmabant: non minùs tamen ea quæ prædixit, & eo ordine subsequuta fuerunt. Nam post paucos dies adeò maleficata fuit, & omnibus membris destituta, quòd etiam vsque in præsens, vltra annos decem, in suo corpore maleficia cernantur. Si ea quæ in vno dumtaxat oppido illius diœcesis reperta sunt, inferenda essent, liber integer foret conficiendus, conscripta autem & reposita sunt apud eundem Episcopum

De Comite in Vveterich. maleficato, & post triennium sanato.

Brixin,

Brixin.& vtique ſtupenda & inaudita, vt teſtis idem exiſtit.

Nec ſilentio prætereundum putamus rem ſtupendam & inauditam. Nam Comes quidam præclarus genere, Vueſtraſienſis territorij in confinibus Argentinenſis diœceſis iuuenculam ſimili genere præclaram, duxit vxorem, quam tamen poſt celebratas nuptias, vſque ad tertium annum, carnaliter cognoſcere non poterat, maleficiali impedimento, vt rei probauit euentus præpeditus: anxius, & quid ageret ignorans, & Sanctos Dei iugiter interpellans, accidit vt ad ciuitatem Metenſem, ob negotiorum quorundam expeditionem applicaret: In qua dum per vicos & plateas, ſeruis & familia vallatus incederet, quandam mulierem, quæ ante illos annos concubina ſua fuerat, obuiam haberet, qua viſa, dum ſuper maleficia ſibi illata minimè cogitaret, improuisè eam blandè ex antiqua amicitia contracta alloquitur, & qualiter ſe haberet, vt valeret inueſtigat. At illa cernens Comitis pietatem, viceverſa. Comitem de valetudine ſui corporis & ſtatus, diligenter inueſtigauit, quo reſpondente, quod benè, & proſpera cuncta ſibi ſuccederent: Illa attonita paululum ſiluit. Et Comes cernens eam attonitam, amplius verbis blandis, eam aggreditur, ad collationem inuitando. At illa de ſtatu vxoris inueſtigando, ſimile reſponſum accipit, quòd benè in omnibus ſe haberet. Tunc illa anne pueros generaſſet inquiſiuit. Et Comes: tres mihi, ait, ſunt pueri maſculi, quolibet anno vnum genui. Tunc amplius illa ſtupefacta paululum ſiluit, Et Comes, rogo te chariſſima, cur tam diligenter inquiris indica, nec enim dubito, quin meæ felicitati congratuleris. Tunc illa. Verè congratulor, ſed maledicatur illa vetula, quæ obtulit ſe corpus veſtrum velle maleficiare, vt carnalem actum cum vxore veſtra exercere minimè haberetis. In cuius ſignum puteus qui eſt in medio curiæ veſtræ, continet in fundo ollam, certas res maleficiales continentem, quæ ea de cauſa *ibidem* poſita fuit, vt quandiu ibidem contineretur, tandiu coëundi impotentia vobis adeſſet, ſed ecce omnia vana ſunt de quibus gaudeo, &c. Nec Comes diu diſtulit, ad domum regreſſus, puteum exhauriri fecit ollam reperit, & cuncta concremando, potentiam illam perditam ſubitò recuperauit. Vnde Comitiſſa denuò nobiles quaſque ad nuptias nouas inuitauit, affirmans ſe iam dominam illius caſtri & dominij, quæ tanto tempore virgo permanſiſſet Caſtrum & dominium, propter honorem Comitis non expedit, nominatim exprimere, hoc enim ipſum recta ratio perſuadet & vt ſubſtantia facti in deteſtationem tanti criminis detegatur.

Ex quibus patent varij modi à maleficis vſitati, in augmentum ſuæ perfidiæ. Præfata enim mulier, quia ab vxore Comitis expulſa, hoc maleficium Comiti ex alterius maleficæ informatione tulerat, qua de cauſa innumeri effectus maleficiales ſequuntur.

CAPVT II.

Sequitur de modo ſacrilegæ profeſſionis.

Modus autem ſacrilegæ profeſſionis, ſuper expreſſum pactum fidelitatis cùm Dæmonibus varius exiſtit, vt potè cùm & ipſæ maleficæ variis exercitiis circa maleficia inferenda inſiſtunt. Pro cuius intellectu eſt primò aduertendum, quòd ſicut in genere triplices apparent Maleficæ, vt *in* 1. *par. tractatus* tactum eſt, ſcilicet lædentes, ſed curare non valentes. Curantes & ex aliquo ſingulari pacto cum Dæmone inito non lædentes & curantes. **Triplices maleficæ.**

Ita

Summæ maleficæ & earum opera.

Ita & inter lædentes vnum genus existit supremum, in quo genere existentes, omnia alia maleficia, quæ aliæ sparsim exercent perpetrare valent. Vnde profitendi vbi describitur, satis, declarat de aliis speciebus. Sunt autem hæ, quæ contra humanæ naturæ inclinationem, imò omnium ferarum, propriæ speciei infantes vorant, & comedere solent.

Et hæc est suprema species in maleficis exercendis: sunt enim quæ ad innumera nocumenta alia tendunt. Hæ enim grandines & auras læsiuas cum fulminibus exagitant, sterilitatem in hominibus & iumentis procurant. Infantes quos non deuorant, Dæmonibus (vt *suprà* patuit) offerunt, aut aliàs occidunt. Sed Hoc circa infantes, non renatos fonte baptismatis, quos autem deuorant renati sunt vt patebit, sed non nisi Deo permittente. Sciunt & infantes, prope aquas ambulantes, in ipsas, nullo vidente, in aspectu parentum proiicere: equos sub insessoribus phreneticos facere, de loco ad locum per aëra, vel corporaliter, vel imaginariè transmeare, Iudicum & præsidentium animos ne eis nocere valeant immutare taciturnitatem sibi & aliis in tormentis procurare in se capientium manus & animos tremorem magnum incutere occulta aliis manifestare, & quædam futura, ex Dæmonum informatione, quæ videlicet aliquam causam possunt habere naturalem prædicere. Vide quæstionem, an Dæmones valeant futura præcognoscere, *in 2. sen. distin.* 12. absentia velut præsentia conspicere, ad amorem vel odium inordinatum mentes hominum immutare, ictu fulminis nonnunquam quem volunt, seu etiam aliquos homines & iumenta interimere: vim generatiuam, aut etiam potentiam coëundi auferre, aborsum procurare, infantes in vtero matris solùm exteriori tactu

Baptisati infantes non vocantur.

Maleficæ animos immutant.

Triplices maleficæ.

interimere, solo etiam visu absque tactu interdum homines & iumenta maleficiare & mortem inferre, proprios infantes Dæmonib. dedicare, & breuiter omnia vt præmissum est, pestifera, quæ aliæ Maleficæ sparsim procurare sciunt, quòd Dei iustitia talia fieri permittit. Hæc in illo genere supremo existentes perpetrare sciunt, non autem è conuerso.

Hoc tamen est commune omnium, spurcitias carnales cum Dæmonibus exercere, ideò & ex illorum modo profitendi, qui in supremo genere existunt, aliarum maleficarum modum faciliter quis capere, potest.

Fuerunt autem tales, dudum, ante triginta annos in confinibus Sabaudiæ, versus dominium Bernensium vt recitat. Nider *in suo Formicario:* Nunc autem in confinibus Lombardiæ, versus dominium ducis Austriæ: vbi & inquisitor Cumanus, vt in præcedente parte tactum est, vno anno quadraginta & vnam Maleficam incinerari fecit, & fuit anno domini, 1485. qui etiam adhuc continuè inquirendo laborat.

41. Maleficæ incineratæ.

Modus autem profitendi duplex est: Vnus solennis persimilis ad votum solenne. Alius priuatus qui seorsim Dæmoni quacumque hora fieri potest Solennis inter eos fit, vbi maleficæ in certam concionem statuto die veniunt: & Dæmonem in assumpta effigie vident hominis, qui dum super seruandam sibi fidelitatem, cum temporalium prosperitate, & longitudine vitæ hortatur, illæ quæ adsunt nouitiam suscipiendam sibi commendant. Et Dæmon si de abneganda fide, & cultu Christianissimo, & de extensa muliere, sic enim & beatissimam virginem Mariam nuncupant, & si de sacramentis nunquam venerandis: inuenerit nouitiam seu discipulum voluntarium, tunc Dæmon manum extendit, & vice versa discipulus seu

Modus profitendi duplex.

Extensam mulierem vocant Mariam.

notitia, stipulata manu illa seruare promittit & Dæmon habitis præmissis, statim subiungit hæc non sufficere: & vbi discipulus quænam alterius sint facienda inquirit, Dæmon homagium petit, quòd continet, vt in anima & corpore, sibi æternaliter pertineat, & pro posse alios quoscunque vtriusque sexus sibi associare velit. Adiungit denique, vt certa vnguenta ex ossibus & membris puerorum, & præcipuè renatorum fonte baptismatis, sibi conficiant per quæ cunctas suas voluntates explere cum sua assistentia poterunt.

Hunc modum nos inquisitores (experientia teste) percepimus in oppido Brisaco Basiliensis diœcesis, plenam informationem capiendo ab vna iuuencula malefica, sed conuersa cuius & matertera in diœcesi Argentinensi incinerata fuerat, quæ etiam addiderat quòd postmodum, quo eius matertera ipsam primitus seducere tentasset, talis erat.

Quadam enim die secum per gradus ascendere iubebat, & eius iussu cameram intrare, vbi cum vidisset quindecim iuuenes in vestimentis viridis coloris, ad modum quo Reutheri incedere solent, matertera sibi dixit: Elige ex his iuuenibus, & eum quem volueris, tibi tradam, & ipse te sibi in sponsam assumet: & cum illa nullum se velle habere asseruisset, grauiter vulnerata tandem acquieuit, modum exprimens præmissum: Asseruit etiam quòd sæpiùs per longa terrarum spatia, de nocte secum translata fuerat, etiam ab Argentina vsque Coloniam.

Equites Germani.

Hæc est illa, cuius occasione in prima quæstione præmissum est, nos velle declarare, an Maleficæ verè & corporaliter à Dæmonibus transferantur de loco ad locum: & hoc propter verba *Canonis.6.q.5.Episcopi,* vbi textus sentit quòd solummodo imaginariè, cùm tamen interdum etiam verè & corporaliter transferantur.

An reuera maleficæ de loco ad locũ transferantur.

Interrogata enim an solum imaginariè & phantasticè sic incederent per Dæmones illusæ. Respondit quòd vtroque modo: provt etiam veritas se habet, vt inferiùs de modo transferendi localiter declarabitur. Asseruit etiam quòd maiora damna ab obstetricibus inferuntur, quia vt plurimum infantes, aut habent interimere: aut Dæmonibus offerre, ab ipsa etiam matertera asseruit se grauiter fuisse verberatam, eo quod ollam quandam occultatam discooperiendo plurimorum infantium capita reperisset. Et plura alia retulit prius præstito pro dicenda veritate iuramento, vt decuit.

Olla plena capitum infantium.

Eius denique verbis super modum profitendi fides in dubia accomodatur, etiam per ea quæ in suo Formicario præfatur Ioan. Nider. Doctor præcipuus, qui etiam nostris temporibus miris claruit scripturis, recitat, hoc ex relatu Inquisitoris Eduensis Diœcesis, qui etiam in ipsa Diœcesi multos de Maleficiis reos inquisierat & incinerari fecerat.

Formicarium Doctoris Nider.

Dicit enim, præfato Inquisitore, mihi referente, percepi quòd in Lausaniensi ducatu quidam malefici proprios natos infantes coxerant, & comederant. Modus autem discendi talem artem fuit, vt dixit, quòd Malefici in certam concionem venerunt, & opere eorum verisimiliter Dæmonem in assumpta imagine viderunt hominis, cui discipulus habebat necessario dare fidem de abnegando Christianissimo & de Eucharistia nunquam adoranda, & de calcando super crucem ibi latenter valeret.

Insidiãtur maleficæ infantibus.

Sequitur aliud exemplum ab eodem. Fuit insuper fama communis Petro Iudice in Botilgem referente, quòd in terra Bernensi tredecim infantes deuorati essent à Maleficis: quamob-

Alij habẽt Boltingen. rem etiam publica iustitia satis durè exerceatur in tales parricidas. Cùm autem Petrus quæsiuisset à quadam capta Malefica, per quem modum infantes comederent: illa respondit, Modus iste est: nam infantibus nondum baptizatis præcipuè insidiamur, vel etiam baptizatis præsertim quando signo crucis non muniuntur, & orationibus (Lector aduerte quòd ideo non baptizatis) præcipuè insidiantur instinctu Diaboli, vt non baptizentur, hos in cunabulis, vel ad latera iacentes parentum, cæremoniis nostris occidimus: quos postquam putantur oppressi esse, vel aliunde mortui, & de tumulo clàm furto recipimus, & in caldari decoquimus, quovsque euulsis ossibus tota caro efficitur benè potabilis, de solidiore materia vnguentum facimus, nostris voluntatibus & artibus, ac transuectionibus accommodis: de liquidiore vero humore flasconem vt vtrem replemus de quo is qui potatus fuerit, additis paucis cæremoniis, statim conscius efficitur & magister nostræ sectæ.

Esus infantium qualis apud maleficas.

Sequitur ad idem modus alius magis distinctus & clarus. Nam iuuenis quidam cum vxore malefica captus, in Bernensi iudicio, seorsim ab eadem & in distincta turri repositus, dixit: Si meorum facinorum veniam consequi possem, omnia quæ de Maleficis scio libens patefacerem, mori enim video me oportebit. Cúmque per literatos circunstantes audisset omnimodam posse consequi veniam, si verè pœniteret, tunc lætè se morte obtulit, & modos primæve infectionis deseruit, Ordo inquit, talis est, quo etiam seductus sum. Oportet primò vt Dominico die antequam aqua benedicta consecratur, discipulum futurum cum magistris Ecclesiam introire, & *ibidem* abnegare coram eis Christum, eius fidem, baptisma, & vniuersalem Ecclesiam. Deinde homagium præstare magisterulo, id est, paruo magistro, ita enim Dæmonem, & non aliter vocant. Vbi notandum, quòd iste modus cum aliis recitatis concordat. Nec obstat, quòd Dæmon interdum præsens est, vbi homagium sibi præstatur interdum verò non: dolosè enim tunc operatur, cernens dispositionem futuri discipuli, quem forsan ob suam præsentiam tanquam nouitium retraheret timoris causa, cùm tamen aliàs per sibi notos & familiares facilius æstimat eum assentitire. Ideóque eum & tunc magisterulum vocant, cùm absens est, vt minore terrore, ex parua æstimatione magistri concutiatur. Sequitur postremò: de vtre bibit supradicto quo facto, statim se in interioribus sentit imagines nostræ artis concipere & retinere super principales ritus huius sectæ. In hunc modum ait, seductus sum. Et vxor mea: quam tantæ pertinaciæ esse credo, vt potiùs incendium sustineat, quam minimam fateri velit veritatem: sed heu ambo rei sumus. Sicut dixit iuuenis, ita veritas per omnia reperta est, nam præconfessus iuuenis in magna contritione mori visus est. Vxor verò testibus conuicta, nihil veritatis, nec in ipsa tortura fateri voluit, nec in morte: sed incendio præparato per lictorem, eidem verbis pessimis maledixit, & sic incinerata fuit. Ex quibus liquet modus profitendi earum solemnis.

Vis aquæ benedictæ.

Diabolus vocatur magisterulus.

Alius verò modus priuatus fit diuersis mediis. Interdũ enim viris aut mulieribus, aut aliqua alia corporali, seu tẽporali afflictione inuolutus Dæmon assistat interdum visibiliter, interdum per medias alloquitur personas: & si secundum sua consilia agere velint, omnia profutura pollicetur ad nutum: à paruis tamen, vt in primo capitulo tactum est inchoando, vt ad maiora paulatim perducat. Varia possent adhuc deduci acta & gesta, per nos in inquisitione re-

Priuatus modus profitendi maleficarum

perta, sed quia difficultatem hæc materia non patitur, breuitati studendum est cùm viteriori declaratione.

Pro declaratione homagij præstandi aliqua sunt aduertenda.

Dæmon differt homagium.

VErùm super hoc, quòd Diabolus homagium recipit, aliqua sunt aduertenda, qua videlicet de causa, & quam differenter hoc faciat, & primò. Nam licet hoc faciat principaliter ad maiorem offensionem Diuinæ maiestatis, creaturam ei dicatam sibi vsurpando, & ob maiorem certitudinem futuræ illius damnationis, quam summè affectat. Tamen sæpè repertum est à nobis, tale homagium ad certos accepisse annos simul cum professione. Interdum professionem tantùm & homagium ad certos annos distulisse.

Et dicamus professionem consistere in fidei totali, aut partiali abnegatione. Totali, vt *suprà* tactum est, cùm fides ex integro abnegatur. Partiali, cum ex pacto inito, habet cæremonialia quædam contra statuta Ecclesiæ obseruare, vt Dominicis diebus ieiunare, aut sextis feriis carnibus vesci, aut certa crimina in confessione celare, vel aliquid simile perpetrare. Homagium verò dicamus consistere in corporis & animæ traditione.

Dominica die ieiunare est diabolicū.

Qua de causa autem talia practicantur, possumus assignare quatuor casus ex parte Dæmonis. Cùm enim, vt suprà in prima parte tractatus declaratur, circa secundum principale: An Dæmones ad odium vel amorem, mentes hominum possint immutare, patuit, quòd intima cordis non possint penetrare, cùm hoc soli Deo conueniat. Ex coniecturis tamen in illorum cognitionem deuenit, vt etiam iam inferius patebit. Ideò versutus ille hostis, si considerabit nouitiam in aggressu difficilem ad consensum, tunc blandè eam aggreditur, pauca exigens, vt paulatim ad maiora perducat.

Secunda causa, nam cùm inter abnegantes fidem, diuersitas credenda est, cùm quædam ore, sed non corde, quædam ore & corde: Diabolus experiri volens an corde sicut ore sibi profiteantur, certos annos deputat, vt eo in tempore ex operibus & conuersatione mentem eorum inuestiget.

Tertia causa; nam si per tantum temporis spatium, cognoscet ipsam ad quæcunque exequenda minus voluntariam, & quòd iam ore, & non corde sibi adhæreat: præsumitque diuinam misericordiam ei propter Angeli boni custodiam, quam Dæmon in multis experiri potest profuturam: tunc ipsam abiicere, & temporalibus afflictionibus exponere conatur, vt vel sic ex desperatione eius lucrum habere valeat.

Huius veritas patet: nam si causa quæritur, vnde est, quòd certæ maleficæ, sub quibuscunque tormentis etiam maximis, nec minimam veritatem fateri volunt, vbi tamen aliæ faciliter ad quæcunque interrogata, sua crimina fatentur. Item vnde hoc, quòd sibi ipsi, postquam fassæ sunt, vitam auferre suspendio conantur. Reuera enim dici potest, quòd vbi diuina coactio per sanctum Angelum ad hoc non concurrit, vt malefica cogatur fateri veritatem, & maleficium taciturnitatis abscedere, quòd tunc opere Dæmonum fit quodcunque euenit, siue taciturnitas, siue criminum confessio. Primum fit super illas, quas ore & corde nouit fidem abnegasse, & simili modo homagium præstitisse: de quarum etiam perseuerantia certus est; vbi per oppositum aliàs relinqueret non tuendo, eò quòd nouit illas sibi minimè proficuas.

Cur quædam in tormentis nihil fateantur.

Experientia nos sæpè docuit, cùm omnes quas incinerari fecimus ex earum

rum confeßionibus patuit, ipſas fuiſſe inuoluntarias circa maleficia inferenda. Nec hoc ſub ſpe euadendi dicebant, cùm ex plagis & verberibus eis à Dæmonibus illatis, vbi ad eorum nutum non ſeruiebant, veritas conſtabat, ſæpiſſimè viſæ cum faciebus tumidis & liuidis. Et ſimiliter, quòd poſt confeſſionem criminum ſub tortura, ſemper ſeipſas vita priuare laqueo ſatagunt: veritas ex noſtra practica habetur: tum ſemper poſt criminum confeßionem, cuſtodes deputantur ſingulis horis, ſuper talia attendens: vbi etiam ex negligentia interdum, cuſtodum ad corrigias vel pepla reperiebantur ſuſpenſæ: inimico vtique, vt dictum eſt, hoc procurante, nec per contritionem, aut ſacramentalem confeßionem veniam conſequerentur. Et quas corde allicere nunquam poterat, quo etiam facillimè gratiam apud Deum inueniſſent: iam vltimò per temporalem confeßionem & horribilem mortem, in deſperationem deducere conatur. Quamuis & per Dei gratiam maiorem, vt piè eſt credendum, veniam per veram contritionem, & puram confeßionem conſequuta ſit vbi non voluntariè illis ſpurcitiis inhæſerunt.

Laqueo gulam tãgentes.

Cur quædam in tormentis nihil fateantur.

Patent ex his quæ per diœceſes Argentinenſem, Conſtantienſem, & oppidum Haganoæ Rauenſpurg. acta ſunt, vix annis tribus euolutis. In primo namque oppido, vna vili peplo & fragili ſuſpendit. Altera nomine Vualtpurgis, de maleficio taciturnitatis miro modo fuit notata, alias mulierculas informando, qualiter talem taciturnitatem per puerum maſculum, & primogenitum, in fornace decoctum, procurare deberent. Acta & geſta adhuc præ manibus habentur: & ſimiliter de aliis in ſecundo oppido incineratis, ſparſim hinc inde deducentur.

Quomodo maleficæ taciturnitatẽ procurent.

Et eſt quarta cauſa, cur Dæmones homagium recipere ſuper certas diſferunt, ſuper alias verò minimè, eò videlicet quòd cùm periodum hominis cognoſcere ſubtilius, quàm Aſtronomi poſſunt, facilius eis terminum vitæ vel præfigere, vel terminum naturalem per caſualem, modo quo dictum eſt, præuenire poteſt.

Hæc breuiter per acta & geſta maleficarum declarantur. Primò Dæmonis aſtutiam in talibus deducendo. Nam quia ſecundum Aug. *in lib. de nat. Dæm.* aßignantur. VII. cauſæ, vnde etiam probabiliter coniecturant futura contingentia non quòd illa ſcire certitudinaliter valeant. Prima eſt quia vigent ſubtilitate naturali, quoad operationem intellectus ipſorum: Vnde & ſine diſcurſu, qui neceſſarius eſt in nobis, rationis intelligunt. Secunda quia propter experientiam temporum, & reuelationem ſupernorum ſpirituum plura ſciunt quàm nos. Vnde ex Iſid. allegatur ſæpiùs à Doctoribus triplici acumine ſcire vigent Dæmones, Subtilitate naturæ. Experientia temporum, & Reuelatione ſupernorum ſpirituum. Tertia eſt propter celeritatem motus, vnde quæ in Oriente fieri habent, præcedere poſſunt mira celeritate ad Occidentem. Quarta, quia ſicut ſua potentia, cùm Deus permittit, poſſunt inducere morbos, aërem inficere, & famem inducere, ita poſſunt & illa prædicere. Quinta, quia per ſigna poſſunt ſubtilius prædicere mortem, quàm Medicus videndo vrinam & pulſum. Nam ſicut ille per ſigna videt aliqua in infirmo, quæ ſimplex non conſiderat, ita & Dæmon ea quæ nullus homo videt naturaliter. Sexta, quia ex ſignis quæ præcedunt ab animo hominis, coniecturant ea quæ ſunt, vel erunt in anima, aſtutius prudenti viro. Sciũt enim qui inſtinctus ſunt veriſimiliter ſecuturi, & conſequẽter cuiuſmodi opera. Septima, quia acta Prophetarum, &

Cauſę vnde futura ſciant Dæmones.

Dæmones: ex Prophetis prædicere possunt futura.

& scripta noscunt melius quàm homines, & ex illis multa futura dependent, ideò ex illis multa futura prædicere possunt. Hæc etiam tanguntur 26.q.4. sciendum. Vnde non mirum si periodum hominis scire potest naturalem, licet secùs sit de termino casuali, quòd fieret per incinerationem, quam Dæmon finaliter procurat, quando vt dictum est ipsas inuoluntarias reperit, timens de earum reditu & conuersione: cùm tamen aliàs, quas nouit voluntarias, etiam ad naturalem, & sic vsque ad mortem defendit.

Demus ex vtraque parte exempla, quæ à nobis reperta sunt,& acta. Nam in Basiliensi diœcesi; villa super Rhenum situata nomine *Vberruiler* plebanum conuersatione honestum habuit, illius tamen opinionis seu potiùs erroris, maleficium nihil esse in mundo, sed tantùm in opinione hominum, qui eiusmodi effectus mulierculis attribuebant, quem taliter à suo errore Deus purgare voluit, quòd etiam & alia Dæmonum super præfigendis terminis vitæ maleficis commercia patefierent. Nam dum festinè pontem, ob cuiusdam negotij expeditionem pertransire vellet, obuiam sibi importunitate quandam vetulam habuit, cui dum in pontis accessu locum vt præiret dare noluisset, sed importunè incederet casu vetulam luto intrusit, vnde indignata, in verba contumeliosa prorupit, eíque dixit *Pfaff* impunè non transibis. Sed ille licet verba parum aduerteret, de nocte infra cingulum, vbi surgere è lecto volebat, se maleficiatum sensit, ita vt brachiis hominum aliorum sustentari semper habuit; vbi Ecclesiam visitare volebat, sicque per triennium mansit sub cura tamen domestica matris carnalis. Quibus expletis, dum vetula illa ægrotaret, quam etiam propter verba contumeliosa, quibus minata fuerat, semper suspectam de maleficio sibi illato habuerat, accidit tamen, vt pro confessionis audientia, infirmata ad eum mitteret. Et sacerdos licet importunè diceret: confiteatur Diabolo suo magistro: ad instantiam tamen matris per duos villanos sustentatus inter brachia domum accessit, & ad caput lecti in qua malefica iacebat, sedit. Duo illi villani ab extra auscultare volebant prope fenestram, sic enim stuba in plano erat situata, an maleficium illatum plebano confiteretur: vnde contigit, vt licet intra confessionem mentionem nullam de maleficio illato fecisset, ipsa tamen confessione peracta, dixit: Scis ne tu *Pfaff* quis te maleficiauit? Et dum blandè ille responderet, se nescire, illa subintulit: Tu habes me suspectam, & benè, scias me tibi intulisse tali de causa, vt *suprà* tactum est. Et dum ille pro sua liberatione instaret, dixit: Ecce tempus statutum aduenit, & mori habeo, sed ita disponam, vt paucis diebus euolutis post mortem meam saneris, ita & euenit. Nam illa iuxta statutum à Dæmone terminum obiit, & infra 30. dies quadam nocte sacerdos ex integro se sanum reperit, Nomen sacerdotis dicitur *Pfaff Hæsslin*, iam in diœcesi Argentinen.

Simile in diœcesi Basiliensi, villa *Buchel* prope oppidum *Gervæll* contingit. Mulier quædam capta & tandem incinerata, sex annis Incubum Dæmonem habuerat, etiam in latere viri dormientis in lecto. Et hoc ter in septimana sabbatis, quintis & tertiis feriis, aut aliis noctibus sacratioribus. Tale autem homagium præstiterat Diabolo, vt post septimum annum, in corpore & anima perpetuò sibi dedicata esset. Piè tamen dispensauit Deus. Nam in sexto capta, & igni adiudicata, verè & integrè confessa, veniam creditur à Deo percepisse. Plurimum enim voluntaria ad mortem extitit asserens, quod & si

liberari

liberari posset, mortem tamen amplius præeligeret dummodò potestatem Dæmonis euaderet.

CAPVT III.

De modo, quo localiter transferuntur de loco ad locum.

Contra transuectionem maleficarum, quòd sit impossibilis.

NVnc autem aggrediendum est de earum cæremoniis, & quibus in suis operibus procedunt modis. Et primò de his, quæ erga se & proprias personas operantur. Et quia transferri de loco ad locum corporaliter, est de præcipuis earum actionibus, carnalibus etiam spurcitiis cum Incubis Dæmonibus insistere. De singulis aliqua deducemus, & primo de earum corporali transuectione. Vbi notandum est, quòd hæc transuectio patitur difficultatem, vt sæpiùs tactum est, ex vno duntaxat processu scripturæ, puta 26. q. 5. *Episcopi.* vbi dicitur, ex consilio acquirendi. Illud non est admittendum, quod quædam sceleratæ mulieres post Satan retrò conuersæ. Dæmonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ, credunt se & profitentur cum Diana horis nocturnis, Dea paganorum, vel, cum Herodiade, & innumera multitudine mulierem æquitare super quasdam bestias, & multa terrarum spatia in tempestate noctis silentio pertransire, eíque tanquam Dominæ in omnibus obedire, &c. Quapropter sacerdotes Dei prædicare debent populo, vt nouerint omninò hæc esse falsa, & non à Diuino, sed maligno Spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Siquidem ipse Satanas transformat se in diuersarum personarum species atque similitudines: Et mentem quam captiuam, in somnis deludendo, per deuia quæque deducit, &c.

Et ad hoc prædicantur interdum à quibusdam exempla publicè de S. Germano, & de quodam alio, qui filiam suam super hoc obseruauit, quasi omninò hæc sint impossibilia fieri: Et indiscretè applicantur ad maleficas & earum opera, tanquam vt & singula earum facta in læsionibus hominum, iumentorum, terræ frugum, non sint eis applicanda, eo quòd sicut phantasticè in transuectionibus ita & circa creaturarum læsiones illudantur.

Quæ quidem opinio, cùm in prima quæstione tanquam hæretica sit reprobata: vtpotè contra Diuinam permissionem super Diaboli potentiam, quæ ad maiora vt sic se extendere potest militans similiter, & contra sacræ Scripturæ intentionem, & ad Ecclesiæ sanctæ intolerabile damnum, vbi iam multis annis impunè ex hac pestifera opinione permanserunt, seculari brachio puniendo facultatem amputando. Vnde & in immensum sic creuerunt, vt iam non sit possibile eas eradicare. Ideò diligens lector, ea quæ ibi posita sunt in destructionem illius opinionis considerabit, & ad præsens qualiter transferantur, & quibus modis hoc sit possibile, aduertet; cum responsionibus super exempla quæ ab eis ita medium deducuntur.

Probatur quòd possint malef. corporaliter transferri.

Quòd igitur corporaliter possint transferri, variis modis ostenditur. Et primò ex aliis magorum operationibus. Nam si non possent transferri, hoc esset, vel quia Deus non permitteret, aut quòd Diabolus hoc facere non posset, eò quòd creaturæ repugnaret. Non primum quia vbi maiora, vtique & minora Dei permissione fieri possunt: Sed maiora tam in pueris, quàm in hominibus sæpissimè facta sunt, vtpotè iustis & in gratia constitutis patet.

Campsiones, intelligit permutationes, *Deimechs slinder selt.*

Nam vbi quærunt. An campsiones puerorum opere Dæmonum fieri possint,

poſſint, & an Dæmon localiter poſſit transferre aliquem hominem de loco ad locum, etiam inuitum. Ad primum reſpondet quod ſic, nam & Guilielmus Pariſienſis in vltima parte de vniuerſo dicit: Campſiones puerorum fieri poſſunt, ita quòd Deo permittente Dæmon vicem infantis gerere poteſt, vel etiam tranſlationem facere.: Tales enim pueri ſemper ſunt miſeri eiulantes. Et licet quatuor aut quinque matres vix ſufficerent ad lactandum, nunquam tamen impinguantur, ſed vltra modum ponderoſi exiſtunt. Mulieribus tamen propter nimium terrorem, quem concipere poſſent, nec affirmanda ſunt nec neganda, inſtruendæ ſunt vt literatorum iudicia quærant. Permittit enim Deus propter peccata parentum, cum interdum viri impraegnantibus vxoribus maledicunt: Vellem inquientes vt Diaboli portares, vel ſimilia. Et ſimiliter impatientes mulieres ſæpè ſimilia proferunt: De aliis etiam hominibus, interdum iuſtis, exempla plurima reperiuntur.

Nam Vincent. in ſpec. hiſt. lib. 26. c. 43. ex recitatione Petri Damiani, refert de puero quinquennij cuiuſdam nobiliſſimi viri, qui puer pro tunc monachus factus, à monaſterio nocte illatus eſt piſtrino clauſo, vbi maximè repertus, & interrogatus, dixit ſe per quoſdam ad magnum conuiuium delatum & vt comederet iuſſum: Et pòſt per ſuperiora piſtrino immiſſum.

Quid denique de his magis qui vſitato vocabulo à nobis Necromantici nuncupantur, & per aëra ſæpè à Dæmonibus ad longinqua terrarum ſpacia quandoque vehuntur. Qui etiam aliis interdum hoc idem ſuadentes eos ſecum ſuper caballum qui vtique non verus equus, ſed Dæmon in tali forma exiſtit, vehunt, & vt loquuntur nec vt ſigno crucis ſe muniant, hortantur.

Magi caballo per aera æquitantes.

Et licet duo ſimus hunc tractatum ſcribentes vnus tamen ex noſtris ſæpiſſimè tales vidit & reperit. Nam ſcholaris quidem pro tunc, nunc verò ſacerdos Friſyngenſis diœceſis adhuc ſupereſſe creditur, qui & referre ſolitus eſt ſemel, ſe corporaliter à Dæmone fuiſſe per aëra ſubuectum, & ad remotas partes illatum.

Supereſt ſacerdos alius *Vuerdorff*. oppido prope Lantzhutam, qui pro tunc conſodalis illius exiſtens, oculis propriis illam ſubuectionem vidit: Et qualiter extenſis brachiis, in altum clamando, & non eiulando tranſlatus fuit. Cauſa autem vt idem retulit hæc erat: Nam conuenientibus quadam die multis ſcholaribus, in potagiis ceruiſiæ, omnes in hoc conſenſerant vt ille qui ceruiſiam afferret, nil exponere haberet: & ſic vnus ex ſociis dum pro ceruiſia apportanda exire volebat, oſtium aperiendo, nebulam denſam ante oſtium intuitus fuit, vnde territus rediit, & quòd potum adferre nollet cauſam aperiendo eis inſinuauit. Tunc idem qui illatus fuerat, indignatus, dixit: Et ſi Diabolus adeſſet potum apportabo. Et ſic exiens, aliis omnibus tunc videntibus, per aëra ſubuectus fuit.

Scholaris ex potagio ceruiſiæ apportatus.

Verùm quidem, quòd non ſolùm vigilantibus, ſed dormientibus talia accidere poſſint, fateri neceſſe eſt: vt videlicet dormiendo per aëra localiter & corporaliter transferantur.

Dormientes etiam transferuntur. Quin ſomno tecta ſcandunt.

Patet & de quibuſdam qui ſuper tegulas domorum & ædificia altiſſima, ſomniando incedunt: nec quicquam eis obſtare poteſt ad eorum tranſitum, tam in altum, quàm in profundum: Et ſi propriis nominibus ab aliis circumſtantibus vocantur, ſtatim ad terram quaſi colliſi ruunt.

Hæc vtique opere Dæmonum fieri plures arbitrantur, & non abſque ratione. Nam cùm Dæmones ſint in multiplici differentia: Aliqui de inferiori choro Angelorum, qui etiam exiguis pœnis vltra pœnam damni, quam æterna

Diaboli ex inferiori choro.

æternaliter patientur, tanquam pro paruis delictis cruciantur: qui etiam neminem poſſunt lædere, ſaltem grauiter, ſed ſolùm principaliter ioculationes exercere. Vbi etiam alij Incubi ſunt vel Succubi punientes nocturno tempore homines, vel peccato luxuriæ coinquinantes eos. Non mirum ſi etiam his truſis inſiſtunt.

Procuratores Dæmones.

Poteſt deduci veritas ex dictis Caſſiani. *colla.* 1. vbi dicit, tot eſſe immundos ſpiritus, quot in hominibus ſtudia, non dubiè comprobatur. Nam nonnullos eorum quos etiam Paganos vulgus appellat, nos verò *Grollen:* & abundant in regno Noruegiæ, aut *Schretel* ita ſeductores & ioculatores eſſe manifeſtum eſt, vt certa quæque loca, vias iugiter obſidentes, nequaquam tormentis prætereuntes lædere poſſunt deriſu tantummodo & illuſione contenti, fatigare eos potiùs ſtudeant, quàm nocere. Quoſdam verò ſolummodò innociuis incubationibus hominum pernoctare. Alios itaque eſſe furori ac truculentiæ deditos, vt non ſint contenti illorum tantummodo corpora, quos ſuppleuerint, atroci dilatione vexare, ſed etiam irruere ſupereminus tranſeuntes, atque affligere illos ſæuiſſima cæde feſtinent. Vult dicere, quod non tantùm obſident, imò etiam horribiliter cruciant, quales illi *in Euangelio, Matth.* 8. deſcribuntur.

Schretel Grollen in Noruegia quas aliàs, Paganos vocant.

Ex quibus concludere poſſumus primum quod non eſt dicendum maleficas non transferri localiter, eò quòd Deus non permittat. Si enim iuſtos & innocentes, aut etiam ſuper Magos permittit, quomodo non ſuper illas ex toto ſe Diabolo deuouentes? Et vt cum timore loquamur: Nónne Diabolus Saluatorem noſtrum ſuſtulit, & duxit & ſtatuit hinc inde, vt Euangelium teſtatur.

Chriſtus à Diabolo in primam templi ablatus.

Nec etiam ſecundum ſuffragatur aduerſariis, quia ſi Diabolus hoc facere non poſſit: cui, vt in ſupradictis patuit, tanta ineſt virtus naturalis, omnia corporalia excedens, quòd nulla virtus terrena ei comparari poteſt. Iuxta illud: Non eſt poteſtas ſuper terram, &c. Imò ipſi Lucifero tanta naturalis ineſt poteſtas ſeu virtus, qua maior etiam inter Angelos bonos in cœlo non exiſtit. Sicut enim omnes Angelos in naturalibus exceſſit: & naturalia per caſum non ſunt imminuta, ſed tantummodò gratuita, ideò adhuc in eo remanent, licet obſcurata & ligata. Vnde gloſſa *ibidem* ſuper illud: Non eſt poteſtas ſuper terram, &c. Et ſi omnia ſuperat, meritis tamen ſanctorum ſubiacet.

Luciferi poteſtas æqualis poteſtati bonorum Angelorum.

Diabolus meritis ſubiacet ſanctorum.

Nec valet ſi quis duo obiiceret. Primo, quòd anima hominis poſſet reſiſtere, & quòd textus videtur ſentire de vno in ſingulari, ſcilicet, Lucifero, cùm in ſingulari loquatur. Et quia hic fuit, qui Chriſtum in deſerto tentauit, & primum hominem ſeduxit, iam autem religatus ſit, & alij Angeli non ſint tantæ virtutis, cùm ipſe omnes excedat. Ideò alij malos homines transferre localiter per aëra non poſſunt.

Non valent inſtantiæ. Primò dicamus de Angelis. Nam minimus Angelus omnem humanam virtutem incomparabiliter excedit. Rationes ſumuntur ex pluribus. Primò, quia virtus ſpiritualis fortior virtute corporali, ſicut virtus Angeli, aut etiã animæ ſuperior quàm virtus corporalis. Secundò quoad animam: Quia cùm omnis forma corporalis eſt forma indiuidua per materiam, & determinata per hæc, & nunc provt iam anima noſtra exiſtit: formæ autem immateriales ſunt abſolutæ & intelligibiles. Vnde etiam poteſtatem habent abſolutam, & vniuerſaliorem. Ideò anima coniuncta non poteſt ita ſubitò transferre corpus ſuum localiter, nec in altum eleuare. Benè autem faceret, cùm eſſet ſeparata,

Deo permittente : quæ omnia à fortiori poteſt ſpiritus omninò immaterialis : provt eſt Angelus tam bonus, quàm malus. Sicut etiam Angelus bonus tranſtulit Abachuc in momento à Iudæa in Chaldæam. Et ex hac ratione etiam concluditur, quòd illi qui de nocte in ſomnis per alta ædificia vehuntur, non feruntur à propriis animalibus, nec ex influentiis corporum cœleſtium, ſed ab aliqua excellentiori virtute, vt *ſuprà* patuit.

Tranſlatio Abachuc.

Tertiò, quòd ſicut natura corporalis, nata eſt moueri immediatè à natura ſpirituali, ſecundum locum : tum quia motus localis eſt primus motuum. 8. *Phyſic.* tum quia perfectior eſt inter omnes motus corporeos, vt *ibidem* probat Philoſophus ea ratione, quia mobile ſecundum locum, non eſt in potentia ad aliquid extrinſecum, inquantum huius, ſed ſolùm ad aliquid extrinſecum.

Vnde etiam non tam à Doctoribus ſanctis, quàm & Philoſophis concluditur, quòd ſuprema corpora, ſupple cœleſtia, mouentur à ſubſtantiis ſpiritualibus, & ſeparatis bonis & ſecundum naturam & voluntatem. Tum etiam quia videmus quòd anima primò & principaliter mouet corpus motu locali.

Corpora cœleſtia mouentur ab intelligentiis.

Ideò dicere oportet quod ratio corporis humani, nec quantum ad ipſum corpus, nec quantum ad ipſam animam obſtare poteſt, quin vtrunque moueri poſſit ſubitò, Deo permittente, de loco ad locum à ſpirituali ſubſtantia bona ſecundum voluntatem & naturam, quandiu boni & in gratia conſtituti transferuntur, aut bona ſecundum naturam, non autem ſecundum voluntatem, quando mali transferuntur. Si cui placet videre S.Thom. *in* 1.*part. q.*90. *per tres ibidem articulos*, aut etiam *q. de malo*, ſeu etiam *in* 2 *ſent. diſt.*7. *de poteſtate Dæmonũ ſuper effectus corporales.*

Modus autem transferendi talis eſt: Nam vt ex præcedentibus patuit, vnguentum ex membris puerorum, præcipuè interemptorum ab eis ante baptiſmum conficere habent ad Dæmonis inſtructionem, ſedile aliquod, aut lignum inungere, quo facto, ſtatim in aëra feruntur, & hoc ſiue de die, ſiue nocte, viſibiliter, ſeu etiam, ſi id volunt inuiſibiliter, ſecundum quòd Dæmon & obſtaculum alicuius corporis, alterum corpus occultare poteſt, vt in prima parte tractatus, de præſtigioſa apparitione operum Dæmonum patuit. Verum licet Dæmon per tale vnguentum, vt plurimum huiuſmodi practicat, in finem, vt baptiſmi gratia infantes priuet & ſaluatione, tamen & abſque his pluries efficere viſus eſt vbi per animalia, quæ vtique non animalia vera, ſed Dæmones ſub formis illis exiſtentes, ipſas tranſuexerunt : aut etiam aliquo ſine exteriori adminiculo ſolummodò Dæmonis virtute viſibiliter operante, interdum transferuntur.

Vnguent ad transferendum præparata.

Res Geſta de viſibili & diurna trãſuectione : In oppido *Baldshut* ſuper flumen Rhenum, Conſtantienſis diœceſis, malefica quædam oppidanis cùm eſſet plurimùm odioſa, & ad quaſdam celebrandas nuptias non fuiſſet inuitata, cùm tamen benè omnes oppidani illis intereſſent, ipſa indignata, vindicare ſe æſtimans, Dæmonem aduocat, & ſuæ triſtitiæ cauſam aperit, vt grandinem excitare vellet, & cunctos de chorea diſpergere petit: quo annuente, ipſam ſubleuauit, & per aëra ad montem prope oppidum, videntibus certis paſtoribus tranſuexit, & vt poſtmodum faſſa fuerat, cùm aqua ſibi deeſſet ad fundendum in foueam, (quem modum, vt patebit, vbi gradines excitant, obſeruant,) ipſa in foueam, quam paruam fecerat, vrinam loco aquæ immiſit, & cum digito, more ſuo, aſtante Dæmone mouit, & Dæmon ſubitò

Exẽplũ de Vualdhutenſi Veneſica, quæ viſibiliter tranſlata fuit.

illum

illum humorem ſurſum eleuans grandinem vehementem in lapidibus ſuper chorizantes tantummodò & oppidanos immiſit. Vnde ipſis diſperſis, & de cauſa illius mutuò conferentibus, malefica oppidum poſteà ingreditur, vnde ſuſpicio magis aggrauatur. At verò, cùm paſtores ea quæ viderant recitaſſent, ſuſpicio vehemens in violentiam creuit. Vnde capta, & faſſa, quòd ea de cauſa, nimirum quia inuitata non fuerat, talia perpetraſſet: ob multa etiam alia maleficia ab ea perpetrata, incinerata fuit.

Et quia publica fama de huiuſmodi tranſuectionibus etiam apud vulgares continuè volat, non expedit plura ad hoc probandum de his hic inſerere. Tantummodò hæc ſufficiant aduerſus illos, qui huiuſmodi corporales tranſuectiones aut omninò negant, aut quòd ſolummodò imaginariè & phantaſticè fiant, affirmare conantur. Qui vtique in ſuo errore ſi relinquerentur, parum eſſet, imò nec aduertendum, dummodò in fidei contumeliam ipſorum error non vergeret. Attento autem, quòd illo errore non contenti, etiam alios inſerere & publicare in maleficarum augmentationem, & fidei detrimentum non verentur: dum afferunt quòd omnia maleficia, quæ eis iuſtè, tanquam inſtrumentis Dæmonum, verè & realiter imputantur, eis tantummodò imaginariè & illuſoriè, tanquam innoxiis eſſe imputanda, ſicuti & ipſa tranſuectio phantaſtica. Vnde & pluries impunè in magnam creatoris contumeliam, & grauiſſimum iam ipſorum augmentum remanſerunt.

Transformatio in deterius. Nec argumenta etiam à principio adducta eis ſuffragari poſſunt. Nam primum cùm allegant *capitulum Epiſcopi. 26. q. 5.* Vbi aſſeritur, quod tātùm phantaſticè & imaginariè transferantur, quis tam inſipiens, qui velit concludere, quòd non poſſint etiam corporaliter transferre. Sicut enim ex fine illius capituli, vbi ponitur, quod qui credit poſſe hominem in melius vel in deterius tranſmutari, aut in aliam ſpeciem transformari, infideli & pagano deterior ſit cenſendus: quis poſſit concludere quòd non poſſint homines in beſtias præſtigioſa illuſione transformari, aut etiam de ſanitate in infirmitates tanquam meliori in deterius tranſmutari. Iam talis, qui ſic in cortice verborum canonis laboraret, vtique contra mentem omnium Doctorum Sanctorum, imò & contra Scripturæ Sacræ proceſſum ſentiret.

Ex quibus multipliciter oppoſitum apparet, vt ex ſupradictis in pleriſque locis circa primam partem tractatus deductum eſt. Oportet ergo ad nucleum verborum attendere, iuxta quod in prima quæſtione primæ partis tractatus tactum eſt hoc circa ſolutionem ſecundi erroris inter tres, qui ibi reprobantur: quòd quatuor iniunguntur prædicatoribus populo ad prædicandum, transferuntur enim & corporaliter, & phantaſticè. Iuxta quòd ex earum propriis confeſſionibus patet, non tam illarum quæ incineratæ fuerunt, quàm etiam aliarum, quæ ad fidem & pœnitentiam redierunt.

Vtroque modo & illuſoriè & verè transferuntur. Inter quas & illa in oppido Briſiaco interrogata à nobis, an ne phantaſticè & illuſoriè aut corporaliter poſſent transferri: reſpondit quòd vtroque modo. Si enim caſu aliquo nollent corporaliter transferri, ſcire tamen vellent omnia quæ in concione illa ab earum conſodalibus agerentur, tunc talis ab eis ſeruaretur modus, vt illa in nomine omnium Diabolorum ad latus ſiniſtrum ſe reponeret ad cubitum: ex tunc quaſi vapor quidam glaucus ex eius ore procederet. Vnde ſingula quæ ibi agerentur perlucidè conſiderarent, ſi verò corporaliter transferri vellent, modum ſupradictum ſeruare neceſſe eſſet.

Præterea in casu, quo Canon ille nudè absque omni declaratione intelligendus esset, quis tam stolidus, vt propter ea omnia eorum maleficia & nocumenta esse phantastica & imaginaria affirmaret, cum ad sensum omnibus appareat contrarium? Eo præcipuè, quòd plures sint superstitionum species: vtpote quatuordecim: Inter quas maleficarum species, supremum in maleficiis & nocumentis continet gradum: & species Pythonum, ad quam reduci possunt, qui phantasticè vehuntur minimum gradum.

Demum nec exempla ex Legenda Sancti Germani, aut aliorum quorumcumque eis suffragantur. Vtique quia possibile erat Dæmonibus, vt seipsos ad latera, viri dormientis, tempore intermedio, quo scrutinium de vxoribus fiebat, applicarent, quasi viris condormirent: quod tamen factum fuisse propter honorem Sancti non asseritur: censsus tamen ponitur, vt non credatur esse impossibile: oppositum illius quòd in Legenda ponitur.

Legenda S. Germani.

A simili responderi potest ad quascumque alias obiectiones, quia sicut inueniuntur, quòd quædam tantummodò imaginariè, ita etiam reperiuntur in scriptis Doctorum, plures fuisse corporaliter translatas. Si cui placet, Thomam Brabantinum *in libro suo de Apibus* inspicere, mira inueniet, tam de imaginaria, quàm etiam corporali hominum transuectione.

Tho. Brabantini Apiarium

CAPVT IV.

Sequitur de modo, quo se Incubis Dæmonibus subijciunt.

SEd quantum ad modum, quo maleficæ Dæmonibus Incubis se subiiciunt, sex sunt videnda. Aliqua ex parte Dæmonis & corporis ab eo assumpti, ex quo elemento sit illud formatum. Secundò ex parte actus, an semper cum infusione seminis ab altero recepto. Tertiò, ex parte temporis & loci, an potius vno quam altero tempore se exerceat. Quartò, an visibiliter se agitet ex parte mulieris, & an tantummodo illæ, quæ ex huiusmodi spurcitiis procreantur à Dæmonibus frequententur. Quintò, an illæ quæ ab obstetricibus tempore partus Dæmonibus inferantur. Sextò, an remissior vel intensior sit in talibus ipsa Venerea delectatio: & primò super assumpti corporis materia & qualitate.

Ex quo elemento Incubi formẽtur.

Dicendum quòd aëreum corpus assumit, & quod aliquo modo est terrestre, in quantum habet terræ proprietatem per condensationem, quòd sic declaratur. Nam quia aër in se non est figurabilis, nisi secundum figurationem corporis alterius in quo includitur: vnde etiam minimè suis terminis terminatur, sed tantummodò alienis, & vna pars aëris alteri continuatur. Ideò simpliciter, vt sic, non potest corpus aëreum assumere.

Attento autem, quòd aër est maximè trāsmutabilis & vertibilis in quodcumque: cuius signum est, quòd quidam nitentes corpus à Dæmone assumptum scindere gladio, vel perfodere, id efficere non valuerunt: quia partes aëris diuisi statim continuantur de nouo: Ex quo patet, quòd in se aër benè est competens materia. sed quia non potest figurari, nisi aliquid aliud terrestre sibi adiungatur, ideò oportet quòd aër ille sit aliquo modo inspissatus, & ad proprietatem terræ accedens, seruata tamen aëris veritate. Et hanc condensationem facere possunt Dæmones, & animæ separatæ per vapores grossos ex terra eleuatos, & per eorum motum localem eos congregando

Nitentes dæmones vulnerare.

gando & figurando, in quibus manent tanquam motores tantùm, & non vt infamatores, vitam illi corpori formaliter influentes: quia sic fluit ab anima in corpus coniunctum. Sunt autem in suis sic assumptis & figuratis corporibus, sicut nauta in naui, quem ventus mouit.

Anima est vt nauta in naui.

Vnde quando quæritur, quale sit corpus? Quantum ad materiam à Dæmone assumptum. Dicendum, quòd de eo aliud est loqui quantum ad principium assumptionis, & aliud quantum ad terminum. Quia quoad principium, sic est aër, quantum ad terminum, est aër inspissatus, ad proprietatem terræ accedens. Hæc autem omnia possunt Dæmones, Deo permittente, ex natura, cùm natura spiritualis sit superior natura corporali. Vnde & necesse habet sibi obedire, quò ad motum localem, non autem quò ad formarum naturalium, tam accidentalium quam & substantialium susceptionem, nisi in aliquibus paruis creaturis: & hoc adminiculo alicuius alterius agentis, vt *suprà* tactum est. Per motum autem localem, nulla forma ponitur in remota: vnde sic ad nutum mouere possunt cum aliis circumstantiis.

De corporibus Angelorum assumptis naturaliter.

Ex quibus tamen si quis incidentaliter quæret, quid sentiendum vbi angelus bonus, vel malus aliqua opera vitæ exerceret per corpora vera naturalia & non aërea, sicut in asina Balaam, per quam Angelus loquebatur, & vbi Dæmones in obsessis corporibus agitantur. Dicendum, quòd illa corpora non dicuntur esse assumpta, licet tamen occupata. Inspiciantur dicta Doctoris *in 2. distinctio.* 8. An Angeli corpora assumant. Sed maneamus in proposito.

Dæmones in assumptis corporibus, cum Maleficis loquuntur, vident, audiunt, comedunt & generant, quomodo hæc sunt intelligenda: & hæc est secunda pars huius primæ difficultatis.

Ad vocẽ quæ requiratur.

Dicendum ad primum, quòd ad veram locutionem tria requiruntur, scilicet pulmo cum retractione aëris, quæ non solùm propter vocem, sed propter refrigerium est cordis, vnde & muti habent attractionem necessariam.

Secundò requiritur, quòd formetur ex percussione corporis in aëre, cum quis ligno percutit in aëre vel campana sonum facit magnum vel paruum: quia materia in se sonorabilis, cùm percutitur cum sonabili instrumento, redditur sonus secundum quantitatẽ corporis & recipitur in aëre, & multiplicatur vsque ad aures audientis, qui si est remote post spatium, vt videtur præuenire habet.

Tertiò requiritur vox: & dici potest, quòd sonus in corporibus inanimatis, dicitur vox in animatis corporibus: & ibi est lingua, quæ aërem respiratum & iterum emissum percutit in instrumento & vase fuso à Deo & viuo naturaliter, quod non est campana: Ideo quia ibi sonus, hic vox dicitur. Et hoc tertium potest exemplificari per secundum, vt patet, & hæc ideò posui, vt prædicatores habeant modum tradendi populo.

Quartò requiritur, vt ille qui vocem format, conceptum mentis vult alteri per vocem exprimere, vt ipse intelligat, ideò illam vocem organizat, id est, distinguit successiuè in ore per linguam dentes percutiendo, & per labia claudendo & aperiendo, percussum aërem in ore ad aërem extrinsecum emittendo, vt sic multiplicando successiuè vsque ad aures audientis, qui tunc intelligit conceptum mentis.

Ad propositum. Dæmones carent pulmone & lingua, quam tamen artificatam ostendere possunt, iuxta corporis conditionem, sicut & dentes & labia:

Quomodo Dæmones loqui possint.

labia: vnde non verè & propriè loqui poſſunt. Sed quia intelligunt, & intellectum mentis vbi exprimere volunt, tūc non per voces, ſed per ſonos, qui habent quandam ſimilitudinem vocum, aërem non reſpiratum, & attractum, vt in hominibus, ſed incluſum in corpore aſſumpto percutiunt, & ad aërem extrinſecum articulatim emittunt vſque ad aures audientis. Et quòd abſque aëre attracto & non reſpirato poſſit fieri vocis ſimilitudo, patet per cætera animalia non reſpirantia, quæ dicuntur vocare, & certa alia inſtrumenta, vt dicit Philoſ. *in 2 de Anima*. Halec enim dum capitur, extra aquam ſubitò vocem emittit, & moritur.

Poſſunt hæc applicari ad ea quæ ſequuntur vſque ad vim generatiuam, excluſiuè tamen ad bonos Angelos: Si quis velit vlterius ſpeculari de locutione Dæmonum in obſeſſis corporibus: Ibi enim vtuntur corporalibus inſtrumentis veri corporis obſeſſi: quia illis illabuntur ſic intelligendo infra terminos corporalis quantitatis, & non infra terminos eſſentiæ, neque corporis, neque animæ. Da differentiam inter ſubſtantiam, & quantitatem, ſeu accidens: ſed de his nihil ad propoſitum. Si cui autem placet, inſpiciat Sanctum Thom. *in 2. ſentent. diſt. 8. art. 5.*

Dæmones in obſeſſis quomodo loquātur.

Conſequenter autem qualiter vident & audiunt: dicendum: quòd quia duplex eſt viſio, Spiritualis & Corporalis. Et prima in infinitum excedit alteram, tum quia penetrat, tum quia per diſtantiam non impeditur, iuxta luminis facultatem quod ſibi deſeruit. Ideò dicendum, quod nullo modo videt Angelus, ſiue bonus, ſiue malus per oculos corporis aſſumpti, nec aliquid corporale ſibi deſeruit, ſicut tamen in locutione deſeruit ſibi aër, & percuſſio aëris ad ſonum procurandum, & vlterius ad multiplicandum vſque ad aures audientis: Vnde oculi eorum ſunt oculi depicti. Libenter autē ſub his ſimilitudinibus hominibus ſe offerunt, vt eis eorū proprietates, quas naturaliter habent, & loqui, ſpiritualiter per huiuſmodi opera manifeſtent.

Quomodo Angeli & Dæmones videant.

Angelorū oculi ſunt oculi picti.

Ideò enim & Patribus ſancti Angeli ſæpè apparuerunt ex Dei ordinatione & eius permiſſione Malis hominibus ſeſe manifeſtant, vt homines eorum proprietates cognoſcentes, illis ſe aſſocient, hic in culpis & alibi in pœnis.

Vnde Dionyſius *Cœleſtis Hierarchiæ in fine* dicit: Ex omnibus partibus humani corporis docet Angelus ſuas proprietates cōſiderare: concludendo, quòd corporalis viſio, cùm ſit operatio corporis viuentis per organum corporale, quibus Dæmones in ſe carent, ideò in aſſumptis corporibus, ſicut ſimilitudines membrorum habent, ita & ſimilitudines operationum.

Cur Angeli impiis appareant.

Et ſimiliter dicere poſſumus de eius auditu, qui multùm nobilior corporali, eò quòd conceptum mentis & animæ locutionem ſubtiliùs cognoſcere poteſt quàm homo, audiendo conceptum mentis per verba corporalia expreſſum. Vide Sanctum Thomam *in 2. ſentent. diſtinct.* 8. Si enim in vultu hominis legitur ſecreta eius voluntas, & ex motu cordis & qualitate pulſus, à Medicis paſſiones animæ cognoſcuntur, à fortiori per Dæmones.

Auditus Angelorum.

Sed quoad comeſtionem dicamus, quod completa ratio comeſtionis quatuor habet. Diuiſionem cibi in ore, & traiectionē in corpus, virtutē corporis potentis digerere: & quartum, conuertere neceſſarium nutrimentum, & ſuperfluum eiicere. Angeli, quicunque prima duo in aſſumptis corporibus comedendo faciunt, tertium & quartum non poſſunt, ſed loco virtutis digeſtiuæ & eiectiuæ, adeſt eis virtus alia, quæ cibis diſſoluitur ſubitò in præiacentem materiam. In Chriſto etiam fuit vera comeſtio in omnibus, quia habuit virtutem nutritiuam &

Comeſtio Angelorū qualis.

Chriſtus quomodo comederit.

& conuersiuam, non autem conuertendo in suum corpus quia illæ virtutes fuerunt glorificatæ, sicut & corpus: vnde etiam resoluebatur cibus in corpore subitò, sicut qui aquam in ignem proijceret.

Quomodo, maleficæ actus carnales cum Incubis Dæmonibus exercent, & qualiter ex his multiplicantur.

SEd quoad actus carnales de quibus principaliter intenditur, quos etiam cum maleficis tanquam Incubi, in assumptis corporibus exercent, nulla subest difficultas ex præmissis, nisi fortasis, quis dubitaret, An præsentes maleficæ huiusmodi spurcitiis intenderent: & an originem maleficæ ex his spurcitiis sumpserunt.

Vetus familia maleficarũ.

Ad has duas dubitationes respondendo: dicamus ad primam quidquid de præcedentibus Maleficis ante annos incarnationis Dominicæ mille & quadringentos, Vel circa iter actum sit. An videlicet his spurcitijs inseruiebãt sicut ab illo tẽpore modernæ maleficæ hoc ignoratur eo quòd nusquam hoc quòd experientia iam edocuit, historia disseruit, maleficos enim semper fuisse, & ex eorũ prauis operibus plurima nocumẽta hominibus iumentis, & terræ frugibus euenisse, sicut & Incubos & Succubos Dæmones, nemo qui historias peragrat dubitare potest, cùm traditiones Canonũ & Sacrorũ Doctorũ plurima à multis centenis annorũ de ipsis in posterũ reliquerunt & tradiderunt. Licet in hoc sit differentia, quòd Incubi Dæmones in retroactis temporibus infesti fuerunt mulierculis contra ipsarum voluntatem, provt Nider *in suo Formicario*, & *in libro de vniuersali bono*, siue *de Apibus* Thomas Brabantinus plurima recitat.

Thomas Brabantinus de Apibus.

Huic autem positioni, qui asseritur, præsentes maleficas huiusmodi spurcitiis Diabolicis esse infectas, non nostra sententia intantum adhæret, quantum ipsarum maleficarum experta testimonia, quæ cuncta illa reddiderunt credibilia non iam, vt hactenus, inuitis animis, sed sponte pro voluntate fœtidissima miserabili seruituti se subijciẽtes. Quotquot enim à nobis seculari brachio ad puniendum relictæ fuerunt in variis Diœcesibus, præcipuè in Cõstantiensi, & in oppido Rauenspurg. multis annis his inhæserunt spurcitiis certis sub vigesimo, aliis sub duodecimo, aut sub trigesimo anno, & sẽper cũ fidei abnegatione, in toto vel in parte: testes sunt *ibidem* omnes incolæ. Demptis enim secretè pœnitentibus, & ad fidem reuersis, non minus quàm quadraginta & octo in quinque annis igni traditæ fuerunt: nec tamen illis accommodata rides, quantum sponte reuersis ad pœnitentiam, credulitas adhibita fuit: omnibus in hoc concordantibus, quòd huiusmodi spurcitiis in augmentum huius perfidiæ habent insistere. De quibus etiam sigillatim *in secunda parte operis*, vbi eorum particularia opera describentur, tractabitur, obmittendo ea, quæ & socius noster, Inquisitor Cumanus in Comitatu Burbię peregit, qui & in spatio vnus anni, qui fuit Millesimus quadringentesimus octuagesimus quintus, quadraginta & vnam maleficam comburi fecit: Et omnibus publicè asserentibus, vt dictum est, illis spurcitiis Diabolicis inhæsisse. Constant ergo omnia, aut visus vel auditus propria experientia, aut fide dignorum relatibus.

48. Maleficæ combustæ.

In confirmationẽ perfidiæ concubũs maleficæ cum Dæmonibus.

41. Maleficæ combustæ.

Quoad secundum, vbi difficultatur, an ipsi malefici ex his spurcitiis originẽ sumpserũt. Dicamus secundum Augustinum, hoc vtique verum esse, omnes superstitiosas artes ex pestifera societate hominum & Dæmonum originẽ sumpsisse. Sic enim dicit *libro* 1. *de doct. Christ.* & habetur 26. *q.* 2. *illud quòd est*: Omnes artes huiusmodi, vel nugatoriæ

An malefici ex Incubis & Succubis sint.

Vnde noxiæ artes.

riæ vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & Dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ conſtituta, penitus ſunt repudiandæ. Illo attento, manifeſtum eſt, quòd ſicut diuerſæ ſunt ſpecies ſuperſtitionis, ſeu magicæ artis, ita & diuerſæ ſunt eorum ſocietates: & ſicut ſpecies maleficorum inter quatuordecim illius artis ſpecies peſſima exiſtit, quia non per pactum tacitum, ſed expreſſum, vltra hoc, quòd cultum latriæ per fidei abnegationem ipſis Dæmonibus habent exhibere: Ideò & peſſimam cum ipſis conuerſando retinent ſocietatem; iuxta mulierum, quæ ſemper vanis delectantur, conditiones. Attento inſuper iuxta Doct. S. Thom. *in 2. ſentent. diſt. 4. art. 4. in ſolutione vnius argumenti*, vbi quærit.

Geniti ex Dæmonibus ſunt potentes.

An geniti ex huiuſmodi Dæmonibus modis peractis, ſint maioris virtutis quàm alij homines? Reſpondet hoc verum eſſe, non ſolùm ex textu ſcripturæ, *Gen. 6.* Iſti ſunt potentes à ſeculo, &c. Sed etiam ea ratione, quòd Dæmones poſſunt ſcire virtutem ſeminis deciſi. Primò, ex diſpoſitione eius à quo deciſum eſt. Secundò mulierem proportionatam ad ſeminis illius ſuſceptionem.

Multiplicatio ex Incubo natorum.

Tertiò, conſtellationem iuuantem ad effectum corporalem. Et quartum addere poſſumus, etiam ex ſuis verbis, ſcilicet ipſius geniti complexionem optimam, ad effectus illi proportionatos. Ex quibus omnibus ſic concurrentibus concluditur, quòd tales ſic geniti, ſunt fortes & magni corpore.

Ideò ad propoſitum, cum quæritur: An malefici ex his ſpurcitiis originem ſumpſerint, dicamus. Originem ſumpſerunt vtique ex peſtifera mutua ſocietate, vt ex primo notabili patuit. Multiplicationem verò non ſumpſiſſe ex illis ſpurcitiis, nemo negare poteſt ex ſecundo notabili, cùm non delectationis, ſed corruptionis cauſa illius Dæmones intendunt. Erit ergò talis ordo, quod Succubus Dæmon ſi ab homine ſcelerato ſemen decidat, qui eſt proprius illi homini deputatus, & noluerit ſe Incubum facere ad maleficam, tradit illud ſemen Dæmon mulieri ſeu maleficæ deputat: & ille ſub certa conſtellatione ſibi deſeruiente, vt talis genitus, vel genita fortis viribus ad peragenda maleficia perſiſtat, ſe Incubum maleficæ faciet.

Nec obſtat quòd illi de quibus textus loquitur, non fuerunt malefici, ſed tantummodo gigãtes, & viri & famoſi & potentes, quia vt ſuperius dictum eſt, maleficia non fuerunt perpetrata tempore legis naturæ, & hoc propter recentem memoriam creationis mundi: Vnde Idololatria locum habere non potuit; iam autem malitia hominum excreſcente, Diabolus maiorem ad ſeminandum hoc genus perfidiæ reperit opportunitatem. Sed neque illi termini in bonum virtutis intelligi poſſunt, vbi illi aſſeruntur, fuiſſe viri famoſi dicebantur.

Non fuerunt maleficæ ante Noam.

An ſemper cum deciſione ſeminis Incubus Dæmon maleficam aggreditur.

Ad illud etiam vbi quæritur: An ſemper cum infuſione ſeminis, &c. Reſpondetur cùm mille nocendi habeat modos & artes, vtpotè quia principio ruinæ ſuæ conatur Eccleſiæ vnitatem reſcindere, & humanum genus omnibus modis euertere. 16. *q. ſecunda.* Ideò de iſtis regula infallibilis non poteſt dari, ſed probabilis diſtinctio: videlicet, quòd aut malefica annoſa eſt, & ſterilis, aut non. Si ſic tunc vtique abſque ſeminis deciſione, cum ad nihilum valeret, & Dæmon in ſuis operibus etiam quantum poteſt ſuperfluitatem ſubterfugit, ſicut & natura maleficam aggreditur. Vel etiam ſi ſterilis

rilis non ſit, tamen delectationis cauſa, ex parte maleficæ cauſandæ ipſam aggreditur. Si verò ad impregnationem diſpoſita, tunc ſi commode ſemen à viro deciſum habere poteſt, cum illo ipſam aggredi ob infectionem prolis non differt.

Differt ſemen emiſſum & ſemen deciſum.

Verùm ſi quis quæreret: An ſemen emiſſum per nocturnam pollutionem, ita colligere poſſit, ſicut deciſum per actum carnalem. Ad hoc probabilis poteſt dari ratio, quòd non: licet aliis videri poteſt oppoſitum. Nam attento quòd Dæmones, vt præmiſſum eſt, virtutem ſeminis generatiuam attendunt, & talis vis in ſemine per actum carnalem amplius effunditur & conſeruatur ſcinditur ſemen per pollutionem nocturnam, emiſſam tantummodò ex ſuperfluo humore & non cum tanta vi generatiua deſcinditur. Ideò cum eo ſe minus exercere ad generationem prolis creditur, niſi fortaſſis vim illam adeſſe ſemini intelligeret.

Dæmones fœtum in vtero inficiunt.

Sed & hoc omninò negare non poſſumus, quòd malefica maritata, & per maritum impregnata, etiam per commixtionem alterius ſeminis Incubis Dæmon cõceptum inficere poteſt.

An potius vno tempore quàm altero Incubus ſe exerceat & ſimiliter de loco.

AD illud, an obſeruet tempora & loca. Dicendum quòd vltra obſeruantiam temporum, quoad conſtellationes quas obſeruat, quando ad prolis infectionem operatur. Obſeruat etiã certa tempora, quando non infectionis, ſed venereæ voluptatis cauſa, ex parte maleficæ exercendæ agitatur: & ſunt ſacratiora totius anni tempora: vt natalis Chriſti, Paſchatis, & Pentecoſtes ſolẽnitatibus & aliis feſtiuis diebus.

Et hoc faciunt triplici ex cauſa. Primò, vt ſic malefici non ſolùm perfidi per apoſtaſiam à fide, verùm etiam Sacrilegi vitium incurrant, in quibus ipſi Dæmones vt ipſe creator amplius offendatur, & grauius in propriis animalibus maleficæ condemnentur.

Cur Satan ad exercenda ſua maleficia ſacratos feſtos dies eligat.

Secunda cauſa, quòd cùm Deus ſic grauius offenditur, eis maiorem poteſtatem ſæuiẽdi in homines & puniendi illos, ſiue in rebus, ſiue in corporibus, etiam innoxios relinquat. Quòd enim dicitur: Filius non portabit iniquitatem patris, &c. intelligitur quoad æternam punitionem, temporali autem ſæpiſſimè innoxij propter aliorum facinora afflictione puniuntur. Vnde & alibi Deus clamat: Ego Deus fortis & zelotes, viſitans peccata parentum in tertiam & quartam generationem. Talis punitio patuit in filijs Sodomitarum ſubmerſis, propter parentum ſcelera.

Quomodo filius portet iniquitatem patris.

Tertia cauſa, vt maiori opportunitate plures ruere faciant, præſertim iuuenculas, quæ feſtiuis diebus otio & curioſitatibus dum amplius inſiſtũt, eò faciliùs à maleficis vetulis ſeducantur: prout in terra natiuitatis vnius ex his Inquiſitoribus, (cùm duo ſimus hoc opus colligentes) contigit.

Feſtiui dies ad otioſã curioſitatem conducũt.

Nam iuuencula quædam & virgo deuota ſollicitata feſtiua die ab vna vetula, vt ſecum per gradus ad cameram aſcenderet, eò quod certi iuuenes pulcherrimi ibidem eſſent incluſi & dum illa annueret, aſcendentibus ſimul vetula præcedente, iniunxit iuuenculæ, ne ſe ſigno crucis muniret. Et licet illa annuiſſet, occultè tamen ſigno illo ſe muniuit: qua ex re cõtigit, vt dum aſcendiſſent & virgo neminem conſpexiſſet, eò quòd Dæmones ibidem exiſtentes ſuam præſentiam in aſſumptis corporibus illi virgini nequibant oſtendere. Vetula maledicendo virgini dixit: Vadas in nomine omnium diabolorum, cur te ſignaſti? Hæc ex confeſſione pura illius virginis collegi.

Poteſt & addi quarta cauſa, vt ſic facilius homines ſeducant qui dũ ſic conſiderant, quòd talia à Deo ſacratioribus temporibus fieri permittuntur, non æſtiment illa tam grauia eſſe, ſicut ſi illis temporibus nequirent facere.

De loco exercitij Incubi.

De loco verò, an plus in locis certis ſe exerceant, dicendum, quòd ex verbis factíſque maleficarum conſtat, quòd ſpurcitias illas omninò in locis ſacris exercere non poſſunt. Qua in re perpenditur efficacia Angelicæ cuſtodiæ, ob reuerentiam illius loci. Et quod amplius eſt, aſſerunt, ſe nunquam habere pacem, niſi tempore diuinorum, cùm præſentes fuerint in Eccleſia: & ideò citius & tardius ingrediuntur & egrediuntur. Licet alia peſſima certa cæremonialia habent ad inſtructionem Dæmonum obſeruare, ſcilicet tempore eleuationis in terram ſpuere, ſeu cogitationes nefandiſſimas per verba, aut ſine verbis proponere: vt vtinam eſſes in tali, vel tali loco, provt iam in ſecunda parte tangetur.

Maleficæ tardius egrediuntur templo.

An viſibiliter, ſicut ex parte malefica, ita etiam quoad circumſtantes ſe mutuò agitant Incubi & Succubi.

AD illud, an viſibiliter vel inuiſibiliter huiuſmodi ſpurcitias agant mutuò, dicendum quantum experientia nos edocuit, quòd licet ſemper viſibiliter ex parte maleficæ Dæmon Incubus operetur, ita quòd non eſt neceſſarium inuiſibiliter propter fœderatum pactum expreſſum ei appropinquare. Tametſi quoad circunſtantes, ſæpius ipſæ maleficæ ſupinæ iacentes in agris, ſeu ſyluis viſæ ſunt, & denudatæ ſupra vmbilicum, & iuxta diſpoſitionem illius ſpurcitiæ coaptatis membris, tibiis & cruribus ſe agitantes. Dæmonibus Incubis, inuiſibiliter ibidem quoad circumſtantes cooperantibus: licet in fine actus, vapor nigerrimus in longitudine hominis ſurſum à malefica in aëre eleuabitur, ſed hoc rariſſimè. Et qua de cauſa nouit ille artifex, vt iuuencularum circunſtantium, vel aliorum hominum mentes valeat aut allicere, aut immutare. De quibus geſtis & qualiter in pleriſque locis, tam in oppido *Rauenſpurg.* quàm etiam in dominio Nobilium de *Rappolſtein*, & certis aliis terris talia ſunt peracta in ſecunda parte patebit.

Sed & hoc contigiſſe certum eſt, quòd maritis viſibiliter interdum cernentibus Incubos Dæmones, quos tamen non Dæmones, ſed viros putabant, cum eorum vxoribus talia peragere dum arma arriperent, & transfodere volebant, ſubitò, Dæmon diſparuit, ſe inuiſibilem faciendo: Vnde & mulieribus manus & brachia obiicientibus, licet interdum læſi fuiſſent, ipſos tamen viros obiurgantes, anne oculos haberent, aut ſi à Dæmonibus obſeſſi forent, deridebant.

Viſibiles Incubi.

Quòd non ſolùm Dæmones Incubi mulieres ex eorum ſpurcitiis procreatas, aut eis obſtetricibus oblatas infeſtant, ſed quaſcunque, indifferenter cum maiori vel minori venerea delectatione.

FInaliter verò concludendo, dici poteſt ipſos Dæmones Incubos, non tantùm mulieribus ex eorum ſpurcitiis progenitis, aut eis ab obſtetricibus oblatis fore infeſtos, ſed toto conatu in quaſcunque ſanctiores virgines illius terræ, aut oppidi, per ipſas maleficas ſeductrices aut copulatrices anhelare. Hoc enim experientia, rerum magiſtra, edocuit: vbi in oppido *Rauensburg.* certæ combuſtæ ante finalem ſententiam huic ſimile aſſeruerunt, quòd eis ab earum magiſtris iniunctum fuiſſet, omni conatu debere in ſubuerſionem ſanctarum virginum & viduarum laborare.

An maior ex coitu Dæmonis quàm viri Maleficæ ſit voluptas.

Et

Et de venerea delectatione, an maior sit vel minor cum Incubis Dæmonibus in corpore assumptis, quàm cæteris paribus cùm viris in corpore vero: dicendum videtur, quod licet naturalis ordo hoc minus excuset quin maior sit, vbi simile suo simili alludit, tamen ille artifex vbi debita actiua debitis passiuis, licet non in natura, tamen sub qualitatibus in calore vel temperamento aliquo coniugis vtique non minorem excitare videtur concupiscentiam, sed de his in sequentibus latius quoad conditionem sexus fœminei declarabitur.

CAPVT V.

De modo generali, quo per Sacramenta Ecclesiæ sua maleficia Maleficæ exercent. Et de modo quo vim generatiuam impedire solent, seu etiam alios defectus super quascunque creaturas demptis corporibus cœlestibus.

NVnc autem, qualiter alias creaturas in vtroque sexu & terræ fruges inficiant, plures sunt super modos agendi aduertenda. Et primò qualiter homines, deinde qualiter bestias. Tertiò, qualiter terræ fruges. Ex parte hominis, primò qualiter vim generatiuam, seu etiam actum Venereum, ne mulier concipere, aut vir actum exercere valeat, maleficiis impediunt. Secundò, qualiter actus ille impeditur respectu vnius mulieris interdum & non alterius. Tertiò, qualiter membra virilia auferũtur, quasi omninò sint à corporibus euulsa. Quartò, quomodo, si aliquid præmissorum contingeret potentia Dæmonis inferente per se: non per Maleficam posset discerni. Quintò, quomodo maleficæ, homines vtriusque sexus in bestias præstigiosa arte transmutant. Sextò, quomodo obstetrices Maleficæ conceptus in vtero matris diuersis modis interimunt, & vbi hoc non faciunt, Dæmonibus infantes offerunt. Et ne hæc quasi incredibilia putarentur, ideò in prima parte operis per quæstiones & argumentorum solutiones sunt decisa, ad quas, si opus sit, dubius lector pro inuestiganda veritate recurrere potest.

Ad præsens tantummodò acta & gesta per nos reperta siue etiam ab aliis conscripta in detestationem tanti criminis sunt deducenda ad priores quæstiones, si fortassis alicui difficiles ad intelligendum forent. Ex his quæ in hac secunda parte traduntur fidem capiat, & ab errore resiliat, quo nullam maleficam esse, aut nullum maleficum posse fieri in mundo æstimauit.

Vnde primò notandum, quod cùm sex modis lædere possunt absque modis, quibus alias creaturas lædunt. Et vnus sit, quo amorem malum ingerunt viro alicui ad mulierem, vel mulieri ad virum. Alius est, quo odium vel inuidiam, in aliquo seminare procurant. Tertius in his, qui maleficiati dicuntur ne vi generatiua vti valeant ad fœminam: vel viceuersa fœmellæ ad virum: vel etiam aliis modis abortum procurando, vt *suprà* tactum est. Quartus, cùm in membro aliquo hominem ægrotare faciunt. Quintus, cùm vita priuant. Sextus, cum vsum rationis auferunt.

Et fateri cum hoc oportet, quòd in omni genere rerum demptis corporibus cœlestibus, veros defectus & veras infirmitates ex virtute naturali inferre possunt, & hoc ex potenti virtute naturali & spirituali, qua corporali quacunque eminent virtute. Nam etiam infirmitas cum altera concordat, seu etiam defectus naturalis, vbi infirmitas desit: ideò diuersis modis vtique ad diuersas infirmitates &

defectus procedunt. De quibus aliqua, quantum necessitas postulat, in medium producamus.

Cur corpora cœlestia immutari nō possunt.

Prius tamen, ne animus lectoris maneat suspensus, cur supra corpora cœlestia aliquam immutationem facere non possint, dicemus triplicem esse causam. Prima, quia super eas, etiam quoad locum pœnalem, existunt: qui locus est aër caliginosus: & hoc propter ipsorum officium eis deputatus. Vide *suprà in prima parte tractatus, in quæstio.* 2. vbi dicitur de incubis & succubis Dæmonibus.

Secunda causa, quia corpora cœlestia mouentur à bonis Angelis. Vide in plerisque locis de motoribus orbium, præcipuè S. Thomam *in prima parte, q.*99. In quo concordant Philosophi cum Theologis.

Miraculosæ immutationes.

Tertia causa, propter vniuersale regimen & commune bonum Vniuersi, cui detraheretur in generali si malis permitteretur spiritibus in illa corpora cœlestia aliquas immutationes causare. Vnde & illæ immutationes miraculosè factæ in veteri aut in nouo Testamento, à Deo per eorum motores seu Angelos bonos factæ sunt, vt in statione Solis sub Iosue, retrogradatione sub Ezechia, obscuratione innaturali in passione Christi. In omnibus autem ex post elementis & elementatis sua maleficia Deo permittente, & per se absque maleficis & cum maleficis exercere possunt, & de facto exercere non cessant, vt patebit.

Abusus Sacramētorum ad maleficia.

Secundò notandum, quod in omnibus modis maleficiandi, vt plurimum semper maleficas informant, vt instrumenta suæ maleficiæ per Sacramenta, seu sacramentalia Ecclesiæ vel per quæcunque diuina seu Deo consecrata efficiant: vt quando imaginem ceream sub palla altaris ad tempus ponunt, vel per Chrisma sacrum filium trahunt, vel ex quibuscunque rebus consecratis & hoc quidem triplici ratione.

Sicut etiam quòd sanctioribus anni temporibus, & præcipuè circa aduentum Domini, & festa natalia sua maleficia exercere solent. Primò, vt non solùm homines per talia perfidi fiant, sed etiam sacrilegi, diuina quantum in eis est contaminando, & vt sic plus Deum creatorem suum offendant, intimius, animas proprias condemnent, & plures in peccata ruere faciant.

Abusus festorum sacrorum ad maleficia.

Secundò, vt Deus sic grauiter per homines offensus, Dæmoni maiorem potestatem in homines sæuiendi relinquat. Sic etiam Gregorius dicit, quòd malis interdum iuxta eorum desideria & petitiones concedit iratus, quæ aliis denegat propitius. Tertiò, vt sic sub specie boni apparentis plures simplices facilius decipiat quando peractis diuinis rebus putant aliquid numinis à Deo obtinuisse, vbi solum peccata maiora sunt commissa.

Potest & addi quarta ratio super sacratiora tempora & principium anni. Nam quia festa plus franguntur peccatis mortalibus quam mœchanicis operibus, iuxta August. *in lib. de decem chordis*. Superstitio autē & maleficia de maximis seruilibus operibus Dæmonis est contra diuinam reuerentiam. Ideò, vt dictum est, homines profundius cadere facit, & creator amplius offenditur.

Et super principium anni dicere possumus, iuxta Isido. *lib.* 8. *Etym. c.* 2. quòd sicut Ianus, à quo Ianuarius mensis dictus est, qui & in die Circūcisionis incipit, Idolum fuit diuersis faciebus confictum, vna tanquam esset finis anni præcedentis, & alia tanquam esse principium futuri, & imminentis anni esset protector, & fortunatus auctor, in eius reuerentiam, sed potiùs Dæmonis, in Idolo faciebant pagani varias commotiones luxuriosas, & strenuas, & iocula sibi mutuo tradiderunt, choreas varias duxerunt.

Ethnicæ cæremoniæ in nouo anno.

duxerunt, mensas præparauerunt: de quibus mentio fit per B. August. *in multis locis*, & ferè per totum locis recitantur. 26. *q. variis*.

Vnde Bachanalia Christianorum.

Et sicut iam mali Christiani has corruptelas imitantur, licet, quòd ad lasciuiam sint translata ab eis ad tempora carnisprivij quando cum laruis, & ludis & aliis superstitionibus discurrunt, ita & nunc maleficæ his persuasionibus à Dæmonibus, in ipsorum complacentiã circa principium anni, quoad diuinum officium & cultum, vt festum Andreæ, & festa natalia Christi existunt, sua maleficia exercent.

Quomodo per sacramentalia maleficia fiant.

Et quidem iam in speciali qualiter per sacramenta primò. Demum qualiter per sacramentalia talia exercent aliqua nouiter facta, & à nobis per inquisitionem reperta referamus.

Oppidum, quod nominare non expedit, quia ordo charitatis & rationis imperat & suadet: vbi Malefica corpus Dominicum sumpsit, & declinans subitò, vt detestabilis modus est mulierum, peplum ori adhibuit, & in panniculum Dominicum corpus extrahendo inuoluit, & in ollam, in qua bufo erat, sic à diabolo informata, proiecit, & sub terra in stabulum prope horreum domus suæ occultauit cum aliis plurimis rebus adiunctis, ex quibus sua maleficia exercere habuisset. Sed assistente diuina pietate, tantum facinus detectum ad lucem peruenit. Nam sequenti die, mercenario quodam, causa sui laboris, propter stabulum iter faciente, vocem quasi cuiusdam infantis eiulantis audiuit & quando propius accessit, vsque dum ad pauimentum sub quo olla abscondita erat, perueniisset, tanto clarius audiuit, & æstimans infantem aliquem à muliere subtumulatum, scultetum, seu præsidentem accessit, & rem gestam, sua æstimatione à parricida perpetratam narrauit, qui citò missis seruitoribus ita esse vt ille narrauerat, repertum

De Dominico corpore in ollam cũ bufone incluso quod vt infans eiulauit.

est. Exhumare autem puerum nolebant, sed potius vt custodes à remotis positis, si qua mulier accederet, sano vsi consilio attendere haberent. Nec enim Dominicum corpus ibi absconditum esse nouerant: vnde & contigit, vt eadem Malefica locum accederet, & sub pallio aliis occultè cernentibus ollam abscondit. Vnde capta & quæstionibus exposita facinus detexit, asserens Dominicum corpus cum bufone fuisse in olla absconditum, vt ex his pulueribus sua ad libitum nocumenta hominibus seu aliis creaturis inferre posset.

Insuper aduertendum, quòd hanc obseruant Maleficæ communicantes consuetudinem, vt, si absque nota efficere valeant, Dominicum corpus sub lingua: & non supra recipiant, rationibus his, vti æstimari potest, vt abnegationis fidei remedium nunquam percipere velint: nec per confessionem, nec per Sacramenti Eucharistiæ perceptionem. Secundo, vt eò facilius ex ore Dominicum corpus accipiatur, pro earum, vt dictum est, vsibus applicandum, in maiorem Creatoris offensam.

Maleficæ corpus Dominicũ sub lingua occultãt.

Quare & omnium Ecclesiæ rectoribus & populum communicantibus semper iniungitur summam adhibere diligentiam, vt plurimum aperto ore, & lingua benè extensa, cùm amotione pepli, mulieres communicent. Et quantò maior adhibetur diligentia, tantò plures maleficæ per hunc modum notantur.

Cum extensa lingua corpus Christi sumendum.

De aliis rebus sacramentalibus innumeras exercent superstitiones. Interdum imagines cereas, quandoque res aromaticas sub palla altari, vt *suprà* tactum est, ponentes, sub limine domus occultant, vt per transitum ille, pro quo positum est, maleficiatur. Innumera possent deduci, sed hæc minima per maiora maleficia approbantur.

CAPVT VI.

De modo, quo vim generatiuam impedire solent.

DE modo autem, quo vim generatiuam impedire solent, tam in hominibus quam iumentis, etiam in vtroque sexu potest lector ex his quæ suprà tacta sunt scire in quæstione. An Dæmones per ipsas maleficas mentes amorem vel odium immutare valeant. Vbi post solutiones argumentorum specialiter fit declaratio de modo quo vim generatiuam impedire valeant, Deo permittente.

Duplex intrinsecũ & extrinsecum impedimentum.

Vbi tamen notandum, quod tale impedimentũ ab intrinseco & extrinseco practicatur, intrinsecè autem fit ab eis dupliciter: Primò, vbi rigorem membri pro fructificatione accommoda directè reprimunt. Nec hoc videtur impossibile, cùm & motum alias naturalem in aliquo membro impedire possunt. Secundò, vbi missionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiua, prohibent, quasi intercludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat, vel ne excidatur, vel emittatur.

Extrinsecè procurant interdum per imagines, vel ex herbarum comestionibus: interdum per alias res exteriores, puta ex gallorum testiculis. Non tamen credendum est, quòd virtute illarum rerum vir impotens reddatur, sed occulta virtute Dæmonum, illudentium huiusmodi Maleficas, per huiusmodi vim generatiuam: ne videlicet vir coire, aut mulier concipere valeat, maleficare possunt.

Cur Venereus actus facilius maleficatur. Cur serpentibus facilius incantetur.

Et huius ratio est, quòd plus permittit Deus super hunc actum, per quem primum peccatum diffunditur, quàm super alios actus humanos. Sic & super serpentes, qui magis incantationibus deseruiunt, quàm alia animalia. Vnde & pluries à nobis, & ab aliis inquisitoribus repertum est, quòd per serpentes aut per huiusmodi impedimenta intulerunt.

Nam quidam captus Maleficus fassus fuerat, quòd multis annis sterilitatem tam in hominibus quàm iumentis quandam domum inhabitantibus per maleficium intulisset. Nider insuper vbi *suprà* refert, quendam maleficum nomine Stadlin, in diœcesi Lausanensi captum, qui & fassus fuerat, quòd in certa domo vbi vir & vxor simul permanebant, per sua maleficia successiuè, in vtero vxoris vir septem infantes occidit, ita vt semper abortum fecerit fœmina annis multis. Simile fecerat in eadem domo omnibus pecoribus & iumentis fœtosis, quorum nullum viuum partum edidit in eisdem annis. Et cùm maleficus quæstionaretur, qualiter talia procurasset, aut quomodo reus esse posset, facinus aperuit, dicens. Subter limen ostij domus serpentem posui, qui si amouebitur, fœcunditas inhabitantibus restituetur, & sicut prædixit, ita euenit. Nam licet serpens non fuisset inuentus, quia in puluerem redactus, terram tamen omninò asportabat, & eodem anno vxori & omnibus iumentis fœcunditas restituta fuit.

Procuratio abortus.

Aliud denique factum in *Ruchofen* paucis & vix quatuor annis elapsis contigit. Famosissima quædam malefica erat, vtpotè quæ solo tactu, & omni hora maleficiare & abortum procurare sciebat. In quo dum vxor cuiusdam potentis impregnata esset & ob sui custodiam quandam obstetricem ad se recepisset, monitaque ab eadem obstetrice fuisset, ne castrum exiret & quod præcipuè à colloquio & conuersatione illius maleficæ dictæ sibi caueret. Post aliquas septimanas immemor

mor illius monitionis, castrum exiens, quasdam mulieres congregatas in quodam conuiuio visitandi gratia accessit, vbi cùm paululum resedisset, malefica superuenit, & ipsam dominam quasi salutationis gratia super ventrem ambabus manibus tetigit, & subitò puerum se dolorosè mouentem persensit. Vnde territa, vbi ad propria rediit, & rem gestam obstetrici narrasset. Heu, inquiens, iam puerum perdidistis, exclamauit: & vt prædixit in partu contigit. Nam nec abortum integrum, sed paulatim frusta iam capitis, iámque pedum & manuum peperit. Magna vtique ex diuina permissione castigatio in pœnam eius videlicet mariti, qui tales maleficas punire, & iniurias creatoris vlcisci deberet.

Fuit & in oppido *Mersburg* Constantiensis diœcesis quidam iuuenis in tantum maleficiatus quòd nullum actũ carnalem cum aliqua dempta vna, exercere poterat. Multis etiam audientibus retulit, quòd sæpissimè dum eam declinare, & alias terras inhabitare, & fugam capere volebat: adhuc interdum nocturno tempore assurgere, & festinè cursu velocissimo, iam per terram: iam per aërem quasi volando redire volebat.

CAPVT VII.

De modo quo membra virilia auferre solent.

SEd & hoc, quod membra virilia auferre solent, non quidem in rerum veritate corpora humana illis spoliando, sed præstigiosa arte occultando, vt *suprà in quæstione de super tacta* declaratum est, aliqua gesta in medium producamus.

In oppido namque *Rauenspurg* iuuenis quidam iuuenculæ adhæsit, quã relinquere volens, membrum virile perdidit, præstigiosa vtique arte: vt nihil videre aut tangere præter planum corpus posset. Anxius inde, cellarium quendam adiit, vt vinum emeret: & paululum residens mulieri cui alteri superuenienti causam tristitiæ suæ aperiendo singula enarrauit, & ita esse in corpore demonstrabat. Astuta illa, an aliquam suspectam haberet, inquisiuit. Et ille vtique: talem ipsam denominando, & rem gestam narrando manifestauit. Et illa, expedit vt per violentiam aliquam, vbi beneuolentia tibi non suffragatur, pro acquirenda sanitate ipsam inducas. At iuuenis in crepusculo noctis, viam, qua transire malefica solebat, obseruauit, & ipsam reperiens, dum pro sanitate corporis sibi reddenda supplicaret. Et illa, se innoxiam, nec quicquam scire assereret, ipsam inuadendo, manutergium quoddam ad collum fortiter comprimendo, strinxit: Nisi mihi sanitatem restituas, manibus meis peribis. Vnde illa quia clamare non poterat, & iam facies tumefacta nigrescebat. Sine, inquit, me liberam, & te sanabo. Et iuuenis dum nodum & stricturam laxasset, malefica manu ipsum inter fœmora seu coxas tetigit, dicens: iam habes quod desideras. Et iuuenis, vt postmodum referebat, notabiliter persenserat, antequam visu aut tactu seipsum certificasset, membrum sibi ex tactu dumtaxat maleficæ fuisse restitutum. *Violentia vel beneuolentia vincuntur maleficæ.*

Simile venerãdus quidam pater: honestæ vitæ, & scientia præclarus in ordine, è conuentu Spirensi referre solebat. Quadã, inquit, die, dum confessionis audientiæ instarem, iuuenis quidam accessit, & inter verba confessionis, membrum virile lamentabiliter se perdidisse asseruit. Admirans ergo pater *Spirensis sacerdos consulit maleficiato in mẽbro virili*

ter, & verbis ſuis faciliter credere nolens, eò quòd leuis corde qui facilè credit, à ſapiente iudicatur. Experientia didici per viſum, nihil cernendo, dum iuuenis locum, veſtes detegendo, demonſtraſſet, meo ſanóque viſus eſt conſilio. An ne aliquam haberet ſuſpectam, quæ ei tale maleficium intuliſſet, inquiſiui. Et iuuenis, vnam ſe habere ſuſpectam, ſed abſentem & in Vvormatia reſidentem aſſeruit. Tunc ego, hoc tibi iniungo, quantò citius ipſam accedas, & promiſſionibus ac blãdis verbis pro poſſe ipſam emolliri ſtudeas, quod & fecit. Nam poſt paucos dies reuerſus eſt, gratias mihi referens, ſe ſanum & cuncta recuperaſſe aſſeruit, & ſic verbis credidi, experientia tamen & viſu certificatus denuò.

Sunt tamen & hîc aliqua notanda, ad intelligendum clarius quæ *ſupra* de eadem materia tacta ſunt. Primò, quòd nullo modo credendum eſt, talia membra euelli aut ſegregari corporibus, ſed arte præſtigioſa, per Dæmonem, vt nec videri, aut tangi valeant occultari. Et hoc auctoritate & ratione, licet ſupra tactum ſit: vbi Alexander de Ales *parte ſecunda* dicit: Præſtigium propriè ſumptum eſt illa illuſio Dæmonis, quæ non habet cauſam ex parte mutationis rei, ſed ſolummodò ex parte cognoſcentis, qui deluditur, ſiue quantum ad interiores ſenſus, ſiue quantum ad exteriores.

Membra occultari, non ſegregari.

Super hæc tamen verba notandum, quòd hic illuduntur duo ſenſus exteriores, ſcilicet, viſus, & tactus, & non interiores, vt ſunt ſenſus communis, phantaſia, imaginatiua, æſtimatiua, & memoria. Licèt ſanctus Thomas tantummodò ponat quatuor, vt ſuprà tactum eſt, eò quòd phantaſiam & imaginatiuam ponit vnam: & benè; pauca enim differentia eſt inter imaginari & phantaſiari. S. Thom. *in prima parte, quæſt.* 79. Et hi ſenſus immutantur, & non exteriores ſolùm, quãdo nihil occultatur vel manifeſtatur, vel vigilando, vel dormiendo.

Imaginari & phantaſiari idem ſunt.

Senſus quomodo præſtigiētur.

Vigilando, vt dum res aliter videtur quàm in ſe ſit, vt cùm quis videt aliquem equum cum aſſeſſore deuorantem, aut in beſtiam eſſe hominem transformatum, aut ſeipſum beſtiam eſſe, & cum beſtiis debere incedere æſtimantem: tunc enim ſenſus exteriores deludũtur, & occupãtur per interiores: quia virtute Dæmonum, ſpecies ſenſibiles dudum reſeruatæ in theſauro ſpecierum ſenſibilium, vt eſt memoria, non illa intellectiua, in qua ſpecies intelligibiles conſeruantur, ſed memoria, quæ eſt conſeruatrix ſpecierum ſenſibilium, quæ etiam eſt in poſteriori parte capitis, educuntur virtute Dæmonum, Deo interdum permittente, ad ſenſum communem imaginatiuum. Et tam fortiter imprimuntur, quòd ſicut neceſſe habet imaginare equum vel beſtiam per impetuoſum actum, quo Dæmon educit de memoria ſpeciem equi vel beſtiæ: ita neceſſe habet æſtimare, ſe videre per oculos exteriores tantùm talem beſtiam, quæ in re ab extra non eſt beſtia; ſed per impetuoſam Dæmonis operationem mediantibus illis ſpeciebus, ſic videtur.

Memoriã etiam Dæmon perrumpit.

Nec mirum videatur, quòd Dæmones hoc poſſint, cùm & natura hoc facere poteſt etiam defectuoſa, vt patet in phreneticis, melancholicis, maniacis, & ebriis aliquibus, qui non poſſunt diſcernere. Et Phrenetici putant ſe mira vidiſſe, & videre beſtias & alia horrenda, cùm tamen nihil videant in rerum veritate. Vide *ſuprà in quæſtione*: An maleficæ mentes hominum ad amorem vel odium poſſint immutare, vbi plura notantur.

Eſt demùm & ratio in ſe clara. Nam cùm Dæmon habeat quamdam poteſtatem ſuper quaſdam res inferiores, exci

excipiendo tantummodo animam Ideò potest & circa istas res aliquas immutationes facere, quando Deus finit, vt res appareant, aliter quam sint. Et hoc, vt dixi, aut turbando, aut illudendo organum visus, vt res clara videatur nubilosa. Sicut etiam post fletum, propter humores collectos, lumen aliter apparet quàm ante. Vel operando in imaginatiuam potentiam per transmutationem specierum sensibilium, vt dictum est. Vel humores varios mouendo, vt appareant ignea vel aquea, quæ sunt terrestria vel sicca: Vt quidam faciunt, quòd omnes in habitatione aliqua habent se vestimentis exuere & denudare, putantes se in aquis natare.

Varia prę-stigia.

Vlterius autem super modum præfatum sic quæritur, An huiusmodi illusiones indifferenter bonis & malis accidere possint: sicut, vt *inferius* patebit, corporales aliæ infirmitates etiam in gratia existentibus inferri à maleficis possunt. Super quo inhærendo verbis Cassiani *col. 2. Abbatis Sireni.* dicendum est, quòd non. Vnde omnes isti qui sic illuduntur, præsumuntur in peccatis mortalibus esse. Dicit enim, vt ex verbis Antonij patet, Dæmonem nullatenus posse mentem cuiuscumque vel corpus inuadere, nec habere facultatem aliquam in cuiuslibet animam penitus irruendi, nisi eam primò destituerit omnibus cogitationibus sanctis, ac spirituali contemplatione vacuam, nudámque reddiderit.

An pij etiã præstigiẽtur.

Concordat cum eo, quod Philo. 1. *de con. ad Boëtium* tangit: Talia tibi cõtuleramus arma, quæ nisi prior abiecisses, inuicta te firmitate tuerentur.

Munitio contra prę̃stigias

Vnde Cassia. *ibidem* refert de duobus Maleficis paganis qui differentes in malitia, successiuè per sua maleficia Dæmones miserunt ad cellam B. Antonij, vt eum tentationibus exinde fugarent, odio viri sancti infecti, eò quòd multitudo populi ad eum quotidie confluebat. Qui Dæmones licet amarissimis cogitationum stimulis eum pulsarint, illos tamen repulit signo crucis, fronti & pectori impresso, & orationum incubationibus insistendo.

De S. Antonio.

Ita dicere possumus, quòd omnes, qui sic à Dæmonibus ludificantur, absque aliis infirmitatibus corporalibus, vtique diuina gratia inhabitante carent. Vnde & illud *Tob. cap. 6.* Qui libidini deseruiunt, in eos Diabolus accipit potestatem.

Concordat & illud, quod *supra circa primam partem tractatus, in quæstione*, An maleficæ operentur circa homines in bestiales formas illos transmutando tactum est, vbi iuuencula conuersa fuit in equam, sua æstimatione, & omnium eam aspicientium, dempto S. Machario, cuius sensus Diabolus illudere non poterat, ad quem ducta pro sanitate, cùm iam veram mulierem & non equam aspiceret, & è conuerso omnes alij acclamarent quòd equa eis videretur, ipse sanctus suis orationibus eam & alios à tali illusione liberauit, asserens hoc ei accidisse, quia diuinis non vacasset, nec sacramenta, vt dicebat, sanctæ confessionis & Eucharistiæ frequentasset. Vnde iuuenis qui eam de turpitudine sollicitauerat, licet renuisset ex honestate, tamen Iudæus maleficus, quem iuuenis ea de causa, vt iuuenculam maleficaret, accerserat, virtute Dæmonis eam in equam conuerterat.

De S. Machario.

A simili de læsione bonorum fortunæ.

Summariè concludamus, quòd in bonis fortunæ, sicut sunt res exteriores, vt bona temporalia, fama & sanitas corporis, licet boni per Dæmones & sua membra lædi possint in eorum meritum & probationem: sicut de beato Iob patuit, qui in talibus per Dæmonem læsus fuit: Tamen eis inuitis, sicut in nullum peccatum per ma-

leficia trahi possunt aut violentari, licet ad intra & in carne ab extra valeant tentari. Ita etiam nec huiusmodi illusiones phantasticas actiuè & passiuè inferre possunt.

Actiuè, vt eorum sensus haberent Dæmones illudere sicut aliorũ in charitate non existentium. Passiuè, vt eis eorum membra præstigiosa illusione haberent auferre. Hæc enim duo, beato Iob nunquam Diabolus inferre potuisset: præsertim passiuum nocumentum, super actum Venereum, qui tantæ continentiæ erat, vt dicere posset: Pepigi fœdus cum oculis meis, ne quidem cogitarem de virgine, à fortiori, de muliere aliena: cùm tamen super peccatores Dæmon magnam noscitur (ex verbis Euangelij. *Lucæ* 11. Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet) habere potentiam.

Continẽtia Iob.

Verùm ex his si quis quæreret, circa illusiones membri virilis, quòd licet illam illusionem non posset Dæmon existenti in gratia inferre passiuè, anne posset actiuè: vt scilicet existens in gratia illuderetur in suo visu, quia videret membrum annexum, cùm tamen ille, qui sibi existimaret ablatum, non videret annexum, nec etiam alij circunstantes. Quod si conceditur, videtur esse contra prædicta. Potest dici, quòd quia non tanta vis existit in dãno actiuo sicut passiuo: capiendo actiuũ non qui actiuè intulit, sed qui damnum ab extra videt, vt de se patet. Ideò existens in gratia, licet posset videre damnum alterius, & in illo Dæmon sensus eius illuderet: non tamen posset sibiipsi tale damnum inferre passiuè, vt scilicet suo membro priuaretur, cùm libidini non deseruit, sicut per oppositum, vt Angelus dixit Tobiæ: Qui libidini vacant, Dæmonium accipit potestatem super eos.

Quid deniqu. sentiendum super eas maleficas, quæ huiusmodi membra in copioso interdũ numero, vt viginti vel triginta membra insimul ad nidũ auium vel ad aliquod scrinium includunt, vbi & quasi ad viuentia membra se mouẽt, ad auenam vel pabulum consumenda, provt à multis visa sunt, & communis fama refert. Dicendum, quòd Diabolica operatione & illusione cuncta exercentur: sic enim sensus videntium illuduntur, modis *suprà* tactis. Retulit enim quidam, quòd dum membrum perdidisset, & quandam maleficam causa recuperandæ suæ sanitatis accessisset. Illa, vt quandam arborem ascenderet, infirmo iniunxit, & vt de nido in quo plurima erant membra, si quid vellet, accipere posset, indulsit. Et cum ille magnum quoddam accipere attentasset, non, ait malefica, illud accipias: &, quia vni ex plebanis attineret subiunxit.

Virilia membra auena saginata.

Plebani membrum maximũ.

Hæc omnia vtique præstigiosa illusione fieri à Dæmonibus modis supra tactis, organum visus per transmutationem specierum sensibilium in imaginatiuam potentiam turbando. Nec enim oportet asserere, quòd Dęmones sint in assumptis sic mẽbris ostendentes, quẽadmodum solent in assumptis corporibus ex aëre, maleficis, & interdum hominibus apparere, & cum eis conuersari. Ratio est, quia faciliori modo, videlicet per motum interiorem localem specierum sensibilium ex conseruatoria seu memoratiua potentia ad imaginatiuam ista facere possunt.

Obiectio.

Et si quis dicere vellet, quòd etiam simili modo facere possent, vbi in assumptis corporibus asseruntur maleficis aut alijs hominibus conuersari, vt videlicet tales apparitiones facerent per transmutationem specierum sensibiliũ in imaginatiuam potẽtiam: vt homines dum putarent Dæmones in assumptis corporibus esse præsentes, tunc non essent nisi tales specierum sensibilium in

interio

interioribus potentiis immutationes.

Respõsio. Dicendum, quòd si nil altius Dæmõ ostendere vellet, nisi tantummodò humana effigie præsentationem, tunc vtique opus non esset ei in assumpto corpore apparere, cùm sufficiẽter per præfatam transmutationem hoc efficere posset. Non autem, quia altiora habet exercere puta loqui, conuesci, & aliis spurcitiis intendere: Ideò & ipsum, præsentem esse oportet, ab extra visui realiter in assumpto corpore se obiiciendo: Quia virtus Angeli ibi est, vbi operatur secundum Doctor.

Virtus Angeli ibi est vbi operatur. In quæstione verò, qua quæritur, quid si Dæmon per se absque malefica membrum virile alicui auferret, an aliqua sit differentia inter vnam ablationem & alteram. Dici potest vltra illa quæ tanguntur *in prima parte tractatus in quæstione*: an maleficæ membra virilia possint auferre: quod vbi Dæmon per se membrum auferret, tunc verè & realiter aufert, & verè & realiter restitueret quandocunque restituere haberet. In secundo, sicut non absque læsione, ita non absque dolore auferret. Tertiò, quòd nunquam nisi coactus per bonum Angelum hoc faceret eò quod materiam sui lucri amputare haberet; nouit enim plura maleficia super illum actum exercere, quàm super alios humanos actus. Sicut enim Deus plus permittit illum actũ maleficiare, quàm alios humanos actus vt *suprà* tactum est, quæ singula locum non habent vbi per maleficas, Deo permittente, operatur.

Quid si Dæmon per se sine malefica membrum auferat.

Et si dubitatur, an magis Dæmon pios affectet homines & creaturas per seipsum lædere quàm per maleficas, dici potest quod nulla est cooperatio. In infinitũ enim plus affectat per maleficas lædere. Tum quia maiorem infert Deo cõtumeliam, creaturã sibi dicatam vsurpando. Secundo, quia cum Deus amplius offenditur, amplius sibi nocendi hominibus potestas permittitur. Tertiò propter sui lucrum, quod in perditionem statuit animarum.

Lucrum Dæmonis quid sit.

CAPVT VIII.

De modo, quo homines in bestiales formas transformant.

Sed hoc, quod maleficæ homines in bestiales formas virtute Dæmonũ, quia talia principaliter operatur, transformant, licet *in* 1. *part. oper. q.* 10. an talia maleficæ valeant efficere, satis sit declaratum; quia tamen aliquibus illa quæstio sub suis argumentis & solutionibus nimis posset esse obscura, præsertim cùm acta & gesta super hæc nõ sunt deducta, modus etiam, quo seipsas sic transformant, non est expressus, ideò præsens addenda est declaratio per solutiones plurimorum dubiorum.

De Canon. Episcopi. Et primò quod Canon ille 26. *q.* 3. *Episcopi*, non est sic nudè intelligendus circa hanc materiam, provt plures etiam docti, sed vtinam benè docti, decipiuntur, & qui publicè in eorum sermonibus asserere non verentur, huiusmodi transmutationes præstigiosas nullo modo etiam virtute Dæmonum posse fieri. Et hoc vtique in magnum fidei detrimentum, vt sæpè tactum est, maleficarum conformationem, quæ & multum de talibus congaudent sermonibus.

Contigit autem hoc huiusmodi Prædicatoribus, eo quod in cortice & non in medulla verborum Canonis laborant, vt supra tactum est. Cùm enim dicit: Quisquis credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius aut in deterius transmutari, aut transformari in aliam speciem vel in aliam similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, procul dubio infidelis est.

Hic prius lector attendat ad duo principalia. Primò super verbum fieri. Secundò super verba, in aliam similitudinem conuerti. Super primum sit resolutũ, quod fieri capitur dupliciter, videlicet, pro creari, & pro naturali productione alicuius rei. Primo modo soli Deo conuenit, vt notum est, qui sua infinita potentia aliquid ex nihilo creare potest.

Fieri dupliciter sumitur.

Secundo modo distinguendum est de creaturis: quia aut sunt creaturæ perfectæ, vt homo, & asinus, &c. aut sunt imperfectæ, vt serpentes, ranæ, mures, &c. quæ ideò dicuntur imperfectæ, quia ex putrefactione generari etiam possunt. Licet enim semper de primis loquitur Canon, non de secundis quod potest patere, eò quòd Albertus *in libro de animalibus*, vbi quærit: An Dæmones possint facere vera animalia. Et respondit quod sic, sed hoc quoad imperfecta animalia: etiam cum ea differentia, quod non in instanti, sicut Deus operatur, sed motu quodam licet subito, sicut patet de maleficis, *Exod.* 7. Si placet vide aliqua quæ *in notata quæstione* tanguntur: *circa primam partem operis*, & *in solutione primi argumenti*.

Perfectæ & imperfectæ creaturæ.

An Dæmõ vera animalia faciat.

Super secundum vbi tangitur, quòd non possunt aliquam creaturam transmutare. Dicas quòd est duplex transmutatio, substantialis & accidentalis: & hæc accidentalis, iterum duplex, quia per formam naturalem & inhærentem rei quæ videtur, vel per formam non inhærentem rei, quæ videtur, sed inhærentẽ organis & potẽtiis ipsius vidẽtis. De primis loquitur Canõ, & præcipuè de formali seu quidditatiua transmutatione, provt vna substãtia in aliã transmutatur, cuiusmodi solus Deus qui talium quidditatum creator existit, facere potest. Loquitur etiam & de secunda, licet illam Dæmon efficere possit, in quantum per infirmitates diuina permissione immissas, aliqua forma accidentali corpori inducitur. Vt vbi leprosa facies appareret, vel huius simile.

Multiplex transmutatio.

Sed quia propriè de his non loquitur, sed de præstigiosa apparitione, secundùm quam videntur res transmutari in alias similitudines: Dicimus, quòd has transmutationes allegatum cap. excludere non potest: quòd auctoritate, ratione, & experientia insimul, ex his quæ supra certa experimenta quæ Aug. *lib.* 18. *c.* 17. *de Ciu. Dei*, refert deducuntur, & per varias quæstiones illa etiam declarando. Nam inter alias præstigiosas transformationes refert, quòd famosissima maga Circe mutauerit socios Vlyssis in bestias. Et quòd quædam stabulariæ mulieres conuertissent hospites suos in iumenta onera portantia. Refert etiam socios Diomedis in aues conuersos & quòd posteà longo tempore circa templum Diomedis volassent. Et quod præstantius narrasset de patre suo veraciter: quòd ipse pater dixisset se caballum fuisse, & annonam cum aliis animalibus baiulasse.

Ouidicæ Metamorphoses & Apuleicæ.

De primo namque quòd socij Vlyssis fuissent in bestias mutati, vbi vtique sola apparentia fuit & oculorum deceptio, ita quod forma illa bestialis educta fuit de conseruatorio seu memoria specierum ad ipsam vim imaginatiuam: vnde & visio imaginaria causabatur, & consequenter ex forti impressione in potentias alias, & organa videns æstimabat se bestiam videre, modo quo *suprà in præced. cap.* tactum est. Sed quomodo ista fieri possint virtute Dæmonis sine læsione, infrà patebit. De secundo verò, vbi hospites in iumenta, onera portantia à stabulariis conuertebantur: & similiter hoc quòd Præstantij pater se equum fuisse & bladum portasse narratur. Notandum, quòd ibi tres fuerunt deceptiones.

De sociis Vlyssis mutatis.

Prima,

Prima, quòd illi homines præstigiosa arte videbantur conuersi in iumenta, quæ conuersio facta fuit modo *suprà* tacto. Secunda, quòd illa onera, vbi exercebant vires portantium, Dæmones inuisibiliter illa attulerunt. Tertia, quòd illi, qui aliis videbantur transmutati in species, sibi ipsis etiam videbantur se in bestias conuersos, sicut Nabuchodonosor contigit, vbi septem tempora super eum fuerunt immutata, vt fœnum quasi bos comederet.

Nabuchodonosoris conuersio.

De illo autem quòd socij Diomedis fuissent in aues conuersi, & circa templum volasse: dicendum, quòd ille Diomedes, quia in exitu Græcorum circa obsidionem ciuitatis Troïæ fuerat vbi ad propria redire volebat, in mari cum sociis submersus fuit. Ideò cum suggestione cuiusdam Idoli, templum sibi, quasi inter Deos annumeratus esset, constructum fuerat: Dæmones in confirmationem erroris longo tempore tanquam aues loco eorum volabant: quare & illud genus superstitionis à prædictis præstigiis ibi fuit: quia videlicet non per reductionem specierum sensibilium ad vim imaginatiuam, sed in assumptis corporibus tanquam aues volantes se oculis aspicientium ingerebant.

De sociis Diomedis conuersis.

Quòd si quæritur, An etiam prædicto modo per reductionem specierum sensibilium aspicientes illudere potuissent, vt Dæmones, non in assumptis corporibus ex aëre, tanquam volantes aues se ingessissent. Dicendum quòd sic.

Nam & opinio quorundam fuit, (vt recitat S.Thom. *in 2.sentent. distinct.* 8. *art.* 2.) quòd Angeli quicunque siue boni, siue mali, nunquam assumerent corpora, sed quòd omnia, quæ de eorum apparitionibus leguntur in scripturis, facta fuerint in præstigiis, vel secundùm visionem imaginatiuam.

Angeli nunquam assumunt corpora.

In quibus verbis notatur à Doctore sancto differentia inter præstigium & imaginariam visionem. Quia præstigium potest habere rem ab extra corporali visui se obiicientem, licet aliter videatur quàm sit. Imaginaria autem visio non hoc necessariò requirit, vt videlicet res ab extra obiiciatur, sed potest fieri absque illa exteriori obiectione, tantummodò per illas interiores species sensibiles, vbi ad vim imaginariam reducuntur.

Differētia inter præstigium, & imaginariam visionem.

Vnde illorum opinionem sequendo, socij Diomedis non fuerunt repræsentati per Dæmones in assumptis corporibus & similitudinibus auium, sed tantummodò phantastica & imaginaria visione, per illarum videlicet specierum sensibilium reductionem, &c. vt *suprà*.

Sed quia Doctor sanctus opinionem illam vt errorem & non vt opinionem simplicem reprobat (licet non vt hæresim fortè, vt piè creditur) cùm etiam tales apparitiones imaginariè interdum à bonis & à malis Angelis fuerint absque corporibus assumptis vsitata. Ideò, vt ibidem dicit, cùm sancti communiter dicunt, Angelos etiam corporali visione apparuisse: & talis apparitio sit in assumptis corporibus. Textus etiam scripturæ sacræ super tales corporales apparitiones plus concordat, quàm super imaginarias aut præstigiosas. Ideò ex his ad præsens dicere possumus etiam super quascunque visiones consimiles illis de sociis Diomedis: quòd licet illi socij imaginaria visione videntium potuissent opere Dæmonum videri modo quo dictum est, tamen potius præsumitur, quòd per dæmones in assumptis corporibus ex elemento aëris, tanquam aues volantes fuerint visi: aut quòd aliæ aues naturales, à dæmonibus agitatæ illos repræsentauerint.

CAPVT IX.

Qualiter Dæmones intra corpora & capita existunt sine læsione, quando præstigiosas operantur transmutationes.

QVòd si vlterius super modum præstigiosæ transmutationis quæritur: An intra corpora & capita tunc existant, & an tales sint tanquam obsessi à Dæmonibus æstimandi: & qualiter fieri possit, vt absque læsione potentiarum & virium interiorum possit species ab vna potentia interiori ad aliam deducere. Et vtrum tale opus debeat censeri miraculosum factum, aut non.

Ad primum oportet distinguere de præstigiosa illusione, eò quòd vt dictum est, illa illusio fit interdum super sensus exteriores, interdum super interiores, vsque ad sensum exteriorem.

Prima ergo licet possit fieri absque hoc quòd Dæmones intrent potentias exteriores illas occupando, sed tantum exterius deludendo, vbi corpus aliquod occultare vellet, per interpositionem alicuius alterius corporis, vel alio quocunque modo, aut vbi per se corpus assumeret & se visui obiiceret.

Secunda tamen non potest fieri, nisi ipsum caput & potentias principaliter occupet. Et hoc ostenditur auctoritate & ratione.

Duo spiritus non possũt esse in vno & eodem loco.

Nec obstare potest, quòd duo spiritus creati, non possunt esse in vno & eodem loco, & anima sit in qualibet parte corporis. Est autem auctoritas super hoc Damasceni. Angelus ibi est, vbi operatur. Ratio S. Thom. 2. *sent. dist.* 7. *art.* 5. Omnes Angeli boni & mali, ex virtute naturali, quæ præstantior vtique est quacunque corporali, habent potestatem transmutandi corpora nostra.

Tota machina mũdi, & eius contenta reguntur per Angelos.

Patet hoc nedum propter præstantiam & nobilitatem naturæ, sed & ideò, quia tota machina mundi & creatura corporalis administratur per Angelos. Gregor. 4. *Dialog.* In hunc mundum visibilem nihil nisi per creaturam inuisibilem disponi potest: Vnde omnia corporalia reguntur per Angelos, sicut & motores orbium asseruntur, non solùm à Doctoribus sanctis, sed etiam à Philosophis omnibus. Patet, & ex eo quòd omnia corpora humana mouentur ab animabus, sicut omnia alia per corpora cœlestia & per ipsorum motores. Si cui placet, videat S. Thom. 1. *p. q.* 90. *art.* 1.

Dæmones animæ illabuntur.

Ex quo concluditur, quòd quia Dæmones vbi operantur ibi sunt, ideò quando phantasias & interiores potentias perturbant, tunc etiam ibi existunt.

Item, licet illabi animæ illi sit tantum possibile, qui eam creauit, tamen Dæmones etiam illabi possunt, Deo permittente, corporibus nostris. Et quia pro tunc possunt impressiones facere in potentias interiores affixas organis corporalibus. Ideò & per illas impressiones, sicut immutantur organa, ita immutantur operationes potentiarum modo quo dictum est: quod educere possunt species reseruatas in vna potentia affixa organo: sicut ex memoria, quæ est in vltima parte capitis, educit speciem equi: localiter mouendo illud phantasma vsque ad mediam partem capitis, vbi est cellula virtutis imaginatiuæ: & demum consequenter vsque ad sensum communem cuius residentia est in anteriori parte capitis. Et omnia subitò sic immutare & perturbare possunt, vt formæ tales necessario æstimentur, ac si exteriori visui obiicerentur: Exemplum patuit ex naturali defectu in Phreneticis & aliis maniacis.

Quomodo sine dolore capitis spiritus caput intret.

Quòd si quæritur, quomodo hoc absque dolore capitis efficere possit? Facilis est responsio. Primo, quia enim organa

gana non diuidit, nec immutat quoad ipsorum subiectum, sed tantummodo species mouet. Item secundo, quia non alterat immittendo aliquam qualitatem actiuam, vnde necessariò passio sequatur, cùm & ipse in se Dæmon omni qualitate corporali careat ideò sine alio talia operari potest. Item tertiò, quia vt dictum est, tantummodo facit transmutationes per motum localem, ab vno organo ad illud, & non per alios motus, ex quibus alterationis læsiuæ interdum causantur.

Vt aranea in medio telæ, sic anima in corde.

Illud ergo quòd difficultatem facit, quod quia duo spiritus non possunt esse in eodem loco, puta diffinitiuè, & anima existit in capite, quomodo tunc Dæmones *ibidem* existere possunt? Dicendum, quod residentia animæ assignatur centro cordis, in quo vitam influendo omnibus membris communicat. Exemplum datur de aranea in medio telæ, quæ sentit tactum ex omni parte.

Tamen quia dictum Augustini *in libro de spiritu & anima*, quod est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis. Ideò dato, quòd sit in capite, adhuc Dæmon ibi operari potest: quia alia est eius operatio ab operatione animæ: cùm operatio animæ in corpore est, vt informet & vitam influat: vnde est ibi sicut forma in materia, non sicut in loco. Dæmon autem sicut in tali parte corporis, & tali loco, immutando & operando circa species sensibiles. Vnde quia nulla confusio operationum est inter eos, ideo vtrumque simul in eadem parte corporis esse possunt.

An Dæmō mutando phantasias in homine obsideat.

Ad illud. An tales sint tanquam obsessi & arrreptitij, id est, à Dæmonibus arrepti æstimandi: quia specialem hoc vult habere declarationem: an videlicet hoc possibile sit, vt opere Maleficorum aliquis vt obsessus à Dæmone, id est, quod Dæmon eum possideat verè & corporaliter. Ideò de tali materia speciali tractabitur modus in capitulo sequenti; habet enim & hoc specialem difficultatem, An operibus Maleficorum id fieri valeat.

An mira opera Dæmonum & maleficorum habeantur pro miraculis.

Ad illud tantummodo, An temporalia opera maleficorum & Dæmonum sint ad modum miraculosorum operum censenda: ita quod debeant opera miraculosa æstimari. Dicendum, quòd sic, in quantum fiunt præter ordinem naturæ creatæ nobis notæ per creaturam nobis ignotam: licet non sint propriè miraculosa sicut illa, quæ fiunt præter ordinem totius naturæ creatæ qualia sunt miracula Dei & sanctorum. Vide, quæ in prima parte operis, sub quinta quæstione & reprobatione tertij erroris, tacta sunt.

Vltra quæ addenda sunt, hæc propter eos qui huiusmodi opera impugnare possent, quasi non debeant censeri opera miraculosa, sed simpliciter opera Diabolica, eò quòd cùm miracula sint data in confirmationem fidei, nō debent concedi fidei aduersario. Tum etiam, quia signa Antichristi dicuntur ab apostolo signa mendacia.

Finis miraculorū.

Sed dicendum ad primum, quod miracula facere est donum gratiæ gratis datæ. Vnde sicut per malos possunt fieri homines, ita & per malos spiritus, in his videlicet, ad quæ eorum virtus extendere se potest.

Differētia inter bonorum & malorum miracula.

Vnde etiam discernuntur miracula per bonos facta ab illis, quæ per malos fiunt ad minus tripliciter. Primò, ex efficacia virtutis operantis, quia signa facta per bonos diuina virtute fiūt, in illis etiam, ad quæ virtus actiuæ naturæ se nullo modo extendit, sicut suscitare mortuos, & huiusmodi, quæ Dæmones secundum veritatem facere non possunt, sed in præstigiis tantùm: vt Simon Magus de mortuo, cuius caput agitabat, quæ diù durare non possunt. Secundo ex vtilitate signorum, quia signa per bonos facta sunt de rebus vtilibus, vt in curationibus infirmi

infirmitatum, & huiusmodi. Signa autem per maleficas facta, sunt de rebus nociuis vel vanis: sicut quòd volent in aëre, vel reddant membra hominum stupida & huiusmodi. Et hanc differentiam assignat Beatus Petrus in itinerario Clementis.

S.Petrus in itinerario Clementis.

Tertia differentia est, quantum ad fidem: quia signa bonorum ordinantur ad ædificationem fidei & bonorum morum. Sed signa malorum sunt in manifestum nocumentum fidei & honestatis.

Et iam quantum ad modum operandi differunt, quia boni operantur mirabilia per inuocationem diuini nominis piè & reuerenter. Sed malefici & mali quibusdam deliramentis, & Dæmonum inuocationibus.

Antichristus facit etiam vera miracula.

Aliud etiam non obstat quod videlicet Apostolus opera Diaboli & Antichristi nominat signa mendacia: quia tunc mirabilia, quæ fiunt ab eo diuina permissione sunt vera, & etiam falsa diuersis respectibus. Vera in illis, quæ fiunt virtute Dæmonis, ad quæ eius virtus se extendere potest. Falsa, quãdo faciet ea ad quæ sua virtus se nõ potest extendere, vt suscitare mortuos, illuminare cæcos. Quia in primo, vbi facere attentabit, aut intrabit corpus defuncti, aut illud amouebit, & loco illius, ipse in assumpto corpore ex aëre se præsentabit, & sic in secundo præstigiosa arte visum aufert, aut infirmitates alias & subitò sanabit à læsione cessando, non qualitates interiores testificando, sicut in legenda Bartholomæi ponitur. Possunt etiam omnia mirabilia opera Antichristi & Maleficarum dici signa mendacia in quantum solummodo ad decipiendum fiunt: iam & tunc operabitur Antichristus. Hæc Thomas *dist.* 8. *de virtute Dæmonum in operando.*

Differentia inter mirum & miraculum.

Posset etiam hic adduci differentia miraculorum, quæ ponitur in compendio Theologicæ veritatis: & inter mirum & miraculum, quia cùm miraculum propriè quatuor requirat, scilicet quòd fit à Deo, & quòd sit præter existentiam naturæ, contra cuius ordinem fit: & tertiò quòd sit euidens: & quartò quòd ad fidei corroborationem: quia origo in operibus maleficarum quoad primum & vltimũ ad minus deficiunt, ideo mira opera, non autem miracula dici possunt.

Et etiam ratione, quia etsi aliquo modo miracula dici possunt, quia tamen quædam sunt supra naturã, quædam contra naturam, quædam præter naturam. Et supra naturam sunt illa, in quibus non est simile in natura nec eius potentia, vt virginem parere. Contra naturam, vt quæ fiunt vsu contrario naturæ: terminatur autem ad conforme naturæ, vt cæci illuminatio. Et præter naturam, vt quæ fiunt ordine simili naturæ, vt in mutatione virgarum in serpentes, quòd natura facere potuisset per longam putrefactionem propter rationes seminales, sic etiam opera Magorum dicentur mirabilia.

Virgæ naturaliter mutantur in serpentes.

Res gesta mira de mulieribus sub felium figura verberatis.

Rem gestam narrare expedit, & paululum eius declarationi insistere. Est oppidum in diœcesi Argentinensi, cuius nomen occultare ordo charitatis & honestatis postulat. In quo laborator quadam die, dum ligna ad comburendum dumtaxat in domo secaret, catus quidam non paruæ quantitatis ipsum molestare ei importunè se obiiciendo visus est, quem abigendo, ecce alius maioris quantitatis simul cum priori acrius ipsum aggrediuntur, quos iterum vbi repellere volebat, ecce tres pariter, & iam versus vultum saliendo: iámque inter tibias morsibus lacerando ipsum aggrediuntur. Perterritus inde, & , vt retulit, maiori anxietate nunquam perplexus, signo crucis se muniendo, & opus prætermittendo, per incisa ligna catos infestos, & modo ad faciem, modò ad

dò ad guttur denuò saltantes, iam vnam mulierem ad caput, iam alteram ad pedes, aut super dorsum percutiendo vix abegit. Et ecce post horæ spatium, dum iterum suo operi insisteret, duo famuli oppidi consulum, tanquam malefactorem ipsum capientes, ad præsentiam Basilici seu Iudicis ducere volebant: qui Iudex à longè ipsum aspiciens, nec audientiam sibi præstare volens, imperat vt ad profundum cuiusdam turris seu carceris, vbi plectendi includebantur ad mortem, proiiceretur. Eiulans ille, & cur talia pateretur, cùm in nullo crimine se conscium agnosceret, per triduum custodibus carceris querulosè lamentabatur. Et hi quidem quantò pro audientia sibi præstanda amplius instarent, tantò acrius Iudex ita sæuiebat, verbis contumeliosis asserens, qualiter & quomodo tantus maleficiator adhuc reatum suum non agnosceret, aut quomodo se innocentem proclamaret, cum euidentia facti eius flagitia horrenda demonstrarent. Et cùm nihil proficerent, tamen suasu aliorum consulum Iudex inductus audientiam sibi præstare habuit. Eductus itaque de carcere, cùm ante Iudicem staret, & Iudex ipsum intueri renueret, pauper genibus aliorum circunsedentium prouolutus, petiit vt causa suæ calamitatis sibi aperiretur: sicque Iudex in hæc verba prorupit. Tu scelestissimus hominum, quomodo tua flagitia non recognoscis? Ecce tali die, & tali hora, tres matronas præcipuas huius ciuitatis vulnerasti, vt in lectis decumbentes, nec surgere aut mouere se valeant. Refocillatus pauper, & de die & hora, ac de euentu rei apud se ruminans, dixit: In diebus vitæ meæ mulierem nunquam percussi aut verberaui, & quòd tali die & hora sectioni lignorum institi, testium legitima productione probabo. Sed & vestri familiares sequenti hora huic operi me insistentem compererunt. Tunc iterum furibundus Iudex. Ecce, ait, quomodo scelera sua palliare nititur. Mulieres verbera deplangunt, demonstrant, & quòd eas percusserit, publicè testantur. Tunc pauper amplius super euentum rei ruminans. Illa, inquit, hora creaturas me percussisse recolo, non autem mulieres. Attoniti circumcedentes, cuiusmodi creaturas percusserit referari cupiunt. Tunc ille rem gestam (& provt *suprà* tactum est,) omnibus stupentibus recitauit. Et intelligentes opus Dæmonis fuisse, pauperem solutum & illæsum abire, & quòd negotium nulli reuelaret præcipiunt. Sed nec à fidei latoribus, qui interfuerant, euentus occultari potuit.

Super quem modum aliqua differendo. An ne Dæmones in assumptis sic effigijs absque præsentia maleficarum apparuerunt, aut earum corporalis præsentia præstigioso artificio in bestiales illas formas transmutata fuerit. Respondendo concludere oportet: quod licet vtrumque virtute Dæmonum fieri possit, ipsum tamen secundùm factum fuisse amplius præsumitur. Nam per motum localem, vbi Dæmones in effigiis catorum laboratorem inuaserunt, etiam laboratoris ictus & verbera catis illata, mulieribus in domo residentibus subitò, & per aërem inferre potuisse, & hoc propter pactum mutuum dudum initum, nemo dubitat. Sic enim & læsionem vel puncturam, quam inferre volunt, sciunt aliqua imagine depicta vel fusa, vbi aliquem maleficiare volunt, quòd non illam imaginem, sed illum quem præsentare habet, iuxta puncturas super imagines factas lædunt: Varia super hunc modum gesta deduci possent. Quomodo Maleficæ in catos mutentur. Quomodo per imagines fusas homines vulnerentur.

Nec valet instantia si quis obiiceret, illas mulieres sic læsas fortassis fuisse innocentes eò quòd & per exempla tacta sunt, læsiones etiam innocenti-

bus posse contingere patet, Dum aliquis ignoranter per imaginem artificialem à malefica læditur: Instantia nõ valet, quia aliud est à Dæmone per maleficam lædi, & aliud per ipsum Dæmonem absque malefica: quia Dæmon per se in effigie animalis tunc verbera suscipit, quando alteri sibi per pactum coniuncto infert. Et quando cum eius consensu, ad talem apparitionem sub tali forma & modo se ingessit. Vnde sic tantummodo noxiis, & sibi per pactum coniunctis nocere potest, & nullo modo innocentibus. Per maleficas autem, vbi Dæmones lædere quærunt, tunc etiam innocẽtes permissione Diuina in vltionem tanti criminis sæpè affligunt.

Verùm quòd etiam Dæmones per se interdum (Deo permittente,) & innocentes lædunt & dudum Iob sanctissimum læserunt, sed ibi non fuerunt, nec visus fuit Diabolus huiusmodi præstigiosis apparitionibus provt in tali facto & per tale phantasma, cati quod animal perfidorum est appropriatum signum, sicut canis Prædicatorũ in scripturis. Vnde semper mutuo sibi insidiantur. Et ordo Prædicatorum sub figura catuli latrantis, in primo fundatore aduersus hæreses præmõstratus fuit.

Monachi Prædicatores cõparantur canibus, Hæretici catis.

Præsumitur autem, quòd per secundum modum maleficæ illæ tres laboratorem inuaserũt, tum quòd primus modus non tantùm eis placuisset, tum quia secundus earum curiositati magis congruit.

In quo etiam talis ordo circa tria seruatus fuit. Primò quoad Dæmonum instantiam sollicitatæ super hoc fuerunt, & non Dæmones ad instantiam maleficarum. Sic enim sæpissimè ex earum fassionibus repertum est à nobis, quòd ad instantiam Dæmonum, eas continuè ad mala perpetranda infestantes, plura habent facere, & verisimile, quod de se non cogitassent, pauperem molestare.

Causa autem quare Dæmones ad hoc sollicitabant, sine dubio extitit, quòd quia benè noscunt, vbi crimina manifesta, impunita remanent, amplius Deus offenditur, fides catholica dehonestatur, & ipsarum numerus amplius augmentatur. Secundò, habito earum consensu, Dæmones earum corpora localiter transtulerũt, ea facilitate, qua & spiritualis virtus præstantior corporali existit. Tertiò, quòd præstigiosa apparitione modo quo supra tactum est, in formas illas bestiales conuersæ ipsum laboratorem inuadere habuerunt, nec defensæ à verberibus, sicut vtique ea facilitate qua translatæ fuerant, eas defendere potuissent, sed verberari & verberatorem manifestari permiserunt, scientes illa flagitia per effœminatos viros, nullum zelum fidei habentes, remanere ob causas prætactas impunita.

Alludit quod legitur de quodam sancto viro, qui dum semel prædicantem Diabolum in forma sacerdotis deuoti in Ecclesia reperisset, & per spiritum ipsum Dæmonem agnouisset, esse verba sua obseruauit, & an benè vel malè populum informare attendebat: Et dum ipsum irreprehensibilem, & potius criminum obiurgatorem perpendisset, finito sermone accersito, dum causam super his quæreret, respondit: Ecce veritatem dico, sciens quòd dum auditores sint verbi & non factores, amplius Deus offenditur, & lucrum meum augmentatur.

Diabolus in forma sacerdotis prædicat.

CAPVT X.

De modo, quo Dæmones per maleficarum operationes homines interdum substantialiter inhabitant.

Qvia in præcedenti capitulo tactũ; qualiter Dæmones etiam capita hominum, aut alias partes corporis occupare & intrare & species interiores de loco

de loco ad locum mouere possunt. Dubitare quis posset, Anne ex toto homines ad instantiam maleficarum obsidere possent. Et de diuersis modis obsidendi absque maleficarum instãtia. Vnde pro harum declaratione tria sunt declarãda.

Primò de diuersis modis possidendi. Secundò, quòd ad instantiam maleficarũ diuina permissione Dæmones interdũ omnibus illis modis possidẽt. Tertiò, acta & gesta super hæc sunt deducẽda.

De obsessis à Diabolo ob peccata. Quoad primum, secluso illo generali modo, quo Diabolus in homine, cum quolibet peccato mortali habitat. De quo modo S. Thomas *quolib.3. quæst.3. sub dubio:* An Diabolus semper substantialiter habitet in homine quandocumque peccat mortaliter. Causa dubitationis eius sit, quòd cùm Spiritus Sanctus semper habitet in homine cũ gratia, iuxta illud 1.*ad Corinth.3.* Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis:& gratiæ opponitur culpa, & opposita habent fieri circa idem.

Diabolus non potest illabi in animam. Vbi etiam declarat, quòd quia inhabitare in homine, potest intelligi dupliciter. Vel quantum ad animam, vel quantum ad corpus. Et primo modo, cùm non est Diabolo possibile habitare in anima, eò quòd solus Deus menti illabitur. Nec iterum Diabolus ita est causa culpæ, sicut Spiritus Sanctus efficit in anima per se operando, ideò similitudo non valet.

Impiorum mens est sicut nauis sine gubernatore. Quantum vero ad corpus, dicere possumus, quòd dupliciter Diabolus potest habitare in homine, sicut etiam dupliciter homines reperiuntur, vel in peccato, vel in gratia existentes. Primo modo, dicere oportet, quia ex quolibet peccato mortali homo seruituti Diaboli addicitur, in quantum Diabolus interdum exterius suggessit peccatũ, vel quantum ad sensum, vel quantũ ad imaginationem, ideò dicitur habitare in affectu hominis, cùm ad quemlibet motum tentationis mouetur, sicut nauis in mari sine gubernatore.

De arreptitiis. Potest etiã Diabolus in homine substantialiter habitare, sicut patet in Arreptitiis: Et quia hoc magis pertinet ad rationẽ pœnæ quàm culpæ, vt patebit, & pœnæ corporales non semper cõsequuntur culpam, sed quandoq; peccantibus, & non peccantibus inferuntur. Ideò & in gratia & extra gratiã existentes, secundum altitudinẽ incomprehẽsibilium iudiciorũ Dei inhabitare substantialiter possunt:& hic modus possidendi, licet nõ sit nostræ speculationis, ponitur tamen, ne alicui impossibile videatur, quòd etiam, Dei permissione, homines, à Dæmonibus ad instantiam maleficarum substantialiter interdum inhabitantur.

Possumus ergo dicere, quòd sicut quinq; modis Dæmones per se absque maleficis homines lædere, & possidere possũt, ita & omnibus illis modis ad instantiam maleficarũ, cùm ex tunc, sicut amplius Deus offenditur, ita & maior sæuiendi in homines per maleficas Dæmoni permittitur facultas. Et modi perfunctoriè recitando hi sunt, dempto eo quod vexant aliquando in bonis formæ exterioribus: quòd aliquando etiam aliquos in propriis lædunt tantummodò corporibus: aliquando in corporibus simul & in potentiis interioribus. Aliquãdo solùm tentant intus & extra. Alios vsu rationis ad tempus priuant. Alios velut bestias irrationales reddunt. De singulis dicamus.

Quinque causæ cur homines à Dæmonibus obsideantur. Sed prius, quinque causas, propter quas Deus permittit homines possideri, præmittamus, quia ordinẽ seruare, materia postulat. Nam aliquando quis possidetur pro maiori suo merito. Aliquando pro alieno leui delicto, aliquãdo pro suo veniali peccato, aliquando pro graui peccato alieno, aliquando pro magno facinore proprio. Et his omnibus de causis nulli dubium, quin & Deus ad instantiam maleficarum

Dæmones per epistolas & cilicium erecti.

S. pater orat Deum vt à Diabolo possideatur.

per Dæmones etiam similia interdum permitttat: & singula ex scripturis, & non per noua gesta tantùm probare expedit, cùm semper noua per antiqua roborantur.

Nam de primo patet in Dialogo Seueri, beati Martini charissimi discipuli, vbi fertur quendam Patrem sanctissimæ vitæ tanta dotatum gratia expellendi Dæmones, vt hi nedum verbis propriis fugarentur, sed etiam eiusdem Patris epistolis & cilicio, & cùm coram mundo, Pater esset celeberrimus, se tentari sensit vana gloria, cui vitio licet viriliter resisteret, tamen vt humiliaretur amplius, totis præcordiis Deum precabatur, quatenus quinque mensibus à Dæmone possideretur, quod & factum est. Nam eum statim possessum vinculari oportebat, & omnia applicare sibi Dæmoniacis communia. Finito autem quinto mense, prorsus & ab omni vana gloria, & à Dæmone liberatus est. Sed quòd hac de causa quis per maleficium alterius posset à Dæmone possideri, sicut factum fuisse non legitur, ita nec ad præsens affirmatur: licet vt præmissum est, incomprehensibilia sint Dei iudicia.

Ob superbiam S. Eleutherij alius plectitur.

De secundo autem, quòd ex alieno leui delicto aliquis possidetur, ponit exemplum beatus Gregorius *de beato Eleutherio Abbate*, viro simplicissimo, qui cùm prope monasterium virginum pernoctaret, & ignoranti ordinauerunt ad suam cellam poni paruulum puerum qui omni nocte vexabatur à Dæmone. Sed eadem nocte Dæmone liberatus est ad patris præsentiam. Hic cùm rem didicisset gestam, & puer iam positus esset in monasterio sancti viri, & transactis multis diebus paulò immoderatè lætus de liberatione pueri, ait, ad confratres suos, Diabolus sibi cum illis sororibus iocabatur. Sed vbi ad seruos Dei venit, puerum vexare cœpit. Et per lachrymas & ieiunia sancti viri, & confratrum difficulter, sed eodem die liberatus fuit. Et quidem vbi ex alieno & leui delicto, quis innocens possidetur, non mirum si propter veniale proprium, aut propter graue alienum peccatum, aut etiam propter proprium facinus, aliqui etiam ad maleficarum instantiam per Dæmones possidentur.

Nam & de proprio veniali peccato patet per Cassianum collatione abbatis Sereni primâ, dicentem de Mose. Moses, inquit, in eremo, cùm singularis & imcomparabilis vir esset, ob reprehensionem vnius sermonis, quem contra abbatem Macharium disputans, paulò durius protulit, quadam scilicet opinione præuentus, diro confestim traditus est Dæmoni, vt humanas egestiones ori suo ab eo suppletus ingereret. Quod flagellum purgationis gratia Dominus intulisse videtur, ne scilicet in eo vel momentanei delicti macula resideret, patuit ex miraculosa curatione. Nam continuò abbate Machario in oratione submissa citius nequam spiritus ab eo fugatus abcessit.

Monialis non signās se cruce in esu lactucæ à Diabolo possidetur

Simile videtur huic, quòd Gregorius *primo Dial.* refert de moniali, quæ lactucam comedit, non prius signo crucis se muniens, & per beatum Equitium patrem liberata.

De quarto etiam, videlicet pro alieno graui peccato aliquem possideri, ibidem refert beatus Gregorius *de beato Fortunato Episcopo*, qui dum Diabolum ab obsesso homine propulisset, serò idem Dæmō in specie peregrini per plateas ciuitatis clamare cœpit: O virū sanctum Fortunatum Episcopum, Ecce de hospitio me peregrinum proiecit, nec vbi quiescam inuenio. Tunc quidam cum vxore sua & filio sedens, peregrinum inuitauit ad suum hospitium, & quærendo causam expulsionis, est gauisus super derogatione sancti viri, quam à peregrino fictè audiuit. Exinde au

de autem Diabolus puerum inuaſit & prunis iniecit: ac animum eius excuſſit. Sicque pater miſer primum quem recepiſſet hoſpitio intellexit.

Et de quinta cauſa proprij facinoris magni, communiter tam in ſacra ſcriptura, quàm in ſanctorum paſſionibus legimus. Nam & ſic 1. *Regum* 15. Saul inobediens Deo poſſeſſus eſt. Quæ omnia (vt diximus) tacta ſunt, ne impoſſibile cuiquam videatur, ne ob facinorum maleficarum, vt aliqui etiam ad earum inſtantiam poſſideantur. Super quo vt diuerſos modos poſſidendi intelligere valeamus, quoad ſecundum rem geſtam in medium producamus.

Res geſta de maleficato obſeſſo.

Tempore ſiquidem Pij Papæ ſecundi, ante iniunctum inquiſitionis officiũ, vnicè duobus Inquiſitoribus talis accidit caſus. Bohemus quidam de Dachono oppido, filium vnicum & ſacerdotem ſæcularem ob liberationis gratiam, quia obſeſſus erat. Romam vſque perduxit. A caſu autem dum ego vnus ex Inquiſitoribus, hoſpitium refectionis gratia intraſſem, contigit, vt tanquam commenſalis idem ſacerdos cum patre ad tabulam pariter mecum conſederet. Conuenientes autem, & mutuò (vt moris forenſium eſt,) conferentes, idem pater pluries ſuſpirans, & quòd proſperum iter compleuiſſet, à Deo omnipotenti optabat: cui ex intimis compatiendo, quænam ſui itineris & cauſa triſtitiæ eſſet, inquirere cœpi. Tunc ille, filio audiente, qui & mihi collateralis in menſa erat, reſpondit, Heu filium habeo à Dæmone obſeſſum, quem ob liberationis gratiam magnis laboribus & impenſis hucvſque perduxi. Et ego, vbi nam filius eſſet, dum inquirerem, quòd mihi collateralis eſſet, indicauit. At territus ego paululum, & diligenter ipſum intuens, quòd cum tanta modeſtia cibũ ſumeret, & ad quæque interrogata piè reſpõderet, hæſitare animo cœpi, quòd obſeſſus non eſſet, ſed infirmitatis cauſa ſibi aliquid accidiſſe obieci. Tunc filius rem geſtam per ſe narrans, & qualiter quantoque tempore obſeſſus fuiſſet, indicauit. Mulier, inquit, quædam malefica hanc mihi infirmitatem contulit; rixanti enim contra eam ratione cuiuſdam diſciplinæ circa regimen curiæ, cùm eam durius increpaſſem, quia ceruicoſę volũtatis erat, dixit, quòd poſt paucos dies haberem intendere his quæ mihi contingerent. Sed & Dæmon in me habitans hoc idem refert, quod maleficium ſub quadam arbore poſitũ ſit à malefica, quod niſi amoueatur, non potero liberari, ſed nec arborẽ vult indicare. At ego nec minimam ſuis dictis fidem adhibuiſſem, niſi experientia me protinus edocuiſſet. Nam interrogatus à me de interuallo temporis, vt præter conſuetum modum obſeſſorum tantæ ſuæ rationis eſſet capacitas, reſpondit: Vſu rationis tantummodò priuor, quãdo diuinis aut vacare aut ſacra loca viſitare voluero: Præcipuè autem Dæmõ ex ſuis verbis per me prolatis dixit. Quòd ſicut maiorem diſplicentiam hactenus in ſermonibus ad populum ſibi feciſſet, ita vt nullo modo me prædicare ſineret, Gratioſus enim ex relatu patris prædicator extitit, & omnibus amabilis. At ego Inquiſitor cùm de ſingulis certificare volebam per quindenam & vltrà ad varia ſanctorum lumina ipſum deducere decreui. Præcipuè autem ad Eccleſiam Sanctæ Praxedis virginis, vbi pars ſtatuæ marmoreæ, cui in ſua flagellatione ſaluator noſter alligatus fuerat, & ad locum in quo Petrus Apoſtolus crucifixus fuerat, in quibus locis horribiles eiulatus, dum exorcizabatur, emittebat iam aſſerens ſe velle exire, poſt paululum verò minimè. Et vt præmiſſum eſt, in omnibus moribus manſit ſacerdos compoſitus, & ſine omni nota, niſi dum exorciſmi incipiebant, & illis finitis, dum ſtola de collo amouebatur, ex tunc iterum nec

minimum irrationabilem, aut inhonestum motum demonstrabat. Hoc dempto, dum Ecclesiam aliquam pertranseundo genua pro salutatione virginis gloriosæ flectebat: tunc Diabolus eius linguam in longum extra os suum emittebat: Et interrogatus, an non ab illo posset continere: respondit, hoc facere minimè valeo: sic enim vtitur omnibus membris & organis collo, lingua, pulmone, ad loquendum vel eiulandum, dum ei placet. Audio quidem verba, quæ sic per me & ex membris meis loquitur; sed resistere omninò non valeo, & quando deuotiùs orationi alicui insistere affecto, acriùs me impugnat, linguam emittendo. Et quoniam columna in Ecclesia sancti Petri exemplo Salomonis circumlata existit, per cuius virtutem plures licet à Dæmonibus obsedi, liberantur, eò quòd & Christus prædicando in templo illi se appodiasset, hic tamen occulto Dei iudicio liberari non potuit, alium modum pro sua liberatione sibi disponendo. Licet enim per integrum diem & noctem circa columnam inclusus mansisset, tamen sequenti die, post varios exorcismos super eum perlectos, dum circunstaret populus, & magnus fieret concursus: interrogatus, in qua parte columnæ se Christus appodiasset, tunc dentibus mordendo columnam, locum demõstrabat eiulans. Hic stetit, hic stetit. Vltimatim tamen dixit. Nolo exire. Et cùm interrogaretur, qua de causa? respondit, Propter Lombardos: Et interrogatus denuò, cur propter Lombardos egredi nollet. Tunc respondit in Italica lingua, (cùm autem infirmus sacerdos illud idioma ignoraret,) dicens: Omnes faciunt sic & sic, nominando pessimum vitium luxuriæ. At sacerdos post hoc me interrogando dixit Pater, quid sibi volunt hæc verba Italica, quæ ex ore meo protuli? cui, cùm indicassem, respondit: verba quidem audiui, sed intelligere non potui.

Columna Salomonis Romæ.

Diabolus monstrat locum vbi Christus acclinauerit docendo.

Et quia, vt rei probauit euentus, hoc dæmonium erat de genere illo, de quo Saluator in Euangelio, Hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi in oratione & ieiunio: Ideò quidam venerabilis Episcopus per Turcas, vt fertur, à sede expulsus, piè illi compatiens, per totum quadragesimale tempus in pane & aqua, ieiuniis & orationibus, & exorcismis quotidie insistens, ipsum per Dei gratiam tandem liberauit, & ad propria cum gaudio remisit.

Super quo licet sine miraculo nullus in hac vita possit sufficienter differere, quibus & quot modis Dæmon homines possideat, vel etiam lædat: possumus tamen dicere, quod quinque modis, dempto eo quod in rebus fortunæ exterioribus aliquando tamen lædunt. Nam aliqui in propriis tantummodò vexantur corporibus; aliqui in corpore simul, & in potentiis interioribus, aliqui in potentiis tantũmodò interioribus ad aliqui castigatione eorũ, tempus tantummodò vsu rationis priuantur, aliqui verò velut bestiæ irrationabiles redduntur. Præfatũ sacerdotem quarto modo possessũ fuisse declaratur. Nam nec in rebus fortunæ, nec in proprio vexatus corpore fuit, provt cõtigit B. Iob, vbi Deus Dęmoné licẽtiasse manifestè scriptura super hoc tradit, dicẽs ad Satan. Ecce, vniuersa quæ habet in manu tua sunt, tantum in eum ne extendas manum tuam, & hoc in res exteriores, in corpus verò postmodum ait: Ecce in manu tua est: veruntamen animam eius serua, id est, vitam eius ne auferas.

Quot modis Dæmõ possidẽdo vexet.

Potest etiam dici, quòd tertio modo, scilicet in potentiis animæ interioribus simul & corpore vexatus fuit, cum dicebat, vt *Iob.* 2. habetur: Ad Dominum si dicitur, consolabitur me lectulus meus, & releuabor, loquens mecum in strato meo terrebis me per somnia,

Iob etiam in anima à Satana affligebatur.

somnia, & per visiones horrore concuties, Dæmone scilicet procurante, secundum Lyram & secundum *Thomam*. Terrebis me per somnia quæ scilicet dormienti apparent, & per visiones, quæ scilicet apparent vigilanti ab vsu exteriorum sensuum alienato. Solent enim phantasmata, informata diurnis cogitationibus, esse in terrorem dormientium. Et hæc reprobatur in eo ex infirmitate corporis. Vnde sic consolatione vndique seclusa, nil remedij videbatur Iob euadendi tot angustias nisi per mortem: horrore inquit concutiēs. Quibus modis & maleficas homines lædere per Dæmones nemo dubitat, provt in sequentibus patebit, qualiter per grandines in rebus fortunæ, & in corpora animalium & hominum læsiones inferunt.

Et tertius etiam modus lædendi est in corpore, & in interioribus potentiis, absque priuatione vsus rationis. Patet ex earum operationibus, vt *suprà* tactum est, adeò mentes hominum ad illicitas affectiones incendunt quod necessariò etiam nocturno tempore ad amasias per longa terrarum spatia currere habent, visco carnalis amoris nimis illaqueati.

Potest adduci & illud quod in Hassia oppido *Marburg*, contigisse dicitur de quodam obsesso etiam sacerdote, dum in exorcismis Dæmon interrogaretur, quanto tempore sacerdotem inhabitasset. Respondisse fertur, septem annis. Et cum exorcista obiiceret: cùm vix per tres menses eum vexasti, reliquo tempore vbi eras? Respondit: In corpore suo me occultabam. Et ille, In qua parte corporis, vbi inquirebat, respondit, vt plurimùm in capite. Et denuò vbinam fuisset quando diuina celebrasset, & sacramentum sumpsisset, requisitus, dixit: Sub lingua eius me occultaui. Et ille miser: qua temeritate ad præsentiam creatoris tui non aufugisti, Tunc Dæmon. Nunquid sub ponte se vnquam quis occultare potest, donec de super vir sanctus pertransibit, dummodò gressus non fixerit. Diuina tamē cooperante gratia liberatus fuit, siue verum siue fictitium protulerit cùm mendax sit, & pater eius.

Vbi Dæmon lateat, quādo Dæmoniacis præbetur sacramentum.

Quartus modus applicatur ad præfatum possessum Romæ liberatum, sub hac declaratione, quod Dæmon possit illabi corpori, licet non animæ, cum hoc soli Deo sit possibile illa etiam corpori, non tamen infra terminos essentiæ corporis: hoc inquam declarat terminos essentiæ corporis.

Solus Deus potest animæ illabi.

Hoc inquam declarando habetur modus quo Dæmones substantialiter interdum in homine habitant & ad tēpus tantum vsu rationis priuant. Et quidem hoc sic declaratur. Nam dicere possumus, quod corpus habet terminos duplicis rationis, scilicet quantitatis & essentiæ. Vnde quando Angelus quicunque bonus vel malus operatur infra, terminos corporalis quantitatis, & sic illabitur corpori operando circa potentias quantitatiuas, sic etiam boni Angeli etiam imaginarias in bonis visiones operantur. Nunquam autem dicuntur illabi essentiæ corporis qua non possunt illabi vt pars, neque sicut virtus. Non sicut pars, quia alia & alia est essentia vtrobique. Non sicut virtus, quasi dans esse quia suum esse habet pro creationem à Deo. Vnde & ipse solus habet intrinsecam essentiæ operationem & conseruationem quandiu placitum fuerit suæ pietati conseruando.

Vnde concluditur, quod aliæ omnes perfectiones seu defectus loquendo de bonis, quoad perfectiones, de malis quoad defectus, quando operantur, si operantur circa corpus & partes eius, vt circa caput illa

Quomodo boni & mali spiritus animæ illabātur aut circa eam operētur.

illabuntur tali corpori ſuper terminos, videlicet quantitatis & quantitatiuas potentias.

Si verò circa animam, tunc iterum vterque extrinſecè operatur, ſed modis diuerſis. Et dicuntur operari circa animam, phantaſmata illa ſeu ſpecies intellectui repræſentando, & non ſolùm ad iudicium ſenſus communis & ſenſum exteriorem. Ex quibus operationibus ſequuntur tentationes à malis Angelis & affectiones & cogitationes malæ per indirectum operando verſus intellectum. A bonis autem Angelis ſequuntur illuſtrationes phantaſmatum ad cognoſcendum reuelando ab eis: vnde & talis diuerſitas eſt quod boni Angeli etiam directè poſſunt imprimere in intellectu phantaſmata illuſtrando. Mali autem neque illuſtrare dicuntur phantaſmata, ſed prius obfuſcare. Item nec directè imprimere poſſunt, ſed tantummodò indirectè, in quantum intelligentem neceſſe eſt phantaſmata ſpeculari.

Per hæc tamen etiam Angelus bonus non dicitur illabi animæ, licet eam illuminet: ſicut nec dicitur ſuperior Angelus illabi in inferiorem, licet eum illuminet, ſed tantummodo extrinſecè operatur, & cooperatur modo, quo dictum eſt, vnde multò minus malus illabi poteſt.

Iudicium de priore obſeſſo ſacerdote.

Et per hunc modum Dæmon ſacerdoti corpus in tribus occupauit. Primò, quòd ſicut illabi ſuo corpori potuit infra videlicet terminos corporalis quantitatis, ita caput ſuum occupauit ſubſtantialiter illud inhabitando. Secundò quod circa animam eius extrinſecè operari potuit, obfuſcando intellectum, vt rationis vſum perderet. Ita etiam potuit vt ſine intermiſſione, vel etiam interpellanti eum, quoad miſſionem rationis, vexare. Licet etiam dici poteſt, quòd ex dono Dei hoc habuerit ſacerdos, vt non ſine intermiſſione à Dæmone vexaretur. Tertiò quòd licet omnibus mentibus organis ad loquendum & voces ad formandum priuaretur, ſemper tamen ad verba, licet non ad ſententiam verborum aduertentiam habuit. Qui modus obſiſtendi plurimùm ab aliis obſidendi modis differt, cum communiter obſeſſi leguntur ſine intermiſſione à Dæmonibus affligi vt patet *in Euangelio*, tam de lunatico, cuius pater dixerat ad Ieſum: Domine miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & malè patitur. *Matth.* 17. quàm etiam de muliere illa, quam Satanas alligauerat 18. annis & erat inclinata, nec omninò poterat ſurſum aſpicere. *Lucæ* 13. quibus etiam modis indubiè Dæmones diuina permiſſione ad iuſtitiam maleficarum vexare poſſunt.

CAPVT XI.

De modo, quo omne genus infirmitatis inferre poſſunt, & hoc in generali de grauioribus.

SEd & hoc, quòd non ſit aliqua infirmitas corporalis, quæ à maleficis (Deo permittente) inferri non poſſit etiam ſi ad lepram vel epilepſiam ſe extendere habeat: Probari poteſt per hoc propter doctores nullum genus infirmitatis excipitur. Nam diligenter ea quæ ſuperius tacta ſunt, tam de virtute Dæmonum, quam ad malitiam maleficarum conſiderantur, nullam patitur hoc difficultatem. Nam & Nider, tam in ſuo *Præceptorio*, quàm etiam *Formicario*, vbi quærit: An malefici poſſint veraciter ſuis maleficiis homines lædere.

Et eſt quæſtio abſque exceptione alicuius infirmitatis, etiam quantumcumque incurabilis. Et vbi reſpondet, quòd ſic, quærit conſequenter, quibus modis, & quibus rebus.

Et

Et quoad primum respondet, vt supra ex prima quæstione primæ partis tractatus patuit. Probatur etiam per Isid. describentem maleficarum operationes 8.*Etym.cap.*9.Malefici dicuntur ob facinorum magnitudinem, hi enim elementa concutiunt, scilicet opere Dæmonum ad tempestates concitandas, mentes hominum turbant, modis videlicet suprà tactis, vsum rationis, vel omnino impediendo, aut grauiter obfuscando. Subdit, & absque vllo veneni haustu, violentia tantum carminis animas interimunt, vitam videlicet auferendo.

Probatur etiam per S.Thom. *in* 2. *sent. circa dist.*7.*&* 8. Et *in* 4. *dist.*34. Et communiter per omnes Theologos *ibidem* scribentes, quòd malefici omnibus modis possunt procurare læsiones in hominibus & eorum rebus, cooperante Dæmone, in quibus Dæmon potest solùm lædere vel decipere, videlicet in rebus, fama, corpore, vsu rationis, & in vita: vult dicere, quod in illis, in quibus Dæmon per se absque malefica possit lædere, possit etiam cum malefica: imo ampliori facilitate propter maiorem Diuinæ maiestatis offensionem, vt *suprà* tactum est.

Satan se transformat in Siluanum Nazarenũ Episcopũ.

De rebus namque patet *Iob.*1.*&* 2. vt *suprà* patuit. De fama patet in Legenda B. Hieronymi, vt refert Ioan. Andr.*in Hieronymiano*, quod Diabolus se transformauit in formam S. Siluani Episcopi in Nazareth, amatoris Hieronymi. Qui Dæmon primò fœminam nobilem nocte in lecto procare & prouocare cœpit ad luxuriam verbis, & deinde factis sollicitauit ad malum quæ cum clamaret. Dæmon sub specie sancti Episcopi sub lecto fœminæ se abscondit, vbi requisitus & inuentus per luxuriosa verba se mentitus est esse Episcopum Siluanum. In crastinum ergo sanctus vir, disparente Diabolo diffamatus est grauissimè: quæ diffamia tandem circa sepulchrum S. Hieronymi fatente Diabolo in obsesso corpore purgata est.

Iob fuit leprosus.

De corpore patet in Beato Iob, qui percussus fuit à Dæmone vlcere pessimo, quod exponitur de lepra. Refert etiam Sigisbertus & Vincent. *in spe.histo. lib.*25.*c.*37. quòd tẽpore Ludouici secundi Imperatoris in parochia Moguntina quidam Dæmon primò sæpè lapides iecit, & quasi malleo ad domos percussit. Et deinde publicè loquendo, furta prodendo, & discordias seminando plures inquietauit: deinde omnes contra vnum irritauit, cuius hospitium vbicunque manebat incendit: & ob illius peccata omnes pati affirmauit. Vnde tandem agros pro hospitio habere oportuit: propter quod cum presbyteri Litanias celebrarent, multos iactibus lapidum Dæmon vsque ad cruentationem læsit, aliquando quieuit, aliquando sæuiit, & per triennium ista continuauit quovsque omnia ædificia ibi incendio consumpta sunt.

Item de nocumento vsus rationis, & vexatione interiorum sensuum, probatur ex professis & arreptitiis per Euangelicas etiam historias. Item de morte, & quòd de vita etiam quosdam priuat. Patet *Tobiæ* 6.de septem viris Saræ virginis occisis, qui propter luxuriosum affectum, & effrenem appetitum in virginem Saram eiusdem non erant digni matrimonio. Quare concluditur, quòd sicut per se, ita & amplius per maleficas, in omnibus nihil dempto hominibus nocere possunt.

An læsiones Satanæ, vel maleficis ministris eius sint adscribendæ.

Verum vbi quæritur, an huiusmodi læsiones sint potius Dæmonibus, aut maleficis imputandæ: Respondetur, quòd sicut propria & immediata actione Dæmones operantur, infirmitates immittendo, ita & ipsis principaliter sunt imputandæ; sed quia in contemptum & offensam creatoris simul & in perditionem animarum quærunt huius-

modi per maleficas exercere, ſcientes quòd per talem modum:ſicut Deus amplius irritauit, ita & amplius permittit eis poteſtatem ſæuiendi. Quia & de facto innumera maleficia perpetrantur, quæ non permitterentur Diabolo inferre hominibus, ſi per ſe ſolùm affectaret homines lædere quæ tamen permittuntur, iuſto & occulto Dei iudicio per maleficas propter earum perfidiam & Catholicæ fidei abnegationem.

Scopis aquam ſpargere excitat pluuiam.

Vnde & eis iuſto iudicio talia imputantur ſecūdariò, quantumcunque Diabolus ſit actor principalis Scopa ergo, quam mulier intingit aquæ vt pluat & ſurſum in aërem aquam ſpargendo, licet in ſe non cauſet pluuiam, nec poſſet mulier inde reprehendi, quia tamen ex pacto cum Dæmone inito, vbi iam vt malefica talia facit, licet Dæmon ſit qui pluuiam cauſat ipſa tamen merito inculpauit, eò quòd mala fide & opere Diabolo ſeruit, eius obſequiis ſe tradendo.

Per imaginem in aqua vel plumbo aliquem lædere.

Sic etiam quando imaginem ceream, vel ſimile ad maleficiandum aliquem maleficus facit: vel quando maleficio alicuius in aqua vel plumbo imago apparet, quicquid moleſtiæ infertur tali imagini, cùm tale experitur fieri imaginato, id eſt, homini maleficiato, puta punctura vel alia læſura quacumque licet læſio realiter inferatur imagini per maleficam vel alium hominem, & inuiſibiliter Dæmon maleficiatum hominem eodem modo lædit, meritò tamen maleficæ imputatur: quia ſine ea Deus nunquam læſionem inferre Diabolo permitteret, nec Diabolus per ſe lædere ipſum attentaſſet.

Quomodo Dæmones famā hominum lædant.

Sed quia dictum eſt de fama, in qua Dæmones per ſe homines lædere poſſunt, abſque maleficarum cooperatione: poſſet in dubium verti, an etiam Dæmones per ſe poſſent honeſtas mulieres infamare, vt tanquam maleficæ reputarentur, cum in earum effigie ad maleficandum aliquem appareret, vnde cõtingeret talem innocenter infamari.

Reſponſio: aliqua ſunt præmittenda. Primò, quia dictum eſt, Dæmonem nihil poſſe efficere abſque Diuina permiſſione, vt *in* 1. *part. operis, circa vltimam quæſtion.* patuit: etiam tactum eſt, quòd non eſt tanta permiſſio ſuper iuſtos, & in charitate exiſtentes, ſicut ſuper peccatores, in quos vtique ſicut maiorem habent poteſtatem, iuxta illud: Cùm fortis armatus, &c. ita vtique plura permittuntur à Deo in eorum afflictionem quàm ſuper iuſtos. Demum licet iuſtos in rebus exterioribus, vt fama & ſanitate corporis, lædere poſſunt, Deo permittente, quia tamen ſciunt hoc eis cedere in augmentum meritorium, ideò minus eos lædere affectant.

Ex quibus dici poteſt, quod in hac difficultate reſpectus poteſt haberi ad diuerſa. Primò, ad diuinam permiſſionem. Secundò, ad hominem, qui cenſetur honeſtus, cum tales non ſemper ſunt in charitate exiſtentes, ſicut ſunt ſub honeſtate reputati. Tertiò ad facinus, in quo innocens debet infamari: quia illud ex ſua radice cuncta flagitia mundi excedit. Ideo dicendum, licet ex Diuina permiſſione quique innocens, ſiue in gratia conſtitutus, ſiue lædi non poſſit in rebus fortunæ & familia: habendo tamen reſpectum ad ipſum facinus & grauitatem criminis, (cum malefici ſic nuncupantur ob facinorum magnitudinem iuxta Iſid. ſæpè allegatum) dici poteſt, quòd hoc vt aliquis innocens prædicto modo à Dæmone infametur, fieri non eſt benè poſſibile, iterùm multis reſpectibus.

Nemo nocens infamatur.

Primò quia cùm infamare in vitiis, quæ abſque peccato expreſſo vel tacito inito cum Dæmone perpetrantur, vt ſunt furta, latrocinia, & actus carnales. Aliud ſit ab infamia ſuper vitia, quæ nullo modo poſſunt homini imputari, aut ab eo perpetrari, niſi ſuper actum expreſſum

expressum cum Dæmone inito: qualia sunt opera maleficarum: quæ nisi virtute Dæmonum à maleficis perpetrantur, vt vbi homines, iumenta, aut terræ fruges maleficiantur, vnde & eis aliter imputari non possunt. Ideò licet Dæmon possit hominem de aliis vitiis infamare, de tali tamen vitio infamare, quod sine eo non potest perpetrari, non videtur benè possibile.

Prætereà hucvsque nunquam actum est, nec repertum, vt aliquis innocēs sit per Dæmonem taliter infamatus & sic propter talem infamiam morti fuisset adiudicatus. Imò vbi tantummodò infamia laborat, talis nulla pœna punitur, nisi quod Canonica purgatio sibi indicitur, vt *in 3. p. operis circa secundum modum sententiandi maleficas* patebit.

Canonica purgatio.

Et licet ibi côtineatur, quòd in casu, dũ in purgatione deficeret, pro reo esset habendus, adhuc tamen adiuratio sibi indiceretur antequam vlterius super pœnam relapsis debitam procederetur. Sed quia circa contingentia laboramus, quæ actu nunquam fuerunt perpetrata, nulli dubium quin & in posterum Diuina permissio fieri non permittat.

Prætereà & à fortiori, propter angelicam custodiam, quæ non permittit insontes in aliis criminibus minoribus infamari, vt in latrociniis & huiusmodi, minus permittet, imò fortius suæ custodiæ deputatum ab infamia talium flagitiorum præseruabit.

Nec valet, si quis acta per S. Germanum obiiceret, quando Dæmones in assumptis corporibus, & ad mensam consedentibus alias mulieres viris suis condormientibus, repræsentabant, hospitem illudentes, quasi illæ mulieres in propriis corporibus semper edentes & bibentes aduentarent, de qua etiam *suprà* mentio habita est. Quia nec ibi illæ mulieres excusantur, quasi innocentes omninò, sed quòd talia mulieribus sæpè accidunt: quod iuxta *cap. 26. q. 2. Episcopi* notatur. Vbi reprehenduntur tales, quòd dum in imaginaria solummodo illusione transferantur, putant se veraciter & corporaliter transferri, licet (vt *suprà* tactum est) etiam interdum corporaliter à Dæmonibus vehuntur.

Sed quod corporales infirmitates alias omnes, nulla dempta, Diuina p rmissione inferre possunt, de illo est præsens speculatio. Concludendo ex prænotatis, quòd sic: cùm nulla sit à Doctoribus exceptio, cui & rationē assentire oportet: cùm aliàs Dæmones sua naturali virtute cuncta corporalia excedunt, vt sæpè tactũ est. Acta denique & gesta per nos reperta hæc affirmant. Nam licet maior difficultas fortassis circa lepram aut epilepsiam oriri possit, an videlicet talia inferre possent, eò quòd huiusmodi tantummodò ex diuturnis præuiis interiorum dispositionibus & defectibus soleant oriri, nihilominus per maleficia interdum esse illata repertum est. Nam in Diœcesi Basiliensi in confinibus partium Lotharingiæ Alsatiæ, cùm quidam honestus laborator quædam verba data contra rixosam quandam mulierem protulisset, illa indignata minas adiecit quòd in breui se de eo vindicare vellet. Et ille licet parui pendisset, eadem tamen nocte sibi pustulam collo accreuisse sensit, fricando tamen paululum & tangens totam faciē inflatã & tunc factã cum collo persensit, in tantum vt horribilis specie lepræ etiam per totum appareret corpus, qui non distulit, sed quanto citius amicis & consulibus accersitis, rem gestam super comminatoria verba mulieris narrauit, & quòd sic mori ea fide & suspicione vellet, quod illa sibi arte magica eadem malefica intulisset. Quid plura? mulier capitur, quæstionibus exponitur, & crimen fatetur. At Iudex de modo & causa diligentius inquirens, respondit: Cùm me verbis opprobriosis

Lepram & epilepsiã à maleficis inferri.

Diabolus plus mali perpetrat quàm maleficæ iubeant.

homo ille aggressus fuisset, ego ita succensa, cum ad domum venissem, malignus spiritus causam tristitiæ meæ inquirere cœpit, cui cùm singula enarrassem, & vt me vindicare possem eidem insinuando instarem. Ille inquisiuit, dicens: Quid ergo vis, vt ei faciam? At ego respondi: Vellem vt inflatam faciem semper retineret: & sic ille abscessit, & illam infirmitatē vltra quàm petij homini intulit: ego enim quòd tali lepra eum percuteret, minimè sperassem vnde & incinerata fuit.

In diœcesi denique Constantiensi, inter Brisiacū & *Irenburg* leprosa quædam mulier multis referre solebat, nisi debitum vniuersæ carnis iam ab annis duobus persoluerit, quod simili de causa controuersiæ, quæ inter ipsam & quandam aliam mulierem mota fuisset, cùm de nocte domū egressa ante ostiū quid operis agere tentasset, ventus quidam calidus à domo alterius mulieris, quæ ex opposito domus suæ fuerat, eius faciem repentè insufflauit, vnde & subitò in lepram quam gestabat se incidisse asseruit.

Sufflando in faciem malefica leprâ lictorem infecit.

In diœcesi denique eadem & territorio Nigræ syluæ, malefica dum per lictorem super struem lignorum pro incendio sibi parato à terra eleuaretur, dixit: Dabo tibi mercedem: & sic insufflando in eius vultum, statim lepra horribili per totum corpus percussus, paucis ex pòst superuixit diebus. Horrenda eius facinora breuitatis causa obmittuntur: sicut & alia quasi innumera, super hæc recitari possent. Epilepsiam namque seu caducum morbum certis inflixisse per oua cum mortuorum corporibus subtumulata, præcipuè ex earum secta ex inhumatis, cum aliis earum cæremoniis, quæ recitanda non sunt: vbi in potu, vel cibo, alicui præbuerunt, sæpius à nobis repertum est.

Oua cum mortuis tumulata.

CAPVT XII.

Super modum, quo alias consimiles infirmitates in speciali hominibus inferre solent.

ALias denique infirmitates inflixisse, vt cæcitatem, vel acutissimos dolores & torsiones in corporibus hominum, quis enumerare potest? Tamen ex his, quæ oculis nostris perspeximus, & quæ vni ex Inquisitoribus innotuerunt, aliqua in medium producamus.

Res gesta.

Eo in tempore, quo in oppido *Isburg* inquisitio super Maleficas fieret, hic inter alios deductus fuit casus. Nam honesta quædam persona, & vni ex familiaribus Archiducis matrimonio copulata in præsentia notarij, &c. secundùm formam iuris deposuit: & cum tempore suæ virginitatis cuidam ex ciuibus famularetur, accidit vt vxor illius graui dolore capitis langueret, pro cuius curatione cùm quædam mulier accessisset, & suis carminibus & certis practicis mitigare dolorem haberet: Ego, inquit, eius practicam diligenter obseruabam, perspexíque quod contra naturam aquæ fusæ in scutellam quandam, ipsa aqua in ollam aliam ascendisset, cum aliis cæremoniis quæ recitare opus non est, consideránsque quòd ex illis dolor capitis in domina non mitigaretur, aliqualiter indignata, hæc verba ad Maleficam protuli: Nescio quid agitis, vos non facitis nisi superstitiosa, & hoc propter commodum vestrum. Tunc malefica statim subiunxit, an sim superstitiosa vel non, tertia die tu senties: quod rei probauit euentus. Nam tertia die manè me sedente, & fusum apprehendente, tantus dolor subitò corpus meum inuasit, Primò in interioribus vt non esset pars

corpo

corporis, in qua non punctiones horribiles sentirem: Secundò non aliter mihi videbatur, nisi quòd continuè igniti carbones capiti meo superfunderentur: Tertiò in cute corporis, à vertice vsque ad plantas pedum, non fuisset spatium ad punctum acus, vbi non fuisset pustula alba sanie repleta, sicque in his doloribus eiulando, & tantummodò mortem optando vsque ad diem quartum restiti. Tandem maritus dominæ meæ, vt stabulum quoddam intrarem mihi iniunxit. At ego paulatim incedendo, eo præcedente, dum ante ostium stabuli eramus, Ecce, inquit ad me, pecia panni albi super ostium stabuli. At ego: Video. Tunc ille: Quantum potes, remoue, quia fortè melius habebis. Tunc ego quantum potui vno brachio me ad ostium tenente, cum altero peciam apprehendi. Aperias, (inquit dominus) & considera diligenter ibi reposita. Tunc vbi peciam solui, plura ibidem inclusa reperi, præcipuè autem grana quædam alba, ad modum quo pustulæ inerant corpori meo, semina quoque & legumina quorum similia nec edere poteram aut intueri cum ossibus serpentum, & aliorum animalium intuita sum. Et sic stupefacta, dum inquirerem à domino, quidnam agendum foret, vt in ignem cuncta proiicerem iniunxit. Proieci. Et ecce subitò non post horæ spacium, aut quartale, sed in momento, vt in ignem res illæ fuerant proiectæ, omnem sanitatem pristinam recuperaui. Et quia plura contra vxorem illius cui famulabatur fuerunt deposita, per, quæ suspecta non tam leuiter quàm & vehementer fuit habita, & præcipuè propter magnam familiaritatem cum maleficis habitam. Vnde præsumitur, quòd conscia de maleficio reposito, hoc viro indicauit, & deinceps modo præmisso, publicatum, sanitatem ancilla recuperauit.

Insuper aliud maleficium cuiusdam personæ, etiam mulieris, illatum in eodem oppido referre in detestationem tanti criminis expedit. Mulier quædam maritata, & honesta accessit, & iuxta iuris formam, vt suprà disposuit. Retrò domum, inquit, habeo viridarium (est & illi ortus contiguus vicinæ meæ.) Vnde cùm quadam die transitum fieri ex horto vicinæ ad viridarium meum, non absque damno perspexissem, stans in ostio viridarij, & apud me ipsam cõquerendo, & querulando, tam de transitu quàm & de dãno, vicina subitò superuenit, & an suspectam haberem, inquisiuit. At ego territa propter malam eius famam, nil aliud nisi hæc verba protuli. Gressus in graminibus damna demonstrant. Tunc illa indignata, quia ad eius fortassis beneplacitum me litigiosis verbis cum ea implicare nolebam, abscessit cum murmure, & verba quæ protulit licet audirem, tamen intelligi non potui. Post paucos verò dies ingens infirmitas mihi accidit cum doloribus ventris & acutissimis torsionibus à latere sinistro versus dextrum & viceuersa, quasi duo gladij aut cultri essent pectori infixi, & sic die noctúq; clamoribus omnes vicinos alios inquietaui: & confluentibus hinc inde pro consolatione, accidit vt lutifigulus, præfatam vicinam & maleficam adulterino flagitio habens in amasiam, simili modo visitationis gratia accedens, & infirmitati meæ compatiens, post verba consolatoria abcessit. Sequenti tamen die festinè rediit, & inter alia consolatoria subiunxit: Experimentum capiam, an ex maleficio ex vobis infirmitas acciderit, quòd si sic repertum fuerit, sanitatem vobis recuperabo. Accepto ergo plumbo liquefacto, & me in lecto decumbente, plumbum in scutellam aqua plenam supra corpus meum appodiãdo infudit, & vbi quædam imago & figuræ diuersarum rerum ex plũbo congelato apparuissent: Ecce inquit

Quomodo probetur an aliqua sit maleficiata.

quit, ex maleficio, hæc vobis contigit infirmitas. Et ſuper limen oſtij domus vna pars inſtrumentorum maleficij continetur. Accedamus ergo & illis amotis melius ſentietis. Sicque maritus meus cum eo pariter ad tollendum maleficium accedunt: & lutifigulus limen eleuans, marito iniunxit, vt manum in foueam, quæ apparuerat, mitteret: & quæcunque inueniret, extraheret: quod & fecit: Nam primò imaginem quandam ceream in longitudine vnius palmæ, vndique perforatam, habentem duos acus ex aduerſo per latera, ad modum quo ipſa punctiones à ſiniſtro latere, vſque ad dextrum, & è conuerſo perſenſerat extraxit. Demùm pecias panniculorum diuerſas ac plurimas, tam in granis, quàm in ſeminibus, & oſſibus continentes, ſicque illis in ignem proiectis, ego quidem conualui, ſed non ex toto. Nam licet torturæ & punctiones ceſſaſſent, appetitúſque comedendi rediiſſet ex integro, tamen priſtinæ ſanitati vſque in præſens minimè ſum reſtituta. Vnde hoc, quòd priſtina ſanitas non rediret, Reſpondit: Sunt & alia inſtrumenta alibi abſcondita, quæ inuenire non valeo. Et qualiter tunc prima inſtrumenta repoſita agnouiſſet, dum inquirerem. Reſpondit; ex amore quo amicus amico reuelare ſolet, hæc cognoui: vnde dum alteram procabat, & mihi vicinam agnoui, ideò argumentum ſuper eam cœpi ſuſpicionis: hæc ægrota recitabat.

Sed ſi ſingula, quæ in illo duntaxat oppido reperta ſunt, recitare vellem, liber vtique foret conficiendus. Quanti enim cæci, claudi, aridi, & diuerſis irretiti infirmitatibus, iuxta formam iuris, ex vehementi ſuſpicione ſuper maleficas eis huiuſmodi infirmitates, in genere vel in ſpecie prædicentes, & quòd talia in breui ſentire haberent, vel ad dies vitæ, vel ad mortem ſtatim percipiendam. Et quòd ſecundum eorum dicta & auiſamenta cuncta accidiſſent, vel ad ſpecificatam infirmitatem, vel ad mortem aliorum. Quia enim terra illa vaſallis & armigeris abundat, & otia dant vitia: vbi interdum mulieres procabant, dum illas procatas abiicere, & alias honeſtas matrimonio ſibi copulare diſpoſuerunt, rarò ſine vindicta ſuper maleficium inferendum, aut viro aut vxori, dum ſe ſpretas cernebant: thorus coniugalis perſeuerabat, non autem viris tantum quantum mulieribus: eò vt piè æſtimari poteſt illis interemptis, aut arefactis, priores amaſias procare haberent.

Nobiles Tirolenſes taxat.

Nam & cocus quidam Archiducis, dum iuuenculam honeſtam & alienigenam duxiſſet, malefica eius amaſia in publica via aliis honeſtis perſonis audientibus, iuuenculæ maleficium & mortem prædixit, extenſa manu dicens. Non diù de tuo marito gaudebis. Statímque ſequenti die lecto decubuit, & poſt paucos dies debitum vniuerſæ carnis perſoluit, in extremis conteſtando. En ſic morior, quòd illa ſuis maleficiis, Deo permittente, me interemit, & vtique pro meliori Deo ſibi alias nuptias in cælo diſponente.

Sic denique per maleficia miles quidam, vt publica fama teſtatur, interemptus fuit, ſic & alij plures, quos recitare omitto.

Inter quos & domicellus quidam, dum ad nutum amaſiæ ſecum pernoctare volebat, & per famulum ſuum, quòd ea nocte ſecum certis negotiis præpeditus, pernoctare non poſſet, ei indicaſſet. Illa indignata famulo iniunxit. Dicas domicello, non diu me vexabit: ſicque & ſequenti die infirmatus, poſt paucos dies ſepultus.

Sunt & tales maleficæ quæ Iudices ſolo aſpectu & oculorum intuitu maleficare ſciunt, quòd etiam nullam moleſtiam eis inferre publicè ſe iactantes: ſed vt quibuſcunque pro

Oculi maleficarum Iudices corrumpunt.

crimi

criminalibus causis detentis, & grauissimis tormentis pro dicenda veritate expositis, taciturnitatem inferre sciunt, quòd nunquam eorum facinora detegere poterunt.

Sunt & quæ imaginem crucifixi flagellis & cultris impingendo, ob maleficia perpetranda, cum turpissimis verbis, contra gloriosissimæ virginis Mariæ puritatem, & nostri Saluatoris ex eius intemerato vtero natiuitatem dehonestauerunt: Verba illa, & singulos actus recitare non expedit, cùm nimis sint piorum aurium offensiua in scriptis tamen redacta & reposita sunt: prout baptizata quædam Iudæa & alias iuuenculas induxerat, quarum vna Vvalburgis nomine eodem anno in extremis posita, dum à circunstantibus ad confessionem peccaminum hortaretur exclamauit: Corpus & animam tradidi Diabolo, nec spes mihi adest veniæ, & sic defuncta.

Protestatio authoris.

Singula hæc non ad ignominiam, sed ad laudem & gloriam illustrissimi Archiducis conscripta sunt, cùm reuera vti Catholicus princeps & præcipuus zelator in exterminium earum cum assistentia reuerendissimi Ordinarij Brixiensis, non mediocriter laborauit. Recitata autem potius in detestationem & odium tanti criminis, vt quæ iniurias hominum vlcisci non desistunt: quomodo iniurias creatoris & fidei contumelias, etiam non habendo ad temporalia damna respectum, sufferre possunt. Omnium enim eorum hoc præcipuum fundamentum fidei videlicet abnegatio existit.

CAPVT XIII.

Super modum, quo obstetrices maleficæ maiora damna inferunt, dum infantes aut interimunt, aut Dæmonibus execrando offerunt.

NEc prætereundum est de nocumentis à maleficis obstetricibus pueris illatis. Et primò, quomodo interimunt. Secundò, quomodo Dæmonibus offerendo execrant. In diœcesi namque Argentinensi & oppido Zabernio mulier quædam honesta, ac beatissimæ virgini Mariæ plurimùm deuota, hunc casum referre sibi accidisse, singulis eius hospitium quod publicè tenet, nigram habens Aquilam pro intersigno, frequentantibus commemorat. A viro, inquit, legitimo, sed iam defuncto impraegnata, vbi dies pariendi appropinquarent, mulier quædam obstetrix, vt ipsam ad obstetricandum puerum acceptarem, importunè instabat. At ego conscia de eius infamia, licet aliam mihi assumere decreuissem, verbis tamen pacificis, quasi suis annuere vellem petitionibus, me simulabam. Adueniente autẽ tempore partus, cùm aliam obstetricem conduxissem, illa prior indignata, quadam nocte cameram meam, euolutis vix octo diebus, cum duabus aliis mulieribus ingreditur, & lecto appropinquantes, in quo iacebam, cùm maritum meum, qui in altera dormiebat camera vocare voluissem, singulis membris, & lingua ita remansi viribus destituta, quòd dempto visu cum auditu, nec perdicam mouere potuissem. In medio ergo illarum duarum stans malefica, hæc verba protulit: Ecce, hæc pessima mulierum, quia in obstetricem me recipere noluit, impunè non transibit. Et cùm aliæ duæ à latere stantes, pro ea supplicarent, dicentes: tamen nunquam

Res gesta Tabernis Alsaticis.

alicui ex noſtris nocuit: malefica ſubiunxit: Hanc mihi quia diſplicentiam fecit, ſuis inteſtinis aliqua immittere volo, ſic tamen, quòd infra dimidium annum nullos propter vos dolores ſentiret, ſed illo euoluto ſatis cruciabitur: acceſſit ergo & ventrem cum manu tetigit, mihíque videbatur quaſi inteſtinis extractis, certas res, quas tamen videre non potui, intromittere. Illis ego abeuntibus, cùm vires ad clamandum recuperaſſem maritum quam ocius vocaui, & rem geſtam denudaui. Cùm autem ille cauſam puerperio aſſignare vellet, dicens: Vos puerperæ plurimis illuſionibus & phantaſiis laboratis: nec quoquomodo dictis meis fidem adhibere volebat, adiunxi: Ecce ſpatium pro anno dimidio mihi donauit, quo elapſo, ſi nulli cruciatus ſuperuenient, dictis tuis fidem adhibebo. Conſimilia denique verba filio clerico, qui & pro tunc Archidiaconus ruralis erat, protulit, cùm & ipſe viſitationis gratia illo die eam frequentaſſet. Quid plura? ſex menſibus ad punctum euolutis, internorum viſcerum tortura ſubitò ipſam tam dira inuaſit, vt nec diebus, nec noctibus, à clamoribus omnes inquietando abſtinere potuiſſet. Et quia (vt præmiſſum eſt deuotiſſima virgini & reginæ miſericordiæ extitit: in pane & aqua, ſingulis Sabbatinis diebus ieiunando, & ideò & per ipſius ſuffragia credidit ſe liberari. Vnde & quadam die, vbi opus naturæ perficere volebat tunc omnis illa immunditia à corpore prorupit: & aduocans maritum cum filio, dixit: Suntne res iſtæ phantaſticæ? nónne dixi, poſt dimidij anni ſpatium veritas cognoſcetur? Aut quis vidit vnquam ſpinas, oſſa, ſimul etiam ligna me comediſſe? Erant enim ſpinæ roſarum, in longitudine vnius palmæ, cum aliis variis innumeris rebus immixtæ.

Maleficæ figũt acus incapita infantum.

Inſuper (vt *in prima parte operis*) ex illius famulæ reductæ ad præſentiam in Briſiaco confeſſione patuit, maiora damna fidei circa hanc hæreſim maleficarum ab obſtetricibus inferri, quod etiam quarundam confeſſio, quæ poſtmodum incineratæ fuerunt, luce clarius demonſtrauit.

Nam in diœceſi Baſilienſi, & oppido *Dann*, quædam incinerata faſſa fuerat, vltra quadraginta pueros necaſſe, per modum talem, vt quando ex vtero egrediebatur, acum capitibus eorum per verticem vſque in cerebrum infigeret.

Altera denique in diœceſi Argentinenſi, pueros abſque numero, puta quia de numero non conſtabat, ſe interemiſſe faſſa fuerat: taliter autem fuit deprehenſa. Nam vbi ex vno oppido in aliud, cauſa obſtetricandi mulierem quandam vocata fuiſſet, officio ſuo completo, dum ad propria redire volebat, vbi portam oppidi exiuit, caſu brachium pueri recenter nati ex linteo, quo præcincta erat, cui & inuolutum brachium fuerat, ad terram cecidit, quo viſo ab eis qui infra portam ſedebant, dum illa præteriiſſet, leuatam è terra, vt putabant, peciam carnis, cautius intuebantur, & cùm non petiam carnis, ſed brachium pueri per articulos membrorum agnouiſſent, conſilio cũ præſidentibus habito, & inuento, quòd infans ante baptiſmum deceſſerat, brachióque careret, malefica capitur, quæſtionibus exponitur, & crimen detegitur, ſícque, vt prædictum eſt, abſque eius numero, ſe infantes interemiſſe cognouit.

Malefica obſtetrix brachia natis infantibus aufert.

Qua autem de cauſa vtique præſumendum quod ad inſtantiam malignorum ſpirituum etiam eis interdum inuitis talia facere coguntur. Nouit enim Diabolus, quòd ab introitu regni cœleſtis, propter pœnam damni, aut originale peccatum tales pueri ſequeſtrantur. Vnde etiam diutius finale iudicium protrahitur,

Infantes non baptizati ſequeſtrantur à regno cœlorum.

protrahitur, sub quo æternis cruciatibus deputabuntur, cum eo tardius numerus electorum completur, quo completo mundus consummabitur: & vt in præmissis tactum est, suasu Dæmoniorum ex huiusmodi membris vnguenta, earum vsibus accommoda, conficere habent.

Vnguenta ex carnibus infantum.

Sed & hoc horrendum facinus silentio prætereundum in detestationem tanti criminis non est. Nam vbi infantes non interimunt, tamen illos Dæmonibus execrando per hunc modum offerunt. Nato enim infante obstetrix, vbi puerpera malefica per se non existit, tunc quasi quid operis pro infantis refocillatione actura, ipsum extra cameram deportat, & sursum eleuans principi Dæmoniorum, scilicet, Lucifero & omnibus Dæmonibus immolat: & hoc in loco coquinæ super ignem.

Maleficæ infantes offerunt Diabolo.

Et (vt quidam retulit) cùm perpendisset vxorem suam tempore partus, præter consuetum modum puerperarum nullam ad se ingredi mulierem permitteret, nisi duntaxat filiam propriam, quæ obstetricandi officium gerebat, causam huiuscemodi experiri volens, latenter se illo in tempore in domo occultabat. Vnde & ordinem sacrilegij, & Diabolicæ immolationis, modo prædicto perpendit: cum eo quòd, vt sibi videbatur, per appendiculi instrumentum, in quo ollæ suspenduntur, infans non fultus humano auxilio, sed Dæmonum, sursum vehebatur. Vnde mente consternatus, cum & horrenda verba per Dæmonum inuocationem, & alios ritus nefandissimos persensisset, subitò vt infans baptizaretur acriùs institit & cùm ad aliam villam, in qua parochialis erat Ecclesia, deferendus esset, & per pontem super flumen quoddam pertransire haberent, ille euaginato gladio super filiam, quæ infantem gerebat, irruit, dicens, aliis duobus sibi adiunctis audientibus: Nolo vt infantem per pontem deferas, quia aut per se pontem gradietur, aut tu in flumine submergeris. Quia perterrita, cum aliis quæ aderant mulieribus, & anne compos esset rationis inquirentes, (res enim gesta cunctos alios latebat, demptis duobus viris sibi coniunctis.) Tunc ille: Pessima mulierum, arte tua magica scandere pendiculum infantem fecisti, fac & iam, vt nullo deferente pontem pertranseat, aut in flumine te submergam. Sicque coacta, puerum super pontem posuit: & arte sua Dæmonem inuocans, subitò ex altera parte pontis infans cernitur. Baptizato ergo puero, & ad propria rediens cùm iam per testes filiam de maleficio conuincere poterat, provt plurimum facinus oblationis minimè probare potuisset, eò quòd ipse vnicus illi sacrilego ritui interfuisset, apud Iudicem post tempus purgationis, filiam cum matre accusat, & pariter incinerantur, & facinus de sacrilega oblatione, quod per obstetrices fieri solet, detegitur.

Sed hic dubium oritur: Quid ne operis aut efficaciæ talis sacrilega oblatio in huiusmodi pueris efficere valeat. Ad quod dici potest, quòd sicut triplici ex causa Dæmones efficiunt, ita & ad tria nefandissima hæc eis deseruiunt. Nam primò ex superbia eorum, quæ quia semper ascendit, iuxta illud, Superbia eorum qui te oderunt, ascendit; semper quærunt quantum possunt, diuinis, rebus & cæremoniis se conformare, vt sic sub specie boni apparentis facilius decipiant. Sic enim & virgines, pueros, mares vel fœminas expetunt à magis, vbi in speculis vel vnguibus maleficorum furta sublata, vel alia occulta habent manifestare, licet per corruptos idem ostendere valerent, sed tamen vt fingat, se falsè castitatem amare, quam tamen odit. Cùm castissi

Cur maleficæ offerant infantes Diabolo.

Cur Satan odio habeat virginitatem.

castissimam virginem summè odit, eò quòd caput eius contriuit. *Gen.* 3. Vnde sic animas maleficorum & eius credentium per infidelitatis vitium, sub specie virtutis decipiunt. Tertiò, vt ipsa perfidia maleficarum amplius in sui augmentum crescat, dum à cunabulis sibi dicatas maleficas seruant.

Ex his efficit hæc sacrilega oblatio tria in puero. Primò, quòd sicut exterior oblatio fit in rebus sensibilibus Deo, puta in vino, pane, terræ frugibus, & hoc in signum debitæ subiectionis & honoris, iuxta illud *Eccl.* 25. Non apparebis in conspectu Domini Dei tui vacuus. Quæ etiam res aliis postmodum profanis vsibus nullo modo applicari debent, nec possunt. Vnde & 10. *q.* 1. Damas. Papa dicit, oblationes quæ intra Ecclesiam offeruntur, sacerdotibus tantummodò pertinere, sic tamen, vt non solùm eas in suos vsus conuertant, sed vt fideliter dispensent, partim ad ea, quæ ad cultum diuinum pertinent, & partim etiam in vsus pauperum conuertant. Ita & talem puerum Diabolo in signum subiectionis & honoris oblatum, Diuinis vsibus applicari, dignæ & fructuosæ subiectionis causam, pro se quàm pro aliis, quomodo est possibile hoc à Catholicis fieri.

Quomodo liberi portent peccata parentũ.

Quis enim dicere potest, materna scelera seu aliena peccata, quoad punitionem, non redundare in filios. Fortassis ille qui dictum propheticum attendit: Filius non portabit iniquitatem patris. Sed quòd de illo passu. *Gen.* 20. Ego Dominus zelotes, visitans peccata patrum in filios, vsque in tertiam & quartam generationem? Est enim hæc vtriusque sententia, vt prima intelligatur de pœna spirituali in iudicio poli siue Dei, & non in iudicio fori. Et est pœna, quæ principaliter tangit animam, siue sit pœna damni, vt priuatio gloriæ, siue pœna sensus, id est, crucificationis ignis infernalis. His enim pœnis nunquam punitur aliquis sine culpa propria, vel contracta, quantum ad originale, vel commisso quantum ad actuale peccatum.

Secunda verò auctoritas, quia intelligitur de imitatoribus paternorum scelerum, vt Gratianus exponit 1. *q.* 4. §. *quibus*. Vbi etiam dat alias expositiones, ideò aliis pœnis quibuscunque in iudicio Dei punitur quis, non solùm pro culpa sua commissa, vel committenda, vt scilicet euitetur, sed etiam pro culpa alterius.

Nec valet si dicatur, quòd tunc punitur sine causa, & sine culpa, quæ debet esse causa pœnæ. Quia iuxta regulam iuris sine culpa nisi subsit causa, non aliquis puniendus. Vnde & dicere possumus, semper quòd superest causa etiam iustissima, licèt nobis ignota. 24. *q.* 4. Augustinus. Et si super actionem facti profunditatem iudiciorum Dei penetrare non possumus verumtamen verum scimus esse, quod dixit, & iustum esse quod fecit.

Et tamen distinctio in pueris oblatis eò, quòd loquendo de innocentibus, quia non per matres maleficas, sed per obstetrices Dæmonibus offeruntur, & rapiuntur occultè, vt dictum est suprà ab amplexibus & vtero honestæ matris, quòd tales innocentes non adeò deseruntur, vt imitatores efficiantur tantorum scelerum, sed imitatores paternarum virtutum, hoc piè credendum est.

Secundum quod efficit hæc sacrilega oblatio est, quòd sicut in oblatione, qua homo seipsum Deo offert in sacrificium, recognoscit Deum suum principium & finem: quod quidem sacrificium dignius omnibus sacrificiis aliis exterioribus ab eo impensis, iuxta illud: Sacrificium in Deo spiritus contribulatus, &c. Et hoc quoad principium creationis & finem glorificatio-

nis.

nis. Ita & ipsa malefica puerum offerens Diabolo, eius animam & corpus, tanquam suo principio & fini damnationis æternæ commendat, vnde & non nisi miraculosè à solutione tanti debiti liberari poterit.

Solet & quædam historia, imò & plures recitari, de pueris ex materno vtero Dæmonibus improuisè, ex aliqua passione, & commotione mentis à matribus oblatis, & qualiter cum maxima difficultate in adulta ætate à Dæmonum iurisdictione, quam Diuina permissione sibi vsurpauit, liberari poterunt, de quibus liber exemplorum beatissimæ virginis Mariæ refertus noscitur. Specialiter & de illo, qui per summum Pontificem, dum liberari è vexationibus Dæmonum non poterat; missus tandem ad quemdam virum sanctum in Orientalibus partibus degentem, cum magna adhuc difficultate per intercessionem ipsius gloriosissimæ virginis, ab illa iurisdictione ereptus fuit.

Quomodo oblati Dæmonibus liberentur.

Liber exemplorum Beatæ Mariæ.

Vnde si in vltionem vnius improuisæ non dico oblationis, sed exhibitionis, vbi mater ex indignatione duntaxat, super copulam carnalem viro exhibendam cum dixisset maritus, spero inde fructum prouéturum, & illa replicans: Sit fructus ille Diabolo datus, tanta seueritas diuinæ punitionis patuit: quanta creditur sæuire, vbi tantæ Diuinæ maiestatis cernitur offensa.

Tertium quod hæc sacrilega oblatio efficit, est habitualis inclinatio ad huiusmodi maleficia hominibus, iumentis, & terræ frugibus inferenda. Huius ratio assignari potest ex his, quæ secundum Thom. *in* 2. *q.*108. super punitionem temporalem, qua aliqui propter alienas culpas puniuntur, deducuntur. Dicitur enim quòd quia filij sunt secundum corpus res quædam patris, & serui & animalia, res dominorum. Et cùm aliquis sit puniendus in rebus suis omnibus, ideò & filij pluries pro parentibus.

Cur filij pro parêtibus puniantur.

Et differt hæc ratio ab illa, quæ suprà tacta fuit de peccatis patrum: quia Deus visitat filios vsque in tertiam & quartam generationem, quia (vt ibi tactum est) hoc intelligitur de imitatoribus paternorum scelerum. Hæc autem ratio concludit de punitione filiorum pro parentibus, vbi non imitantur paterna scelera in actu per mala opera, sed tantum in habitu. Sic enim & filius, natus ex adulterio Dauid, mortuus fuit quàm citius: Et animalia Amalechitarum iussa sunt interfici. Quamuis & huiusmodi sit ratio mystica, vt habetur 1.*part.q.*4.§.*paruulos*.

De oblationibus liberorum Deo vel Dæmoni.

Ex quibus omnibus non inconuenienter dicitur, quòd huiusmodi pueri semper ad maleficia perpetranda vsque in finem vitæ inclinantur. Sicut enim Deus suam oblationem sanctificat, vt sanctorum gesta demonstrant, vbi parentes sobolem ex eis procreandam Deo dicassent: vtique & Diabolus suam oblationem inficere non cessat: Ex veteri & nouo Testamento quasi innumera possent gesta deduci. Sic enim plures Patriarchæ & Prophetæ, vt Isaac, Samuël, Samson. Sic etiam Alexius, Nicolaus, & alij innumeri, gratiis plurimis ad sanctitatem vitæ fuerunt prouenti.

Maleficæ totã progeniem inficiunt.

Experientia denique demonstrat, semper filias maleficarum cum consimilibus tanquam imitatrices maternorum scelerum esse diffamatas: imò & totam quasi progeniem esse infectam. Et huius quidem & omnium præcedentium ratio, quia superstitem semper habent relinquere, & in augmentum illius perfidiæ summis conatibus ex pacto cum Dæmone inito tendere. Vnde enim contingere posset, quòd sæpissimè repertum est, puellas impuberes, octo vel decem annorum tempestates & grandines concitasse,

nisi ex tali pacto sub tali oblatione sacrilega Diabolo per matrem Maleficam infantem execrasse. Nec enim per se pueri talia ex fidei abnegatione pro- vt adultæ maleficæ principio facere habent, efficere possent : cum nec alicuius fidei articuli fortassis notitiam habent. E quibus gestis aliqua in medium producamus.

De puella octo annorum, sciente pluuias & grandines excitare.

In partibus enim Sueuiæ, dum quidam villanus segetes in campis cum filia paruula vix octo annorum conspicere decreuisset, & propter siccitaté terræ pluuiam apud se ruminans & conferens optasset dicens : Heu quando veniet pluuia ? Puella audiens verba patris, ex simplicitate animi dixit : Pater si pluuiam desideras, faciam quòd citò veniet. At pater : Vnde hæc tibi, noscisne pluuiam procurare. Respondit puella : vtique, & nedum pluuiam, sed & grandines, & tempestates concitare scio. Et patet : Quisnam te docuit ? Respondit mater mea, verùm quod mihi inhibuit ne alicui indicarem. Tunc iterum pater. Et quomodo te docuit ? Respondit, me misit vni magistro, quẽ omni hora, ad quæcunque petita habere possum. At pater, Vidistine illum ? Respondit, vidi interdum viros introeuntes & exeuntes ad matrem & cum interrogassem, quinam essent respondit. Sunt nostri magistri quibus & te tradidi & commisi, magni fautores & diuites. Territus pater anne illa hora grandinem excitare posset, inquisiuit. Et puellam. Vtique si modicum aquæ habuero, faciam. Tunc pater puellam per manum ad torrentem deduxit, Fac, inquit, sed tantummodo super agrum nostrum. Tunc puella manus in aquam misit, & in nomine sui magistri, iuxta doctrinam matris mouit : Et ecce tantummodo pluuia agrum illum perfudit. Quod cernens pater, fac, inquit & grandinem, sed tantummodo super vnum ex agris nostris. Quod cum iterum puella fecisset, pater de experientia certificatus, vxorem apud Iudicem accusauit quæ capta & conuicta, incinerata fuit, & filia reconciliata & Deo dicata, amplius illa efficere non potuit.

CAPVT XIV.

Sequitur super modum quo iumentis maleficæ varia nocumenta inferunt.

Numquid Deo cura de bobus.

VTique à fortiori, cum Apostolus dicat, Nunquid Deo cura est de bobus, volens per hoc innuere, quòd licet omnia subsint diuinæ prouidentiæ, tam homines, quàm iumenta, vtrosque iuxta modulum suum seruans, vt *Psal.* ait : Filij tamen hominum sub regimine & protectione alarum amplius gubernantur. Si inquam, homines Diuina permissione, per maleficos affliguntur, innocentes, iusti, & peccatores, parentes denique in filiis quæ res sunt pertinentes ad eos. Cùm etiam iumenta terræque fruges, similiter de rebus hominum existant vtique & super illos varia nocumenta posse à maleficis inferre nemo dubitare Diuina permissione concurrente præsumat, Sic denique nec minima reperitur villula, vbi mulieres mutuò vaccas inferre, lacte eas priuare, & sæpissimè interimere non cessant.

Quomodo maleficæ lacte priuent.

A minimo autem nocumento inchoando, quod de priuatione lactis æstimari potest. Si de modo, quo id efficere valeant, quæritur : Responderi potest, quod quia secundum Albertum 3. *de anima.* Lac de natura fit menstrui in quolibet animali : sicut etiam fluxus alius in fœmina, vbi non restringitur talis fluxus aliqua infirmitate, tunc restringitur aut aufertur interdum maleficiali opere : Ex conditione autem naturali lac restringitur post conceptum fœtum. Ex infirmitate

vero

vero accidentali, ſicut pluries ex comeſtione alicuius herbæ quæ ex natura lac reſtringere habet & vaccam alterare.

Ex maleficio autem talia procurant variis modis. Quædam enim nocturnis temporibus & ſacratioribus, vtique ex inductione Diaboli, ob maiorem offenſam diuinæ maieſtatis, in quocunque angulo domus ſuæ ſe collocant, vrceum inter crura habentes, & dum cultrum vel aliquod inſtrumentum in parietem aut columnam infigunt, & manus ad mulgendum apponunt, tunc ſuum Diabolum, qui ſemper eis ad omnia cooperatur, inuocant, & quod de tali vacca, & tali domo, quæ ſanior, & quæ magis in lacte abundat, mulgere affectat, proponit, tunc ſubitò Diabolus ex mammillis illius vaccæ lac recipit, & ad locum vbi malefica reſidet, & quaſi de illo inſtrumento fluat, reponit.

Ex cultro lac mulgere.

Hæc quidem populo prædicando, nemo propterea ex eis informatur: quia quantumcumque quis Dæmonem inuocare, & per nudam inuocationem hæc ſe poſſe efficere æſtimaret, ſeipſum deciperet, quia caret fundamento illius perfidiæ, quia ſcilicet homagium non præſtitit, & fidem non abnegauit. Hæc ideò poſui, cum plures hæc & alia, quæ poſita ſunt, æſtimant populo non eſſe proponenda propter periculum informationis cum ſit impoſſibile, aliquem per prædicatorem poſſe informari ratione tacta. Potiùs autem ſunt in deteſtationem tanti criminis, & vt Iudices in vltionem tanti ſceleris ſcilicet, fidei abnegationis, amplius inardeſcant ſunt prædicanda: Licet non ſemper: plus etiam ponderant ſeculares huiuſmodi temporalia damna, cùm magis terrenis implicantur affectionibus quàm ſpiritualibus, vnde & cum eis talia poſſe fieri affirmantur, in punitionem ipſorum amplius ſæuiunt: ſed tamen aſtutiam Diaboli quis explicare poteſt.

Noui illos in quadam ciuitate conſtitutos, qui dum tempore Maij butyrum Maicum comedere affectarent, eis in itinere exiſtentibus & in prato circa torrentem conſedentibus, vnus ex eis, qui pacto cum Dæmone per antea ſiue tacito ſiue expreſſo inito, dixit. Ego optimum butyrum Maicum procurabo. Et ſtatim depoſitis veſtimentis & torrentem intrans non ſtando, ſed ſedendo contra aquæ fluxum dorſum vertebat, & cæteris conſpicientibus, ipſe dum certa verba protuliſſet, & aquam manibus poſt tergum mouiſſet, poſt paululum butyrum formatum ad modum quo villanæ tempore Maij vendere in foro ſolent, in magna quantitate apportauit, & aliis guſtantibus, optimum fuiſſe butyrum affirmarunt.

Butyrum Maicum ex aqua formare.

Qua ex re colligitur, primò hunc de ſua practica fuiſſe certum, vel quia merè Maleficus per expreſſum pactum cum Dæmone initum, vel quia per tacitum pactum nouerat ſibi Diabolum ad vota affuturum. Siquidem primùm tunc non indiget diſcuſſione, quin verus Maleficus fuerit. Si autem ſecundùm: tunc vſus ſuffragio Diaboli fuit, eò quòd ſibi oblatus & execratus à matre vel obſtetrice fuerit.

Quòd ſi quis obiiceret, Diabolum fortaſſe apportaſſe butyrum ſine aliquo pacto tacito vel expreſſo ac etiam, abſque oblatione aliqua. Reſpondetur, quòd nunquam aliquis vtitur ſuffragio Diaboli in conſimilibus operibus ſine eius inuocatione: quia ipſo facto, cum quis Dæmonis auxilium petit contra fidem vt apoſtata agit. Iuxta determinationẽ Doctoris *in ſent. diſt.* 8. *ſuper difficultatem*: Vtrum auxilio Dæmonum vti, ſit apoſtaſia à fide. Nam licet cum aliis Doctoribus Albertus Magnus cõcordet, tamen magis expreſsè dicit, quòd ſemper in talibus eſt Apoſtaſia verbi vel operis. Si enim inuocationes, coniurationes, fumigationes, & adoratio

Apoſtata etiam quis ſine homagio efficitur.

Apoſtaſia verbi & operis.

tiones fiant, tunc apertum pactum initur cum Dæmone, abſque hoc videlicet, quòd aliquis corpus & animam cum fidei abnegatione, in toto vel in parte tradat. Quia per hoc quòd ipſum inuocat, iam committit apoſtaſiam verborum apertam. Si autem non fit inuocatio verborum, ſed ſolummodo fit opere ſimplici, quia ſcilicet tale opus facit, quòd non niſi Dæmonum auxilio effectum ſortiri poteſt. Tunc ſiue faciat illud inchoando in nomine Diaboli, ſiue per alia verba ignota, ſiue abſque omni verbo, illa tamen intentione, vt dictum eſt, tunc ſubdit Albertus, eſt apoſtaſia operis: quia illud opus expectatur à Dæmone. Cùm autem expectare aliquid à Dæmone, vel aliquid percipere per ipſum, ſemper eſt fidei contumelia, & ideò apoſtaſia.

Vnde & hîc concluditur, quòd quocunque modo præfatus magus hoc procurauit, vtique per pactum tacitum vel expreſſum procurauit. Et veriſimiliter, ſi abſque pacto expreſſo, quòd tunc vt maleficæ facere ſolent, per tacitum & occultum pactum, vel ex ſe, vel à matre, aut obſtetrice initum talia effecit. Et dico ex ſe quia tantummodò opus exercuit, effectum à Diabolo expectans.

Secundum quod colligitur ex illa vel conſimili practica, eſt, quòd quia Diabolus nouas rerum ſpecies condere non poteſt: ideò vbi tam ſubitò naturale butyrum ex aqua prorupit, virtute Dæmonum, non aquam in lac mutando, ſed vel butyrum alibi ex loco repoſito accepit, & illi ad manus tradidit: Vel ex lacte naturali, hoc eſt, ex naturali vacca recipiendo, & ſubitò ſic coagulando in naturam butyri. Quia quòd ars mulierum per ſpacium temporis efficit butyrum formando, hoc ipſe in breuiſſimo tempore efficere nouit, & tunc ſibi obtulit.

Ad idem reducitur modus, quo aliqui ſuperſtitioſi vinum aut alia neceſſaria non habentes, nocturnis temporibus tantummodò flaſconem aut aliud vaſculum recipiunt, & dum per vicum aliquem incedunt, ſubitò vas vino impletum reportant. Tunc enim Diabolus vinum naturale, ex aliquo vaſe recipiendo, illi flaſconem impleuit. **Vinum quomodo comparẽt Maleficæ.**

Super modum autem quo animalia, & iumenta malefici interimunt, dicere oportet quòd ſicut homines, ita & iumenta vel tactu & viſu, vel viſu tantum, vel vbi ſubter limen oſtij ipſius ſtabuli, vel vbi ſolent adæquari, maleficium aliquod, ſeu inſtrumentum maleficij reponunt. **Quã malefici animalia interimant.**

Sic enim & iſtæ in Rauenſpurg. incineratæ, de quibus & infra patebit, ſemper ad inſtantiam Dæmonum, vbi meliores equi, aut pinguiora iumenta erant, maleficare habebant. Et dum interrogatæ fuiſſent, per quem modum talia efficerent? reſpondit vna nomine Agnes, quòd ſubter limen oſtij ipſius ſtabuli certas res occultarent. Et interrogata cuiuſmodi res? reſpondit: Diuerſarum ſpecierum animalium oſſa. Et vlterius. In cuius nomine hoc facerent, interrogata, reſpondit? in nomine Diaboli & omnium aliorum dæmoniorum. Sed & altera nomine Anna, quæ dum vni ex ciuibus ſucceſſiuè viginti tres equos maleficaſſet, quia victor erat, vltimatim dum vigeſimum quartum emiſſet & ad iam extremam paupertatem deueniſſet, vector ſtans in oſtio ſtabuli, dixit ad maleficam quæ in oſtio domus ſuæ ſtabat: Ecce iam emi equum, promitto Deo & ſuæ matri, ſi equus ille moritur; quod ego te manibus meis propriis interficiam: ſicque territa malefica equum ſibi intactum reliquit. Dum autem capta & interrogata fuiſſet, per quem modum talia effeciſſet? **Viginti tres equos vna malefica interimit.**

reſpondit,

respondit, nil se aliud nisi, foueam fecisse, qua facta, Diabolus certas res imposuisset sibi ignotas. Qua ex re colligitur, quòd tantummodò aut manum, vel visum apponere habent: & hoc vt quoquo modo malefica cooperetur. Alia enim Diabolo sæuiendi in creaturas facultas non permitteretur, vbi malefica non concurreret, vt prius tactum est, & hoc contingit propter maiorem offensam diuinæ maiestatis.

Diabolus solùm per media sæuit.

Sæpissimè etiam à pastoribus visum est, quod certa animalia in campis, dum tres aut quatuor saltus in aërem fecissent, subitò in terram collapsa interierunt. Et hoc vtique, Dæmonum ad instantiam maleficarum virtute.

In diœcesi Argentinensi inter oppidum *Fiessen* & montem Ferrerium, quidam prædiues asseruit, sibi & aliis vltra quadraginta iumenta in bobus & vaccis, in Alpibus fuisse maleficata, & hoc intra anni spacium, non peste aut aliqua infirmitate præcedente. Et pro inter signo dixit, quod peste aut alia casuali infirmitate moriuntur non subitò, sed paulatim, & successiuè deficiunt. Illud autem maleficium subitò abstulit omnem vigorem, ita quòd ab omnibus iudicabantur illa maleficiis fuisse interempta. Verùm talem annotaui numerum: æstimo tamen, quòd ampliorem expressit. Hoc tamen verissimum, quòd in patribus, & præcipuè in Alpibus plurimum iumenta asseruntur maleficari: quod genus etiam maleficij vndique diffusum noscitur. Aliqua similia infrà in capitulo de remediis adhibendis contra maleficia iumentorum discutientur.

Quadraginta iumēta maleficiis interempta.

CAPVT XV.

Super modum, quo grandines & tempestates concitatæ ac etiam fulgura super homines, & iumenta fulminare solent.

Denique quòd Dæmones & sui discipuli talia maleficia in fulminibus, & grandinibus & tempestatibus concitare possint, & hoc accepta potestate à Deo, quoad Dæmones: seu eius permissione, quoad ipsius discipulos, sacra Scriptura *Iob* 1. *&* 2. testatur, vbi accepta potestate à Deo statim Dæmon procurauit, vt Sabæi quinquaginta iuga boum, & quingentas asinas auferrent, & deinde ignis de cœlo descendens septem millia camelorum consumeret, tandem etiam septem filij, & tres filiæ per vehementem ventum, & lapsum domus occumberent, & insuper pueri, id est, famuli multi, vno qui nunciaret, dempto, interierunt: denique vlcere pessimo sancti viri corpus percuteretur, & vxor & tres amici eius vt seipsum vexarent, grauiter procurauit.

Vbi & *S. Thom.* in postilla sua super Iob ita loquitur: Necesse est confiteri, quòd Deo permittente, Dæmones possunt perturbationem aëris inducere, ventos concitare, & facere vt ignis de cœlo cadat. Quamuis enim natura corporalis non obediat ad nutum Angelis, neque bonis, neque malis ad susceptionem formarum, sed soli Deo creatori: tamen ad motum localem natura corporalis nata est spirituali naturæ obedire. Cuius iudicium in homine apparet: nam ad solum imperium voluntatis, quæ subiectiuè est in anima, mouentur membra, vt opus à voluntate dispositum, prosequantur. Quæcunque igitur solo motu locali fieri possunt, hæc per naturalem virtutem, non solùm boni,

Natura corporalis non obedit Angelis, nisi quoad motum localem.

boni, sed etiam mali facere possunt, nisi diuinitùs prohibeantur. Venite autem & pluuiæ, & aliæ huiusmodi aëris perturbationes, solo motu vaporum resolutorum ex terra & aqua fieri possunt, vnde ad huiusmodi procreanda, naturalis virtus Dæmonis sufficit. Hæc Thom.

Dæmones & malefici Dei sunt tortores.

Mala enim quæ nostris peccatis exigentibus in mundo fiunt, Deus velut per suos tortores iustè per Dæmones solet infligere, vnde *& gl. super illud Ps.* 104. Vocauit famen super terram, & omne firmamentum panis contriuit, dicit sic: Hæc mala permittit Deus per Angelos malos qui talibus præpositi sunt. Vocat ergo famem, id est, Angelum fami præpositum.

Angelus fami præpositus.

Possent & illa, quæ suprà notata sunt circa quæstionem, An semper malefici circa maleficia inferenda habent concurrere cum Dæmonibus, vbi de triplici nocumento, & quomodo interdum Dæmones sine maleficis mala nocumenta inferunt. Cum maleficis autem Dæmones plus affectant hominibus nocere, quod eo cùm Deus amplius per hoc irritatur, vnde eis maior facultas puniendi & affligendi conceditur.

Qualis locus Dæmonum naturæ & culpæ conueniat.

Deseruiunt & illa, quæ Doctores super 2. *sent. dist.* 6. An locus sit conuenienter, deputatus malis Angelis in aëre caliginoso, mouent. Quia cùm tria considerantur in Dæmonibus, natura, officium & culpa. Sicut naturæ correspondet cœlum empyreum, culpæ verò inferius, ita eorum officio, cùm tortores sint & ministri, vt suprà tactum est, in punitionem malorum, & exercitium bonorum, competit aër caliginosus, ne videlicet nimis nos infestarent, si in mundo inferiori circa nos habitarent, vnde & in aëre, & circa sphæram ignis actiua passiuis coniungere sciunt, vbi à Deo permittuntur, & ignem de cœlo cadere, seu fulgura fulminare procurant.

Narratur in Formicario de quodam capto per Iudicem, dum interrogaretur, quomodo ad grandines & tempestates concitandas procederent, & an facilè hoc eis foret procurare? respondit: Faciliter grandines procuramus, sed ad libitum lædere non valemus, propter custodiam bonorum Angelorum. Vnde addidit: Eos tantummodò lædere possumus, qui Dei destituti sunt auxilio: Et qui signo crucis se muniunt, illos lædere non possumus. Est autem hic noster modus. Primò verbis certis, in campis, principem omnium Dæmoniorum imploramus, vt ex suis mittat aliquem, qui à nobis designatum percutiat. Deinde veniente certo Dæmone, eidem in biuio pullum nigrum immolamus, eundem in alto proiiciendo in aëra, quo à Dæmone sumpto obedit, & statim aërem concitat, attamen non semper in loca destinata à nobis, sed iuxta Dei viuentis permissionem grandines & fulmina proiicit.

Modus ciendarũ tempestatum.

Pulli nigri immolantur Diabolis.

Magus Staufus in murẽ sese mutare potest.

Narratur etiam ibidem de quodam auctore seu hæresiarcha Maleficorum, Staufus dictus, qui in Bernensium territorio & locis adiacentibus constitutus, publicè de hoc gloriari audebat, quod quandocunque vellet, ipse se in omnium æmulorum oculis velut murem facere vellet, & elabi manibus inimicorum suorum letalium: & ita etiam capitalium suorum inimicorum manibus sæpius euasisse. Diuina tamen iustitia, cùm terminum suæ malitiæ facere voluit, per hostes suos in stuba quadam propè fenestram quandam sedere dum cautius explorabatur à sibi insidiantibus, gladiis & hastis inopinatè transfixus, ob sua facinora miserabiliter obiit: superstitem tamen discipulum, qui Hoppo vocabatur, reliquit, qui & supradictum Staldin, de quo in capitulo sexto mentio fit, magistrum fecit.

Sciuerunt hi duo, quando eis placuit,

cuit, tertiam partem fimi, fœni vel frumenti, aut cuiuscunque rei, de vicino agro, nemine vidente, ad proprium agrum deferre grandines vinacissimas & auras læsiuas cum fulminibus procurare, in aspectu parentum infantes prope aquam ambulantes in ipsam nullo vidente proiicere, sterilitatem in hominibus & iumentis efficere, occulta aliis manifestare, in rebus & corporibus modis quibuscunque lædere, ictu fulminis nonnunquam quem vellent interimere, & multa alia pestifera procurare, vbi & quando Dei iustitia hæc fieri permisit.

Ad ea tamen, quæ per nos reperta sunt, expedit discurrere. In diœcesi namque Constantiensi, ab oppido Rauenspurg. viginti octo milliaria Teutonicalia versus Saltzburgam, grando sæuissima excitata, cunctas fruges, segetes & vineta adeò in latitudine vnius milliaris contriuerat, quòd tertius annus vix iudicabatur frugiferus in vinetis. Vnde res gesta cùm per notarium inquisitionis innotuisset, & quòd propter clamorem populi inquisitione opus esset, dum cæteri per maleficia, imò omnes penè oppidanæ talia contigisse iudicarent. Quare consulibus ad id consentientibus, per quindenam iuxta iuris formam, super hæresim duntaxat maleficarum à nobis inquiritur, non ad duas dumtaxat personas præ aliis, quæ tamen in paruo numero non erant, diffamatas peruenitur: nomen vnius Agnetis Balneatricis: alterius *Annæ de Mindelheym*: quibus captis, & seorsim ad distinctos carceres positis, ignorante penitus vna de altera, sequenti mane Balneatrix quæstionibus leuissimis à rectore seu ciuium magistro, fidei zelatore, Gelre cognominato, & ab aliis ex consulibus sibi adiunctis in præsentia notarij exponitur: & licet maleficium taciturnitatis indubiè penes se habuisset de quo & semper

Maleficiũ taciturnitatis.

iudicibus timendum est, eò quòd in primo aggressu, non iam muliebri, sed virili animo se innoxiam affirmabat, diuina tamen fauente clementia, ne tantum facinus impunè transiret, subitò liberè à vinculis absoluta, licet in loco torturæ, cuncta flagitia ab ea perpetrata detexit. Nam à Notario inquisitionis interrogata super articulos & depositione testium, circa nocumenta hominibus & iumentis illata, ex quibus iam violenter reddebatur, tanquam malefica suspecta, cùm nemo testis de fidei abnegatione ac carnali spurcitia cum Dæmone Incubo aduersus eam deposuisset, eò quòd illa secretissima. Attamen vbi post nocumenta animalibus & hominibus illata, vti ea respondisset, cætera omnia de fidei abnegatione, & spurcitiis diabolicis cum Incubo Dæmone peractis, interrogata publicè fatebatur: asserens se vltra decem & octo annos illi Incubo cum omnimoda fidei abnegatione succubuisse.

Quibus expletis, vbi super grandinem præfatam, an ne aliquid de illo sciret, inquireretur? Respondit quòd sic. Et interrogata quomodo & qualiter? Respondit, In domo eram & hora meridiei Dæmon me accersiuit, & vt super campum seu planitiem *Ruppel* (sic enim nominatur) paulūlum aquæ mecum deferendo, me transferrem iniunxit: & dum interrogassem, quidnam operis in aqua explere vellet, pluuiam se velle causare respondit: portam ergo ciuitatis exiens, ipsum Dæmonem sub arbore stantem reperi. Interrogata autem à Iudice sub qua arbore? Respōdit: Sub illa ex opposito illius turris, ipsam denotando. Et interrogata quid sub arbore egisset? respondit. Dæmon vt foueam paruam foderem, & illi aquam infunderem iniunxit. Et interrogata, an ne pariter consedissent? Respondit: Me sedente ipse Dæmon stabat. Interrogata demum quibúsne verbis aut modis

Duæ maleficæ eodem tempore opera diuersorũ Dæmoniorũ super eundem locum grandinẽ inuehunt.

modis aquam mouisset? respondit digito quidem moui, sed in nomine ipsius Diaboli & omnium aliorum Dæmoniorum. Et rursum Iudex, quid actum fuisset de aqua? Respondit: disparuit, & sursum in aëra Diabolus duxit. Et demùm, an ne aliquam haberet sociam interrogata: respondit: ex opposito sub tali arbore aliam captam maleficam Annam videlicet Mindelheym nominando, consodalem habui, quid autem egerit ignoro. Et finaliter interrogata balneatrix de interuallo temporis ab aquæ assumptione vsque ad grandinem, respondit: Tanta dilatio fuit, quovsque ad domum peruenissem.

Sed & hoc mirabile, cùm sequenti die altera quæstionibus leuissimis exposita primò fuisset, vtpotè digito vix à terra eleuata, post liberè soluta, præfata omnia, non discrepando in minimo, nec quoad locum, provt altera fassa fuerat, quia videlicet sub tali arbore, & alteram sub alia: nec quoad tempus, quia hora meridiei: nec quoad modum, quia per motionem aquæ in foueam immissæ, in nomine Diaboli & omnium Dæmoniorum: nec quoad interuallum temporis, quia dum eius Diabolus aquam accepisset, in sublime eleuando regressa ad domum, superuenisse grandinem affirmabat, singula detexit. Sicque tertia die incinerantur: & balneatrix contrita & confessa, plurimùm se Deo commendauit, asserens se libenti animo mori, vt Dæmonis iniurias posset euadere, crucem in manibus tenendo & amplexando: quam tamen altera spernebat: quæ etiam vltra viginti annos Incubum Dæmonem cum omnimoda fidei abnegatione habuerat, primam in multis maleficiis, hominibus iumentis, & terræ frugibus illatis excedens, vti processus ad consulatum repositus demonstrat.

Sufficiant ista, cùm reuera quasi innumera circa huiusmodi maleficia illata recitari possent: Sed & de ictu fulminis, quòd sæpissimè aut homines solum, aut cum bestiis, aut cum Dæmonibus & horreis consumpserint, licet occultiorem & magis ambiguam videatur habere causam, eò quòd talia diuina permissione, sæpè contingant absque maleficarum videlicet cooperatione, tamen vbi spontè ex earum fassionibus talia eas fecisse, seu procurasse repertum est, super quæ etiam varia acta & gesta, præter ea quæ suprà tacta sunt, deduci possent, ratio etiam suffragatur cum ea facilitate, qua grandines, sic & fulmina procurare possunt in mari etiam tempestates, ideò omnis ambiguitas tollitur.

Fulmina grandines eamdem habent causam.

CAPVT XVI.

Super tres modos, quo viri & non mulieres reperiuntur maleficiis infecti, per tria capitula, & primò de sagittariis maleficis.

De sagittariis maleficis.

VLtimum ad præsens genus maleficij, quo viri inficiuntur in tribus speciebus. Notandum est primò de grauitate criminis, quoad maleficos sagittarios, in septem horrendis maleficiis. Nam primò sacratiori die Dominicæ passionis, sexta videlicet feria Parasceues, vt fertur, infra missarum solemnia habent sacratissimam crucifixi, imaginem, tela quasi ad metàm sagittando. O quanta crudelitas & iniuria Saluatoris. Secundò licet sub dubio vertitur, an aliam apostasiam verbo, vltra illam apostasiam operis habent cum Dæmonibus inire, tamen quocunque modo fiat, maior contumelia non potest à Christiano irrogari fidei; cùm certum sit, quòd si infideles consimilia perpetrarent, nullius forent efficaciæ: in nullo etiam tanto complacere aduersario salutis opere potest. Vnde miseri talis fidei Catholicæ

Sex fines cur Malefici tela in ligna crucis irrogant.

veritatem,

veritatem, & efficaciam potius perpendere deberent: qua etiam de causa Deus huiusmodi flagitia iustè permittit.

Tertiò, quòd tres aut quatuor iactus totidem tela habet infigere, & ex consequenti tot secundùm eundem numerum homines qualibet die poterit interimere. Quartò quòd sic de præmissis certificantur à Dæmonibus: quòd tamen corporali visu illum occidendum prius habent conspicere, & cordis voluntatem, vbi ex integro illum ad interimendum flectunt, talis quocumque loco inclusus tueri non poterit, quin tela emissa ferantur & per Diabolum ei infigantur.

Quintò, quòd sub tali certitudine sagittam emittere valent, vt in casu, quo denarium à capite per sagittam deponere, absque capitis læsione voluerint, hoc ipsum efficere valeant: simili modo & per bombardam quantumcunque magnam. Sextò, quòd super hæc efficienda, homagium tale cum corporis & animæ perditione Diabolo præstare habent: super quibus aliqua gesta in medium perducamus.

Intelligit de Eberhado Barbato, primo Duce Vvirtenbergensi. De Punclero sagittario malefico.

Nam princeps quidam Rheni, Barbatus cognominatus, eò quòd barbam nutriebat, cùm ante annos sexaginta, adiunctis sibi terris Imperialibus, quoddam castrum *Lendenbrunnen* propter rapinas, quas Castrenses inde faciebant, obsidendo circumuallasset, habuit in suo Comitatu quendam huiusmodi maleficum, *Puncler* nomine, qui in tantum Castrenses molestabat, quòd vno dempto, omnes successiuè sagittis interimit: Talémque modũ, seruauit vt eum quem intuitus fuisset, quocunque se diuertisset, per emissam sagittam lethaliter vulneraret, & occideret, talésque tractus quolibet die tres duntaxat in sua potestate habebat, eò videlicet quòd tres sagittas imagini Saluatoris infixerat. Cur tamen Diabolus ternarium numerum præ aliis eligit, æstimari potest, quòd in abnegationem sanctissimæ Trinitatis hoc efficiat. Illis autem tribus emissis tractibus, non nisi in sortem vt cæteri sagittas emittebat. Accidit demùm, vt cùm quidam ex castrensibus deridendò ad ipsam clamasset, *Puncler*, nónne circulum in porta pendentem illæsum permittes? & respondente illo ab extra nocturno tempore, non, sed ipsum die captionis castri auferam: hoc idem quod prædixit adimpleuit. Nam omnibus, vt præmissum est, dempto vno, interemptis, castrum capitur: & ipse circulum domui suæ in *Rorbach* Vvormatiensis diœcesis appendit, & sic appensus in hodiernum diem cernitur: qui etiam pòst à rusticis, quibus plurimũ molestus erat quodam sero cum fossoriis eorum instrumentis occiditur, & in peccatis suis moritur.

Punclerí circulus in Rorbach.

Fertur denique de ipso, quòd quidam de optimatibus, dum artis suæ experientiam certam capere voluisset, eidem proprium filium paruulum ad metam posuit, & pro signo super bireto pueri denarium, ipsíque mandauit, vt denarium siue bireto per sagittã amoueret. Cùm autem maleficus id se facturum, sed cum difficultate, assereret, libentius abstinere, ne per Diabolum seduceretur in sui interitum: verbis tamen principis inductus sagittã vnam collari suo circa collum immisit, & alteram balistæ supponens, denarium bireto pueri sine omni nocumento excussit. Quo viso, dum ille maleficum interrogasset, cur sagittam collari imposuisset? respondit. Si deceptus, per Diabolum puerum occidissem, cùm me mori necesse fuisset, subitò cum sagitta altera vos, transfixissem, vt vel sic mortem meam vindicassem.

Hoc vergi in ignominiam Vvilhelmi Tell, Helueticæ libertatis assertori quasi quoque magis fuisset.

Et quidem licet diuina permissione mala huiusmodi in probationem & castigationem fidelium fieri sinit: ex aduerso tamen in confortationem

& gloriam fidei potiora miraculosa clementia Saluatoris operatur.

Imago Saluatoris cruorem mittit.

Nam in diœcesi Constantiensi, prope castrũ *Hohemzorn*, ac Monasterium monialium, Ecclesia quædam iam de nouo cernitur constructa, in qua huiusmodi imago Saluatoris cum sagitta infixa, ac cruore effuso cernitur, cuius miraculi veritas tali ordine patuit. Miser enim quidam dum iuxta ordinem prænotatum, super tres aut quatuor tractus balistæ ad interitum aliorum à diabolo certificari cuperet, in biuio quodam imaginem crucifixi sagitta petit, & modo quo vsque in præsens cernitur, transfixit: & dum cruor miraculosus erumperet miser immobiliter diuina virtute gressu percussus figitur. Et vbi à prætereunte quodam, cur ibi fixus maneret interrogaretur, miser caput agitabat, brachiisque ac manibus, quibus balistam tenebat, ac toto corpore tremens nil respondere poterat: & alter hinc inde circumspiciens, dum imaginem crucifixi intuetur, & sagittam cum cruore effuso speculatur. Pessime, inquit, nequam, imaginem Domini nostri transfixisti: & alios conuocans, attendite, inquit, ne fugam capiat, dum tamen vt præmissum est, se de loco mouere non poterat: ad castrum cucurrit, & rem gestam narrauit, qui concitè descendunt, & miserum in eodem loco persistentem repeiunt, & inquirentibus de casu, dum crimen fassus fuisset, ex contactu publicæ iustitiæ de loco mouetur, & dignam pro commissis vltionem per miserabilem mortem recepit.

Magici sagittarij & sclopetarij in aulis principum fouentur.

Sed heu, quod cogitatu horribile existit, nec his humana peruersitas terretur; vt à similibus flagitiis se contineat! Nam in curiis optimatum vndique vt fertur, tales sustentantur de suis flagitiis publicè in contemptum fidei, & grauem offensionem Diuinæ maiestatis, & contumeliam nostri Redemptoris gloriari, & se iactari de talibus permittuntur.

Receptatores & fautores maleficorum puniendos esse.

Vnde & tales vtique & receptatores, defensores, & fautores nedum Hæreticorum, sed Apostatarum à fide iudicandi sunt, & pœnis plectendi subscriptis: & hoc est septimum. Nam primò ipso iure excommunicati sunt, & fauentes clerici, ab omni officio & beneficio deponuntur, & priuantur; nec ad illa restituuntur absque speciali Apostolicæ sedis indulto. Item præfati receptatores, postquam fuerint publicati, si in excommunicatione steterint per annum animo pertinaci, velut Hæretici sunt condemnandi.

Quæ singula sic probantur. Nam in *Canon. vt inquisitionis. §. prohibemus, libro 6.* tangitur de non impediendo directè vel indirectè processum, iudicum diœcesianorum & inquisitorum in causis fidei: vbi tangitur prædicta pœna infigenda post annum. Nam dicitur primò, prohibemus districtius potestatibus, dominis temporalibus & rectoribus, eorumdem Officialibus, &c. si cui placet capitulum perlegat.

Denique quòd & ipsi malefici eorum receptatoribus, sint ipso iure excommunicati patet de ipsis hæreticis maleficis *in cap. ad abolendam, in prin. & in Can. excommunicamus, primò.* Et præsertim breuiùs *in cap. excommunicamus, 2. d. hæresi*, vbi sic dicitur: Excommunicamus & anathematizamus vniuersos hæreticos, catharos, paterinos, & infra & alios, quibuscunque nominibus censeantur, &c. Et nota super quibuscumque nominibus de credẽtibus, aut receptatoribus, & cæteris supradictis habetur *in cap. excommunicamus, 1. §. credentes*, vbi sic dicitur: Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores talium excommunicationi decernimus subiacere, &c. *& in cap. excommunicamus.*

Tangun

Pœnæ irrogatæ de iure Canonico receptatoribus maleficorum.

Tanguntur plures pœnæ, quas incurrunt intra annum cum ipsis clericis, vbi sic dicitur: Receptatores, fautores & defensores, excommunicationi decernimus subiacere, vt postquam quibus talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit, infra annum ex tunc ipso iure sit infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittantur: sint etiam intestabiles, nec testandi liberam habeant facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedant, nullus præthereà ipsis super quocunque negotio respondere cogatur. Quòd si fortè Iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam proferantur. Si fuerit Aduocatus, nullatenus eius patrocinium admittatur: si tabellio, instrumenta confecta nullius sint momenti, sed eorũ auctore damnato damnentur & in similibus idem præcipimus obseruari. Si verò clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur, vt in quo grauior est culpa, maior exerceatur vindicta. Si qui tales, aut postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint, excommunicationis sententia vsque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sanè clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica Sacramenta, nec eos Christianæ præsumant tradere sepulturæ, nec eleemosynas aut oblationes eorum recipiant, alioquin suo priuentur officio, ad quod nequaquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali.

Sunt denique & aliæ pœnæ quamplures super prædictos, etiam si non persistant per annum animo pertinaci, super eorum videlicet filios & nepotes: quia ab Episcopo & Inquisitore possunt priuari, seu priuatos denunciare dignitatibus, personatibus, & omnibus honoribus ac beneficiis ecclesiasticis, & officiis publicis quibuscunque: iuxta *Canon. vt commissi §. priuandi de hæret. lib. 6.* Intelligitur tamen si impœnitentes extiterint, vt *in cap statutum felici, eodem lib. & tit.* Item quòd etiam ipsorum filij vsque ad secundam generationem, sunt priuati omni beneficio ecclesiastico, & officiis publicis, vt *in cap. quæcunque, §. hæretici, eodem libr.* Intelligendum tamen qui per paternam & non maternam lineam descenderent, & etiam de impœnitentibus, vt in *illo cap. statutum.* Item quòd illis, supple cedentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorum sit appellationis & proclamationis beneficium interdictum, patet in *capitul. vt inquisitionis, eodem libro.* Vbi tamen Archidiaconus super *capitul. eod.* intelligit, vt postquam per sententiam esse tales sunt declarati, tunc non possunt ante sententiam, si in aliquibus aggrauantur, seu indebitè fatigantur, appellare. Plura alia possent deduci, sed ista sufficiant.

Iniusto bello an liceat magorum opera vti.

Pro ampliori tamen præmissorum intelligentia, aliqua sunt discutienda. Primò, quid si princeps vel secularis potestas, iuxta prænotata gesta, ad deuastationem alicuius castri iusto bello aliquem huiusmodi maleficum secum recipiat, & eius assistentia tyrannidem malorum compescat, numquid totus exercitus vt fautores, & receptatores talium, sunt iudicandi, & prædictis pœnis mulctandi? Respondendum videtur, quòd quia propter multitudinem rigor iustitiæ est temperandus, *dist. 40. constitueretur.* Ideò licet principalis, & eius assessores, & consiliarij talia fouentes, omninò sint ipso iure pœnis præfatis innodati, vbi moniti ab eorum ordinarijs nõ destiterint cùm iam vt receptatores, fautores iudicantur, vnde & ipsis pœnis subiiciuntur: reliquus tamen exercitus, cùm

abſque eorum conſilio & fauore talia fiant,imò pro defenſione Reipublicæ ſua corpora exponere ſunt parati, licet fortaſſis in factis maleficis complacentiam habeant, tamen cenſuram illam excommunicationis euadunt, licet reatum illum in eorum confeſſione agnoſcere habeant debita cautione accepta ſuper omnimoda huiuſmodi deteſtatione in perpetuum à confeſſore abſolui, & quantum in ipſis eſt, ab eorum finibus huiuſmodi maleficos expellere.

Si verò quæritur, à quibus poſſint præſidentes, vbi reſipiſcant abſolui, an ab eorum ordinarijs, aut inquiſitoribus. Reſpondetur: vtique abſolui poſſunt, & ab ordinarijs ac alijs inquiſitoribus ſi reſipiſcant. Habetur *in cap. vt officium in princip. de hæreſi, libro 6.* vbi ſic dicitur vt officium: & infra contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defenſores eorum, nec non contra infamatos de hæreſi vel ſuſpectos,ſecundum ſanctiones canonicas, hominum metu, diuina tempore poſtpoſito procedatis. Si verò aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad Eccleſiæ vnitatem, iuxta formam eccleſiaſticæ abſolutionis beneficium impendatis.

Quando Princeps dicatur reſipiſcere.

Si denique inſtatur, quando dicetur princeps vel alius reſipiſcere. Reſpondetur, quando maleficium propter iniuriam creatoris illatam puniendum tradit vnde & vt ipſum à dominio tantummodò expellat, non eſt malefici ſeu Hæretici manifeſtè deprehendi in hæretica prauitate, vt *ſuprà* patebit, pœna debita, & vt de præteritis doleat, & tales nunquam de cætero fouere, vti Catholicum decet principẽ firmiter in animo ſuo ſtatuat.

Quòd ſi quæritur, cui tradendus,& & quo ordine puniendus & an vt manifeſtè deprehenſus in hæreſi ſit iudicandus. Ad primum ſpecialis tangetur difficultas in principio tertiæ partis, an videlicet eorum punitio tantummodo ad Iudicem ſecularem & non eccleſiaſticum pertineat. Manifeſtum eſt enim per *cap. vt inquiſitionis,§ prohibemus, lib. 6.* quòd poteſtatibus & damnis temporalibus interdicitur, ne de crimine hæreſis quoquo modo iudicent abſque Epiſcoporum ſeu inquiſitorum, aut ſaltem alterius eorumdem licentia. Sed quia ratio quæ ibi aſſignatur circa Maleficos non videtur habere locum, quia dicitur ibi, quòd ideò non debent iudicare, eò quòd crimẽ hæreſis eſt merè eccleſiaſticum, maleficorum autẽ crimen non videtur merè eccleſiaſticũ,ſed etiã ciuile, propter damna tẽporalia, quicquid autem ſit, vt *infrà* patebit, licet Iudicis eccleſiaſtici ſit cognoſcere & iudicare,tamẽ Iudicis ſecularis eſt exequi & punire, vt patet extrà.de hæret.capit.ad abolẽdum,& c. vrgentis, & c. excõmunicamus vtrique. Vnde & Iudex ſecularis ſi tradat talem Ordinario ad iudicandũ, habet tamẽ per ſe eundem punire,poſtquam ab Epiſcopo ſibi traditur aut relinquitur, vel etiam ex conſenſu Epiſcopi ſecularis Iudex vtrumque facere poteſt, ſcilicet iudicare & punire.

An Iudicibus ſecularibus iure concedatur hæreticos & maleficos punire.

Nec valet ſi dicatur,quòd tales malefici non ſunt Hæretici, ſed potius Apoſtatæ, quia cùm vtrumque contingat circa fidem,tamen ſicut hæreticus circa illam tantummodò dubitat,& hoc in toto vel in parte: ita & apoſtatæ malefici ratio etiam per ſe dictat. Cùm enim grauius eſt corrumpere fidem, per quem eſt animæ vita, quàm falſare pecuniam, per quam vitæ corporali ſubuenitur. Vnde ſi falſarij pecuniæ,vel alij malefactores, ſtatim per ſeculares poteſtates iuſtè morti traduntur, multo magis tales hæretici & apoſtatæ ſtatim quando conuincuntur poſſunt iuſtè occidi.

Maleficos non eſſe Hæreticos,ſed apoſtatas.

Fides eſt vita animæ.

Vnde

Vnde & per hæc responsio ad secũdũ, quo scilicet ordine, & à quo Iudice sit puniẽdus, sed clarius de illo tractabitur in tertia parte operis circa modos sententiãdi, qualiter deprehẽsus manifestè in hæresi sit sententiãdus circa 8. & 12. modum, & super dubiũ, quid si pœniteret, an adhuc esset occidendus.

An hæreticus vel maleficus conuersus occidendus sit.

Reuera enim, si hæreticus simplex relapsus quantumcunque pœniteat, est occidendus in cap. ad abolendam allegato, & hoc rationabiliter secundùm Thomam: cum per hoc prouideatur bono communi quasi hæretici reuersi sæpè reciperentur, vt in vita conseruarentur, & aliis temporibus bonitati, posset hoc esse in præiudicium salutis aliorum, tum quia si relaberentur alios inficerent: tum etiam, quia si sine pœna euaderent, alij securius in hæresim relaberentur: ex relapso etiam ipsorum præsumitur de inconstantia eorum circa fidem & ideò iustè occidendi. Quare & hic dicere oportet, quòd si propter suspicionem solam inconstantiæ dictus ecclesiasticus Iudex relapsum habet tradere curiæ seculari ad occidendum, à fortiori igitur si non velit tradere apostatã aut Maleficam quamcunque curiæ seculari propter pœnitentiam, & eius conuersionem, tamen licet relinquere habet talem & non impedire cum Iudex secularis propter damna temporalia ipsorum maleficum vult occidere secundum leges: licet ecclesiasticus Iudex prius habeat pœnitentem maleficum absoluere ab excõmunicatione, quàm propter hæresim maleficarum incurrit: cum & hæreticus sit excommunicatus, iuxta *cap. excommunicamus*, 1. *&* 2. & ad gremiũ Ecclesiæ recipere, vt spiritus saluus fiat, vt dicitur 11. *q.3. audiui*. Aliæ rationes assignãtur inferius circa quæstionẽ primã tertiæ partis, sufficiãt ista ad præsẽs: tantũmodo aduertant animũ rectores quàm dura & districta exigetur ab eis ratio à tremendo Iudice, cum reuera iudicium durissimum iis qui præsunt, ac vbi tales in iniuriam creatoris viuere permittunt.

Iudicium durissimũ ijs qui præsunt.

Sequitur de duobus alijs maleficorum generibus: nam ad idem genus maleficij reducuntur & illi qui per incantationes & carmina sacrilega arma quæcunque incantare sciunt, vt eis nullo modo nocere valeant, vnde nec etiam vulnerari possunt, hi enim diuersificantur. Nam aliqui sunt qui cum prædictis sagittariis maleficis concordant, in eo quod etiam circa imaginem crucifixi & contumelia illi illata, talia addiscunt: Gratia exempli. Cui vult vt non valeat lædi in capite aliquo ferro aut ictu, habet caput imaginis auferre, qui circa collum, auferat collum, qui circa brachium auferat seu comminuat brachium, & sic continenter. Interdum supra cingulum, aut infra interdum ex toto comminuunt. Et in huius signum vix inter decem imagines in biuio aut in campis repositas vna integra reperitur.

De Incantatoribus armorum & telorũ.

Cur tot imagines crucifixi reperiantur ruptæ.

Aliqui verò sunt qui certa brachia secum deferunt aliqui verbis interdum sacris, aut etiam ignotis talia procurant? inter quæ hæc æstimatur diuersitas. Nam primi licet in contumeliam fidei circa dehonestationem imaginis Saluatoris cum præfatis maleficis sagittarijs concordant, vnde & veri apostatæ reputandi & iudicandi, vbi fuerint deprehensi: alio tamen respectu sagittariorum, nec etiam in malum proximi manifestum, provt in tuitionem proprij corporis supra cingulum vel infra, aut etiam totius corporis seruire videntur: ideò tanquam Hæretici pœnitentes & non relapsi vbi sunt malefici conuicti & pœnitent, sunt iudicandi, & iuxta octauum modum pœnitendi, cum adiuratione & inclusione, vt in tertia parte operis tangetur.

Pro secundis verò, qui per carmina

arma

arma incantare nituntur, & ſuper illa nudis plantis incedere, & ſimilia exercere. (Incantatores enim dicuntur iuxta Iſidorum 8. *Etym.* qui artem aliquam verbis peragunt,) diſtinguendum, quia interdum incantationes fiunt per verba ſacra, aut per carmina ſcripta ſuper infirmos & hæ quidem incantationes licitè fieri poſſunt ſeptem conditionibus ſeruatis, vt inferius patebit circa modos curandi maleficiatos infirmos. Incantationes autem quæ fiunt ſuper arma per aliqua verba, aut vbi talia carmina ſcripta deferuntur, hoc Iudicibus attendendum quod ſibi ſunt nomina incognita. Item characteres & ſignaturæ aliæ præter ſignaculum crucis, tunc alia ſunt omnino refutanda & attendendi ſunt homines piè à talium crudelitate. Quòd ſi deſiſtere nollent, tunc tanquam leuiter ſuſpecti, ſunt iudicandi: de quibus in ſecundo modo ſententiandi inferius patebit. Non enim tunc carent ſcrupulo hæreticæ prauitatis: imo quia talia omnino opere & auxilio Dæmonum habent fieri, cuius vt ſuprà patuit, qui auxilio vtitur, Apoſtata à fide iudicatur: licet etiam propter ignorantiam & emendationis gratiam, mitius quàm cum ſagittariis maleficis ſit agendum.

Incantatores sũt, qui artem aliquam verbis peragunt

Et quia plurimum commune cernitur apud clientes & mercatores ſecum deferre huiuſmodi carmina & benedictiones, quæ incantationis ſpeciem habere videntur, expedit omnino ſiue in foro pœnitentiæ per confeſſorem, ſiue in foro contentioſo per eccleſiaſticum Iudicem huiuſmodi eliminare: cùm tacitum pactum propter verba ignota, & characteres ſignati cum Dæmone initur, & Dæmon occultè ſe ingerit, & optata procurat, vt tandem ad peiora alliciat. Vnde vbi in foro contentioſo talis debet adiurare iuxta ſecundum modum ſententiandi, vbi in foro conſcientiæ cōfeſſor debet carmina inſpicere, ſi nolit omninò proiicere, debet tamen nomina ignota & characteres delere, reliqua verò, vt Euangelica verba, & ſignacula crucis permittere.

Quomodo incantationes & benedictiones ad non vulnerandum ſunt probandæ.

Signacula crucis concedit auctor gestanda ad prohibitionem vulnerũ.

Super quibus omnibus, & præcipuè ſuper maleficis ſagittariis notandum quia ſupra tactum eſt, an vt manifeſtè deprehenſi in hæretica prauitate iudicādi ſint, de qua materia etiam prius tactum eſt in prima quæſtione primæ partis. Et quidem quòd ſic, patet *ibidem.* Nam vt dicit Bernardus *in glo. ordinaria in cap. abolendam*, §. *præſenti & ver. deprehenſi.* Tribus modis de iure quis pro manifeſtè deprehenſo in hæretica prauitate habetur, puta facti euidentia, vt in ſimplici hæreſi, quando publicè prædicant hæreſim, *ff. de ritu nupt. palam*, §. *vlt.* vel legitima probatione per teſtes, vel ex ſua confeſſione. Et eiuſdem Bern. *gloſſ. in cap. excommunicamus* 2. ſuper verba deprehenſi publicè, ita quòd notorium ſit illis etiam, quia condemnati ſunt. Ad idem videtur ferre ſuper *cap. ſuper quibuſdam, extra de verbor. ſign.* provt patuit in prima quæſtione primæ partis huius operis.

Ex quibus patet, quòd malefici ſagittarij, ſimiliter & alia arma incantantes, pro manifeſtè deprehenſis in hæretica prauitate per aliquod pactum expreſſum cum Dæmone initum propter manifeſta ipſorum opera, quæ non niſi diabolica virtute fieri poſſunt, habendi ſunt.

Patet & ſecundò, quia eorum fautores, receptatores, & defenſores, vt manifeſtè tales pro talibus habendi ſunt, & pœnis præſcriptis manifeſtè ſubiacere, ita quòd non iam ſub dubio, aut tanquam ſuſpecti receptatores, leui aut graui, vel violenta ſuſpicione iudicandi, provt plures alij exiſtere poſſunt: vnde & ſemper grauiſſimè contra fidem delinquunt, & ſemper

per

per mala morte à Deo percutiuntur.

Exẽplum pœnæ iniustè mouẽtis bellum. Nam vt fertur, quidam princeps, cùm consimiles foueret maleficos, & cum his quandam ciuitatem in certis negotijs indebitè aggrauaret, dum hoc sibi à quodam familiari obijceretur, ille omni timore Dei postposito respondit: Det Deus, quòd in hoc loco moriar, si iniustè à me illi aggrauentur. Ad quæ verba subitò diuina vltio subsecuta, subitanea morte expirauit, reuera in vindictam non tam iniustæ aggrauationis, quantum & fautoriæ hæresis.

Patet & tertiò, quòd Prælati quicunque & Rectores, vbi huiusmodi flagitijs, & eorum auctoribus & fautoribus, iuxta omnem possibilitatem non resistunt, etiam tanquam manifesti fautores, & quòd præscriptis pœnis manifestè subiacere debeant, iudicantur.

QVÆSTIO SECVNDA

Principalis, Secundæ partis præmittendo difficultatem.

Modi tollendi, & curandi maleficia.

Solùm Dæmonum auxilio tolli maleficia. VTrùm licitum sit, maleficia per alia maleficia, vel per aliqua illicita tollere. Et arguitur, quòd non: Quia vti auxilio Dæmonum non est licitum, vt suprà patuit *in 2. sentent. dist.* 8 à Doctoribus communiter determinatur; quia videlicet est apostasia à fide. Et quidem quòd sine auxilio Dæmonum non possit dissolui: Probatur, quia aut dissoluitur humano artificio, aut diabolica aut diuina potentia. Non primum: quia inferior potestas non potest infringere superiorem, cùm nihil agat vltra suam virtutem. Non etiam diuina, quia hoc esset opus miraculosum: & cum illa Deus ad suum nutum operatur, & non ad instantiam hominum. Sicut & Christus, matri petenti miraculum de subuentione necessitatis vini, vt Doctores exponunt, quòd hoc miraculum conuentionis desiderabat: Christus respondit: Quid mihi & tibi mulier, scilicet commune, in opere miraculoso? Apparet etiam, quod rarissimè liberantur, quantumcunque diuinum auxilium & suffragia sanctorum implorent: Ergo non nisi auxilio Dæmonum liberari possunt: quod tamen non est licitum quærere.

Præterea hoc quod communiter toleratur, in vsu practicatur, licet sit illicitum, sed hoc communiter practicatur, quòd tales maleficiati currunt ad mulierculas superstitiosas, à quibus sæpissimè liberantur, & non per sacerdotes aut exorcistas. Ergo practica ostẽdit, quòd auxilio Dæmonum maleficia tolluntur, cuius tamen auxilium quærere cum sit illicitum, etiam non est licitum maleficia tollere, sed patienter sufferre.

Præterea secũdùm Thomam & Bonauenturã *in 4. dist.* 34. de impedimẽto maleficiati, maleficiũ est ita perpetuũ, quod non potest habere humanum remedium. Quia si haberet remediũ, non est homini notũ vel licitum. In quibus verbis dant intelligere, quòd sit quasi infirmitas incurabilis, & perpetuò inhærẽs. Vnde subdunt, licet Deus præstare possit remedium Dæmonem cogendo, & Dæmone desistente, ille curaretur, tamẽn curatio non erit humana. Ergo nisi Deus dissoluerit, per se non est licitum eius dissolutionem quocumque modo quærere. Maleficium manet perpetuò.

Pæterea *in eadem dist. & quæst.* dicunt, quòd etiam per aliud maleficium adhibere remedium est illicitum. Vnde dicunt, & si posset per aliud maleficium adhiberi remedium, nihilominus reputaretur perpetuum, licet amoueretur maleficium. Quia nullo modo est licitum, per maleficium inuocare Dæmonis auxilium.

Exorcismi Ecclesiæ quando conducant.

Præterea exorcismi Ecclesiæ non valent ad reprimendum Dæmones semper, quoad omnes molestias corporales, hoc Dei iudicio exigente: semper tamen valent contra illas Dæmonum infestationes, contra quas principaliter sunt instituti, sicut contra obsessos, vel circa pueros exorcizandos.

Præterea non oportet, quòd si propter peccatum Diabolo sit potestas in aliquem data, cessante peccato cessat potestas. Quia interdum cessante culpa, remanent peccata. Ex quibus verbis videntur præfati duo Doctores sentire, quòd non sit licitum maleficia tollere, sed permittere illa, sicut permittuntur Domino Deo, qui illa tollere potest ad suum placitum.

Deus & Natura nec abũdant in superfluis, nec deficiunt in necessariis.

In contrarium est, quòd sicut Deus & natura non abundant in superfluis, ita non deficiunt in necessariis: quare & necessariò fidelibus contra huiusmodi insultus Dæmonum sunt data non solùm remedia præseruatiua (de quibus in principio huius secundæ partis tactum est:) verùm etiam remedia curatiua, cùm alias non sufficienter fidelibus à Deo prouisum esset, & opera Diaboli viderentur fortiora operibus Dei.

Præterea glossa super illud *Iob 61*, Non est potestas super terram, &c. dicit, omnia humana superat: etsi meritis sanctorum subiacet. Vnde & meritis sanctorum virorum in hac vita subiacent.

Maleficia sanctorũ meritis subiacẽt.

Præterea à S. August. de moribus Ecclesiæ: non est Angelus, cùm inhæremus Deo, mente nostra potentior. Nam si potestas virtus est in hoc mundo, toto mundo sublimior est mens Deo inhærens. Vnde ex talibus dissolui possunt opera Diaboli. Responsio. Hæ sunt duæ solemnes opiniones sibi inuicem, vt videtur, contrariantes.

Non est Angelus pij mente potẽtior.

Sunt enim quidam Theologi & Canonistæ inuicem concordantes, quòd licitum est maleficia tollere, etiam per opera superstitiosa & vana. Et huius opinionis sunt Scotus, Hostiens. & Goffre. & communiter omnes Canonistæ. Aliorum Theologorum opinio, & præcipuè antiquorum, & quorundam Modernorum, vt Thomæ, Bonauenturæ, Alberti, Petri de Palude, & aliorum multorum est, quòd nullo modo sint facienda mala vt eueniant bona, & quòd potius homo mori debeat, quàm in talia consentire, vt scilicet per opera superstitiosa & vana liberaretur.

Ex quibus signis dignoscantur maleficæ.

Sed quia vnica distinctione poterunt eorum dicta concordari, videndæ sunt prius eorum sententiæ. Nam Scotus in suo 4. *dist.* 34. de impedimento maleficiali, siue de frigidis & maleficiatis, reputat fatuitatem asserere, quod etiam per vana & superstitiosa non debeant maleficia tolli: dicit enim, nec in hoc est infidelitas aliqua, qua destruens non assentit operibus Diaboli, sed credit eum posse & velle fatigare, dum durat tale signum, quia ex pacto non assistit ad hoc, nisi dum illud durat. Et sic destructio illius signi, imponet finem tali vexationi. Vnde & dicit quòd est meritorium opera Diaboli delere. Et quia loquitur de signis, ponamus exemplum.

Sunt quædam mulieres, quæ tali signó notant maleficas, vt si vacca vbertate lactis ex maleficio priuatur, tunc vrceum lactis super ignem appendunt, & certis verbis superstitiosis insistendo, vrceum cum baculo percutiunt: & licet flasculum mulier percutiat, tamen omnia verba Diabolus ad dorsum maleficæ defert, per quæ sic Diabolus cum malefica fatigatur. Facit tamen illa Diabolus, vt percutientem Catholicam ad peiora alliciat: vnde periculosum non existit, aliàs

non

non videtur opinio tanti Doctoris habere difficultatem: possunt & alia exempla adduci.

Maleficia relegantur ad Medicos. Hostiensis ad idem in summa copiosa de frigidis & malef. & tit. de impotentia communi *in gl super c. literæ.* §. mulierem autem dicit, quòd in hoc defectu recurrendum est ad remedia medicorum. Et licet quædam remedia cōtra hæc scripta vana seu superstitiosa videantur: tamen cuilibet auctori in sua arte credendum est. Sed & satis tolerare potest Ecclesia retundere vana vanis.

Vbertinus denique in suo quarto præfata distinctione iis vtitur verbis. Possunt maleficia aut per orationes, aut per artem per quam facta sunt, destrui.

Ad idem Goffred. in summa sua eod. tit. Maleficium non potest solui semper per illum qui fecit, vel quia est mortuus, vel quia nescit delere ipsum, vel quia maleficium est perditum: Si autem sciretur, licitè posset soluere. Et loquitur cōtra illos qui dicebant, quòd per maleficia non posset copulæ carnali præstari impedimentum: eò quòd nullum tale esset perpetuum, vnde non dirimeret matrimoniū iam contractū.

Prætereà illi, qui fuerunt moti asserere quòd nullum maleficium sit perpetuum, mouebantur his rationibus, quia putabant omne maleficium posse moueri, vel per aliud maleficium, vel per exorcismos Ecclesiæ, qui sunt ordinati ad reprimendum vim Dæmonū, vel per veram pœnitentiam, cum Diabolus non habeat potestatem nisi super peccatores. Vnde quoad primum concordabat cum opinione aliorum, quod ad minus per superstitiosa possunt tolli. Contrariæ autem opinionis est S. Thom. *in suo 4. præfata dist.* sic inquiētis. Quòd si maleficium non possit reuocari, nisi per aliud illicitum, vt per Dæmonis auxilium, vel huius, etiamsi sciretur posse sic reuocari, nihilominus perpetuum iudicatur: quia remedium non est licitum.

Ad idem Bonauentura, Petrus, Albertus, & communiter omnes Theologi: vbi cùm breuiter tangunt Dæmonis auxilium tacitè vel expressè inuocandum, videntur sentire, quòd per nil aliud nisi per licitos exorcismos vel per veram pœnitentiam, vt in Can. si per sortiarias, allegatur, tāgitur, remoueri debeāt, moti, vt apparet, rationibus in principio quæstionis annotatis. De maleficio tollendo concordatæ opiniones.

Et quia tantos Doctores in eorum dictis quantum possibile est, expedit concordare, & hoc vnica distinctione fieri potest: Ideò notandum, quòd maleficium aut tollitur per alium maleficum simul, & per aliud maleficium: aut tollitur, non quidem per maleficium, sed per maleficiales ritus & illicitos. Et hoc iterum dupliciter: Quia vel per illicitos & vanos ritus insimul, vel per vanos & non illicitos.

Primum remedium est omninò illicitum, tam ex parte auctoris, quàm & ipsius remedij. Sed tamen quia fit dupliciter, quia aut cum nocumento illius qui maleficium intulit, aut sine nocumento, fit tamen per maleficiales ritus & illicitos, tunc comprehenditur sub secundo modo, videlicet vbi maleficium tollitur, non per maleficum alium, sed per maleficiales ritus & illicitos, tunc iterum illicitum iudicatur licet non tantùm sicut primum.

Vnde summariè dicere possumus, quòd per tria & tribus modis remedium redditur illicitum, quando scilicet tollitur per maleficum alium, & per maleficia alia, videlicet virtute Dæmonis alicuius. Secundò, quando non per maleficium, sed honestam personam tollitur, sic tamen quod superstitiosis remediis maleficium, quod vni personæ aufertur, alteri infertur, & hoc iterum illicitum. Tertiò, quando aufertur sine eo

quòd alteri infertur vtitur tamen Dæmonum inuocatione expressa vel tacita, tunc iterum illicitum.

Et secundum hos modos dicitur à Theologis, quòd potius mors sit præeligenda, quàm in talia consentire. Aliis verò duobus modis vltimis tollere maleficium potest esse vel licitum vel non vanum, secundum Canonistas: & quod tolerari possunt, vbi remedia Ecclesiæ prius attentata sunt, vt cùm exorcismi Ecclesiæ, suffragia sanctorum implorata, aut vera pœnitentia nihil effecissent. Et vt clarior habeatur intellectus de singulis sunt aliqua gesta & acta per nos reperta recitanda.

De Episcopo maleficiato à concubina sua.

Romæ tempore Nicolai Papæ, Episcopus quidam ex Alemaniæ partibus certa expediturus negotia aduenerat, cuius nomen occultare ordo charitatis postulat, licet iam vniuersæ carnis debitum persoluerit. Hic cùm quandam iuuenculam adamando, & ipsam ad suam diœcesim destinare, cum duobus famulis ac rebus aliis, & clenodiis disposuisset, iuuencula auiditate fœminea, super clenodia quæ pretiosa erant, decepta, modum excogitare cœpit, vt ea in itinere existẽte, Episcopus maleficiis interiret, iamque habebat in sua clenodia possessione. Et ecce sequenti nocte Episcopus subitò infirmabatur: & ne fortassis veneno intoxicatus esset, à medicis percunctatur, & à famulis dolenter dubitatur: tam ingens enim calor inerat pectori, vt non nisi gargarismis per aquã frigidam continuè haberet refocillari. Tertia igitur die cùm iam nulla spes vitæ haberetur, vetula quædam ingressum ad Episcopum instanter petiit, & quòd causa suæ sanitatis aduenisset, apeTuit. Ingressa igitur Episcopum alloquitur, & sanitatem promittit, dummodò suis acquiescere suasionibus velit. Episcopus verò quidnam foret, cui acquiescere pro recuperanda sanitate, quam summè affectabat, vbi inquirit, vetula

Pontifex dispensat super maleficio, maleficio pellendo.

respondit: Ecce hæc infirmitas maleficio vobis accidit, & non nisi per aliud maleficium liberari poteritis: vt videlicet ipsa malefica, quæ vobis intulit, moriatur, & eadem vestra infirmitate inficiatur. Stupefactus Episcopus, & quòd alio modo liberari non posset vbi persensit, nil tamen temerè volens agere, Papam consulere per supplicationem decreuit. At Pontifex cùm eum tenerrimè diligeret, & quòd non nisi per mortem maleficæ liberari posset, cùm didicisset, annuit, vt inter duo mala minus permitteretur, & super hoc supplicationem signauit. Vnde denuò vetula accersita & quomodo tam ipse, quàm summus Pontifex in mortem maleficæ consentirent, dummodò pristinæ sanitati restitueretur, disseruit: sicque quod vetula abscessit, & quod sequenti nocte liberaretur promisit. Et ecce circa medium noctis, vbi se sanum, & ab omni infirmitate liberatum persensisset, nuncio misso, quidnam de iuuencula foret, perscrutatur: & ecce aderat quæ ipsam circa mediam noctem in latere matris dormientem infirmatam fuisse subitò affirmabat. Qua in re dabatur intelligi, quòd eadem hora & momento infirmitas Episcopum relinquendo, maleficam iuuenculam per aliam maleficam vetulam inuasit, & sic spiritus malignus à læsione Episcopi cessando, ipsum sanitati per accidens restituere videbatur, cùm tamen propriè sanitatem non immittebat, quam tamen occupare Deo permittente poterat, & propter pactum cum malefica altera initum, quæ fortunæ alterius inuidebat, ipse Dæmon magistram iuuenculam inficere habebat. Et benè æstimari potest, illa duo maleficia non per vnum Dæmonem duabus personis, sed à duobus Dæmonibus duabus maleficis seruientibus fuisse inflicta, ne in isto Dæmones sibi inuicem contrarientur, cùm semper in perditionem animarum quam summè & concor

Malefica maleficam necat.

concorditer affectant, singula operentur. Episcopus denique cùm pietatis causa visitare proponeret, cameram ingrediens, horribilibus maledictionibus susceptus fuit, exclamando: Tu cum tua, quæ te talia docuit, & te liberauit, maledicamini in æternum. Et Episcopus emollire eius animum ad pœnitentiam, & quòd omnem offensam ei remisisset vbi tentabat, illa vultum auertendo, clamabat: Exeas maledicte, hîc nulla spes veniæ, sed animam meam omnibus Dæmonibus commendo, & miserabiliter interiit: & Episcopus cum gaudio ad propria remeauit.

Aliud signum dignoscendi malefi-cium.

Vbi etiam notandum, quòd quia priuilegium vnius non facit legem communem, ideò dispensatio Papæ in hoc casu non arguit omnibus sic licere.

Ad idem refert Nider in suo Formicario: dicit enim Modus tollendi maleficium, aut se vindicandi in maleficio talis practicatur interdum. Venit enim aliquis læsus in se vel in suis, ad maleficam sciscitans scire malefactorem, tunc malefica plumbum liquefactum aliquoties fundebat in aquas quovsque opere Dæmonis in plumbo imago aliqua videretur. Qua visa, malefica quæsiuit ab explorante, in qua parte vis lædi maleficum tuum, & in eodem vulnere cum agnosceret, eúmque explorator locum eligeret: statim malefica in eadem parte imaginis, quæ in plumbo relucebat fixuram vel vulnus per cultrum posuit, & locum, vbi reum inueniret, indicauit, nomen tamen nullatenus manifestauit, sed experiētia teste maleficus per omnia lædi reperiebatur, sicut sua imago plumbea demōstrabat. Hæc inquam remedia, & similia iudicātur illicita, quamuis humana fragilitas sub spe veniæ consequendæ à Deo, sæpius his inuolu tur, plus æstuans pro sanitate corporis quam animæ.

Secundum verò remedium, de ipsis maleficis, maleficia dissoluentes sub expresso pacto cum Dæmone inito, absque nocumento personæ; & quidem de eis quid agendum sit, & qualiter cognoscuntur, infrà in sexdecimo modo sententiandi patebit. Hæ enim quàm plures existunt, & semper infra vnum aut duo milliaria Teutonicalia reperiuntur, in quo spatio, quicquid aliæ maleficæ lædunt, hoc illæ curare videntur: quas etiam curationes aliquæ simpliciter, quoad omne tempus: aliquæ verò tantùm à proxima angaria læsos maleficiis curare se iactitant: aliquæ verò non nisi in consensum maleficæ quæ maleficium intulit, curare possunt.

De maleficis, ex pacto cum Dæmonibus maleficia tollentibus.

Et hæ notantur super expressum pactum cum Dæmone initum, propter hoc quòd occulta manifestare solent illis qui causa sanitatis recuperandæ ipsas accedunt. Ipsis enim causas suæ calamitatis subitò manifestant, dicentes, quòd propter rixas cum vicina, vel alia muliere, aut viro habitas, læsa fuerit in se vel in suis attinentibus. Quæ etiam ad occultandum sua flagitia, interdum peregrinationes vel alia pietatis opera iniungunt. Quas quidem accedere pro recuperanda sanitate, tantò perniciosius existit, quantò præ illis, qui solùm per pactum tacitum curare videntur, in contumeliam fidei amplius delinquunt.

Maleficæ iis quos curant, etiam sacras peregrinationes iniungunt.

Hi enim dum ex vna parte sanitatem corporalem Deo præponunt, ex altera parte sibiipsis in vindictam criminis vitam Deo percutiente abbreuiant. Sic enim in Saul diuina sæuit vltio, cùm primò magos & Ariolos abstulisset de terra; posteà consuluit, vnde & in bello occisus cum filiis suis, 1. *Reg.* 28. & culpa tangitur, 1. *Paralip.* 10. Propter hoc etiam Ochosias infirmus mori habuit 4. *Reg.* 1.

Consulētes maleficos de sanitate, accersunt sibi mortem.

Tales etiam visitatores maleficarum sunt infames: vnde nec ad accusatio-

nem debent admitti ſecundo quæſtionum, octauo. Quiſquis nec, &c. Item tales ſecundùm leges debent pœna capitis plecti, vt in prima quæſtione operis tactum eſt.

Exorciſmi olim in[illegible]cti.

Sed heu Domine Deus, cum omnia iudicia tua iuſta ſint, quis liberabit pauperes maleficiatos, & in continuis doloribus eiulantes, peccatis noſtris exigentibus, inimicus nimis præualuit, vbi ſunt qui licitis exorciſmis illa opera Diaboli diſſoluere valeant? Hoc vnicum ergo ſupereſſe videtur remedium, vt Iudices eorum inſultus ad minus refrenent variis pœnis auctrices maleficas caſtigando: vnde & infirmis facultas vſitandi maleficas amputabitur. Sed heu nemo percipit corde, omnes quæ ſua, non quæ Ieſu Chriſti ſunt, quærentes.

Telonium impoſitum confulentibus maleficã.

Illa enim malefica in *Richshofen* de qua ſuprà mentio facta eſt, adeò aſſiduis frequentabatur pro recuperanda ſanitate maleficiatis, quòd Comes caſtri Telonei lucrum habere voluit, ita quòd quilibet maleficiatus in ſe, vel in ſibi attinentibus denariũ vnum introitu portæ ſoluere habebat. Vnde magnum exinde ſe habuiſſe prouentum aſſeruit.

Exẽplum concurſus maleficiatorum ad maleficum.

Teſte etiam experientia didicimus plurimas tales maleficas per diœceſim Conſtantienſem exiſtere: non quòd ipſa præ aliis diœceſibus ſit infecta, cum hoc genus inſidiæ ſerpat per omnes diœceſes, & heu totum mundum infeciſſe videtur: ſed quia ipſa diœceſis amplius elaborata fuit: Et quidam *Hengſt* nomine repertus, qui maiorem concurſum & quotidianum à maleficiatis pauperculis habere cernitur: quem etiam concurſum ſic oculis noſtris perſpeximus in villa quadam *Eningen*: quod ſine dubio ad quæcunque loca Beatiſſimæ virginis, ſiue Aquiſgrani ſiue ad Eremitas tantus pauperum concurſus non exiſtit ſicut ad eundem ſuperſtitioſum hominem. Nam hyemali & frigidiſſimo tempore, dum præ abundantia niuium omnis via regia & publica obſtruitur, adhuc à circumiacentibus terris ad duo vel tria milliaria, cum magnis hominum fatigationibus frequentatur, quibuſdam remedia percipientibus, aliis verò minimè: vt reor quòd non æquè omnia maleficia diſſolui propter varia, vt ſuprà tactum eſt, obſtacula poſſunt. Et hi quidem ſub expreſſa Dæmonum inuocatione maleficia diſſoluentes, quoad ſecundum remedium illicitum, non tamen ſicut primum.

Remedia ſuperſtitionibus conſtantia contra maleficia.

Tertium verò remedium, quòd quibuſdam cæremoniis ſuperſtitioſis practicatur: non tamen in nocumentum alicuius perſonæ, aut per manifeſtos maleficos agitatur, experientia teſte per hunc modum.

In ciuitate Spirenſi mercator quidam forenſis hunc caſum ſibi accidiſſe propoſuit. In partibus, inquit, Sueuiæ, in caſtro quodam nobilium me degente quadam die dum peracto prandio, aſſociatus duobus domicellis, ſolatij cauſa ſuper pratum incederem, quædam mulier obuiando, dum à remotis adhuc incederet, & à duobus domicellis agnita fuiſſet, vnus eorum ad me hæc verba protulit: munias te citò ſigno crucis, & ſimiliter ad idem aliud ab alio latere hortabatur. At ego cauſam huius timoris inquirens, reſponderunt. En peior malefica totius prouinciæ iam nobis obuiam fit: ipſa enim ſolo viſu maleficare homines nouit. Tunc ego ſtomachando, nunquam tales timuiſſe me iactitabam: ecce vix verba compleui, & me grauiter in pede ſiniſtro læſum perſenſi, ita vt ſine graui dolore de loco figere pedem non potui aut greſſum: vndè & alij concitò è caſtro per nuncium mihi equum deſtinandum ad illud reducunt, dolori-

Etiam nõ timentes maleficas, maleficiuntur.

bus

bus autem per triduum augmentatis.

Præfati incolæ, intelligentes maleficio me infectum, quendam rusticum ad spatium vnius milliaris accedunt, & casum proponunt, quem nouerant per artem quandam maleficia tollere. Qui concitò veniens, & pedem prospiciens, si, inquit, ex vobis contigit naturali defectu, experimentum capiam, & siquidem ex maleficio accidit, cum Dei adiutorio curabo; sin autem secùs, remediis naturalibus opus erit insistere. At ego: Si absque superstitione & cum Dei adiutorio curari potero, libens acceptabo: quoniam cum Dæmone nihil commune habere volo, nec eius adiutorium affecto. Ad idem & ipse villanus respondit, se non velle nisi licita remedia, & cum Dei adiutorio adhibere & curare, dummodò experientia didicisset, hoc per maleficium mihi contigisse: Ad quæ duo assensi: Ille plumbum, vt supra de alia malefica tactum est, liquefactum in cochlearij ferreo supra pedem tenuit, & in scutellam aqua plenam fudit, & subitò diuersarum rerum species proruperunt, ac si spinæ, vel pili, aut ossa similia fuissent intermissa. Iam, inquit, video, quòd infirmitas hæc non ex naturali defectu, sed maleficio vobis contigit. At ego, quomodo talia ex plumbo liquefacto scire posset, dum inquirerem. Ecce, septem sunt metalla, ex septem Planetis, & quia Saturnus dominatur plumbo, eius proprietas est, vt si plumbo super maleficiū aliquod fusum fuerit, per suum influxum maleficium demonstrabit: & benè, inquit, actum est, vt citò remedium adhibeatur, quod tot diebus vos visitare habeo, quot sub maleficio stetistis. Et interroganti quot dies elapsi fuissent, iam triduo fassus sum. Vnde & ipse singulis diebus per triduum me visitando, & pedem inspiciendo solùm & tangendo, & cuncta verba penes se ruminando integræ sanitati fugato maleficio me restituit.

Qua de causa plūbum liquefactū, quod supra maleficiatum adhibetur prodat maleficiū.

Hic certè modus actorem non monstrat maleficum, sed modum superstitiosum. In eo enim quòd Dei adiutorio & non opere Diaboli sanitatem promisit, & hoc, quòd Saturni influxum super plumbum, tanquam ex eius dominio causatum allegauit, irreprehensibilis extitit, & potius commendādus fuit. Sed qua virtute maleficium fugatur, & species rerum in plumbo causauit, sub dubio relinquitur. Nam cum maleficium nulla virtute naturali possit amoueri, licet mitigari valeat, vt inferius de obsessorum remediis patebit, potius videtur, quòd per aliquod pactum, ad minus tacitum, cum Dæmone initum, hoc practicauerit. Et dicitur hoc pactum tacitum, quando ad minus auctor tacitè in assistentiam Diaboli consentit. Per quem modum innumera superstitiosa opera practicantur: licet differenter quoad diuinam offensam, cum in vno opere maior sit creatoris offensa quàm in altero. In eo enim quod de sanitate procuranda certus fuit, & in eo, quod tot diebus quot sub infirmitate extiterat, ipsum visitare habuit, nec aliquibus medicaminibus naturalibus vsus fuit, & tamen iuxta præmissa ægrotum sanitati restituit, non tam suspectus, quàm vt manifestè deprehensus, ad minùs licet non super expressum initum cum Dæmone pactum, tamen iudicatur, & tanquam pro conuicto haberi, & pœnis ad minus in secundo modo sententiandi infrà contentis, sed puniri debet cum adiuratione solemni nisi leges, quæ in contrarium sentire videntur, ipsum sustentarent: in quo casu quod ordinarium sit faciendum, in solutione argumentorum patebit posteà.

Quid significet pactum tacitum.

Quartum verò remedium tolerandum, & de quo Canonistæ ad minus

intendunt

Vanum remedium toleratur.

intendunt cum certis Theologis, dicitur vanum tantùm, & præcisè, puta, quia solùm superstitiosum, & non sub aliquo pacto expresso, vel tacito, ex intentione & proposito practicātis operatum. Et dico ad minus: quia fortassis si velint etiam tertium remedium huic quarto adiungere, potiùs videntur nobis eorū assertioni cedere, quàm contentionibus deseruire. Et hoc quidem remedium vanum superius exemplificatum de mulieribus quæ vrceolum super ignem positum percutiunt, in finem, vt erat malefica quæ vaccam vbertate lactis priuauit verberetur, licèt fortassis talia in nomine Diaboli facere habebant, aut fortassis sine eius permissione.

Ad idem possunt & alia earum gesta adduci. Nam interdum vbi vaccas huiusmodi læsas, ad pascua emittere volunt explorare etiam ipsam maleficam nituntur, tunc braccam viri, vel aliud immundum super caput, aut dorsum vaccæ ponentes: & hoc potiùs festiuis diebus & sacratioribus ipsam vaccam cum baculo fortassis iterum sub tali, vt suprà, expressione percutiendo expellunt, & tunc vacca recto tramite ad domum maleficæ properat, & cornua in eius ostium vibrat cum magno eiulatu continuè pulsando, & hæc vtique Diabolus in vacca operatur tamdiu, quòd per alia maleficia sedatur.

Bracca viri cornibus vaccæ maleficiatæ imposita prodit maleficā.

Reuera secundùm præfatos Doctores talia sunt toleranda, non tamen memoria vt quidam asserere conantur, existunt. Cùm enim iuxta Apostolum omnia quæ in verbo aut opere facimus, in nomine Domini nostri Iesu Christi facere præcipimur: licet ibi non sit expressa Dæmonis inuocatio, & tamen eius nominis expressio: & iterum licet ibi non sit intentio per actum aliquod tacitum vel expressum talia facere, quia fortassis dicet, volo hoc facere sine Diabolus intromittat se, siue non ipsa temeritas, quia diuinum timorem postponit, Deum offendit, vnde & Diabolo potestatem talia faciendi permittit. Inducendi ergo tales sunt ad pœnitentiam, & hortandi, vt potius desistant, & ad remedia infrà scripta, vt superius etiam in parte tacta, per vsum videlicet aquæ benedictæ & salis exorcizati, &c. recurrant.

Intestinis cadauerum intestina maleficarum affliguntur.

Simili modo iudicandum de illis, quibus, dum aliquod iumentum maleficio interimitur, & explorant maleficum, aut etiam si naturali defectu vel maleficio sit interemptum, vbi nituntur ad loca, vbi cadauera bestiarum exorcizantur, properant, & intestina cadaueris super terram trahendo vsque ad domum deferunt, non autem intrò domum per ostium super, sed sub limine domus ad coquinā trahunt, & igne facto super cratem intestina ponunt, & tunc vt ex relatu talia practicārium sæpissimè informati sumus, sicut intestina calefiunt & ardent, ita intestina maleficæ calore & doloribus crucientur: aduertunt ergo exploratores, vt ostiū domus optimè sit obstrusum, eò quòd præ doloribus malefica ad introitum habebit carbonem de igne auferre, & tunc omnis cruciatus effugatur. Repertum denique sæpius nouimus, vbi introitum habere non poterant, ex tunc densissimis tenebris domum intus & extra vallabant, cum commotione tam horribili & strepitu, vt ex ruina domus omnes se tandem interimi putarent, nisi ostium aperiretur.

Ad idem etiam certa experimenta reducuntur. Nam certi volentes è multitudine mulierum in Ecclesia existentium experiri maleficas, quæ etiam sine eorum consensu Ecclesiam diuinis peractis exire non valeant, tali experimento insistunt. Nam die Dominica Sotularia iuuenum axungia, seu pinguedine porci, vt moris est, pro restauratione fieri, perungunt, & sic vbi Ecclesiam

Puerorum perunctis calcei indicant maleficas.

clesiam intrant, tandiu maleficæ exire Ecclesiam non poterunt, quoad vsque exploratores, aut exeunt aut illis licentiam sub expressione, vt supra, exeundi concedunt.

Simile fit etiam per certa verba, quæ annotare non expedit, ne quis per Diabolum seducatur. Nam nec Iudices aut Præsidentes his infallibilem fidem aut opinionem accommodare debent, nisi talis persona alias plurimum esset diffamata, cum sub tali prætextu ille mille artifex etiam innoxias infamare posset. Vnde potius auertendi sunt homines à talibus experimentis, & salutares pœnitentiæ iniungendæ, licet interdum tolerentur.

Leges ciuiles tolerant maleficia maleficiis pelli.

Per hoc patet responsio ad argumenta, quæ concludunt maleficia non esse tollenda, quia primis duobus modis omninò illicitum est tollere tertium remedium secundùm leges, & si toleratur, tamen non paruam super hoc ecclesiasticus Iudex debet habere aduertentiam. Nam quod leges videntur tolerare patet *C. de maleficis, l. eorum,* vbi sic habetur. Alij autem qui faciunt id ne labores hominum ventorum grandinisque lapidatione sternantur, non pœna, sed præmio digni sunt. Et Antonius in summa de legibus in quibus ius Canonicum & Ciuile discrepant, hoc idem allegat. Ex quo videtur, quòd concedunt leges pro conseruatione frugum & iumentorum, & in omnem euentum posse certos homines talia practicantes non solùm tolerare, sed & præmiare. Erit ergo Ecclesiastici iudicis aduertere, si tantummodo iuxta mentem legis contra grandines & aëris temperiem modis congruis, vt inferius patebit, aut etiam quibusdam superstitiosis procedit. Et tunc, dum inde nullum sequitur fide scandalum, etiam tolerare: sed reuera hoc non erit iuxta tertium, sed quartum modum, & quintum de quo consequenter tractandum erit de ecclesiasticis & licitis remediis inferendo interdum de superstitiosis ad quartum modum pertinentibus, & hoc per capitula sequentia.

CAPVT I.

Remedium Ecclesiasticum contra Incubos & Succubos Dæmones.

QVia verò in præcedentibus capitulis primæ quæstionis super modos maleficiandi homines iumenta & terræ fruges, tacta sunt ante omnia ea, quæ ipsæ maleficæ erga proprias personas practicant, qualiter videlicet innoxias iuuenculis in augmentum suæ perfidiæ alliciunt, qualis etiam modus sit profitendi earum & homagij præstandi, qualiter etiam infantes proprios aut alienos Dæmonibus offerunt & quomodo localiter transferantur. Hæc inquam & similia remediare, quia non est possibile, nisi vt per suos Iudices de medio tollantur, aut ad minus in exemplum omnium futurorum puniantur, ideo de huiusmodi remediis non ad præsens, sed in vltima parte operis, vbi viginti modi procedendi & sententiandi contra & super maleficarum personas deducentur tractabitur.

Quæ remediari in maleficiis non possint.

Ad præsens tantum super remedia contra earum maleficiales effectus tendere oportet, & primò qualiter homines maleficiati remediantur, demum qualiter bestiæ, & vltimò qualiter fruges terræ conseruantur. De hominibus verò maleficiatis, quoad Incubos Dæmones vel Succubos, quia sunt in triplici genere, scilicet, earum quæ se voluntariè Dæmonibus Incubis subiiciunt, vt sunt maleficæ, quia de Succubis quoad viros non ita voluntariè practicatio reperitur, cùm ex naturali

Triplex genus Incuborum.

turali vigore rationis quo viri mulieribus præeminent talia plus abhorrent.

Est & eorum qui à maleficis cum Incubis aut Succubis contra eorum voluntatem involuuntur, & est tertium genus ad hoc præcipuè virginum quarundam quæ contra earum omninò voluntatem ab Incubis Dæmonibus molestantur, de quibus etiam sæpè præsumitur, quòd à maleficis sic maleficiantur, puta quia Dæmones ad instantiam maleficarum, sicut sæpissimè alias infirmitates immittere solent, ita & Incubos illis personis se facere habent, vt vel sic eos ad suam perfidiam allicere valeant: demus exempla.

Succubi ex maleficio immissi.

Est in ciuitate Confluentiæ pauper quidam sic maleficiatus, quòd in præsentia vxoris omnem actum Venereum prout viri cum mulieribus agere solent etiam repetitis vicibus per se exercet, nec ab illis ad instantiam & eiulatum mulieris auerti potest, quia vno aut tribus actibus expletis verba replicat, volumus iterum de nouo inchoare, cùm tamen nulla persona corporali visu cernatur ei succumbere, sitque vt post diutinas huiusmodi vexationes, pauper ille collisus in terram omnibus viribus destituitur, & dum post aliquarum virium recuperationem interrogatur, quomodo & qualiter ista sibi contingant, & an ne personam succubantem habuerit. Respondere solet, se nihil videre, sed ita mente captiuatum, vt omninò abstinere non valeat: Et quidem super hoc maleficium mulier quædam plurimùm habetur suspecta, quòd ei intulerit, eo quòd illi pauperi minata fuerit per verba contumeliosa, quòd ipsum propter displicentiam sibi factam expedire vellet.

Sed leges & executores iustitiæ non adsunt qui saltem super diffamiam & grauem suspicionem in vindictam tanti criminis procederent: putantes neminem debere condemnari, nisi qui confessione propria, aut trium testium productione legitima conuincatur; quasi indicia facti, aut euidentia super graues aut violentas suspiciones nullas mereantur pœnas: de quibus tamen, modis sententiandi inferius vt præmissum est patebit.

Quomodo hi, qui ab Incubis vexantur, curentur.

De secundo verò genere, quo puellæ ab Incubis Dæmonibus molestantur etiam nostris temporibus, referre nimis longum foret, cùm historiæ certæ de similibus existunt refertæ. Sed cum quanta difficultate alia remediari possint, patere potest ex iis, quæ Tho. Brabantinus circa finem operis sui de apibus de quadam in hunc modum refert.

Vidi, inquit, & ex confessione audiui virginem quandam in religioso habitu quæ primò dixit se nunquam in concubitum consensisse, per hoc tamen dat intelligere se cognitam fuisse: at ego non credens, arctaui eam rationibus & duris comminationibus, sub periculo animæ suæ: tandem cum lachrymis confessa est, se prius corruptam mente quàm corpore, & cùm posteà doleret quasi ad mortem, confiteretur omni die cũ lachrymis, non potuit tamen ingenio, studio vel arte ab Incubo Dæmone liberari, nec signo crucis, nec aqua benedicta, quæ tamen specialiter ad fugandos Dæmones ordinantur, nec etiam sacramento Christi corporis, ipsis quoque Angelis terrifico, donec post plures annos oratione & ieiunio piè peractis fugaretur.

Et est credibile (saluo meliori iudicio) quòd postquam de peccato suo dolens confitebatur, potius ei concubitus Dæmonis pæna culpæ quàm culpa fuit.

Hæc etiam cum in vigilia Pentecostes querularetur apud Christianam in valle Ducissæ Brabantiæ, monialem deuotam, quæ mihi hoc retulit, quòd non auderet cõmunicare propter Dæmonis

monis importunam vexationem compatiens dixi ei, Chriſtina: Vade, quieſce ſecura, communicatura cras Dominico corpori; in me enim recipiam pœnam tuam. Recedens illa gaudens dormit in pace, ad orationem de nocte ſurgit mane, cum omni tranquillitate ſacramenta ſuſcepit. Chriſtina autem ſuſceptam in ſe pœnam non ponderans, veſpere quieti ſe dans, audit in ſtatu ſuo quaſi procellam commouentem ſe, & inquietius agitatem, nec ſuſpicans Dæmonem, arrepto collo fugare nititur quicquid eſſet. Decumbit iterum, ſed pauida vexata ſurrexit, & hoc pluries tandem ſenſit: & vidit euerſis ferè ſtraminibus, quòd Dæmonis nequitia vexaretur. Dimiſſo ergo lecto noctem ducit inſomnem, & orare volens, Dæmonis cruciabatur inſultu, & vt dixit, nunquam talia paſſa fuerat. Vnde prædictæ mulieri mane, Renuncio, inquit renuncio pœnæ tuæ: vix enim ſine vitæ diſcrimine, violentiam tentatoris peſſimi euaſi. Qua ex re perpenditur, difficile eſſe huiuſmodi remediare, ſiue maleficio, ſiue abſque eo contingat.

Sunt tamen adhuc aliqua per quæ fortaſſis ipſi Dæmones fugantur, de quibus & Nider in ſuo Formicario. Licet enim, vt ibi fertur; quinque modis valeant puellæ & viri liberari, videlicet per ſacramentalem confeſſionem & ſanctam exercitationem in crucis conſignatione, vel Angelica ſalutatione, tertio per exorciſmorum applicationem, quarto per certi loci mutationem & per cautam ſanctorum excommunicationem. Et ex præmiſſis patuit, quòd prima duo moniali non profuerunt, non tamen propterea omittenda ſunt; quod enim vni eſt remedium, non propter hoc ſequitur quòd & alteri, ita è conuerſo. Nam & Incubos ſæpè per orationem Dominicam, aut aquæ aſperſionem, vel

Incubi pelluntur Angelica ſalutatione.

etiam per Angelicam ſalutationem fuiſſe repulſos hiſtoriæ tradunt.

Refert enim Cæſarius *in dialogo ſuo*, quòd ſacerdos quidam poſtquam ſe ſuſpenderat, eius concubina Monaſterium intrauit, & per Incubum ad luxuriam prouocata eſt, quem tamen per crucis conſignationem repulit, & per aquæ benedictæ aſperſionem, licet ſtatim poſtea rediit. Quando autem Angelicam ſalutationem dicebat, longè velut ſagitta diſparuit & receſſit, ſed interdum rediit, licet propè eam accedere non auderet.

Item de tertio, videlicet per ſacramentalem confeſſionem, patet per eundem Cæſarium, qui dicit, quòd concubina antedicta, cùm iam confeſſa eſſet purè, in toto derelicta eſt ab Incubo. Refert idem, quòd quidam vir in Leodio paſſus Incubum, confeſſione ſacramentali finita localiter liberatus eſt.

Ponit inſuper exemplum de quadam incluſa, quam Incubus nec oratione, nec confeſſione, nec propter aliud ſpirituale exercitium reliquit, quin eius lectum aſcenderet, ſed cùm ad informationem cuiuſdam Viri religioſi diceret, Benedicite, ſtatim eam Dæmon reliquit.

Vis verbi Benedicite.

De quarto, videlicet loci mutatione, dicit qui prius, quòd filia cuiuſdam ſacerdotis ſtuprata per Incubum, & facta ex dolore phrenetica, trans Rhenúmque elongata, ab Incubo dimiſſa eſt, ſed pater eius, quia à loco filiam diſpoſuerat, à Dæmone percuſſus eſt, adeò vt moreretur in triduo.

Mutatio loci mutat Incubos.

Fit & mentio de quadam, quæ per Incubum crebrò in lecto vexata proprio, conſociam deuotam petiit, vt loco vexatæ iaceret, quod cùm feciſſet, tota nocte quaſdam inquietudines grauiſſimas ſenſit, & prior tunc quieta fuit. Notatur etiam à Guillelmo, quòd

Puellæ pulchros crines habentes magis sentiunt incubos.

Incubi plus vexare videntur mulieres, & puellas pulchros crines habentes, ideo quia aut curæ aut ornatui crinium incumbunt huiusmodi, aut quia per crines viros inflammare cupiunt vel consueuerunt, aut quia in eis inaniter gloriantur, aut quia diuina bonitas hoc permittit, vt terreantur mulieres viros inflammare per ea, quæ etiam Dæmones inflammari viros volunt.

De quinto, de excommunicatione, quæ fortassis aliquãdo eadem est exorcizationi, patet *in legenda sancti Bernardi.* In Aquitania siquidem mulier ab Incubo sex annis incredibili abusu libidinis vexata audiuit sibi Incubum, ne ad virum sanctum, qui venturus erat, appropinquaret minãtem, Nihil, inquit, tibi proficiet: sed eo recedente, tuus crudelissimus ero persequutor, qui hactenus tuus amator extiti. Quæ cùm virum sanctum Bernardum inuocaret, respondit. Tolle meum baculum, & lecto tuo infige, & faciat malignus, quod potest. Hoc cùm fecisset, Dæmon, cameram fœminæ non est ausus intrare, sed foris minabatur atrocissimè, se eam velle persequi, Bernardo recedente. Quo per fœminam audito, conuocat populum B. Bernardus, omnes iubet accensas candelas gestare in manibus, & Dæmonem cum vniuerso, qui aderat cœtu, excommunicauit, ac ne ad illam, vel aliam deinceps accessum habeat, interdixit, & ita ab illa pœna liberata est.

Baculus S. Bernardi liberat ab Incubo.

De potestate clauium Petri quæ sonat super terrã.

Verum hîc notandum, quòd potestas clauium concessa Petro & suis successoribus, quia sonat super terram, & tantum pro viatoribus hæc iurisdictionis potestas, sit in remedium Ecclesiæ concessa, mirum videtur, quòd & aëreæ potestates hac iurisdictione valeant arceri. Sed dici potest, quòd quia personæ quæ à Dæmonibus molestantur sunt sub iurisdictione Papæ & clauium, non mirum, si per indirectum huiusmodi potestates vigore clauium arceantur; sicut etiam indirecta animas potestate clauium à pœnis purgatorij ignis absoluere potest: non obstante, quòd potestas illa sonat super terram, & animæ sunt sub terra.

De potestate etiam clauium concessa capiti Ecclesiæ, scilicet vicario Christi, non est tutum disputare, cùm notum sit, quòd tanta potestas sit à Christo Ecclesiæ & eius vicario concessa, quanta puto homini concedi à Deo potuit, & hoc in vtilitatem Ecclesiæ.

Piè etiam æstimari potest, quòd si ægritudines à maleficis virtute Dæmonum inflictæ excommunicarentur cum ipsis Maleficis auctoribus, & Dæmonibus, non adeò in ipsos infirmos sæuirent, & quòd citius liberarentur adhibitis super hoc & aliis exorcismis licitis.

Locustæ arcentur excõmunicatione

In partibus denique Athisis vulgaris est narratio simul & aliis in locis, quòd dum diuina permissione locustæ volantes cum ingenti multitudine vineta, frondes, segetes, & cuncta virentia eradicarent, huiusmodi excommunicatione & maledictione fugatæ, & subitò interemptæ fuerunt. Quòd si sanctificato viro quis ascribere velit, & non virtuti clauium, sit in nomine Domini: vnum pro certo habemus, quòd nec virtus miraculorum, nec potestas clauium gratiam gratum facientem de necessitate præsupponunt: cùm vtrumque ex gratia gratis data procedat.

Est & iterum notandum, quòd vbi nullum prædictorum remediorum iuuat, quòd tunc ad exorcismos licitos sit recurrendum: de quibus inferius patebit. Quia etsi hi ad fugandum Dæmonis nequitiam non sufficiant: tunc reuera talis vexatio Dæmonis est pæna pro peccatis satisfactoria, si pro-

vt

vt oportet ſuſtineatur in charitate, ſicut & alia mala huiuſmodi, quæ nos hîc premunt, ad Deum ire compellant.

Mulieres mirabilia imaginantur.

Verùm etiam aduertendum, quòd interdum aliquæ in veritate per Incubum non vexantur, ſed tantummodò ita ſe vexari putant: & hoc quòd mulieribus præcipuè, & non viris, cùm aliàs ſint timidæ, & mirabilium formarum in imaginatione ſuſceptiuæ.

Vnde & Guilhelmus ſæpè allegatus. Multæ, inquit, de apparitionibus phãtaſticis, ex morbo melancholico in multis fiunt, & in mulieribus maximè, ſicut apparet de viſionibus & reuelationibus. Et cauſa in hoc eſt, vt norunt Medici, ipſa natura muliebrium animarum, eò quod longè facilioris & leuioris impreſſionis ſunt, quam animæ viriles: Et ſubdit *Ibidem*, Scio me vidiſſe mulierem, quæ credebat ſe agnoſci ab intus à Diabolo, & talia incredibilia ſe ſentire dicebat.

Oua formicarum faciunt intumeſcere aluũ.

Nonnunquam etiam impregnatæ ſibi videntur mulieres ab Incubis, & intumeſcunt vehementer ventres earum, & cùm partus tempus aduenerit, ſola emiſſione multæ ventoſitatis detumeſcunt. Nam de ouis formicarum in potu ſumptis, incredibilem ventoſitatem & tumultum in ventre generant hominis. Similiter de granis catapuciæ, & de granis arboris, quæ dicitur nigra pinus, conſimilia in ventre fiunt. Facillimum eſt autem Dæmoni ſimilia & maiora in ventribus hominum procurare. Hæc addita ſunt, vt non facillimè quis mulierculis fidem adhibeat, ſed illis duntaxat, ſuper quibus experimenta fidem fecerunt, vt de illis, qui didicerunt in propriis lectis, vel alio modo condormientibus, per experientiam talia vera eſſe.

CAP. II.

Remedia pro illis qui circa vim generatiuam maleficiuntur.

Viri plus maleficiuntur quam fœminæ.

Licet mulieres in maiori numero ſint Maleficæ quàm viri, vt prima parte operis oſtenſum eſt, tamen viri plus maleficiuntur: & huius ratio eſt: quia cùm Deus plus permittit ſuper actum Venereum, per quem primum peccatum diffunditur, quàm ſuper alios actus humanos: ſicut & per ſerpentes, quæ magis incantationibus deſeruiunt quàm alia animalia, eò quòd fuerit Diaboli primum inſtrumẽtum: & cùm actus ille Venereus plus & faciliori modo poteſt maleficiari in viro quàm in muliere: ideò. Et quidem patet quod tactum eſt, nempè cùm quinque modis Dæmon in generatiuam potentiam poſſit agere, & illi modi citius procurantur in viris.

Remedia adhibenda ſuper vnumquemque modum iuxta poſſibilitatem ſunt deducenda: & ille, qui vitiatus eſt in tali potentia, attendat ſub quo modo ſuum maleficium contineatur. Sunt autem quinque modi iuxta Petrum de Palude *in ſuo 4. diſtin. 34. in proceſſu huius maleficij.*

Nam Dæmon ex hoc, quòd eſt ſpiritus, habet poteſtatem ſuper creaturam corporalem, Deo permittente, & ex conditione naturæ ſuæ, præcipuè ad motum localem, vt illum prohibeat, vel vt promoueat: Vnde per hanc poteſtatem poſſunt corpora viri & mulieris impedire, ne ſibi appropinquent, & hoc directè vel indirectè. Directè quando vnum elongaret ab altero, vel non ſineret ad alterum appropinquare. Indirectè, quando aliquod impedimentum procuraret, vel quando ſe interponeret in corpore aſſumpto: ſicut cuidam iuueni pagano acciderat,

Quidam deſponſat idolum.

qui Idolum desponsauerat, & nihilominus contraxerat cum quadam iuuencula, nec propter hoc poterat eam cognoscere, vt suprà patuit.

Secundo modo, vbi hominem inflammaret erga vnam, refrigeraret erga aliam, & hoc posset occultè procurare per applicationem quandam herbarum aut aliarum rerum, quas optimè nouit ad hoc validas.

Tertio modo, vbi æstimationem viri aut mulieris turbaret, qua redderet vnam personam alteri exosam, quia vt suprà patuit in prima parte operis, potest imaginationem imprimere.

Quarto modo, reprimendo vigorem membri, qui ad fructificationem necessariò requiritur, sicut & motum localem cuiuscunque organi reprimere potest.

Quinto, prohibendo missionem spirituum ad membra in quibus est virtus motiua, quasi intercludendo vias seminis ne ad vasa generationis descendant, vel ne ab illis viis recedat, vel ne excidatur, vel emittatur.

Quomodo potentiæ coëundi internoscendæ.

Quòd si quis dicat, nescio sub quo modo maleficium mihi illatum contineatur, vnum scio, quòd generatiua potentia erga vxorem meam careo. Responderi potest, si potens est ad alias mulieres, non autem ad propriam, tunc sub secundo modo: quia de primo modo certificaretur Succubum Dæmonem, id est, quòd per Dæmones Incubos & Succubos deluderetur. Item si vxorem non habet exosam, & tamen non potest ipsam agnoscere, sed benè alias, tunc iterum manet sub secundo modo: si autem habet exosam, & non potest agnoscere, tunc sub secundo & tertio modo continetur. Item si non habet exosam, vellet autem cognoscere, sed non habet vigorem membri, tunc sub quarto modo. Si verò habet vigorem membri, sed non haberet excisionem seminis, tunc sub quinto modo. Modus ergo curandi patebit, vbi declaratur, si æqualiter in charitate & extra charitatem existentes, his maleficiari valeant: & quidem quòd non: dempto quarto modo, qui tamen etiam rarissimè. Accidere enim potest, qui in gratia & charitate existit sic declaratur, tamen lectori præsupponitur, quòd loquimur de actu coniugali inter matrimonialiter coniunctos, quia aliàs implicaretur: cùm omnis actus Venereus extra matrimonium est peccatum mortale, & non nisi ab his, qui extra charitatem existunt, exercetur.

Nam cum asserere oporteat ex totius Scripturæ sacræ traditione, quòd Dæmones magis permittuntur à Deo sæuire in peccatores quàm in iustos. Licet legatur ipsum iustissimum Iob fuisse percussum, hoc tamen non fuit singulariter super potentiam generatiuam, nec etiam directè: ideò dicere oportet, quod quibuscunque talia maleficia inter matrimonialiter coniunctos contingunt, signum est, quòd vel ambæ personæ, vel altera extra charitatem existat, & quidem fundamentum huius ex scripturis deducitur, auctoritate & ratione. Nam Angelus dixit Tobiæ: In illos, qui libidini vacant, accipit dæmon potestatem: Effectus demonstrauit, vbi septem viros virginis Saræ occiderat.

Contra libidinosos accepit Diabolus potestatem.

Item Cassianus *collat. patrum* definit & B. Antonius, nullatenus posse Dæmonem mentem cuiusque vel corpus inuadere, nisi eam prius destituerit omnibus cogitationibus sanctis, ac spirituali contemplatione vacuam nudámque reddiderit. Hæc verba vt quæ applicari possunt super maleficium corporis, vniuersaliter super totum corpus, cùm Iob tali maleficio percussus, non tamen nudus diuina gratia fuit, sed

particu-

particulariter, quando videlicet particulare maleficium ratione alicuius peccati accidit corpori: Et hoc quidem non potest esse, nisi peccatum incontinétiæ. Ratio. Nam vt dictum est, propter fœditatem illius actus, & quia per ipsum primum peccatum diffunditur; Deus plus permittit super ipsum, quàm super alios humanos actus: ergo & inter matrimonialiter coniunctos, vbi diuino auxilio propter peccatum destituuntur, amplius circa illam vim generatiuam maleficiari à Deo permittuntur.

Quòd si quæritur, cuiusmodi sint illa peccata, dici potest: quòd peccata incontinentiæ quæ inter cognatos cùm varia sint, iuxta illud Hieronymi, & habetur in textu: Adulter est in propriam amator ardentior, simul & huiusmodi amatores amplius in prædictis maleficiuntur.

Remedia ergo Ecclesiastica sunt duplicia: Vnum in foro contentioso, alterum in foro conscientiæ practicatur. Primum, si in iudicio allegatur impotentia ex maleficio illata, tunc distinguendum est: quia talis impotentia, aut est temporalis, aut est perpetua. Si temporalis, non impedit. Tunc autem præsumitur esse temporalis, quando infra spatium trium annorum cohabitantes, & quantum possunt operam dantes, siue per Ecclesiastica sacramenta, siue per alia remedia sanari possunt. Si verò non sanetur aliquo remedio, ex tunc præsumitur esse perpetua.

Impotētia aut est tēporalis, aut perpetua.

Item aut præcedit matrimonij contractionem & consummationem, & sic impedit contrahendum, & dirimit iam contractum, & sequitur matrimonij contractionem, sed non consummationem. Et est communis modus maleficiandi viros, quando spernunt amasias: tunc enim quia sperabant se matrimonialiter copulare & defraudātur, inferunt maleficia viris, vt ne aliis commisceri valeant. In tali enim casu, vt aliqui dicunt, dirimitur matrimonium iam contractum, nisi sub continentia cohabitare velint, vt Maria & Ioseph. Et habet pro se Can. *dicitur enim* 23. *q*.1. quòd coniugium confirmatur officio, s. carnis, vt dicit gl. Et parum pòst dicitur, antequam confirmetur impossibilitas officij soluit vinculum coniugij. Aut sequitur matrimonium confirmatum, & tunc vinculum matrimoniale non dirimit. Plura alia à Doctoribus notantur, sed quia non præcisè sunt præsentis speculationis (notantur autem in variis scriptis Doctorum, vbi de maleficiali impedimento tractant, ideò hîc est supersedendum.

Quæ impotentia matrimonium dirimat.

Tantummodò, si quis difficultaret, quomodo actus ille possit impediri respectu illius mulieris, & non respectu alterius. Respondit Bonauent. hoc est, vel quia sortilegus ad hoc respectu personæ determinatæ Diabolum inuitauit, vel quia Deus respectu personæ cuiuslibet impedire non permittit. Occultum iudicium Dei hîc latet, vt in vxore Tobiæ. Qualiter autem Diabolus hoc facere possit, patet ex præmissis. Dicit tamen hîc Bonauent. quòd impedit generatiuam, non impedimento intrinseco lædendo organum, sed extrinseco impediendo vsum: & est impedimentum artificiale & non naturale: & ita potest impedire ad vnam, & non ad alias: vel tollendo exercitationem concupiscentiæ ad illam vel aliam: & hoc per virtutem propriam, vel per herbam, vel per lapidem, vel per aliquam creaturam occultam, & satis concordat cum dictis Petri.

Remedium verò Ecclesiasticum in foro conscientiæ traditur 33.*q*.8. *Si per sortiarias*, vbi sic dicitur: Si per sortiarias atque maleficas artes nonnunquam occulto iusto Dei iudicio permittente, & Diabolo præparante concubitus sequitur,

Ecclesiasticum remedium optimum.

quitur, hortandi sunt, quibus ista eueniunt, vt corde contrito & spiritu humiliato, Deo & sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lachrymis, & largioribus eleemosynis & operationibus atque ieiuniis Domino satisfaciant.

In quibus verbis notatur, quòd tantummodo propter peccata & extra charitatem existentibus talia contingunt. Sequitur & per exorcismos ac cætera Ecclesiasticæ medicinæ munimina ministri Ecclesiæ, tales quantum annuerit dominus, qui Abimelech & domum eius Abrahæ orationibus sanauit, sanare procuret.

Abrahæ precatio sanat impotentiã Regis Abimelech

Vnde summariè dicere possumus, quòd quinque sunt remedia; quæ talibus sic maleficiatis licitè applicari possunt, videlicet sanctorum aliquorum licita peregrinatio, & ibidem peccatorum suorum cum contritione vera confessio, signi crucis, orationis deuotæ multiplicatio, per verba sobria licita exorcizatio, quæ qualiter fieri debent, inferius patebit. Et cauta maleficij oblatio facit ad hoc, quòd suprà de Comite tactum est, qui per triennium sibi matrimonialiter copulatam virginem cognoscere non potuit.

CAPVT III.

Remedia contra maleficiatos super amorem, vel odium inordinatum.

SIcut maleficium in potentia generatiua, ita & philocaptio & odium, in voluntate causantur. Expedit primo de eius causa, & tantum, quantum possibile est, de eius remediis transcurrere.

De Philocaptione.

Philocaptio igitur seu amor inordinatus vnius ad alterum, triplici ex causa oriri potest. Aliquãdo ex sola incautela oculorum, aliquando ex tentatione Dæmonum solùm, aliquando ex maleficio Necromanticorũ, & Maleficarum simul & Dæmonum.

De primo dicitur *Iacob.* 1. Vnusquisque tentatur, à concupiscentia sua abstractus & illectus, deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum, peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem. Sic Sichem, cùm vidisset Dinam exeuntem ad videndum mulieres regionis illius, adamauit eam, & rapuit, & dormiuit cum ea, & conglutinata est anima eius cum ea. Et *Gen.* 34. *secundum gl.* infirmæ animæ sic accidit, quando postpositis propriis aliena negotia curat, seducitur consuetudine, & fit vna vnitate consensus cum illicitis.

1. Concupiscentia est mater peccati.

De secundo quòd oriatur ex tentatione Dæmonum principaliter: Sic Amon sororem Thamar speciosissimã, adamauerat, & deperierat in ea validè, ita vt propter amorem eius ægrotaret. 2. *Reg.* 14. Non enim in toto tam corruptus esse potuit mente, vt in tantum facinus stupri prosiliret, si non grauiter à Diabolo tentatus fuisset. De hoc etiam genere amoris refertus est liber sanctorum Patrum, qui refert, omnem tentationem etiam carnalis amoris sibi in eremis subtraxisse. Quidam tamen, vltra quàm credi potest, amore mulierum tentabuntur aliquoties, vnde & 2. *Cor.* 12. Apostolus dicit: Datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphizet, vbi *glos.* tentando per libidinem, datus est mihi stimulus.

2. De eodem iisdem verbis supra pag. 117.

S. Paulus libidinibus stimulatur.

Aiunt quidam, tentatio autem cui non consentitur, non est peccatum, sed materia exercendæ virtutis, hoc intelligitur de tentatione, quæ ab hoste non à carne: quia peccatum est veniale, etiamsi ei non consentiatur. De his varia exempla leguntur in variis locis.

De tertio, quòd amor inordinatus proue

3. Amor hæreos vnde proueniat, per Hæreos Græcum Ἔρως intelligunt, quod amorem designat.

proueniat ex maleficiis Dæmonum & Maleficarum, possibilitas huius maleficij suprà in quæstionibus primæ partis, an Dæmones per Maleficas mentes hominum ad amorem vel odium immutare, & incitare valeant, ad longum deducitur, per varia etiam gesta, & acta à nobis reperta comprobatur: imò inter omnia maleficia nimium propter sui generalitatem reputatur.

De insanis amoribus.

Quòd si quæritur: Petrus philocaptus amore talis, &c. nescitur an primo, secundo aut tertio modo. Respondetur, odium inter coniugatos cum crimine adulterij, etsi operatione Dæmonum fieri possit, vbi tamen visco carnalis concupiscentiæ amoris quis adeò inuoluitur & succenditur, vt nulla confusione, verbis, plagis, aut factis, ad resistendum cogi valeat. Item vbi quis sæpè pulchriorem dimittit vxorem & turpissimæ adhæret. Item vbi nocturno tempore nec quiescere valent, sed ita dementantur, vt per deuia quæque incedere habeant. Optimates, prælati & alij diuites sæpissimè his miseriis inuoluuntur.

Hodiernũ seculum fertur muliebre.

Et quidem hoc tempus muliebre, de quo Hildegardus (vt Vincen. *in spec. histor.* refert) prædixit, quòd non tandiu durabit, quantum hucvsque perstitit: cùm iam mundus plenus sit adulterij, præcipuè in optimatibus. Et quid opus scribere de remediis, qui remedia abhorrent? Tamen vt pio lectori satisfiat, aliqua breuiter tangamus super philocaptionem sine maleficio.

Remedia contra amorẽ nõ proueniẽtẽ ex maleficio.

Auicenna septem remedia ponit, quando videlicet personam ægrotare facit, sed parum ista nostræ speculationi, nisi quantum mysticè animæ languenti deseruiunt. Dicit enim *lib. 3.* quòd ex variatione pulsus, & ad nominationem amati, cùm ibi radix ægrotationis habetur, tunc si lex sustinet, fiet copula per matrimonium: quia sic sanantur cùm obeditur naturæ: Aut fiat applicatio medicinalium, de quibus ibidem tractat & docet: Aut vt ægrotus amorem suum de dilecto per licita remedia ad aliud diligendum conuertat, quod prior præeligere debet, & ita fugere præsentiam, quia sic distrahitur animus. Aut etiam si corrigibilis est, tribuletur & dehortetur, quòd opus amoris est maxima miseria. Vel dirigãtur ad ipsum, qui quãtum cum veritate & Deo possunt, vituperent corpus & dispositionem delicti, & mores cum transfiguratione facierum turpi seu difformi. Vel saltem vltimo, vt occupentur in rebus arduis, & distractiuis officiis.

Reuera sicut animalis homo per huiusmodi remedia sanatur, ad spiritualem singula capiendo interiorem hominem reformabunt: obediatur legi mentis potius quàm naturæ, conuertat amorem suum ad certas delicias, recordetur, quàm momentaneum sit quod delectat, & æternum quod cruciat, quærat delicias in illa vita, vbi sic inchoantur, quòd nunquam finiuntur, cuius qui amator esse voluerit, & istam perdet, & illam modo inueniet, & æternis ignibus deputabitur, ecce tria damna irrecuperabilia ex amore insano prouenientia.

Amore capti sunt exorcizandi.

Super philocaptionem verò ex maleficio remedia *in præcedenti capitulo* tacta, non inconuenienter & hîc applicari possunt: præcipuè autem exorcizatio per sacra verba, quam sibi ipsi facere taliter maleficiatus potest. Quotidie autem Angelum sanctum sibi ad custodiam à Deo deputatum inuocet, puta confessione, sanctorum limina, præcipuè autem beatissimæ virginis frequentet, & sine dubio liberabitur.

Virtutum armis illiciti amores sunt debellãdi.

Sed quam vituperabile, vt barbari homines donis naturalibus, & virtutum armis abiectis, seipsos tueri renuunt: cùm puellulæ sæpissimè inuicta infirmitate huiusmodi maleficia his armis propulerunt, in quorũ commendationẽ vnum è multis in medium producamus.

Exemplũ sacerdotis, qui virginem frustra maleficiis ad amorẽ propellit.

Fuit in rurali villa quadam prope Lindauliam Constan. diœcesis, virgo adulta, facie pulchra, & elegantior moribus, in huius aspectu captus quidam vir leuis moribus, clericus ferè solo nomine, vtinam non sacerdos, qui vulnus suæ mentis vltra celare non valens, venit ad laboratorium dictæ virginis, & honestis verbis se rete Dæmonis exhibens primò tandem ad amorem sui virginis ausus est, verbis duntaxat prouocare animum, quod illa diuino instinctu percipiens, intacta mente & corpore, respondit viriliter: Domine cum verbis talibus domum meam nolite frequentare, alioquin repulsam sustinebitis, verecundia mediante. Cui ille: Et si me diligere modò renuis verbis dulcibus monita, nunc post modicum coacta operibus me amabis, tibi promitto. Erat vir ille suspectus incantator, & de maleficio. Sed verba hæc virgo pro vento habuit nec scintillam amoris carnalis ad virum in se sensit pro tunc, sed euoluto non multo tempore, imaginationes amorosas de viro illo prædicto cœpit habere. Quod illa percipiens, diuinitus inspirata, ad matrem misericordiæ confugit, & pro auxilio à filio impetrando deuotissimè implorauit, & statim honestam societatem requirens, peregrinari cœpit ad locum Eremitarum; sic enim nominatur Ecclesia in honorem ipsius genitricis miraculosè consecrata in præfata diœcesi. In qua sacramentaliter confessa, ne in ea aliquid inuenire posset malignus spiritus, & ad ipsam matrem pietatis precibus fusis, protinus omnis cessauit hostis machinatio, ita vt eam postmodum nunquam tangeret.

Supersunt tamen adhuc & cordati viri, à Maleficis mulierculis importunè super huiusmodi sollicitati, quasi nequaquã à philocaptione earũ se continere possent, qui tamen viriliter resistentes, quantum se vltrò pulsare illecebris imaginationibus sentirent, tamen etiam per præsidia præmissa cuncta machinamenta Diaboli superarent.

Exemplũ constantis casti iuuenis.

Et verè speculum huius pugnæ quidam iuuenis prædiues in oppido *Isbrug* qui quantum à maleficiis pulsatus fuit, nec calamo exarare quis posset, semper virilem animum gerens, per præfata remedia intactus euasit. Quare & meritò concluditur, præfata remedia contra huiusmodi morbum esse certissima, item quod certissimè liberentur, quicunque his armis vtuntur.

Et quòd de amore inordinato hoc, & de odio inordinato, cùm oppositorum eadem sit disciplina, intelligendum est. Licet æqualis in modo maleficiandi cùm sit differentia, etiam aliud remedium illa persona, quæ odio habetur requirere debet. Ipse enim qui odio habet & in corde defert, non de facili, si adulter est, ad amorem vxoris, etiam per quascunque peregrinationes flectitur.

Malefici procurant odia per serpentes.

Et quia relatu Maleficarum compertum est, quòd per serpentes huiusmodi maleficia ad odium procurantur, eò quòd dum primum instrumentum erat Diaboli, & in sui maledictionem recepit inimicitiam inter ipsum & mulierem: ideò & tales inimicitias ex ipsis procurare satagunt, ponendo pellem aut caput serpentis sub limine ostij cameræ, aut domus, vnde & omnes anguli domus sunt perquirendi & innouandi, quoad inhabitationes, quantum possibile est: vel alienas inhabitare domos.

Migratio in alias ædes amouet maleficia.

Carmina in collo gestanda.

Et quidem cùm dictum sit, quòd seipsos maleficiati exorcizare valeant, intelligitur quòd verba sacra, benedictiones & carmina, secum deferre in collo poterunt, siquidem legere, aut seipsos benedicere, nescirent, quæ tamen qualiter facienda sint, in sequentibus patebit.

CAPVT

CAPVT IV.

Remedia super eos, quibus virilia membra præstigiosa arte auferuntur, & vbi interdum in bestiales formas homines transmutantur.

SVper eos, qui præstigiosa arte illuduntur, & se virili membro carere, aut in bestiales formas transmutatos esse putant, quibus remediis subleuari valeant, ex præmissis satis euidenter elicitur. Nam cùm tales omninò diuina gratia destituantur, quod præcipuum in maleficiatis existit fundamentum, non possibile, vt ferro manente in vulnere, emplastrum curatiuum apponatur. Expedit ergo vt per veram confessionem Deo ante omnia reconcilientur. Demùm quia, vt *suprà, in secunda parte operis, in capitulo septimo tactum est*, talia membra nunquam in veritate euelli, aut segregari à corporibus, sed tantummodo præstigiosa arte occultari ad sensum tactus & visus. Patuit etiam, quòd huiusmodi illusiones in gratia constitutis, non ita faciliter, nec actiuè, nec passiuè contingunt, vt videlicet eis membra auferantur, aut quòd in eorum visiua potentia, quasi aliis sint ablata deludantur: ideò & remedium in eodem capitulo exprimitur cum ipso morbo, vt videlicet quantum possibile sit, cum ipsa Malefica amicè se componant.

De transmutatione hominum in bestias.

Super eos denique, qui in bestiales formas se transmutatos esse putant, sciendum quòd hoc genus maleficij, non ita in occidentalibus sicut orientalibus regnis practicatur: intellige quoad secundas personas, licet quoad proprias Maleficarum personas, hoc sæpius apud nos visum fuerit: ipsas videlicet Maleficas in effigiis animalium oculis intuentium se obiecisse, vt *supra capitulo octauo deductum*; quare & remedia quæ in tertia parte operis deducentur, super exterminium videlicet Maleficarum per seculare brachium forent applicanda.

Quomodo mutati in bestias se saluent in Oriente.

Et quidam quomodo orientales huiusmodi illusiones remediare solent, sic deducit. Nam ex militaribus fratribus ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani in Rhodis veridica relatione plura de his percepimus. Præcipuè autem quod in ciuitate Salamina regni Cypri talis casus accidit. Nam cùm ibi portus sit maris, & nauis quædam onusta mercimoniis applicando peregrinis nauim exeuntibus, vt quisque victualibus se muniret, iuuenis quidam ex eis robustus domum cuiusdam mulieris extra ciuitatem supra littus maris situatam accessit, & an oua haberet ad vendendum à muliere suscitabatur. At mulier cernens iuuenem robustum, forensem & alienum à patria, vnde minor de eo suspicio apud intraneos super eius perditionem oriri possit: expecta, inquit, paululum, & iuxta optata singula recipies. Et dum moram faceret, clausa in interiori parte domus, iuuenis ab extra, vt eum quantocyus expediret, ne nauem eum negligere contingeret, clamare cœpit: tūc mulier aliqua oua attulit, iuueni tradidit, & in casu quo nauem neglexisset, ad eam rediret, ipsi iniunxit. Veloci igitur cursu ad nauem quæ in littore maris erat, properauit, & ante ingressum eò, quòd necdum alij socij omnes conuenerant, oua comedere & seipsum reficere studuit: Et ecce post horam mutus, effectus, & quasi mente destitutus: vt post ipse referre solitus erat, de seipso admirans, quidnam sibi accidisset, coniicere non poterat: Volens ergo nauim intrare ab immorantibus baculis verberatus repellitur, cunctis acclamantibus: Ecce, ecce, quidnam in asino? maledicaris bestia, num & tu nauim intrabis? Repulsus sic iuuenis, & verba illorum, qui ipsum asinum affirmabant, intelligens, apud se rumi-

Mira res gesta, de homine in asinum mutato.

 nabat,

nabat, & quod maleficio mulieris infectus esset, cogitare cepit, præcipuè in eo quod nullum verbum formare poterat, cum tamen ipse omnes intelligebat: Et dum rursum nauim ascendere tentaret grauioribus cæsus verberibus, ipsum amaro corde remanere, & recessum nauis conspicere opus erat. Huc illúcque discurrens cùm omnes ipsum asinum æstimabant, necesse erat, vt tanquam bestia ab omnibus tractaretur. Compulsus igitur ad domum mulieris rediit, cui ad placitum pro conseruatione vitæ suæ vltra triennium seruiuit, nil operis faciens manibus, nisi necessaria domus in lignis & bladis apportans: etiam quæ exportanda erant tanquam iumentum deportabat, hoc consolationis relicto, vt licet ab omnibus aliis iumentum reputaretur, ab ipsis tamen Maleficis coniunctim vel diuisim morantibus, vt verus homo humanitus conuersando in incessu, statu & habitu agnoscebatur.

Quomodo hominibus in iumenta conuersis onera imponantur.

Quòd si quæritur, quomodo onera ipsi tanquam iumento imponebantur. Dicendum quòd sicut narrat Augustinus de mulieribus stabulariis, quæ hospites conuertebant in iumenta onera portantia. *lib. decimo octauo, cap. 17. de ciuitate Dei:* & de patre Præstantij qui se caballum seu equum fuisse, & annonam cum aliis animalibus baiulasse narrauit, vtique ex illis actis de præsenti iudicamus: ita quòd triplex deceptio præstigiosa arte fiebat.

Prima quoad homines, iuuenem non vt hominem, sed vt asinum intuentes. Quod qualiter Dæmones faciliter procurare possint, supra 8. *cap. patuit.* Secundò quod illa onera non fuerunt illusoria, sed vbi vires iuuenis excedebant, Dæmon inuisibiliter deferebat: Tertiò quod sibi dum inter alios conuersabatur, iuuenis etiam iumentum videbatur in imagine dumtaxat & æstimatiua potentia, quæ sunt affixæ organis corporalibus: non autem in ratione quæ non adeò erat ligata quin se hominem sciebat, sed arte magica delusum, vt tanquam bestia æstimaretur: sicut & de Nabuchodonosor idem exemplificatur.

Missæ cōspectio immutat Asinum in hominem.

Triennio igitur sic elapso, in quarto scilicet, dum quodam die ante meridiem ciuitatem præfatam intrasset, & mulier à longè sequeretur: contigit quandam Ecclesiam, in qua diuina celebrabantur, iuuenem sic maleficiatum præterire audiens nolam campanæ, (cùm more Latinorum & non Græcorum in illo regno diuina peragantur) pro eleuatione corporis Christi ad Ecclesiam se conuertit & intrare dum propter verbera & expulsionem non auderet, à foris genua & crura posteriora in terram fixit, & anteriores pedes, id est, manus, simul iunctas eleuans ex capite asinino, vt putabatur, sacramentum in eleuatione intuetur. Quod prodigium dum certi Ianuenses mercatores conspexissent, mirantes asinum sequuntur, & inter se de miro opere conferentes, ecce Malefica cum baculo asinum insequitur. Et quia, vt præmissum est, huiusmodi maleficia illis in partibus plurimum practicantur, ad instantiam mercatorum per Iudicem asinus cum Malefica capitur, interrogata & quæstionibus exposita, crimen fatetur, vt ad domum redire valeat, iuuenem restituere suæ formæ promisit: dimissa igitur & domum regressa, iuuenis ad pristinam formam reducitur, & ipsa denuò capta debitam vltionem pro commissis suscepit, & iuuenis ad propria cum gaudio remeauit.

Hoc est Genuēses.

CAP.

Cap. v.

Remedia contra obſeſſos ex maleficio.

QVòd interdum ex maleficio Dæmones quoſdam homines ſubſtancialiter inhabitant, *ſuprà cap.9.* ſatis patuit : quibus etiam de cauſis: quia non ſolùm pro grauibus criminibus propriis, imò interdum pro proprio ſuo maiori merito : aliquando pro alieno leui delicto : aliquando pro ſuo veniali peccato: aliquando pro graui alieno peccato, & aliquando pro alieno facinore proprio pro quibus etiam diuersè diuerſimodè poſſidentur, quidam plus, alij minus, vt etiam Nider, *in ſuo Formicario* recitat. Non mirum ſi maleficio, ſeu ad inſtantiam Maleficæ Dæmon Deo permittente, hominem ſubſtantialiter, modo quo ibi declaratur, quod videlicet per ſubſtantiam ſit intelligendum, inhabitet.

Quibus autem remediis liberari poſſint, quòd videlicet per exorciſmos Eccleſiæ, & cùm hoc vera contritione, vel etiam confeſſione, vbi pro mortali quis eſſet obſeſſus, patuit ex ibidem deductis, & ex illius ſacerdotis Bohemi liberatione. Sed quòd vltra hæc duo remedia etiam tria alia valeant ſuffragari, videlicet Euchariſtiæ ſacra communio, ſanctorum locorum applicatio, vel bonorum oratio & excommunicationis abſolutio, præfati Doctoris diſcurſu, quem etiam deducere excedit, cùm non omnes neceſſariorum tractatuum copiam habent.

Sacram communionem ſaluare obſeſſos à maleficio.

Nam de ipſa ſacra communione, Caſſianus *colla. abba. prima* loquitur in hæc verba : Communionem ſacroſanctam, nequitiæ ſpiritibus traditam, à ſenioribus noſtris, nunquam meminimus interdictam : Quinimo etiam, ſi poſſet eis quotidie impartiri, eam etiam debere cenſebant, quæ ad purgationem ac tutelam corporis animæque peruenire credenda eſt, & quæ ab homine percepta, eum, qui in membris eius inſidet, ſpiritum ſeu in ipſis latitare conatur quodam exurens fugat incendio. Hoc namque modo curatum Abbatem Andronicum nuper aſpeximus : inſultabit offenſo cùm eum à cœleſti medicina viderit ſegregatum: tanto enim durius & frequentius attentabit affligere, quanto eum à ſpirituali remedio ſenſerit longius abdicatum. Hæc Caſſianus.

Et iterum de eiſdem ibidem dicit : Duo hîc credere immobiliter oportet. Primò, quòd ſine Dei permiſſu nullus ab his ſpiritibus omninò tentetur. Secundò, quòd omnia, quæ nobis à Deo inferuntur ſiue triſtia ad præſens, ſiue læta videantur, velut à piiſſimo patre, clementiſſimóque Medico pro noſtris vtilitatibus irrogentur. Et idcirco eos, velut Pædagogos traditos humilitatis vt decedentes ab hoc mundo, vel purgationes ad vitam aliam transferantur, vel pœnali rigore plectantur, qui ſecũdùm Apoſtolum traditi ſunt in præſenti Satanæ, in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fiat in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Diaboli ſunt pædagogi humilitatis.

Sed hîc oritur dubitatio: cum Apoſtolus dicat: probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, quomodo poſſunt obſeſſi, non habentes vſum rationis, communicare? Reſpondet S. Thom. de hoc *in 3. part. q.80.* ſic diſtinguendum de hominibus amentibus. Aliqui, inquit, dicuntur, non habere vſum rationis dupliciter. Vno modo quia habent debilem vſum rationis, ſicut dicitur non videns, qui malè videt. Et quia tales poſſunt aliquam deuotionem cõcipere huius ſacramenti, non eſt eis hoc ſacramentum denegandum.

Quibus obſeſſis ſacramentum non ſit dandũ.

Alio modo dicuntur aliqui non habere vſum rationis, quia ſic à natiuitate permanſerunt, & ſic talibus non

est hoc sacramentum adhibendum, quia in eis nullo modo præcessit huius sacramenti deuotio.

Aut non semper caruerunt vsu rationis, & tunc si prius quando erant suæ mentis compotes, apparuit in eis huius sacramenti deuotio, debet eis in articulo mortis hoc sacramentum exhiberi, nisi fortè timeatur periculum vomitus, vel expuitionis.

Vnde legitur ex Concilio Carthaginensi, & habetur 26. *q.* 6. Is qui in infirmitate pœnitentiam petit, si casu, dum ad eum inuitatus sacerdos venit, oppressus infirmitate obmutuit, vel in phrenesim conuersus fuerit, dent testimonium qui eum adierint. Et si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem & infundatur ori eius Eucharistia. De baptizatis qui corporaliter ab immundis spiritibus vexantur, est eadem ratio & de aliis amẽtibus. Hæc Thom. Addit tamen *in* 4. *distin.* 9. quòd Dæmoniacis non est deneganda communio, nisi certum sit, pro aliquo crimine à Diabolo torqueri. Cui sic Petrus de Palude addit: In hoc casu pro excommunicandis sunt habendi, qui traditi sunt Satanæ.

Ex quibus liquet, quòd si aliqui sunt possessi à Dæmone etiam propter sua crimina, habentes tamen lucida interualla, & rationis vsum posteà conteruntur de peccatis suis, vel debitè cõfitentur: tales cùm sint absoluti coram Deo, nullatenus sunt à communione diuinissimi sacramenti Eucharistiæ sequestrandi.

Sanctorũ merita abigunt Dæmones. De sanctorũ applicatione, vel deuota oratione, quomodo per hæc obsessi etiã potenter liberentur, legendæ sanctorũ refertæ sunt. Merita enim sanctorum, martyrum, confessorũ, virginũ, exigũt, vt hi spiritus nequã, sanctorum in patria existentiũ oratione & intercessione vincantur, quos sancti in via vicerunt.

Similiter viatorum deuotæ orationes liberationem obsessorum obtinuisse sæpè leguntur. Vnde ad hoc hortatur Cassia. vt *suprà*. Si, inquit, haberemus hanc sententiam, imò fidem, quam superius comprehendi, & vt omnia per dominum fieri pro vtilitate animarum & dispensari vniuersa, non solùm nequaquam despiciemus eos: sed etiam pro eis, tanquam pro membris nostris incessanter orabimus, eisque totis visceribus ac pleno compatiemur affectu.

De excõmunicatione. De vltimo modo absoluendi aliquẽ ab excommunicatione, sciendum quòd nec iste communis est; nec fortè licitus, nisi habenti authoritatem & specialem reuelationem, vel probabilitatem, quòd possessus quis sit propter excommunicatiõnẽ Ecclesiæ, sicut Apostolus 1 *ad Corinth.* 5. excommunicatum à se & à plebe Corinthum fornicarium tradidit Satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret in die Domini nostri Iesu Christi, id est, vt *gl.* dicit, vsque ad illuminationem gratiæ contritionis, vel ad iudicium.

Et pseudodoctores, qui fidem perdiderant, videlicet Himenæum & Alexandrum tradidit Satanæ, vt discerent non blasphemare, 1. *Tim.* 1. Tantæ enim potestatis erat Apostolus (dicit *glos.*) tantámque gratiam habebat, vt recedentes à fide solo verbo traderet Diabolo.

Vnde S. Th, *in* 4. *dist.* 18. vbi magister tres effectus excommunicationis tradit: eosdem sic declarat idẽ Doctor. Ex hoc ipso, inquit, quòd aliquis suffragiis Ecclesiæ priuatur, triplex incõmodum incurrit, per tria quæ quis ex suffragiis consequitur. Valet enim ad augmentum gratiæ, eis, qui habent, vel ad merendũ ei, qui non habet. Et quãtum ad hoc, magister dicit, quod gratia subtrahitur per excommunicationem, valet etiam ad custodiam virtutis. Et quantum ad hoc, dicit quòd protectio subtrahitur, non quòd omninò à Dei proui

prouidentia excludantur, sed ab illa quæ filios ecclesiæ specialiori modo custodit. Valent etiam ad defendendũ ab hoste, quantum ad hoc dicit, quòd Diabolo maiori potestas sæuiendi in ipsum datur, & corporaliter & spiritualiter.

De excommunicatione.

Vnde in primitiua Ecclesia, quando oportebat per signa homines ad fidem inuitare, sicut Spiritus sanctus visibili signo manifestatur, ita excommunicatus corporali vexationi à Diabolo innotescebat. Nec est inconveniens, si ille, qui non est desperatus, hosti datur, quia non datur ei quasi damnandus, sed quasi corrigendus: cùm in potestate Ecclesiæ sit, ex eius manu ipsum eripere cùm voluerit. Hæc Tho. vbi tamen Exorcista ad cautelam obsessum absoluat, non videtur inconueniens.

Cautelæ pro Exorcistis.

Sed subdit Nider, quòd cauendum est valdè Exorcistæ, ne de suis viribus faciliter præsumat, aut iocum & ludum serioso Dei operi intermisceat, aut superstitiosum vel suspectum aliquid de maleficio adiiciat. Alioquin pœnam vix euaderet, vt declaratur per exempla.

Nam de primo refert B. Gregor. 1 *dialogo*, de quadam, quæ contra conscientiam suam à marito petente obtinere debiti redditionem in vigilia dedicationis Ecclesiæ S. Sebastiani: & quia contra conscientiam Ecclesiæ processioni se immiscuit, possessa est, & publicè furiebat. Quo viso sacerdos eiusdem Ecclesiæ de altari syndonem tulit, eámque cooperuit, sed & hunc sacerdotem repente Diabolus simul inuasit. Et quia vltra vires voluit quicquam præsumere, compulsus est in sua vexatione cognoscere quis esset. Hæc Gregor.

Iocular es exorcistæ.

De secundo, vt nullus de officio exorcisatus sanctum ordinem concernens iocum faciat. Refert Nider se vidisse in Conuentu Coloniensi fratrem verbis satis iocosum, sed in gratia expellendi Dæmones famosum. Hic cùm in terminis conuentus Coloniẽsis Dæmonem in obsesso corpore arctaret, iam Dæmon petiuit à fratre locum recedendi: quo gauisus frater, ait in ioco: In cloacam meam vadas. Exiit igitur Dæmon nocte, cùm frater ventrem purgare vellet, Dæmon eum tam dirè torsit prope cloacam, vt vitam cum difficultate saluaret.

Dæmoniaci non ad maleficos ducẽdi.

Sed & hoc præcipuè cauendum, vt obsessi etiam per maleficas, ad præsidia maleficarum non ducantur: Vnde & de præfata fœmina Greg. infert: Cùm, inquit, propinqui eam carnaliter amantes, atque amando persequentes ad obtinendum salutis remedium maleficis tradidissent, & per eas ad fluuium ducta & in aquam mersa multis incantationibus agitata fuisset: dum vnus Dæmon expelli debuit legio subintrauit, & eorum distinctis vocibus iam clamare cœpit: vnde consanguinei tandem confitentes, & de hoc dolẽtes eam præsentarunt sancto Episcopo Fortunato, qui diuturnis orationibus & ieiuniis, eam ex integro sanauit.

An exorcistis benedictæ herbæ vel petræ adhibendæ.

Sed quia dictum est, debere Exorcistas cauere, ne superstitiosum vel suspectum aliquid de maleficio adiiciant, dubitare Exorcista posset; An certas herbas & petras, etiam non benedictas adhibere posset? Responsio. Si benedictæ sunt herbæ, tantò melius, si verò non, vt herba quædam quæ aliàs nominatur Fuga Dæmonis, vel etiam naturas lapidum si quis adhibeat, non erit superstitiosum: dummodò credat, quòd non directè de sui natura Dæmones compellunt, quia tunc incideret in errorem, quòd simili modo aliis herbis aut verbis possent cogi, vt errore Necromanticorum fatetur, putantes se efficere per naturales & inditas talium virtutes.

Vnde

Vnde S. Thom. *in 4.dist. 7.art.vlt.* Non est, inquit, credendum aliquibus virtutibus corporalibus Dæmones subiacere,& ideò non cogũtur inuocationibus & factis quibusdam maleficis, nisi in quantum per hoc fœdus cum eis initur. Secundum quod dicitur *Esa.* 18.Percussimus fœdus cum morte & cum inferno fecimus pactum. Et illud *Iob.* 40. An extrahere poteris Leuiathan hamo, &c. & sequentia verba sic finaliter exponit super Iob dicens : Si quis rectè considerat omnia præmissa videntur pertinere ad præsumptionem Necromanticorum confutandam, qui nituntur cum Dæmonibus pactum inire, ac eos sibi iniicere, vel qualitercumque constringere.

Locus Iobi explicatus.

Ostenso ergo, quòd homo non potest sua virtute Diabolum superare, concludit, dicens : Pone super eum manum tuam : subaudi, si potes, superatur tamen virtute diuina. Vnde subdit, Memento belli, quo scilicet, ego pugno contra eum, & potest dici, quòd ponitur præsens pro futuro, scilicet, pugnabo in cruce, vbi capietur Leuiathan per hamum,scilicet per diuinitatem occultatam sub esca humanitatis : æstimans, Saluatorem purum hominem. Vnde etiam postea 41. dicitur, Non est potestas super terram, quæ ei possit comparari. Per hoc, inquit, signatur, quòd nulla virtus corporalis, potest adæquari potestati Dæmonis, quæ est potestas purè spiritualis. Hæc Thomas.

Melodiis Fugatur Dæmon.

Sed quia indirectè à Dæmone obsessus, potest virtute melodiæ, vt Saul per citharam Dauid, vel herbæ, vel corporalis rei alterius sibi à naturali proprietate in existenti releuari ; ideò applicari possunt, quod quidem posse fieri authoritatibus & rationibus deducitur. Nam 26. *quæstione septima*, dæmonium sustinenti dicitur, licèt petras vel herbas habere sine incantatione:hæc sunt Hieronymi verba.

Tobiæ historia comprobatur applicatione herbarũ.

Item magister in hist. tractans illud *Tobiæ*, Cordis particulam, scilicet, de pisce quem cepisti, si super carbones ponas, fumus eius exterret omne genus Dæmoniorum, siue à viro, siue à muliere, ita vt vltrà non accedat ad eos, dicit : Nec super hoc mirari debemus, cùm fumus cuiusdam arboris adustæ eandem vim habere videatur; quamuis etiam spiritualem in se contineat sensum, scilicet, de futuro spiritualis orationis.

Ad idem Albert. *super Lucam* 9. & Nicolaus de Lyra 1. *Reg.* 16. imò & Paulus Burdegalensis *super* 1.*Reg.* 16. hanc conclusionem tenet, quòd non non solùm concedẽdum videtur quòd per aliqua sensibilia possunt afflicti à Dæmonibus releuari, sed etiam per sensibilia aliqua possint totaliter liberari. Sed hoc intellige, quando non atrociter affliguntur, & probat per rationem. Nam cùm Dæmones non possint materiam corporalem secundùm suam voluntatem transmutare, sed debita actiua debitis passiuis coniungendo, vt Nicolaus dicit. Eadem ratione per aliquam rem sensibilem potest dispositio causari in corpore humano, per quam fiet aptum ad suscipiendum actionem Dæmonis. Verbi gratia:Mania est maximè dispositiua ad alienationem mentis, secundùm Medicos,& per consequens, ad suscipiendum afflictionem Dæmoniacam. Quæ quidem Dæmoniaca passio, vbi penitus curatur, penitus afflictio Dæmonis actiua recedente passiua in possesso recederet.

Quomodo Dæmones mutent corporalia.

Idem posset dici de iecore piscis: Idem de melodia Dauid, ratione cuius licet primò refocillaretur Saul, & leuius haberet, tamen totaliter expulsus fuit per illam,vt dicit litera:Recedebat ab eo spiritus malignus.Nec consonum est literæ, dicere, quòd hoc fiebat ex merito

Dauidis cithara non oratione refocillatur Saul.

merito Dauid, ſeu per orationes eius, quia non eſt veriſimile, quòd hoc ſcriptura taceret, cùm eſſet in laude eius notabiliter dictum. Hæc de Paulo præfato, licet non poſuerimus *ſuprà in quæſt.5. primæ partis:* Quòd quia præfigurabatur virtus crucis per expanſionem venarum corporis Chriſti, ideò liberabatur Saul. Et plura ibi etiam continentur, quæ præſenti ſpeculationi ſeruire poſſunt: Tantùm concludamus, quòd rerum ſenſibilium applicatio in Exorciſmis licitis non eſt ſuperſtitioſum. Iam autem non expedit de ipſis Exorciſmis aliqua diſſerere.

Quid cithara Dauidis ſignificet.

CAPVT VI.

Remedia per licitos exorciſmos Eccleſiæ, contra quaſcunque infirmitates à maleficiis illatas, & de modo exorcizandi maleficiatos.

QVia, vt in ſuperioribus tactum eſt, maleficæ omne genus infirmitatis corporalis inferre poſſunt: quare & ſub generali regula concludere oportet, quòd quicquid remedij in verbis, vel operibus, aliis infirmitatibus ſuprà notatis applicari poteſt, hoc etiam quibuſcunque aliis infirmitatibus præcedentibus non expreſſis: vt vbi epilepſia aut lepra eſſent inflicta conuenire poteſt. Et quia inter remedia verborum exorciſmi liciti computantur, de ipſo etiam ſæpè mentio, tanquam de quodam generali remedio habita eſt: tria principaliter de ipſo practicanda ſunt.

Primò, an non habens exorcizatus ordinem, vt ſcilicet laicus, vel ſecularis perſona valeat licitè Dæmones, aut eius maleficia exorcizare: Vbi tres aliæ annectuntur, qualiter videlicet ſunt liciti: Et de ſeptem conditionibus, quæ requiruntur ad carmina & benedictiones, vt quis valeat ſecum talia deferre: & tertio qualiter morbus ſit exorcizandus, & Dæmon coniurandus. Secundum principale, quid agendum vbi gratia ſanitatis per exorciſmos non obtinetur. Et tertio, quoad remedia, non iam verborum, ſed operum cum ſolutionibus certorum argumentorum.

Ad primum eſt Doctoris Thom. *in 4.diſt.23.ſentent.* In ordine, inquit, exorcizatus & in aliis minoribus ordinibus omnibus, cum conferuntur, recipitur poteſtas vt quis hoc vel illud ex officio facere poſſit, puta exorcizare: & idem à non habentibus ordinem, licitè fieri poteſt quamuis illi hoc non habeant ex officio. Sicut in domo non conſecrata poteſt dici Miſſa, quamuis conſecratio Eccleſiæ ad hoc ordinetur, vt in ea miſſa dicatur, ſed hoc tunc magis pertinet ad gratiam gratis datam, quam ad gratiam ſacramenti.

Miſſa in priuatis ædibus dici poteſt.

Ex quibus verbis dici poteſt, quòd licet ad liberationem maleficiati, bonum eſt concurrere exorciſtam habens poteſtatem exorcizandi morbos maleficiales, tamen etiam interdum deuotæ perſonæ abſque exorciſmis, vel cum ipſis fugare poſſunt huiuſmodi morbos.

Etiam licitum eſt laicis exorcizare.

Nam fertur de quadam virgine paupercula, & ideo plurimum deuota eius dum amicus in pede maximè per maleficium læſus fuerat, quod iudicio Medicorum patuit, eo etiam quòd nullis medicaminibus ſanari poterat contigit vt virgo infirmum viſitaret qui & ſtatim ab ea petiuit, vt pedi benedictionem aliquam applicaret. Annuit illa, & ſilēter tantummodo orationem Dominicam, & Apoſtolorum Symbolum cum geminatis viuificæ crucis ſignis applicuit. Tunc ſtatim infirmus curatum ſe ſentiens, ſcire voluit in remedium futurorum, quid carminationis virgo applicuiſſet. Quæ reſpondit. Vos debili fide diuinis & approbatis exercitiis

Læſi in anima rarò iuuantur in corpore.

citiis Ecclesiæ non inhærentis, & carmina ac remedia prohibita crebrò vestris infirmitatibus applicatis, idcirco rarò in corpore curamini, quia ſemper in anima lædimini. Sed ſi in orationem & ſignorum licitorum efficaciam ſperaretis, facilè ſæpe curaremini. Nihil enim tibi applicui, niſi dominicam orationem, & Apoſtolorum Symbolum, & iam ſanatus es. Gratia huius exempli quæritur, an non aliæ benedictiones & carminationes ſeu coniurationes per exorciſmos habeant efficaciam, cùm hic videantur reprobari. Reſpondetur quòd hæc virgo non reprobauit niſi illicita carmina, cum illicitis coniurationibus & exorciſmis.

Vnde abuſus exorciſmorum manauerit.

Pro cuius intellectu conſiderare oportet, vnde huiuſmodi habuerunt originem, & quomodo ad abuſum deuenerunt. Nam principium horum fuit ſanctiſſimum: ſed ſicut omnia Dæmonis inſtinctu deprauantur mediantibus Dæmonibus & malis hominibus, ita & diuina nomina. Apoſtoli enim & ſancti viri ſecundùm illud *Marc.v!t.* In nomine meo Dæmonia eiicient: infirmos viſitarunt, & orationes ſuper eos per ſacra verba fuderunt, deinde ſucceſſu temporis ſacerdotes deuotè ſimilia ritè peregerunt, propter quod deuotiſſimæ orationes & ſancti exorciſmi reperiuntur in antiquis hodie Eccleſiis ad omnia, quæ homines facere aut pati poterant, per deuotos viros applicari, olim ſine omni ſuperſtitione, ſicut etiam hodie literati & ſacræ Theologiæ Doctores reperiuntur, qui infirmos viſitantes ſimilia verba ægrotis applicant & non ſolùm dæmoniacis.

Exorciſmi ſuper ægrotos adhibiti.

Sed heu, ſuperſtitioſi homines à ſe multa vana & illicita ad inſtar horum inuenerunt, quibus hodiè vtuntur circa infirmos & iumenta: nec clerus amplius ex ſua deſidia licitis vtitur verbis, viſitando infirmos. Propter quod Guillelmus dictus Durandus gloſſator Raymundi dicit, quòd talia præfata ſacerdos religioſus aut diſcretus, etiam laicus vir, ſiue mulier excellentis vitæ probatæ diſcretionis facere poteſt, fuſa oratione licita ſuper infirmum non ſuper pomum aut ſuper cingulum aut ſimilia, ſed ſuper infirmitates. Iuxta illud Euangeliſtæ: Super ægros manus imponent; &c. Nec ſint huiuſmodi perſonæ prohibendæ à talibus: niſi fortè timeatur, quoad exemplum illorum indiſcreti & ſuperſtitioſi alij carminationis ſibi vſurpent abuſum, tuentes ſe exemplo illorum. Hi ergo ſuperſtitioſi carminatores reprehunduntur à prædicta virgine, & dixit illos habere debilem fidem, imò malam, qui tales conſuluerunt.

Etiã mulieribus conceditur exorcizare.

Iterum autem gratia huius declarationis quæritur quibus verbis carmina & benedictiones cenſentur licitæ vel ſuperſtitioſæ, & de modo quo debent applicari: & an Dæmon ſit coniurandus, & morbus exorcizandus.

Ad primum, quod quia hoc dicitur licitum in cultu Chriſtianæ religionis, quod non eſt ſuperſtitioſum, & ſuperſtitioſum dicitur (vt notatur ex gloſ. ſuper illud ad *Coloſſ.* 2. quæ ſunt rationem habentia in ſuperſtitione) quod ſuper modum religionis ſeruatur, vnde ibi dicitur: ſuperſtitio eſt religio ſuprà modum ſeruata, id eſt, religio modis vel circunſtantiis malis & defectuoſis practica.

Superſtitio quid ſit.

Etiam ſuperſtitioſum eſt, quicquid traditione humana nomen religionis vſurpat abſque ſuperioris authoritate, vt hymnos iungere ad Miſſas, defunctorum præfationem interrumpere, Symbolum in Miſſa cantandum abbreuiare, aut in organis & non in choro decantare, in Miſſa reſpondentem non habere & his ſimilia. Sed ad propoſitũ noſtrũ modo, quando fit aliquod opus ex virtute religionis Chriſtianæ, vt ibi

Adiurationes licitæ.

quiſque

quisque vellet infirmos subuenire per aliquam orationem & benedictionem per verba sacra; de qua materia nunc intendimus, talis habet considerare septem conditiones, quæ si reperiuntur, talis benedictio censetur licita, etsi fiat per modum adiurationis, per virtutem diuini nominis, per virtutem operum Christi, quæ ex sua natiuitate, passione, preciosa morte, &c. innotuerunt, per quæ etiam Diabolus victus & eiectus fuit, dicentur illæ benedictiones, carmina & exorcismi liciti: & hi qui practicant possunt dici Exorcistæ, aut Incantatores liciti iuxta Isid. 8. *Etym.* Incantatores dicuntur, qui artem aliquam verbis peragunt.

Necromãticæ imagines.

Et prima conditio consideranda, vt ex doctrina sancti Thom. 2. 2. *q.* 93. elicitur, vt verba non contineant aliquid, quod pertineat ad inuocationem Dæmonũ expressam vel tacitam. Quid sit expressa patet: quid sit tacita, hoc consideratur ex intentione & opere. Intentione, vt vbi operans non curat siue à Deo, siue à Diabolo habeat in suo opere intentum, dummodo finem optatum consequatur opere. Vt vbi opus quod facit, non habet aliquam proprietatem ex natura ad producendum talem effectum. De qua non solum Medici & Astrologi, imò Theologi habent iudicare. Per quem modum Necromantici faciunt imagines, annulos, & lapides artificiales, qui vtique nullam habent naturalem inclinationem ad effectus, quos ipsi expectant sæpissimè, vnde & in eorum operibus Diabolus se habet immiscere.

Nomina ignota sũt suspecta.

Secundò considerandum est, ne benedictiones seu carmina contineãt aliqua nomina ignota, quia secundùm Chrysostomum talia metuenda sunt, ne in eis aliquid superstitionis lateat.

Rithmicæ Incantationes.

Tertiò, ne materia verborum aliquid falsitatis contineat: quia sic eius effectus non posset expectari à Deo, cùm ipse non sit testis falsitatis. Sic quædam vetulæ in suis carminibus vtuntur rithmatizando: Beata virgo Iordanem transiuit, & tunc sanctus Stephanus ei obuiauit, & eam interrogauit, & multas alias falsitates.

Quartò, ne ibi contineantur vana & characteres inscripti præter signum crucis. Vnde Breuia, quæ portantur à soldatis reprehenduntur.

Breuiamilitum.

Quintò, ne spes habeatur in modo scribendi, legendi, ligandi, aut in quacunque huiusmodi vanitate, quæ ad diuinam reuerentiam non pertinent, quia alias omnino iudicabitur superstitiosum.

Sextò, vt in allegatione & prolatione diuinorum verborum, vel scripturæ sacræ respectus solum habeatur ad ipsa sacra verba & ad intellectum eorum, & ad Dei reuerentiam, seu ad virtutem diuinam à qua expectatur effectus, vel ad sanctorum reliquias, à quibus præfata expectantur secundariò, licet à Deo principaliter.

Signatio credentium.

Septimò, vt committatur effectus qui expectatur, diuinæ voluntati: qui scit, vtrum sanitas vel tribulatio plus profit inuocanti vel minus, vel an obsit. Et hanc conditionẽ ponit Thom. *in* 1.2. *in materia, de gratia, & dist.* 15. *in* 4.

Vnde concludamus, quòd si nulla dictarum conditionum opus infecerit, illud erit licitum: probat Thomas *supra illud Marci vltimo*: Signa eos qui crediderint: & post. In nomine meo Dæmonia eiicient, &c. serpentes tollent. Ex quo elicit, quòd prædictis seruatis conditionibus, per diuina verba licitum est arcere serpentes.

Item probat præmissa vlterius. Non minoris sanctitatis sunt verba Dei, quàm sanctorum reliquiæ dicente Augustino. Non est minus verbum Dei, quàm corpus Christi. Sed secundum omnes, licet reliquias sanctorum secum reuerenter portare: ergo quali-

Verbum Dei non minus est quàm corpus Christi.

 tercunque

tercunque nomen Dei inuocemus, ritè per orationem Dominicam, per salutationem Angelicam, per eius natiuitatem, passionem, quinque vulnera, per septem verba, quæ protulit in cruce per titulum triumphalem per tres clauos, & aliorum armorum militiæ Christi, contra Diabolum & eius opera, omnino erunt licita, & spes potest haberi in eis committendo effectum diuinæ voluntati.

Serpentes licere coniurationibus arcere.

Et hoc quod dictum est de coartatione serpentum, idem intellige de aliis animalibus, quando solus respectus habetur ad sacra verba, & ad ipsam virtutem. De ipsis tamen cautè est agendum incantationibus: quia, vt dicit Doctor, tales incantatores sæpè habent illicitas obseruantias, & per Dæmones sortiuntur effectum, præcipuè in serpentibus. Qui serpens fuit primum Dæmonis instrumentum ad hominem decipiendum.

Incãtator serpẽtum interimitur à serpente.

Nam in ciuitate Saltzburgensi quidam incantator erat, hic quadam die ad spectaculum aliorum, cunctos serpentes ad quemdam foueam incantare voluit, & interimere, ex spatio, vt fertur, vnius milliaris. Congregatis ergo vndique serpentibus, dum ipse supra foueam staret, nouissimè quidam ingens & horribilis serpens, foueam intrare difficultabat, & sæpè quasi ipsum abscedere permitteret, & liber serpere quo vellet, motibus innuebat. Sed cum ille ab incantatione eius desistere nolebat, aliis omnibus in fouea interemptis, quia statim ibi moriebantur, & necesse erat, vt & ille horribilis intraret, stans serpens ex opposito incantatoris, supra foueam saltum fecit & in ipsum incantatorem irruit, & ventrem eius, vt cingulum stringens, ipsum incantatorem secum in foueam traxit, & interemit. Qua ex re perpenditur, non nisi pro vtilitate ad fugandum videlicet ab hominum inhabitationibus, talia sunt virtute diuina practicanda, & cum Dei timore & reuerentia.

Quomodo scripti exorcismi gestandi & appendendi.

Quoad secundùm, videlicet, quomodo sint huiusmodi exorcismi, vel carmina deferenda, & ad collum suspendenda vel in vestimentis insuenda: videtur, quòd talia sint illicita. Nam August. 2. *de doctrina Christiana*. Ad superstitionem: pertinent mille magicarum artium, & ligaturæ, & remedia, quæ Medicorum quoque disciplina condemnat, siue in precationibus, siue in quibusdam notis, quas characteres vocant, siue in quibusdam rebus suspendendis atque insignandis.

Notãdum dictum Chrysostomi.

Item Chrysostomus *super Matthæum*. Quidam aliquam partem Euangelij scriptam circa collum portant: sed nonne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus Euangelia posita nihil prosunt, quomodo eum possunt circa collum suspensa seruare? Deinde vbi est virtus Euangelij, in figuris literarum, an in intellectu sensuum? Si in figuris, benè circa collum suspendis, si in intellectu, ergo melius in corde posita prosunt, quàm circa collum suspensa.

Sed hîc est responsio Doctorum, præcipuè sancti Thomæ, *vbi suprà art.* 4. vbi quærit: An suspendere Diuina verba ad collum sit illicitum: quòd in omnibus incantationibus vel scripturis suspensis, duo cauenda videntur.

Primò quidem, quid sit quod scribitur, vtrum sit ad inuocationes Dæmonum pertinens, manifestè tunc non solùm superstitiosum imò illicitum, & apostasia à fide iudicatur, vt *suprà* tactum fuit sæpè.

Similiter etiam cauendum ne contineat ignota nomina, &c. accipe conditiones suprà positas: & tunc sicut licitum est huiusmodi super infirmos ore proferre: ita licitum est illa secum deferre.

deferre. Præfati autem Doctores respectum habent,& damnant: cùm quis ad figuras & literas scriptas maiorem haberet aduertentiam & respectum, quàm ad intellectum verborum.

Et si dicatur quod laicus non intelligens verba, non potest habere respectum ad intellectum eorum: Respondetur, habeat respectum ad virtutem diuinam,& illam committat diuinæ voluntati, vt faciat quicquid placitum fuerit suæ pietati.

Quoad tertium: an simul Dæmon sit coniurandus & morbus exorcizandus,vel è conuerso,aut vnum sine altero. Responsio, hîc plura sunt aduertenda. Primò, an Dæmon semper sit præsens,quando maleficiatus affligatur. Secundò,cuiusmodi res possint exorcizari aut adiuuari. Tertiò, de modo exorcizandi.

An Dæmõ semper præsens sit, cum maleficiatum affligit.

Ad primum, cùm iuxta Damascenum,Dæmon ibi est,vbi operatur: videtur quòd maleficiato semper præsens sit,cùm eum affligit. Item in legenda beati Bartholomæi tunc videtur sanare Dæmon, quando cessat à læsione.

Responsio,quod Dæmon præsens sit maleficiato & afflicto, hoc potest intelligi dupliciter, vel quoad suum esse, vel quoad suum effectum.Primo modo, præsens est in principio dum maleficium intromittit. Secundo modo, per se non dicitur præsens in suo effectu: Sicut etiam cum Doctores quærunt,an Diabolus cum qualibet culpa mortali hominem substantialiter inhabitet: dicunt quòd non per se, sed per suum effectum: sicut dominus inhabitare dicitur seruum,quantum ad suum dominium: aliud tamen de obsessis.

Quomodo Diabolus mortaliter peccantes inhabitet.

Quoad secundum, cuiusmodi res possint exorcizari, notandum est super Doctoris Thomæ *in 4. distinct.6.* sententiam, vbi dicit, quòd quia propter peccatum hominis Diabolus accipit potestatem in hominem, & in omnia, quæ in vsum hominis veniunt in ipsius nocumentum.Et cùm etiam nulla conuenientia est Christi ad Belial, ideò quandocunque aliquid sanctificandum est ad cultum diuinum, prius exorcizatur, vt liberatum à potestate Diaboli, qua illud in nocumentum hominis assumere poterat,Deo consecretur. Et hoc patet in benedictione aquæ & consecratione templi & in omnibus huiusmodi. Vnde cùm prima satisfactio qua homo Deo consecratur sit in baptismo, oportet quòd etiam homo prius exorcizetur,quàm baptizetur,multò fortiori ratione quam aliæ res. Quia in ipso homine est causa,quare Diabolus potestatem accepit in alia,quæ sunt propter hominem,scilicet peccatum originale, vel actuale. Et hæc significant ea,quæ in exorcismo dicuntur: vt cùm dicitur: Recede ab ea satana, & huiusmodi, & similiter ea quæ ibi fiunt.

Cur homo in baptismo exorcizandus.

Ad propositum ergo,cùm quæritur, an morbus sit exorcizandus,& Dæmon adiurandus,& quid illorum primò.Respondetur,morbus non exorcizatur,sed ipse homo morbatus & maleficiatus. Sicut in puero non exorcizatur infectio fomitis, sed puer infectus. Item sicut prius puer exorcizatur & pòst Diabolus adiuratur vt recedat,ita maleficiatus prius exorcizatur,& pòst Diabolo & eius facturæ imperat vt recedat. Item sicut sol & aqua exorcizantur,ita maleficiata omnia quæ in ipsius vsum conuerti possunt,vt cibaria & potagia exorcizare & benedicere plurimum expedit. Item licet ritus exorcismi teneat in baptizandis vt fiat exufflatio versus occidentalem partem & abrenunciatio: secundò manuum ad cœlum erectio, cum sacra fidei confessione Christianæ religionis:& tertiò oratio, benedictio, & manus impositio:& quartò denudatio, & oleo sancto vnctio, & post baptismum communio,& candidioris vestis induitio.Tamen non est necesse,vt

Morbi nõ exorcizãtur, sed morbosi.

Cibaria & potagia maleficiatorũ exorcizanda.

hæc circa maleficiatum exorcizandum fiant,ſed quòd primò purè & debitè ſit confeſſus,candelam accenſam,ſi poteſt, teneat, & ſacram communionem recipiat, & loco veſtis candidæ, candela benedicta in longitudine corporis Chriſti, aut ligni crucis, nudo corpore circumligatus maneat.Dici ergo poteſt.

Maleficiatus ad cādelam benedictam, in longitudine corporis Chriſti alligādus.

Exorcizo te Petrum, aut Barbaram infirmum, ſed ſacro ſancto baptiſmate renatam, per Deum viuum, per Deum verum, per Deum ſanctum,per Deum qui te ſuo pretioſo ſanguine redemit, vt fias homo exorcizatus, vt effugiat atque diſcedat à te omnis phantaſia & nequitia Diabolicæ fraudis, omníſque ſpiritus immundus, adiuratus per eum qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos: & ſæculum per ignem, Amen. Oremus, Deus miſericordiæ, Deus clemens, qui ſecundum multitudinem miſerationum tuarum, quos diligis, corripis, & quos recipis piè ad emendationem coërces, te inuocamus Domine, vt famulo, qui in corpore patitur membrorum debilitatem gratiam tuam conferre digneris, vt quicquid terrena fragilitate corruptum, quicquid diabolica fraude violatum eſt, vnitati corporis Eccleſiæ membrum redemptionis annecte. Miſerere Domine gemituum, miſerere lachrymarum eius, & non habentis fiduciam niſi in miſericordia tua ad tuæ ſacramentum reconciliationis admitte, per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen. Ergo maledicte Diabole, recognoſce ſententiam tuam, & da honorem Deo vero & viuo, da honorem Domino Ieſu Chriſto,vt recedas ab hoc famulo cum tua factura,quem Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſuo pretioſo ſanguine redemit. Demùm ſecundò & tertiò iterum exorcizet: vt *ſuprà* cum orationibus. Oremus.

Modus & forma exorcizandi maleficiatos.

Deus qui facturæ tuæ ſemper pio dominaris affectu: inclina aurem tuam ſupplicationibus noſtris, & famulum tuum ex aduerſa valetudine corporis laborantem,placatus reſpice & viſita,& ſalutari tuo,& cœleſtis gratiæ præſta ei medicinam per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen. Ergo maledicte Diabole,&c.vt *ſuprà*.

Pro tertio exorciſmo oratio. Deus infirmitatis humanæ ſingulare præſidium auxilij tui ſuper infirmum noſtrum oſtende virtutem,vt ope miſericordiæ tuæ adiutus,vel adiuta,Eccleſiæ tuæ ſanctæ incolumis repræſentari mereatur, per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Et ſemper aſpergat eum aqua benedicta. Et nota quòd hic præſcribitur, non quòd omninò ita fieri debeat, aut quòd alij exorciſmi non ſint maioris efficaciæ, ſed vt modus exorcizandi & adiurandi habeatur. In antiquis enim hiſtoriis & Eccleſiarum libris interdum deuociores & efficaciores exorciſmi reperiuntur, ſed quia in omnibus Dei reuerentia eſt præponenda, agat ſecundùm hoc vnuſquiſque quantum expediens fuerit.

Concluſiuè ex præmiſſis concludendo propter ſimplices, ſit modus iſte exorcizandi maleficiatum, vt primò puram faciat confeſſionem. Iuxta *cap. alle. ſæpè, ſi per ſortiaris.* Demùm fiat diligens inquiſitio per ſingulos angulos, & in lecti ſterniis, culcitris, & ſub limine oſtij, ſi fortaſſis inſtrumenta maleficij cautè poſſent inueniri. Iumenta etiam ſtatim ſunt ad ignem proiicienda. Expediret etiam,vt cuncta renouarentur in lecti ſterniis & indumentis, habitationem etiam & domum mutaret. In caſu verò quo nihil inuentum fuerit, tunc exorcizandus, ſi poteſt, Eccleſiam intrabit manè, & quantò dies ſanctiores, vt feſta beatæ Virginis, aut vigiliæ exiſtunt tantò melius ſacerdos etiam confeſſus, & in bono ſtatu, amplius proficiet.

Teneat

Teneat itaque exorcizandus candelam in manu benedictam, melius quo poterit sedendo, aut genua flectendo: & qui adsunt deuotas orationes pro eius liberatione fundant: & incipiat Litaniam incantando. Adiutorium nostrum in nomine Domini: & habeat respondentem & aspergat ipsum aqua benedicta & stola circundabit collum, & subinferat Psalmum: Deus in adiutorium: & prosequatur Litaniam, vt moris est super infirmos, dicendo ad inuocationem Sanctorum, ora pro eo, vel orate, & propitius esto, Libera eum Domine, singula prosequendo vsque ad finem: Vbi orationes sunt dicendæ, tunc loco orationum incipiat Exorcismum, & continuabit modo præscripto, vel alio meliori vt sibi videbitur: possent etiam huiusmodi exorcismi continuari ad minus in septimana, vt sic multiplicatis intercessionibus gratia obtineatur sanitatis.

Verùm post omnia communicandus est Eucharistiæ sacramento: licet quidam ante exorcismum hoc faciendum putant: & in confessione attendat confessio si aliquo vinculo excommunicationis esset innodatus, vel si vnquam temerè innodatus absolutionem à suo Iudice non recepisset, tunc enim licet ad cautelam eum absoluat, tamen reddita sospitate à suo Iudice, qui eum ligauerat, quærat.

Attendendum, quòd vbi exorcista non habet ordinem Exorcizatus, tunc procedere potest per orationes, & si legere nouit scripturas, legat Euangelia quatuor prima Euangelistarum: item Euãgelium: Missus est Angelus: & passionem Domini, quæ omnia magnam habent virtutem ad expulsionem operũ Diaboli. Item Euangelium S. Ioan. In principio erat Verbum: scribatur, & ad collum infirmi suspendatur, & sic gratia sanitatis à Deo expectetur.

Euangeliũ Ioannis suspẽsum collo.

Verùm si quis quæreret differẽtiam aquæ benedictæ, aspersionem, & exorcismum, cùm vtrumque effectu contra Dæmonis molestiam ordinatur. Respõdit S. Tho. vt *suprà dist. 6.* Diabolus impugnat nos ab exteriori & interiori. Aqua ergo benedicta ordinatur contra impugnationem Diaboli, quæ est ab exteriori, sed exorcismus contra impugnationẽ Diaboli, quæ est ab interiori. Vnde illi contra quos datur, dicuntur energumeni, ab eo, quod est intra, & ergo, labor, quasi intus laborantes. In maleficiato ergò exorcizãdò vtrunque adhibetur, cùm vtrobique molestentur.

Vis aquæ benedictæ.

Verùm quoad secundum principale, quid agendum vbi gratia sanitatis per exorcismos non obtineatur? Responsio, Licet sex ex causis hoc fieri possit, est tamen vna septimana super quam iudicium nostrum suspenditur. Nam quod aliquis non liberatur, aut hoc est propter paruitatem fidei circunstantium, aut ipsum agrorum offerentium, aut propter peccata maleficium sustinentium, aut propter commoda remedia adhibere negligentium aut propter exorcistæ aliquod in fide vitium aut propter reuerentiam virtutum in alio existentium propter purgationem, vel meritum maleficium patientium.

Causæ cur exorcismis non semper obtineatur sanitas.

De primis quatuor docet Euangelica virtus, *Matt.* 17. & *Marc.* 9. In patris vnici filij sui lunatici, & discipulorum Christi præsentia. Primò enim asserens, quòd turba fide careret: vnde pater eum lachrymis orauit: Credo Domine, adiuua incredulitatem meam. Et ad turbam Iesus ait: O generatio incredula & peruersa quovsque ero vobiscũ? De secundo, videlicet de sustinente Dæmonem Iesus increpabat eum; scilicet filium: quia B. Hieron. ibi dicit quòd propter peccata sua à Dæmone fuerat oppressus.

De tertio, de neglectu debitorum remediorum patet, quia non fuerunt præsentes boni & perfecti viri. Vnde Chrysostomus ibi dicit:

Columnæ

Columnæ fidei inter Apostolos qui fuerint.

Columnæ fidei, videlicet, Petrus, Iacobus, & Ioannes non aderant, sicut in transfiguratione Christi præsentes erant: nec oratio & ieiunium aderant, sine quibus Chistus ait, hoc genus Dæmoniorum non eiicitur. Vnde Origenes ibi dicit: Si aliquando oportuerit circa orationem aliquid patientium remanere, non amitteremur, neque interrogemus, neque loquamur quasi audiente spiritu immundo, sed abigamus, ieiuniis & orationibus nostros spiritus malignos. Et glos. dicit: Hoc genus Dæmonij, id est, ista carnalium voluptatum mutabilitas, ad quem scilicet spiritus ille inclinabat, non vincitur, nisi spiritus oratione confirmetur, & caro per ieiunium maceretur.

Dæmones expellendi, non interrogandi.

De quarto Exorcistæ vitio, præsertim scilicet in fide, patet ibidem de Christi discipulis præsentibus: Vnde posteà secretò discipuli quærētes causam suæ impotentiæ: Respondit: propter incredulitatem vestram. Amen dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis, monti huic: tolle te, &c. Vbi Hilarius: Crediderunt quidem Apostoli, sed nondum erant perfecti in fide; nam Domino in monte morante cum aliis tribus, & illis cum turba residentibus, quidam tepor eorum fidem relaxauerat.

De quinto patet in vita patrum, vbi legimus aliquando obsessos non liberatos per S. Antonium, sed per discipulum eius Paulum fuisse liberatos. De sexto patuit *suprà*, quia non semper cùm quis liberatur à culpa, liberatur à pœnis, sed remanet interdum pœna in vindictam & satisfactionem præcedentis delicti.

Non sufficienter exorcizatus ante baptismū, magis subiacet potestati Dæmonū.

Et adhuc illud remedium de quo fertur, quòd plures fuerint liberati, videlicet, quòd maleficiati de nouo fuerint baptizati licet sub conditione, super quo vt præmisi, nil determinare debemus. Verissimum tamen existit, quod cùm debitè quis ante baptismum non fuit exorcizatus, vtique diuina permissione Diabolus semper maiorem recipit in talem potestatem. Patet ex præmissis, nec ambiguum est, quin plures negligentiæ siue à sacerdotibus non benè dispositis, vbi iam quartum impedimentum prænotatum tangitur, videlicet Exorcistæ vitium, committatur, siue à vetulis, quæ tempore necessitatis debitum modum baptizandi non seruant.

Nec tamen asserere volo, quin sacramenta à malis conferri non possint, & quòd imò, quantumcúmque malus baptizat & conficit, dummodò debitè sub debita forma, verborúmque materia in intentione baptizat ordinatus & conficere intendat. Sic à simili in exorcizando ritè procedat, & non suffusus aut violentus. Vnde & sine actuali vel habituali intentione, & vtinam non respirando, & verba necessaria omittendo huiusmodi sacris officiis se immisceat. Reuera, sicut ad conficiendum quatuor essentialia deseruiunt, scilicet, materia, forma, intentio, ordo, modis tamen prætactis, & vbi vnum defuerit, nec conficere poterit, ita circa exorcismos suo modo asserere oportet.

Sacramēta etiam ab ineptis, administrari possunt.

Nec obiectio valet, quòd sine exorcismis in primitiua Ecclesia baptizabantur, aut etiam quòd nunc characterem baptismalem, sine exorcismo valeat baptizatus recipere, quia sic Gregorius in vanum Exorcismos instituisset, & Ecclesia in suis cæremoniis potius erraret. Quare ne ausus sum omninò reprehendere, qui maleficiatos sub conditione vellent rebaptizare, & neglecta fortassis recuperare.

In primitiua Ecclesia sine exorcismis baptismus peragebatur.

Fertur etiam de illis, qui de nocturno tempore in somniis per alta ædificia sine læsione solent incedere, quod vtique opus esse maligni spiritus, tales sic deferentes, plures afferunt, hi cùm re-

baptizati

Incedẽtes & ſcandentes noctu in ſomniis quomodo curentur.

baptizantur, melius habere noſcuntur: Et mirum quòd vbi nominibus propriis vocantur, ſubitò ad terram colliduntur, ac ſi fortaſſis illud nomen non debitè in baptiſmo fuerit impoſitum.

Expedit lectorem eſſe attentum ſuper ſex illa impedimenta; licet enim ſuper energumenos; aut poſſeſſos, & nõ ſuper maleficiatos ſonant, tamen quia æqua virtus vtrobique requiritur, diuina imò dici poteſt, quòd maioris ſit difficultatis maleficiatum curare, quàm Energumenum aut poſſeſſum: ideò illa impedimenta ſi ibi poſſunt habere locum, & à fortiori ſuper maleficiatos: quod tali ratione probatur.

Nam vt ſupra patuit *cap.*10. aliqui poſſidentur interdum pro nullo proprio delicto, ſed pro leui alieno, & variis aliis de cauſis. In maleficio autem quando adulti maleficiantur vt plurimùm eis contigit, quia in animæ necationem grauiſſimè à Dæmone ab intus poſſidentur. Vnde duplex labor circa maleficiatos, vbi ſimplex circa poſſeſſos ab extra requiritur: De hac grauiſſima poſſeſſione Caſſia. *colla.abbat.Sereni* dicit. Illi ſunt verè miſeri ac miſerabiles iudicandi, qui cum ſe vniuerſis criminibus flagitiiſque contaminant, non ſolùm nullum in eis veriſimiliter ſignum Diabolicæ ſuppletionis oſtenditur, ſed nec aliqua quidem operibus eorum condigna tentatio, nec vllum flagellum correptionis infertur. Non enim merentur celerem temporis iſtius, expeditámque medicinam, quorum durities & impœnitens cor, pœnam vitæ præſentis excedens, theſaurizant ſibi ipſis iram & indignationem, in die iræ & reuelationis iuſti iudicij, in quo vermis eorum non extinguetur.

Et iterum idem Caſſianus, comparando corporalem paſſionem ad animum per peccatum, paulò ante dicit: Multò grauius, inquit, conſtat illos, vehementiúſque vexari, qui cùm corporaliter ab ipſis affligi minimè videantur, animo tamen pernicioſiùs poſſidentur, eorum ſcilicet vitiis & voluptatibus inuoluti. Secundùm Apoſtoli namque ſententiam, à quo quis ſuperatur, eius ſeruus efficitur: Niſi quòd in hoc iſti deſperatius ægrotant, & cùm ſint eorum mancipia, nec impugnari ſe ab illis, nec dominatum eorum ferre cognoſcunt. Ex quibus elicitur quòd à fortiori, maleficiati in corpore non tamen poſſeſſi Dæmone ab extra, ſed ab intra quoad animæ necationem, grauius propter plura impedimenta ſanantur.

A quo quis ſuperatur, eius ſeruus efficitur.

Quoad tertium principale, ſcilicet quoad remedia notandum, quòd quia opera illa ſunt duplicia: Licita omninò & non ſuſpecta, aut ſuſpecta & non omninò licita: Et de primis ſuprà tactum eſt immediatè *cap.5. circa finem,* vbi dubitatio ponitur ſuper herbas, aut petras vt maleficia repellant, quomodo hoc licitum ſit.

Licet vana vanis contundere.

De ſecundis verò remediis, quæ videntur eſſe ſuſpecta, non tamen omninò licita, nunc tractandum, & aduertere oportet ea quæ in ſecundo principali huius ſecundæ partis operis tacta ſunt de quatuor remediis, quorum tria cenſentur illicita, quartum autem non omninò licitum, ſed vanum, de quo & Canoniſtæ loquuntur, quòd licitum eſt vana vanis contundere. Sed quia nos Inquiſitores huius opinionis ſumus cum ſanctis Doctoribus, quòd in caſu, quo remedia per ſacra verba & exorciſmos licitos non ſufficiunt, & hoc propter impedimenta ſuperius tacta, in numero ſex aut ſeptem, quod tunc tales maleficiati hortandi ſunt ad patientiam æquanimiter, ad tolerandum mala præſentis vitæ in ſuorum criminum purgationem, & non vlterius quærere quocunque modo ſuperſtitioſa, & vana remedia. Ideò ſi quis præmiſſis licitis

licitis exorcifmis non contentus, ad huiufmodi vana ad minus remedia, de quibus fuprà tactum eft, fe transferre voluerit, fciat hoc non noftra voluntate, aut admiffione fieri, fed quòd polita & enucleata fuerunt ibidem talia remedia, factum fuit: vt tantorum Doctorum, vt Scoti & Hoftienfis, &c. ex parte vna, & aliorum Theologorum ex parte altera, dicta quocunque modo concordarentur. Fatemur ergo cum fancto Augu-ftino in quodam fermone contra Sortilegos & diuinatores, & intitulatur fermo de Auguriis, vbi dicit: Fratres noftris, me frequentius fupplicaffe, vt confuetudines Paganorum & maleficorum minimè feruare deberetis, fed hoc proficit apud aliquos parum. Et quia, fi vobis non dixero, pro me & pro vobis redditurus fum in die Iudicij rationem, & vobifcum mihi neceffe erit æterna fupplicia fuftinere. Ergo apud Deum me abfoluo, dum iterum atque iterum admoneo & conteftor, vt nullus ex vobis Diuinos aut fortilegos requirat, nec eos de qualibet re, aut caufa, aut infirmitate interroget, quia quicunque fecerit hoc malum ftatim peribit in eo Baptifmi facramentum, & continuò Sacrilegus & paganus efficietur, & nifi pœnitentia fubuenerit, ftatim in æternum peribit.

Notandæ admonitiones S. Augustini contra cōfulentes magos.

Et poftea fubdit: Nullos dies exeundi & redeundi obferuate: fecit enim Deus omnia bona valdè, & qui vnum diem, etiam alterum ftatuit: fed quoties neceffitas vrget faciendi aliquid aut exeundi, fignate vos in nomine Chrifti, & Symbolum vel Orationem Dominicam fideliter dicentes, fecuri in Dei adiutorio agatis.

An naturalibus magicè vtendum

His autem quidam fuperftitiofi, & filij nimirum huius feculi, non contenti, errores erroribus accumulare volentes, vltra intellectum & intentionem Scoti, & Canoniftarum, his argumentis fe defendere conantur. Quia enim res naturales habent quafdam virtutes occultas, quarum ratio ab homine affignari non poteft, ficut & magnes trahit ferrum: & multa alia quæ Auguftinus 21. *de ciu. Dei* enumerat: ideò inquirere de huiufmodi rebus pro fanitate acquirenda, vbi exorcifmi & naturales medicinæ deficiunt, non erit illicitum, licet videatur vanum. Hoc autem fieret, vbi quis per imagines non necromanticas, fed aftrologicas, vel per anulos & huiufmodi fanitatem in fe vel in alio procurare vellet. Item arguunt, ficut corpora naturalia fubduntur corporibus cœleftibus, ita etiam corpora artificialia, puta imagines fortiuntur quafdam virtutes occultas, fpeciem confequentes ex impreffione corporum cœleftium: ergo etiam corpora artificialia, puta imagines, fortiuntur aliquam virtutem occultam à corporibus cœleftibus ad aliquos effectus caufandos: ergo vti eis & aliis huiufmodi non eft illicitum.

De impreffione cœlefti in corpora artificialia.

Prætereà Dæmones poffunt multipliciter corpora tranfmutare, vt Auguft. 3. *de Trinit.* dicit, & patet in maleficiatis: ergo licet vti etiam eorum virtute, ad tollendum illa. Sed reuera in oppofitum funt dicta omnium fanctorum Doctorum, vt fatis & fparfim hinc inde patuit.

Vnde ad primum dicitur, quòd fi res naturales fimpliciter adhibentur ad aliquos effectus producendos, ad quos putantur habere naturalem virtutem, non eft illicitum. Si verò adiungantur vel characteres aliqui, vel aliqua quæcunque ignota, & vanæ obferuationes quæ manifeftum eft naturalem non habere fuper hoc efficaciam erit fuperftitiofum & illicitum. Vnde S. Thom. *in 2. quæft. 96. art. 2.* in fine quæftionis tractans hanc materiam dicit, quòd in iis, qui fiunt ad aliquos effectus

Adhibitio characterum viciat naturalia remedia.

ctus corporales inducendos, vt pote sanitatem, vel aliquid huiusmodi, considerandum est, vtrùm videantur naturaliter posse tales effectus causare: & quia licet causas naturales adhibere ad suos effectus, ideò non est illicitum. Si autem videantur non posse naturaliter tales effectus causare, consequens est, quòd non adhibentur ad hos effectus causandos tanquam causæ, sed solùm quasi signa: & sic pertinent ad pacta significationum cum Dæmonibus inita. Vnde August. 21. *de ciu. Dei.* Alliciuntur Dæmones per creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit, delectabilibus, pro sua diuersitate diuersis non vt animalia cibis, sed vt spiritus, signis, per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum.

Dæmones quomodo alliciãtur creaturis & signis.

Ad secundum dicit idem Doctor, Virtutes naturales corporum naturalium, consequuntur eorum formas substantiales, quas sortiuntur ex impressione corporum cœlestium, & ideò ex eorundem etiam impressione sortiuntur quasdam virtutes actiuas. Sed corporum artificialium formæ procedunt ex conceptione artificis: Et cùm nihil aliud sint quàm compositio, ordo & figura, vt dicitur 1. *Physic.* non possunt habere naturalem virtutem ad agendum. Et inde est, quòd ex impressione cœlestium corporum, nullam virtutem sortiuntur, in quantum sunt artificialia, sed solùm secundum materiam naturalem. Falsum est ergo quod Porphyrio videbatur, vt August. dicit 10. *de ciu. Dei.* Herbis, lapidibus & animantibus: & sonis certis, quibusdam etiam vocibus & figurationibus, ac figmentis quibusdam etiam obseruatis in cœli auersione, atque moribus syderum fabricari in terra ab hominibus potestates idoneas variis effectibus syderum exequendas: quasi effectus magicarum artium ex virtute cœlestium corporum

Ex motu syderum non fabricari potestates in terris posse.

proueniret. Sed sicut Augustinus ibi subdit, totum hoc ad Dæmones pertinet, ludifactores animarum sibi subditarum. Vnde etiam imagines, quas Astronomicas vocant, ex operatione Dæmonum habent, cuius signum est eis inscribi quosdam characteres, quæ naturaliter nihil operantur. Non enim est figura principium actionis naturalis. Sed in hoc distant Astronomicæ imagines à Necromanticis, quod in Necromanticis fiunt expressæ inuocationes: vnde & ad expressa pacta cum Dæmonibus inita pertinent Astronomicæ ad tacita pacta, propter figurarum & characterum signa.

Astronomicæ imagines ex opere Diaboli.

Differẽtia inter Necromanticas & Astronomicas imagines.

Ad tertium, non est homini potestas super Dæmones commissa, vt eis licitè vti possit ad quodcunque voluerit: sed est ei contra Dæmones bellum indictum, vnde nullo modo licet homini Dæmonum auxilio vti per pacta tacita vel expressa. Hæc Thomas.

Ad propositum: quia dicit, Nullo modo: nec etiam quibuscunque vanis, quibus videlicet se Dæmon quocunque modo possit immiscere. Si tamen sunt adeò vana, vt & fragilitas humana, pro recuperanda sanitate illa aggreditur, doleat de præteritis, caueat de futuris, oret vt sibi debitum dimittatur, & in attentionem non amplius inducatur, inquit Augustinus in fine regulæ.

Homini nulla est potestas concessa, vtendi Dæmonibus.

CAPVT VII.

Remedia contra grandines & super iumenta maleficiata.

QValiter denique iumenta maleficiata possunt remediari, similiter & tempestates aëris, notanda sunt primò quædam remedia illicita, quæ à quibusdam. Nam ea fiunt aut quibusdam verbis aut factis superstitiosis,

ſis, vt qui vermes in digitis aut membris per quædam verba & carmina illicita curant: de quibus carminibus, qualiter cognoſcantur vt ſint licita vel non, in præcedenti capite tactum eſt. Alij ſunt qui ſuper iumenta maleficiata: non aquam benedictam ſpargunt, ſed ori infundunt.

Curatio vermis in digitis.

Primum remedium verborum eſſe illicitum, vltra præmiſſa, Guilielmus ſæpè allegatus ſic demonſtrat. Si enim verbis ineſſet virtus, & dicamus verbis, vt verbis: tunc ex quinque modis eſſet vnus, vel ex parte materiæ, id eſt, aëris, aut ex parte formæ, hoc eſt, ſoni, aut ex modo ſignificandi, aut ex parte omnium ſimul. Nam primum, quia aër non interficit, niſi ſit venenoſus: ſonus etiam non: quia excellens obiectum corrumpit potentiam: nec tertium, quia tunc hoc nomen diabolus, vel mors, vel infernus nocerent ſemper, & ſanitas ac bonitas ſemper prodeſſent. Item nec omnia ſimul, quia toto aggregato ex partibus inualidis, etiam totum eſt inualidum.

Aquam bened dã beſtiis in os fundere.

Excellens obiectum corrumpit potẽtiam.

Totum ex partibus inualidis, facit totum inualidum.

Nec valet ſi obiicitur. Deus contulit verbis, ſicut herbis, & lapidibus. Quia ſi quæ virtutes inſunt quibuſdam verbis, aut ſacramentalibus, aut aliis benedictionibus & carminibus licitis, has habent in ſe, non vt verba, ſed ex inſtitutione, & ordinatione Diuina, & ex pacto Dei. Sicut ſi Dominus diceret: quicunque hoc fecerit, faciam ei hanc gratiam: Et ſic verba in ſacramentis efficiunt quod ſignant. Quamuis ſecundum alios etiam habent virtutem intrinſecam: Sed prima opinio, quia iam deſeruit, ideò amplectenda. De aliis autem verbis & carminibus, patet ex præmiſſis, quòd vt verba ſunt compoſita, vel prolata, aut figurata nihil efficiunt, ſed inuocatio nominis Diuini, & obſecratio, quæ eſt per ſacra quædam proteſtatio, ad committendum effectum diuinæ voluntati proſunt. Remedia etiam operum, quæ illicita videntur, vt ſupra tactum eſt.

Et etiam vbi in partibus Sueuiæ plurimùm practicatur, quòd prima die Maij ante ortum Solis mulieres villanæ exeunt, & ex ſyluis vel aboribus deferunt ramos de ſalicibus aut alias frondes & ad modum circuli plectentes, in introitu ſtabuli ſuſpendunt aſſerentes quòd per integrum annum iumenta cuncta illæſa à maleficis remanent & præſeruantur.

Salices I. Maij inciſæ præſeruãt à maleficis.

Hoc quidem remedium ſecundùm opinionem illorum, qui dicunt vana vanis contundi poſſe, non eſſet illicitum: Sicut nec etiam qui per carmina ignota morbos expellerent. Sed ſine offenſione procedendo dicamus, quòd ſi prima die vel ſecunda, mulier vel quicunque egrediatur, non habens reſpectum ad Solis occaſum vel ortum, colligit herbas, frondes, aut ramos, cum oratione Dominica, aut Symbolo fidei, & ſuſpendit illa ſuper oſtium ſtabuli, bona fide, committens effectum cuſtodiæ Diuinæ voluntati, non erit irreprehenſibilis, vt ſuprà in præcedenti capitulo ex verbis Hieron. *& habetur* 26.*q.vlt.* licet herbas & petras habere etiam ſuſtinenti dæmonium ſine incantatione.

Ad idem ſunt, qui intra vineas aut ſegetes, ſignum crucis, frondes, aut flores benedictos in die palmarum cõtinent ac erigunt, & aſſerunt, quòd vndique frugibus per grandines læſis, ſegetes in eorum campis illæſæ remanſerunt. De quibus iuxta diſtinctionem tactam diſcernendum videtur.

Signum crucis intra ſegetes erectũ cuſtodit eas.

Ad idem, ſunt quædam quæ pro conſeruatione lactis, ne videlicet vaccæ per maleficia priuentur, integrum liquorem lactis, quem die Sabbati colligunt, pauperibus gratis pro Deo diſtribuunt, & per huiuſmodi eleemoſynam aſſerunt vaccas etiam ſub

Eleemoſynæ ex lacte, præſeruant.

vbertate

vbertate ampliori lactis à maleficiis præseruari. In quo opere nihil superstitiosum iudicatur, dummodò pietatis causam, quam pauperibus exhibent, etiam Diuinam pietatem implorare pro conseruatione iumentorum taliter proponunt, vt tamen effectum custodiæ Diuinæ prouidentiæ pro suo beneplacito relinquant.

Præterea Nider *in suo præceptorio, præcepto primo* dicit, quòd etiam per carmina scripta & verba sacra licet iumenta, sicut homines infirmos, benedicere, & per ea quæ incantationis speciem habere videntur, dummodò septem præmissæ conditiones seruentur. Dicit enim, quòd à deuotis personis & virginibus experientiam habuerit, quòd adhibito signo crucis super vaccam, & Dominica Oratione, cum salutatione Angelica, trinies, vel circiter, cessat opus dæmonis, si est per maleficium.

Et in suo Formicario constat, quòd malefici de ritibus Ecclesiæ veneratis & seruatis, sua maleficia præpediri fatentur: vt per aquæ benedictæ aspersionem, per salis consecrati sumptionem, per candelabrum in die purificationis & palmarum consecratarum vsum licitum, & similia. Quia ad hoc talia Ecclesia exorcizat vt vires Dæmonis imminuat.

Præterea quia maleficæ, quando volunt iumentum priuare liquore factis, solent ex illa domo, in qua iumentum moratur, modicum lactis, vel butyri, ex illo iumento coagulatum petere, vt sic consequenter valeant per suam artem iumentum maleficiare. Ideò sint cautæ mulieres, à quibus suspectæ huiusmodi petunt ne eis in minimo mutuent aut donent.

Suspectis de maleficio nihil commodato dandum, aut donandũ.

Præterea sunt certæ mulieres, quæ dum sentiunt, quòd in coagulando butyrum, nihil proficiunt, sicut in vasis oblongis ad hoc aptis laborare solent, tunc si subitò ex suspectæ Maleficæ domo modicum butyri habere possunt, tria frusta seu bolos ex illo butyro faciunt, & sub sanctissimæ Trinitatis inuocatione, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, illa frusta in vasculum proiiciunt, & sic omne maleficium fugatur. Vbi iterum incidit, vanum vanis contundere, tantummodò ex eo, quòd butyrum à malefica suspecta habet mutuare. Quòd si absque hoc, sub inuocatione sanctissimæ Trinitatis orationem Dominicam adiungẽdo, etiamsi de proprio butyro, siue alieno, si proprium non haberet tres petias immineret, effectum Diuinæ voluntati committens, irreprehensibilis maneret, licet commendanda non esset propter tres videlicet petias butyri immissas: commendanda autem, si per aspersionem aquæ benedictæ, vel salis exorcizati, immissionem, cum oratione, vt suprà, maleficium fugaret.

Sub liminibus maleficia inquirenda.

Præterea, quia sæpè omnia iumenta maleficiis interficiuntur, aduertere debent, quibus talia accidunt, vt sub limine ostij stabuli, aut præsepi, vel vbi adaquantur, terra amoueatur, & alia terra cum aspersione aquæ benedictæ ad illa loca reponatur. Quia sæpè maleficæ fassæ sunt, maleficij aliqua instrumenta ad illa loca se occultasse: fassæ etiam quod ad instantiam Dæmonum, tantummodò foueam facere habeant, Dæmonem autem maleficium reposuisse: quod quidem maleficium res vilissima erat, vt lapis, lignum, vel mus, aut serpens aliquis. Constat enim quòd Diabolus maleficia operatur per se, nec in illis rebus indiget consensu. Aut & perditionem maleficæ quærit, vnde & ipsam aliquo modo cooperari cogit.

Contra grandines verò & tempestates, vltra ea, quæ suprà de signo crucis erecto, hoc remedium practicatur: lapilli enim tres ex grandine

in ignem sub inuocatione sanctissimæ Trinitatis subiiciuntur, & oratio Dominica, cum Angelica salutatione bis aut ter adiungitur, atque Euangelium Ioannis, In principio erat Verbum, cum signo Crucis vndique contra tempestatem, antè & retrò, & ex omni parte terræ subinfertur. Et tunc, cùm in fine replicat trinies, Verbum caro factum est, & trinies ex post dixerit; Per Euangelica dicta, fugiat tempestas ista, subitò, siquidem tempestas ex maleficio fuit procurata, cessabit. Hæc verissima experimenta nec suspecta iudicantur. Hoc ipsum enim, quòd lapilli in ignem proiiciuntur, si absque inuocatione Diuini nominis fieret, superstitiosum censetur.

Euangelium Ioãnis pro tempestatibus arcendis legendum.

Quòd si dicatur, nunquid sine illis lapillis sedari possit tempestas? Respondetur, vtique per alia sacra verba. Proiiciens autem intendit Diabolum molestare, dum eius facturam per inuocationem sanctissimæ Trinitatis destruere conatur. Ad ignem potius quàm ad aquam proiicit, quia citius dum resoluuntur, eò etiam citius eius factura destruitur, effectum tamen custodiæ diuinæ voluntati committit.

Est ad hoc, quòd Malefica quædam à Iudice interrogata, an per aliquem modum tempestates à maleficiis concitatæ sedari possent. Respondit, possunt, per hoc videlicet, Adiuro vos grandines, & ventos, per quinque vulnera Christi, & per tres clauos qui eius manus & pedes perforarunt, & per quatuor Euangelistas sanctos Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem, vt in aquam resoluti descendatis.

Verba arcentia tēpestatem.

Fatentur etiam multæ licet quædam spontè, quædam in torturis & difficulter, quòd quinque sunt, per quæ multum impediuntur, aliquando in toto, aliquando in parte, aliquando ne in personam hominis fiant, aliquando ne in suis amicis: & sunt, fidem integram, vel Dei præcepta seruantibus, se signo crucis, & orationibus munientibus, ritus & cæremonias Ecclesiæ colentibus publicam iustitiam benè exequentibus, & Christi passionem verbo vel mente ruminantibus: vnde & Nider, vbi suprà. Ea de causa vniuersaliter, vel communiter in Ecclesia Campanæ contra auram pulsantur, tum vt tanquam tubas Deo consecratas eas Dæmones fugiant & recedant à suis maleficiis, tum etiam vt populus excitatus Deum, contra tempestates inuocet. Et eandem ob causam, cum altaris sacramento & sacris verbis, ad auram sedandam proceditur communiter, ex antiquissima consuetudine Ecclesiarum, in Gallia, & in Germania.

Quinque rebus plurimùm impediūtur Maleficæ.

Campanæ pulsatio, contra tempestates vtilis.

Sed quia hic modus circa deportationem Sacramenti ad auram sedandam, videtur multis quiddam superstitiosum: non intelligentes regulas per quas agnoscitur aliquid superstitiosum vel non.

Circumgestare sacramētum contra tempestates an licitū sit.

Ideò considerandum est, quòd quinque dantur regulæ seu considerationes, per quas quilibet agnoscere potest, an opus Deo exhibitum sit superstitiosum, id est, supra modum Christianæ Religionis obseruatum, vel sit ad debitum cultum & honorem Deo exhibendum, tam in cordis, quàm corporis actibus, ex vera virtute religionis progrediens. Ista enim eliciuntur ex glossa super illud Apostoli *ad Coloss.* 2. quæ sunt rationem habentia sapientiæ in superstitione: quæ dicit: Superstitio est religio supra modum seruata: vt etiam suprà tactum est.

Quinque regulæ, ad quas examinantur ea quæ videntur superstitiosa.

Superstitio est quicquid minuit gloriam Dei.

Prima est, quòd in omnibus operibus nostris gloria Dei debeat esse principalis finis noster: iuxta illud, Siue mãducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facietis. Ideò in omni opere, ad religionem pertinens Christianam, attendatur an opus

opus sit ad gloriam Dei, & homo in opere det principaliter gloriam Deo, ita quòd per ipsum opus & mens hominis Dei subiiciatur. Et quidem licet propter hanc regulam cæremonialia, vel etiam iudicialia veteris Testamenti in nouo non exercentur, cùm sciamus illa sub figura: hæc autem in veritate iam esse propalata, tamen deportatio sacramenti vel reliquiarum ad auram sedandam non videtur contra hanc regulam militare.

Item, cùm secunda regula sit, quòd attendatur an opus quod fit, sit ad exercitium vel refrenatiuum concupiscentiæ, vel abstinentiæ corporalis, modo tamen virtuti debito, hoc est, secundùm ritum Ecclesiæ vel secundùm moralem doctrinam. Quia Apostolus dicit *Rom.* 12. Rationabile sit obsequium vestrum. Et propter hanc secundam regulam fatuè faciunt vouentes non pectinare caput sabbato vel ieiunare die Dominico, tanquam meliori die, & similia, non videtur iterum, quòd deportatio sacramenti, &c. sit superstitiosa.

Die Sabbati caput non pectinandum.

Consuetudo generalis Ecclesiæ, pro lege est habẽda.

Item cùm tertia regula sit quòd attendatur, an opus sit secundùm statum vniuersalis Ecclesiæ, vel secundùm sacræ scripturæ testimonium, vel saltem secundum particularem Ecclesiæ ritum aut de consuetudine generali, quæ secundùm Augustinum pro lege habenda est. vnde & beatus Gregorius scribit Anglorum Episcopo conquerenti, quòd sint diuersæ Ecclesiæ consuetudines in Missarum celebratione. Respondit Gregorius, vt siue in Romana, siue in Galliarum, siue in quacumque Ecclesia aliquid inuenisti, quòd plus omnipotenti Deo possit placere, sollicitè eligas: Diuersæ enim consuetudines Ecclesiæ in cultu Diuino, in nullo veritati repugnant, & ideò seruandæ, & eas præterire illicitum est. Ideò, vt in principio tactum est, antiquissimæ cõsuetudines Ecclesiarum Galliæ, & quarumdam Germaniæ: cum decreuerint Eucharistiam ad auram deportare, non poterit hoc esse illicitum: verum quòd non in patulo fiat, sed in sacrario abscondito & incluso.

Diuersitas cultus diuini nõ repugnat veritati.

Item cùm quarta regula sit quòd inspiciatur, an opus quod fit, habeat naturalem proprietatem ad effectum, qui expectatur: aliàs enim si hoc non habet, censetur superstitiosum. Ex qua consideratione characteres ignoti, & nomina suspecta, etiam imagines astronomicæ & necromanticæ refutantur omnia tanquam suspecta. Ideò & ex hac consideratione non possumus dicere, quòd deportatio reliquiarum, aut Eucharistiæ contra diabolicas infestationes, sint superstitiosa, imò religiosissima, cùm ibi tota salus nostra contra aduersarium contineatur.

Item cum quinta regula sit, vt attendatur, quòd opus quod fit non præbeat occasionem scandali vel ruinæ: quia tunc, licet non esset superstitiosum, tamen propter scandalum esset dimittendum, vel differendum, vel occultè sine scandalo faciendum. Ideo si deportatio talis sine scandalo fieri potest, vel saltem occultè tunc non est obmittenda. Ex ista enim regula sæpè obmittuntur benedictiones per verba deuota, siue super infirmos, siue ad collum alligentur, & hæc à secularibus obmittuntur. Dico quòd saltem non publicè fiat, vbi occasionem ruinæ in aliis simplicibus præstare posset. Hæc sufficiant quoad remedia contra grandines, per verba & opera licita.

CAP.

CAPVT VIII.

Remedia quædam contra quasdam occultas Dæmonum infestationes.

SEd iam iterum suspenditur iudicium ad scribendum remedia contra quædam terræ frugum nocumenta, quæ per vermes interdum, & cinifes, per turmas ad longissima terrarum spatia in aëre volantes, ita vt superficiem terræ cooperire videantur, radicitus cuncta virentia, tam in vinetis, quàm segetibus, & graminibus consummatis immittuntur. Item remedia contra pueros opere Dæmonum subtractos.

An liceat adiurare irrationalem creaturam. Ad primum tamen dicendum iuxta S.Thom.2.2.q.90.vbi petit: An liceat adiurare irrationalem creaturarum. Respondit quòd sic: per modum tamen compulsionis, quæ referri tunc debet ad Diabolum, qui in nocumentum nostrum vtitur irrationabilibus creaturis. Et talis est modus adiurandi in Ecclesia exorcismis, per quas Dæmonum potestas excluditur ab irrationalibus creaturis. Si enim intentio refertur quoad irrationalem creaturam quoad se, quæ nihil intelligit, vana esset. Ex quo datur intelligi, quòd per exorcismos licitos, & adiurationes, possunt depelli, diuina tamen assistente clementia: taliter, vt prius populo ieiunia, processiones, & aliæ deuotiones iniungantur; propter adulteria enim & multiplicationem criminum, huiusmodi mala immittuntur: vnde & ad confessiones homines inducendi sunt.

Excommunicatio irrationabiliũ creaturarum. In nonnullis etiam prouinciis excommunicationes fulminantur, sed tunc vim adiurationis super Dæmones sortiuntur.

Est & alia horribilis Dei permissio super homines, vbi interdum mulieribus subtractis propriis filiis & pueris alieni à Dæmonibus supponuntur: & hi quidem pueri vulgariter Campsores, in Alemanico *Vvechselkinder* nuncupati, sunt in triplici differentia. De Campsoribus dictis Vvechselkinder. Nam aliqui semper macilenti & eiulantes, cum tamen quatuor mulieres nulla vbertate lactis vnum lactare sufficerent. Aliqui verò sunt Incuborum Dæmonum opere producti, quorum tamen filij non sunt, sed propriè illius hominis & viri, cuius semen receperunt, vt Succubi, vel in somniis viros polluentes. Hos enim interdum pueros diuina permissione supponunt subtractis propriis filiis.

Est & tertium genus vbi interdum Dæmones speciem paruulorum apparentes, nutricibus se coniungunt. Cur Deus permittat infantes à Dæmonibus obtrudi. Commune in omnibus tribus, quòd multum ponderosi macilentes non crescunt, & nulla vbertate lactis, vt præmissum est, lactentur: & sæpius dicuntur euanuisse.

Quare autem diuina pietas talia permittat, dici potest quòd ex duplici causa. Primò quia parentes pueros nimis diligunt, vnde propter eorum vtilitatem talia permittuntur. Secundo, quia præsumendum est, quòd huiusmodi mulieres quibus talia accidunt, vt plurimum sunt superstitiosæ, & in multis aliis à Dæmonibus seducuntur, vnde & Dominus verus zelotes, secundùm rectum zelum, qui est vehemens amor in propriam sponsam, ex quo alium non solùm accedere non patitur, sed nec signa adulterij vel suspicionis, vt maritus zelotypus super animam quam pretioso sanguine emit & per fidem desponsauit, sustinere potest in tactu, colloquio appropinquatione, quocunque modo cum inimico Diabolo & aduersario salutis. Et si signa adulterij maritus zelotypus non patitur, quantum tunc turbatur quando adulterium committit? Vnde non mirum,

non mirum, si proprij subtrahantur filij, &adulterini supponuntur.

Et quidem vt fortius ista imprimantur, & quantum Deus animam zelatur, & non vult nec signa suspicionem causantia pati: patet ex antiqua lege, vbi vt populum suum funditus elongaret ab idololatria, prohibuit non solum idololatriam, sed multa alia, quæ occasionem possent præbere ad idololatriam, & quæ etiam in se non videntur habere vtilitatem, quam tamen in suo mystico sensu mirabiliter retinent. Vnde non solum dixit. *Exod.* 22. Maleficos non patieris viuere super terram: sed & hoc adiunxit. Non habitent in terra tua, ne forte peccare te faciant: Sicut copulatrix occiditur, & peruagari inter homines non permittitur.

Malefici leonibus comparãtur.

Nota zelum Dei. *Deuteron.* 22. Deus præcepit. Nidum cum ouis, aut pullis desuper cubantem matrem: non deberent simul seruare, sed matrem permittere auolare, quia hoc gentiles ad sterilitatem vertebant. Zelotes Dominus in suo populo noluit: tale signum ãdulterij pati. Sic iam vetulæ inuentionem denarij, signum magni fortunij, & per oppositum vbi thesaurum somniarent iudicant. Item præcepit omnia vasa cooperiri, & vasculũ non habens, operculum immũdum censeri.

Thesaurũ somnians infortunium notat.

Error erat vt venientibus de nocte Dæmonibus, aut vt vetulæ dicunt *Die Seeligen*, sed sunt Maleficæ vel Dæmones in earum effigijs, debeant omnia consumere, vt post abundantius tribuant. Colorant quidam & dicunt, *Schrettel.* Sunt contra determinationem Doctorum, quòd præter homines & angelos non sunt aliæ creaturæ rationales, vnde non sunt nisi Dæmones.

Schretel.

Item radentes barbam: illi enim faciebant idololatricè in venerationem Idolorum.

Item *Deut.* 22. vt viri non induerentur vestibus mulierum, nec è conuerso, quod illæ in venerationem Deæ Veneris faciebant, & alij in venerationem Martis, & Dei Priapi.

Aræ Idolorum destruendæ.

Item ea de causa iussit destrui aras Idolorum & Ezechias destruxit serpentem æneum, quando populus ei voluit offerre, dicens, cuprum est. Et ea de causa inhibuit somnia non obseruari & auguria, & præcepit vt vir aut mulier, in quo Pythonicus spiritus esset, occideretur, sicut iam sunt *Vvarsagerin* nuncupata, quæ omnia, quia suspicionem generant ad adulterium spirituale, ideò vt dictum est, ex zelo quem Deus habet ad animas sibi desponsatas, sicut sponsus ad sponsam, inhibuit.

Sic etiam & nos prædicatores aduertere debemus, quòd nullum sacrificium Deo magis acceptum, sit quàm zelus animarum, vt Hieronymus super Ezechielem testatur.

Vnde & consequenter in tertia parte operis, de exterminio maleficarum, quoad vltima remedia tractãdum erit. Hoc ipsum enim vltimum Ecclesiæ est refugium, ad quod etiam ex Diuino obligatur, vt dictum est: præcepto nempè: Maleficos ne patiaris viuere super terram vbi & remedia contra maleficos sagittarios includuntur: cùm & hoc ipsum genus nisi per seculare brachium poterit exterminari.

Remedium, dum quidam intuitu commodi temporalis sese ex toto Dæmoni deuouerunt: sicut experientia sæpè docuit per veram confessionem, licèt à Diaboli potestate liberabantur, tamen diù & post grauissimè molestati, & præcipuè nocturnis temporibus fuerunt. Et hoc in eorum pœnam Deus permisit. Signum autem quòd liberati erant, ex illo agnoscebatur, quia pecunia in bursis aut capsulis post confessionem deficie

ficiebat? super quæ plurima gesta deduci possent, sed breuitatis causa obmittuntur.

PARS TERTIA

AD OPVS IVDICIALE, tam in foro Ecclesiastico, quàm ciuili, contra Maleficos, ac omnes hæreticos pertinens, XXV. Quæstiones complectens.

IN QVIBVS REGVLA inchoandi processum Iudicij, continuatio & sententiandi modus luculentissimè demonstratur.

QVÆSTIO I.

Quis sit competens maleficarum Iudex.

Inquisitorum limitata inquisitio.

TRVM maleficæ & earum fautores, receptatores, & defensores, ita subiiciuntur iudicio Ecclesiastico diœcesanorum, & ciuili, quòd ab earum inquisitione valeant hæreticæ prauitatis inquisitores esse exonerati: & arguitur quòd sic. Nam *in cap. accusatus*, §. *sanè, lib. 6.* dicitur: Sane cùm negotium fidei, quod summè priuilegium existit, per occupationes alias non deceat impediri, pestis inquisitores hæreticæ à sede Apostolica deputati, de diuinationibus aut sortilegiis, nisi hæresim saperent, manifestè intromittere se non debent, nec punire talia exercentes, sed relinquere suis iudicibus puniendos.

Nec videtur obstare, quòd hæresis maleficarum hic non exprimitur: tum quia eisdem pœnis in foro conscientiæ puniuntur, *de consecr. dist.* 1. pro dilectione. Si Diuinatorum & maleficarum peccatum occultum sit, interponitur pœnitentia quadraginta dierum: Si notorium, Eucharistia denegatur, & quorum eadem pœna, etiam idem iudicium decernitur. Tum etiam, quia eadem vtrobique videtur esse culpa: sicut sortilegi iudicium sortiuntur: ita maleficæ nocumenta creaturarum à Dæmonibus expectant & exigunt, quòd à solo Deo quærédum est à creaturis illicitè requirentes: vnde vtrobique peccatum Idololatriæ.

Ad quem sensum *Esaiæ* 21. notatur. quòd rex Babylonis stetit in biuio, in capite duarum viarum, commiscens sagittas, interrogauit Idola.

Prætereà si dicatur, quòd cap. restringit Diuinatores & Sortilegos super crimen hæreseos, in quo subesse debent iudicio Inquisitorum, cùm dicit, nisi hæresim saperent manifestè, ita quòd ad minus Diuinatores & Sortilegi hæreticales sint eis subiecti. Contra, quia tunc essent dandi Diuinatores artificiales, de quibus nullibi in scripturis fit mentio.

Præterea si maleficæ sunt Inquisitorum iudicio subiectæ, hoc erit propter crimen hæreseos: sed quod facta maleficarum sine hæresi possunt fieri, probatur. Nam sicut cóculcare Christi corpus in luto, quod valdè horrendum esset peccatum, potest fieri sine errore in intellectu, & per consequens etiam sine hæresi: quia stat firmiter, aliquem credere ibi esse corpus, proijcere tamen in lutum, ad complacendum Dæmoni ex aliquo pacto, ideò vt optatum

tum finem, puta thesauri inuentionem, vel simile obtineret. Ita & facta maleficarum sine errore fidei, licet non absque grandi peccato fieri possunt. Vnde in illo casu vtique iudicium Inquisitorum subterfugiunt, & suis iudicibus relinquuntur.

Salomon fuit Apostata. Præterea sicut Salomon Diis suarum vxorum reuerentiam exhibuit propter complacentiam, nec tamen propterea Apostasiam perfidiæ incurrebat, quia mente fideli & vera fidem semper retinuit: ita & maleficæ propter reuerentiam quam exhibent Diabolo, propter pactum initum, mente fidem retinentes, non sunt propterea hæreticæ nuncupandæ.

Præterea si dicatur quòd omnes maleficæ fidem habent abnegare, vnde & hæreticæ iudicandæ. Contra, quia in casu quo etiam mente & corde abnegarent, adhuc non hæreticæ, sed apostatæ nuncuparentur. Et cum sit differentia inter Hæreticum & Apostatam, & Hæretici Inquisitorum iudicio subiiciantur, vtique maleficæ totum iudicium subterfugere habent.

Præterea 26. *quæst.* 5. dicitur: Episcopi eorúmque ministri, omnibus modis elaborare studeant, vt perniciosam & à Zoroastre inuentam Sortilegam & Magicam artem, ex parochiis suis penitus eradicare studeant, & si aliquem virum aut mulierem huius sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochiis suis eiiciant. Vnde cum cap. 348. in fine dicat suis iudicibus relinquant, & quia loquitur in plurali, tam de Ecclesiastico quàm Ciuili iure; ideò ad minus per c. allegatum subduntur Diœcesanorum iudicio.

Qua ratione Diœcesani punitionẽ maleficarũ ad laicum forũ possint relegare. Quòd si Diœcesani etiam seipsos exonerare vellent, provt Inquisitores præfatis iam tactis argumentis rationabiliter facere videntur, vellentque maleficarum punitionem ad temporales Iudices retorquere, his argumentis probabiliter hoc facere possent. *Habetur in cap. vt inquisitionis* §. prohibemus quoque districtius præfatis dominis temporalibus & rectoribus ipsorúmque officialibus, ne ipsi de hoc crimine, cùm sit merè Ecclesiasticum, quoquomodo cognoscant vel iudicent: & loquitur de crimine hæreseos: sequitur ergo, quod vbi crimen non est merè Ecclesiasticum, sicut est crimen in huiusmodi maleficis, qui propter damna temporalia, quæ ab eis inferuntur, à Ciuili & non ab Ecclesiastico, debent puniri.

Præterea, *C. de Iudæis, l. vlt. in fine* dicitur: Cernat præterea bona sua proscripta, & mox sanguinis pœnæ destinandus, quia fidem Christi expugnabat peruersa doctrina. Quòd si dicatur, quòd lex loquitur de Iudæis conuersis, & post redeuntibus ad ritum Iudæorum, instantia non valet: Imò argumentum amplius per hoc fortificatur, eò quòd cùm tales propter Apostasiam à fide, Iudex ciuilis habet punire; ergo etiam maleficas fidem abnegantes: Cùm abnegatio fidei in toto vel in parte sit fundamentum maleficarum. **Prætextu quæstionis hæresum nemo debet commotiones excitare.**

Præterea, licèt in salutatione dicatur, quòd pro eodem Apostasia & Hæresis sit capienda, adhuc tamen Ecclesiasticus Iudex non se habet de eis intromittere, sed ciuilis. Nam occasione quæstionis hæresum nullus debet populum commouere: Sed præses debet per se prouidere.

In Authent. *de man. princ. collat.* 3. §. *neque occasione*, vbi dicitur: Neque occasione religionum hæresúmque quæstionis permittas alicui prouinciam commouere, aut aliter quadam præceptione iniungi prouinciam cui præsides, sed ipse prouidebis competenti vtilitate fiscalibus, & quæ alia sunt perscrutari; & non permittere

 aliquid

aliquid fieri circa nostras præceptiones occasione religionum. Patet ex his, quòd de expugnante fidem nullus debet se intromittere, nisi præses.

Præterea si cognitio iudicum, & punitio talium maleficarum non spectaret totaliter ad ciuilem Iudicem, quomodo leges de his tribus se intromittere possent. Nam *C. de maleficis*, *l. nemo*, *l. culpa*, *l. nullus*, omnes illos, quos vulgus maleficos vocat, capitali pœnæ subiicit, *& l. militi*, bestiis obiicere decernit, qui magica arte vitæ innocentum insidiantur. Item quòd quæstionibus & tormentis ad interrogandum subiici debeāt: & quòd nullus fidelium sub pœna exilij, amissionéque omnium bonorum, cum eis participet: cum multis aliis pœnis annexis, quæ legenti illas leges occurrunt.

Iudicem ecclesiasticum & ciuilem coniūctim debere de maleficio iudicare.

E contrario verò & pro veritate, legum Doctores talium maleficarum punitionem in Ecclesiasticum Iudicem possunt retorquere, vt simul copulatiuè habeant cognoscere, & iudicare: Et hoc sic probatur. In crimine canonico præses cum metropolitano habet discernere, & non metropolitanus per se, sed adiuncto præside: patet in Authent. *de mand. princip.* §. Si verò canonicum sit quod quæritur, vna cum metropolitano prouinciæ hoc disponere & decernere prouidebis. Siue alij quidam dubitant gloss. id est, in fide, quo casu solus cognoscet: Siue alij quidam gloss. tunc Episcopus cum præside scilicet cognoscet, & causæ Deo dare amabilem, & decentem terminum, qui & decenter orthodoxam custodiat fidem, & indemnitatem procuret fiscalibus, & nostros subiectos seruet inuiolatos gl. id est, eos non corrumpat in fide.

Præterea princeps secularis licet puniat pœna sanguinis, non tamen per hoc iudicium Ecclesiæ excludit, cuius est cognoscere & definire. Imò necessariò præsupponit, vt patet *C. de summa Trinit. & fi. cath. l. 1. in fin.* & Extra *de hære. c. ad abolendam, & c. vergentis, & c. excommunicamus 1. & 2.* Imò eadem pœna est & secundum leges & secundum Canones: vt patet *C. de hæret. l. manichæos, & l. Arriani.* Vnde & ad eos pertinet, præcipuè insimul, & non diuisim talium punitio.

Praeterea sicut leges decernunt clericos à propriis iudicibus emendare, & non à temporalibus seu secularibus, & quòd crimen ecclesiasticum in eis censetur. Ita & maleficarum crimen, cùm sit partim ciuile & partim ecclesiasticum, propter damna temporalia & fidem quam violant: Ideò ad vtriusque partis iudices pertinet ad cognoscendum, iudicandum & puniendum.

Et fortificatur ratio *in Auth. vt cleric.* apud proprios iudices, §. *si verò, colla. 6.* vbi dicitur. Si verò Ecclesiasticum sit delictum, egens castigatione Ecclesiastica & mulcta, Deo amabilis Episcopus discernit, nihil communicantibus clarissimis prouinciæ iudicibus. Neque enim volumus talia negotia omnino scire ciuiles iudices: cùm oportet talia ecclesiasticè examinari & emendari animas delinquentium per Ecclesiasticam mulctam secundùm sacras & diuinas regulas, quas & nostræ sequi non dedignantur leges. Hæc ibi. Vnde & per oppositum crimen mixtum ab vtrisque est puniendum.

Responsio, cùm principalis intentio nostra in hoc opere sit, ab inquisitione maleficarum, quantum cum Deo fieri possit, nos inquisitores partium superioris Allemaniæ exonerare, suis iudicibus ad puniendum relinquendo, & hoc propter negotij arduitatem, dum tamen indemnitati fidei & saluti animarum non eo minus prouideretur, quare & præsens opus aggressi sumus: ipsis

ipsis iudicibus modos cognoscēdi, diffiniendi & sententiandi relinquendo.

Episcopi contra maleficas procedere possunt, exclusis Inquisitoribus.

Ideò ad ostendendum quòd Episcopi contra maleficas in multis procedere possint, etiam seclusis Inquisitoribus, licet ipsi Episcopi sine temporali & ciuili iudicio, vbi punitio transit in vindictam sanguinis, non ita procedere valeant. Expedit certas opiniones aliorum Inquisitorum in diuersis regnis Hispaniæ in medium deducere, & illos (salua eorum semper reuerentia, cum sub ordine vno Prædicatorum militamus, infringere, vt eò clarior in singulis habeatur intellectus.

Hispanicam inquisitionē sibi nimiū sumere.

Est itaque eorum opinio, quòd omnes malefici, Sortilegi, Diuinatores, Necromantici, & breuiter sub quocunque genere Diuinationum existant, & qui fidem sacram semel susceperunt, & professi sunt, iudicio Inquisitorum subiaceant, taliter vt in tribus quæ notantur in capitulo, multorum querela: in principio. *De hær.* in Clement. nec Inquisitor sine Episcopo, nec Episcopus sine Inquisitore procedere habeant. Licet in quinque aliis vnus sine altero procedere valeat, si cui placet capitulum legat & inueniet. Vnum autem è tribus est sententia diffinitiua ad quam vnus sine altero non debet procedere, & hoc vbi præfati Hæretici sunt habendi.

Auctoritas Episcoporum eneruatur per nimiā auctoritatem Inquisitorū

Addunt insuper blasphemos & quocunque modo Dæmones inuocantes, & excommunicatos, qui in excommunicatione stetissent per annum animo contumaci, in causa fidei, vel etiam in non causa fidei, sub certis casibus, & plura alia includunt, per quæ auctoritas Ordinariorum nimis eneruatur, & vobis Inquisitoribus ampliora onera imponuntur, minus securè coram tremendo iudice, qui vtique districtam à nobis super commisso officio exiget rationem. Et quia eorum opinio non infringitur, nisi eorum fundamentum sit annullatum. Ideò notandum quòd principale fundamentum per glossatores canonum, & præcipuè *super cap. accusatus, & §. Sanè*, & super verba hæresim sapiant, manifestè accipitur. Fundant insuper se super dicta Theologorum, Thom. Alberti, Bonauenturæ *in 2. sent. dist. 7.*

Et his specialiter aliqua expedit recitare. Nam vbi cap. dicit, vt in argumento primo deductum est, quòd inquisitores hæreticæ prauitatis, de sortilegiis, & diuinationibus se non debeant intromittere, nisi hæresim sapiant manifestè dicunt, quòd sortilegi vel diuinatores sunt duplices scilicet, artificiales & hæreticales. Et primi dicuntur meri diuinatores, quia videlicet merè ex arte agunt: De quibus etiam loquitur capitulum ex tenore, Extrà: de sortilegiis: vbi dicit, quòd Vdalricus presbyter cum quodam infami, hoc est, diuinatore, dicit gloss. ad secretum locum perrexit, non ea intentione vt Dæmonem inuocaret: quasi dicat: quia hoc fuisset, hæreticum, sed vt cum inspectione astrolabij furtum quoddam inueniret: quasi dicat quòd est mera diuinatio, vel sortilegium.

Sortilegi vel diuinatores sunt aut artificiales aut hæreticales.

Secundi verò Hæreticales dicuntur Diuinatores, qui in eorum arte Dæmonibus aliquem honorem latriæ vel duliæ impendunt, qui diuinando futura prædicere conantur, vel aliquid simile, quòd hæresim sapiat manifestè exercent, & tales iudicio inquisitorum, sicut & alij hæretici subiacent.

De Diuinatoribus hæreticalibus.

Et quòd hæc sit mens canonis, probant per canonistas, glossantes verbum saperent. Nam Ioannes Andreas super allegatum canonem accusatur, & verbum saperent, dicit, ita saperent, sicut est circa aras Idolorum nefarias preces emittere, sacrificia offerre, Dæmones consulere, eorúmque responsa suscipere

De pueris rebaptizantibus, vt respõsa eliciãt.

pere, vel associant sibi propter sortes exercendas hæreticos vel faciunt prædicta cum sanguine, vel cum corpore Christi, vel in sortibus, vt possint habere responsa, puerum rebaptizant, vel his similia.

Ad eundem sensum allegãt Archid. *super eodem cap.& §.Sanè*, & super eodem verbo saperent. Item allegant Ioannem Mo. Raymundum, Guillelmum de monte Laudu. Item probant per determinationem Ecclesiæ, ex Cõcilio Acquitensi, 26.*q*.5. Episcopi, vbi huiusmodi mulieres superstitiosæ infideles nominantur, cùm dicitur vtinam hæ solæ in sua perfidia periissent, & perfidia in Christiano dicitur hæresis vnde & Inquisitorum hęreticorum iudicio sunt subiecti.

Probatur insuper per Theologos, primò per sanctum Thomam, *in* 2.*sent. dist*. 7. vbi quærit, vtrum vti auxilio Dæmonis sit peccatum, vbi inter alia hæc verba dicit super illud *Esaiæ*. 8. Nunquid non populus à Deo suo requiret visionem? In omnibus; in quibus complementum operis ex virtute dæmonis expectatur, est Apostasia à fide, propter pactum initum cum dæmone, vel verbotenus, si inuocatio ininterfit, vel facto aliquo, etiamsi sacrificia desint.

Ad idem allegant Albertum in eodem suo scripto & distin. Item Petrus de Tarentasia, item Petrum de Bonauentura, nouiter canonizatum, qui tamen non Petrus nominatur, cùm fuerit verum nomen suum. Item Alexandrum de Ales, & Guidonem ordinis Carmelitarum, qui omnes dicunt, quòd dæmones inuocantes, sunt Apostatæ, & per consequens Hæretici, vnde Inquisitorum hæreticorum iudicio subiecti.

Bonauentura canonizatus.

Sed quòd præfati Inquisitores per hæc & per quæcunque ab eis allegata, non possint sufficienter probare, quin etiam præfati sortilegi, &c. iudicio ordinariorum, seu episcoporum, seclusis Inquisitoribus possint subiacere: & quòd Inquisitores à talium Diuinatorum, Necromanticorum, seu etiam maleficorum, se possint exonerare, non quòd illi Inquisitores malè faciant inquirendo super tales, vbi episcopi non inquirunt: in quo casu potius Inquisitores illi sunt commendandi, sic probatur. Inquisitores non habent se intromittere nisi super crimen hæreseos, & cùm hoc oportet, quòd illud crimen sit manifestum: Patet per frequenter allegatum canonem *accusatus*, & *in* §. *Sanè*.

Quo stante, tunc iterum arguitur, cùm quis aliqua committit, quæ absque vitio hæreseos committere potest, quantũcunque illa sint grauia & enormia, adhuc non est vt hæreticus iudicandus, licet sit puniendus. Ex quo sequitur, quòd vbi quis non est iudicandus vt hæreticus, sed vt malefactor puniendus, Inquisitor non se debet intromittere, sed debet talem iuxta tenorem canonis suis iudicibus ad puniendum relinquere.

Quo iterum stante, sequitur quòd omnia inducta per glossatores Canonistas & Theologos, vt Dæmones inuocare, eis sacrificare, &c. vt suprà tactum est, nisi ex vitio hæreseos processerint, Inquisitores se non debeant intromittere, sed suis iudicibus vt suprà relinquere. Quo iterum stante, cùm præfata sæpissimè sine vitio hæreseos fieri possint, in quo casu talia facientes non sunt vt hæretici habendi, aut condemnandi, subscriptis probatur auctoritatibus & rationibus.

Nam ad hoc quòd aliquis sit propriè hæreticus, quinque requiruntur. Primum est, vt sit error in ratione. Secundum est, quod error ille sit circa ea, quæ sunt fidei, vel contra verita-

quinque requiruntur, vt quis habeatur hęreticus.

tem

tem determinationis Ecclesiæ, in iis quæ pertinent ad fidem, vel bonos mores, & necessariò ad consequutionem vitæ æternæ. Tertium est, quòd error talis sit in illo qui Catholicam fidem professus est, aliàs enim esset Iudæus vel paganus, nō hæreticus. Quartum est, quòd talis error in eo, qui fidem suscepit sit taliter quòd aliquam veritatem de Christo confiteatur pertinentem ad diuinitatem, vel humanitatem, aliàs si in totum discederet, esset Apostata. Quintum est, vt talem errorem pertinaci voluntate & obstinata eligat, & sequatur: & quòd de hæresi & hæretico sic sumpto *cap. allegat.* accusatus, & verbum, saperent, intelligatur. (glossam tamen canonistarum non reprobando, sed saluando) sic probatur.

Duæ res faciunt hæreticū. Nam quòd primum requiratur, scilicet error in intellectu, hoc notum est omnibus per communē regulam. Duo requiruntur, vt quis dicatur hæreticus, vnum materiale, scilicet, error in ratione, alterum formale, scilicet, pertinacia in voluntate. Patet & per Aug. Hæreticus est, qui nouas & falsas opiniones aut gignit, aut sequitur. Ratio etiam adest, quia hæresis est species infidelitatis, & infidelitas est in intellectu subiectiuè sicut & fides sibi contraria & opposita habent fieri circa idem.

Qui credit illicita esse licita, est ex parte hæreticus. Quo stante, factum vel opus quodcunque sine errore non facit hæreticum, vt puta, si quis fornicatur aut mœchatur licet agat contra veritatem, quæ dicit: Non mœchaberis, ex hoc non est hæreticus, nisi credat vel opinetur fornicari, esse licitum. Et ratio est, quia quandocunque aliqua duo necessariò requiruntur ad constitutionem alicuius, deficiente altero illorum, impossibile est, illud esse. Quia dato opposito, quod sine illo possit esse, iam non necessariò requiritur ad constitutionem illius: sicut quia ad constitutionem domus necessariò requiritur fundamentum, paries, tectum, ideò altero deficiente, non habetur domus. Sic ergo, quia ad hæresim constituendam requiritur error in intellectu necessariò, nullum factum absolutè sine errore intellectus facit hæreticum.

Et propter hoc nos Inquisitores Germaniæ dicimus cum B. Antonino, *in 2. part. summæ suæ*, hanc materiam pertractantis, quod baptizare imagines, adorare Dæmones, eis thurificare, conculcare corpus Christi in luto, & omnia huiusmodi, quæ sunt valdè horrenda peccata, nisi sit error in intellectu, non faciunt hominem hæreticum. Et ideò si quis faceret ista, vt puta baptizaret imaginem, non malè sentiens de sacramento baptismi, nec de eius effectu, nec credens istum baptismum esse aliquid, nec habere effectum ex vi sua: sed fecit hoc propter aliquem finem facilius assequendum à Dæmone, qui quærit propter hoc complacere? ita quod aliquo pacto implicito, vel expresso illud agat vt Dæmon sibi vel alicui faciat quod petit secundum quod characteribus & figuris secundum artes magicas ab hominibus Dæmones pacto expresso vel tacito inuocantur, ad desideria eorum explenda: dummodò non petant à Dæmone quod sit supra facultatem eius, nec quantum ad potentiam, nec quantum ad cognitionem, sic scilicet, quod non malè sentiat de potestate, aut cognitione Dæmonis. Sicut essent illi, qui crederent quòd Dæmon possit necessitare liberum arbitrium hominis: vel illi qui crederent, quòd Dæmon omnino ex tali pacto, & in omnem euentum, quantumcunque à Deo non permissus posset facere quod petunt: vel qui crederent quod possit scire alteram partem futuri contingentis, vel effectum aliquem facere qui est proprius soli Deo: tales

A Dæmone aliquid supra eius facultatem petere est hæreticum.

tales enim non est dubium quòd haberent errorem in intellectu & male de potestate Dæmonis sentirent:& per consequens suppositis aliis conditionibus quæ requirũtur ad hæresim, essent hæretici,& ordinariorum simul & Inquisitorum iudicio subiecti.

Sed si ex causis prædictis facerent, non malè sentientes de baptismo, & aliis prædictis, prout communiter fit, eò quòd ipso facto malefici,& Nicromantici, cùm sciunt ipsum diabolum esse inimicum fidei, & aduersarium salutis, iam coguntur in eorum cordibus sentire magnam vim esse in fide, & quòd nulli falsitati subiacere potest, cui pater mendacij non præesse noscitur. Ideò licet talia facientes peccarent grauissime,non essent hæretici.Et ratio est, quia nõ malè sentiunt de sacramẽto,licet eo malè,& sacrilegè vtãtur. Vnde sunt magis sortilegi quam hæretici, & de numero illorum, de quibus *cap. alleg. cap. accusatus*, prætendit non subiacere iudicio Inquisitorum, cùm non manifestè sapiant hæresim, imò vix occultè & quasi nullo modo.

Et eodem modo de adorantibus Dæmonem, & sacrificantibus ei: quia si hoc faciunt credentes Diuinitatem esse in Dæmonibus, vel credentes quòd cultus latriæ sit ei exhibẽdus, vel quod omnino ex exhibitione talis cultus, assequantur quod requirunt à Diabolo, non obstante Dei prohibitione, seu etiam permissione, tales essent hæretici. Sed ista faciunt non ita sentientes de Dæmone, sed vt aliquo cum Dæmone facilius per ista exequantur ab ipso quod intendunt, tales non sunt hæretici ex natura rei, licet grauissimè peccent. Et quidem pro maiori declaratione sunt aliquæ obiectiones mouendæ. Nam obstare videtur, quod secundùm iura, Simoniacus non est hæreticus, vt 1. *q.* 1. quisquis per pecuniam:

Argumẽtum à cõparatione, Simoniacorum.

& tamen non habent errorem in intellectu. nam Simoniacus non est hæreticus propriè,sed largè, propter quãdam similitudinem. Quia ex quo vendit vel emit sacra, ita agit ac si æstimaret donum gratiæ pecunia posse possideri, secundùm Thomam. Sed non hoc æstimando sicut communiter accidit, non est hæreticus: quia hoc non credit: sed benè verum esset, si hoc crederet, scilicet,donum gratiæ posse pecunia possideri.

Adorans hæreticũ est hæreticus Ecclesia non iudicat nisi de apertis.

Item obstare videtur quod dicitur de hæreticis, quicunque *& alleg. cap. accusatus*, quòd adorans hæreticum,est hæreticus. Sed grauius peccat, qui adorat Dæmonẽ,quàm qui adorat hæreticum,ergo,&c. Item qui iudicandus est vt hæreticus, videtur esse hæreticus. Nam Ecclesia non potest iudicare nisi de iis quæ patent:occultorum enim cognitor est Deus & Iudex. *dist.* 33, erubescant. Sed ea quæ sunt in intellectu, non possunt patere nisi ex factis intrinsecis, visis vel probatis: ergo talis faciens talia, est iudicandus hæreticus.

Non est malitia in voluntate quin sit error in intellectu.

Prætereà, impossibile videtur quòd aliquis faciens talia, scilicet, conculcando corpus Christi & huiusmodi, licet malè sentiat de corpore Christi, probatur hoc,quia impossibile est malitiam esse in voluntate, quin sit error in intellectu. Cùm & secundùm Philosophum omnis malus est ignorans seu errans, cùm ergo talia facientes, habeant malitiam in voluntate, ergo habent errorem in intellectu.Respondetur ad ista, & primò super primum & tertium, quia coincidunt. Duplex est iudicium, scilicet Dei,qui videt interiora hominum, qui non possunt iudicare de interioribus, nisi per exteriora, vt argumentum fatetur tertium: Modò ille qui iudicatur vt hæreticus, iudicio Dei est verè hæreticus, ex natura rei. Deus enim nullum iudicat

hære-

hæreticum nisi habentem errorem fidei in intellectu. Sed ille qui iudicatur hæreticus iudicio hominum, nõ oportet quòd sit hæreticus ex natura rei, sed quòd fecerit tale factum, per quod apparet ipsum malè sentire de fide, & per consequens iuris præsumptione hæreticus reputatur.

De cognitione hæretici, aliter Canonistæ & aliter Theologi sentiunt.

Et si quæratur, an Ecclesia habeat statim iudicare tales, qui sic adorant dæmones, vel baptizãt imagines hæreticos? Responsiones nota Primò, quod ad discernẽdum istud magis pertinet ad Canonistas, quàm Theologos. Canonistæ dicent, iuris præsumptione, hæreticus reputatur, & vt hæreticus est puniendus. Theologus dicet primo iudicio sub correctione sedis Apostolicæ, non quantum est ex natura rei quicquid sit iuris præsumptione. Et ratio potest esse ista, quia quandocunque aliquis effectus dependere potest ex duplici causa, numquam ex natura rei, ex illo effectu potest iudicari præcisè altera causa.

Cum igitur iste effectus, qui est adorare Dæmonem, vel eius auxilium ad maleficandum postulare, imaginem baptizando, vel infantem viuum offerendo, vel occidendo, vel aliud huiusmodi, possunt procedere ex duplici causa, scilicet, vel credendo Dæmonem esse adorandum, & ipsi sacrificandum, & imagines capere sacramentales effectus: vel quia aliquo pacto facto cum Dæmone, facio vt faciliùs obtineam, quòd volo à Dæmone, in iis quæ non sunt supra facultatem suam, vt suprà tactum est, non debeo statim iudicare ex tali effectu præcisè alteram causam, scilicet, quòd hoc faciat, vt malè sentiens de fide. Vnde quando constat de huiusmodi effectu, vlterius inquirendum est de causa, & si ex errore & peruersitate fidei hoc fecerit, iudicandus est hæreticus & iudicio Inquisitorum cum ordinariis subiacebit. Sed si ex alia causa, iudicandus vt Sortilegus & vilissimus peccator.

Qui statuũt imagines capere sacramentales effectus sunt hæretici.

Alia responsio ad nostrum propositum quicquid sit ex omnibus dictis & allegatis, constat quòd omnes diuinatores & malefici, qui iudicantur hæretici iuris præsumptione, & non ex natura rei Ordinariorum iudicio, & non Inquisitorum subiacent. Nec præfati Inquisitores aliorum regnorum, per allegationes canonum & glossatorum se tueri possunt, eo quòd tales Dæmonibus sacrificantes & adorantes, iudicant hæreticos iuris præsumptione & non ex natura rei. Textus autem dicit, quòd debeant sapere hæresim manifestè, id est; sapere intrinsecè, & ex natura rei. Et sufficit nobis Inquisitoribus, de hæreticis ex natura rei infectis se intromittere, alios suis iudicibus relinquendo.

Duplices malefici, iuris præsumptione & ex natura rei.

Et quia dictum est, quòd inquirendum est de causa vtrum ex errore fidei hoc fecerit vel non: vtique hoc facile erit. Nam sicut habitus fidei cognoscitur per actum fidei, qui est credere & confiteri quæ sunt fidei: & habitus castitatis per castè viuere: ita Ecclesia potest iudicare aliquem hæreticum, inquirendo si habet actũ discernendi de aliquo articulo fidei. Sic etiã & malefica, quæ fidem in toto vel in parte abnegauit, vel corpus Christi vilissimè tractauit, homagium præstitit: vtrum huiusmodi ad complacendum Dæmoni tantum fecerit, imò si in toto abnegauit etiam corde, iam iudicabitur vt Apostata, & deficiet quarta conditio quæ habet cõcurrere ad hoc, vt quis propriè dicatur hæreticus.

Habitus cognoscitur ex actu.

Quòd si huic determinationi obijcitur bulla & commissio nobis ab Innocentio VIII. facta: vt maleficæ iudicio Inquisitorũm subiiciãtur. Respondetur: per illa non excluditur, quin & diœcesani etiam vsque ad sententiam

Bulla Innocentij VIII. Inquisitoribus data.

diffinitiuam contra eos procedere possint per illa antiqua iura vt dictum est. Cum hæc bulla potius in partem sollicitudinis nobis Inquisitoribus tradita sit, quam & opere quantum possumus cum Dei adiutorio exhibemus.

Vnde & primum argumentum non suffragatur Inquisitoribus illis, sed potius contrarium concludit, cùm tales Simoniaci tantummodo iuris præsumptione censeantur hæretici, de quibus ordinarij per se iudicare possunt, irrequisitis Inquisitoribus: Imò néc Inquisitores de Simoniacis variis se intromittere habent, & pari ratione de aliis, qui tantum iuris præsumptione hæretici iudicantur. Nam contra Episcopos schismaticos procedere non possunt, & Prælatos alios superiores, vt patet in capitulo inquisitionis, *de hæret. lib. 6.* vbi sic dicitur: Inquisitores hæreticæ prauitatis ab Apostolica sede seu aliis quibuslibet deputatis, de huiusmodi crimine inquirere contra eos vt nequeunt, aut eius prætextu procedere contra eos: nisi in literis commissionis sedis Apostolicæ quòd hoc possint, contineatur expresè.

Inquisitores debēt schismaticos prælatos iudicare, non punire.

Si tamen Inquisitores ipsi Episcopos vel alios superiores prælatos sciuerint, vel inuenerint, circa crimen hæreseos commisisse, aut eos de huiusmodi diffamatos existere, vel suspectos, id tenebuntur sedi Apostolicæ nunciare.

Ad secundum similiter patet, ex præhabitis responsio. Nam adorans hæreticum, est tunc hæreticus, si adoret ipsum credens esse adorandum, seu honorandum propter suam doctrinam & opinionem. Si autem honorat ipsum propter aliquod temporale, sine aliquo errore fidei in intellectu, non est propriè hæreticus, sed iuris fictione, vel præsumptione seu similitudinariè: quia agit ac si malè sentiret de fide, sicut ille quem adorat: vnde nec Inquisitorum iudicio subiacebit.

Ad tertium patet ex præmissis, quia licet iudicetur ab Ecclesia, vt hæreticus, propter facta extrinseca, visa & probata, non tamen sequitur, quòd semper sit hæreticus ex natura rei, sed iuris præsumptione sic reputatur. Vnde & in illo casu Inquisitorum iudicium subterfugit, quia non sapit hæresim manifestè.

Ad quartum, dicendum quòd falsum præsupponit, quia non est possibile, quòd aliquis conculcet corpus Christi absque hoc quòd malè sentiat, vel peruersitatem fidei habeat de corpore Christi: quia potest hoc facere sciens se peccare, & credens firmiter ibi esse corpus Christi. Facit tamen hoc vt placeat Dæmoni, & facilius obtineat quod vult ab eo. Et licet omnis malus erret, non tamen errore intellectus, qui est hæresis, seu errans male sentiens de his quæ sunt fidei, sed de his quæ sunt virtutis alicuius, cuius contrarium in vitiis operatur. Et tantùm de primo principali quoad hæresim propriè sumptam requiritur, & secundum quòd iudicio inquisitorum debet hæreticus propriè subiacere.

Nec obstat si dicatur, tamen etiam contra diffamatos aut suspectos leuiter, vehementer, aut violenter de hæresi, & qui non videntur sapere hæresim manifestè Inquisitor potest procedere. Respondetur: inquirere potest & procedere super tales, in quantum sunt suspecti, aut diffamati de hæresi propriè dicta, de qua etiam nunc loquimur (vt sæpè tactum est) quæ habet errorem in intellectu, & alia quatuor sequentia annexa: quorum secundum est, vt talis error sit circa ea quæ sunt fidei, vel contra veritatem determinationis Ecclesiæ, in his quæ pertinent ad fidem & bonos mores & necessaria ad consecutionem vitæ æternæ. Si enim error sit de his quæ non

non pertinent ad fidem, puta quod credat quis ſolem non maiorem terra, & huiuſmodi, non eſt perículoſus error. Error autem contra ſacram Scripturam, contra articulos fidei, contra determinationem Eccleſiæ, vt *ſuprà* tactum eſt, eſt hæreſis, *art.* 24.*q.*1. hæc eſt fides.

Item, quia determinatio dubiorum circa fidem, pertinet principaliter ad Eccleſiam & præcipuè ad pontificem ſummum Chriſti Vicarium, ac Petri ſucceſſorem vt expreſsè dicitur 24. *q.* 1. *quotiens.* & contra determinationem Eccleſiæ, nullus Doctor vel Sanctus ſuam ſententiam defendit, vt dicit Th. 2.2. Nec Hieronymus, nec Auguſtinus, nec alius. Sicut ergo aſſerens pertinaciter contra fidem, eſt hæreticus, ita & contra determinationem Eccleſiæ, in his quæ pertinent ad fidem, & neceſſaria ſunt ad ſalutem, pertinaciter aſſerens eſt hæreticus, ipſa enim Eccleſia nunquam erraſſe in fide probatur, vt dicit 24.*q.*1. à recta, & aliis *cap.* Signanter autem dicitur: quia aſſerens contra determinationem Eccleſiæ non ſimpliciter, ſed in his duntaxat quæ pertinent ad fidem & ſalutem, eſt hæreticus.

Contra Eccleſiæ determinationem nullus Doctor vel Sanctus ſuam defendit ſententiam.

Nam in aliis contrarium ſentiens, non eſt hæreticus ſicut quòd ius non poteſt ſeparari ab vſu, in rebus vſu conſumptibilibus, quod declarauit & determinauit *Ioan.* 22. *in Extra. ad conditorem*: vbi dicit: contradicentes huic ſententiæ eſſe contumaces & rebelles Eccleſiæ, non hæreticos.

Tertium, quod requiritur, eſt, quòd error ſit in illo, qui Catholicam veritatem eſt profeſſus. Si quis enim nunquam eſſet profeſſus fidem Chriſtianam, non eſſet propriè hæreticus, ſed ſimpliciter infidelis, vt Iudæus & Gentilis, qui foris ſunt. Vnde Auguſtinus *de ciuitate Dei*, videns Diabolus genus humanum à cultura Idolorum & Dæmonum liberari, hæreticos mouit, qui ſub vocabulo Chriſtiano doctrinæ reſiſterent Chriſtianæ. Oportet ergo quòd error ſit in illo, qui in baptiſmo ſuſcepit fidem Chriſtianam ad hoc vt ſit hæreticus.

Chriſtiani ſolum poſſunt fieri hæretici.

Quartum quod requiritur, eſt, quòd talis error ſit in eo; qui fidem ſuſcepit taliter, quòd aliquam veritatem de Chriſto confiteatur pertinentem ad diuinitatem vel humanitatem. Si enim nullam veritatem penitus confiteretur, magis propriè Apoſtata quàm hæreticus cenſeretur, ſic Iulianus Apoſtata. Et diſtinguitur vnum ab altero, licet aliquando vnum ſumatur pro alio. Sub hac conditione reperiuntur certi, qui interdum egeſtate & moleſtiis variis afflicti, corpus & animam tradunt Diabolo, & fidem abnegant, dummodò in eorum neceſſitatibus & ad poſſidendum diuitias & honores Diabolus eis aſſiſtat.

Nouimus certos nos Inquiſitores, & poſt aliquos pœnitentes, qui vtique abſque errore fidei in intellectu, quia tantummodò propter commoda temporalia talia commiſerunt, vnde nec hæretici propriè, nec iterum Apoſtatæ ex corde, vt Iulianus, licet magis Apoſtatæ cenſentur.

Inquiſitores tradentes ſe Diabolo.

Ex corde verò Apoſtatæ, ſi nolunt reſilire, vt hæretici impœnitentes, tradentur curiæ ſeculari. Si autem velint, recipiuntur, provt hæretici pœnitentes, Iuxta *cap. ad abolendam*, §. *præſenti: de hæretic. lib.* 6. Concordat Raymundus, *tit. de Apoſtolica, cap. reuertentes*, vbi dicit. Quòd reuertentes ab Apoſtaſiæ perfidia cum fuerint hæretici, tanquam reuertentes ab hæreſi ſunt recipiendi. Et hic ſumitur vnum pro alio vt prius tactum eſt, & ſubdit: Illi verò qui metu mortis fidem abnegant (hoc tu accipe, qui propter commodum temporale Diabolo fidem abnegant, & erroribus non credunt,) licet iure hæretici non

non ſint: nota hic quòd non ſunt propriè hæretici:ſubdit:poſtquam non habent in mente errorem iudicio Eccleſiæ quæ habent per exteriora de interioribus iudicare,hæretici habēdi ſunt,nota hoc iuris fictione, & ſi reuertatur vt pœnitentes hæretici recipiendi ſunt. Non enim metus mortis, eſt metus cadens in conſtantem virum ad fidem Chriſti abnegandam. Sic & tu accipe propter commoda temporalia. Vnde cōcludit, ſanctius eſt mori quàm abnegare vel veſci idololatricis,vt dicit Auguſtinus & recitatur 22.*quæſt*.4.

Sanctius moritur, quam veſcatur idololatricis.

Simile iudicium de maleficis fidem abnegantibus eſſet,vt vbi reſilire vellēt, reciperentur vt pœnitentes,abſque hoc quòd curiæ ſeculari relinquerentur. Omnibus tamen modis ad gremium Eccleſiæ recipiuntur,vbi petunt,& curiæ ſeculari,ſi nolunt reuerti,relinquuntur: & hoc propter damna temporalia illata: provt in modis ſententiandi patebit. Et omnia præfatus ordinarius exequitur, ita quòd etiam Inquiſitor ſuas vices illi committere poteſt, in hoc duntaxat caſu Apoſtaſiæ, ſecus eſt in aliis caſibus ſortilegorum.

Quantum quod requiritur ad hoc vt quis propriè ſit hæreticus, eſt,vt talem errorem firmata voluntate & obſtinata eligat, & pertinaciter ſequatur opiniones.Vnde ſecundum Hieron.hereſis ab electione eſt dicta. Et ideò ſecundum Auguſtinum: non qui falſas opiniones gignit vel ſequitur,ſed qui pertinaciter defendit, hæreticus eſt cēſendus.Vnde ſi quis non pertinaci malitia ſentiret aliquid contra fidem,ſed ignorantia;paratus corrigi, ſi quid ſentit falſum, & oſtendetur ipſi eſſe contra fidem vel ſacram Scripturam vel determinationem Eccleſiæ, 24.*q*.3. dixit Apoſtolus. Et ideò ipſe Aug. dicebat. Errare potero, hæreticus non ero. Quia ſcilicet paratus corrigi, cum ſibi fuerit oſtenſus error. Et conſtat quòd quotidie inter Doctores circa diuina ſunt variæ opiniones, & aliquando contradictoriæ, ita quòd neceſſe eſt alteram eſſe falſam,& tamen nulla earum reputatur falſa,donec per Eccleſiam fuerit determinata: articulo 24.*q*.3.qui in Eccleſia.

Errare S. Auguſtinus poterat,attamē Hæreticus non erat.

Ex quibus omnibus concluditur,quod probare maleficos ſubiacere iudicio Inquiſitorum,vel etiam alios,quocunque modo dæmones inuocantes, per dicta Canoniſtarum ſuper allegatum verbum ſaperent manifeſtè: *in c. accuſatus* comprehenſum, non ſufficienter probatur, cùm tales ab eis hæretici iudicantur quadam iuris fictione: Nec etiam per dicta Theologorum, cùm & ipſi tales nominant Apoſtatas verbo vel opere, non autem corde & mente,de quo errore verbum ſaperent prætendit.

Et licet iudicantur vt hæretici, non tamen propter hoc ſequitur,quòd Epiſcopus ſiue Inquiſitor non poſſit ſententia diffinitiua contra eos procedere, aut carceri ad pœnam deputare,aut tormentis exponere.Imò in caſu quo hæc deciſio non videatur ſufficere ad hoc,vt nos Inquiſitores ſimus à maleficarum Inquiſitione exonerati,nolumus tamen hoc via iuris exigere,cùm vires noſtras in his duntaxat ſuper ſententiam ferendam ipſis diœceſanis committere poſſumus.

Hoc enim habetur *in c. multorum, in prin.de hær.in Clem.*Vbi ſic dicitur.Multorum querela & inſtà vt negotium Inquiſitionis huiuſmodi proſperetur felicius,quo deinceps eiuſdem labis indago ſolertius,diligentius,& cautius peragatur,ipſum tum per diœceſanos Epiſcopos,quàm per Inquiſitores à ſede Apoſtolica deputatos,omni carnali odio,vel timore aut alicuius commodi temporalis affectione ſemotis,decernimus exerceri,ſic quòd quilibet de prædictis ſine alio citare,& arreſtare,ſeu capere,ac tutæ cuſtodiæ mancipare, ponendo in compedibus & manicis ferreis, ſi ei viſum

Explicatio cap. Multorū. Clem. de Hæreticis.

visum fuerit. Super quibus faciendum ipsius conscientiam oneramus, nec non inquirere contra illos, de quibus pro huiusmodi negotio, secundum Deum & iustitiam viderit expedire, dum tamen tradere carceri, qui potius ad pœnam quàm ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Diœcesano, aut eius vel Episcopali sede vacante capituli super hoc delegato, si sui ad inuicem copiam habere valeant infra octo dierum spatium, postquam inuicem se inquisiuerunt, non valebit, & si secus præsumptum fuerit, nullum sit & irritum ipso iure.

Pòst sequitur ad nostrum propositũ. Verùm si hoc Episcopus, vel eius seu capituli sede vacante delegato cum Inquisitore, aut Inquisitor cum altero eorundem, propter præmissa nequeant aut noluerint personaliter conuenire, potest Episcopus, vel eius seu capituli sede vacante, delegatus Inquisitori, & Inquisitor Episcopo vel eius delegato, seu sede vacante, illi qui ad hoc fuerit per capitulum deputatus, super illis committere vices suas, vel suum significare per literas consilium & consensum.

Ex quo patet, quòd licet in quinque casibus, vnus sine altero, in tribus verò minimè procedere possit, quia tamen vnus alteri vices suas committere potest, præsertim quoad sententiam ferendam, ideò & nos hoc per præsentes facere decreuimus aliis Inquisitoribus in suis limitibus remanentibus.

Maleficæ committãtur Episcopis puniendæ.

Ad argumenta ergo respondendo patet ex præmissis, ad sex prima argumẽta pro Inquisitoribus militãtia decisio est quòd eorũ inquisitioni malefici & Sortilegi non videntur subiici. Ad alia autem argumenta pro Diœcesanis, in casu, quo & ipsi à maleficarum inquisitione se exonerare vellent, & ciuili iudicio relinquere, patet quòd non possint hoc eadem facilitate quo Inquisitores facere: Quia in crimine hæreseos iuxta *c. ad abolendam, & c. vergentis, & c. excommunicamus vtrumque*. Extra *de hær.* Iudicis ecclesiastici est cognoscere & iudicare, & iudicis secularis exequi & punire, vbi sententia transit in vindictam sanguinis, secus vbi ad alias pœnas pœnitentiales.

Crimen maleficarum est partim Ecclesiasticum, partim ciuile.

Videtur etiam quòd in hæresi maleficarum, licet non in aliis hæresibus, etiam ipsi Diœcesani suas vices ad cognoscendum & iudicandum in foro ciuili committere valeãt tum, vt in argumentis tangitur, quòd hoc crimen maleficarum non est merè Ecclesiasticum, imò potius ciuile, propter damna, quæ inferuntur temporalia, tum etiam, quia leges speciales in punitionem maleficarum, quoad omnem viam punitionis editæ cernuntur.

Videtur denique, quòd hæc via plurimùm in exterminium maleficarũ deseruiret, & in maximum iuuamen ordinarium coram tremendo iudice, super districtum examen quod exigetur, cùm teste scriptura iudicium durissimum iis qui præsunt immineat. Et secundum hanc differentiam procedemus, videlicet quòd iudex secularis cognoscere & iudicare potest, vsque ad sententiam diffinitiuam ad pœnitentiam, quam ab ordinariis recipiet, secus super sanguineum, quàm per se ferre potest.

Summarium tractandorum.

VT ergo iudices tam in foro Ecclesiastico, quàm ciuili modos cognoscendi, iudicandi, & sententiandi, semper in promptu habere valeant, consequenter circa tria principaliter procedendum erit. Primò quis modus inchoandi processum fidei. Secundò, quis modus continuandi. Tertiò, quis modus terminandi & sententiandi in hac materia maleficarum.

Circa primum ſunt quinque difficultates. Primò, quis inter tres modos procedendi, qui in iure tanguntur, ſit magis competens. Secundò, de numero teſtium. Tertiò, an poſſint compelli ad iurandum. Quartò, de conditione teſtium. Quintò, an inimici capitales ad teſtificandum admittantur.

Secunda pars continet quæſtiones vndecim. Prima qualiter teſtes ſint examinandi, & quòd ſemper quinque perſonæ debeant eſſe præſentes. Item qualiter maleficæ ſint interrogandæ generaliter & particulariter, & erit ſexta in ordine libri: quia numerus mutatur eò vt lector facilius reperiat materiam optatam. Secunda varia dubia declarat ſuper reſponſiones negatiuas, & quando ſit incarceranda, & quando pro manifeſtè deprehenſa in hæreſi maleficarum. Tertia de modo capiendi maleficas. Quarta de duobus, quæ poſt captionem facienda ſunt iudici, & an deponentium nomina ſint ei manifeſtanda, & defenſiones cum deputatione aduocati ſint concedendæ. Sexta, quid faciet aduocatus, cùm ipſi teſtium nomina non publicantur, & vbi inimicitiam capitalem allegat coram iudice. Septima, qualiter iudex inimicitiam capitalem inueſtigare habeat. Octaua, de his quæ iudex habet aduertere, antequam delatam tormentis exponat. Nona, de modo ſententiandi ad quæſtiones & tormenta. Decima, ſuper tormenta continuanda, & qualiter ſint tormentandæ, & de cautelis & ſignis contra maleficium taciturnitatis. Vndecima, ſuper finales interrogationes & cautelas à iudice obſeruandas.

Tertia pars continet primò quæſtiones tres, quas iudex debet aduertere, & ex quibus omnis ſententia diffinitiua debet procedere. Prima, an ſuper examen candentis ferri poſſit ſententiari. Secunda, de modo, quo omnis ſententia eſt ferenda. Tertia, ex quibus ſuſpicionibus poſſit iudicari, & qualiter ſuper vnamquamque ſuſpicionem debeat ſententiare. Demum ſuper vltimam partem de viginti modis ſententiandi, quarum tredecim ſunt communes ſuper omnem hæreſim, reliqui ſpecialiter ſuper hæreſim maleficarum. Aſt quia locis ſuis patebunt, cauſa breuitatis hîc non aſſignantur.

Quæſtio prima ſuper modum inchoandi proceſſum.

QVæritur ergo primò, quis ſit modus competens ad inchoandum proceſſum fidei contra maleficas? Reſpondetur: Cùm inter tres modos qui tanguntur. Extrà *de accuſat. de nuncupat. & inquiſition.* Et primus eſt, quando aliquis accuſat aliquem de crimine hæreſeos, vel fautoria corã iudice, offerẽdo illud ſe probaturum, & inſcribit ſe ad pœnam talionis, niſi probet. Secundus modus, quando aliquis denunciat aliquẽ, ita tamen quod non offert ſe probaturum, nec vult facere partem, ſed dicit quod denunciet zelo fidei, vel ratione ſententiæ excommunicationis latæ per ordinarium vel eius vicarium: aut ratione pœnæ temporalis, quam ſecularis iudex fert contra non denunciantes. **De accuſatoribus & delatoribus maleficarum**

Tertius modus per inquiſitionem, hoc eſt, quando non eſt aliquis accuſator vel denunciator, ſed fama laborat in aliqua ciuitate vel loco quòd ſint maleficæ: & tunc iudex habet, non ad inſtantiam partis, ſed etiam ex officio procedere.

Ideo aduertendum, quòd primum modum procedendi iudex non libenter admittat: tum quia non eſt in cauſa fidei vſitatus, nec etiam in cauſa maleficarum, quæ ſua maleficia occultè exercent: tum etiam, quia eſt accuſanti multùm periculoſus, propter pœnam talionis, qua plecteretur vbi in **Sub pœna talionis accuſare non tãtum habetur.**

proba

probatione deficeret: tum etiam, quia est multum litigiosus.

Citationis in causa maleficiorum forma tam Ecclesiasticorum quàm secularium iudicum.

Incipiat processum per citationem generalem, affigendo illam ad valuas Ecclesiæ Parochialis vel prætorij, per modum qui sequitur: Cum nos Vicarius talis ordinarij, aut iudex talis dominij totis nostris affectibus inhiantes, ac ex omnibus nostris præcordiis affectantes populum Christianum nobis commissum in vnitate, & serenitate Catholicæ fidei confoueri, ac ab omni peste prauitatis hæreticæ visceraliter elongari. Idcirco nos iudex præfatus, cui ex iuncto officio hæc incumbunt, ad gloriam & honorem recolendi nominis Iesu Christi, & ad exaltationem sanctæ fidei orthodoxæ, atque ad depressionem hæreticæ prauitatis, præcipuè in maleficis vniuersis, & singulis cuiuscumque conditionis, vel status. Hîc nota, si ecclesiasticus iudex inquirit, addat, ordinis, religionis, aut dignitatis existant, qui sunt infra terminos huius ciuitatis, aut circa illam, aut oppidi ad duo milliaria, ad quorum notitiam peruenerũt hæc mandata. Ecclesiasticus iudex adiungat, Auctoritate, qua fungimur in hac parte, in virtute sanctæ obedientiæ ac sub pœna excõmunicationis præcipimus & mandamus, ac mandando requirimus, & monemus quatenus infra duodecim dies proximè computandos. Hic secularis iudex modo mandabit, & pœnis eius consuetis: quorum primos quatuor primo, & reliquos quatuor primis quatuor immediatos pro secundo, & vltimos quatuor pro tertio termino peremptis; ac trina monitione canonica assignamus, nobis reuelent, si quis scit, vidit, vel audiuit aliquam esse personam hæreticam & maleficam, diffamatam, vel suspectam, & in speciali talia practicantem, quæ in nocumentum hominum, iumentorum, aut terræ frugum, & damnum Reipublicæ cedere valeant. Quòd si nostris antefactis monitis & mandatis non paruerit, cum effectu præmissa infra taxatum terminum non reuelando, sciat se, Iudex Ecclesiasticus addat, excommunicationis mucrone percussum. Secularis iudex addat pœnas temporales. Quam excommunicationis sententiam in omnes & singulos taliter, vt prædicitur, contumaces præfata nostra monitione canonica præeunte, & eorum obedientia requirentes, nunc vt ex tunc, & tunc vt ex nunc ferimus in his scriptis; absolutionem harum sententiarum nobis tantummodò reseruando. Concludit iudex secularis modo suo. Datum, &c.

Cauendũ in citatione delatori.

Nota insuper super secundum modum, quod cùm, vt dictum est, secundus modus procedendi, & processum fidei incipiendi sit per modum denuntiationis, vbi denuntians non offert se probaturum, nec vult facere partem, sed dicit quòd denunciat ratione sententiæ excommunicationis latæ, vel zelo fidei, & propter bonum Reipublicæ, ideò secularis iudex hoc debet in sua citatione generali, aut præmissa monitione specificare, quod nemo æstimet se pœnalem fieri, etiamsi in probatione defecerit: quia offert se non vt accusans, sed vt denuncians.

Qomodo iudici procedẽdum in delatióne criminis maleficij.

Et tunc, quia plures comparebunt ad denunciandum iudici, notare debet iudex vt procedat modo qui sequitur. Primò habeat Notarium & duas honestas personas, siue sint clerici, siue laici, vel si Notarius non posset haberi, tunc loco Notarij sint duo viri idonei. Hoc enim tangitur *in cap. vt officium, §. verum, lib. 6.* vbi dicitur: Verùm quia in causa grauis criminis, cũ multa oportet cautela procedi, vt in reos sine vllo proferatur errore durè ac dignè seueritas vltionis volumus & mãdamus vt in examinatione testium, quos recipi super hoc crimine prædicto.

cto, ipsúmque contingentibus oportuerit : adhibeatis duas religiosas & discretas personas. Hinc *Archid. in gl.* Possunt intelligi personæ honestæ, siue sint clerici, siue laici.

Sequitur, in quarum præsentia per publicam, si commodè habere potestis, personam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorum depositiones testium describantur. Nota ergo, quòd his personis adhibitis mandet denuncianti Iudex, quòd det in scriptis, vel saltem dicat verbo. Et tunc Notarius seu Iudex incipiat processum per modum qui sequitur.

Delator potest in scriptis deferre maleficā.

IN NOMINE DOMINI AMEN.

ANNO à natiuitate Domini, &c. Tali die talis mensis, in præsentia mei Notarij, & testium infra scriptorum, talis de tali loco, & talis Dioecesesos, vt suprà, comparuit personaliter in tali loco coram honorabili iudice, & obtulit eidem schedulam tenoris sequentis : inferatur tota. Si autem non per schedulam, sed verbo, ponatur sic. Comparuit, &c. & denunciauit eidem, quòd talis de tali loco, Dioecesesos talis asseruit & dixit, quòd sciret hoc, vel quòd fecerit talia nocumenta sibi vel aliis personis.

Iuramentum delatoris siue denunciantis. Interrogatoria delatoribus proponenda.

Quo facto incontinenti faciet iurare ipsum, denunciantem modo consueto, vel ad quatuor Dei Euãgelia vel super crucem, erectis digitis tribus, & duobus depressis, in Testimonium sanctæ Trinitatis & damnationem animæ & corporis, de dicenda veritate super denunciatis: & præstito iuramento, interrogabit eum, vnde sciat esse vera quæ denunciauit, & si vidit, vel audiuit. Si dicat se vidisse aliqua, vt puta, quia ibi repertus tali hora tempestatis, vel quia tetigit iumentum, vel quia intrauit stabulum. Interrogabit iudex vbi eum vidit, & quando, & quoties, & per quem modum, & qui erant præsentes. Si dicat, quòd non vidit, sed quòd audiuit: interrogabit eum à quibus audiuit, & vbi, & quando, & quoties, & quibus præsentibus audiuit, formando articulos de quolibet prædictorum singulariter & diuisim : & Notarius seu scriptor ponat totum in actu seu in processu immediatè post prædictam denunciationem, continuando sic.

Qua quidem denunciatione, vt præmittitur, facta, ipse Inquisitor incontinenti fecit iurare ad quatuor Dei Euangelia: &c. vt suprà, ipsum denunciantem de dicenda veritate super denunciatis, & interrogauit eundem, vnde & quomodo ea quæ denunciauerat, nouerat, vel suspicionem habeat esse vera. Respondit, quia vidit, vel audiuit : Interrogauit, vbi vidit, vel vbi audiuit : & dixit : quòd tali die, tali mense, tali anno in tali loco. Interrogauit, quoties vidit, vel audiuit, &c. & formentur articuli, vt dictum est, & totum ponatur in processu, & specialiter interrogetur, qui sciant cum eo in tali causa, & qui possint scire.

Quibus omnibus peractis, vltimò interrogabitur, an denunciet mala voluntate, odio, vel rancore, vel omittat aliquid fauore & amore, vel alias denunciet rogatus, vel subordinatus.

Et postremò iniungetur ei, virtute iuramenti præstiti, tenere secretum quicquid ibi dixit, vel per iudicem sibi dictum fuit, & ponetur totum in processu & in actis. Et in omnibus expletis, ponatur, paulò infrà. Acta sunt hæc in tali loco, tali die, tali mense, & tali anno, in præsentia mei Notarij, vel scriptoris, adiuncto mihi tali in vigorem officij tabellionatus, & talium testium ad hoc vocatorum & rogatorum.

Tertius modus processum incipiendi, qui

De modo procedendi, cùm fama de aliqua spargitur quòd sit Malefica.

di, qui etiam est communis & vsitatus modus, & cum hoc secretus esset, vbi nullus accusator vel denunciator se offerret, sed fama laboraret in aliqua ciuitate, vel loco, de aliqua malefica, & etiam tali, & propter famam iudex absque citatione generali, de qua suprà, seu monitione ex officio procedere vellet, eò quod talis clamor frequens perueniret ad aures eius, tunc iterum inchoare potest processum, in præsentia personarum, vt suprà.

IN NOMINE DOMINI, AMEN.

ANNO à natiuitate Domini, tali die, mense tali, seu mensibus talibus, ad aures talis officialis aut iudicis talis loci peruenit, pluries fama publica referente, ac clamosa insinuatione producente, quòd talis de tali loco dixit vel fecit talia ad maleficia pertinentia, contra fidem ac communem vtilitatem Reipublicæ, & ponatur totum, prout fama laborat. Et paulò infrà. Acta sunt hæc die tali mensis talis, de anno tali, in præsentia testium talium vocatorum, rogatorum, & mei Notarij tali auctoritate seu scriptoris vigore tali. Sed tanquam secunda pars inchoetur, videlicet qualiter huiusmodi processus sit continuandus: præmittenda sunt aliqua super testes examinandos, quot in numero esse debeant, & cuius conditionis.

QVÆSTIO II.

De numero testium.

Testes singulares qui.

QVia dictum est in secundo modo de dictis testium, qualiter inscribi debeant, scire numerum & conditionem illorum opus est. Quæritur vtrum Iudex duorum testium legitimorum, non singularium, possit licitè aliquam de hæresi maleficarum condemnare: vel an plures, quàm duo necessariò requirantur. Et dicuntur testes singulares, quando in dictis sunt partiales, concordant tamen in substantia seu effectu rei, vt si diceret vnus, maleficiauit mihi vaccam, & alter diceret, puerum, concordarent in maleficio.

Hic autem quæritur, vbi testes non sunt partiales, sed omninò concordant? Et respondetur, quòd quamuis videatur sufficere duo testes de iuris rigore. Quia regula est, quòd in ore duorum vel trium stat omne verbum: tamen de iuris æquitate non videntur in hoc crimine duo sufficere, propter criminis immanitatem. In criminibus enim probationes debent esse luce clariores, *ff. de probat. l. si autem.* Et hæresis præcipuè talis inter maiora crimina enumeratur.

Leui argumento quis hæreticum se facit.

Et si dicatur, quòd in hoc crimine sufficiunt leuiores probationes, quia leui argumento quis detegitur, *Cod. de hæret. lib. 2.* Leui argumento recedendo à iudicio Catholicæ religionis & tramite, hæreticum se facit. Respondetur: verum est ad præsumendum, non autem ad condemnandum, tum propter iuris ordinis in hoc crimine detruncationem. In hoc enim ordo iudiciarius in fauorem fidei detruncatur: quia nec delatus videt testes iurare, nec etiam ipsi publicantur, vt possit eis graue periculum imminere, vt *in c. statuta. de hæret. lib. 6.* propter quòd delatus non posset diuinare. Sed tenetur ipse Iudex per se & ex officio de testium inimicitia perquirere, quia excluduntur, vt infrà patebit. Et etiamsi deposuerint confusè de causa conscientiæ, eos iterum interrogare, quòd potest facere, *Extra. de test. per tuas & ff. de quæstionibus repet.* Nam quantò magis via defendendi delatio subtrahitur, tantò magis incumbit Iudici sollicitudo diligentius inquirendi.

Vbi ergo inuenirentur duo teſtes concordantes & legitimi contra quenquam, nec ex hôc vellem eum de tanto crimine condemnare, ſed purgationem, ſi eſſet diffamatus indicere, vel propter vehementem ſuſpicionem quæ oritur ex dictis duorum teſtium facere eum abiurare vel quæſtionare,ſeu ſententiam differre. Non enim videtur tutum ad vocem duorum teſtium hominem bonæ famæ de tanto crimine condemnare, ſecus ſi fuerit malæ. De hoc Archid. plenius *in c. vt officium. §. verum, in prin. de hær. lib. 6. ſuper verbo teſt. & in c. fidei. in fine gloſſæ illius capituli.* Et Ioan. Andr. *ibidem. in c. etiam excommunicamus itaque. Extrà. de hær. §. addicimus.* dicitur quòd faciat Epiſcopus iurare tres, vel plures boni teſtimonij viros de dicenda veritate, ſi ſciuerunt in parochia tales hæreticos ibi eſſe.

Ad idem quod ſi quæritur, Vtrum Iudex per teſtes ſingulares ſolùm, vel ſaltem cum infamia poſſit iuſtè de tali hæreſi aliquem condemnare? Reſpondetur, quod non, nec per teſtes ſingulares ſolùm, nec etiam cum infamia: *Extrà de teſt. cum literis.* Præſertim cùm in criminibus probationes debeât eſſe luce clariores, vt patuit: & in hoc crimine nemo ſit ex præſumptione dânandus: Extra *de præſumpt. literar.* Ergo tali indicitur purgatio ratione infamiæ, & abiuratio ratione ſuſpicionis vehementis, quæ conſurgit ex dictis teſtium. Tamen vbi teſtes ſunt ſingulares, concordant tamen in ſubſtantia facti, & in euidentia facti concurrunt, tunc iudicis conſcientia ibi oneratur, ex Directorio habetur quæſtio, quoties poſſint teſtes examinari.

Nemo ex præſumptione vt maleficus condemnandus.

QVÆSTIO III.

De teſtibus cogendis & iterando examinandis.

QVòd ſi quæritur, Vtrùm iudex teſtes poſſit compellere ad iurandum, de dicenda eidem in cauſa fidei ſeu maleficarum veritate: & etiam pluries eos examinare. Reſpondetur quod ſic, præſertim Eccleſiaſticus iudex, vt ſuprà patuit *in ca. vt officium. §. verum.* Et quod teſtes cogendi ſint in cauſis Eccleſiaſticis veritatem deponere medio iuramento: Extrà. *de teſtibus cogend. cap. peruenit.* aliàs teſtimonium non valebit. Et extrà *de hære. cap. excommunicamus itaque §. adi cimus.* dicitur, quòd Archiepiſcopus vel Epiſcopus parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habere, circumeat; & ibi tres vel plures boni teſtimonij viros, vel etiam ſi expedire videbitur, totam viciniam iurare compellat. Et ſequitur infra. Si qui verò ex his iuramenti religionem obſtinatione damnabili reſpuentes, iurare fortè noluerint, ex hoc ipſo tanquam hæretici deputentur.

In crimine maleficij teſtes coguntur iurare.

Quòd autem pluries poſſint teſtes examinari, ita dicit *Arc. in c. vt officium. §. verũ, ſuper ver. teſtium.* vbi dicitur ſic: Inquiſitor, hic autem iudex: debet eſſe ſollicitus, vt ſi teſtes confusè depoſuerint, & de cauſa ſcientiæ minus plenè requiſiti fuerint, quòd iterato cum eis inquirat. Nam hoc de iure fieri poteſt, Extra de teſtibus cogendis, vt ſupra tactum eſt *ff. de quæſtionibus l. repeti.*

Pluries teſtes examinādi.

QVÆSTIO IV.

De conditionibus teſtium.

QVæſtio ſuper cõditionibus teſtiũ. Nota quòd excommunicati, item

parti

participes & socij criminis, item infames, & criminosi, nec serui contra dominos admittuntur ad agendum, & testificandum in causa fidei quacunque. Item sicut hæreticus contra hæreticum ad testificandum admittitur, ita maleficus contra maleficum: in defectum tamen aliarum probationum, & semper contra, & non pro. Vxor etiam, & filij, & familiares, contra & non pro. *ar. per c. filij, de hæret. lib. 6.* Et hoc ideo, quia eorum testimonium est magis efficax ad probandum.

Maleficus contra maleficũ testificare potest.

De primis patet *in c. in fidei, de hæret. ibidem.* In fidei fauorem concedimus, vt in negotio inquisitionis hæreticæ prauitatis, excommunicati, & participes, vel socij criminis ad testimonium admittantur, in defectu aliarum probationum, contra hæreticos credentes, receptatores, fautores & defensores eorum, si ex verisimilibus coniecturis & ex numero testium aut personarum, tam deponentium, quàm eorum contra quos agitur & deponitur, qualitate aut aliis circunstantiis sic testificantes, non falsa dicere præsumant.

De periuris, quando præsumitur, quod deponunt zelo fidei: patet *in cap. accusatus, §. licet, vbi suprà*, vbi dicitur: Licet verò periuri & post pœnitentiam repellantur, si tamen hi qui coram. Et infrà: Si ex manifestis indiciis apparuerit, tales non animi leuitate, aut odij fomite seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ, dictum suum vellent corrigere, ac modò quæ prius tacuerant reuelare in fauorem fidei, nisi aliud obstiterit, stare debet tam contra se, quàm reliquos attestationibus eorundem.

Periuri admittentur in testimoniũ contra maleficos.

Et quòd infames & criminosi, & serui contra dominos admittuntur, Archid. *in cap. alleg. accusatus, in §. licet, super verbo exceptum,* dicit ita: Tanta est labes criminis hæreseos, quòd ad eius actionem etiam serui aduersus dominos suos, & quilibet criminosus, etiam infames aduersus quemlibet admittantur, *vt 2. quæst. 7.* huic opponitur.

QVÆSTIO V.

An inimici capitales ad testificandum admittantur.

Si verò quæritur, vtrum Iudex inimicos capitales alicuius delati possit in tali casu ad testificandum, seu agendum admittere contra illum. Respondemus quòd non, vnde Archid. *vbi suprà.* Non tamen intelligas, quòd in hoc crimine inimicus capitalis admittitur ad actionem. *3. q. 5. cap. 2. & de simon.* licet Hel. *in fin.* De hoc etiam satis notat Hostiens. *in sum. de accus. §. quis possit*, sed dicuntur inimici capitales. Nota quòd quia solùm ratione inimicitiæ quis repellitur & non quæcunque repellit. Sed capitalis intelligitur, quia mors inter eos de facto illata, vel fuit intentata, seu ea quæ sunt ad mortem inductiua, aut via, vel vulnera grauia & lethalia sunt sequuta, & similia, quæ ad peruersitatem & malignitatem agentis contra passum indicant manifestè. Propter quod præsumitur, quod sicut intentauit contra istum mortem temporalem per illum modum, scilicet vulnerando, intentaret etiam per istum crimen hæreseos imponendo. Et sicut voluit ei auferre vitam, vellet auferre famam. Quare tales inimici capitales a testimonio legitimè expelluntur.

Qui dicantur capitales inimici.

Aliæ verò inimicitiæ, præsertim graues, & prout etiam faciliter mulieres ad inimicitias commouentur, & si non repellunt totaliter, tamen dictum eorum dubitant aliqualiter, vt non sit plena fides eorum attestationibus adhibenda, sed cum aliis adminiculis &

aliorum testium dictis possunt plenam facere probationem, præsertim vbi iudex delatum interrogat: An ne putet se habere inimicum, quòd tale crimen ad mortem sibi ex inimicitia imponere auderet: si dicat, Ita: interrogabit, quæ illa sit persona, & tunc Iudex aduerteret, si illam personam, de qua suspicio est, quòd ex inimicitia deposuerit, denotauit ita: tali enim casu, vbi Iudex etiam de causa inimicitiæ per alios honestos informatur, & alia adminicula non occurrunt, & aliorum testium dicta, poterit securè talem testem repellere. Si verò delata persona dicet; Non spero aliquem talem habere inimicum, licet interdum rixas cum mulieribus habuerim: vel si dicet, Habeo inimicum, & non expressit debitè, sed quendam alium, qui fortassis non deposuit, tunc dicta talis testis, etiamsi alij dicerent quòd causa inimicitiæ deposuisset, Iudex tamen non debet repellere, sed ad plenam probationem cum aliis adminiculis conseruare.

Reperiuntur quamplures minùs prouidi & circunspecti, qui huiusmodi depositiones mulierum refutare & annihilare quærunt, dicentes illis standum non esse, eò quòd sæpissimè, cùm rixosæ sint, ex inuidia deponere solent. Hi, qui ignorant astutias & cautelas Iudicum, loquuntur & iudicant vt cæci de coloribus, de quibus astutiis *in* 11. *&* 12. *quæstione* patebit.

SECVNDA PARS.

QVÆSTIO VI.

Qualiter processus est continuandus, Et qualiter testes sint examinandi in præsentia quatuor aliarum personarum, & qualiter delata sit interroganda dupliciter.

NAm nunc sextò quæritur: Qualiter processus huiusmodi aduersus maleficas in causa fidei sit continuandus. Considerandum est primò, quòd quia in causa fidei proceditur summariè simpliciter, & de plano absque aduocatorum, & iudiciorum strepitu & figura, vt patet *c. statuta lib.* 6.

Qualiter etiam ista verba intelligantur, patet extra. *de verb. sign. cap. sæpè contingit, in Clement.* vbi dicitur: Sæpè contingit quòd causas committimus, & in eorum aliquibus simpliciter, & de plano ac sine strepitu & figura iudicij procedi mandamus. De quorum significatione verborum multis contenditur, & qualiter procedi debeat dubitatur. Nos autem dubitationem huiusmodi, quantum est nobis possibile, decidere cupientes, hanc in perpetuum valitura constitutione sancimus, vt iudex cui taliter causam committimus, necessariò libellum non exigat, litis contestationem non postulet, tempore feriarum, ob necessitates hominum indultarum, à iure procedere valeat, amputet dilatationem, materiam litis, quantum poterit, faciat breuiorem, exceptiones, appellationes & dilationes frustratorias repellendo partium, aduocatorum & procuratorum contentiones & iurgia, testiúmque superfluam multitudinem refrenando, non sic tamen Iudex litem obruat, quin probationes necessariæ admittantur: citationem verò ad protestationem iuramenti de calumnia, siue de dicenda veritate, ne veritas occultetur: per commissionem huius intelligimus non excludi. Hæc *ibi.*

Quid significet de plano, absque strepitu iudicij procedere.

Et quia processus (vt visum est *suprà*) est simpliciter incipiendus. Quia vel propter instantiam accusatoris, vel propter zelum denunciatoris, vel propter clamorem famæ laborantis, & processus, qui fit ad instantiam partis accusantis, Iudex in hac materia non debet acceptare, cùm maleficarum facta opere dæmonum occultentur, nec

nec accusatos per euidentiam facti sicut in aliis criminalibus procedere, & se defendere possit, imò consulere debet accusatori, quòd amoueat verbum accusationis, & ponat denunciationis: Et hoc propter accusatoris graue periculum, ideò super secundum modum, qui & vsitatus & similiter super tertium, in quibus proceditur, & non ad instantiam partis.

Iudex cōsulit accusatori.

Notandum quòd quia dictum est in præcedentibus, quòd Iudex specialiter debeat interrogare denunciantem, qui sciat cùm eo in tali causa & qui possint scire. Ideò Iudex faciet citari illos testes quos denuntians intimauit, & qui magis videntur scire in facto, & scriptor continuabit processum scribendo sic. Pòst quæ attendens ipse Iudex denunciata sibi hæreticalia ante dicta fore ex sui natura talia, & tam grauia, quæ non possint, nec debeant continentibus oculis tolerari, cùm cedant in opprobrium Diuinæ maiestatis, & tam fidei Catholicæ quàm Reipublicæ detrimentum, descendit ad se informandum, & ad testes examinandum, per modum qui sequitur.

Interrogatoria super testes.

TAlis testis de tali loco, citatus, iuratus & interrogatus, si cognoscit talem exprimendo nomen delati, & dixit, quòd sic. Item interrogatus de causa cognitionis, & dixit, quòd pro eo quod vidit & locutus est ipsi pluries, vel sic, vel aliàs, quia fuerunt socij, & exprimentur causæ cognitionis. Item interrogatus de cognitionis tempore, & dicit quòd sunt decem anni vel tot. Item interrogatus de fama illius, & præsertim ad ea quæ sunt fidei, & dixit, quòd quoad moralia est homo bonæ famæ vel malæ, quantum autem ad ea quæ sunt fidei, dixit, quòd est fama in tali loco, quòd practicat aliqua contra fidem, vt maleficus. Item interrogatus, quid est fama, & dixit. Item interrogatus si vidit vel audiuit talem talia facientem, & dixit. Item interrogatus, vbi audiuit dici supra dicta, & dixit quòd in tali loco. Item interrogatus: in quorum præsentia, & dixit, quòd illorum.

Item interrogatus, si ex illius consanguinitate aliqui propter maleficia fuissent dudum incinerati, vel suspecti habiti, & dixit. Item interrogatus, an cum suspectis maleficis habuit familiaritatē & dixit. Item interrogatus de modo & causa quòd dicta fuerunt, & dixit quòd ea de causa & tali modo. Item interrogatus, si videtur sibi, quòd talis dixit seu fecerit transitoriè vel lapsu linguæ, seu recitatoriè, seu animo indeliberato, vel potius assertiuè & animo deliberato, & dixit quòd fecerit supradicta iocosè & trufatoriè, seu recitatiuè & non animo sic credendi, vel assertiuè.

Item interrogatus de causa credentiæ huius, & dixit, quòd credit pro eo sic, quia ille qui dicebat ridendo dixit. Et de istis est multum diligenter inquirendum: quia nonnunquam dicunt aliqui recitando aliorum verba, vel trufando, vel conferendo, vt alios alliciant vel incitent, licet etiam interdum asserendo vel affirmando.

Item interrogatus, si hæc deponit odio, vel rancore, seu dimittit amore vel fauore: & dicit quòd, &c. Et sequitur, iniunctum est ipsi, tenere secretum: Acta sunt hæc in tali loco, die tali, & in præsentia talium testium, vocatorum & rogatorum, & mei Notarij seu scriptoris.

Vbi semper aduertendum, quòd in tali examine ad minus personæ quinque debent præsentes esse, scilicet Iudex inquirens, testis, vel denuncians, respondens, vel ipse delatus posteà comparens, tertius est Notarius, seu scriptor. Vbi deest Notarius, tunc adiungat

Quot personæ in exan ine maleficij requirantur.

adiungat sibi alium virum honestum qui duo supplebunt vices Notarij, vt supra tactum est: & hoc Apostolica auctoritate, quia tunc in illo actu funguntur, vt *supra in c.vt officium. de hæret. lib.6.* & duo honesti viri, tanquam testes eorum quæ deponuntur.

Item aduertendum, quòd testis citatus debet etiam esse iuratus, id est, vt præstet iuramentum, modo quo supra, de dicenda veritate, aliàs falsè inscriberetur, citatus & iuratus. Consimiliter examinentur alij testes. Quibus examinatis, si Iudex videat factum esse probatum plenè vel si non plenè, tamen esse maxima indicia & suspiciones vehementes. Et nota quòd loquimur non de leui suspicione, quæ ex leuibus coniecturis oritur, sed quòd multum diffamata sit super maleficia puerorum, iumentorum, &c. Tunc Iudex si timet de fuga delati vel delatæ, faciat eum eámve capi: si autem non timet de fuga, faciat eum citari. Et siue capiatur, siue non, prius faciat Iudex eius domum improuisò scrutari, & cuncta scrinia aperiri, & in angulis pyxides & omnia instrumenta tolli quæ reperiuntur. Et sic constituto, Iudex collectis his de quibus est delatus, & his de quibus est per testes conuictus vel habitus suspectus, formet interrogatoria super illis, ac inquirat, habito secum notario, &c. vt suprà, præstito prius corporali iuramento ad quatuor Dei Euangelia de dicenda veritate, tam de se, quàm de aliis, & hoc per modũ, qui sequitur, conscribãtur, etiã singula.

Improuisò scrutandæ ædes maleficarum.

Interrogatoria generalia super maleficam aut maleficum; & est primus actus.

Talis de tali loco, delatus, iuratus super quatuor Dei Euangelia corporaliter tacta, tam de se quàm de alijs dicere veritatem, & inde interrogatus: vnde sit seu vnde originem traxerit. Et respondit, quòd tali loco, talis diœcesis. Item interrogatus: qui sint eius parentes, an sint viui vel mortui. Et respondit quòd viui in tali loco, vel mortui in tali loco.

Item interrogatus, vtrum naturali morte vel incinerati, & dixit quòd tali. Vbi nota, quòd hoc fit, qua vt plurimum, vt in secunda parte operis patuit, Maleficæ proprios infantes Dæmonibus offerunt, aut eos instituunt, & communiter tota progenies existit infecta: & vbi deponentes affirmassent, & ipsa negasset, iam esset suspecta.

Item interrogatus, vbi fuit nutritus, & vt in pluribus conuersatus, & dixit, quòd in tali loco, vel tali. Et si videat quòd mutauit locum proprium, quia fortè mater non fuit suspecta, nec aliquis ex parentela, & tamen conuersatus in alieno, & præsertim in locis, in quibus consueuerunt maleficæ vigere, interrogabit sic.

Item interrogatus, quare mutauit suæ natiuitatis locum, & se transtulit ad commorandum in tali loco, vel talibus, dixit quòd ex tali causa. Item interrogatus, si in dictis locis vel alibi, audiuit loqui de materia maleficarum, puta quòd tempestates sint concitatæ, vel iumenta maleficiata, & vaccæ liquore lactis priuatæ, &c. de tali materia, de qua est delata, & si dicit quòd sic, interrogetur. Itẽ interrogatus quid audiuit loqui, & scribãtur singula quæ dicit. Si autẽ negat & dicit se nihil audiuisse, tunc sic. Item interrogatus, si credit maleficas esse, & quòd talia possint fieri quæ referuntur, vt tempestates concitare, iumenta inficere & homines, & dixit.

Maleficæ mutant vt plurimùm loca.

Et nota quod maleficæ: vt plurimùm negant prima fronte, vnde suspicio oritur magis quàm si responderent sint aut non sint, committo superioribus: vnde si negant, tunc interrogentur. Item interrogatus, quid ergo vbi

combu

comburuntur, tunc innocenter condemnantur? & dixit.

Interrogatoria particularia super eosdem.

ADuertat Iudex, quòd non procrastinet subsequentes interrogationes, sed indilatè proponat. Item interrogetur, cur communis populus eam timeret, & dixit. Item interrogetur an sciret se esse diffamatã, & quòd odio haberetur, & dixit. Item interrogetur, cur illi personæ obiecit, dicendo: tu non transibis impunè, & dixit.

Inimicitiæ sunt plerique causæ maleficij. Item interrogetur quid mali sibi fecisset illa persona, quod talia verba in eius damnũ protulisset, & dixit. Et nota quòd hæc interrogatio est necessaria, vt deueniatur ad fundamentum inimicitiæ: quia in fine delata allegabit inimicitiam: sed vbi non est capitalis, sed modo muliebri concitata, non impedit. Hoc enim est maleficarũ propriũ, concitare aduersus se, vel verbis inutilibus, aut factis, puta petit sibi præstari aliquid, aut infert ei damnum aliquod in horto & similia, ad hoc vt occasionem arripiant, & se manifestent in verbo, vel in opere, quam manifestationẽ habent facere ad instantiam Dæmonum, vt sic peccata aggrauentur Iudicum, dum manent impunita. **Dæmon cogit maleficas maleficare.**

Nota enim, quòd talia faciunt non in aliorũ præsentia vt si deponens vellet testes producere & non haberet. Nota etiam quòd incitantur à dæmonibus, vt à multis maleficis, & pòst incineratis, experti sumus: ita quòd cõtra ipsarum voluntatem habent incitare & maleficare.

Item interrogatus, quomodo effectus potuit consequi super minas, vt puer aut iumentum tam citò maleficaretur, & dixit. Item interrogatus iterũ, & quare dixisti quòd nunquam deberet habere sanum diem, & ita factum est, & dixit. Item si omnia negat, interrogetur de aliis maleficiis, alijs testibus illatis, puta in iumentis, vel pueris. Item interrogata cur visa fuerit in cãpis, vel in stabulo cum iumentis, tangendo, prout interdum solent facere, & dixit.

Item interrogata, cur tetigit puerum, & quòd posteà malè habuit, & dixit. Item interrogata, quid egit in campis tempore tempestatis, & sic de multis aliis. Item vnde, quòd cùm habeat vnã vaccam aut duas, plus tamen abundet in lacte quàm vicinæ, habentes quatuor aut sex. Item cur maneat in statu adulterij aut concubina, licet non seruiant ad propositum, tamen suspicionem generant amplius quàm super probas & honestas delatas. **Concubinatus suspicionem de maleficio auget.**

Et nota, quòd sæpius super articulos contra eam delatos interroganda est, vtrum maneat in eodem proposito aut non. Qua confessione peracta & scripta, siue ad partem negatiuam, siue affirmatiuam, siue sub ambiguo, scribatur postea. Acta sunt hæc in tali loco, &c. vt *suprà*.

QVÆSTIO VII.

In qua varia dubia declarantur super præmissa interrogatoria & responsiones negatiuas. An delata sit incarceranda, & quando pro manifestè deprehensa, in hæresi maleficarum sit habenda: Et est actus secundus.

QVæritur primò, quid agendum sit, vt plurimùm contingit, quando persona delata omnia negat. Respondetur: Iudex habet circa tria attendere, scilicet super infamiam, super indicia facti, & super dicta testium: si videlicet omnia simul concurrunt: Aut si non omnia simul, vt plurimùm etiam contingit, eò quòd maleficæ

maleficæ statim propter facta in aliqua villa aut ciuitate infamantur: indicia etiam facti sunt præ oculis, puta in pueris maleficiatis, aut in iumentis, quæ sæpius inficiuntur, aut lacte priuantur. Numerus etiam testium est in scriptis, qui licet sint singulares: puta quia vnus deposuit quòd puerum sibi maleficiauerit, alius verò iumentum, tertius verò super infamiam, & sic de aliis. Tamen in substantia facti concordant, puta in maleficiis, & quòd vt malefica sit suspecta, & isti testes, licet non sufficiant ad condemnandum absque infamia, vel etiam cum infamia, vt *suprà* tactum est *quæstio. 3. in fine*: tamen cum indiciis facti posset ex his tribus insimul reputari, non vt suspecta vehementer aut violenter, de quibus suspicionibus inferiùs declarabitur, sed reputari vt manifestè deprehensa in hæresi maleficarum, vbi videlicet testes idonei, id est, non ex inimicitia, & sufficientes numero, puta sex, octo, vel decem iurati concurrerent, & consequenter deberet pœnis *in cap. ad abolendam. §. præsenti. de hæret.* subiacere, &c. excommunicamus. 2. Et hoc siue crimen sit fassa, siue non. Et hæc sic probantur.

Nam quod dictum est, quòd vbi omnia tria præfata concurrunt, tunc pro manifestè deprehensa in hæresi debeat reputari, non est intelligendum, necessariò omnia tria incurrere, sed probatur sic per argumentum à fortiori. Nam vnumquodque per se inter illa duo, quæ sunt iudicium facti, & testium productio legitima, potest reddere aliquem: vt pro deprehenso in hæretica prauitate habeatur, quanto magis, vbi ambæ probationes pariter concurrunt.

Quot modis aliquis habeatur pro manifestè deprehenso

Nam Iuristæ vbi quærunt, quot modis de iure aliquis habeatur pro manifestè deprehenso in hæretica prauitate. Respondent, quòd tribus: vt notat Bernardus *in glossa ordinaria, in capitulo ad abolendam. §. præsenti, & verbo deprehensi, extrà de hæret.* Et tactum est suprà in quæstione prima in principio operis, scilicet, facti euidentia, puta quia publicè prædicauit hæresim. Hîc autem ponimus iudicium facti propter publicas minas, quas intulit, dicendo: Nunquam sanos dies habebis, vel simile: & effectus fuit subsequutus. Sequitur vel legitima probatione per testes, vel tertiò ex propria confessione. Vnde si vnumquodque illorum per se facit, & reddit aliquem tanquam manifestè suspectum, quanto magis insimul iungendo infamiam, & indicia facti, cum testium depositione. Licet ibi dicatur euidens factum, & hoc indicium facti. Et hoc est, quia diabolus non manifestè operatur, sed occultè. Damna autem & instrumenta maleficij, quæ reperiuntur, dant indicium facti. Vnde vbi euidens factum in alia hæresi solùm sufficeret, hîc adiungimus tria.

De secundo verò, quòd talis deprehensus, licet negaret, tamen iuxta illa capitula esset puniendus, sic probatur. Nam deprehensus facti euidentia, vel per testes, aut fatetur crimen vel non. Si fatetur & est impœnitens, tradendus est brachio seculari, vltimo supplicio feriendus, iuxta capitulum, *ad abolendam (vt suprà)* vel est carceri perpetuo detrudendus iuxta capitulum, *excommunicamus secundo.* Si autem non fatetur, sed stat in negatiua, est vt impœnitens tradendus potestati curiæ secularis, animaduersione debita puniendus, vt notat Hostiensis *in Summa, titulo de hæreticis, qualiter deprehendantur.*

Si ergo concluditur, quòd si Iudex isto modo procederet super interrogatoria & testium depositiones: cùm, vt dictum est, in causis fidei summariè, simpliciter, & de plano procedi potest: & ipsam

& ipſam delatam carceri deputaret ad tempus vel ad annos plures: ſi fortè poſt annum ſqualoribus carceris depreſſa crimina fateretur, non iniuſtè, ſed iuſtè procederet. Attamen ne videatur ſententiam præcipitare: imò ſecundùm omnem æquitatum producere, quæritur quid conſequenter agendum ſit.

QVÆSTIO VIII.

Et præcedenti annexa, an ſit incarceranda; & de modo capiendi. Et eſt actus tertius iudicis.

AN verò ſuper negatiuas reſponſiones malefica ſit carceri ad cuſtodiam mancipanda, ibi præfata tria concurrunt, ſcilicet fama, indicia facti, & productiones teſtium, aut ſub cautione fideiuſſorum dimittenda, vt denuò citata reſpondeat. Reſponderi poteſt ex tribus opinionibus.

Primò enim aliquorum ſententia eſt, quòd carceribus ſit mancipanda, & nullo modo ſub cautione dimittenda, & hi innituntur rationi tactæ in præcedenti quæſtione: quia videlicet habetur pro manifeſtè deprehenſa, vbi illa tria concurrunt. Alij verò, quòd ante incarcerationem poteſt cautioni fideiuſſorum relinqui, ita quòd ſi fugam caperet, quòd tunc pro conuicta haberetur, licet poſt incarcerationem ſuper negatiuas reſponſiones non ſit cautioni, vel manulentè relinquenda, quando videlicet illa tria concurrunt ſuper notata, eo quòd tunc non poſſet ſententiari & plecti ad mortem: & hic innititur conſuetudini.

Semel incarcerata malefica, non eſt manu lẽtè dimittenda.

Tertiò ſunt qui dicunt, quòd non ſit danda infallibilis regula, ſed Iudici ſit relinquendum, vt ſecundum dicta teſtium, & infamiam perſonæ: & ſi indicia facti concurrunt, tanto grauius diſcernatur, per modum patriæ conſuetudinem ſeruandi concludentes, quòd ſi non poſſet habere fideiuſſores notabiles, & fortaſſis ſuſpecta de fuga, quòd tunc carceri mancipetur. Et hæc tertia videtur rationabilior, ſic tamen quòd debitus ſeruetur modus, qui ſtat in tribus.

Primò, vt domus eius, quantum poſſibile eſt perluſtretur, ſub & ſuprà in omnibus angulis, foſſis, & ſcriniis: & ſi quidem famoſa malefica exiſtit, tunc abſque dubio, niſi prius ſint ab ea occultata, varia inſtrumenta reperiantur, ſicut ſupra tactum eſt. Secundò, vt ſi habet ancillam, aut conſodales, quòd & illæ vel illa ſeorſum includantur, etiam ſi non ſint delatæ, tamen præſumitur eas non latere ſecreta aliqua illius delatæ.

Modus incarcerãdi maleficam.

Tertiò, quòd in capiendo, ſi in domo propria capitur, non detur ei ſpatium intrandi cameram, eo quòd tunc ſolent certa maleficia accipere, & ſecum de iure pro taciturnitate procuranda.

Ratione cuius incidit dubium, an modus capiendi maleficas, qui ab aliquibus obſeruatur, vti à famulis, quando ſubitò à terra eleuatur, & in ſporta ſiue in ſpatulis, ne terram vltra tangat, defertur, ſit licitus. Reſponderi poteſt ex Canoniſtarum & quorundam Theologorum ſententia, quòd licitum ſit hoc triplici reſpectu. Primò, quia vt in quæſtione introductoria huius tertiæ partis patuit plurimorum ſententia, imò talium Doctorum, quorum dicta reprobare nemo audet, vt idem ſentit Scot. Hoſt. Goffr. & quòd licitum eſt vana vanis contundere. Experientia denique imò & maleficarum faſſiones demonſtrant, quòd ſæpiùs per talem modum captæ, taciturnitatis maleficium amiſerunt: imò quàm plures incinerandæ petentes vt ſaltem pede vno terram tangere permitterentur,

An licitorum mos in capiendis maleficis probandus, quando illam captam, nolunt amplius terram contingere.

tur, dum eis fuiſſet denegatum, & in fine ſciſcitatum, cur tantùm terram tangere optaſſent, reſponſum, quòd ſi tetigiſſent, ſeipſas liberaſſent, multis aliis fulminibus interemptis.

In manibus iuſtitiæ vires maleficarum expirant.

Alia cauſa: nam hoc ipſum manifeſtum exiſtit, vt in ſecunda parte operis patuit, quòd in publica iuſtitia omnes vires maleficij franguntur quoad præterita: ſed quoad futura, niſi de nouo ei à diabolo ſuccurratur in maleficio taciturnitatis, omnia crimina fatetur. Dicamus ergo iuxta Apoſtolum. Quæcunque verbo vel opere agimus, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti fiant. Siquidem innocens fueris, hæc captio non tibi nocebit.

Tertio reſpectu, quia ſi ſecundum Doctores licitum eſt per vana opera maleficia tollere: quia in hoc concordant omnes, licet diſcrepent in illo, quòd illa vana non debeant eſſe illicita. Vnde dictum Hoſtienſis, vbi dicit, quòd licitum ſit vana vanis contundere: gloſſatur ab aliis: nota quòd dicit, vanis, non autem illicitis. A fortiori, illicitum eſt maleficia impedire, ad quod impedimentum hic reſpectus habetur, & non ad aliquid illicitum exercendum.

Duplex incarceratio.

Notet inſuper Iudex, quòd eſt duplex incarceratio. Vna ad pœnam, vbi criminoſi ponuntur, altera ad cuſtodiam tantum, & hæc in prætorio fit. Et hæ duæ cuſtodiæ notantur *in cap. multorum querelæ*, vt *ſuprà*, vnde ad minus ad cuſtodiam eſt incarceranda. Si autem leuia eſſent, pro quibus eſſet accuſata, ita quod non eſſet infamata, nec eſſent indicia facti in pueris & iumentis, tunc remittatur ad domum. Sed quia familiaritatem habuit fortè cum maleficis, & nouit eorum ſecreta, det fideiuſſores, quos ſi habere non poteſt, iuramentis & pœnis aſtricta, domum non exeat, niſi vocata. Ancillæ autem & domeſticæ, de quibus *ſuprà*, ad cuſtodiam & non ad pœnam detineantur.

QVÆSTIO IX.

Quid agendum poſt captionem, & an deponentium nomina ſint ei manifeſtanda? Et eſt actus quartus.

DVo autem poſt captionem fiunt, ſed quid primum inter illas Iudicij relinquitur, ſcilicet, defenſionum conceſſio, & in loco torturæ, non tamen propter torturam examinatio. Primum non datur, niſi petierit. Secundum non fit, niſi prius ancillæ ſeu conſodales, ſi habuit in domo, examinentur.

Procedamus tamen ordine poſito. Si delata dicat ſe innocentem, & quòd falsè ſit delata, & quòd libẽter velit tales accuſatores inſpicere, & eos audire, tũc ſignum eſt quòd petit defenſiones. Sed an Iudex teneatur ei deponentes manifeſtare, & ad conſpectum eius præſentare. Hîc aduertat Iudex, quòd nullum illorum tenetur facere, nec nomina manifeſtare, nec ad conſpectum præſentare, niſi deponentes per ſe & ſponte ad hoc ſe offerunt, vt videlicet eorum aſpectibus præſententur, & ea quæ depoſuerunt eis in faciem obiicere. Quod autem non tenetur Iudex & hoc propter periculum deponentium probatur. Nam licet diuerſi ſummi Pontifices diuerſa ſenſerunt, nullus tamen vnquam ſenſit, quòd Iudex teneretur in tali cauſa delata, nomina deponentium manifeſtare, nec etiam accuſatorum, licet hîc non procedamus per modum accuſationis. Sed potius aliqui ſenſerunt, quod in nullo caſu liceret: aliqui verò quòd in aliquo.

An accuſatores ſint producendi maleficis captiuis.

Tandem autem Bonifacius VIII. ſtatuit, vt patet *in c. ſtatuta. §. inhibemus. lib. 6.* vbi ſic dicitur, Inhibemus tamen, quòd

quòd si accusatoribus vel testibus in causa hæreseos interuenientibus, seu deponentibus, propter potentiam personarum contra quas inquiritur, videant Episcopus & Inquisitor. Nota tu pro Inquisitore & Episcopo iudicem quemcunque contra Maleficas procedentem ex consensu Episcopi & Inquisitoris: Quia idem est: vices suas committere possunt, vt in quæstione introductoria patuit. Vnde & talis Iudex quicunque etiam secularis procedit Apostolica auctoritate, & non solum imperatoria. Sequitur, graue periculum imminere, si contingat fieri publicationem eorundem, ipsorum nomina non publicent, &c. Et sequitur infrà: cessante verò periculo supradicto accusatorum vel testium nomina, vt provt in aliis fit iudiciis, publicentur.

Triplex potentia personarũ iudici attendenda

Attendat etiam circunspectus Iudex de potentia personarum: quia illa est triplex, scilicet potentia generis & familiæ, potentia pecuniæ & potentia malitiæ: quæ magis timenda est, quàm aliæ, quòd ex illa testibus grauia pericula possent imminere, si eis contra quos deposuerunt eorum nomina publicarentur. Et ratio est: maius enim est periculum nomina testium publicare alicui delato pauperi, habẽti mali complices, rebelles & homicidas, qui nihil habent nisi personam perdere, quàm generoso vel diuiti, abundanti in temporalibus. Quòd autem sit graue periculum, & quale, declarat Ioan. super prædicto verbo, periculum, dicens ita periculum, quia timetur mors, vel detruncatio ipsorum, vel filiorum, vel parẽtum suorũ, vel deuastatio substãtiæ, vel his similia.

Aduertat insuper Iudex, quòd cum Apostolica auctoritate ex beneplacito ordinarij in his procedit, quòd ad illud secretum, scilicet, de non reuelando testificantium nomina, tam ipse quàm omnes alij assessores, qui depositioni testium interfuerunt, aut in futurum circa sententiam ferendam interesse poterunt, tenentur sub pœna excommunicationis, quam contra eos si oppositum fecerint, Episcopus fulminare poterit: & ita ne reuelent à principio processus, ad minus implicitè fulminabit.

Excommunicantur qui accusatores & testes produnt.

Vnde *in alle. c. statuta. in §. & vt eorundem.* ita dicitur: Et vt eorundem accusatorum & testium periculis efficacius occurratur, & cautius inquisitionis negotio procedatur: præsentis constitutionis auctoritate permittimus, quòd Episcopos & inquisitores (tu intellige sicut *suprà*) possint indicere illis, quibus, vt præmissum est, processum huiusmodi applicabunt, & in eos arcana consilij seu processus, sibi sub secreto ab eisdem Episcopo & Inquisitoribus patefacta præter ipsorum licentiam aliis patefacerent, excommunicationis sententiam, quam ex secreti violatione ipso actu incurrant, si eis videbitur promulgare.

Puniuntur qui inde bitè celãt nomina testium.

Notandum vlterius, quòd sicut pœna annexa est, vbi nomina testium indebitè publicarẽtur, ita pœna est annexa, vbi indebitè occultarentur, scilicet illis, quibus meritò sunt manifestanda, scilicet peritis, & assessoribus, de quorum consilio est ad sententiam procedendum, vel vbi non publicarẽt, vbi sine periculo testium publicari possent, vt *in d. c. statu. circa finem sequitur.* Cæterùm in omnibus præcipimus, tam Episcopos, quàm Inquisitores puram & prouidam intẽtionem habere, ne accusatorum vel testium nomina supprimẽdo, vbi est securitas periculum esse dicant: nec in eorum discrimine securitatem asserant, vbi tale periculum immineret, super hoc conscientias eorum onerãtes. Vbi Arch. ita dicit. O tu quicunque iudex, in tali casu benè aduerte verba ista. nam non dicit, leue periculũ, sed graue; Noli igitur, reum priuare iuris ordine sine magna causa, quoniam hoc fieri nõ potest sine offensione Dei.

Et notandum lectori, quòd quia omnia præcedentia & etiam sequentia vsque quò perueniatur ad modos sententiandi absque pœna sanguinis, in quibus Ecclesiasticus Iudex iudicare habet, fieri possunt cum consensu Diœcesanorum per secularem iudicem. Ideò non impediat lectorem, si in cap. allegatur index Ecclesiasticus & non secularis, qui modos sententiandi super sanguinem capiet ex modis sententiandi & pœnitentionandi ordinariorum.

QVÆSTIO X.

Qualiter sint defensiones concedendæ cum deputatione aduocati. Et est actus quintus.

Aduocati maleficæ munus.

SI igitur defensiones petit, quomodo concedi possunt, vbi nomina testium omnino occultantur? Dicendum, quòd defensio stat in tribus. Primò, vt ei Aduocatus deputetur. Secundò, illi Aduocato nomina testium non publicentur, nec ad secretum etiam tenendum sub præstito iuramento, sed informetur de singulis contentis in processu. Tertiò delati causa, quantùm fieri potest, in meliorem partem interpretetur, scilicet, ne tamen scandalo fidei, & damno iustitiæ, vt patebit. Et procurator pari forma, cui processus totius copia, suppressis tamen testium & deponentium nominibus: Et idem aduocatus etiam procuratorio nomine procedere poterit.

Aduocatus clienti malam causam fouenti, non consulens vt cedat, perdit salarium.

Quoad primum, notatur, quòd aduocatus non deputatur ad beneplacitum delati, puta quia vellet habere vnum ad suum placitum: de illo omnino caueat Iudex, non concedere hominem litigiosum, maleuolum, qui faciliter pecuniis possit corrumpi, (provt sæpè tales inueniuntur,) sed concedat ipsi virum probum, & de legalitate non suspectum.

Et notare debet Iudex quatuor in Aduocato, quæ si obseruata fuerint ab Aduocato permittat eum aduocare, aliàs habet eum refutare. Nam Aduocatus primò debet examinare qualitatem causæ, & si viderit eam iustam, tunc, si voluerit assumat eam, si verò iniustam, renuat: & diligenter cauere debet, ne causam assumat iniustam & desperatam. Verùm quòd si ignoranter ab inimico acceptauit causam, & cum hoc pecuniam, in processu tamen cognouit causam desperatam, tunc sic clientulo suo, id est, delato, pro quo causam assumpsit, non consuluit vt cederet, salarium receptum tenetur restituere secundùm Goffred. Quod probare videtur per *C. de iud. l. rem non nouam.* Licet Host. dicat oppositum, scilicet de salario restituendo, nisi industriosè fecisset. Vnde si nequam Aduocatus clientulum suum scienter inducat ad defendendum causam iniquam, ad damna & ad expensas tenetur, *C. de admen. tut. l.* non tamen est ignotum.

Aduocato seruanda modestia, veritas & moderamen salarij.

Secundum quod obseruare debet, vt seruet in aduocando tria. Primò modestiam, vt non procaciter nec conuiciando nec vociferando proponat. *C. eod. l. quoniam.* Secundò veritatem, scilicet vt non mentiatur, falsas rationes vel probationes inducendo, nec falsos testes aut iura si peritus esset, nec delationes petat: præsertim in hac causa, vbi summariè, simpliciter, & de plano proceditur, vt *suprà in quæst. 6.* tactum est, & tangitur *3. q. 7. hæc tria.*

Et tertium, quòd obseruatur, est ex parte salarij, quod moderatur secundùm consuetudinem regionis, de qua materia tractatur *in quæst. 7. §. arceantur, & §. tria.*

Sed ad nostrum propositum redeundo, Iudex ita præscriptas conditiones aduocato proponat, & in fine adiungat, ne

ne fautoriam hæreseos incurrat, quia tunc excommunicatus esset iuxta *c.extra.excommunicamus* 1.*§.credentes.*

Fautor hæreseos siue maleficorum excommunicatur.

Nec valet, si dicat Iudici, quòd non defendit errorem, sed personam. Quia non debet defendere quovis modo vt non procedatur summariè simpliciter & de plano: quod faceret, si petere vellet omnino dilationes, vel immiscere appellationes: quæ omnia refutantur, vt ibi *in q.vltima* recitatur. Quia licet errorem non defendat, cùm sic damnabilior ipsis maleficis esset, & potius hæresiarcha quàm hæreticus maleficus, vt patet 24.*q.illorum*. Tum quia indebitè defendit iam suspectum de hæresi, tanquam fautorem se facit, & non solùm leuiter, sed vehementer, secundùm defensionem quam fecit, & debeat abiurare publicè coram Episcopo, iuxta *cap.accusatus*, frequenter allegatum.

Hæc ad longum posita sunt, nec paruipendat ista Iudex, quia ex Aduocato seu Procuratore, vbi falsè procedere nititur, plurima pericula euenire solent, vnde Iudex debet omnino eum refutare, & procedere secundùm acta & probata, vbi reprehensibilis aduocatus fuerit. Veruntamen si Iudex habuerit Aduocatum irreprehensibilem pro delato, virum zelosum, & iustitiæ amatorem, nomina testium ei indicare poterit, ad secretum tamen tenendum sub præstito iuramento.

QVÆSTIO XI.

Quid faciet Aduocatus cùm ipsi nomina testium non publicantur.
Actus sextus.

QVòd si quæritur, quid ergo Aduocatus etiam procuratorio nomine pro delato faciet, vbi nec sibi nec clientulo suo nomina testium publicantur, quam tamen publicationem delatus summè affectaret. Responsio: Informationem capiat à Iudice de singulis in processu contentis, & si quidem copiam habere velit, suppressis tamen nominibus testium, tradatur sibi: & sic informatus accedat ad delatum, & singula ipsi proponat, & si materia postulat, vtpote quia multum onerosa delato, tum ad patientiam quantum potest hortetur.

Quid delato respondendum, si plenè petat testes publicari.

Et delatus vbi iterum atque iterum instat, vt sibi testes publicentur, respondere potest: Ex factis, quæ contra te delata sunt, coniecturare testes poteris. Nam tali maleficiatus est puer, aut iumentum, aut tali mulieri seu viro dixisti, eò quòd talem rem, quam petebas, tibi præstare nolebant, tu senties quòd melius fuisset vt mihi rem accommodasses: post quæ verba talis infirmatus subitò, facta tua, vt testimonia clamant: quæ plus ponderantur quàm testimonia verborum. Vel etiam tu scis te infamatam, & à longo tempore suspectam de multis maleficiis & damnis hominibus illatis. Et sic replicando, finaliter ad hoc deueniet, quòd ipsa aut inimicitias allegabit, asserens sibi ex inimicitia obiecta: aut dicet: Fateor me dixisse hæc verba, sed non animo nocendi.

Quare Aduocatus tunc Iudici & Assessoribus, de primo, videlicet de inimicitia habet proponere, & Iudex inquirere. Et si quidem ista capitalis inueniretur vtpotè quia inter maritos, vel consanguineos fuisset mors intẽtata, vel sequuta, vel alicuius criminis inculpatio, vt quis foret plectẽdus per publicã iustitiam, vel fuerunt vulnera grauia ex controuersiis & briguis illata, tunc prouidus Iudex cum suis assessoribus discutiet, an ex parte delatæ inimicitia aggrauetur, vel ex parte deponẽtis, puta quia maritus aut delatæ amici alios ex parte deponentis iniustè oppresserunt, tunc quidem si non adsunt indicia facti in

Quando à reo allegantur capitales inimicitiæ.

 pueris,

pueris, seu iumentis, siue hominibus maleficiatis, nec etiam adsunt alij testes, aut etiam quòd publica infamia non laborat, tunc præsumitur, quòd ratione vindictæ contra eum deposuerit, & est delata omnino absoluenda, & liberè dimittenda sub debita cautione de non vindicando, &c. vt moris iudicum est.

Sed quæritur, Katharina habet puerum maleficiatum, seu ipsa per se est maleficiata seu in iumentis percepit plurima damna, & suspicatur super illam cuius maritus aut consanguinei per prius iniustè suum maritum aut consanguineum oppresserunt in publico iudicio: Vnde cùm hic duplex sit inimicitia ex parte deponentis, quia inimicatur ratione maleficij illati & ratione infamiæ iniustè obiectæ suo marito subitò: aut consanguineo, estne eius depositio repellenda, aut non: Et quidem ex vna parte videtur quòd sic, quia inimicitia ibi est, ex altera quòd non: quia profert indicia facti.

Respondetur, quòd in casu, quo non adsunt alij deponentes: nec etiam publica laborat infamia contra delatam, tunc non statur eius depositioni tantum, sed repellitur: & delata tamen redditur subiecta, si in quantum morbus est maleficiosus, & non ex naturali defectu. Et qualiter hoc cognoscitur, inferius patebit: quòd canonicè est purganda.

Sed si iterum quæritur, an alij deponentes habeant super indicia facti primùm deponere, quæ ipsis aut aliis contigerunt, aut solùm super infamiam? Respondetur, quòd si super alio indicia facti deponunt, bene quidem: si autem tantùm super infamiam, & ita in re existit, tunc Iudex licet repulerit deponentem propter inimicitiam, tamen indicium facti, quod protulit & ostendit Iudex ex aliis testibus, quæ super infamiam deposuerunt, capiet pro intersigno super suspicionem vehementem, ex qua ipsa delata detenta iudicari poterit à Iudice super triplicem pœnam, scilicet, canonicæ purgationis propter infamiam, iuxta *c. inter sollicitudines*, extra: *de purga. can.* Item sub abiuratione propter suspicionem, iuxta *c. accusatus. in prin.* & secundum varias suspiciones ad varias abiurationes, vt patebit in quarto modo sententiandi. Et propter indicia facti, si crimen fatetur & pœnitet, non relinquitur brachio seculari ad punitionem sanguinis, sed per Ecclesiasticum iudicem ad perpetuos carceres iudicatur. Per secularem tamen Iudicem, non obstante quòd ad perpetuos carceres sit per Ecclesiasticum iudicem iudicatus potest propter damna temporalia tradi igni. Iuxta *cap. ad abolendam. § præsenti, & iuxta c. excommunicamus. 2. de hæret.* Quæ omnia patebunt inferius circa sextum modum sententiandi.

Triplex pœna malefico irroganda.

Epilogando. Attendat Iudex primò, quòd non sit facilis ad credendum Aduocato, vbi pro delato allegat inimicitiam capitalem, eò quòd rarissimè in tali crimine quis deponit sine inimicitia, cùm maleficæ semper exosæ omnibus habeantur. Secundò attendat, quòd cùm quatuor modis malefica possit conuinci, scilicet, per testes, per euidentiam facti, per indicia facti, & per confessionem propriam. Et hoc, vel super infamiam tantùm, quòd tamen fieret hoc per testes, vel super suspicionem, tunc per euidentiam facti, aut indicia fieret, ex quibus suspicio potest iudicari leuis, vel vehemens, vel violenta. Et hæc omnia absque confessione propria, quæ si concurreret: tunc, vt dictum est procederetur.

Tertio applicet præmissa ad suum propositum super personam detentam ad obuiandum aduocato, sed videlicet si tantummodo super infamiam delata, aut quòd ibi concurrant aliqua indicia, vnde redditur suspecta vehementer,

ter, vel leuiter: & tunc aduocato super inimicitiam allegatam respondere poterit. Et hæc quantum ad illam partem, vbi aduocatus pro delato inimicitiam deponentium allegauit.

De minis maleficarum quid sit iudicandum. Sed vbi allegat secundum, videlicet, quòd illa verba quæ protulit contra deponentem; tu senties in breui quæ tibi euenient, aut, tu non habebis plures dies sanos, aut veniet in breui quòd tu velles mihi talem rem accommodasse, vendidisse, & similia. Tunc Aduocatus adiungat, licet malum aliquod fuerit subsequutum deponenti, in rebus vel corporibus, non tamen propter hoc sequitur, quod illa delata huius mali sit causa tanquam malefica, eò quòd infirmitates variis modis accidere possunt. Item allegat quòd commune est mulierum, verbis huiusmodi mutuò contendere: &c.

Coniecturæ de morbis maleficialibus. Super istas allegationes iudex debet obuiare per hunc modum: si quidem infirmitas ex defectu naturæ accidit, tunc excusatio locum habere poterit. Sed quia ex signis & experimentis oppositum constat, vtpote quia nullo remedio naturali curari poterit. Item quia iudicio medicorum iudicatur vt morbus maleficialis, vulgariter, *Nachtschaden*. Item indicio fortassis incantatricum aliarum, quæ asserunt, seu asseruerunt, morbum esse maleficialem. Item quia subitò superuenit absque alia præuia debilitatione, cùm tamen naturales infirmitates successiuè solent debilitare. Item quia fortassis curata fuit, ideo quia reperit certa instrumenta sub lecto, aut indumentis, seu aliis locis, & illis amotis, subitò sanitati restituta fuit, prout sæpissimè contigit, vt *suprà* in secunda parte operis patuit, vbi de remediis tractatur. Et per hæc, seu similia iudex facillimè potest obuiare, quòd talis infirmitas potius ex maleficio quàm naturali defectu contigit & per minas obiectas suspicatur de tali maleficio. Sicut à simili si quis diceret, volo tibi comburere horreum, & effectus subsequitur, vtique violentam causat suspicionem, quòd ille, qui minas protulit, horreum succenderit, licet fortassis alius, & non ipse combusserit.

QVÆSTIO XII.

Sequitur ad idem, magis declarans qualiter inimicitia capitalis inuestiganda.

Actus septimus.

Attento, quòd à testimonio ferendo tantummodò inimici capitales repelluntur, vt *suprà quinta quæstione* tactum fuit. Inimicitiam autem talem declararet ex iis, quæ *in capitulo præcedenti* tacta sunt, Iudici fortassis nimis obscurum & difficile videatur: Attento quòd delatus vel eius procurator nollent faciliter eius acquiescere decisioni super materiam tactam, quæ dicatur inimicitia capitalis: & quæ non. Ideo exprimendi sunt alij modi, quibus in notitiam talis inimicitiæ Iudex deuenire possit, vt insontē sic minimè damnet, quòd tamen reum per debitam iustitiam puniat. Et hi etiam modi, licet sint cautelosi, seu dolosi, tamen Iudex illos practicare potest in bonum fidei & reipublicæ: Cùm & Apostolus dicat: Cùm essem astutus, dolo vos cepi, specialiter etiam hi modi practicantur super delatos, non diffamatos publicè, seu etiam non notatos per aliquod iudicium facti. Licet etiam Iudex super quoscunque delatos, vbi inimicitia contra deponentes allegarent, & nomina testium omnino scire vellent. Modi cautelosi, quibus iudex inimicitias discernere possit.

Primus modus est. Nam datur delato, seu suo Aduocato, copia processus, ad partem suam: scilicet, deorsum, &

& nomina deponentium, ſeu deferentium ad partem aliam, non tamen eo ordine quo deponunt,ſed iſto modo,vt nomen teſtis,qui eſt primus in copia,ſit ſextus vel ſeptimus in ſchedula, & qui ſecundus ſit penultimus,vel vltimus:& ſic delatus, qui hoc deponat, vel illud, & quis ſit primus vel ſecundus in ſua copia: quo ſtante aut dabis omnes inimicos aut non: Si omnes eo citius deprehendetur delatus de mendacio, vbi cauſa inimicitiæ per Iudicem ſcrutabitur,ſi quoſdam verò, tunc facilius cauſa inimicitiæ inueſtigabitur.

Secundus modus eſſet à ſimili, vbi daretur Aduocato proceſſus copia ad partem vnam, & deponentium nomina ad partem aliam & adiunctis aliis extraneis, quæ alibi à maleficis fuerunt perpetrata, & non à deponentibus ſeu teſtibus in ſcriptis depoſita, ſic delatus non poterit aſſertiuè dicere illum vel iſtum inimicum capitalem, quia neſcit, quæ ſint ab illis contra eum depoſita.

Tertius modus, qui & *ſuprà* tactus *capitulo quinto*: nam quando delatus examinatur in fine ſecundi examinis, antequam petit defenſiones, & antequam Aduocatus ipſi deputatus, interrogetur, an reputet ſe habere inimicos capitales qui omni diuino timore poſtpoſito,falsò imponerent illi labem hæreſeos maleficarum. Et tunc fortè impræmeditatus ac improuiſus,& non viſis deponentium atteſtationibus reſpondebit,quòd non reputet ſe habere tales inimicos: vel ſi dicit puto me habere, tunc nominet, & illi inſcribantur, & cauſa etiam inimicitiæ, vt poſtmodum Iudex valeat eò certius inueſtigare, poſtquam copia proceſſus & nomina ſeorſim fuerint tradita modis quibus *ſuprà*.

Eſt & quartus modus, vt iterum in fine ſecundi examinis aut confeſſionis, de qua in ſexta quæſtione circa ſecunda interrogatoria, antequam dentur illi defenſiones, interrogetur de teſtibus, qui grauius depoſuerunt contra eum, per hunc modum: Cognoſcis tu talem, vnum nominando de teſtibus, qui grauiora depoſuit, & tunc dicit quòd ſic, vel quòd non. Si dicit quòd non, tunc non poterit poſteà dando ſibi defenſiones & Aduocatum ponere illum capitalem inimicum, cùm dixerit medio iuramento prius oppoſitum, ſcilicet non cognoſcere illum. Si autem dicit quòd ſic, tunc interrogetur, ſi ſcit, vel audiuit quòd ipſa, vel ipſe egerint aliquid contra fidem Chriſtianam ſicut maleficæ facere ſolent. Si dicit quòd ſic,talia enim & talia fecit.Interrogetur quoque,ſi eſt eius amicus, vel inimicus, ſtatim reſpondebit, quòd amicus, & hoc ideo vt eius teſtimonio ſtetur: & ex tunc in illa cauſa, non poteſt dare illum inimicum capitalem per ſuum aduocatum cum medio iuramento, quòd antea dixerat eum amicum.Si autem reſpondeat quòd nihil ſcit de eo,tunc interrogetur an ſit eius amicus vel inimicus,& ipſe ſtatim reſpõdebit quòd amicus:Quia allegare inimicum, de quo nihil mali nouit,non facit.Dicet ergo, ſum eius amicus,attamen ſi ſcirem aliqua, non omitterem, quin illa reuelarem. In tali ergo cauſa non poterit eum ponere poſtea inimicum.Vel ad minus allegabit cauſas inimicitiæ capitalis à principio, & tunc Aduocato adhibebitur fides.

Quintus modus eſt, nam datur delato ſeu Aduocato copia proceſſus,ſuppreſſis nominibus deponentium.Et vbi Aduocatus informabit eum de ſingulis, coniecturatur quis vel qui depoſuerunt talia contra eum,& frequenter venit in cognitionem. Et tunc ſi dicet, talis eſt inimicus eius capitalis,& volo probare per teſtes, tunc Iudex habet conſiderare concorditer iuxta proceſſum nominatum: & tunc quia dixit velle probare

bare per teſtes, illos examinabit, & cauſas inimicitiæ examinabit ſecretè conuocato ad hoc bono conſilio peritorum vel antiquorum, in quibus latet prudentia: & ſi ita inuenerit cauſas inimicitiæ capitalis ſufficientes, tunc repellat primos teſtes & illi dimittentur, ſi non adſunt alia grauamina teſtium.

Et hic modus quintus & communis obſeruatur & de facto maleficæ citò ex copia proceſſus elicitur, qui vel quæ aduerſus eam depoſuerunt: Et quia rariſſimè in tali cauſa inuenitur inimicitia capitalis, niſi ea quæ ex earum malis operibus oritur: Ideo Iudex de facili ſe habet per præfatos modos reſoluere: attento etiam quòd ſæpè deponentes affectant ſe perſonaliter maleficis præſentare, & in faciem obiicere ea quæ per maleficia eis ſunt illata.

Modus vltimus minus ſcrupuloſus & taxandus. Eſt & alius & vltimus, ad quem finaliter Iudex recurrere poteſt, vbi prædicti modi fortaſſis iudicarentur ab aliquibus doloſi, & per aſtutiam practicati, præſertim quatuor primi, ideo omnino ad ſatisfaciendum & quietandum ſcrupuloſas mentes, & ne Iudici quicquam obiiciatur, aduertat, quòd poſtquam per præcedentes modos expertus eſt, non eſſe aliunde inter delatum & deponentem capitalem inimicitiam, vult tamen hoc idem conſilio aliorum aſſeſſorum concludere in finem, ne ſibi quicquam obiiciatur: faciat hoc: det delato ſeu eius Aduocato copiam proceſſus, deponentium tamen & deferentium nominibus ſuppreſſis: Et quia defendendo dicit ſe habere inimicos capitales, & fortaſſis cauſas inimicitiarum varias allegat, ſiue in re ita ſint, ſiue non, congregat tamen Iudex conſilium peritorum cuiuſcunque facultatis, ſi commodè haberi poteſt, vel ad minus ex prouidis & honeſtis perſonis quibuſcunque: quia ad hoc tenetur: iuxta *cap. ſtatuta*, frequenter allegatum, & illis totum proceſſum integraliter & perfectè per notarium ſeu ſcriptorem legi faciat: & cum teſtium ſeu deponentium nominibus publicè exponat, ita tamen quòd ad tenendum ſecretum ſub præſtito iuramento omnes aſtringat, & de illo an hoc facere velint, prius habeat inquirere, quia aliàs omnino non ſunt eis nomina illa exponenda.

Ex poſt dicat, qualiter per talem & talem modum inquirendo de inimicitia, nullam potuerit perpendere. Attamen ſubinferat, ſi videbitur, fiat è duobus vnum, aut per conſilium diſcernatur, qui ſint ex deponentibus repellendi tanquam inimici capitales, & quomodo eligantur tres, quatuor, aut quinque qui amplius nouerint in illa aut oppido amicitiam vel inimicitiam delati & teſtium: & qui non ſunt præſentes in conſilio, & publicentur illi tantummodo nomina delati & teſtium; non autem articuli proceſſus: & ſtabitur iudicio eorundem. Ex primo non poterunt benè teſtes repellere attento quòd Iudex ſuos modos inquirendi practicauit: ex ſecundo verò totaliter ſe immunem faciet, & omnem à ſe ſiniſtram ſuſpicionem excutiet. Tenetur etiam hunc vltimum modum ſeruare, vbi delatus in alieno loco & patria eſſet captus. Et hæc ſufficiant ad diſcernendum ſuper inimicitiam.

QVÆSTIO XIII.

Super ea quæ ante interrogatoria in loco carceris & torturæ proponenda habet iudex aduertere. Et eſt actus octauus.

QVid denique iudici agendum ſit, clarè patet. Si enim, vt communis exigit iuſtitia, ad pœnam ſanguinis non iudicatur, niſi propria confeſſione conuincatur.

uincatur. Quamuis ex aliis duobus habetur pro manifestè deprehensa hæretica prauitate, scilicet ex euidentia seu indicio facti, & ex testium productione legitima, vt supra quæstione prima tactum fuit, & de tali etiam delata ad præsens agitur: tunc vtique quæstionibus & tormentis, pro criminum fassione exponetur.

Casus euidens factis.

Et vt quæstio clara sit, ponatur casus, qui Spiræ contigit & ad multorum notitiam peruenit. Quidam vir honestus, dum quandam mulierem pertranseundo non ei ad nutum in venditione cuiusdam rei venalis complacere voluisset, illa indignata post tergum, clamauit; in breui optasses quod annuisses.

Et est vsitatus hic modus loquendi maleficarum, vel à simili, quando maleficium per auisamenta volunt inferre. Tunc ille indignatus, & non immerito super eam, vultum post tergum vertit, vt eam quo animo verba protulisset inspiceret, & ecce subitò maleficio percussus os suum in obliquum horribili deformitate vsque ad aures extenditur, nec retrahere potuit, sed multo tempore in illa deformitate perstitit.

Hoc euidens factum iudici proponitur, casum ponimus, & an pro manifesta deprehensa in hæresi maleficarum, sit habenda quæritur. Respondere oportet ex verbis Bernar. *in glo. ordinaria*, & *in c. ad abolendam, vt suprà quæstione notata*, tangitur quòd sic eò, quòd tribus modis, vt ibi tangitur, quis vt taliter deprehensus iudicatur: Et illa etiam tria non copulatiuè, id est, quòd omnia tria habeant insimul concurrere, sed vnum quodque per se, scilicet, euidentia facti, testium legitima productio, & propria confessio reddit maleficam, videtur manifestè deprehensam reputari.

Euidentia facti differt ab indicio facti.

Indicium autem facti differt ab euidentibus quia cùm minus sit quàm euidentia, tamen capitur etiam ex verbis & operibus Maleficorum, vt in illa quæstione septima tangitur, & iudicatur ex maleficiis non ita subitò. Sed processu temporis illatis, per minas tamen etiam præcedentes: sicque concludamus, quòd de similibus maleficis delatis, & quæ sub defensionibus, vt præmissum est, defecerunt etiam vel non defecerunt eo quòd non fuerunt concessæ? non concessæ autem quia non fuerunt petitæ: Iam nostra quæstio versatur, quid iudici agendum, & qualiter ad quæstiones sit procedendum pro dicenda veritate in punitionem sanguinis.

Cur iudici ad torturam non properandum.

Vbi plura sunt iudici propter ingentes labores contra maleficium taciturnitatis aduertenda, quæ etiam successiuè per capitula deducentur.

Et primum est, quòd ad maleficam quæstionandam non sit pronus, habeat tamen ad certa signa quæ sequentur aduertentiam. Quare autem non debeat esse facilis, causa est, quia nisi Diuina coactio per sanctum Angelum, vt maleficium Diaboli abscedat, concurrat, ita insensibilis in illis doloribus efficitur, vt membratim citius discerperetur, quàm aliquid veritatis fateri valeat.

Nec propter hoc omittendum, tum quia non æqualiter omnes sunt huiusmodi maleficiis irretitæ, tum etiam quia diabolus sponte interdum non coactus sancto Angelo Maleficam fateri crimina permittit. Pro cuius intellectu ea quæ *suprà in secunda parte operis*, de modo præstandi homagium diabolo tacta, sunt aduertenda.

Non primis statim annis quælibet malefica diabolo homagium præstat.

Sunt namque, quæ sub certis annis prius diabolo militant, vt sex, octo aut decem annis antequam ipsi homagium præstent, scilicet in corpore & anima se eis deuouendo, vbi tamen aliæ à principio illi profitendo fidei abnegationem etiam subitò homagium præstant. Cur autem diabolus hoc spacium temporis postulatum acceptat? vtique ea

de

de causa, vt illo intermedio maleficam experiatur an ore tantum & non corde fidem abnegando simili modo etiam homagium sibi præstaret.

Diabolus non nisi per exteriora cordis intima coniecturis assequitur.

Nam cùm diabolus intima cordis non nisi per exteriora & coniecturaliter cognoscere habeat, vt in prima parte operis, sub difficultate, an dæmones ad odium, vel amorem mentes hominum immutare possint: plures etiam reperiantur, quæ necessitate aliqua, aut egestate inductæ, per alias maleficas, & sub spe confessionis, euasionis, à fide in toto vel in parte apostatant: tales vtique etiam non coactus à sancto Angelo relinquit, vnde & faciliter sua crimina fatentur: cùm tamen illæ, quæ sicut ore, imò & corde sibi adhæserunt, pro viribus ab eo defendantur, & indurentur ad taciturnitatis maleficium.

Cur quædam maleficæ ad confitendum faciles sint.

Et per hæc patet solutio ad quæstionem, vnde proueniat, quòd certæ maleficæ de facili fateantur: aliæ verò minimè. Quia vbi diuinitùs diabolus non repellitur, adhuc tamen sponte illas relinquit, vt per temporalem confusionem & horribilem mortem ad desperationem inducat, quos corde allicere nunquam poterat. Patent hæc etiam ex sacramentalibus earum confessionibus, in quibus asserunt, se nunquam voluntariè adhæsisse, & plura maleficia coactas à dæmonibus intulisse.

Est & alia differentia, quòd cernuntur aliquæ post fassionem criminum sibi ipsis mortem intentare, vt laqueo vel suspendio vitam sibi ipsis auferant. Quod vtique inimicus ille operatur, ne per sacramentalem confessionem veniam à Deo consequantur. Et hoc præcipuè illis, quæ non voluntariè sibi adhæserunt: licet & aliis, quæ sibi voluntariè adhæserunt post criminum fassionem intentet. Sed tunc cernitur, quòd diabolus coactè maleficam habuit relinquere.

Tam difficulter quæstionatur Magus, quàm exorcizatur obsessus.

Concludamus, quòd tantus vel etiam maior præsupponitur labor ad quæstionandum pro dicenda veritate maleficam, quantus ad exorcizandum à dæmone possessum. Ideo Iudex nec voluntarius nec facilis ad hæc esse debet, nisi, vt dictum est, in punitionem sanguinis. Sed & in hac causa faciat diligentiam, provt sequitur: primò ferendo sententiam.

QVÆSTIO XIV.

De modo sententiandi delatam ad quæstiones. Et quomodo prima die sit quæstionanda, & an possit conseruationem vitæ compromittere. Actus decimus.

QVid denique secundo loco Iudex habet aduertere; statim post actus, in eo quòd refert sententiam suam per modum qui sequitur.

Sententia interlocutoria ad quæstionem submittenda.

Nos Iudex & assessores attendentes meritis, seu considerantes merita processus facti per nos, contra te talem, talis loci, talis diœceseos, & diligenter omnibus examinatis, inuenimus, quòd tu es varius in tuis confessionibus. vtpote quia dicis tales minas te protulisse, non autem in eo nocendi animo, & tamen nihilominus sunt indicia, quæ sunt sufficientia ad te exponendum quæstionibus & tormentis. Quapropter, vt veritas ab ore tuo proprio habeatur, & vt deinceps aures iudicum non offendas, interloquendo declaramus, indicamus & sententiamus die præsenti, & hora tali, supponendum quæstionibus, & tormentis. Lata fuit hæc sententia, &c.

Secundò stat actus in eo, quòd & præmissum est, adhuc non sit voluntarius ad quæstionandum, sed carceribus

Admonitionibus amicis eliciendæ confessiones.

ad pœnam mancipatus, & non iam ad custodiam tantùm vt prius,& adhibitis eius amicis, vt pœnas subterfugiat, & quòd fortassis morti non tradetur,licet aliàs punietur, vbi veritatem fatetur, illis proponat, & quòd ad hoc ipsum delatum inducere velint,hortatur. Nam meditatio frequens,& carceris calamitas, ac replicata informatio proborum virorum disponunt ad veritatem eruendam.

Et à nobis expertum est, quod per huiusmodi informationes maleficæ taliter confortatæ fuerunt, vt in signum resistentiæ in terram spuentes, quasi in faciem diaboli, dicebant, exeas maledicte diabole, faciam quod iustum erit, & consequenter crimina sua fatebantur.

Si verò conuenienter delato expectato, & tempore congruenter prorogato, & multipliciter informato:credat iudex bona fide ipsum delatum negare veritatem,quæstionent eum moderatè, vtpote sine sanguinis effusione:scientes quòd quæstiones sunt fallaces, & sæpius,vt tactum est, inefficaces.

Modus in tortura procedendi.

Est autem modus incipiendi talis, vt dum ministri se disponunt ad quæstionandum pòst exspolient eum: vel si est mulier, prius antequam ad carceres pœnosos ducatur, ab aliis mulieribus honestis & bonæ famæ exspolietur: ea de causa,vt si maleficium aliquod insutum esset vestimentis, provt sæpè ex informatione dæmonum practicant ex membris pueri non baptizati, in finem vt pueri visione beatifica priuentur. Et dum instrumenta disponuntur, Iudex per se & alios bonos viros fidei elatores, inducat quæstionandam ad fatendum veritatem liberè, & si fateri noluerit, mandet ministris,quòd ad cordas ligetur,vel ad alia instrumenta applicetur, & ibi statim obtemperent non læti,sed quasi turbati. Pòst iterum soluatur ad petitionem aliquorum,& ad partem trahatur, & iterum inducatur, & inducendo informetur, quòd non tradetur morti.

An iudici liceat promittendo impunitatem reo plectendo, veritatem elicere.

Vbi quæritur. An hic iudex super delatum infamatum,& per testes,& indicia facti legitimè conuictum, cùm nihil desit nisi in ore proprio crimen fateatur, possit licitè conseruationem vitæ compromittere, cùm tamen, si crimen fatetur, vltimo supplicio punitur.

Respondetur: A variis varia sentiuntur. Nam quidam ita sentiunt,quòd si delata est plurimùm infamata, & super indicia facti violenter suspecta: & quòd ipsa in magnum nocumentum sit, tanquam aliarum maleficarum magistra, etiam tunc securari posset de vita sub his circunstantiis,vt perpetuis carceribus,in pane & aqua adiudicaretur, dummodò alias maleficas sub certis & verissimis signis manifestaret; nec tamen illa pœnitentia carceris, vt ponitur,ei manifestanda esset, sed duntaxat securitas vitæ promittenda, & aliquali pœnitentia, puta, per exilium, vel alio modo punienda. Et sine dubio pro maleficis famosis & præsertim quæ maleficis medicaminibus insistunt,& maleficiatos superstitiosis actibus curant, taliter seruandæ essent,vt aut maleficiatis subuenirent, aut maleficas proderent: Nec tamen eorum proditioni staretur, eò quòd diabolus mendax, nisi pariter & alia indicia facti cum testibus occurrerent.

Aliis videtur ad idem in casu, quo sic carceribus deputata esset,ad tempus promissionem seruandam esse, & post spatium temporis incinerandam.

Ad tēpus solùm hæreticis & maleficis fides seruanda.

Tertij sunt, qui dicunt Iudicem securè posse in conseruationem vitæ compromittere, ita tamen, quòd ex post à sententia ferenda se exoneraret, & in suum locum alium substitueret.

Inter quos modos primos, licet videretur vtilis propter maleficiatorum cura-

curationem, tamen quia non est licitum maleficia seu illicita opera tollere licet, vt in quæstione prima, & introductoria huius tertiæ partis patuit, plurimorum opinio sit, quòd licitum sit maleficia per opera vana & superstitiosa tollere. Sed quia in his magis docet Iudices experientia atque vsus, & negotiorum varietas, quàm ars alicuius seu doctrina: ideo relinquitur hoc iudicibus. Certum est autem, vt experientia pluries docuit, quòd multi faterentur veritatem, nisi metu mortis retraherentur.

Experiētia docebit Iudices.

Quòd si nec minis, nec talibus promissis fateri voluerit veritatem, tunc ministri sententiam latam exequantur, & quæstionetur consuetis modis & non nouis nec exquisitis, leuius vel fortius, secundùm quòd crimen exigit delinquentis. Et dum quæstionatur de certis articulis super quibus quæstionatur, & hoc sæpè & frequenter à leuioribus incipiendo: quia citius concedet leuia quàm grauiora. Et dum hæc fiunt, notarius totum scribat in processu, & quomodo quæstionatur, & de quibus interrogatur, & quomodo respondetur.

Leuiora delicta primò interroganda.

Et nota, quòd si fatetur per tormenta, ducatur postea ad alium locum, vt denuò recognoscat, & quòd non tantummodò vi tormentorum cognouerit.

Quartò stat actus in isto, quòd si quæstionatus decenter noluerit fateri veritatem, ponantur alia tormentorum genera coram eo, dicendo, quòd oporteat eum hæc sustinere, nisi fateatur veritatem. Quòd si nec sic poterit ad terrorem vel etiam ad veritatem induci, tunc pro secunda aut tertia die quæstionanda ad continuandum tormenta, non ad iterandum: quia iterari non debent, nisi noua superuenissent indicia.

Sententia ad continuandam torturam.

Feretur coram eo sentētia in modum qui sequitur. Et nos præfati Iudex, vt suprà, assignamus tibi tali, diem talem, ad quæstiones continuandum, vt à tuo ore proprio veritas audiatur, & totum ponatur in processu à notario.

Et intra illud tempus assignatum Iudex per se, aut per alios probos viros, inducet eam ad fatendum veritatem, modo præmisso, cum securitate vitæ, si ita videbitur expedire.

Aduertat etiam Iudex, vt intra illud tempus continuè apud eam sint custodes, vt videlicet sola non relinquatur, quia à Dæmone frequentabitur, vt sibi ipsi mortem inferat: si quantum Diabolus deserere ipsam intendit, aut ad deserendum ipsam diuinitus arcetur, hoc ipsum enim Diabolus melius noscere potest, quam aliquis scriptis reserare.

Maleficæ non solæ relinquēdæ.

QVÆSTIO XV.

Super tormenta continuanda, & de cautelis, & signis quibus cognoscere potest Iudex maleficam: & quomodo se ab earum maleficiis debeat præmunire. Item quomodo sint abradenda in locis vbi sua habent maleficia abscondita, cùm declarationibus variis, ad obuiandum maleficio taciturnitatis. Et est actus vndecimus.

QVid autem consequenter restat Iudici super tormenta continuanda? Est aduertendum primò, quòd sicut non omnium membrorum est eadem medicina, sed potiùs diuersorum & singulorum sunt diuersæ & singulares medicinæ, sic nec ad omnes hæreticos, seu de hæresi delatos, idem modus interrogandi, inquirendi & examinandi, quoad articulos est seruandus, sed secundùm veritatem sectarum, & personarum, varius & diuersus modus examinandi. Idcirco prudens iudex & medicus,

dicus, qui putrida membra, & scabiosas oues resecare, & sequestrare ab innoxiis nititur, tam æstimare potest, delatam maleficio taciturnitatis infectam, quàm taciturnitatem euellere, non potest vna & infallibilis depingi regula, seu modus, imò etiam dare non esset tutum: eò quòd cum illum modum consequenter assuetum, ac regulam generalem, tenebrarum filij præuiderent, ipsam tanquam laqueum suæ perditionis, facilius euitarent, seu etiam præcauerent.

De maleficio taciturnitatis.

Curet igitur prudens ac industrius iudex occasionem & modum interrogãdi arripere, siue ex testium responsis, seu attestationibus, siue ex iis, quæ aliàs experientia eum docuit, siue ex iis quæ proprij ingenij acumen aperit: subscriptis cautelis vtendo.

Maleficæ non queũt lachrimas fundere.

Nam si inuestigare affectat, an maleficio taciturnitatis sit inuoluta, aduertat an lachrimari coram eo stando queat: aut tormentis exponendo. Hoc ipsum enim pro certissimo signo, ex fide dignorum antiqua relatione, ac propria experientia docente, adeò compertum est, quòd etiamsi ad lachrimandum coniurationibus aliqua hortetur, & compellatur: si malefica existit, hoc ipsum, scilicet, lachrimas emittere non potest: dabit quidem flebiles, & ex sputo, genas & oculos linire, ac si fleret attentabit, super quo à circunstantibus cautè aduertendum erit.

Modus coniurãdi ad lachrimas.

Modus autem coniurandi ad lachrimas veras, si innoxia fuerit, & cohibere lachrimas falsas, talis vel consimilis in sententia practicari potest, à iudice, seu presbytero: manum super caput delati seu delatæ ponendo: Coniuro te per amarissimas lachrimas à nostro saluatore Domino Iesu Christo in cruce pro salute mundi effusas, ac per ardentissimas lachrimas ipsius gloriosissimæ virginis Mariæ, matris eius, super vulnera ipsius hora vespertina sparsas, & per omnes lachrimas, quas hic in mundo omnes sancti & electi Dei effuderunt, & à quorum oculis iam omnem lachrimam absterit, vt in quantum sis innoxia, lachrimas effundas, si nocens, nullo modo, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Amen.

Experientia docuit, quanto amplius coniurabantur, tantò minus flere poterant, cùm tamen vehementer se ad fletum stimulabant, & genas sputo humectabant. Possibile tamen, vt post in absentia iudicis, & extra locum & tempus torturæ, coram custodibus flere valeant.

Causa impedimenti fletus in maleficis.

Quòd si causa impedimenti fletus in maleficis quæritur, potest dici, quòd quia gratia lachrimarum in pœnitentibus præcipuis donis ascribitur, cùm cœlum penetrare, & inuincibilem vincere, humilis lacrima à Bernardo, asseritur: nulli dubium, quin & inimico salutis displicere noscitur, vnde & summis conatibus illas impedire nemo ambigat, vt finalis impœnitentia potius introducatur.

Humiles lachrimæ vincunt potentia superbissimos.

Flere, decipere, nere, est mulierum proprium verè.

Sed quid si astutia Diaboli, Deo permittente, etiam maleficam flere contingeret, cùm flere, nere, decipere etiam proprium mulierum dicatur. Responderi potest: cùm occulta sint Dei iudicia, si aliàs non possit conuinci per legitimos testes, super aliqua indicia facti, nec etiam suspecta esset grauiter aut violenter, vtique esset absoluenda, & pro leui suspicione, in qua staret propter infamiam, quam testes deposuerunt, haberet hæresim maleficarum abiurare: vt in secundo modo sententiandi discutietur.

Iudices non ferãt se à maleficis tangi.

Secunda cautela non solùm post hanc primam obseruanda, verùm etiam omni tempore iudici & omnibus assessoribus aduertenda, quod non permittant se ab ea tangi corporaliter, præsertim super nudam iuncturam manuum & brachiorum, sed omnino secum deferant sal

exorcizatum

exorcizatum in Dominica die palmarum, & herbas benedictas. Hæc enim res insimul cum cera benedicta inuolutæ, & in collo deportatæ, vt *suprà* in secunda parte operis de remediis contra maleficiales infirmitates & defectus patuit, miram habent efficaciam præseruandi, non solùm ex maleficarum testimoniis, verùm etiam ex vsu & consuetudine Ecclesiæ, quæ in hunc finem huiusmodi exorcizat & benedicit, vt patet *in earum exorcismis*, cùm dicitur ad effugandam omnem potestatem inimici, &c.

Et non videatur extraneum de tactu iuncturarum seu membrorum, quia diuina permissione interdum per auditum verborum ab eis prolatorum maleficare opere Dæmonum possunt, præcipuè eo in tempore, vbi quæstionibus exponuntur.

Visu maleficia imnirtunt maleficæ.

Experientia nos edocente, nouimus quasdam in castris detentas, quæ nihil aliud à Castellanis instantissimis precibus flagitabant, nisi vt in aduentu Iudicis, aut alterius præsidentis, eis concederetur, vt primum intuitum visus in ipsum iudicem dirigere possent, antequam ab eo vel aliis essent visæ, ex quo intuitu etiam sortitæ, quòd talis iudex aut alij sui assessores, ita alieni in eorum cordibus fuerunt, quòd omnem si quam habuerunt indignationem, amiserunt, nec ipsas molestare quoquo modo præsumebant, sed liberè abire permiserunt. Qui scit, & expertus est, verum dat testimonium, & vtinam talia procurare non possent.

Non paruipendant Iudices talia auisamenta & remedia, cùm vilipensio talium post tantas admonitiones, in æternam eis cedet damnationem, iuxta saluatoris dictum: Si non venissem, & locutus eis fuissem, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non haberent pro peccato. Muniant ergo se præmissis ex Ecclesiæ constitutione.

Maleficæ ita in iudiciũ producendæ vt tergum iudicibus vertant.

Et si commodè fieri potest, ipsa à tergo dorsum vertendo ad iudices & assessores introducatur. Et non solùm in præsenti actu verùm in omnibus præcedentibus & sequentibus, signo crucis se muniendo, & viriliter aggrediendo, frangentur cum Dei adiutorio vires antiqui serpentis. Nec quis æstimet superstitiosum, vt à tergo introducatur, cùm, vt sæpè tactum est, Canonistæ ad tollendum & impediendum maleficia maiora concedant, & vana vanis contundere semper dicant esse licitum.

De abradendis pilis maleficarum.

Tertia cautela in præsenti actu vndecimo obseruanda, vt pili ex omni parte corporis abradantur: Et est eadem ratio, sicut suprà de vestimentis exeundi. Habent enim pro maleficio taciturnitatis aliquas superstitiosas alligaturas quarundam rerum, siue in vestimentis, siue in pilis corporis, & interdum in locis secretissimis non nominandis.

Quòd si obiiceretur: Nunquid diabolus absque huiusmodi ligaturis rerum posset mentem maleficæ indurare, vt crimina non valeat fateri, sicut & alij scelerosi sæpius inueniuntur, sub quibuscunque maximis tormentis, quantumcunque per indicia facti, aut per testes sint conuicti. Respondetur, vtique verum esse, quòd absque rebus quibuscumque dæmon valeat talem taciturnitatem procurare: illis tamen rebus vtitur in animarum perditionem, ac offensam maiorem Diuinæ maiestatis.

Procuratio maleficij taciturnitatis.

Quod vt clarius pateat, malefica quædam in oppido Haganonæ, de qua *suprà in 2. parte operis* tactum est, tale maleficium taciturnitatis procurare sciebat, vt masculus recenter natus, & non baptizatus, & cum hoc primogenitus interemptus, &

& in fornace assatus, cum aliis rebus, quas exprimere non expedit, incineratus & puluerizatus, si qua malefica aut flagitiosus, ex iis quicquam secum deferret, nullo modo sua crimina fateri posset.

Hîc clarum est, quòd sic centum millia puerorum adhiberentur ex naturali incineratione, nunquam talem effectum taciturnitatis causare possent: vtitur tamen, vt cuique intelligenti patet, in animarum perditionem, & Diuinæ maiestatis offensionem.

Facinorosa taciturnitas in torturis, vnde proficiscatur.

Sed & hoc, quòd allegatur, quòd sæpè flagitiosi homines, & non malefici, talem penes se taciturnitatem retinent. Dicendum est, quòd malefici taciturnitas triplici ex causa prouenire potest, primò, ex naturali quodammodò duritia mentis. Quia sicut aliqui sunt molles corde, aut vecordes, quòd ad leuem torturam omnia concederent, etiam quæcunque falsa; ita aliqui sunt ita duri, quòd quantumcunque vexentur, veritas ab eis non habeatur: Et præcipuè illi, qui aliàs fuerunt quæstionati, quorum brachia citò sicut trahuntur, ita & flectuntur.

Maleficæ etiã alios ad taciturnitatẽ maleficare possũt.

Secundò, prouenit ex maleficio penes se retento provt dictum est, siue in vestimentis, siue in pilis corporis. Tertiò, quòd interdum, licet penes se non habeant maleficia insuta, aut alligata, maleficiuntur tamen ab aliis maleficis, quantumcunque remotis. Provt malefica quædam in *Isburg* se iactare solebat quòd vbi ad minus filum ex vestimentis alicuius detenti haberet, tantum efficere posset, quòd quantumcunque tormentaretur, etiam vsque ad mortem, nihil fateri posset: quare patet responsio ad obiectionem.

Hæretici manent in igne illæsi.

Sed quid in Diœcesi Ratisbonensi casu contigisse asseritur? Quòd dum quidam hæretici ex propria confessione deuicti, non solùm vt impœnitentes, imò & defensores illius perfidiæ, morti fuissent adiudicati, accidit, vt illæsi in igne remanerent: Tandem per aliam sententiam ad submersionem adiudicati, nihil proficere potuerunt: Stupentibus omnibus, & fidem ipsorum vt iustam defendere dum quidam conabantur, sollicitus præsul super gregem, triduanum ieiunium indixit, quo deuotè expleto cuidam notificatur, quòd in certo loco corporis, videlicet sub brachio vno, maleficium quoddam inter pellem & carnem insutum haberent, quo reperto & amoto, continuo incendio consumpti fuerunt. Licet ab aliis opinetur, quòd quidam Necromanticus ex Dæmonis consultatione, qui sibi hoc indicauerat, prodidisset. Sed quocunque modo factum fuerit, verisimile est, quòd diuina virtute Dæmon coactus, dum semper ad subuersionem fidei machinatur, hoc manifestauerit.

Maleficiũ contra ignem inter carnẽ & pellem insutum.

A simili, vbi talis Iudici acciderit casus, quid faciendum foret, elicere potest, vt videlicet ad Diuinum recurreret præsidium, vt ieiuniis & orationibus deuotarum personarum hoc genus Dæmoniorum à maleficiis expellatur, in casu, quo nec per mutationem indumentorum, aut tonsuram pilorum ad veritatem fatendam sub tortura induci valeant.

Cera benedicta immissa, maleficiũ taciturnitatis abigit, si bibatur.

Et licet in Alemaniæ partibus, talis abrasura, præsertim circa loca secreta, plurimùm censetur inhonesta: qua de causa nec nos Inquisitores vsi sumus: Sed tonsis capillis capitis cum calice aut cipho aquæ benedictæ, guttulam ceræ benedictæ immittendo, & inuocatione sanctissimæ Trinitatis ieiuno stomacho trinies in potum ministrando, per Dei gratiam à plerisque taciturnitatis maleficium abstulimus. Tamen in aliis regnis Inquisitores talem per totum corpus ac rasuram fieri mandant. Vnde & Cumanus Inquisitor nobis insinuauit, quòd anno elapso, qui fuit

fuit 1485. vnam & quadraginta maleficas incinerari mandasset, omnibus per totum corpus abrasis. Et hoc in districtu & comitatu Burbiæ, vulgariter dicitur *Mormbſerbad* in confinibus Archiducis Austriæ, versus Mediolanum.

Quòd si quæritur: an tempore necessitatis, quo nullis remediis congruis maleficium remouerint, vti præmissum est, licitum foret, diuinatrices, quæ etiam maleficia curare & tollere solent, pro amotione talis maleficij consulere. Responsio. Quicquid sit de negotio Ratisbonæ peracto, exhortamur in Domino, vt in nullo casu, quantumcunque necessario, pro Republica diuinatrices consulantur, & hoc propter magnã offensam Diuinæ maiestatis, cùm tot alia sint nobis remedia concessa, per quæ omnino assequi poterimus, aut in propria potiri forma, aut in æquiualenti, ita quòd omnino veritas experiatur, vel ab eius ore, vt incinerari valeat, vel Deus auferet ipsam de medio; aliam mortem super eam permittendo.

Nullæ sũt Diuinatrices pro Repub. consulendæ.

Hæc autem nobis remedia proponuntur: vt primò faciat homo id quod potest ex propria industria, & ex propria virium suarum exercitatione, modis *suprà* tactis insistendo pluries & præsertim certis diebus, vt iam in sequenti quæstione patebit. 2. *Cor.* 9. Abundetis in omne opus bonum.

Media licita pro obstinata taciturnitate subiectorum quæstioni attendenda.

Secundò, quòd si deficit recursum habeat pro consilio ad alios homines, qui fortè sibi remedium, de quo nunquam cogitauerat, impertiretur eò quòd varij sunt modi ad maleficia tollenda.

Tertiò si prædicta deficiunt, habeat recursum ad deuotas personas, iuxta illud *Ecclesiast.* 37. Cum viro sancto assiduus esto, quemcunque agnoueris obseruantem timorem Dei. Item vt sancti in patria inuocentur per eos. Quæ si omnia defecerint, recursum habeat immediatè ad Deum iudex & omnis populus ieiuniis & orationibus, vt tale maleficium sua pietate amoueatur. Sicut Iosaphat. 2. *Paral.* 20. Cùm ignoramus quid agere debeamus, hoc solùm habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te: & sine dubio Deus in necessariis nostris non deficiet.

Vnde & Augustinus & habetur 26. q. 7. *non obseruabitis.* Qui has & quascunque Diuinationes, aut facta, aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus, aut talibus credit, scilicet opere prosequendo, aut ad domum earum vadit, aut in domum suam propriam introducit, aut interrogat, sciat se fidem Christianam & baptismum præuaricasse, & Paganum, & Apostatam, & Dei inimicum, iram Dei in æternum grauiter incurrere, nisi Ecclesiastica emendatus, Deo reconcilietur. Non deficiat ergo iudex semper licitis vtendo iuxta præmissa, remediis, & finaliter subscriptis cautelis.

QVÆSTIO XVI.

De tempore, & de secundo modo interrogandi. Et est adhuc duodecimus super finales cautelas à iudice obseruandas.

SVper præmissa sunt aliqua aduertenda: Primò quòd sacratioribus diebus, & infra missarum solemnia sint maleficæ interrogandæ, ita vt populus adhortetur ad implorandum Diuinum auxilium, in generali nihil specificando, nisi vt contra quascumque Dæmonum infestationes sancti inuocentur.

Precationes publicæ Ecclesiæ conducunt cõtra obstinationẽ maleficarum.

Secundò, ea quæ *suprà* tacta sunt de sale & aliis rebus benedictis: cum septem verbis, quæ Christus protulit in cruce, in schedula conscriptis: insimul colligatis, collo eius alligentur, longitudo Christi super nudum corpus,

& extra benedicta circumcingatur: Siquidem longitudo ipsa commodè haberi potest: Experientia docuit miro modo his rebus ipsa molestari, vixque retinere: præcipuè autem reliquias sanctorum.

Longitudo Christi alligata corpori cogat maleficas confiteri.

His sic dispositis, & aqua benedicta in potum porrecta, disponatur iterum ad quæstiones, continuò exhortando, vt prius. Dum autem à terra eleuatur, & si per talem modum tormentatur, iudex legat vel legi faciat dicta testium, submissis nominibus, taliter dicendo, ecce per testes conuicta es, item si testes vellent se facie ad faciem adfrontare tunc iudex interrogaret, an fateri vellet, si testes sibi in faciem præsentarentur. vbi si annueret, tunc inducendi testes essent, & coram ea statuendi, si fortè robore, seu verecundia quicquam criminum fateretur.

Adfrontatio testiũ.

Vltimò si videat, ipsam non velle detegere flagitia sua, interrogabit eam, an pro sua innocentia indicia candentis ferri vellet subire: Et quia illud omnes affectant, scientes quòd per Dæmones à læsione præseruantur: Vnde etiam quòd veræ maleficæ existant cognoscuntur: replicabit iudex: qua temeritate se tantis periculis submittere possit, & omnia conscribantur. Sed quod illud candentis ferri indicium non sit eis concedendum *inferiùs* patebit.

De indiciis candentis ferri.

Aduertat etiam iudex, quòd sextis feriis præcipuè vsque dum fit compulsus pro expectatione nostri Saluatoris interrogatæ, sæpè fassæ fuerunt.

Feriarum tempore magis confitẽtur magæ, quàm alio tempore.

Sed quia super extremum nos procedere oportet videlicet super omnimodam eius negatiuam, in qua si perstiterit, iudex relaxabit eam, & sequentibus adhuc vtatur cautelis educendo eam de carcere pœnoso ad alium, pro custodia tamen benè munitum, ita tamen, quòd sibi omnino caueat, quòd nullo modo, & tradatur cautionibus, seu fideiussoribus, nec alias manulenta decreto. Quia à talibus manulentè datis veritas nunquam haberetur, imò semper peiores efficiuntur.

Quomodo cum maleficis agendum, si nihil prorsus confiteantur.

Sed hoc primò procuret quòd humaniter in cibo & potu tractetur, & interim intrent honesti, & non suspecti, qui etiam frequenter de diuersis impertinentibus ei colloquantur, & tandem vt confidenter consultent, quòd fateatur veritatem, promittendo quòd iudex sibi faciet gratiam, & quòd velint esse tanquam mediatores: Et in finem huius intrabit iudex, & promittet facere gratiam, sub intelligendo vel sibi aut Reipublicæ: in cuius conseruationem totum quod fit est gratiosum.

Nota effectum vocabuli sibi, pro ipsi.

Si verò sibi ad vitam promittere, quæ *suprà quæst.* 14. super tres modos tacta sunt, scribantur singula à notario, & sub qua forma verborum ac intentione sit gratia promissa. Et si quidem delata sic gratiam petierit, & facta detexerit, dicantur verba generalia, quòd amplius fiet illi quam ipsa petierit, in eũ finẽ vt ampliori confidentia loquatur.

Secunda cautela in hoc actu, quòd si omnino noluerit detegere veritatem, habeat iudex, vt *suprà* tactum est, de eius complicibus, sine ipsius scitu examinare. Et si quid huiusmodi deposuissent, per quæ conuinci posset, hæc iudex proponat, & diligenter de singulis inuestiget: Et ad idem, si quæ instrumenta vel vnguenta, & pixides in domo fuerint reperta: sibi offerantur, & ad quæ vsa fuerit, &c.

Tertia cautela, si adhuc perseuerat in sua pertinacia & habere consodales examinatas, quæ contra & non pro ea deposuissent, vel si non habet, procuret alium fide dignum quem nouit sibi non ingratum, sed tanquam amicum & fautorem qui quodam sero intret ad maleficam, protrahendo locutiones, & tandem, si quidem non est de complicibus, fingat nimis esse tardè pro recessu, & remaneat in carcere cum

eadem,

eadem, & de nocte pariter colloquantur: Si verò de complicibus, tunc edentes & bibentes, mutuò etiam conferant de rebus commissis: Et tunc sit ordinatum quòd stent extra carcerem in loco congruo explorantes eos, auscultantes & verba colligentes, & si opus fuerit, scriptor sit cum eisdem.

Quarta cautela, vt si tunc incipiat dicere veritatem, nullo modo differat iudex recipere eius confessionem, etiam media nocte, sed continuet quantum potest: & si in die non curet, si proroget prandium vel cœnam, sed instet quoadusque dixerit veritatem, saltem quoad principalia. Nam per dilationes, & interruptiones frequentius est repertum, quòd redeunt ad vomitum & non aperiunt veritatem quam detegere inceperant habito consilio deteriori.

In fine interrogatorum de incubo interrogandę maleficæ.

Et aduertat iudex, quòd post confessionem nocumentorum, hominibus aut iumentis illatorum, inquirat, quot annis Incubum Dæmonem habuerit, & à quanto tempore fidem abnegarit. Quia sicut de iis nunquam fatentur, nisi prius alia fuerint fassæ, ita etiam omnino in fine sunt interrogandæ.

Quinta cautela, si prædicta omnia deficerent, tunc si fieri potest, ducatur ad aliquod castrum, & ibi certis diebus custodia mancipata, fingat castellanus se ad partes longinquas peregrinaturum, & interim familiares aliqui, vel etiam mulieres honestæ eam visitantes, promittant ei, quòd velint eam omninò dimittere liberè abire, dummodo informet eos, vel eas, de certis experimentis. Et aduertat iudex, quòd sæpissimè per talem modum fassæ fuerunt & conuictæ.

Et nouissimè in Diœcesi Argentinensi prope oppidum *Schletstatt* & castro *Ronigsheym* malefica detenta, nullis tormentis & quæstionibus deduci p-oterat ad fatendum sua crimina: tandem modo supra dicto da castellano seruata, licet præsens erat in castro, ipsum tamē malefica æstimabat abesse, mulieres familiares intrabant, & ei liberam relaxationem promiserunt, dummodo super certa experimenta eos informaret. Et licet prima fronte renueret, & quòd dolosè cum ea agerent proponeret: tandem interrogans de quibus informari vellent, vnus dixit, super grandinem excitandum alter super carnalia facta. Tandem vbi super grandinem illum informare volebat, & scutella aqua plena appararetur malefica sibi iniūxisset, vtque digito paululum aquam moueret, & ipsa certa verba protulisset, subito locum quem explorator nominauerat, scilicet syluam adiacentem castro, tanta tempestas & grando repleuit, sicut à multis annis visum non fuerat.

In casu tamen quo omnia deficerent, vel etiam in casu quo crimina faterentur, quid vlterius iudici per sententiam faciendum sit, vt totus processus finiatur in quo vltima pars huius operis terminatur, restat declarare.

Qualiter processus iste fidei sit debito fine per sententiam definitiuam terminandus.

PEr Dei gratiam iis expeditis, quæ ad cognitionem proprietatum super hæresim maleficarum deseruiunt: insimul etiam qualiter processus fidei aduersus illam sit initiandus & continuandus: restat nunc discutere, qualiter talis processus per debitam sententiam sit congruo fine terminandus.

Vbi primò notandum, quòd cum hæresis hæc, vt in principio huius vltimæ partis tactum est, præ aliis hæresibus simplicibus hoc habeat, quod non est pura, sed mixta crimine Ecclesiastico & ciuili, vt de se patet. Ideò de modis sententiandi tractando, primò tractandum est de quadam sententia, ad quam

maleficæ solent appellare, de qua secularis iudex per se irrequisito ordinario agit. Secundò, de his, in quibus sine ordinario agere non potest. Et sic tertiò, quomodo ordinarij se exonerare possunt, patebit.

QVÆSTIO XVII.

Super purgationem vulgarem & præcipuè super examen candentis ferri, ad quod maleficæ appellant.

Appellatio ad candens ferrum.

AN autem malefica vulgari purgatione, de qua 2.*q*.4.consuluisti, & *cap. monomachiam.* super reatum tentatiuè purgando, & per iudicem secularem ad hoc astringenda, vel admittenda ad iudicium candentis ferri, si ad hoc appellat, & videtur quòd sic.

Nam sicut duellum ad conseruationem vitæ propriè in causa criminali, vel rerum suarum in causa ciuili ordinatur: ita & iudicium candentis ferri, per tactum vel aquæ bullientis per totum: Sed primum licitum est in aliquo casu, iuxta sanctum Thomam 2.2.q.95. *in fine vltimi articuli.* vbi dicit: quòd tunc duellum potest esse licitum, vbi ad communem rationem sortium appropinquat: ergo etiam in aliquo casu iudicium ferri candentis.

Item multi principes sanctæ vitæ, & qui bonorum consilio vtebantur, vt sanctus Henricus Imperator erga coniugem virginem Kunigundam, quam de adulterio suspectam habuerat, exercuit.

Si tollantur meretrices, omnia turbabuntur libidine.

Item sicut iudex, qui habet curam communitatis, licitè potest minora mala permittere ad vitandum peiora, vt meretrices in ciuitatibus, ne omnia turbentur libidinibus: iuxta Augustinum *in libero arbitrio.* Tolle meretrices, & omnia turbabis libidine. Ita per tale iudicium, vbi quis ab insultibus & iniuriis alicuius communitatis super causam criminalem aut ciuilem liberari posset.

Item quia minus est læsio manuum per candens ferrum, quàm vitæ interfectio per duellum, ideo si duellum admittitur, vbi consuetudo habetur: à fortiori & examen candentis ferri.

Tentatur Deus per duellum & candens ferrum.

Contrarium habetur 2.*q*.4.*monomachiam.* Vbi dicitur: hæc & huiusmodi sectantes Deum tentare videntur. Vbi attendendum esse dicunt Doctores, quòd quia non solùm à malo iuxta Apostolum 1. *Thessal.*5. sed etiam ab habente speciem mali abstinendum est: ideò non dicitur in illo c. omnes hæc sectantes tentant Deum, sed videntur tentare, vt intelligatur, quòd posito casu, quòd aliquis talia exercens intendat alium finem, fortè rectum: quia tamen apparentia est mala, cauendum est.

Quæ non docent scripta patrum sunt superstitiosa.

Respondeo, quòd tale iudicium seu examen sit illicitum præcipuè candentis ferri, deducitur ex duobus: Primò, quia ordinantur ad iudicandum occulta, quæ Diuino iudicio reseruantur. Secundo etiam, quia huiusmodi iudicium non est authoritate diuina, aut etiam documentis sanctorum patrum sancitum. Vnde *in c. consuluisti* 2.*q*.5. Quòd Sanctorum patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinuentione est præsumendum. Et Stephanus Papa in *eod. cap.* Spontanea confessione vel testium approbatione, delicta concessa sunt vestro regimini iudicari: Occulta enim & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda hominum.

Differentia inter duellum & examen potus bullientis aquæ vel candentis ferri.

Est tamen differentia inter duellum & ferri candentis examen, seu etiam potum bullientis aquæ: Quia duella magis accedunt ad communem rationem sortium, vtpote, quia pugiles sunt penitus pares virtute & arte quàm examen candentis ferri. Quia licet vtrumq;

ordinetur ad alicuius facti occulti inquisitionem, per aliquod factum ab homine: tamen quia in iudicio candentis ferri aliquis miraculosus effectus expectatur, quod non contingit in duello, vbi solummodò contingit interfectio vnius vel amborum. Ideò examen illud est omnino illicitum, licet duellum non sit ita illicitum. Incidentaliter tamen propter principes & iudices seculares super duellum admittendum est.

Aquinas & Lira probant duella.

Notandum quòd occasione horum verborum sancti Thomæ, qui hanc distinctionem ponit, Nicol. de Lira *in Postilla sua super Biblia.* 1. *Reg.* 17. occasione etiam duelli seu conflictus ipsius Dauid cum Philistæo, vult elicere, quòd in aliquo casu duellum possit esse licitum. Ideo quòd hoc non sit de mente Doctoris Thom. sed potiùs oppositum probat Paulus Burdegalensis contra Nicolaum præfatum: Cuius probationem benè aduertere debent principes & iudices seculares.

Dauidis cōgressus cum Goliath non fuit duellum.

Primò per hoc, quia duellum, sicut & examen alterum ordinatur ad iudicandum occulta, quæ Diuino iudicio reseruantur, vt *suprà* tactum est. Nec potest dici, quòd institutionem habuerit ex conflictu Dauid. Quia illi reuelatum fuit à Domino interiori instinctu, vt tale certamen inire deberet, & quòd iniuriam sibi illatam per eum vindicare contra Philistæum vellet: quod ex verbis Dauidis elicitur. Ego venio contra te in nomine Dei viuentis. Et sic non fuit propriè duellator, sed diuinæ iustitiæ executor.

Secundò ex hoc, quòd præcipuè iudicibus est aduertendum, quia in duello datur potestas, vel saltim conceditur licentia vtrique interficiendi se mutuò: etiam cùm alter eorum sit innocens: adeò præstatur auctoritas, vel saltem licentia interficiendi innocentem, quòd cùm simpliciter sit illicitum quid contra dictamen iuris naturalis & Diuinum præceptum; ideò omninò illicitum tam ex parte appellantis, quàm recipientis, quàm etiam iudicantis & consulentium, qui omnes homicidæ reputantur.

In duellis & pugnātes & iudices, cōsulēteiq; sunt homicidæ.

Tertiò, ex hoc, quia cùm Duellum sit singularis pugna duorum, vt per victoriam vnius appareat iustitia, tanquam per diuinum iudicium, alterius iniustitia non obstante, quia tunc Deus tentatur: Vnde redditur illicitum ex parte appellantis & recipientis. Tamen cùm ipsi iudices illis mediis iustum iudicium aut terminationem litis procurare possent, cùm hoc non faciunt, sed consulunt, vel omnino permittunt, cùm prohibere possent, consentiunt vtique ad interfectionem innocentis.

Verùm quia non est verisimile, postillatorem Nicolaum hæc latuisse aut ignorasse, ideò vbi dicit in aliquo casu duellum absque peccato committi mortali, loquitur ex parte iudicantium aut consulentium: vbi, non per ipsorum inductionem aut consilium, sed per ipsos appellantem & recipientem tale examen exercetur sine alio respectu.

Et quia non est nostræ speculationis his immorari, sed de ipsis maleficis disserere, clarè patet, quòd in aliis criminalibus causis circa furtum aut latrocinium tale examen inhibetur. Quantò magis hic, vbi constat, maleficas cuncta maleficia auxilio Dæmonum procurare, siue in læsionibus inferendis, siue curandis, siue tollendis, aut impediendis.

Diabolum per media naturalia posse candens ferrū inefficax reddere.

Nec mirum quòd opere Dæmonum à læsionibus in tali examine præseruantur maleficæ: cùm, vt naturales tradunt, succus cuiusdam herbæ, vbi manus inunguntur à combustione possit præseruare. Et cùm ipsum Dæmonem virtutes herbarum minimè lateant, dato quòd per interpositionem alicuius corporis inter manus deferentis, &

ipſum ferrum læſionem non interciperet, provt inuiſibiliter procurare poteſt: Tamen per huiuſmodi naturales rerum proprietates hoc efficere poſſet, vnde minus quàm quibuſcunque aliis malefactoribus ipſis maleficis, propter intimam familiaritatem, quàm cum Dæmonibus tenent tali examine ſunt purgandæ: ſed ipſo facto, vbi ad hoc appellant, iam vt ſuſpectæ maleficæ ſunt habendæ.

Deſeruit ad hoc factum, quod in Conſtantienſi Diœceſi tribus annis vix iam elapſis contigiſſe fertur. Nam in dominio Comitum de *Furstenberg* ad quod pertinent Nigræ ſyluæ, fuit malefica quædam famoſa, & plurimùm ab incolis diffamata, quæ vbi per Comitem ad inſtantiam plurimorum fuiſſet comprehenſa, & de plurimis indiciis ſuper varia maleficia delata, tandem cùm inter tormenta & quæſtiones interrogaretur, manus omnium volens euadere, ad examen candentis ferri appellauit. Iuuenis Comes non multùm in his expertus, examen admiſit, & dum candens ferrum per tres duntaxat paſſus deferre adiudicata fuiſſet, per ſex deportauit, offerens ſe denuò ad ipſum longiori ſpatio deportare. Qua ex re, dum manifeſtum habuiſſent indicio maleficij iudicare: quia nullus ſanctorum præſumpſiſſet taliter Diuinam aſſiſtentiam tentare, ipſa tamen abſoluta à vinculis, & illæſa vſque in præſens perſeuerat, non tamen ſine fidelium ſcandalo.

QVÆSTIO XVIII.

De Sententia Diffinitiua in ſe qualiter eſt ferenda.

Conſequenter ad tractandum de his, in quibus ſecularis iudex per ſe cognoſcere & ſententiare poteſt diœceſanis, ſi libet, manentibus exoneratis. Hoc ipſum enim præſupponimus, vt ne dum nos ipſi Inquiſitores ſalua fide, & iuſtitia ſimus ab his ſententiandi modis exonerati. Verùm & ipſos Diœceſanos eadem ſinceritate exoneratos affectamus, ipſorum facultatem & iuriſdictionem minimè amputando. Qua tamen ſi vti vellent, neceſſe foret, & nos inquiſitores, iuxta *cap. multorum querela. de hære. in Cler.* pariter concurrere.

Attendant tamen, quòd quia hoc crimen maleficarum non eſt merè Eccleſiaſticum: Vnde nec poteſtatibus, nec dominis temporalibus adiudicandum & ſententiandum, vt *in cap. inquiſitoribus. §. inhibemus: de hær. lib. 6.* interdictum. In quibus tamen præfata poteſtas diffinire & cognoſcere ſine diœceſanis non poteſt, ſimiliter deducet.

Sed primò videndum de ipſa ſententia in ſecundò qualiter ſit ferenda. Tertiò quot modis.

De primò. Cùm ſecundùm Aug. vt 2. *q.* 2. *c.* 1. Nos in quenquam ſententiam ferre non poſſumus, niſi aut conuictum, aut ſponte confeſſum. Et ſententia ſit triplex, vt dicit gl. ſummaria *in* 1. *q.* ſcilicet interlocutoria, diffinitiua & præcepti. Et Ray. explicans dicit, interlocutoria ſententia dicitur, quæ non ſuper principali, ſed aliis quæſtionibus profert inter principium cauſæ & finem emergentibus: vt eſt de teſte repellendo, vel de dilatione cauſanda, vel non, & huiuſmodi. Vel fortè dicitur Interlocutoria, quia inter partes loquendo profertur ſine ſcripturæ ſolemnitate. Quæ interlocutoria ſententia dicatur.

Diffinitiua autem ſententia dicitur, quando principalis quæſtio diffinitur. *ff. de re iud. l.* 1.

Sententia præcepti eſt, quando maior præcipit minori. De primis duabus noſtra conſequenter erit ſpeculatio, præcipuè ſuper ſententiam diffinitiuam. Quid ſententia præcepti dicatur.

Notandum ſecundò, quod licet in gloſſa præfata dicatur, quod iure nulla ſit.

sit.2.q.2.*Si quando.§.diffinitiua.* Et post dicatur: Scias quòd duplex est ordo iuris. Vnus, qui est de necessaria substantia iudiciorum, vt fiat litis contestatio, & lites recipiantur, si contra hunc ordinem feratur, sententia non tenet. Est alius ordo qui non est de substantia iudiciorum, vt scilicet sententia non feratur sub conditione, & vt prius non pronuncietur de possessione, quam de proprietate: si tamen hoc non seruet, tenet sententia. 2.q.6.*Anteriorum.§.biduum.*

Duplex ordo iuris, vnus de substãtia, alter non.

In hac tamen causa, quia est causa fidei, & hæreseos crimen, licet mixtum, proceditur summariè, simpliciter & de plano, vt patet *in cap.statu.lib.6.* Et qualiter ista verba intelligantur, habes *suprà q.6.* & vt ibi deducitur, Iudex necessariò libellum non exigat, litis contestationem non postulet, &c. sequenti. Probationes tamen necessarias admittat, similiter citationem & protestationem iuramenti de calumnia, &c. Vnde & alius modus procedendi iam per iura noua declaratur.

Quid in processu summario attendendum in diffinitiua.

De secunda autem, qualiter sit ferenda, vt nota quòd proferri debet à iudice, & non ab alio, aliter non valet. Item, in loco publico & honesto etiam sedendo, vt 3.q.3.*induciæ.§.spacium.* Et similiter de die, & non in tenebris: & sic de multis, quæ ibi notantur: Tum quæ ibi continentur, quòd non diebus feriatis, & non in scriptis feratur.

Notandum, quòd quia hîc summariè, simpliciter & de plano, vt *suprà* tactum est proceditur, & *de verb.signific. cap.Sæpè contingit in Clem.* dicitur, quòd tempore feriarum, ob necessitates hominum indultarum, à iure procedere valeat: & quòd iudex amputet dilationem. Ideo si Iudici libet, seruare illa poterit, nec scripto proferre tenetur. Cùm secundum Io. Andr. plures sint casus, in quibus sine scripto sententia valet, & inter illos enumeratur consuetudo loci, vel fori *dist.*11.*consuetudinis.* Episcopus etiam, si est iudex, potest per alium sententiam recitare, ad instar illustrium.

Item nota, quòd licet in actionibus criminalibus exequutio sententiæ non sit differenda, fallit tamen hoc in aliquibus casibus, præcipuè quatuor: sed pro hac materia capiuntur duo. Primò si lata est in muliere prægnante: differtur enim vsque ad tempus partus. *ff.de re iudic.in l.prægnantis.* Item cum quis est confessus crimen, & postea negat. Et intellige, si confessio prius non fuit reiterata, modo quo *suprà* tactum fuit *q.*15.

Quando executio sententiæ sit differenda.

De tertio autem, quot scilicet modis sit ferenda, quia consequenter vsque in finem operis de his tractabimus, sunt tamen adhuc aliqua præmittenda, de modis quibus persona delata redditur suspecta, eò quòd variæ sententiæ super varias suspiciones sunt ferendæ.

QVÆSTIO XIX.

Quot modis capiatur suspicio pro sententia ferenda.

SVspecti de hæresi, vel alio crimine, quot modis & quibus dicendi sint, & an in tali casu pro tali crimine, ex illis iudicandi & sententiandi sint vbi quæritur: Respondendum est & per antiqua & noua iura. Nam *gl. super cap.nos in quenquam, in præcedenti quæstione allegato*, dicit quòd quatuor sunt modi conuincendi reum, aut scilicet iure, vt instrumentis & testibus, aut facti euidentia: Extrà *de cohab.cler. c.tua*, aut iuris interpretatione, vt sæpius citatum esse reum. 3.*quæst.*9.decreuimus, aut violenta suspicione 32.*q.*1. dixit.

Quatuor modi conuincendi reum.

Notant etiã Canonistæ, quod triplex est suspicio. Prima temeraria, de qua canon. Nullũ iudicetis suspicionis arbitrio 2.*q.*1. Secunda probabilis, & hæc purgationem inducit, non autem prima,

Triplex suspicio.

vt 2.*q.4.presbyter*. Tertia eſt violenta, quæ condemnationem inducit. Et de hac intelligitur dictum. Hieron. quòd vxor dimitti poteſt propter fornicationem, aut fornicationis ſuſpicionem 23.*q*.1.dixit.

Nota inſuper quòd ſecunda, quæ eſt probabilis, admittitur ad ſemiplenam probationem, vt extra de præſumpt. in multis. Vnde coadiuuat ad probationem, ſi adſint alia adminicula: vnde non ſolùm admittitur ad purgationem inducendam, ſed etiam ad arbitrationem. De violenta etiam quæ ad condemnationem ſufficit, nota quòd eſt duplex, dum quædam iuris & de iure: Vt cùm ius fingit & ſtatuit aliquid ſuper facto, & contra hanc non admittitur probatio extra: de ſponſa, nec qui fidem. Vbi dicitur, quòd ſi quis dederit fidem mulieri de contrahendo matrimonio cum ea, & poſtea copula ſequitur matrimonium eſſe præſumitur, & probatio in contrarium non admittitur. Quædam eſt iuris, ſed non de iure, vt vbi ius præſumit, ſed non ſtatuit aliquid, vt ſi vir diu mulieri cohibitauit, præſumitur ab eo cognita. 27. *quæſt*.1. dixit: Et contra hanc admittitur probatio.

Duplex ſuſpicio violenta. Suſpicio Iuris & de iure.

Applicando ad propoſitum noſtrum ſuper hæreſim maleficarum & ſuper noua iura, dicimus, quòd in iure triplex ſuſpicio ſeu crimen hæreſeos habetur: prima eſt modica, ſecunda magna, tertia maxima.

De triplici ſuſpicione hæreſeos.

Prima quæ eſt modica, in iure vocatur ſuſpicio leuis. Ita habetur *capit. Accuſatus, de hæret. lib.6.in princip.* vbi dicitur: Si autem leuis & modica ſuſpicio illa fuit, & relabatur, quanquam ex hoc ſit grauiter puniendus, non tamen debet pœna in hæreſim relapſorum puniri. Et hæc ſuſpicio ideo dicitur modica ſiue leuis, tum quia modica & leui defenſione tollitur, tum quia ex modicis & leuibus oritur coniecturis. Vnde dicitur modica à modicis indiciis, & dicitur leuis à leuibus coniecturis.

Vtpote in ſimplici hæreſi circa fidem, ſi aliqui reperiantur occulta conuenticula celebrantes, vel vita, vel moribus à communi conuerſatione fidelium deuiantes, vt patet c. excommunicamus primo.extra, de hæreſi. circa maleficarum hæreſim. Simili modo vbi conuenticula in angariis, aut ſacratioribus anni temporibus, in campis, aut ſyluis, ſiue de die, ſiue de nocte conuenirent, aut aliquæ ſeorſim reperirentur, aut non frequentare diuina temporibus conſuetis, & modis conſuetis, aut cum ſuſpectis maleficis familiaritates ſecretas contrahere. Tales enim leuiter ad minus de hæreſi habentur ſuſpecti, eò quòd talia frequenter facere huiuſmodi hæretici comprobantur. De qua etiam leui ſuſpicione habetur *C.de hær.lib.1.in fine*, vbi dicitur, Hæreticorum vocabulo continentur, & latis aduerſus eos ſententiis debent ſuccumbere, qui vel leui argumento à iudicio Catholicæ Religionis & tramite detecti fuerint deuiare.

Exempla leuis ſuſpicionis de malefica.

Et huic ſententiæ concordat Hoſtienſis *in ſumma, titulo. de præſumptione, §.finali.* vbi dicit, Notandum, quòd quamuis hæretici leui argumento detegantur, ſcilicet, ad hoc quòd ſuſpecti habeantur, tamen non debent vt hæretici haberi: & probatur per præcedentia.

Secunda ſuſpicio quæ eſt magna, in iure vocatur vehemens, ſiue fortis, de qua iterum in allegato capitulo, Accuſatus, in principio etiam ſic habetur. Accuſatus de hæreſi vel ſuſpectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens ſuſpicio orta erat, &c. Ibi enim hæc coniunctio. Et non tenetur copulatiuè, ſed expoſitiuè, vt notat Ioannes Andreas ibidem. Vehemens

De vehementi ſuſpicione, hæreſeos vel maleficij.

mens autem idem eſt quod fortis, vt dicit Archidiaconus ſuper allegatum canonem, accuſatus. Et verbo vehemens, vt dicit Papias & Hugitio, quòd vehemens idem eſt quòd fortis ſiue grandis. Allegat etiam Gregorium, primo moralium. Ventus vehemens irruit: Vnde dicimus aliquem vehementem habere caſum, cùm habet fortem. Hæc ibi.

Ergo ſuſpicio magna dicitur vehemens, ſiue fortis: & ſic nominatur, quia non niſi vehementibus & fortibus defenſionibus repellitur, & etiam quia ex magnis & vehementibus ac fortibus oritur coniecturis, argumentis & indiciis. Vt pote in ſimplici hæreſi, ſi aliqui comperiantur, qui eos ſciunt hæreticos fore occultant, fauorem impendunt, aſſociant, viſitant, munera offerunt, recipiunt, defendunt & ſimilia exercentes. Tales namque de hæreſi vehementer ſuſpecti ſunt: Et ſimiliter cognoſcuntur circa hæreſim maleficarum, eò quòd ſuſpicio oritur, quòd participent cum eis in crimine.

Et præcipuè notantur hîc mulieres aut viri, qui ad amorem vel odium inordinatum, licèt non ad alias læſiones hominum tendant, aut iumentorum, ſolent maleficiare. Similia enim, vt præmiſſum eſt, in quacumque hæreſi exercentes, vehementer ſunt ſuſpecti. Vt patet *præalleg. ca. accuſatus.* §. *illo verò*, & per notata *ibidem* per Archidiaconum. Cùm non ſit dubium eos talia facere in fauorem hæreticæ prauitatis.

Tertia ſuſpicio eſt maxima, & in iure vocatur violenta. *ca. cum contumacia, & c. cùm accuſatus lib. 6. de hæreſi.* & per notata per Archidiaconum & Ioan. And. *ſuper cap. accuſatus, & verbo vehemens*: vbi dicunt: dicit vehemens non violenta, *ſuprà de præſumpt. c. literas.* De hac ſuſpicione loquitur Canon *diſtinct.* 34. quorundam: & hæc

De violẽta & maxima ſuſpicione hæreſeos.

præſumptio ſeu ſuſpicio dicitur violenta, tum quia violenter cogit & arctat iudicem ad credendum, nec tergiuerſatione refellitur qualicunque. Tum quia ex violentibus, conuincentibus atque coërcentibus oritur coniecturis.

Exempli gratia, in ſimplici hæreſi, ſi aliqui reperiantur qui hæreticos adorauerunt, id eſt, reuerentiam ſuo amore exhibuerint, conſolationem vel communionem ab eis acceperunt, vel ſimilia quæ ad ritum eorum pertinent, perpetrauerint: Tales namque violenta ſuſpicione de hæreſi & hæreticorum credentia ſunt conuicti, per *caput. filij,* & *per caput. accuſatus, de hæreſi, lib. 6.* & per notata per Archidiaconum, *ſuper caput. quicunque hæreticos, & verbo credentes, eod. lib. 6.* cum non ſit dubium eos talia facere in credentiam hæreticæ prauitatis.

Exempla præſumptionis violentæ.

Super hæreſim verò maleficarum à ſimili, qui perpetrant ea, quæ ad ritum maleficarum pertinent. Et talia cùm ſint varia, videlicet aliquando per verba ſolùm contumelioſa, dicendo: Tu ſenties in breui quæ tibi euenient, vel ſimilia in effectu: & per tactum, ſolùm tangendo hominem, aut beſtiam manibus: aut per viſum tantùm ſe manifeſtando nocturno vel diurno tempore cæteris dormientibus in cubilibus: Et hoc vbi homines aut iumenta nituntur maleficiare. Licet circa grandines varios alios obſeruant modos, ſe aliis offerendo cæremoniis, circà flumen aliquod ſe agitando diuerſimodè, vt in præcedentibus circa modos maleficia inferendi patuit. Tales vtique violenta ſuſpicione ſuper hæreſim maleficarum, vbi reperiuntur, & fama laborat, ſunt conuicti: Præſertim vbi effectus eſt ſubſecutus in maleficio ſiue ſtatim, ſiue per ſucceſſum temporis. Quia tunc euidens factum concurrit ſiue iudicium facti, vbi inſtrumenta

maleficij in aliquo loco reposita reperirentur: Licet successus temporis non ita aggrauaret ad euidentiā facti, manet tamen suspecta vehemēter, & à fortiori amplius circa simplicem hæresim.

Et si quæritur, nunquid diabolus absque visu, aut tactu mulierum maleficiare possit homines seu iumenta. Respondetur vtique, si Deus permittit. Sed quia maior Dei permissio vbi creatura Deo dicata, per fidei abnegationem, & aliis horrendis sceleribus concurrit, ideo & diabolus amplius talem modum maleficiandi creaturas affectat. Imò & dici potest, quòd diabolus etiamsi absque malefica posset, adhuc summè, per maleficam talia exercere affectat, variis respectibus, vt in præcedentibus patuit.

Diabolus libentius agit per creaturas, quàm solùm quò creatorem magis offendat.

Epilogando ad nostrum propositum super modos & præsumptiones iudicandi, dicendum, quòd super præfatam distinctionem, suspecti de hæresi maleficarum sunt in triplici genere, cùm quidam leuiter, quidam vehementer, & quidam violenter. Leuiter suspecti qui talia modica vel leuia peragunt, quod ex eis oritur modica vel leuis suspicio contra eos de tali hæresi. Et licet, vt dictum est, vbi quis sic inuenitur suspectus, non sit hæreticus habendus, tamen debet sibi indici canonica purgatio, vel iniungi tanquam pro leui abiuratio.

Et quidem quòd purgatio possit ipsi indici habetur *c. excommunicamus 1. in prin. Extrà de hær.* vbi dicitur. Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles suspicione probabili, hoc est, leui, & quæ leuiter apparet dicit Host. Sequitur, nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatémque personæ propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur. Ita quòd si per annum in excommunicatione perstiterint, & tunc velut hæretici condemnentur. Hæc ibi.

Etiam propter leuem suspicionem maleficij iniungitur purgatio vel abiuratio.

Et nota quòd indicta sibi purgatione canonica siue consentiat, siue non, siue deficiat, siue non, sit per omnia iudicandum sicut de diffamato de hæresi, cui est purgatio canonica indicenda.

Sed & hoc, quòd abiuratio possit tali indici tanquam leuiter suspecto de hæresi, patet *per c. accusatus, in prin.* vbi dicitur: Accusatus de hæresi vel suspectus contra quem de hoc crimine magis & vehemens suspicio orta erat, si hæresim in iudicio abiurauit, & postea committit in ipsam, censeri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam, hæreseos crimen probatum non fuerit contra ipsum. Si autem modica & leuis fuit suspicio, illa quanquam ex hoc si grauiter puniendus, tamen non debet in hæresim relapsorum pœna puniri. Hæc ibi.

Quidam autem, cum sint suspecti vehemēter, & sunt illi qui talia vehementia & fortia peragunt, quòd ex eis oritur vehemens & magna suspicio: & tales, licet non sint hæretici, nec vt hęretici condemnandi, eo quòd expresè habetur extra *de præsump. c. literis. §. quo circa.* Nullus pro suspicione vehementi est de tanto crimine condemnandus. Nam ibi ita dicitur.

De vehementer suspectis.

Quocirca mandamus, quatenus cùm propter solam suspicionem, quamuis vehementem, nolumus illum de tam graui crimine condemnari, tamen de tali sic vehementer suspecto debet sibi mandari quòd abiuret generaliter omnem hæresim & specialiter in quam incidit, tanquam vehementer suspectus per allegatum *cap. accusatus, in principio.* vt est dictum, & per *c. inter sollicitudines, extrà de pur. cap. & per c. litera, extrà de præsumptione.*

Quòd si postmodum relabatur vel in pristinam, vel in aliam, vel in eos quos scit maleficos, aut hæreticos associet,

De relapsis hæreticis & maleficis.

ciet, visitet, vel deducat, vel consulet munera donando vel mittat, seu fauorem eis impendat, relapsorum pœnam non euadet: per allegatum *c. accusatus.* Vbi dicitur sic. Eum verò, qui in vna hæreseos specie vel secta commisit, aut in vno articulo fidei seu sacraméto Ecclesiæ errauit, & postmodum hæresim simpliciter vel generaliter abiurauit. Si ex tunc in aliam speciem hæreseos, siue sectam ac alio articulo, seu sacramento committit, volumus vt relapsum in hæresim iudicari. Ille ergo de cuius relapsu in hæresim ante abiurationem constiterit, vel nunc constat, si post illam abiurationem receptet hæreticos, deducat, visitet, siue associet, ac dona vel munera eis donet, vel mittat, seu fauorem eis impendat, & *infrà*, &c. meritò debet iudicari relapsus: cùm illum ex approbato à se prius errore non sit dubium illud fecisse. Hac ibi.

Tres casus quibus abiurãtes plectuntur pœna relapsorum.

Ex quibus verbis apparet, quòd in tribus casibus in genere suspectus de hæresi vehementer, postquã abiurauit, pœna plectitur relapsorum. Primus est, quando relabitur in eandem & pristinam hæresim, de qua suspectus fuerat vehementer. Secundus, quando hæresim simpliciter vel generaliter abiurauit, & relabitur tamen in aliã hæresim: esto quòd de ea antea nunquam suspectus habitus fuerit, nec delatus. Tertius, quando hæreticus receptat, & eos deducit, & fauorem impendit. Et hic casus cóplectitur multos casus, & habet multos sinus, vt patet *in allegato §. cum verò, in c. accusatus*, frequétius repetito.

An renuẽs abiurationem statim seculari Iudici sit ad pœnam tradendus.

Sed quæritur, quid agẽdũ, si talis vehementer suspectus ad mandatum sui iudicis non consenserit continuè abiurare, an tradendus sit seculari arbitrio potestatis animaduersione debita puniendus, *per caput. ad tollendam. §. in præsenti verò.* respódetur nequaquã, quia *c. illud* & *§. eius*, expresse loquitur non de suspectis, sed de manifestè deprehẽsis in hæresi, &c. Et rigorosis cõtra deprehensos manifestè, quàm contra suspectos tantũmodo est agendum.

Et si quæritur, qualiter ergo sit procedendum contra talem. Respondetur, quòd procedet contra eum per *cap. excommunica. 1. & per §. qui verò sola suspicione,* &c. superius inserto, & excommunicabitur: In qua excommunicatione, si per annum steterit, est vt hæreticus condemnandus, per *alleg. cap.*

Quidam autem suspecti sunt violenter, & sunt illi, quia talia violenta peragunt, quòd ex illis oritur violenta suspicio contra eos, talis est hæreticus habendus, & sicut de deprehenso in hæresi est de eo per omnia iudicãdum: *per c. excõmunicamus, 1. extra de hæresi. §. qui verò,* & *per c. cum contumacia,* & *per c. vt officium, lib. 6.* Nam vel fatentur crimẽ, vel non si sic, & volunt redire: & hæresim abiurare ad pœnitentiã recipiẽdi sunt: *per c. ad abolendam,* & *per c. excommunic. 1. §. fi.* Quòd si non consenserint abiurare, tradendi sunt curiæ seculari, animaduersione debita puniendi, *per c. ad abolendam §. 1. allegatum.*

Summus hæreticus & maleficus qui cẽsendus.

Si autem non fatetur crimen, postquam est conuictus, nec consentit abiurare, est vt hæreticus impœnitens condemnandus, per *c. ad abolendam.* Violenta enim suspicio ad condemnandum sufficit, & probationem in contrarium non admittit. Vt habetur *extrà de præsum. c. literis. & c. afferre.* Et cùm hæc discussio locum habet in simplici hæresi, absque euidentia aut indicio facti. Sicut in sexto modo sententiandi patebit: vbi quis vt hæreticus condemnatur, etiamsi non sit hæreticus in re: Quanto magis circa hæresim maleficarum, vbi semper concurrit aut euidens factum in pueris, hominibus aut iumentis maleficiatis, aut indicium facti, puta per instrumenta reperta.

Et licet in simplici hæresi pœnitẽtes, & abiurãtes, vel pœnitentiã & ad per-

petuos carceres recipiantur, vt tactum est, in hac tamen hæresi, licet Ecclesiasticus Iudex recipiat vt sic ad pœnitentiam, ciuilis tamen propter malefacta circa damna temporalia, vltimo supplicio punire potest, nec Ecclesiasticus ipsum impediat, qui licet non eum tradat ad puniendum, tamen relinquere potest.

QVÆSTIO XX.

Super primum modum sententiandi:

Repetitio omnis generis maleficorum.

QVia ergo delata persona, vel reperitur immunis: & absoluenda totaliter, vel reperitur solùm diffamata de hæresi generaliter, vel reperitur vltra infamiam quæstionibus & tormentis exponenda aliqualiter, vel reperitur suspecta de hæresi leuiter, vel reperitur suspecta de hæresi violenter, vel reperitur diffamata de hæresi & suspecta insimul, & communiter, vel reperitur confessa hæresim, & pœnitens, & non relapsa veraciter, vel reperitur confessa hæresim, & pœnitens, sed relapsa probabiliter, vel reperitur confessa hæresim & impœnitens, sed non relapsa realiter, vel reperitur confessa hæresim & impœnitens, atque relapsa certitudinaliter, vel reperitur confessa: sed conuicta de hæresi legitimis testibus, & alias iudicialiter, vel reperitur conuicta de hæresi, sed fugitiua vel absens contumaciter, vel reperitur maleficia non inferendo, sed tollendo per remedia illicita & incongruenter, vel reperitur vt maleficus sagittarius & armorum incantator interimendo lethaliter, vel reperitur vt malefica obstetrix, infantes Dæmonibus execrando hostiliter, vel reperitur remedio appellationis se tuendo friuolè & fraudulenter. Et si quidem reperitur immunis totaliter erit per sequentem modum sententiandum finaliter.

Vbi notandum, quòd persona delata, tunc reperitur immunis totaliter, quando processus, meritis diligenter cum bono consilio peritorum discussis, non conuincitur, nec confessione propria: nec facti euidentia, nec testium productione legitima: quia videlicet discrepant in principali: nec etiam aliàs illa persona fuit suspecta aut diffamata publicè de antedicto crimine. Quia secus, si de aliquo alio crimine esset diffamata. Nec etiam sunt indicia facti contra talem personam, circa tale talis practica, seruatur, quia absoluenda est per Episcopum aut Iudicem per sententiam tenoris sequentis.

Forma sententiæ absolutoriæ & diffinitiuæ.

NOs N. miseratione Diuina Episcopus talis ciuitatis, aut Iudex talis, &c. Attendentes, quòd tu talis de tali loco, & talis Diœceseos fuisti nobis delatus, vel delata, de tali hæretica prauitate, scilicet maleficarum, attendentes etiam illa esse talia, quòd non valebamus, nec debuimus conniuentibus oculis pertransire, descendimus ad inquirendum, si prædicta fulcirentur aliqua veritate, testes recipiendo, te examinando & alia faciendo quæ decebant secundùm canonicas sanctiones. Quapropter visis & diligenter examinatis omnibus actis & actitatis in hac causa, habitóque consilio peritorum in iure ac etiam in Theologica facultate illóque sæpius repetito sedentes pro tribunali more iudicis iudicantis ac habentes præ oculis solum Deum, & negotij veritatem, sacrosanctis Euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem ad nostram diffinitiuam sententiam procedimus in hunc modum, Christi nomine inuocato. Quia per ea quæ vidimus & audiuimus & producta & oblata, acta & actitata sunt coram nobis in præsenti causa, non inuenimus

mus aliquid contra te legitimè probatũ fore de iis de quibus delatus fueras coram nobis, pronunciamus, declaramus, & sententialiter diffinimus, contra te non esse actum legitimè coram nobis, propter quod possis & debeas vt hæreticus aut maleficus iudicari, nec suspectus haberi aliqualiter de hæretica prauitate. Quare à præsenti instantia, inquisitione, & iudicio, totaliter te relaxamus. Data fuit hæc sententia, &c.

Caueatur, vt non ponatur in sententia quacunque, quòd delatus sit insons, vel immunis, sed quòd non fuit probatum legitimè contra eum, quia si postmodum temporis processu iterum deferatur, & legitimè probetur, potest non obstante prædicta absolutoria sententia condemnari.

Nota etiam quòd eisdem modis absoluendus est quis, quando est delatus de receptione, defensione, seu alia fautoria hæreticæ prauitatis, vbi nihil probatur legitimè contra eum, Secularis Iudex commissione Episcopi modo suo iudicabit.

QVÆSTIO XXI.

Super secundum modum sententiandi delatam, & tantummodò diffamatam.

Quomodo sententia concipienda super magam quæ sola fama laborat.

Secundus modus sententiandi est, quando delatus vel delata, processus, meritis diligenter discussis, cum bono consilio peritorum, reperitur tantummodò de tali hæresi diffamatus, in aliqua villa, ciuitate, vel prouincia. Et hoc est, quando delatus talis non conuincitur, nec propria confessione, nec facti euidentia, nec testium productione legitima: nec sunt quæcunque indicia alia probata contra eum, nisi præcisè sola infamia: ita quòd in speciali nullum probatur maleficium perpetratum, quòd quidem probare potest super vehementem aut violentam suspicionem, quando verba comminatoria super læsionem inferendam, protulisset, dicendo in effectu, vel in sententia: In breui tu senties quæ tibi euenient: & post effectus aliquis fuisset subsequutus in læsione corporum, aut iumentorum.

Circa istum igitur contra quem nihil probatur, nisi præcisè infamia, talis practica est seruanda. In tali enim casu, quia sententia non potest pro delato ferri, absoluendo eundem, sicut in primo modo tactum est: sed contra indicendo ipsi canonicam purgationem: Ideò Episcopus, seu eius officialis aut Iudex, aduertant primò, quòd in causa hæreseos non refert, an aliquis sit tantummodo apud bonas & graues personas: Imo attenditur hîc, quòd etiam apud quoscunque viles & simplices sit diffamatus.

Et ratio est, quia à quibus quis potest accusari in crimine hæreseos, apud illos etiam potest quis infamari. Sed quilibet hæreticus potest à quibuscunque personis accusari, cùm tantummodo inimici capitales, vt suprà patuit, excipiuntur. Ergo apud illos potest infamari.

Feret ergo Episcopus, seu Iudex super canonicam purgationem sententiam per hunc modum, vel consimilem.

Sententia definitiua.

Nos N. miseratione Diuina, Episcopus talis ciuitatis, aut Iudex talis dominij, considerantes quòd meritis processus facti per nos contra te talem, talis Diœceseos nobis delatum de tali hæretica prauitate, diligenter discussis, &c. Non inuenimus te confessum, nec etiam conuictum de prædicta labe, nec aliàs suspectum ad minus leuiter, nisi quod te reperimus legitimè & veraciter, in tali villa, aut ciuitate, vel Diœcesi, & apud bonos,

& malos publicè diffamatum. Quapropter ad purgandum huiuſmodi infamiam, & vt bonos odor in cœtu fidelium exiſtat, tibi indicimus canonicam purgationem, vt eſt iuris, aſſignando tibi talem diem talis menſis, & talem horam diei, in qua compareas perſonaliter coram nobis, vt purges tuam infamiam tanta manu ordinis tui. Qui quidem compurgatores ſint homines fide Catholici, ac vita probati, & qui conuerſationem tuam ac vitam nouerunt, non tam moderno tempore, quàm tranſacto: Significantes, quòd ſi in purgatione defeceris, te habebimus pro conuicto provt volunt canonicæ ſanctiones.

Compurgatores purgandi canonicè.

Hîc autem conſiderandum eſt, quòd quando aliquis reperitur de aliqua hæreſi publicè diffamatus, & contra eum aliquid non probatur niſi infamia ipſa, ſola indicitur illi Canonica purgatio, hoc eſt, quòd habeat aliquos viros, ſeptem, decem, viginti vel triginta, ſecundum quod plus vel minus & in locis pluribus vel paucioribus magis vel minus inſignibus, fuerit diffamatus, qui ſunt ſuæ conditionis ſeu ordinis: Vt ſi diffamatus ſit religioſus, & illi ſint religioſi, ſi clericus ſecularis, & illi clerici ſeculares, ſiue milites, & illi milites qui purgant eum à crimine, de quo eſt diffamatus. Qui compurgatores dicuntur eſſe homines fide Catholici, & vita probati, qui & illius conuerſationem & vitam non tam moderno tempore, quam antiquo nouerunt: Vt habetur *extrà. de purg. ca. inter ſollicitudines.*

Quid vocetur purgatio canonica.

Si autem ſe purgare noluerit, excommunicetur, quam excommunicationem ſi per annum ſuſtinuerit animo indurato, ex tunc vt hæreticus condemnatur, iuxta *ca. excommunicamus itaque. §. qui autem.*

Renuens purgari canonica purgatione, excommunicatur.

Si autem ſe purgare decreuerit, ſed in purgatione defecit, hoc eſt, quòd purgatores tales & tantos, provt ei iniunctum fuit, qui eum purgent, non inuenerit, pro conuicto habetur, & ſic vt hæreticus condemnatur. Vt habetur *extra. de hær. excommunicamus.* 1. §. *adiicimus. & ver. qui non ſe. & de purg. cap. cùm dilectus.*

Conſiderandum autem eſt hîc, quòd quando dicitur, quòd indicatur diffamato, quatenus purget ſe trina vel quarta manu ordinis ſui, quòd ordo ſumitur ibi in genere, & non in ſpecie. Vnde ſi Epiſcopus purgandus eſt, non negatur, quin cùm Epiſcopis purgandis poſſint admitti Abbates, & religioſi presbyteri, & in aliis pari forma, de purgatione canonica. Quotiens purgabit autem ſe diffamatus per modum qui ſequitur: Vt colligitur *extra. de purg. c. quotiens. §. porro. & c. accepimus.* Quoad ſecundum.

Quid ſignificat manu ordinis ſui ſe purgare.

Adueniente autem termino eidem diffamato ad ſe purgandum canonicè aſſignato, comparebit perſonaliter purgandus, cum ſuis coniuratoribus coram Epiſcopo inquiſitore, in loco vbi noſcitur infamatus: & illæ qui diffamatus eſt ponens manum ſuper librum Euangeliorum ante eum poſitum dicet ſic.

Coniuratores purgantes ſe.

Ego iuro ſuper iſta quatuor Euangelia ſancta Dei quòd talem hæreſim (exprimendo eam) de qua ſum diffamatus, nunquam tenui, nec credidi, nec docui, nec teneo, nec credo.

Negabit ſcilicet illud cum iuramento, de quo eſt diffamatus, quicquid ſit illud.

Iuramentum purgantis ſe canonicè.

Quo facto omnes Compurgatores ponent manum ſuper librum prædictum Euangeliorum. Et quilibet dicet ita. Et ego iuro ſuper iſta ſancta Dei Euangelia, quòd credo ipſum verum iuraſſe. Et tunc canonicè eſt purgatus.

Conſiderandum eſt etiam, quòd diffamatus de hæreſi, ibi eſt purgandus, vbi noſcitur diffamatus: Et ſi fuerit in multis locis infamatus imponatur

Diffamatus in pluribus locis etiam multis locis purgatur.

natur

natur, illi, vt in omnibus illis fidem catholicam publicè profiteatur, & deteſtetur hæreſim, de qua noſcitur infamatus: de purga. cano. inter ſolicitudines.

Nec contemnat qui canonicè de hæreſi ſe purgauit, nam ſi poſt purgationem incidit in hæreſim iam purgatam, pro lapſo habetur, & vt relapſus tradendus eſt curiæ ſeculari. Iuxta *caput. excommunicamus.* 1. §. *adjicimus*, & *verſic. vel ſi eſt poſt purgationem, & cap. ad abolendam.* §. *illos quoque.* Secùs autem ſi in aliam hæreſim incidit de qua ſe ante non purgauit. Iuxta *capitulum allegatum.*

Semel purgatus, ſi recidat, habetur pro lapſo.

QVÆSTIO XXII.

Super tertium modum ſententiandi diffamatam, & quæſtionibus exponendam.

Tertius modus proceſſum fidei finiendi, & terminandi eſt, quando delatus de hæreſi, proceſſus meritis diligenter conſideratis, cum bono conſilio peritorum reperitur varius, vel habens indicia contra ſe ad quæſtiones, quod ſcilicet exponatur quæſtionibus & tormentis: Vt ſi quæſtionatus nihil conceſſerit, & propterea pro immuni & innocente habeatur. Et hoc eſt, quando delatus non eſt deprehenſus, nec propria confeſſione, nec etiam facti euidentia, nec teſtium legitima productione, nec ſunt indicia ad talem ſuſpicionem, vt habeat hæreſim abiurare. Eſt tamen in ſuis confeſſionibus varius: Vel aliàs ſunt indicia ſufficientia ad quæſtiones & tormenta. Circa iſtum talis practica eſt ſeruanda.

In tali autem caſu, quia ſententia interlocutoria eſt contra delatum ferenda, & non pro eo; Ideò per inquiſitorem coniunctim & non diuiſim eſt ferenda: iuxta *c. multorum.* Inprimis ſi talis ſteterit in negatiuis firmiter, & nullatenus, licet inductus per probos viros, fateri voluerit veritatem, feretur ſententia, quæ videtur ſapere vim diffinitiuæ ſententiæ, per modum tenoris ſequentis.

Nos N. miſeratione Diuina Epiſcopus talis ciuitatis, aut iudex in terris ditioni talis domini ſubiectis, attendentes meritis proceſſus facti per nos contra te talem, talis loci, talis Diœceſeos, & diligenter examinatis, quòd tu es varius in tuis confeſſionibus, & nihilominus ſunt indicia multa, quæ ſunt ſufficientia ad te exponendum quæſtionibus & tormentis. Eapropter, vt veritas ab ore tuo proprio habeatur, & vt deinceps aures Iudicum non offendas interloquendo, declaramus, indicamus, & ſententiamus die præſenti, & hora tali, te ſupponendum quæſtionibus & tormentis. Lata fuit hæc ſententia.

Sententia ſuper varium reum ad quæſtioni ſubijciēdum.

Si verò quæſtionandus reperiatur varius & inſimul ſint indicia alia ad quæſtiones ſufficientia, ponetur vtrumque in ſententia, vt in prædicta poſitum eſt. Si autem hæc duo non concurrant, ſed vnum tantùm, vtpotè varietates, ſcilicet, ne aliis indiciis vel alia indicia, ſine varietate ponetur in ſententia, vt inuenitur. Sententia autem lata mox exequatur, vel exequi ſimuletur. Non ſit tamen Iudex multùm voluntarius ad quæſtionādum aliquem: Nam quæſtiones & tormenta non inferuntur niſi in defectu aliarum probationum. Et ideo perquirat alias probationes: quòd ſi non inuenerit, & tenet probabiliter, quòd delatus eſt culpabilis ſed metu negat veritatem bonis modis, & quandoque cautelofis interdum adhibitis, eius amicis inducentibus ad veritatem dicendam, faciat ſuam diligentiam, vt ab ore eius habeat veritatem, & negotium non feſtinet. Nam meditatio frequens & carceris calamitas, ac replicata informatio proborum

Executio ſimulāda.

Informatio diſcretorum virorum diſponit ad veritatem dicēdam.

proborum virorum deponunt ad veritatem eruendam.

Quòd ſi delato conuenienter expectato, & tempore congruenter prorogato, ac delato multipliciter informato, credant fide bona Epiſcopus & iudex omnibus conſideratis, ipſum delatum negare veritatem, quæſtionent eum moderatè, ſine tamen effuſione ſanguinis, ſcientes quod quæſtiones ſint fallaces & inefficaces. Nam aliqui ſunt ita molles corde, & vecordes, quòd ad leuem torturam omnia concederent quæcunque falſa. Aliqui autem ſunt ita pertinaces quod quantumcunque vexarentur, ab eis veritas non haberetur. Aliqui ſunt, qui fuerunt aliàs quæſtionati, & iſtorum aliqui melius ſuſtinent quæſtiones, quia brachia ſtatim trahuntur & flectuntur, aliqui autem remanent debiliores, & ſic minus ſuſtinent quæſtiones, aliqui etiam ſunt maleficiati, & in quæſtionibus maleficiis vtuntur, qui ante morerentur, quàm aliquid faterentur: efficiuntur enim quaſi inſenſibiles. Quare in quæſtionibus cum maxima prudentia eſt agendum, & ad conditionem quæſtionandi quam plurimum attendendum.

Continuatio & iteratio tormentorum multum differunt.

Cùm autem lata fuerit, mox miniſtri ſe diſponant ad quæſtionandum delatum. Et cùm diſponunt ſe, Epiſcopus aut iudex, & per ſe, & per alios bonos viros fidei zelatores inducant quæſtionandum ad fatendum liberè, etiam compromittendo, ad conſeruationem vitæ, ſi opus ſit, vt ſuprà tactum eſt.

Quòd ſi nec ſic poterit ad terrorem, vel etiam ad veritatem fatendam induci, poterit ſecundum diem vel tertium aſſignare, ad continuandum tormenta, non ad iterandum. Quia iterari non debent, niſi nouis ſuperuenientibus indiciis contra eum, & tunc poſſunt. Sed continuari non prohibetur.

Dicitur ergo ſic. Et nos N. & Epiſcopus & N. Iudex (ſi adſit) præfati aſſignamus tibi tali, diem talem, ad quæſtiones continuandum, vt à tuo ore proprio veritas eruatur, & totum ponatur in proceſſu, & infra tempus eidem aſſignatum, & per ſe & per alios probos viros, inducent eum ad fatendum veritatem.

Quòd ſi fateri noluerit, die aſſignata poterunt quæſtiones continuari: Et ſic quæſtionetur eiſdem vel aliis grauioribus tormentis, fortius, vel leuius, ſecundum maiorem culparum grauitatem. Et poterunt Iudices multas cautelas licitas adhibere, & in verbis & in factis, vt veritas habeatur, quas magis docet experientia atque vſus, & negociorum varietas, quàm ars alicuius, ſeu aliqua doctrina.

Experientia & varietas negotiorum docet iudices.

Vbi autem decenter quæſtionatus, & tormentis expoſitus, noluerit detegere veritatem, amplius non vexetur, ſed liberè abire dimittatur: Si autem perſtiterit in ipſa confeſſione, & prodiderit veritatem, culpam propriam cognoſcendo, & ab Eccleſia veniam poſtulando, tanquam deprehenſus in hæreſi, propria confeſſione, ſed pœnitens: iuxta *c. ad abolendam.* §. *præſenti:* abiuret, & ſententialiter vt deprehenſus publicè condemnetur, per modum, quo condemnantur in hæreſi, deprehenſi propria confeſſione: Vt dicetur infrà in octauo modo expediendi huiuſmodi deprehenſos, videatur ibi.

Maleficiſſimus maleficus vt puniēdus.

Vbi verò veritatem proderit, & non pœnituerit, ſed in hæreſi pertinaciter perſtiterit, & relapſus non fuerit, condemnabitur, iuxta *cap. ad abolendam.* §. *præſenti.* & expectatus competenter informatus decenter tradetur brachio ſeculari, vltimo ſupplicio feriendus, vt vt dicitur *infrà in* 10. *modo.* Si autem relapſus fuerit, condemnabitur per modum, quo dicetur *infrà in decimo modo proceſſum aliquem terminandi.* Videatur ibi.

Hîc

Hîc autem est diligentius attendendum, quòd ille qui quæstionandus est, ante quæstiones, interdum contra se nihil confitetur, nec aliquid probatur propter quod possit nec debeat hæresim abiurare, nec propter hæresim condemnari, & de talibus agitur hîc, & dictum est statim. Interdum autem ipse delatus est in hæresi deprehensus, vel aliàs sunt alia contra eum prolata indicia, propter quæ debet abiurare, vt leuiter vel vehementer de hæresi suspectus, propter quæ non est quæstionandus. Sed si vltra hoc negat aliqua quæ non probantur, sed sunt indicia sufficientia ad quæstiones, & cùm pro talibus quæstionantur, sed nihil propter quæstiones confiteantur, nihilominus iste non est absoluendus, iuxta primum modum: sed secundùm probata contra eum procedatur, & abiurabit vel vt suspectus, vel vt deprehensus, si vir: prout processus merita exigent & requirent. Si verò propter quæstiones confiteatur illa, vel eorum aliqua, propter quæ quæstionatur, tunc abiurabit hæc, & illa, & pro istis & illis sententia contra eum est ferenda.

QVÆSTIO XXIII.

Super quartum modum sententiandi delatum & suspectum leuiter.

QVartus modus processum fidei sententiandi & terminandi, est quando delatus de hæresi, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in Iure peritorum, reperitur tantum suspectus de hæresi leuiter. Et hoc est, quando delatus de hæresi non comprehenditur, nec confessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, nec alia sunt indicia fortia, seu vehementia de illa hæresi contra eum: sed tantummodò modica & leuia, & talia esse per consilium iudicata, propter quæ vt suspectus leuiter de hæresi, potest & debet, vt talem illam hæresim, de qua delatus extitit, abiurare, & talis si relabatur pœna relapsi non debet puniri, licet grauius tunc fuerit puniendus, quàm si non ante abiurasset, iuxta *cap. accusatus in prin. de hær. lib.6.* Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim si habetur respectus publicè, abiurabit publicè in Ecclesia, per modum qui sequitur in sententia.

EGo talis Diœcesis, talis habitator ciuitatis, vel loci talis in iudicio constitutus, coram vobis domino Episcopo talis ciuitatis, sacro-sanctis Euangeliis positis coram me, & propriis manibus eis per me tactis iuro me credere corde, & profiteor ore, illam sanctam fidem Catholicam & Apostolicam, quam sacrosancta Romana Ecclesia credit, confitetur, prædicat & obseruat. Item iuro me credere corde, & profiteor ore, quòd Dominus Iesus Christus cum omnibus sanctis detestetur hæresim pessimam maleficarum: Et quod omnes illam assequentes, seu illi adhærentes æternis ignibus cruciabuntur cum diabolo & angelis eius æternaliter, nisi resipiscant, & Ecclesiæ sanctæ per pœnitentiam reconciliati fuerint. Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hæresim, de qua habetis me suspectum, vos Domini, Episcopus & officialis: videlicet quòd familiaritatem cum maleficis habui, eorum errorem ignoranter defendi, odio habui inquisitores, & illorum persecutores: seu etiam quòd eorum crimina non detexi. Item iuro, quòd nunquam prædictam hæresim credidi, neque credo, nec illi adhæsi, nec adhæreo, nec vnquam credam, neque hærebo, nec illam docui, nec docere intendo. Quod si aliquid prædictorum fecerim in futurum, (quod Deus auertat) pœnis iuris taliter

Modus abiurandi in Ecclesia ob leuem suspicionem hæreseos.

abiuratis, prompto animo me submitto: paratus subire omnem pœnitentiam, quam pro iis quæ feci, & dixi, meritò me habetis suspectum, volueritis mihi iniungere, illam iuro pro viribus adimplere, & nullatenus contrauenire, sicut me Deus adiuuet, & hæc Euangelia sacrosancta.

Adhortatio Episcopi malefico post abiurationem facienda.

Prædicta autem abiuratio fiat in vulgari, vt ab omnibus intelligatur. Qua facta, Iudex si adest aut officialis, potest illi dicere publicè in vulgari talia verba, vel similia effectu, Fili vel filia, tu suspicionem quam de te habebamus, vt non immeritò abiurasti, & purgasti per abiurationem plenariam, de cætero caueas tibi, quòd non incidas in hanc hæresim abiuratam. Nam licet si pœniteres non traderis brachio seculari, quia abiurasti tanquam suspectus leuiter, & non vehementer, tamen tunc multò fortius punieris, quàm si non abiurasses, & à modo pro modico, haberis suspectus vehementer, & vbi vt talis abiurares, & prolaberis, pœna relapsi debita punieris, & absque misericordia traderis curiæ seculari vltimo supplicio feriendus. Si autem abiurat secretè in camera Episcopi, vel camera Iudicis, quando scilicet non est factum publicum modo consimili abiurabit. Quibus peractis, feretur sententia in hunc modum.

Nos miseratione Diuina, Episcopus talis ciuitatis, aut Iudex si adest, in terris talis domini ditioni subiectis, attendentes quòd visis & diligenter consideratis processus meritis per nos facti, contra te talem delatum nobis de hæretica prauitate, reperimus te talia & talia commisisse. Dicantur illa quæ te reddunt suspectum leniter de hæresi, & propter quæ te talem meritò habentes, te fecimus vt leuiter suspectum de prædicta, labe, eandem hæresim abiurare. Verùm ne prædicta parte commissa remaneant impunita: & vt efficiaris cautior in futurum de multorum & magnorum consilio, in Iure peritorum, ac etiam religiosorum, in & super his habito maturo pariter & digesto, habentes præ oculis solum Deum, ac irrefragabilem sanctæ fidei catholicæ veritatem, sacrosanctis Euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, sedentésque pro tribunali, more iudicum iudicantium, te talem hîc in nostra præsentia personaliter constitutum per modum, qui sequitur, condemnamus, sententiamus, seu potius pœnitentiamus: scilicet ne de cætero vnquam scienter teneas, associes, verbis defendas, legas, si habeas talem, & ne deinceps, &c. Ponatur illa quæ commisit, propter quæ suspectus fuit habitus de prædicta hæretica prauitate. Lata fuit hæc sententia seu pœnitentia, &c. caueátque Notarius, quòd in processu ponat, quòd talis abiuratio est facta tanquam per suspectum habitum de hæresi leuiter, & non vehementer, aliàs periculum magnum esse posset.

QVÆSTIO XXV.

Super quintum modum sententiandi suspectam vehementer.

QVintus modus processum fidei finiendi & terminandi, est quando delata de hæresi, processus, meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum reperitur suspecta de hæresi vehementer. Et hoc est, quando delata de hæretica prauitate non reperitur legitimè deprehensa, nec confessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, sed sunt magna & grauia probata indicia contra eam, & talia per consilium indicata, quæ illam reddunt suspectam vehe

vehementer de prædicta hæretica prauitate.

Circa istam talis practica est seruanda. Talis namque debet, vt suspecta vehementer de tali hæresi, abiurare illam hæreticam prauitatem: ita quòd si postmodum relabatur, pœna relapsis debita puniatur, hoc est, quòd tradatur brachio seculari, vltimo supplicio ferienda, iuxta *c. accusatus in pri. de hæresi. lib. 6.* Et abiurabit publicè vel secretè, secundum quod suspecta est habita publicè vel secretè, & apud plures, vel pauciores, & graues vel leues, vt dictum est statim de illo qui est suspectus leuiter de hæresi, & habet vt talem hæresim abiurare.

Modus disponendi abiurationem publicam.

Modus autem disponendi ad abiurationem talis est. Adueniente namque die dominica ad abiurationẽ faciẽdam, & ad audiendã sententiam, seu pœnitẽtiam abiurando imponendã, prædicator sermonem faciet generalẽ. Quo facto legantur publicè per notarium vel clericum, ea de quibus ipse abiurandus est conuictus, & alia ex quibus habitus est suspectus de hæresi vehementer.

Post dicetur illi per Iudicem vel officialem: Ecce quòd ex illis recitatis, tu es nobis suspectus de tali hæresi vehementer, quare oportet, quòd tu purges te & abiures hæresim supra dictam. Et tunc ponetur coram abiurando liber Euangeliorũ: & ipse ponet manũ super illum, & si scit legere competenter, tradetur ipsi sequens abiuratio in scriptis, & leget coram omni populo.

Si autem nesciat legere competenter, notarius legat ea spatiosè, & abiurandus respondebit alia, & intelligibili voce per hunc modum. Nam notarius, vel clericus dicet sic. Ego talis de tali loco. Et respondebit per eadem verba, & ille qui in iudicio constitutus est, attamen in vulgari semper. Et si quousque abiuratio sit finita: Et abiurabit per formam tenoris sequentis.

Ego talis de tali loco, talis Diœcesis, in iudicio personaliter constitutus coram vobis, reuerendis dominis, Episcopo talis ciuitatis & iudice in terris ditioni talis domini subiectis, sacro-sanctis Euangeliis positis coram me, propriis manibus per me tactis, Iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam fidem Catholicam & Apostolicam, quam sacro-sancta Romana Ecclesia docet, profitetur, prædicat & tenet. Item iuro me credere corde, & profiteor ore, quòd, &c. Explicetur articulus catholicus contrarius illi hæresi, de qua vehementer est suspectus.

Et verbi gratia, si est de hæresi maleficarum, dicetur sic: Iuro me credere, quòd non solùm simplices hæretici, aut schismatici æternis ignibus cruciabuntur, verùm super omnes hæresi maleficarum infecti, Dæmoniis fidem quam in sacro fonte baptismatis perceperunt, abnegantes, & spurcitiis diabolicis pro implendis eorum prauis desideriis insistunt, hominibus, iumentis, terræ frugibus, plurima nocumenta inferentes. Et consequenter, abiuro, abnego, & reuoco illam hæresim, seu potius infidelitatem, quæ falsè & mendaciter asserit, non aliquam maleficam in terris, & quòd nemo credere debeat, illas posse nocumenta inferre auxilio dæmonum cùm talis infidelitas expresse militet, vt iam cognosco, aduersus determinationem sanctæ matris Ecclesiæ omnium catholicorum Doctorum, imò & aduersus leges imperiales, quæ huiusmodi comburendas decreuerunt.

Hæresis est maxima, opera maleficarum non credere.

Item iuro, quòd nunquam prædictæ hæresi credidi, supple pertinaciter, neque credam, nec adhæreo de præsenti, nec adhærere intendo, nec docui, nec docere intendo, nec docebo. Item iuro & promitto, quòd talia & talia exprimantur, propter quæ habetis me suspectum de huiusmodi hæresi vehe-

 menter,

menter,nunquam faciam, nec operam, vt fiant,dabo. Quòd ſi aliquid de prædictis fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis de iure relapſis debitis, prompto animo me ſubmitto, paratus ſubire omnem pœnitentiam quam pro his, quæ feci & dixi, propter quæ habetis me ſuſpectũ de dicta hæreſi vehementer,decreueritis mihi iniungere. Et illam iuro, & promitto pro viribus adimplere,& nullatenus contraire, ſic me Deus adiuuet,& hæc Euangelia ſacroſancta.

Abiuratio quomodo ſecretè facienda.

Prædicta autem abiuratio fiat in vulgari,vt ab omnibus capiatur,niſi fieret ſolummodo coram perſonis Eccleſiaſticis, qui linguam latinam intelligerent competenter. Si autem abiurauerit ſecrete, ſcilicet in Palatio Epiſcopi,vel camera Epiſcopi: quando ſcilicet factum non eſt publicum, modo conſimili abiurabit. Facta autem prædicta abiuratione, iudex auiſabit eum vt *ſuprà* quòd non incidat relabendo in pœnam relapſorum. Si cautus notarius, quòd ponat in actis,quomodo talis abiuratio facta eſt per talem, vt per ſuſpectum de hæreſi vehementer, ad hoc, vt ſi relaberetur, qualiter puniretur quis pœna relapſis debita.

Quibus peractis fertur ſententia,ſeu pœnitentia in hunc modum. Nos, N. Epiſcopus talis ciuitatis,& frater,ſi adſit N. Inquiſitor hæreticæ prauitatis, in terris talis Domini ditioni ſubiectis, à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter delegatus: attendentes, quòd tu talis de tali loco,& talis Diœceſeos, talia & talia commiſiſti, (dicantur illa) vt ex proceſſus meritis diligenter diſcuſſis legitimè nobis conſtat, propter quæ meritò habemus te ſuſpectum vehementer de tali hæretica prauitate,& vt taliter ſuſpectum te fecimus abiurare, de magno conſilio in iure peritorum, iuſtitia ſuadente. Verùm vt efficiaris cautior in futurum,& ne reddaris procliuior ad ſimilia peragenda, & ne crimina permaneant impunita,vt ſis cæteris delinquentibus in exemplum, de multorum & magnorum in iuris conſilio peritorum ac etiam in facultate Theologica magiſtrorum, ſeu Doctorum: & ſuper his habito maturo & digeſto, habentes præ oculis ſolùm Deum, ac ſanctæ fidei Catholicæ & Apoſtolicæ veritatem ſacroſanctis Euangeliis poſitis coram nobis, vt de vultu Dei iudiciũ noſtrum prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem, ſedentéſque pro tribunali,more Iudicum iudicantium,talem hic in noſtra præſentia perſonaliter conſtitutum,forma qua ſequitur condemnamus,ſeu potius pœnitentiamus: Videlicet ne deinceps talia vel talia facere, vel dicere, aut docere præſumas. Ponantur illa quæ conuincitur commiſiſſe, propter quæ fuit ſuſpectus habitus de prædicta hæreſi vehementer, & nonnulla, quæ ſi committeret, incideret leuiter in relapſum: ſed alia ipſi imponantur, provt negocij varietas expoſtulat & requirit,vt pote, quòd nunquam ſcienter habeat talia exercitia, vel ne eos, quos ſciuerat abiuraſſe, receptet & ſimilia. Lata fuit hæc ſententia, &c.

Alia forma ſententiæ pœnitentiariæ.

Qui hæretici perpetuo carceri mancipentur.

Attendendum autem, quòd ſuſpecti de hæreſi,& non deprehenſi, ſiue ſint ſuſpecti vehementer, ſiue leuiter, non debent perpetuò incarcerari, nec perpetuò immutari. Quia hæc eſt pœna illorum,qui fuerunt hæretici,& poſtea pœnituerunt,vt patet *in cap. excommunicamus*, 2. *de hær.& in ca. quoniam de hære. lib. 6.* Sed poſſunt propter illa, quæ commiſerunt ex quibus habiti ſunt ſuſpecti, ad certum tempus carceri mancipari,& poſtmodum,vt videbitur, diſpenſari,iuxta *cap. vt commiſ. de hære. lib. 6.*

Nec huiuſmodi ſuſpecti ſunt crucibus conſignandi. Nam cruces ſunt inſignia hæretici pœnitentis: Suſpecti autem

autem non fuerunt hæretici habiti, quare non sunt consignandi. Potest tamen eis imponi, quòd stent certis diebus solemnibus in valuis talium Ecclesiarum, vel circa altaria, dum missarum solemnia celebrantur, habentes in manibus cereum ardentem tanti ponderis: vel quòd vadant ad talem peregrinationem, & similia, prout negotij qualitas expedit & requirit.

Consignādi crucibus & cereis.

QVÆSTIO XXV.

Super sextum modum sententiandi delatum violenter suspectum.

SExtus modus processum fidei terminandi, est quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum, reperitur de hæresi suspectus vehementer. Et hoc est, quando delatus ipse non reperitur legitimè deprehensus confessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, sed sunt indicia non leuia solùm vel vehementia sed fortissima, & violentissima, quando ipsum delatum reddunt meritò suspectum de dicta hæresi violenter, & propter quæ talis debet vt suspectus violenter de dicta hæresi iudicari.

Et vt modus iste clarius intelligatur, demus exempla tam de simplici hæresi in fide, quàm & de hæresi maleficarum. Nam in simplici hæresi casus contingeret, quando delatus ipse non reperitur legitimè deprehensus, confessione propria, &c. vt *suprà*. Tamen propter aliquid quod dixit vel egit, vtpote citatus in non causa fidei, sustinuit excommunicationem, per annum, vel plus, talis est iam suspectus leuiter de hæresi. Quia hoc non caret scrupulo hæreticæ prauitatis, *de pœn. c. grauem.* Citatus autem responsurus de fide, vbi non comparet, sed tenuit contumaciter comparere, propter quod excommunicatur, tunc fit suspectus de hæresi vehementer. Nam tunc leuis suspicio transit in vehementem: & si sustinet illam excommunicationem per annum animo pertinaci, tunc fit suspectus de hæresi violenter: Nam & tunc vehemens suspicio transit in violentam, contra quam non admittitur defensio. Imò ex tunc talis est vt hæreticus condemnandus, vt patet per *c. cum contumacia*, & notatur *ibidem. lib. 6.*

Sustinens excommunicationem per annū, habetur hæreticus.

In hæresi verò maleficarum exemplificatur super violentam suspicionem, quando dixit & egit aliqua quæ à maleficis practicantur, quando volunt aliquem maleficiare: & quia hoc commune est, vt verbis comminatoriis, aut factis per visum, vel tactum se habeant manifestare. Et triplici ex causa, vt peccatum à iudicibus aggrauetur, & vt simplices eò facilius seducantur, & vt Deus per amplius offendatur, & maior sæuiendi in homines sibi facultas relinquatur, vnde violenter malefica fit suspecta, quando post verba comminatoria, dicendo: Faciam tibi quòd in breui senties, vel similia in sententia, & post verba effectus aliquis in ipso, vel in alio fuit subsecutus. Tunc enim non leuiter fit suspecta, sicut qui propter familiaritatem, habitam cum maleficis, fuerunt suspecti, aut qui prouocare ad amorem inordinatum aliquem voluissent: Vide *suprà* de tribus suspicionibus, leui, vehementi, & violenta.

Nunc videndum est qualis practica sit cum talibus seruanda. Nam circa violenter suspectum in simplici hæresi hæc practica seruatur. Nam licet in re fortassis non sit hæreticus: vt pote quia non habet errorem in mente, nec de illo pertinaciam in voluntate, vt notat *Archid. super alleg.* Nihilominus est vt hæreticus condemnamdus propter prædictam suspicionem violentam,

Practica contra violenter suspectos seruanda.

 contra

contra quam non est probatio admittenda.

Condemnatur autem hæreticus sic, quòd si noluit resilire, & hæresim abiurare, & satisfactionem condignam exhibere, traditur brachio seculari animaduersione debita puniendus, iuxta *cap. ad abolendam. §. præsenti.* Si autem velit & consentiat cum effectu, abiurat hæresim, & carceri perpetuo mancipatur, iuxta *c. excommunicamus. tit. de hære.* Pari forma ille qui sic est suspectus de hæresi maleficarum violenter.

Circa suspectum autem violenter super hæresim maleficarum, licet idem modus est obseruandus, tamen minori modo procedendo: aduertendum, quòd si stabit in negatiua afferens prout facere solent, quòd non ea intentione verba illa protulerint, sed ex vehementi & muliebri passione, vnde & iudici non videtur ipsam igni posse adiudicari, non obstante violenta suspicione, tunc iudex ea in carceribus detenta, inquirat, & proclamare faciat, si in similibus dudum notata fuisset. Et si sic, vtrum publicè sit de tali hæresi diffamata, ex quibus procedere ad vlteriora potest, taliter vt ante omnia quæstionibus & tormentis exponatur. Et si indicia apparuerint super talem hæresim, aut super maleficium taciturnitatis: puta quia lachrimas non effudit, imò & quasi insensibilis ad tormenta reperitur quia videlicet citò post tormenta omnibus viribus restituitur, tunc procedat per varias cautelas supra positas, vbi de similibus agitur.

Et in casu, quo omnia deficerent, tunc aduertatur, quòd si similia dudum perpetrauit, tunc omnino non est dimittenda, sed per annum ad minus squaloribus carceris mancipanda & crucianda, sæpissimè etiam examinanda, præcipuè sacratioribus diebus. Si autem diffamata cum hoc, licet tunc iudex per ea quæ *suprà* tacta sunt circà simplicem hæresim, ipsam posset igni adiudicare, præcipuè propter multiplicationem testium, & quia sæpius in similibus, vel in aliis maleficiis fuit notata: tamen quia cum pietate procedere vult, ideo iudicet ei canonicam purgationem, vt videlicet viginti, aut triginta purgatores habeat, & procedat prout in secundo modo sententiandi tactum est: ita videlicet indicando illi quòd si in purgatione defecerit, tunc tanquam rea igni adiudicabitur. Et secundùm hoc iudex procedere potest.

Diebus festis vt plurimum debent maleficæ examinari.

In casu verò, quò se purgaret, tunc abiurationem omnis hæreseos, cùm pœna relapsorum, ac perpetua pœnitentia per modum, qui sequitur, in sententia formanda faciat: Et modus disponendi, ad abiurationem, talis est, vt dictum est in quarto & quinto modis præcedentibus, processum fidei terminandi. Nota etiam quòd in sequentibus modis omnibus sententiandi, vbi iudices per viam pietatis procedere vellent, tunc per modum iam tactum procedere possent. Sed quia seculares iudices variis suis vtuntur modis, iuxta rigorem, & non semper iuxta æquitatem procedentes, ideo ipsis infallibilis regula & modus assignari non potest, sicut iudici ecclesiastico, qui abiurationem recipere potest sub perpetua pœnitentia, per modũ qui sequitur.

Ego talis, de tali loco, talis Diœceseos, in iudicio personaliter constitutus coram vobis venerabilibus dominis. Episcopo talis ciuitatis, & iudicibus sacrosanctis Euangeliis positis coram me eísque propriis manibus per me corporaliter tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam sanctam fidem Catholicam & Apostolicam quam sacrosancta Rom. Ecclesia tenet, profitetur, credit, prædicat, atque docet. Et consequenter abiuro omnem hæresim, & abnego & reuoco omnem extollentem se aduersus sanctam Roman. & Apost.

Seculares iudices taxantur.

Eccle

Eccleſiam: cuiuſcunque ſectæ fuerit vel erroris. Item iuro & promitto, talia & talia (exprimantur illa) quæ egi, ſeu dixi propter quæ, & ex culpa mea, habetis me ſuſpectum de dicta hæreſi violenter deinceps nunquam faciam, vel dicam, vel quòd fiant operam dabo. Item iuro, & promitto, quòd omnem pœnitentiam quam mihi iniungere volueritis, pro prædictis viribus adimplebo, nec contraueniam in aliquo, ſic me Deus adiuuet, & iſta ſacroſancta Euangelia. Quòd ſi contra abiurata fecero in futurum, (quod Deus auertat), ex tunc pœnis de iure relapſis debitis nunc pro nunc obligo & aſtringo, quatenus illis ferior.

Cautela pro Notario.

Sit cautus Notarius, quòd ſcribat in actis, quòd dicta abiuratio ſit facta per vnum de hæreſi violẽter ſuſpectũ, vt ſi probaretur poſt relapſus vt tunc talis iudicaretur talis, & traderetur brachio ſeculari. Ergo talis de tali loco: talis Diœceſeos in iudicio perſonaliter cõſtitutus corã vobis Venerabilibus Dominis N. Epiſcopo talis ciuitatis, iudicibus in terris talis domini, ſacroſanctis Euãgeliis poſita coram me eiſque propriis manibus per me corporaliter tactis iuro me credere corde, & profiteor ore illã ſanctam fidẽ Catholicam & Apoſtolicam quã ſacroſancta Rom. Eccleſia tenet, profitetur, credit, prædicat atque docet. Et conſequenter abiuro, abnego & reuoco omnem hæreſim, extollentem ſe aduerſus ſanctam Romanam, & Apoſtolicã Eccleſiã cuiuſcunque ſectæ fuerit, vel erroris. Item iuro & promitto talia & talia (exprimantur illa,) quæ egi, ſeu dixi, propter quæ & ex culpa mea habetis me ſuſpectum de dicta hæreſi violenter, deinceps nũquam faciam, vel docebo, nec quòd fiant, operam dabo. Item iuro & promitto, quòd omnem pœnitẽtiam quã mihi iniungere volueritis pro prædictis, pro viribus adimplebo: nec cõtraueniam in aliquo, ſic Deus me adiuuet & iſta ſacroſancta Euangelia. Quòd ſi contra abiurata, vel iurata fecero in futurum, Diabolo inſtigãte, quod Deus auertat, pœnis de iure relapſis debitis, nunc pro tũc me obligo & aſtringo, quatenus illis ferior, cùm legitimè conſtiterit me contra feciſſe.

Sit cautus Notarius, quòd adſcribat in actis, quòd dicta abiuratio eſt facta per talem, tanquam per habitum ſuſpectum de hæreſi violenter, vt ſi probaretur, abiuratus relapſus iudicaretur, & vt talis traderetur brachio ſeculari.

Quibus ſic actis, abſoluat eum à ſententia excommunicationis, de qua eſt ſuſpectus habitus violẽter quod inciderit, ſicut in hæreſibus ſuprà dictis: Vnde ſicut hæreticus cùm rediit & abiurat, eſt à ſententia Excõmunicationis abſoluendus, quia omnis hæreticus eſt excõmunicatus, iuxta *c. excom. & 2. de hære.* & etiam iuxta *ca. ad abolendam in prin.* Sic talis, de quo agitur cùm ſit vt hæreticus condemnandus, vt dictũ eſt, prius poſtquam abiurauerit, eſt ab excommunicationis ſententia abſoluendus, & abſolutione facta, ferietur ſententia per modum tenoris ſequentis.

Forma ſententiæ abſolutoriæ ab excommunicatione.

Nos N. Epiſcopus talis ciuitatis, & ſi adeſt, index in terris talis domini, attendentes quòd tu talis de tali loco, talis Diœceſeos fuiſti nobis delatus de talibus, & talibus, fidem ſanctam tangentibus [exprimantur illa] & quòd nos proceſſimus ad informandum, nos ſuper illis vt iuſtitia ſuadebat, & meritis proceſſus diligenter examinatis, & omnibus actis & actitatis in cauſa præſenti inuenimus te talia & talia commiſiſſe (explicentur illa). Quapropter & non immerito de tali hæreſi (explicentur illa) te ſuſpectum violenter habentes, fecimus te vt taliter ſuſpectum, omnem hæreſim generaliter, publicè abiurare, provt nobis mandant Canonicæ ſanctiones. Sanè cum ſecundùm eadem canonica

inſtituta,

instituta, omnis talis sicut hæreticus condemnandus, & tu sanjori consilio inhærendo, & ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ redeundo, abiuraueris, vt præmittitur, omnem hæreticam prauitatem, propter quod absoluimus te à sententia excommunicationis, qua, vt obnoxius Dei Ecclesiæ astrictus meritò tenebaris. Si tamen de corde vero, & fide non ficta reuersus ad Ecclesiæ vnitatem idcirco inter pœnitentes deinceps computeris, ad misericordiæ sinum sacrosancta Ecclesia te recipiens de præsenti. Verum quia indignum valdè existit offensas diuinas impunitas conniuentibus oculis pertransire, & iniurias hominum castigare, cum grauius sit Diuinam quam humanam lædere maiestatem, & ne tua crimina incentiuum existant aliis delinquendi, & vt efficiaris cautior in futurum, ac minus procliuis reddaris in posterum ad prædicta seu similia committenda, vt in futuro seculo leuius patiaris: Nos Episcopus & iudex præfatus præhabito in & super iis sano & maturo consilio peritorum sedentes pro tribunali, more Iudicũ iudicantium, habentes præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei irrefragabilem veritatem, sacrosanctis Euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, te talem, in nostra præsentia personaliter constitutum, hac die & hora tibi in antea assignatis sententialiter per modum qui sequitur, condemnamus, seu potius pœnitentiamus. In primis quòd statim induaris super vestes omnes, quas defers, veste liuida ad modum scapularis monachi, sine caputio facta ante & retro habente cruces de panno croceo, longitudinis palmarum trium & latitudinis duorum, quam vestem deferre habeas super omnes vestes alias per totum tempus. Exprimatur vnius anni vel duorum, vel plus ad minus provt culpa exegerit delinquentis. Et nihilominus cum dicta veste & crucibus, stet in porta talis Ecclesiæ, tali & tanto in tempore, scilicet in quatuor festis principalibus virginis gloriosæ, vel talibus & talibus ciuitatibus, in valuis talis & talium Ecclesiarum, téque ad talem carcerem, ad perpetuum vel ad tale tempus, sententialiter condemnamus.

Vestes liuidæ, ad modum scapularis, habentes cruces pro pœnitentibus.

Ponantur illa, quæ videbuntur magis ad honorem fidei expedire, attenta culpæ maioritate seu minoritate, seu contumacia delinquentis. Et sequitur: Retinentes nobis ex certa scientia & expresse, vt nobis concedunt canonica instituta quatenus dictam pœnitentiam possumus mitigare, aggrauare, mutare, tollere, in toto & in parte, toties quoties nobis visum fuerit faciendum. Lata fuit hæc sententia, &c. Qua lecta, mox executioni debitè demandetur, & induatur veste prædicta cruces huiusmodi continente.

QVÆSTIO XXVI.

Super modum sententiandi debitum suspectum, & diffamatum.

SEptimus modus processum fidei finiendi, & terminandi, est quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio peritorum in iure, reperitur suspectus de hæresi, & etiam diffamatus. Et hoc est, quando delatus ipse non reperitur legitimè deprehensus, nec propria confessione, nec facti euidentia, nec etiam testium legitima productione, sed reperitur publicè diffamatus: ac etiam reperiuntur indicia contra eum, quæ ipsum reddunt suspectum aliàs de hæretica prauitate leuiter vel vehementer, vt pote quia habuit magnam familiaritatem cum hæreticis, qualis fuit ille de quo agitur *in c. inter sollici*

ſollicitudines, de purg. canon. Et tali ratione infamiæ eſt indicenda canonica purgatio, & ratione ſuſpicionis debet hæreſim abiurare, iuxta *cap. allegatum, inter ſollicitudines.*

Circa iſtum talis practica eſt ſecunda. Talis enim ſic publicè de hæreſi diffamatus, & vltra infamiam ex aliis indiciis ſuſpectus habitus de hæretica prauitate in primis purgabit ſe publicè, per modum qui in ſecundo modo tactus eſt. Qua purgatione expleta per ipſum diffamatum, mox idem diffamatus, vt ſuſpectus aliter & ex aliis indiciis hæreſeos, de qua eſt ſuſpectus habitus prædictum habens librum Euangeliorum, coram poſitum abiurabit per hunc modum.

Iuramentum ſuſpecti & diffamati. Et ego talis, de tali loco, talis Diœceſeos coram vobis venerabilibus dominis meis N. Epiſcopo talis ciuitatis & iudice in terris talis domini, in iudicio conſtitutus perſonaliter, ſacroſanctis Euangeliis poſitis coram me, eiſque propriis manibus corporaliter per me tactis, iuro me credere corde, ac profiteor ore, illam ſanctam fidem Apoſtolicam, quam Romana Eccleſia credit, profitetur, prædicat & obſeruat. Et conſequenter abiuro, deteſtor, & abnego, & reuoco omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus ſanctam & Apoſtolicam Eccleſiam, cuiuſcunque ſectæ fuerit, ſeu erroris, & poſtea, vt *ſuprà* tactum eſt.

Item iuro & promitto, quòd talia & talia, quæ egi, propter quæ & meritò ſum de tali hæreſi diffamatus, & vltra vos me habetis ſuſpectum (exprimantur illa) nunquam deinceps faciam, ſeu dicam, neque operam dabo, quod fiant. Item iuro & promitto, quòd omnem pœnitentiam, quam mihi iniungere decreueritis, pro prædictis viribus adimplebo, nec contraueniam in aliquo: Sic me Deus adiuuet, & iſta Euangelia ſacroſancta. Quòd ſi contra prædicta iurata & abiurata fecero in futurum, (quòd Deus auertat) à pœnis talibus de iure debitis, me nunc pro tunc liberè ſuppono, obligo & aſtringo, quatenus illis plectar, cùm probatum legitimè extiterit, me talia commiſiſſe.

Aduertendum tamen hoc, quòd ſi indicia ſunt talia & tam fortia, quòd cum infamia prædicta, vel abſque ea, reddant prædictum diffamatum, & ſuſpectum de hæreſi vehementer, tunc abiurabit omnem hæreſim generaliter, vt habitum eſt. Et ſi relabatur in quancunque hæreſim, pœna relapſis debita punietur, vt *in c. inter ſollicitudines, de purgatione canonica.* & *in cap. accuſatus. De hæreſi. lib. 6.*

Si autem indicia illa ſunt ita modica & leuia, quòd cum prædicta infamia non reddant eum ſuſpectum de hæreſi vehementer, ſed ſolùm leuiter, tunc ſufficiet, quòd abiuret non generaliter, nec ſimpliciter, ſed ſingulariter hæreſim, de qua habitus eſt ſuſpectus: ita, quòd ſi prolabitur in aliam ſpeciem hæreſeos, pœna relapſis debita non punietur. Sed ſi in eadem ratione abiurationis, quia ſcilicet ſuſpectus leuiter abiurauit, pœna relapſis debita non punietur: licet durius, quàm ſi alias non abiuraſſet. Vt omnia hæc patent in *c. accuſatus. in prin. de hære. lib. 6.*

Ratione autem purgationis canonicæ, eſt dubium, an videlicet, ſi poſt purgationem canonicam in eandem ſpeciem hæreſeos, de qua ſe purgauit canonicè, prolabatur, pœna relapſis debita, hoc eſt, vltimo ſupplicio feriatur. Et videtur quòd ſic, per *c. excommunicamus.* 1. *§. adiicimus:* verbo, *vel ſi poſt purgationem*, & per *canonem, ad abolendam. §. illos quoque. de hære. in antiquis.* Sit cautus notarius, quòd ſcribat in actis, an talis abiurauerit tanquam ſuſpectus de hæreſi leuiter vel vehementer: quia multùm intereſt, vt aliàs frequenter dictum eſt. Quibus ſic actis,

fertur ſententia ſeu pœnitentia, per formam tenoris ſequentis. Nos N. Epiſcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris ditioni talis domini ſubiectis: Diligentius attendentes, quòd tu talis, de tali loco & talis Diœceſis, fuiſti delatus nobis de tali hæretica prauitate (exprimantur illi.) Et nos volentes, vt tenemur, iudicialiter informari, an tu incidiſſes in prædictã hæreſim condemnatam ad inquirendum, teſtes examinandum, téque citandum & interrogandum, medio iuramento, & ad alia facienda, quæ facienda erant per nos, deſcendimus & proceſſimus vt decebat.

Quibus peractis, viſis, & diligenter inſpectis, pariter & diſcuſſis proceſſus meritis huiuſmodi cauſæ, & omnibus & ſingulis productis, actis, & actitatis, habitóque in & ſuper illis theologorum, atque in iure peritorum pluries, maturo conſilio, ac digeſto, reperimus te de prædicta hæreſi in tali loco, ſeu talibus locis, apud bonos graues publicè diffamatum, propter quod, vt nobis mandant canonica inſtituta, indiximus tibi purgationem canonicam, de qua coram nobis hîc publicè te purgaſti, & ipſi compurgatores pariter te purgarunt. Inuenimus etiam te talia commiſiſſe (exprimantur illa) propter quæ & non immeritò ſuſpectum te habuimus vehementer, vel leuiter (dicatur, ſi eſt illud vel illud) & hoc de prædicta hæretica prauitate, propter quæ fecimus te vt taliter ſuſpectum, hæreſim abiurare: dicatur omnem hæreſim, ſi abiurauit vt ſuſpectus vehementer, vel hæreſim ſupra dictam, ſi vt ſuſpectus leuiter.

Verùm quia non poſſumus & debemus talia, quæ peregiſti, nullatenus tolerare, ſed cogimur ea vitare, iuſtitia ſuadente ad hoc vt reddaris cautior in futurum, & vt crimina non remaneant impunita, & vt cæteri non reddantur procliuiores ad ſimilia committenda, & vt creatoris iniuriæ non æquanimiter tolerentur.

Quapropter talem prædictum purgatum & abiuratum, hîc in noſtra præſentia perſonaliter conſtitutum in hoc loco, & hora tali tibi in antea aſſignatis: Nos Epiſcopus aut Iudex præfati, ſedentes pro tribunali, more iudicum iudicantium, ſacroſanctis Euangeliis poſitis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrum prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem, ſententiamus ſeu pœnitentiamus, per modum qui ſequitur, ſcilicet, quòd teneatis, &c.

Ponantur illa quæ videbuntur magis ad honorem fidei eſſe, & exterminationem hæreticæ prauitatis: vtpote quòd certis diebus dominicis & feſtiuis, habeat ſtare ad portam talis vel talis Eccleſiæ, cum cereo tanti ponderis in manu, dum miſſarum ſolemnia celebrantur, capite diſcooperto & pedibus nudatis, & offerre ad altare cereum antedictum: Et quòd habeat ſextis feriis ieiunare, & quòd certo tempore locum illum non audeat exire, ſed certis diebus hebdomadæ ſe habeat Epiſcopo vel Iudici præſentare: & ſimilia, quæ iniungenda videbuntur, ſecundùm culparum exigentiam & varietatem, quia non poteſt dari regula vna generalis. Lata fuit hæc ſententia, &c. Qua lata, exequatur, poterítque diſpenſari, vel mitigari, vel commutari ſecundum quod negotium pœnitentis, correctio, & humilitas hæc requirunt, quia poteſtatem habet Epiſcopus, & hoc de iure, vt *in cap. vt commiſſi, de hære. lib. 6.*

QVÆ

QVÆSTIO XXVII.

Super modum ſententiandi hæreſim confeſſum, ſed impœnitentem.

OCtauus modus proceſſum fidei terminandi,ſententiandi,finiendi, eſt quando delatus de hæretica prauitate, meritis proceſſus diligenter diſcuſſis, cum bono conſilio in iure peritorum, reperitur confeſſus hæreſim, ſed impœnitens, & aliàs non relapſus veraciter. Et hoc eſt quando delatus ipſe confitetur iudicialiter coram Epiſcopo & Inquiſitore medio iuramento, fore videlicet, quòd ipſe tanto tempore ſteterit & perſeuerauerit in illa, ſeu alia, de qua delatus eſt, hæretica prauitate, & illi credidit, & adhæſit: ſed poſtmodum ad informationem Epiſcopi & aliorum vult reſilire, & ad gremium Eccleſiæ redire, & illam, & omnem aliam hæreſim abiurare, & ſatisfacere, provt ipſi voluerunt ordinare,& non reperitur,quòd nunquam aliam hæreſim aliquam abiurauerit, ſed nunc abiurare prompto animo eſt paratus.

Circa iſtam talis practica eſt ſeruanda. Talis enim eſto,quod multis annis ſteterit in hæreſi prædicta, ac aliis quibuſcunque illáſque crediderit, practicauerit, multóſque induxerit in errores, ſi tandem cum effectu illas hæreſes conſenſerit abiurare, & ſatisfactionem congruam ad arbitrium Epiſcopi & iudicis Eccleſiaſtici exhibere, non eſt tradendus brachio ſeculari vltimo ſupplicio feriendus,nec ſi eſt clericus degradandus, ſed eſt ad miſericordiam admittendus, iuxta *c. ad abolendam.* §. *præſentis. extra, de hære.* Et abiurata primitus hæretica prauitate eſt in perpetuum carcerem retrudendus, iuxta *cap. excommunicamus.* 2. §. ſi quis ei abſolutionis beneficio impartito & iniuncto eidem quòd talibus iniungi conſueuit.Iuxta *c.vt officium,*prouiſo tamen ſolerter ne ſimulata fictione redeat fraudulenter,ſeculare etiam brachium impedire non poſſunt.

Modus autem abiurandi eſt,vt *ſuprà* tactum eſt, tantummodò additur vt coram populo feſtiuo die in Eccleſia crimina ſua ore proprio confiteatur.Ita videlicet, vt dum ab Officiali interrogatur, tu tot annis perſeueraſti in tali hæreſi maleficarum, & ille reſpondebit,ita:& poſt,tu hæc,& hæc feciſti,vt confeſſus es,& ille reſpondebit, ita: & ſic conſequenter, & tunc poſt omnia abiurabit flexis genibus. Et quia iſte, qui eſt ſic deprehenſus in hæretica prauitate excommunicatus, iuxta *c.excommunicamus.* 1.& 2.*de hær.* & per abiurationem rediit ad gremium Eccleſiæ,ideo eſt ei abſolutionis beneficium impendendum. Iuxta *c.vt officium, in prin.de hær. lib.*6. Quare poſt prædictam abiurationem eſt abſoluendus, vt modum habent Epiſcopi abſoluendi à maiori excommunicatione, qua vtuntur Apoſtolica auctoritate, & ſtatim feratur ſententia per hunc modum.

Nos talis Epiſcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris talis domini ditioni ſubiectis: Attendentes quòd tu talis de tali loco, talis Diœceſis fuiſti nobis, fama publica referente, ad fidem dignorum inſinuatione delatus de hæretica prauitate. Et quia illa infectus fueras multis annis, in magnum tuæ animæ detrimentum,quæ delatio noſtra præcordia acrius vulnerauit, nos, quibus incumbit ex officio nobis tradito, ſanctam fidem Catholicam, in cordibus hominum complantare, ac prauitatem hæreticam ab eorum mentibus eneruare, volentes, vt tenemur, in & ſuper certius informari, & videre, ſi clamor, qui ad aures noſtras peruenerat, veritate aliqua fulciretur.

Vt si sic veritas se haberet prouideremus de salubri remedio opportuno, descendimus ad inquirendum, testes examinandum, téque vocandum, ac vt congruentius potuimus, in & super contra te denunciatis te interrogandum medio iuramento, & ad peragendum omnia & singula: quæ per nos erant facienda, iustitia exigente, ac vt nobis mandant canonicæ sanctiones.

Sanè cùm vellemus causæ tuæ huiusmodi congruum finem dare, & videre clarè quòd compertum fuerat, an scilicet ambulares in tenebris, vel in luce, & an esses infectus hæreseos labe, nec ne: processus meritis actitatis, solemne tam in Sacra Theologica facultate, quàm in Iure canonico & ciuili peritorum, coram nobis consilium ordinauimus congregari, scientes quòd secundum canonica instituta, integrum est iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Et habito in & super omnibus & singulis actis & actitatis in causa præsenti sano maturo ac digesto consilio peritorum prædictorum, visísque ac diligenter inspectis processus meritis, omnibúsque & singulis in eo contentis, libratis, inuenimus te propria confessione in iudicio recepto per nos medio iuramento multiplici prauitate maleficarum deprehensum: exprimantur articuli.

Vtrùm cùm misericors & miserator Dominus nonnullos prolabi permittat aliquando in hæreses, & errores: non solùm vt viri Catholici literati in sacris eloquiis, exerceantur; verùm etiam vt fide lapsi humiliores deinceps fiant & in pœnitentiæ operibus excitentur, eiusdem processus meritis diligenter discussis, reperimus quòd tu ad informationem nostram frequentem, nostroque & aliorum proborum adhærendo consilio saniori, ad gremium Sanctæ matris Ecclesiæ, & ad eiusdem vnitatem salubriter euolasti, prædictos errores & hæreses detestando, ac fidei sanctæ Catholicæ agnoscens irrefragabilem veritatem, tuis internis visceribus infligendo, propter quod illius vestigiis inhærentes, qui neminem vult perire, te admisimus ad adiuratoriam & abiuratoriam publicam cautionem: faciendo te in præsentiarum præfatas hæreses, & aliam omnem hæresim publicè abiurare. Quia completa absoluimus te à sententia excommunicationis maioris, qua ex lapsu in hæresim extitisti innodatus, & te reconciliando sanctæ matri Ecclesiæ, restituimus Ecclesiasticis sacramentis: dum tamen de corde vero, & fide non ficta, redieris ad Ecclesiæ vnitatem, provt te fecisse credimus & speramus.

Sanè, cùm indignum valdè existat, dominorum temporalium iniurias vlcisci, Deíque cœlorum creatoris omniũ iniurias æquanimiter tolerare, cùm multò grauius sit æternam quàm temporalẽ lædere maiestatẽ, & vt ipse peccatorum miserator tui misereatur, sísque cæteris in exemplum, & vt crimina non remaneant impunita, & vt efficiaris cautior in futurum, & non reddaris procliuior, sed difficilior ad prædicta, & quæcunque alia illicita committenda. Nos Episcopus & Iudex, seu iudices, in causa fidei, antefati, sedentes pro tribunali, more, vt suprà, quòd induatur veste liuida, &c. Item te sententialiter condemnamus ad perpetuum carcerem, & ibi semper pane doloris, & aqua angustiæ crucieris. Retinentes nobis ex certa scientia & expresè, quatenus possumus liberè dictam sententiam mitigare, aggrauare, commutare, tollere totaliter, vel in parte, si & quando & provt nobis & toties quoties videbitur faciendum. Lata fuit hæc sententia, &c.

Qua lecta, Iudex assumat per puncta, & dicat sententiando hæc vel similia in effectu: Fili, sententia vel pœnitentia

tentia tua stat in hoc, quòd scilicet portes tempore vitæ tuæ cruces, quòd stes in scala cum eis, in porta talium Ecclesiarum, & quòd sis in carcere perpetuo ad panem, & aquam. Sed fili, ne sit tibi graue, quia certifico te, quòd si patienter toleres, misericordiam apud nos inuenies: non dubites, neque desperes, sed firmiter speres. Quibus dictis sententia executioni debitè demandetur, & statim vestis prædicta ipsi induatur, & in gradu scalæ in alto ponatur, vt ab egredientibus eminenter videatur, circumdantibus reum ministris curiæ secularis. Hora autem prandij ducatur à ministris ad carcerem, & post fiant alia, provt ponuntur in sententia. Dum autem ipse inducitur, & ad portam Ecclesiæ deducitur, Iudex Ecclesiasticus non se amplius intromittat, si curia secularis contentatur benè quidem, si non agat ad libitum.

QVÆSTIO XXVIII.

Super modum sententiandi hæresim confessam, seu relapsam, licet pœnitentem.

NOnus modus processum fidei terminandi, & sententiandi, est quando delatus pro hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio reperitur confessus hæresim & pœnitens, sed relapsus realiter. Et hoc est, quando delatus ipse confitetur iudicialiter coram Episcopo, aut iudicibus, aliàs se omnem hæresim abiurasse, & ita legitimè reperitur: & quòd pòst cecidit de tali hæresi, seu errore: Vel quòd specialiter hæresim abiurauit, scilicet maleficarum, & post rediit in eandem, sed post adhærens consilio saniori pœnitet, credit Catholicæ, & reuertitur ad Ecclesiæ vnitatem. Tali enim non sunt, si humiliter petat, deneganda pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramenta, sed quantumcunque pœniteat, nihilominus vt relapsus, est tradendus brachio seculari, vltimo supplicio feriendus. Hoc autem intelligitur sic, vbi etiam reperitur, quòd abiurauerit tanquam deprehensus in hæresi, seu tanquam suspectus de hæresi vehementer, non autem leuiter tantùm.

Circa istum autem talis practica est seruanda. Nam conclusio in consilio peritorum maturo pariter & digesto, & si oportuerit replicato, quòd prædictus delatus de iure est relapsus, Episcopus aut Iudex mittent ad dictum relapsum delatum, in carcere inclusum, duos vel tres probos viros, & præsertim religiosos, seu clericos, fidei zelatores, eidem relapso non suspectos, nec ingratos, sed familiares & gratos: & illi intrabunt ad eum captata hora competenter, & loquentur isti de contemptu mundi, & miseriis vitæ præsentis, & gaudiis ac gloria paradisi. Et demum his præmissis, indicabunt illi ex parte Episcopi seu iudicis, quòd non possit euadere mortem temporalem, & ideo curet de salute animæ suæ, ac disponat de peccatorum suorum confessione, & sacramenti Eucharistiæ perceptione. Et isti frequentabunt eum, inducentes illum ad pœnitentiam, ac etiam ad patientiam, confirmantes eum pro viribus in Catholica veritate: taliter vt ipsum diligenter faciant confiteri, ac conferri eidem petenti humiliter Eucharistiæ sacramentum. Nam huiusmodi sacramenta non sunt talibus deneganda, iuxta *c. super eo. de hære. lib. 6.* Loqui de cōtemptu mundi.

Quibus sacramentis receptis, eóque benè disposito ad salutem iudicio prædictorum, post duos vel tres dies: in quibus per prædictos in fide Catholica confirmetur, & ad pœnitentiā inducatur, Episcopus seu Iudex loco eius mandabunt Baliuo loci, seu potestati

curiæ ſecularis, quatenus tali die & hora ſcilicet non feſtiua, ſit cum ſua familia, in tali platea ſeu loco, extra Eccleſiam tamen ad recipiendum de foro ſuo quendam relapſum, quem, ipſe Epiſcopus & Iudex tradent ei.

Et nihilominus quod die præfixa de mane ſeu præcedente faciat publicè præconizari per ciuitatem ſeu locum, in locis illis ſeu vicis, in quibus præconizationes aliæ communiter ſolent fieri: Quòd tali die & hora, in tali loco, prædicator pro fide ſermonem faciat, & Epiſcopus & alij iudices condemnabunt quendam relapſum in hæreticam prauitatem, tradendo eum brachio ſeculari.

Conſiderandum autem hîc eſt, quòd iſte, qui ſic relapſus eſt, ſi fuerit in ſacris ordinibus conſtitutus, vel aliàs ſacerdos vel cuiuſcunque ordinis ſeu religionis obumbratione fuſcatus, prius antequam tradatur, eſt totius Eccleſiaſtici ordinis prærogatiua nudandus. Et ſic omni officio Eccleſiaſtico expoliatus, relinquatur arbitrio ſecularis poteſtatis, animaduerſione debita puniendus: vt *in c. ad abolendam. §. præſenti. de hæreſi.*

Quando igitur talis eſt à ſuis ordinibus degradandus, & ſeculari Curiæ derelinquendus, Epiſcopus conuocet Prælatos, & viros religioſos ſuæ Diœceſis: Quia licet non olim, nunc tamen ſolus Epiſcopus cum Prælatis, & aliis viris religioſis & peritis ſuæ Diœceſeos, poteſt in ſacris ordinibus conſtitutum degradare, cùm eſt relinquendus brachio ſeculari, vel perpetuò immutandus pro hæretica prauitate, iuxta *cap. quoniam de hæret. lib. artic. 6.*

Adueniente autem die præfixa degradando relapſo, ac tradendo, ſi fuerit in ſacris ordinibus conſtitutus in brachio ſeculari, aut relinquendo, ſi fuerit laicus, ad audiendam diffinitiuam ſententiam, in aliqua platea ſeu loco extra Eccleſiam, populo congregato: & facto ſermone per Inquiſitorem ac ipſo relapſo inibi in alto loco conſtituto, & præſenti curia ſeculari, ſi degradandus ipſe relapſus fuerit, Epiſcopus in Pontificalibus indutus, & Prælatis ſuæ Diœceſeos eidem aſſiſtentibus, ipſum degradatum coram eo exiſtentem, & indutum ac diſpoſitum, ac ſi deberet in ſuo ordine miniſtrare, à ſuo ordine degradabit, à ſuperiori ordine incipiendo, & ſic gradatim vſque ad infimum: Et ſic conferendo ordinem, verbis vtitur Epiſcopus ad hoc per Eccleſiam ordinatis, in degradando in qualibet depoſitione & caſulæ & ſtolæ: & ſic de aliis poterit vti aliquibus verbis contrariis primis.

Qua quidem degradatione facta, faciendo ſuper modũ, ſecundum quem de iure ſeu cõſuetudine eſt facienda, officialis mandabit notario, ſeu religioſo, vel clerico, quatenus legat ſententiam, quæ ſententia, ſiue relapſus laicus, ſiue clericus degradatur, feretur per modum tenoris ſequentis.

Nos N. miſeratione diuina Epiſcopus talis ciuitatis, & Iudex in terris talis domini ditioni ſubiectis, attendentes legitimè informati, quòd tu talis, de tali loco, talis Diœceſeos fuiſti grauiter coram nobis, ſi ita fuerit, ſeu contra; talibus Epiſcopo & iudicibus, delatus de tali hæretica prauitate, ſeu talibus (explicentur.) In quibus hæreſibus, vt legitimè fuit compertum, fuiſti à confeſſione propria deprehenſus, ac teſtibus conuictus, & quod tu in illis præſtiteras tanto tempore, animo indurato, (dicatur prout fuit,) ſed poſt adhærens conſilio ſaniori, illas hæreſes in tali loco publicè abiuraſti, in forma Eccleſiæ conſueta, abnegaſti & reuocaſti, propter quæ prædicti Epiſcopus, & Inquiſitor, credentes te veraciter conuerſum ad gremium Eccleſiæ ſanctæ

Dei,

Dei, te ab excommunicationis ſententia, qua aſtrictus tenebaris abſoluentes: ſi tamen de corde vero & fide non ficta reuerſus eſſes ad ſanctæ Eccleſiæ vnitatem: iniunxerunt tibi pœnitentiam ſalutarem. Verùm poſt omnia ſuprà dicta, & tot annorum curriculis iam elapſis, tunc nouiter iterum delatus nobis extitiſti, quòd iterum incideras in tales hæreſes abiuratas explicentur, nóſque licet diſplicenter de te talia audiſſemus, tamen iuſtitia nos cogente, deſcendimus ad inquirendum teſtes examinandum, téque vocandum & interrogandum medio iuramento: nec non ad omnia & ſingula facienda, quæ per nos facienda erant, ſecundùm canonica inſtituta.

Sanè cùm vellemus præſentem cauſam ſine debito terminare ſolemne concilium tam in Theologica facultate, quàm in iure canonico ac ciuili peritorum, iuſſimus congregari, & habito prædictorum conſilio maturo, pariter & digeſto, in & ſuper omnibus & ſingulis, actitatis, ac viſis, & diligenter diſcuſſis proceſſus meritis, & omnibus æqua lance libratis, provt fieri exigebat, reperimus legitimè tam per teſtes quàm per propriam tuam confeſſionem iudicialiter receptam, quòd tu incidiſti in hæreſes abiuratas. Nam reperimus quòd talia & talia dixiſti vel feciſti, (explicentur omnia,) propter quæ & meritò de prædictorum conſilio te habuimus & habemus pro relapſo, iuxta canonica inſtituta, quòd dolenter referimus, & referendo dolemus.

Sed quia ad informationem noſtram, & probos virorum Catholicorum, Diuina gratia inſpirante, iterum es reuerſus ad gremium Eccleſiæ, & ad eiuſdem fidei veritatem, prædictos errores & hæreſes deteſtando, & credendo Catholicè, fidémque Catholicam proteſtando, admiſimus te ad recipiendum pœnitentiæ & Euchariſtiæ petita per te humiliter Eccleſiaſtica ſacramenta. Verùm, cùm Eccleſia Dei in te & circa, vltra non habeat quod faciat, cùm ita miſericorditer ſe habuerit erga te, vt prædiximus, & tu illa abuſus fueris in abiuratas hæreſes incidendo. Quapropter nos Epiſcopus, & iudices ante fati, ſedentes pro tribunali, more iudicum iudicantium, ſacroſanctis Euangeliis poſitis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrum prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem habentes præ oculis ſolum Deum, & ſanctæ fidei irrefragabilem veritatem, ac extirpationem hæreticæ prauitatis: te talem, hoc loco, die & hora, tibi ad audiendam diffinitiuam ſententiam in antea aſſignatis, ſententialiter iudicamus, te eſſe veraciter relapſum in hæreticam prauitatem, licet pœnitentem: Et vt veraciter lapſum in eandem de foro noſtro Eccleſiaſtico te proiicimus, & relinquimus brachio ſeculari traditum. Rogamus tamen etiam efficaciter dictam curiam ſecularem, quatenus circa te citra ſanguinis effuſionem, & mortis periculum ſuam ſententiam moderetur. Et ſic Epiſcopus & ſui aſſeſſores recedentes curia ſecularis ſuum officium exequetur.

Aduertendum eſt, quamvis Epiſcopus & Inquiſitor debeant eſſe ſummoperè diligentes, & per ſe, & per alios facere, vt relapſus pœniteat, & ad fidem Catholicam conuertatur, tamen poſtquam pœnituerit, & concluſum fuerit in concilio, quòd licet pœniteat, nihilominus veraciter eſt relapſus, & vt talis tradendus eſt brachio ſeculari ipſi perſonaliter, quòd tali ſententia debet plecti & eidem non indicent: Quia facies Iudicis terret condemnandum: Et ipſius verba magis inducunt plectendum ad impœnitentiam, quàm ad patientiam. Et ideò nec ex tunc, neque ante ſententiam nec poſt, eum ſibi faciant præſentari, vt non moueatur ani- *Facies Iudicis terret reum.*

mo

mo contra eos, quòd in casu tali mortis diligentius est cauendum: Sed, vt est dictum, mittant ad eum aliquos viros probos, præsertim religiosos, seu clericos ei non ingratos, qui futuram sententiam atque mortem infligendam indicant, eum ad fidem confirment, ad patientiam exhortentur, & post sententiam eum associent, consolentur, cum eo exorent, & ab eo non discedant, donec spiritum reddiderit creatori. Sint igitur cauti, ne quid agant seu dicant, propter quod relapsus morte præueniatur, & ipsi efficiantur irregulares. Et vnde debebant meritum deportare, deferant secum pœnam pariter atque culpam.

Sententiæ condemnatoriæ, nullo die festo, nec in templis sunt ferendæ.

Considerandum est etiam, quòd tales sententiæ tradendi aliquem curiæ seculari, non consueuerunt fieri: die festiua, vel solemni, nec etiam in Ecclesia, sed extra in aliqua platea: Quia sententia est quæ ducit ad mortem, & honestius est, quòd feratur in die feriali & extra Ecclesiam, cùm dies festiua & Ecclesia Domino sint dedicata.

QVÆSTIO XXIX.

Super modum sententiandi hæresim confessam, sed impœnitentem, non tamen relapsam.

DEcimus modus processum fidei terminandi, & sententiandi est, quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio peritorum in iure, reperitur confessus hæresim, & impœnitens, non tamen relapsus. Sed quia rarissimè inuenitur talis casus, licèt interdum nobis Inquisitoribus contigerit, tamen Episcopus & Iudices cum tali non debent festinare, sed benè custoditum & compeditum, ad conuersionem inducere, etiam per plures menses proponendo, quòd in corpore & anima, si impœnitens, damnabitur.

Qui si tandem ne prosperis, nec aduersis, nec minis, nec blanditiis poterit emolliri, vt resiliat ab erroribus suis, & fuerit prædicto congruo tempore, expectatus Episcopus, & iudices disponent se ad tradendum eum seu relinquendum brachio seculari & mandabunt per schedulam nuncio, seu baliuo, seu potestati curiæ secularis, quatenus tali die non festiua, & tali hora, sit in tali loco, extra Ecclesiam tamen, cum sua familia, & ipsi tradent sibi quendam hæreticum impœnitentem. Et nihilominus, quòd ex parte eorum faciat publicè præconizari in illis vicis, seu locis, in quibus aliæ præconizationes sunt fieri consuetæ, quòd die & hora, ac loco prædictis Prædicator faciet sermonem pro fide, ac tradet Hæreticum quendam brachio seculari: & ideo quòd omnes veniant & intersint, & habebunt indulgentiam consuetam.

Quibus expletis, tradetur curiæ seculari, per modum tenoris sequentis, sæpius tamen admonendo per prius, vt resiliat ab hæresi & pœniteat: quòd si omnino noluerit feratur sententia.

Nos N. miseratione diuina, Episcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris talis domini: attendentes quòd tu talis, de tali loco, talis Diœcesis, fuisti nobis delatus fama publica deferente, ac fide dignorum insinuatione, de hæretica prauitate, (explicentur hæreses) & quòd in illis hæresibus & factis persteteras multis annis, in tuæ animæ detrimentum, nósque quibus ex officio incumbebat prauitatem hæreticam extirpare volentes, vt tenebamur, in & super iis certius informari, videre an ambulares in tenebris vel in luce, diligenter inquisiuimus de prædictis téque citantes, & efficaciter interrogantes, reperimus

reperimus te prædicta infectum hæretica prauitate.

Sanè cum præ cunctis nostræ mentis desiderabilibus insidat cordi nostro, fidem sanctam Catholicam in populorum præcordiis cōplantare, & eradicata hæretica prauitate, modos diuersos, varios & cōgruos, tam per nos quàm per alios adhibuimus quatenus resilires ab hæresibus, & erroribus ante dictis, in quibus steteras atque stabas, prout & nunc stas contumaciter ac pertinaciter animo indurato. Verùm cum humani generis inimico tuis præcordiis assistente téque in dictis erroribus voluente & inuoluente, nolueris, neque velis à sæpè dictis hæresibus resilire, plus eligens mortē animæ incurrere gehēnalē, & corporis tēporalē, quàm antefatas hæreses abiurare, ac ad gremiū Ecclesiæ aduolare & animā lucrifacere in reprobū sēsū datus.

Quapropter, cum sis ab Ecclesia sancta Dei excommunicationis vinculo innodatus, & meritò à numero & grege dominico separatus, ac participatione bonorum Ecclesiæ priuatus, Ecclesia circa te non habeat vltra quòd faciat, cum ad te cōuertendū fecerit iuxta posse. Nos Episcopus & iudices in causa fidei sæpe fati, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosanctis Euangeliis positis corā nobis, vt de vultu Dei iudiciū nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatē habentésque præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei veritatem ac extirpationem hæreticæ prauitatis hac die, hora, & loco tibi in antea assignatis ad audiendam sententiam diffinitiuam, cōdemnamus, ac sententialiter iudicamus, te esse veraciter hæreticum impœnitentem, & vt veraciter talem tradendum & relinquendū brachio seculari. Et sic vt hæreticum impœnitentem per hanc nostram sententiam de foro nostro Ecclesiastico te proiicimus, & tradimus seu relinquimus brachio seculari ac potestati curiæ secularis: dictam curiam secularem efficaciter deprecantes, quatenus circa te citra sanguinis effusionem, & mortis periculum suam sententiam moderetur. Lata fuit hæc sententia.

QVÆSTIO XXX.

Super hæresim confessum & relapsum & impœnitentem.

VNdecimus modus processum fidei terminandi & finiendi est quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum reperitur confessus hæresim, ac impœnitens, & relapsus. Et hoc est quando delatus ore proprio confitetur, iudicialiter talia & talia se credere, & practicasse: circa istū est practicandum vt suprà. Et feratur sententia coram Episcopo & iudicibus quæ tamen sunt hæreticalia manifestè per formam tenoris sequentis.

Nos N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, aut iudex in terris talis domini, attendentes quòd tu talis, de tali loco, talis Diœcesis, fuisti nobis seu talibus prædecessoribus nostris delatus de hæretica prauitate (explicentur) in quibus vt legitimè est compertum fuisti confessione propria iudicialiter ac fide dignis testibus deprehensus, & quòd in illis perstiteras tanto tempore, animo indurato (dicatur prout fuit) sed quòd post sano consilio inhærendo illas hæreses publicè abiurasti, in tali loco, in forma Ecclesiæ consueta, propter quæ prædicti Episcopus & Iudex, credentes te veraciter resiliisse ab erroribus ante latis, & ad gremium Ecclesiæ credendo Catholicæ aduolasse, tibi absolutionis beneficiū impertirent absoluentes te ab excōmunicationis sententia, qua astrictus in antea tenebaris: si tamen de corde vero, & fide non ficta conuersus extiteris ad sanctæ Ecclesiæ vnitatem, tibi salutarem pœnitentiam iniungentes

iniungentes, ad misericordiam receperunt. Quia Ecclesia sancta Dei non claudit gremium reuertenti.

Verùm post omnia antedicta fuisti nobis delatus, quod displicenter accepimus, quòd iterum incideris in damnatas hæreses per te publicè in antea abiuratas, seu talia & talia commisisti contra abiurationem prælibatam, in tuæ animæ detrimentum [explicentur] nósque quanquam displicentia sauciati, quòd de te talia audissemus, nihilominus iustitia nos çogente descendimus ad inquirendum, testes examinandum, téque vocandum & interrogandum, vt decebat, medio iuramento & ad faciendum omnia & singula, quæ per nos facienda erant, secundùm canonica instituta. Sanè cùm vellemus præsentem causam sine debito terminare, solemne iam peritorum in Theologica facultate, quàm in iure canonico & ciuili, concilium fecimus congregari.

Et habito cum prædictis in & super omnibus & singulis in præsenti causa productis, deductis, actis & actitatis consilio maturo, pariter ac digesto, ac etiam replicato, visísque ac diligenter discussis processus meritis huius causæ, ac omnibus provt ius & iustitia suadebant comperimus legitimè tam per testes dignos fide, quam per tuam confessionem propriam pluries per nos receptam, te incidisse ac rediisse in hæreses abiuratas. Nam reperimus, quòd talia & talia dixisti, vel egisti, (explicentur omnia) propter quæ & meritò de prædictorum consilio te habemus tuis exigentibus excessibus pro relapso, secundum *c. sanctiones*. Quod dolenter referimus & referendo dolemus: nouit ille, qui nihil ignorat, cordium intima perscrutans. Et cum totis nostris præcordiis cuperemus, provt adhuc cupimus, te reducere ad sanctæ Ecclesiæ vnitatem, ac eneruare à tuis visceribus præfatam hæreticam prauitatem, vt sic saluares animam tuam, ac mortem euaderes corporis & animæ gehennalem, conatus nostros exercuimus ad te salubriter conuertendum, modos congruos varios adhibentes, sed tu in reprobum sensum datus maligno spiritu ductus pariter & seductus prælegisti torqueri diris ac perpetuis cruciatibus in infernum, & hîc temporalibus ignibus corporaliter consumi, quàm adhærendo consilio saniori, ab erroribus damnabilibus ac pestiferis resilire & ad gremium & misericordiam sanctæ matris Ecclesiæ aduolare.

Quapropter cùm Ecclesia Dei vltra non habeat erga te quid faciat, cùm ad te conuertendum totum exercuit posse suum: Nos Episcopus ad Iudices in hac causa fidei memorati, sedentes pro tribunali, more iudicum iudicantium, sacrosanctis Euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, habentésque præ oculis solum Deum, & honorem sanctæ fidei orthodoxæ, hac die, hora & loco ad audiendum sententiam diffinitiuam tibi in antea assignatis te talem in nostra præsentia constitutum sententialiter condemnamus & condemnando iudicamus esse veraciter impœnitentē, hæreticum & relapsum: & vt talem realiter tradendum seu relinquendum brachio seculari, & sic vt verum hæreticum impœnitentem pariter & relapsum per hanc nostram sententiam diffinitiuam de foro nostro Ecclesiastico te proiicimus & tradimus seu relinquimus brachio seculari ac potestati curiæ secularis. Deprecantes efficaciter secularem curiam ante latam, quatenus circa sanguinis effusionem & mortis periculum, erga te suam sententiam moderetur. Lata fuit hæc sententia.

QVÆ

QVÆSTIO XXXI.

Super conuictum & deprehensum, omnia tamen negantem.

DVodecimus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de hæretica prauitate processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum reperitur in hæresim deprehensus facti euidentia, vel testium productione legitima, non tamen confessione propria. Et hoc est, quando ipse delatus conuincitur legitimè de aliqua hæretica prauitate, vel facti euidentia. Vtpotè quia hæresim publicè practicauit, vel per testes legitimos, contra quos excipere delatus legitimè non potuit, tamen ipse sic conuictus & deprehensus persistit firmiter in negatiua, & confitetur constanter: iuxta notata per Host. *in sum. tit. de hære.* §. qualiter quis in hær. deprehendatur, patuit suprà *q. 34*.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis duro carcere est tenendus in compedibus & catena, frequenter ab officialibus coniunctim & diuisim, & per se ac per alios est efficaciter admonendus, quòd eis detegat veritatem, in dicendo ei quòd si faciat, & confiteatur errorem suum, quòd ad misericordiam admittatur, abiurando primittus illam hæreticam prauitatem. Si autem noluerit, sed steterit in negatiua, ad finem relinquatur brachio seculari: & mortem non poterit euadere temporalem.

Quòd si diutius infamatus & expectatus, steterit in negatiua, Episcopus & officiales modò coniunctim, modò diuisim, nunc per se, nunc per alios probos viros, trahant ad se modò vnum testem, modò alium, informando eum vt attendat quid disposuit, & si dixit verum vel non vt non seipsum damnet æternaliter, & alium temporaliter. Et quòd si vereatur, saltem eis secretè dicat, ne ille delatus moriatur iniustè. Et verba talia studeant, ei dicere, vt clarè videant, si disposuerint veritatem nec ne.

Quod si testes, sicut, informati, steterint in affirmatiua, & delatus in negatiua, nec ad hoc statim velint Episcopus, & officiales, negotium per sententiam determinare, & tradendo taliter deprehensum brachio seculari, sed diutius eum teneant, nunc inducendo deprehensum ad affirmatiuam, nunc testes diuisim tamen, ad excutiendum benè conscientiam suam. Et singulariter attendant Episcopus & Officialis ad illum testem, quem viderint melius dispositum ad bonum, & qui videtur melioris conscientiæ. Et circa illum instent ditius, si res ita se habuit vt disposuit, nec ne eius conscientiam onerando. Et si viderint testem aliquem vacillare, vel aliàs habeant indicia contra eam, propter quæ suspectus, quod falsitatem dixerit, meritò habeatur, de bono consilio peritorum attestent eum & procedant vt iustitia suadebit.

Compertum namque est frequenter & frequentius, quòd sic deprehensus testibus fide dignis, postquam in negatiua diu perstitit, ad cor reductus præsertim veraciter informatus, quòd non tradetur brachio seculari, sed ad misericordiam admittetur, si suam detegit prauitatem: & veritatem, quam iam diutius negauit, tunc liberè confitetur. Et frequenter repertum est, quòd testes malitia agitati, ac inimicitia superati, se ad inuicem colligarunt, ad imponẽdum insonti hæreticam prauitatem. Postquam ad informationem frequentem Episcopi & Officiales, remorsu conscientiæ fatigati, ac diuinitus inspirati, reuocant, quam dixerunt & fatentur malitiosè se illi imposuisse tantam labem, propter quod talis & taliter de-

prehenſus, non eſt per ſententiam feſtinandus, ſed diutius per vnum annum & pluries expectandum, antequam ſic tradatur curiæ ſeculari.

Quo expectato tempore competenti, & adhibita diligentia condecenti, ſi ſic delatus legitimè deprehenſus, recognouit culpam ſuam, ac confeſſus fuerit iudicialiter, ſe fuiſſe illaqueatum tempore præfato hæretica prauitate, ac illam, ac omnem hæreſim conſenſerit abiurare, & ſatisfacere ad arbitrium Epiſcopi, & Inquiſitoris congruum, exhibere tanquam in hæreſi deprehẽſus, & propria confeſſione, & teſtium legitima productione: vt hæreticus pœnitens abiuret omnem hæreſim publicè: per formam, de qua agitur, octauo modo ſupra poſito proceſſum fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

Si verò ſit confeſſus, quòd incidit ſic in hæreſim, nihilominus ſtat in illo animo pertinaci, vt impœnitens relinquetur brachio ſeculari: & agatur circa illum per modum, quo ſupra agitur in decimo modo proceſſum fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

Teſtes falſi quomodo puniendi.

Si autẽ ipſe deprehẽſus ſteterit conſtanter in negatiua ſed ipſi teſtes reſilierint à ſua affirmatiua, ſuum teſtimonium reuocando, ac culpam ſuam recognoſcendo: Quia inſonti tantam labem impoſuerunt, rancore & odio agitati, prece ſeu pretio adducti ipſo delato vt immuni à iudicio relaxato) punientur ipſi vt falſi teſtes accuſantes ſeu deferentes. Vt notat Paulus ſuper *c. multorum & verb. illos, in prin. de hær. in Cle.* & feretur ſententia ſeu pœnitentia contra eos ad arbitrium Epiſcopi & iudicum: omnino tamen ad perpetuos carceres tales falſos teſtes condemnando, & in pane & in aqua ad dies vitæ pœnitentiando, ponendo etiam poſt ad ſcalas ante portas Eccleſiæ tales, &c. Habent tamen poteſtatem Epiſcopi mitigare, aut etiam aggrauare poſt annum, & tẽpora, per formã tenoris ſequentis.

Si autem taliter deprehenſus per annũ vel plus, vel alio maiori congruo tempore expectatus perſtiterit in negatiua continuè, & teſtes legitimi in affirmatiua diſponant ſe Epiſcopus & iudices ad relinquendum eundem brachio ſeculari, mittendo eidem aliquos probos viros, fidei zelatores & præſertim religioſos, eidem non ingratos, ſed familiares & gratos, qui illi indicẽt, quòd mortem non poſſit euadere temporalem, dum ſtat in negatiua, ſed tradetur tali die vt hæreticus impœnitens poteſtati curiæ ſecularis. Et nihilominus Epiſcopus & Officialis mittat Baliuo ſeu poteſtati curiæ ſecularis, quatenus tali die & hora, & in tali loco, extra Eccleſiam tamen, veniat cum familia ſua recipiendum quendam hæreticum impœnitentem, quem tradent ei. Et etiam quòd faciet publicè præconizari in locis illis, in quibus præconizationes aliæ fieri conſueuerunt, quòd omnes ſint tali die & hora, in tali loco ad audiendum ſermonem quem prædicator faciat de fide, & tradent Epiſcopus & Officialis quẽdam hæreticum pertinacem brachio ſeculari.

Adueniente autem die prædicta, ad ferendum ſententiam aſſignatam, erunt Epiſcopus & Officialis in loco prædicto ipſo tradendo ibidem exiſtente in alto, clero & populo congregato, vt eminenter ab omnibus videatur, ac præſente poteſtate curiæ ſecularis, ſtante coram ipſo tradendo. Quibus lectis feretur ſententia per hunc modum.

Nos N. miſeratione Diuina Epiſcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris talis domini, attendentes, quod tu talis de tali loco, talis Diœceſis, fuiſti nobis de tali hæretica prauitate. Exprimantur. Et vellemus certiorari, an ea quæ de te, & contra te nobis dicta fuerunt, veritate aliqua fulcirentur, & an tu ambulares in tenebris aut in luce, deſcendimus ad nos informandum, teſtes diligentius examinan-

examinandum,teque vocandũ ac interrogandũ ſæpius, medio iuramento, defenſioneſque exhibendum,ac ad omnia & ſingula faciendũ,quæ per nos faciẽda erant ſecundũ canonicas ſanctiones.

Verùm cùm vellemus præſens tuum negotium fine debito terminare, ſolenne conſilium tam in Theologica facultate, quàm in Iure canonico & ciuili, coram nobis fecimus congregari:Et viſis ac diligenter diſcuſſis proceſſus meritis,& omnibus,& ſingulis in præſenti cauſa productis,deductis, actis & actitatis, prædictorum conſilio digeſto pariter & maturo,reperimus contra te legitimè probatum, quòd fuiſti tanto tempore infectus hæretica prauitate,& iam reperimus, quòd feciſti & dixiſti talia & talia(exprimãtur)ex quibus apparet manifeſtè,quòd es legitimè deprehenſus in prædicta hæretica prauitate.

Sanè cùm cuperemus,prout adhuc cupimus, te veritatem fatendo reſilire ab hæreſi antedicta,& reduci ad gremium Eccleſiæ ſanctæ,ac ad ſanctæ fidei veritatem,vt ſic ſaluares animam tuam, & tam animæ quàm corporis mortem euaderes gehennalẽ, tam per nos quàm per alios noſtram diligentiam exercentes,ac per te longa tempora expectantes,tu in reprobũ ſenſum datus,cõtempſiſti acquieſcere noſtro conſilio ſaniori imò perſtitiſti, & perſiſtis in negatiua pertinacia,ac contumaci animo indurato:quod dolentes referimus, & referendo plangimus ac dolemus. Verùm cùm Eccleſia Dei tanto tẽpore expectauerit,quatenus reſilires recognoſcendo propriam tuam culpam,& nolueris,neque velis, & non habeat vltra quod gratiæ faciat ac mercedis.

Quapropter vt ſis cæteris in exemplũ, & alij ab huiuſmodi hæreſibus arceantur,& tanta facinora non remaneãt impunita. Nos Epiſcopus & Iudices in cauſa fidei memorati, ſedentes pro tribunali more iudicum iudicantiũ, ſacroſanctis Euangeliis poſitis corã nobis, vt de vultu Dei iudiciũ noſtrum prodeat,& oculi noſtri videant æquitatem habentes præ oculis ſolum Deũ & ſanctæ fidei gloriam,& honorẽ, te talem in noſtra præſentia cõſtitutum,hac die & hora,& loco,ad audiendam diffinitiuam ſententiã aſſignatis,diffinimus,declaramus & ſentẽtiamus,te eſſe hæreticum impœnitentem,tradendum ſeu relinquendum vt talem brachio ſeculari, ac per noſtram ſententiam,vt verè hæreticum pertinacem,impœnitentẽ,à foro eccleſiaſtico te proiicimus, & tradimus ſeu relinquimus brachio ſeculari, ac poteſtati curiæ ſecularis:eandem curiam ſecularem efficaciter deprecantes, quatenus circa & citra sãguinis effuſionem,& mortis periculum,ſuam ſententiã moderetur.Lata eſt hæc ſentẽtia,&c.

Poterunt autem, Epiſcopus & iudices diſponere, quòd aliqui probi viri fidei zelatores ipſi relicto curiæ ſeculari,non ingratos,ſed familiares & gratos, aſſocient dicto relicto, dum curia ſecularis in eum ſuum officium exequetur, qui eum conſolentur, & adhuc inducant, quòd fatẽdo veritatem,& recognoſcẽdo culpã ſuam,reſiliat ab erroribus ſuis.

Quòd ſi forſan poſt ſententiam & iam relictus ad locũ vbi eſt comburendus,deductus, dixerit ſe velle fateri veritatem,& recognoſcere culpam ſuam, & ita fecerit, ac paratus fuerit huiuſmodi hæreſim & omnem aliam abiurare licet præſumatur, quòd hoc faciat plus metu mortis quàm amore veritatis:credere quòd ex miſericordia poſſit recipi vt hæreticus pœnitens,& perpetuò immutari;*iuxta gl.ſup.c.ad abolendam.*§. *præſent.& ver.audientia, &c. excommunicamus, 2.de hær.* Quamuis de rigore iuris,nec tali conuerſioni eſt magna fides à iudicibus adhibenda,imò propter damna temporalia illata ipſum ſemper punire poſſunt.

Conuerſis hæreticis non eſt fides adhibenda.

QVÆSTIO XXXII.

Super conuictum, sed fugitiuum, vel se contumaciter absentantem.

TRedecimus & vltimus modus processum fidei terminandi, & sententiandi est, quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum, reperitur conuictus de hæretica prauitate: est tamen fugitiuus, seu absens contumaciter, sed congruo tempore expectatus. Et hoc est in tribus casibus.

Primus est, quando delatus est deprehensus in hæresi, vel in confessione propria, vel facti euidentia, vel testium productione legitima, sed fugerit, vel se absentauerit, & citatus legitimè noluerit comparere. Secundus casus est, quando aliquis est delatus & receptus aliquali informatione contra eum, habetur aliqualiter seu leuiter suspectus: & sic citetur responsurus de fide, & quia renuit contumaciter comparere, excommunicatur, & excommunicatus sustinet illam excommunicationem animo pertinaci, & semper contumaciter se absentat.

Sustinens excomunicatione per annũ est vt hæreticus condemnandus.

Tertius casus est, quando aliquis impediuit directè sententiam seu processum fidei Episcopi vel iudicum, vel qui ad hoc dederit auxilium, consilium vel fauorem, talis est excommunicationis mucrone percussus: quam si sustinuerit per annum animo indurato, ex tunc est, vt hæreticus condemnandus, per *cap. vt inquisitionis. §. prohibemus, de hær. lib. 6.* & contumaciter se absentauit.

In primo casu ille talis est impœnitens hæreticus condemnandus, iuxta *cap. ad abolendam. §. præsenti.* In secundo casu & tertio, non est hæreticus impœnitens iudicandus, sed tanquam vt pœnitens hæreticus condemnandus: iuxta *cap. cum contumacia,* & per *cap. vt inquisitionis. §. prohibemus. de hære. lib. 6.* Circa quemlibet istorum talis practica est seruanda. Talis enim congruo tempore expectatus, citetur per Episcopum & Officialem, in Ecclesia cathedrali illius Diœcesis in quo deliquit, & in aliis Ecclesiis illius loci, vbi domicilium contrahebat, & specialiter vnde fugit: & citabitur per formam tenoris sequentis.

Forma accuratæ & acris sententiæ cõtra conuictum de hæresi & fugitiuum latæ.

Nos N. miseratione Diuina Episcopus talis ciuitatis, &c. aut Iudex talis Diœcesis spiritum consilij sanioris. Præterea cunctis nostræ mentis desiderabilibus: Illud potissimum infigitur cordi nostro, temporibus nostris, in dicta tali Diœcesi, vberem florentémque Ecclesiam, vineam in quam Domini Sabaoth, quam summi patris dextera virtuosis complantauit, quam eiusdem patris filius proprij ac viuifici vnda cruoris vberius irrigauit, quam ipse almus Spiritus paracletus, miris ineffabilibúsque donis intimis fœcundauit quam tota ipsa incomprehensibilis atque inattingibilis Trinitas beata, grandissimis variísque priuilegiis sanctius dotauit, paritérque ditauit: aper de sylua, qui est, & qui dicitur hæreticus quilibet, absorbeat & depascat, fructus fidei vberes deuastando, ac lacerantes hæresum vepres, palmitibus inferendo, serpénsque tortuosus nostri improbus humani generis inimicus, efflans virus, qui est Satanas & diabolus, eiusdem vineæ Dominicæ palmites inficiat atque fructus, virus prauitatis hæreticæ immittendo: Nec etiam ager ipse Dominicus, populus inquam Catholicus, ad quem excolendum pariter & serendum, descendit de summorum polorum arce Dei patris vnigenitus, atque primogenitus, seminauit miris, sanctísque prædicationibus, discurrit per villas, & *castella*, docens non sine magnis fatigationibus,

tionibus, Elegit Apostolos viros vtique operarios industrios ac conduxit, ditans illos æternis retributionibus, expectans ipse Dei filius, de agro isto magno, illo die iudicij extremo vberes manipulos colligere, & per manus sanctorum Angelorum recondere in cœlesti horreo sancto suo, Samsonísque vulpeculæ insertatæ, quæ sicut persona, labe hæretica deprauatæ, facies quidem habentes diuersas, sed caudas ignitas, adinuicem colligatas, quia de varietate flammæ conueniunt in idipsum vt segetem dominicam, iam albam ad messem, splendoribus fidei relucentem, morsu amarissimo demoliantur, ac discursu subtilissimo pergant, impetúque validissimo accedant pariter & accendant, dissipent & deuastent sinceritatem sanctæ fidei Catholicæ, subtiliter & damnabiliter subuertendo.

Quapropter, cùm tu talis incideris in damnatas hæreses maleficarum, illas publicè in tali loco practicando (seu taliter dicatur) seu fueris per testes legitimos conuictus de hæretica prauitate, siue propria deprehensus confessione in iudicio per nos receptus, & post captus, fugeris, medicinam refutans salutarem: citauerimus te, vt de & super iis coram nobis manifestius responderes, túque ductus maligno spiritu, pariter & sanctam renueris comparere. Vel sic.

Quapropter cùm tu talis declaratus nobis de hæretica prauitate, & recepta informatione contra te: aliàs de eadem esses nobis suspectus leuiter, quoniam eras infectus labe prædicta, citauimus te, quatenus coram nobis personaliter comparens de fide Catholica responsurus. Cúmque citatus renueris contumaciter, excommunicauimus te, ac excommunicatum fecimus publicari. In qua stetisti per annum, seu annos tot, animo pertinaci, latitans hinc inde, ita quòd nunc, quo te duxerit spiritus malignus ignoramus, & cùm te expectauerimus misericorditer & benignè, vt reuerteretis ad gremium sanctæ fidei vnitatem, tu facere contempsisti, in reprobum sensum datus. Sanè volumus & tenemur, iustitia nos cogente, causam tuam huiusmodi fine debito terminare, nec valeamus tua nefanda crimina conniuentibus oculis tolerare.

Nos Episcopus & iudices in causis fidei supradictis, te talem sæpè fatum latitantem profugum & fugitiuum, per præsens nostrum edictum publicum, requirimus pariter & citamus peremptoriè, quatenus die tali, talis mensis, tali anno, in tali Ecclesia cathedrali talis Diœcesis, hora tertiarum compareas personaliter coram nobis, diffinitiuam sententiam auditurus. Significantes quòd siue comparueris siue non, procedemus ad nostram diffinitiuam sententiam, contra te provt ius & iustitia suadebunt. Et vt prius nostra citatio perueniat ad tui notitiam, ne valeas ignorantiæ velamine te tueri, præsentes literas dictas requisitionem & citationem nostram in se continentes, volumus & mandamus affigi in valuis publicè talis prædictæ Ecclesiæ cathedralis. In quorum testimonium singulorum, præsentes nostras literas impressione nostrorum sigillorum iussimus communiri. Datum.

Adueniente autem die præfixa, ad audiendam diffinitiuam sententiam assignata, si profugus comparuerit, & consenserit, publicè omnem hæresim abiurare, humiliter petens admitti ad misericordiam, postulando, si relapsus non fuerit, admittetur, & si fuerit deprehensus propria confessione, vel testium legitima productione, abiurabit & pœnitebit, vt hæreticus pœnitens secundùm modum quo agitur suprà in octauo modo processum fidei terminandi, vbi de talibus agitur, si

fuerit ſuſpectus violenter, ita quòd citatus reſponſurus de fide noluit comparere, & fuit ex hoc excommunicatus, & ſtetit in excommunicatione per annum, animo pertinaci, & pœnitebit, admittetur, & abiurabit omnem hæreſim, & pœnitebit vt hæreticus ſuſpectus de hæreſi violenter. Pœnitens ſecundùm modum quo agitur ſuprà in ſexto modo proceſſum fidei terminandi. Si autem comparuerit, & non conſenſerit abiurare, tradetur, verus hæreticus impœnitens brachio ſeculari, per modum quo dictum eſt ſuprà, & agitur in decimo modo proceſſum fidei terminandi. Si autem contumaciter tenuerit comparere, tunc formetur ſententia per modum tenoris ſequentis.

Nos N. Epiſcopus miſeratione diuina, talis ciuitatis, attendentes, quòd tu talis, de tali loco, talis Diœceſis, fuiſti nobis de hæretica prauitate, fama publica referente, ſeu fida dignorum inſinuatione delatus. Nos quibus ex officio decumbit deſcendimus ad videndum ac inquirendum, an clamor qui ad aures noſtras peruenerat, veritate aliqua fulciretur. Verum cùm inueniſſemus te in hæreſi deprehenſum, deponentibus contra te quam pluribus teſtibus fide dignis te coram nobis aduocatum iuſſimus detineri, dicatur ſicut factum fuit, an videlicet comparuerit, & medio iuramento interrogatus, faſſus fuerit, vel non. Sed poſt maligni ſpiritus conſilio ductus & ſeductus, metuens tua vulnera vino & oleo ſalubriter confoueri, aufugiſti, (aut ponatur, ſi eſt) carcerem & arreſtum fregiſti pariter & aufugiſti latitans hinc inde, & quo te malignus ſpiritus duxerit, totaliter ignoramus. Vel ſic.

Verùm cum inueniſſemus contra te taliter, vt prædicitur, nobis delatum de hæretica prauitate, multa indicia propter quæ ſuſpectum leuiter de hæretica prauitate prædicta, te meritò habeamus, citauimus te per publicum edictum in talibus & talibus Eccleſiis, talis Diœceſeos, quatenus infrà certum terminum tibi præfixum coram nobis in tali loco perſonaliter compareres, in & ſuper prædictis contra te depoſitis, & aliàs de fide Catholica, & eius articulis reſponſurus. Tu verò inſano conſilio adhærendo, renuiſti contumaciter comparere: cumque iuſtitia exigente, te excommunicauerimus, ac fecerimus excommunicatum publicè denunciari, tu medicinam refutans ſalutarem, dictam excommunicationem vltra quàm per annum ſuſtinuiſti, & adhuc ſuſtines in reprobum ſenſum datus, animo pertinaci, & profugus, latitans hinc inde, vt quò te malignus ſpiritus duxerit, ignoramus.

Sanè cùm tam longo tempore expectauerit Eccleſiæ ſancta Dei miſericorditer & benignè, quatenus ad eius miſericordiæ gremium euolares: ab erroribus reſiliendo, & iuxta fidem Catholicam profeſſam operando: ipſáque te clementiæ vberius enutriret, malignorum ſeductus conſilio, acquieſcere recuſaſti, in tua pertinacia perſeuerans. Verùm cùm vellemus provt volumus & debemus, iuſtitia nos cogente, cauſam tuam ſine debito per ſententiam terminare citauimus te, quatenus hac die & hora, & hoc loco compareres perſonaliter coram nobis, diffinitiuam ſententiam auditurus. Et quia renuiſti contumaciter comparere, meritò te oſtendis velle perpetuò in tuis hæreſibus & erroribus remanere: quod dolentes referimus, & referēdo dolemus.

Sed cùm non poſſimus nec velimus iuſtitiam ſubterfugere, nec tantam inobedientiam & contumaciam ad Dei Eccleſiam tolerare: Ad exaltationem fidei orthodoxæ, & ad extirpationem hæreticæ prauitatis iuſtitia exigente, & tua inobedientia & contumacia requirente, hac die & hora, & loco tibi in antea

antea ad audiendam diffinitiuam sententiam peremptoriè assignatis, præhabito multorum consilio peritorum tam in Theologica facultate, quàm in iure canonico & ciuili, processus meritis visis & diligenter discussis, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosanctis Euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, habentes præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei irrefragabilem veritatem, contra te talem, absentem & præsentem, beati Pauli Apostoli vestigia imitantes, sententiam diffinitiuam taliter ferimus in his scriptis, Christi nomine inuocato.

Nos Episcopus & iudices in causa fidei memorati, attendentes in causa ista fidei, ac processibus inde confectis, ordinem iuris fore seruatum. Attendentes etiam quòd legitimè citatus non comparuisti, nec per te, nec per alium te aliqualiter excusasti. Attendétes etiam, quòd in præfatis hæresibus longo tempore pertinaciter perstitisti, & adhuc etiam perseueras, & excommunicationem per tot annos in causa fidei sustinuisti, prout ex nunc sustines animo indurato. Attendentes etiam quòd Ecclesia sancta Dei non habet vltra erga te quid faciat, cùm perseueres & perseuerare velis, in excommunicatione & hæresibus prælibatis. Propterea beati Pauli Apostoli vestigia sectantes, declaramus, diffinimus, & sententiamus, te talem absentem & præsentem esse hæreticum pertinacem, & vt talem relinquendum brachio seculari. Et per nostram sententiam diffinitiuam à foro Ecclesiastico repellimus, & relinquimus potestati curiæ sæcularis, tandem curiam affectuosè deprecantes, vt si quando te habuerit in sua potestate, erga te citra sanguinis effusionem & mortis periculum suam sententiam moderetur. Lata fuit hæc sententia, &c.

Considerandum hic, quòd si iste profugus & contumax fuerit deprehensus in hæresi, vel propria confessione, vel testibus legitimis, & ante abiurationem fugit est per sententiam verè hæreticus impœnitens iudicandus, & ita in sententia ponendum est. Si autem aliter non fuit deprehensus, nisi quia delatus & suspectus habitus, fuit citatus, responsurus de fide, & quia renuit comparere, fuit excommunicatus, & in excommunicatione tali stetit vltrà quàm per annum animo indurato, & tandem nolunt comparere, iste non est iudicandus hæreticus, sed vt hæreticus, vt talis condemnandus, & ita procedendum est in sententia, vt dictum est prius. Quidam iudicandi hæretici, quidam vt hæretici.

QVÆSTIO XXXIII.

Super personam delatam ab alia malefica incinerata, vel incineranda, qualiter sit sententiandum.

Quartus decimus modus processum fidei terminandi & sententiandi, est quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis circa deponentem diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum, reperitur de tali hæretica prauitate tantummodo ab altera malefica incinerata vel incineranda, delatus, vel delata. Et hoc contingere potest tredecim modis, tanquam per tredecim casus. Quia sic delatus vel reperitur immunis & absoluendus totaliter: vel reperitur cum hoc diffamatus de tali hæresi generaliter: vel reperitur vltra infamiam quæstionibus exponendus aliqualiter: vel reperitur suspectus de hæresi vehementer, vel violenter, vel reperitur diffamatus & suspectus insimul & communiter. Et sic consequenter in aliis casibus prout *in 20. quæst.* tactum est, vt *ad 13.* inclusiuè. Tredecim modi, quibus maleficas tradducunt vel defferunt.

Primus modus fit, quando tantummodò ab ipsa malefica detenta delatus est, & non conuincitur, nec confessione propria, nec testium productione legitima, nec aliàs reperiuntur indicia, ex quibus verisimiliter tanquam suspectus iudicari possit talis omnino venit absoluendus, etiam per ipsum iudicem secularem, qui deponentem aut incinerauit, aut incinerandum propria auctoritate, aut ex commissione Episcopi, iudicis ordinarij habuit: & absoluetur per sententiam in primo modo processus fidei terminandi, circa 20. *quæst.* contentam.

Secundus modus incidit, quando vltra hoc, quod à detenta delatus est, etiam per totam illam villam, seu ciuitatem diffamata existat, ita quòd tantummodò infamia præcisè & sola laborauit semper: licet postea per depositionem detentæ maleficæ infamia sit aggrauata.

Circa talem talis practica est seruanda. Quia iudex considerando, quòd, vltra infamiam nihil in particulari aduersus eam ab aliis fide dignis in villa, aut oppido probatur, licet fortè detenta, certa grauia aduersus eum deposuit: quia tamen fidem perdidit abnegando illam Diabolo: vnde difficulter eius dictis à Iudicibus fides adhibetur, nisi ex aliis circunstantiis illa infamia aggrauaretur, & tunc in tertium iam sequentem modum inciderit: ideo Canonica purgatio erit tunc in dicenda, & procedetur per sententiam in secundo modo processum fidei terminandi, circa 22. *quæst.* contentam.

Et si Iudex ciuilis illam purgationem coram Episcopo decreuerit fieri & solemniter, in finem, vt si deficeret, vt tunc per Ecclesiasticum & ciuilem Iudices in exemplum aliorum, eò firmiori sententia puniretur, benè quidem fit. Si autem per se voluerit exequi mandet vt decem vel viginti compurgatores ordinis sui habeat, & procedat, vt in secundo modo sententiandi tales, tactum est, nisi quòd vbi excommunicandus esset, quod tunc ad ipsum ordinarium recursum habeat: Et hoc contingeret, vbi se purgare nollet.

Tertius modus igitur incidit super talem delatum, vbi licet non vincatur confessione propria, nec testium productione legitima, nec facti euidentia, nec etiam sint indicia super aliquod factum, in quo vnquam notatus fuisset ab aliis inhabitatoribus villæ aut oppidi: nisi quòd infamia tantum laborauit apud eos. Aggrauatur autem infamia ex detentæ, maleficæ detentione, vtpotè quia asseruit, illum per illam in omnibus fuisse sociam, & secum in criminibus participasse. Hoc ipsum tamen, sicut constanter delata negat, ita & aliis inhabitatoribus, vel non est notum, vel de nulla nisi de honesta conuersatione, seu etiam participatione ipsis constat.

Circa talem talis practica seruatur. Primò, quòd adfrontare se habent facie ad faciem, & obiectiones mutuæ & responsiones diligenter sunt considerandæ, & si quidem varietas aliqua in verbis incideret, vnde iudex verisimiliter ex concessis & negatis præsumere potest, ipsam delatam meritò quæstionibus exponendam, procedatur per sententias in tertium modum processum fidei terminandi, circa 23. *quæst.* contentas, ipsam tormentis leuiter exponendo: adhibitis cautelis aliis quam plurimis & necessariis, de quibus circa principium huius tertiæ partis suprà patuit ad longum, & ex quibus præsumitur talem esse aut innoxiam aut ream.

Adfrontatio maleficarum se inuicem accusantium.

Quartus modus incidit, vbi talis delatus inuenitur suspectus leuiter, & hoc vel confessione propria, vel depositione alterius detentæ. Et sunt qui ad hanc leuem suspicionem reducunt illos, qui ad prouocandum mulieres maleficas consuluissent, vel vbi inter coniugatos

coniugatos odio se mutuo prosequentes, amorem procurassent, aut etiam pro aliquo commodo temporali apud maleficas laborassent. Sed quia tales vtique excommunicati sunt, tanquam hæreticis credentes, iuxta *c. excommunicamus. 1. §. credentes. lib. 6. de hær.* vbi dicitur: Credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter iudicamus. Quia etiam ex factis præsumitur de effectu *ad hoc argum. 32. q. 2. qui viderit.* Ideò videtur quòd acrius sunt puniendi, & sententiandi, quam illi, qui de hæresi leuiter habentur suspecti, provt iudicandi sunt aliqui ex leuibus coniecturis: Puta quia eis seruitia exhibuissent, literas detulissent, eorum erroribus sic nullam fidem adhibuissent, quòd tamen illos non manifestassent, alimoniam ab iis accepissent. Sed siue illi, siue isti intelligantur, hoc quod in consilio peritorum conclusum fuerit super leuem suspicionem, prosequendum erit à iudice, per talem practicam: Talis enim aut abiurabit, aut Canonicè se purgabit, secundum quod in quarto modo processum fidei terminandi, sub *quæstione vicesima quarta* tangitur.

...factis ...præsumi-...r de ef-...ctu.

Sed tamen, quia potius videtur, quòd abiuratio sit indicenda, & hoc propter *all. g. cap. excommunicamus. 1. §.* qui verò inuenti fuerint sola suspicione notabili, &c. tamen non debent, si relabantur, pœna relapsorum puniri, & procedatur, provt in quarto modo processum fidei terminandi, circa 24. *quæst.* tactum est.

Quintus modus incidit, vbi talis delatus inuenitur suspectus vehementer, & hoc simili modo, vel confessione propria, vel depositione alterius maleficæ detentæ. Et sunt qui ad hanc leuem depositionem reducunt impeditores iudicum, directè, vel indirectè eorum officium inquirendo, maleficas impediendo: dummodò hoc scienter fecerint: ex *cap. vt inquisitionis negotium, libro 6. de hæret.*

...ui impe-...dimenta præstant maleficis, qua suspicione laborent.

Item reducunt omnes, qui impedientibus præstant scienter auxilium, consilium, vel fauorem: patet per *alle. c. inquisitionis.* Item reducunt qui citatos, aut captos hæreticos instruunt de celanda veritate, & vt illam subticeant, vel falsitatem asserant. Et hoc ex *cap. accusatus. & §. fi.* Item reducunt omnes qui eos, quos sciunt hæreticos, receptant, scienter deducunt, visitant, vel associant, munera mittunt, seu fauorem impendunt: quæ omnia in fauorem non personæ, sed culpæ fiunt vbi scienter fiunt. Et ideo dicunt, quòd vbi delata persona participat de præmissis, & hoc per consilium ita iudicatum fuerit, tunc iuxta quartum modum processum fidei terminandi sub *quæst. 25.* sententianda est. Taliter vt omnem hæresim sub pœna relapsorum, vbi reciderit, habeat abiurare.

Possumus tamen asserere, adiiciendo, quòd Iudices respectum habeant super vniuscuiusque maleficæ incineratæ aut detentæ familiam, prolem, seu etiam progeniem eò quòd vt plurimùm tales reperiuntur infectæ.

Familiæ Maleficæ.

Cùm maleficæ etiam proprios infantes ex Dæmonum informatione ipsis habent offerre. Vnde & indubiè in quibuscunque flagitiis informare: patent hæc ex prima parte operis.

Probatur & ex eo, quòd sic in simplici hæresi propter agnitorum hæreticorum familiaritatem, dum quis de hæresi infamatus existit, etiam consequenter ratione familiaritatis est de hæresi vehementer suspectus, ita & in hac hæresi maleficarum.

Præfatus autem casus patet *in c. inter sollicitudines, extra. de purgatione ca.* vbi apparet: quod ratione infamiæ de hæresi fuit. Decano quidam indicta canonica purgatione, & ratione familiaritatis hæreticorum, abiuratio

Triplex pœna vni malefico Decano inflicta.

publica & ratione scandali fuit priuatus beneficio, quoúsque scandalum sopiretur.

Sextus modus incidit, vbi talis delatus efficitur suspectus violenter, hoc autem fit non ad simplicem vel nudam depositionem alterius maleficæ detentæ, sed ad indicia facti, quæ eliciuntur ex quibusdam verbis & factis à malefica deteta perpetratis, & prolatis, quibus ad minus delata asseritur interfuisse & operibus deponentis communicasse.

Pro quorum intelligentia, aduertenda sunt ea, quæ *suprà quæstione* 29. tacta sunt præcipuè super violentam suspicionem quomodo ex violentibus & conuincentibus oritur coniecturis, & qualiter Iudex violentatur ad credẽdum ex sola suspicione aliquem esse hæreticum, qui tamen fortassis bonus Catholicus in corde existit. Sicut Canonistæ exemplificant circa simplicem hæresim, de eo qui citatus in causa fidei ad respondendum renuit comparere contumaciter: propter quam contumaciam excommunicatur. In qua vbi per annum perseuerauit, efficitur suspectus de hæresi violenter.

Quare & à simili circa talem personam delatam aduertenda sunt indicia facti, ex quib. efficitur violenter suspecta. Et ponatur casus, quod detenta malefica asseruit illam interfuisse suis maleficiis, quæ tamen delata constanter negat, quid ergo faciet? vtiq; opus erit considerare, an ex aliquibus operibus sit vehementer suspecta, & an vehemens suspicio in violentam valeat transire: sicut in præfato casu, citatus responsurus, vbi non comparet, sed renuit contumaciter, fit suspectus leuiter de hæresi, etiam vbi citatus fuit in non causa fidei. Si autem in causa fidei citatus renuit comparere, & propter contumaciam excommunicatur, tunc fit suspectus vehementer: quia tunc leuis suspicio transit in vehementem, & si per annum persistat, tunc vehemens transit in violentam. Ita considerabit Iudex si ratione familiaritatis contractæ cum detenta malefica sit delata vehementer suspecta, vt immediatè in quinto modo incidenti tactum fuit, tunc opus erit considerare, an ipsa vehemens suspicio in violentam transire possit: Præsumitur enim quòd transire possit, id est, quòd flagitiis detentæ ipsa delata interfuit, vbi familiaritatem cum ea frequenter habuit. Est ergo procedendum Iudici iuxta sextum modum processum fidei terminandi, prout in 26. quæst. tangitur. Quòd si quæritur, quid faciat Iudex si adhuc talis delata ab altera malefica detenta, omnino persistat in negatiua non obstantibus quibuscunque indiciis aduersus eam productis? Respondetur primò, quòd Iudex debet aduertere super earum negatiuas responsiones, an ex vitio seu maleficio taciturnitatis proueniant, siue non: & quidem, vt *in primis quæst. quæst.* 15. *&* 16. *huius* 3. *partis* patuit, Iudex cognoscere potest, si flere & lachrimas emittere valeat, & vbi in quæstionibus quasi in sensibilibus redditur, ita quòd ad pristinas vires faciliter redit, tunc quidem violenta suspicio aggrauatur, & tunc omnino non est liberè dimittenda, seu secundum, vt in sexto modo sententiandi & processum fidei terminandi patuit, supra allegato, perpetuis carceribus ad pœnitentiam peragendam deputanda.

Quî leuis in vehementem, vehemens in violentam suspicionem transeat.

Si verò maleficio taciturnitatis non sit infecta propter vehementes dolores quos in quæstionib. sustinet verè & realiter, cùm tamen aliæ ex maleficio taciturnitatis quasi insensibiles redduntur, vt dictum est, tunc vltimum refugium Iudex habere potest super Canonicam purgationem. Quæ si à seculari Iudice inducitur, dicetur vulgaris licita, quia non de numero purgationum vulgarium, de quibus 2. *quæst.* 4. consu-

vulgaris licita canonica purgatio

consuluisti. & monomachiam dicitur. In qua purgatione si defecerit, vt reus vel rea iudicabitur.

Septimus modus incidit, vbi delatus ipse non reperitur legitimè deprehensus, nec propria confessione, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, sed tantum reperitur à detenta malefica delatus vel delata, & cùm hæc reperiuntur indicia, quæ ipsum reddunt suspectum leuiter, vel vehementer: Vtpotè quia solummodò habuit magnam familiaritatem cum maleficis, tunc tali ratione infamiæ est dicenda canonica purgatio, iuxta canonem allegatum, inter sollicitudines: & ratione suspicionis hæresim abiurare cum pœna relapsorum, vbi recidiuaret si vehementer suspectus, vel sine illa si leuiter, & procedatur, vt in proximo modo processum fidei terminandi, *circa c. 27. q.* tactum est.

Octauus modus incidit, vbi sic delatus reperitur confessus hæresim illam, sed pœnitens & nunquam relapsus. Vbi notandum, quòd consequenter, vbi agitur de relapsis & non relapsis, pœnitentibus & non pœnitentibus, tales distinctiones tactæ sunt propter iudices, qui de vltimis inferendis suppliciis non se intromittunt. Ideò ciuilis iudex super confessum siue pœniteat, siue non, siue relapsus fuerit siue non, per ciuiles & imperiales leges procedere potest, vt iustitia suadebit: tantummodò recursum ad ipsos tredecim modos sententiandi habere potest, & secundùm illos se resoluere, vbi aliquod ambiguum interuenerit.

QVÆSTIO XXXIV.

Super modum sententiandi maleficam maleficia tollentem, insuper etiam super maleficas obstetrices & maleficos sagittarios.

QVintus decimus modus processum fidei terminandi, & sententiandi est, quando delatus de hæretica prauitate reperitur, quòd maleficia non inferat, sed tollat. Circa istum talis practica est seruanda, quia aut vtitur remediis licitis, aut illicitis: Et si quidem licitis, non vt maleficus, sed vt Christicola est iudicandus. De quibus licitis remediis suprà circa principium huius tertiæ partis ad longum patuit.

Si verò illicitis, tunc distinguendum, quia aut sunt illicita simpliciter, aut secundùm quid. Si simpliciter adhuc dupliciter, quia vel nocumento proximi, vel sine nocumento: vtroque tamen modo semper cum expressa Dæmonum inuocatione. Si verò illicita secundùm quid, puta quia absque expressa, licèt non absque tacita Dæmonum inuocatione fiunt, talia iudicantur vana potius quàm illicita nominari à Canonistis & certis Theologis, vt *suprà in quæst. huius vltimæ partis totius operis* patuit.

Illicita remedia vel secundùm quid vel simpliciter.

Iudex ergo quicunque, siue ecclesiasticus siue ciuilis, licet primos & vltimos non habeat reprobare, & signanter primos potiùs commendare, & vltimos tolerare, provt Canonistæ asserunt, licitum esse vana vanis contundere. Illos tamen qui cum expressa Dæmonum inuocatione maleficia auferunt, nullo modo tolerare debet, præcipuè illos qui cum nocumento proximi talia committunt. Et dicuntur cum nocumento proximi practicare, quando maleficium ita ab vno aufertur

& alteri infertur. Nec obstat, si illa cui infertur sit malefica per se, siue non: siue sit illa, quæ maleficium intulit siue non: & siue sit homo siue quæcunque alia creatura, patent super hæc omnia acta & gesta deducta *in prima quæstione suprà allegata.*

Si quæritur, quid faciat Iudex, vbi talis asserit se maleficia tollere per licita & non illicita remedia, aut quando possit talia veraciter Iudex cognoscere? Respondetur, quod citato illo interrogetur quibus mediis vtatur: nec tamen verbis suis standum, sed Ecclesiasticus Iudex cui ex officio incumbit, diligenter inquirat, siue per se, siue per plebanum aliquem, qui à singulis parochianis exactè sub præstito iuramento, quod exigere potest, perquirat, quibus remediis vtatur: & siquidem inuentum fuerit, provt communiter inueniuntur cum superstitiosis remediis, omnino non sunt propter horribiles pœnas à canonibus inflictas, vt inferius patebit, tolerandæ.

Quomodò illicita remedia ab illicitis discernantur.

Et si quæritur, vnde possunt remedia licita ab illicitis discerni, cùm semper asserant, se quibusdam orationibus, & herbarum applicationibus, huiusmodi amouere? Respondetur, hoc facilè foret, dummodò diligens inquisitio fieret. Nam quia necesse habent superstitiosa remedia occultare, vt non reprehendantur, seu vt facilius mentes simplicium illaqueare valeant, ideò huiusmodi verbis aut herbarum applicationibus insistunt: tamen ex quatuor superstitiosis eorum actibus tanquam sortilegæ & maleficæ manifestè deprehenduntur.

Sunt enim de occultis diuinantes, & ea quæ non nisi malorum spirituum reuelatione scire possunt, referantes. Exempli gratia. Vbi pro sanitate acquirenda frequentantur à læsis, causam læsionis, aut maleficij aperire & manifestare sciunt: vt si ratione altercationis cum vicina acciderit, vel aliqua ex causa, hoc ipsum perfectissimè noscunt, & indicare frequentantibus sciunt.

Secundò, vbi ad vnius nocumenti seu maleficij curam se intromittunt: alterius verò minimè. Provt in Diœcesi Spirensi, malefica quædam in loco quodam, *Zum Hofe* nuncupato, existit, quæ licèt plures sanare videatur, certos tamen minimè se posse curare fatetur; nullam ob aliam causam, nisi vt ab incolis fertur, quòd maleficia talibus illata, sint tam fortiter ab aliis, vt asserit, maleficis impressa, & hoc vtique virtute Dæmonum, quòd illa amouere non valeat. Quia videlicet Dæmon non semper Dæmoni cedere potest, aut nō vult.

Tertiò, vbi super huius maleficia illata singulares exceptiones facere noscuntur. Provt in ipsa ciuitate Spirensi contigisse noscitur: dum quædam honesta persona maleficiata in tibiis, huiusmodi diuinatricem ob sanitatis gratiam aduocasset illa domum ingressa, & eam dum intuita fuisset talem exceptionem fecit, si, inquit, squamas & capillos in vulnere non habuerit, reliqua omnia extrahere potero. Causam etiam læsionis aperuit, licèt ex rure, & ad duo miliaria aduentasset dicens, quia cum vicina altercasti, tali die, ideò tibi accidit præter squamas etiam & pilos, alias quamplures diuersorum generum res extraxit, & sanitati restituit.

Quartò: vbi superstitiosis insistunt aut insistere faciunt cæremoniis, & sic ante solis ortum, vel alio determinato tempore, se frequentari volunt, dicentes quòd infirmitates vltra angariam illatas sanare nequeant, aut quòd tantummodò duas aut tres personas per annum sanare valeant, licèt non sanando, sed à læsionibus cessando, sanare videantur.

Possunt & addi quamplures aliæ considerationes, circa talium personarum conditiones, quia vt plurimum retro

Non sanāt maleficæ, sed faciūt cessare læsiones.

retroactis temporibus malæ & reprehensibilis vitæ fuerunt diffamatæ, seu adulteræ, aut maleficarum superstites: vnde ex nulla sanctitate vitæ hæc gratia sanitatis à Deo collata.

De obstetricibus sagis.

Incidentaliter reducuntur & obstetrices maleficæ omnes, alias maleficas in flagitiis excedentes, de quibus & in prima parte operis deductum est: Quarum etiam tantus numerus, vt ex earum confessionibus compertum est, quòd non æstimatur villula, vbi huiusmodi non reperiantur existere. Cui periculo vtique à præsidentibus foret in parte succurrendum, vt non nisi iuratæ obstetrices à præsidentibus deputarentur, cum aliis remediis quæ in secunda parte operis tacta sunt.

Magi sagittarij.

Incidit & maleficis sagittariis, in contumeliam vtique Christianæ religionis tantò periculosius detegentes quanto & securiores habent in terris optimatum & principum receptatores, fautores, & defensores. Sed quòd omnes tales receptatores, fautores, &c. omnibus maleficis plerunque in certis casibus damnabiliores existãt, sic declaratur. Nã talium defensores à Canonistis & Theologis in duplici genere assignãtur. Quidam namque errorem, alij verò personam sunt defendentes: Et hi quidem, qui errorem, damnabiliores ipsis qui errant, existunt: cùm non solùm hæretici, imò hæresiarchæ habendi sunt, vt patet 24. *quæst. 3. qui illorum.* Et de his defensoribus communiter non loquuntur iura, eò quòd ab aliis hæreticis non distinguuntur. In quibus etiam habet locum *cap. ad abolendam §. præsenti.* sæpè alleg.

Fouentes sagittarios magos, quo loco habendi.

Quidam alij sunt qui licèt non defendunt errorem, defendunt tamen personam errantem: vtpotè qui resistunt viribus & potentiæ, tales malefici, seu quicunque alij hæretici veniant ad manus Iudicis fidei, ad examinandum, vel puniendum, & similia.

Simili modo etiam fautores talium sunt in duplici genere.

Quidam namque sunt, qui publica funguntur authoritate, hoc est, publicæ personæ, vt domini temporales, seu etiam spirituales temporalem iurisdictionem habentes; qui etiam fautores esse possunt duobus modis, omittendo & committendo.

Spirituales domini fouentes sagittarios maleficos.

Obmittendo, scilicet facere ea circa maleficos vel suspectos infamatos, vel credentes, receptatores, defensores & fautores, ad quæ ex eorum officio obligantur. Cùm tamen ab Episcopis vel Inquisitoribus; vel eorum alter requiruntur. Vtpotè si eos non capiant, vel captos non diligenter custodiant, vel infra districtum suum ad locum, de quo eis mandatur, non deducant, aut executionem promptam de eis non faciant, & similia, vt patet *in cap. vt inquisitionis. in princip. libr. 6. de hære.*

Committendo autem, vtpotè, si captos huiusmodi, sine Episcopi aut iudicis eius licentia vel mandato, à carcere liberent, vel processum, iudicium, vel sententiam eorum directè vel indirectè impediant, vel similia peragant, vt patet cap. allegato, vt officium. §. *prohibemus.* Pœnæ talium in præcedentibus circa secundùm principale huius operis, & circa finem, vbi de maleficis sagittariis, & aliis armorum incantatoribus tactum est, declaratæ sunt.

Ad præsens sufficiat, quòd omnes tales, ipso iure sunt excommunicati, & duodecim magnas pœnas incurrunt: patet *extra, de hære. excommunicamus. §. credentes. & cap. allegato. vt inquisition. §. prohibemus.* In qua excommunicatione, si per annum perstiterint animo pertinaci, ex tunc sunt vt hæretici condemnandi, vt eo. *cap. & §. alleg.*

De receptatoribus maleficorum.

Qui verò dicendi sint receptatores, & an habendi sint, vt hæretici. Respondetur, quòd recipientes huiusmodi maleficos,

maleficos, sagittarios, aut quoscunque armorum incantatores, necromanticos, seu maleficos hæreticos, de quibus in toto opere tractatum est, sint in duplici genere, sicut etiam de eorum defensoribus & fautoribus tactum est.

Quidam namque sunt, qui non tantùm semel verbis, sed pluries & frequenter tales suscipiunt, & isti propriè, & secundùm vim vocabuli, dicuntur receptatores à receptando, quod est verbum frequentatiuum. Et tales receptatores, quandoque sunt sine culpa, vtpote si ignoranter hoc faciunt, nec aliquid vnquam sinistri de eis suspicati sunt. Alij quando sunt in culpa, vtpotè quando eorum errores sciunt & non ignorant, quia Ecclesia tales semper persequitur tanquam crudelissimos fidei hostes, & si non minus domini terrarum eos receptant, tenent, defendunt, &c. Tales propriè sunt & dicuntur hæreticorum receptatores. Et de talibus etiam loquuntur iura, & quòd sunt excommunicati, iuxta *c.excom.*1.§.*credentes.*

Quidam autem non pluries & frequenter, sed tantùm semel vel bis huiusmodi maleficos aut Hæreticos receperunt, & isti non videntur propriè dici receptatores, quia non frequentarunt, sed receptores, quia eos receperunt, & non receptauerunt. Licet Archidiac. dicat contrarium *in c.quicunque super ver.receptatores.* De quo tamen nō est magna vis, quia non de verbis sed de factis curandum est.

Ponitur tam differentia inter Receptatores & Receptores: eò quòd Domini terrarum semper dicuntur talium receptatores, vbi simplices, qui eos expellere non habent, nec possunt. Et si receptores sint, sunt tamen sine culpa.

Differētia inter Receptatores & Receptores.

Vltimò autem de impeditoribus officij inquisitionis Episcoporum, contra huiusmodi maleficos hæreticos, qui sint, & si hæretici dicendi sint. Ad quod respondetur, quòd huiusmodi impeditores sunt in duplici genere. Quidam namque sunt qui impediunt directè, vt qui captos pro hæreseos crimine à carcere propria temeritate liberant, vel processus inquisitionis lacerant, testes in causa fidei, pro eo quòd testificati sunt, vulnerant: Vel si dominus temporalis statuat, quòd nullus nisi ipse in hoc crimine cognoscat, aut quòd nulli nisi sibi de hoc crimine deferri possit, nec testificari nisi coram eo, & similia. Et isti impediunt directè: iuxta no.per Io.And. *in c.statutum, super ver.directè, lib.6.de hære.* Et qui processum, iudicium, vel sententiam in tali causa fidei directè impediunt, vel qui ad hæc agenda præstiterint auxilium, consilium, vel fauorem, & tales licèt sint multùm culpabiles, non tamen ex hoc sunt hæretici iudicandi, nisi aliter apparet, quòd essent consimilibus erroribus maleficorum inuoluti cum pertinaci voluntate, sunt tamen ipso excommunicationis mucrone percussi, iuxta *cap.inquisitionis.*§.*prohibemus.* Sic quòd si in illa excommunicatione steterint per annum animo pertinaci, ex tunc sunt vt hæretici condemnandi, vt patet *c.& §.alleg.*

Qui impediunt, officium inquisitionis, quomodo hæretici habendi.

Quidam verò sunt qui impediunt indirectè, vtpotè qui statuunt quòd nullus portet arma ad capiendum hæreticos, nisi de familia Domini temporalis, & similia, iuxta no.per Io.And. *in c.statutum, super ver.indirectè.* Et tales sunt minus culpabiles, quàm primi, nec sunt hæretici, sed sunt excommunicati, iuxta alleg. *c.vt inquisitores.* Et etiam præstantes ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem: taliter quòd si steterint in illa excommunicatione per annum animo pertinaci, ex tunc velut hæretici sunt condemnandi, per allega. *c.& §.prohibemus.* Quod sic est intelligendum, quòd hæretici condemnantur taliter, quòd si volunt redire, recipiuntur ad misericor-

diam,

diam, errore prius abiurato, aliàs vt impœnitentes tradentur curiæ ſeculari: Vt patet per *c.ad abolendam.§.præſenti.*

Epilogando. Maleficæ obſtetrices, provt aliæ maleficæ maleficia inferentes, ſecundùm qualitatem criminum condemnantur & ſententiantur, & à ſimili, maleficæ maleficia ſuperſtitiosè, vt dictum eſt, opere diaboli tollentes. Cùm non dubium ſit, quòd ſicut auferre, ita & inferre poſſunt. Vnde & ex quodam pacto totaliter Maleficæ ex dæmonum informatione conueniunt, vt hæ quidem lædere, aliæ verò ſanare debeant, vt ſic eo facilius mentes ſimplicium illaqueando, ſuam perfidiam augmentent. Sagittarij verò & alij armorum incantatores malefici, cùm nonniſi ex fauore, defenſione, receptatione præſidentium ſuſtententur, omnes tales, pœnis præſcriptis ſubiacent: & qui officiales quoſcunque contra huiuſmodi maleficos, aut eorum fautores, &c. in eorum officio impedirent, ſimili modo excommunicati ſunt, & omnibus pœnis vti fautores ſubiacent. Verùm vbi ſteterint per annum in illa excommunicatione animo pertinaci, ſi redire voluerint, abiurent impedimentum & fautoriam, & ad miſericordiam admittuntur, aliàs vt impœnitentes hæretici tradantur brachio ſeculari. Et vbi non ſtent per annum, nihilominus contra impeditores huiuſmodi poteſt procedi, vt contra fautores hæreticorum. per *c.accuſatus.§.vltimo.*

Qui poſſunt maleficia auferre præſumũtur etiam poſſe inferre.

Abiuratio impedimenti & fautoriæ.

Et quod dictum eſt de fautoribus, defenſoribus, receptatoribus & impeditoribus, ſuper maleficos, ſagittarios, &c. idem & per omnia intelligendum eſt erga quaſcunque maleficas, aut maleficos hominibus, iumentis, & terræ frugibus varia nocumẽta inferẽtibus. Verùm & ipſi malefici quicunque vbi in foro pœnitentiæ ſpiritu contrito & humiliato peccata deflentes, & purè confitentes, veniam petierint, ad miſericordiam recipiuntur. Aliàs vbi innoteſcunt, contra eos procedere debent, quibus ex officio incumbit, citando, atteſtando, capiendo, & procedendo in omnibus iuxta criminum qualitatem, vſque ad ſentententiam diffinitiuam incluſiuè, vt tactum eſt, ſi & in quantum huiuſmodi præcedentes æternæ damnationis laqueum, propter excommunicationem eis ab Eccleſia inflictam, euadere velint.

QVÆSTIO XXXV.

Huius vltimæ partis, ſuper modos ſententiandi, maleficos quoſque friuolè, aut etiam iuſtè appellantes.

SI verò ad appellationis remedium finaliter delatum confugere Iudex cerneret, notandum: primò quòd hæc interdum valida atque iuſta, interdum friuola atque nulla decernitur. Cùm enim in negotiis fidei ſummariè, ſimpliciter & de plano ſit procedendum, vt ex præcedentibus ſæpè tactum eſt, ex *cap. multorum querela. in Cle.* vbi & appellationis remedium interdicitur. Attamen quia Iudices interdum ſponte, propter negotij arduitatem libenter ipſum prorogant & dilatant: ideò aduertere poſſunt, quòd vbi delatus ſentiret, ſe à Iudice realiter & de facto contra ius, & iuſtitiam aggrauatum, vtpotè quia eum ad defendendum admittere noluit, vel quia ſolus ſine conſilio aliorum, vel etiam ſine aſſenſu Epiſcopi, vel eius vicarij pronunciauit delatum quæſtionare, cùm aliàs ſufficientes probationes pro & contra habere potuiſſet, & huius ſimilia: tunc quidem appellatio foret iuſta, aliàs non.

De appellantibus maleficis.

Secundò notandum, quòd Iudex appellatione huiuſmodi ſibi præſentata, tunc abſque perturbatione & motu debet petere copiam appellationis, proteſtando verbo quòd non currat ſibi tempus, & cùm ipſe delatus tradiderit

ſibi copiam appellationis, aduertat, quòd adhuc habet duos dies ad reſpondendum, & poſt hos duos, adhuc triginta ad Apoſtolos exhibendum. Et licet ſtatim poſſit reſpondere, & Apoſtolus dare iſtos vel illos, vbi ſit multùm expertus & peritus, tamen vt cautius procedatur, melius eſt vt aliquem terminum 10. vel 20. vel 25. dierum eidem ad dandum pariter & recipiendum Apoſtolos, quales dare decreuerit, aſſignare cum poteſtate prorogandi.

Tertiò notandum eſt iudici, quòd infrà tempus iuris, & infrà tempus aſſignatum debet diligenter attendere & diſcutere cauſas appellationis, ſeu grauamina allegata: & ſi videt habito bono conſilio peritorum, quòd iniuſtè & indebitè delatum aggrauauit, ad ſe defendendum non admittendo vel quæſtionibus non debito tempore exponendo, vel ſimilia, adueniente termino aſſignato, corrigat errorem ſuum, & reducat proceſſum ad punctum, & ſtatim in quo erat quando defenſiones ille petiuit, vel terminum ad interloquendum aſſignauit, & ſimilia, & tollat grauamen: quo ablato procedat prout ante. Quia per amotionem grauaminis, appellatio quæ erat aliqua, fit nulla iuxta *c. ceſſante. extrà de appellationibus*.

Grauamina reparabilia & irreparabilia.

Sed hîc tamen diligenter attendat circumſpectus & prouidus iudex, quòd quædam ſunt grauamina reparabilia, & ſunt illa, de quibus iam dictum eſt, & tunc habent locum ea quæ dicta ſunt. Quædam autem ſunt irreparabilia, vtpotè ſi delatus fuerit quæſtionatus realiter, & de facto, & poſt euadens appellat: vel ſi clenodia & aliquantilia, ſimul cum vaſis & inſtrumentis, quibus malefici vtuntur, fuerunt recepti & combuſti, & ſimilia quæ nequeunt reparari nec reuocari: Et tunc non habet locum, prædictus modus ſcilicet proceſſum ad ſtatum reducere in quo fuit grauamen huius irrogatum.

Quarto notandum iudici eſt, quòd licet à die reſponſionis habeat triginta dies ad Apoſtolos exhibendum, iuxta *c. de appel.* & poſſit petenti aſſignare vltimum diem iuris, hoc eſt trigeſimum ad Apoſtolos recipiendum, tamen ne videatur, quòd velit vexare delatum, & de vexatione indebita reddat ſuſpectum: & ne videatur confirmare grauamen ſibi impoſitum propter quod extitit appellatum, melius eſt quòd aſſignet infrà tempus iuris terminum competentem, vtpotè decimum diem, vel viceſimum, & poteſt poſtmodum, ſi expedire noluerit, adueniente termino prorogare, dicendo, ſe fuiſſe aliis negotiis implicatum, vel huiuſmodi.

Quintò notandum iudici eſt, quòd quando præfixit terminum appellanti, & Apoſtolos petenti, quòd non aſſignet ſolùm ad Apoſtolos dandum, ſed ad dandum pariter & recipiendum: Quia ſi aſſignaret ad dandum tantùm, tunc Iudex, à quo appellaretur, haberet appellanti mittere. Aſſignabit ergo ei terminum, hoc eſt, talem diem talis anni, ad dandum eis, & recipiendum à iudice Apoſtolos, tales quales dare decreuerit.

Sextò, notare debet, quòd in aſſignatione huius termini, non citat reſpondendo, quòd dabit Apoſtolos negatiuos aut affirmatiuos, ſed vt plenius deliberare poſſit, dicet quòd exhiberit tales, quales tunc decreuerit exhibendos.

Attendat etiam quòd in aſſignatione huius termini, appellanti, vt tollatur omnis cautela & aſtutia, & malitia appellantis, aſſignet locum in ſpecie, diem & horam: vtpotè quòd aſſignet vigeſimum diem Auguſti, anni præſentis, & horam veſperam, & cameram ipſius Iudicis, in domo tali, talis ciuitatis vel loci ſitam, tali appellanti ad dandum & recipiendum Apoſtolos tales quales decreuerit exhibendos.

Septimò notet, quòd ſi decreuerit in animo ſuo, detinere delatum crimine

requirente,

requirente,& iustitia exigente: in assignatione termini ponat, quòd assignet talem terminum ad dandum vel recipiendum personaliter Apostolos, ipsi appellanti, assignétque talem locum eidem appellanti, ad dandum eidem, & recipiendum ab eo Apostolos, de quo sit in potestate Iudicis appellantem liberè retinere, datis tamen prius statim Apostolis negatiuis, aliàs non.

Octauò notet, Iudex, ne aliquid innouet circa appellantem,ipsum capiendo, vel quæstionando, seu è carcere liberando,vel alias ab hora,qua fuit sibi appellatio præsentata,vsque ad horam qua tradidit Apostolos negatiuos.

Epilogando nota; sæpè contingit, quòd delatus, quando dubitat, quòd contra eum feratur sententia,quia constat sibi de culpa sua, frequenter recurrit ad appellationis remedium, vt sic subterfugiat Iudicis sententiam,vnde ab ipso appellat,& causas friuolas assignat, vtpotè quòd Iudex cum captum tenuit, & cautioni idoneæ eũ tradere noluit,& similia friuola colorata qua appellatione Iudici præsentata, copiam appellationis petat: qua habita statim vel post duos dies responsionem, diem, & horam,& locum appellanti ad dandum & recipiendum Apostolos tales quales decreuerit præfigat, infra terminum tamen iuris,vtpotè 25.26. vel 30. diem talis mensis:infra quem terminum assignatum Iudex copiam appellationis,& grauamina seu causas,propter quas appellat,diligenter discutiat, & cum bono consilio iuris peritorum deliberet, an exhibeat appellanti Apostolos negatiuos,hoc est,responsiones negatiuas appellationem non admittendo.Vel affirmatiuas & reuerentiales mittendas ad iudicem, ad quem appellat,appellationi deferendo.

Si enim videat,quòd causæ appellationis sunt falsæ vel friuolæ atque nullæ,& quòd appellans non vult nisi iudicium subterfugere, seu prorogare, det Apostolos negatiuos sine refutatorios: Si autem videat quòd grauamina sunt vera, & iniustè sibi illata, & non sunt irreparabilia,vel dubitat,si est ita, vel aliàs fatigatus propter malitiam appellantis,vult se à tanto onere liberare, exhibeat appellanti Apostolos infirmatiuos seu reuerentiales.Adueniente igitur appellanti termino assignato, si Iudex nondum formauit Apostolos seu responsiones, vel aliàs non est dispositus, peremptoriè potest rogare simul vel successiuè vsque ad trigesimum diem, qui est vltimus terminus iuris ad exhibendum Apostolos assignatos.

Si autem formauit,& est dispositus, potest statim dare Apostolos appellanti. Si igitur decreuerit dare Apostolos negatiuos, seu refutatorios,adueniente termino peremptorio assignato, exhibebit per modum, qui sequitur in scriptis.

ET dictus Iudex respondens præfatæ interiectæ appellationi, si dici appellatio mereatur, dicit quod ipse Iudex, & secundùm canonicas sanctiones,seu etiam imperialia statuta seu leges, processit, & procedere intendit,& à iuris vtriusque tramite non discessit, nec discedere intendit,minúsque ipsum appellantem aggrauauit,nec aggrauare intendit, aut intellexit, quod patet per causas coloratas allegatas singulas decernendo. Non enim grauauit in hoc, quòd eum cepit & captum tenuit:Quia cùm sit sibi delatus de tali hæretica prauitate, & testes multos habeat contra eum,meritò ipsum tanquam conuictum de hæresi, vel sibi vehementer suspectum, captum tenere debuit, atque debet, nec grauauit eum,quia dare ipsum noluit cautioni. Nam cùm crimen hæreseos sit crimen de maioribus, & ipse appellans esset conuictus & statim in negatiua nequaquam errat,nec est cautioni etiam maximæ dandus, si est &

erat in carceribus detinendus : & sic discurrat per alias rationes.

Quo facto, dicat sic : Quare apparet quòd ipse iudex debitè & iustè processit, & à iuris semitis minimè deuiauit, minúsque ipsum in aliquo aggrauauit: sed ipse appellans per quasdam causas coloratas atque fictas nititur subterfugere iudicium iniustè & indebitè appellando : propter quæ eius appellatio est friuola atque nulla, vtpotè à nullo grauamine interiecta; peccans enim in materia & forma. Et cum appellationibus friuolis nec iura deferant, nec sit à iudice deferendum, ideò dixit iudex ipse quod interiectam appellationem non admittit, nec admittere intendit, nec ei defert, nec deferre proponit : Et hanc responsionem offert dicto tali sic indebitè appellanti pro Apostolis negatiuis, & mandat inseri statim immediatè post appellationem prædictam eidem præsentatam. Et sic tradat notario, qui appellationem eidem præsentauit.

QVibus Apostolis negatiuis sic adhibitis appellanti, statim iudex continuando ipsum suum officium exequatur, mandando eundem capi seu detineri, vel ipsum arrestando, vel terminum ad comparendum coram se eidem assignando, vel aliquid simile propter quod appareat, quòd non desinit esse Iudex continuabitque processum suum, contra appellantem, quovsque à iudice ad quem appellatum sit prohibitus ne procedat.

Caueat tamen Iudex, quòd nullam nouitatem faciat contra appellantem personam, nec ipsum capiendo, nec si captus est, carcere liberando, nec aliàs ab hora, qua fuit sibi appellatio præsentata quovsque Apostolos ei tradiderit negatiuos : Sed ex tunc, vt prædicitur, poterit, si iustitia hoc requirat, quovsque sit prohibitus à iudice ad quem fuerat appellatum : Et tunc cum processibus clausis & sigillatis, & cum fide ac tuta custodia, idonea cautione, si oportuerit, remittat eum ad iudicem ante dictum.

Si autem Iudex exhibere decreuerit Apostolos affirmatiuos & reuerentiales, adueniente eidem termino peremptorio assignato ad dandum & recipiendum Apostolos : exhibebit per modum qui sequitur in scriptis.

ET dictus Iudex, respondendo præfatæ interiectæ appellationi, si dici appellatio mereatur. Dicit quòd ipse iustè, & provt debuit, in causa præsenti processum, & non alias, nec dictum aggrauatum se appellasse, aggrauare intendit. Quod patet per allegatas rationes singulas discurrendo. Non omninò ipsum aggrauabit in hoc quod dixit, &c. discurrat per causas singulas appellationis, meliori modo & cum veritate, qua poterit, respondendo.

Concludendo sic, quare apparet, quòd ipse iudex dictum appellantem nullatenus aggrauauit, nec causam dedit eidem appellanti, metuens ne secundùm eius demerita ad iustitiam procedatur, propter quod eius appellatio est friuola atque nulla, quia à nullo grauamine interiecta, nec ei est iure à Iudice deferendum. Verùm propter reuerentiam Sedis Apostolicæ, ad quam extitit appellatum, dicit ipse iudex, quòd dictam appellationem admittit, eíque defert, & deferre intendit, totum præsens negotium ad sanctissimum dominum nostrum Papam, & sanctam Sedem Apostolicam remittendo : assignando eidem appellanti certum tempus, scilicet tot menses proximè subsequentes, infra quos cum processibus, clausulis & sigillatis, sibi per ipsum iudicem tradendis, vel aliàs data idonea cautione de præsentando, seu in Romana curia, vel cum fida & tuta custodia, eidem per ipsum iudicem exhibenda, habeat in Romana curia præsentare Domino

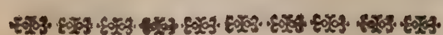
Domino noſtro Papæ. Et hanc reſponſionem offert ipſe iudex eidem appellanti, pro Apoſtolis affirmatiuis, & mandatur eam inſeri immediatè poſt interiectam appellationem eidem præſentatam. Et ſic tradet eam notario, qui appellationem eidem præſentauit.

ATtendat autem prudens iudex, quòd mox, vt Apoſtolos reuerentiales appellanti exhibuit, in cauſa illa pro qua ille appellauit, ſtatim ipſe deſinit eſſet iudex, nec poteſt amplius de illa cognoſcere, niſi ſibi cauſſa remiſſa per ſanctiſſimum dominum noſtrum Papam. Quare de cauſa illa ſe amplius non intromittat, niſi mittendo dictum appellantem per modum prædictum ad dominum noſtrum Papam, aſſignando eidem terminum competentem, vtpotè vnius menſis, duorum vel trium: quatenus interim poſſit ſe ad eundem diſponere & parare, recipiátque ab eo de comparendo, & ſe præſentando in Romana curia, infra eundem terminum aſſignatum, idonea cautione. Vel ſi appellans non poteſt illam præſtare, mittatur cum fida & tuta cuſtodia. Vel obligat ſe melius quo poterit, quatenus ſe infrà terminum aſſignandum in Romana curia præſentabit domino noſtro Papæ, vel per ipſum non ſtabit.

Si autem iudex habet cauſam aliam, ac procedit contra eam in alia cauſa, in qua delatus non appellauit: In ipſa illa cauſa iudex remanet provt ante Iudex: etiam ſi poſt admiſſam appellationem, & datis Apoſtolis reuerentialibus ipſe appellans accuſatur, & denunciatur iudici de aliis hæreſeos criminibus, de quibus non agitur in cauſa, pro qua appellauit, non deſinit eſſe iudex, imò poteſt pro ſe ad informandum, & teſtes examinandum liberè, provt prius. Et finita prima cauſa, in Romana curia, vel ad iudicem remiſſa, poteſt procedere liberè in ſecunda.

Aduertant autem iudices, quòd proceſſus clauſos, & ſigillatos ad Romanam curiam mittant, iudicibus aſſignatis, qui iuſtitiam faciant, proceſſus meritis actitatis. Nec Inquiſitores ibi curent agere contra appellantes: ſed dimittant eos prædictis ſuis iudicibus iudicandos: Qui iudices, ſi inquiſitores nolint facere partem contra appellantes, procedant ex officio ad procurationem appellantium, ſi voluerint expediri.

Aduertant etiam iudices, quòd ſi ad appellantium inſtantiam citentur perſonaliter, & compareant, caueant tamen omnino litem non iurare, ſed attendant proceſſus exhibere, & totam cauſam ad illos reducere, & procurent vt citiùs poterunt remeare ne ibi tædiis, miſeriis, laboribus & expenſis, damnabiliter fatigentur: Sequuntur namque damna Eccleſiæ, & hæretici confortantur, & ex poſt non inueniunt iudices tantum fauorem & reuerentiam, nec timentur, provt eorum præſentia facit. Item ipſi hæretici alij quicunque videntes iudices in Romana curia fatigari, & detineri, erigent ſibi cornua, & contemnent, ac malignabuntur, & audacius hæreſes ſeminabunt, & vbi agitur contra eos, ſimili modo appellabunt. Alij etiam iudices efficiuntur debiliores, ad negotia fidei proſequendum, & ad hæreticos extirpandos, metuentes ne per conſimiles appellationes tædiis, & miſeriis fatigentur. Hæc omnia cedent in magnum præiudicium fidei Eccleſiæ ſanctæ Dei à quibus ſingulis ſponſus ipſius Eccleſiæ eam præſeruare dignetur.

SEQVITVR IN praecedentem Tractatum Approbatio & subscriptio Doctorum almae Vniuersitatis Colon.

IVXTA FORMAM publici instrumenti.

IN Nomine Domini nostri Iesu Christi, Amen. Nouerint vniuersi praesentes, publicum instrumentum lecturi, visuri, & audituri. Quòd anno à Natiuitate eiusdem Domini nostri, millesimo, quadringentesimo, octuagesimo septimo: Indictione quinta, die verò Sabbati, decima nona mensis Maij, hora quinta post meridiem, vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris & Domini nostri Domini Innocentij, diuina Prouidentia Papae Octaui, anno tertio, in mei Notarij publici & testium infrà scriptorum, ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum praesentia, personaliter constitutus, Venerabilis & Religiosus Frater Henricus, sacrosanctae Theologiae professor, Ordinis Praedicatorum, hereticae prauitatis Inquisitor, à sancta Sede Apostolica, vnà cum Venerabili & Religioso Fratre Iacobo Sprenger, etiam sacrae Theologiae professore, ac Conuentus Praedicatorum, Coloniensis priore collega sua specialiter deputatus, pro se & dicto collega suo proposuit atque dixit modernus Summus Pontifex, scilicet dominus Innocentius Papa, praefatus, per vnam potentem Bullam commisit ipsis Inquisitoribus Henrico & Iacobo Ordinis Praedicatorum, & sacrae Theologiae professoribus praedictis, facultatem inquirendi Apostolica auctoritate super quascunque haereses: praecipuè autem super Haeresim maleficarum modernis temporibus vigentem, & hoc per quinque Ecclesias Metropolitanas, videlicet Moguntineñ. Colonieñ. Treuireñ. Saltzburgeñ. & Bremeñ. cum omni facultate contra tales procedendi, vsque ad vltimum exterminium, iuxta tenorem Bullae Apostolicae, quam suis habebat in manibus, sanam, integram, illaesam, & non vitiatam, sed omni prorsus suspicione carentem.

Cuius quidem tenor Bullae sic incipit. Innocentius Episcopus, seruus seruorum Dei, ad futuram rei memoriam, summis desiderantes affectibus, prout pastoralis sollicitudinis cura requirit, vt fides Catholica nostris potissimè temporibus vbique augeatur & floreat, &c. Finit autem sic. Datum Romae apud sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicae millesimo, quadringentesimo, octuagesimo quarto, Nonas Decembris. Pontificatus nostri anno primo.

Et quia nonnulli animarum rectores, & verbi Dei praedicatores, publicè in eorum sermonibus ad populum asserere & affirmare non verebantur, maleficas non esse, aut qui nihil in nocumentum creaturarum quacunque operatione efficere possent. Ex quibus incautis sermonibus, nonnunquam seculari brachio ad puniendum huiusmodi maleficas amputabatur facultas: & hoc in maximum augmentum maleficarum & confortationem illius haereseos. Ideò praefati Inquisitores, totis eorum viribus, cunctis periculis & insultibus obuiare volentes, tractatum quemdam non tam studiosè, quàm laboriosè collegerunt. In quo, non tam huiusmodi Praedicatorum ignorantiam, pro Catholicae fidei conseruatione repellere nisi sunt, quantum etiam in exterminium maleficarum debito modo sententiandi & easdem puniendi, iuxta dictae Bullae tenorem, & sacrorum canonum instituta laborarunt.

At quoniam consonum rationi est, vt ea quae pro communi vtilitate fiunt, etiam communi approbatione Doctorum roborentur. Ideò ne praefati Rectores dyscoli, & praedicatores sacrarum literarum ignari, aestimarent

æstimarent prædictum tractatum, sicut præmittitur, collectum, minus benè Doctorum determinationibus, & sententiis fulcitum: eundem almæ Vniuersitati Coloniensi seu nonnullis ibidem sacræ paginæ professoribus ad discutiendum & collationandum obtulerunt, vt si quæ reprehensibilia, à Catholica veritate dissona reperirentur, eorum iudice sic refutarentur: quod tamen consona Catholicæ veritati approbarentur: Quod subscriptis modis factum fuit.

In primis egregius dominus Lambertus de Monte, manu sua propria se subscripsit, prout sequitur.

Ego Lambertus de Monte, sacræ Theologiæ humilis professor, Decanus pro tempore facultatis Sacræ paginæ eiusdem studij Coloniensis, fateor, ac manu mea propria istum tractatum tripartitum, per me lustratum, & diligenter collationatum, quoad eius partes primas nihil continere, saltim meo humili iudicio, quod sit contrarium, aut sententiis non errantium Philosophorum, aut contra veritatem sanctæ Catholicæ & Apostolicæ fidei, aut contra Doctorum determinationes, à sancta Ecclesia approbatorum aut admissorum. Tertia etiam pars vtique sustinenda & approbanda, quoad illorum hæreticorum punitiones: de quibus tractat, in quantum sacris canonibus non repugnat.

Iterum propter experimenta in hoc tractatu narrata, quæ vtique propter famam tantorum virorum præcipuorum, etiam inquisitorum creduntur esse vera. Consulendum tamen videtur, quòd iste tractatus doctis & viris zelosis, qui ex eo sana, varia, & matura consilia in exterminium maleficarum conferre possunt, communicetur simul & Ecclesiarum Rectoribus timoratis, & conscientiosis duntaxat, ad quorum doctrinam subditorum corda in odium tam pestiferæ hæreseos incitari poterunt ad cautelam bonorum pariter & malorum inexcusabilitatem atque punitionem, & sic misericordia in bonis, & iustitia in malis luce clarius pateat, & in omnibus Deus magnificetur, ipso præstante, cui laus & gloria.

Deinde ad idem Venerabilis magister Iacobus de Stralen *etiam propria manu sua subscripsit, in hunc modum. Ego Iacobus de* Stralen *Sacræ Theologiæ professor minimus, post visitationem tractatus memorati, sentio conformiter per omnia, his quæ per Venerabilem magistrum nostrum Lambertum de Monte, Decanum Sacræ Theologiæ superius annotata sunt: quod attestor hac scriptura manus meæ ad laudem Dei.*

Pariformiter eximius magister Andreas de Ochsenfurt *etiam propria manu se subscripsit, vt infrà de materia oblati tractatus, quantum prima facie apparuit: Quod contestor manus meæ scriptura, ad finem in eodem expressum promouendum.*

Consequenter autem egregius magister Thomas de Scotia, similiter se propria manu sua subscripsit: prout sequitur. Ego Thomas de Scotia, Sacræ Theologiæ Doctor, licèt immeritus conformiter sentio per omnia venerabilibus magistris nostris præcedentibus, in materia præfati tractatus, per me examinati, quod attestor manu propria mea.

Subsequenter & secunda subscriptio contra præfatos Prædicatores incautos sic acta fuit; inprimis positi fuerunt articuli prout sequitur.

Primò Inquisitores hæreticæ prauitatis, deputatos auctoritate Sedis Apostolicæ, iuxta formam canonum, commendant magistri Sacræ Theologiæ subscripti: & hortantur, quòd dignentur prosequi cum zelo eorum officium.

Secundò, quòd maleficia posse fieri permissione diuina ex cooperatione diaboli, per maleficos, aut maleficas, non est contrarium fidei Catholicæ, sed consonum

dictis

dictis sacræ Scripturæ : imò necessarium est, iuxta sententias sanctorum Doctorum, illa quandoque posse fieri, admittere.

Tertiò, prædicare erga maleficia, non posse fieri, erroneum est. Quia sic prædicantes impediunt, quantum in eis est, opus pium inquisitorum, in præiudicium salutis animarum. Secreta tamen, quæ quandoque ab inquisitoribus audiuntur, non sunt omnibus reuelanda.

Vltimò, exhortandi veniunt omnes principes, & quicunque Catholici, vt assistere dignentur tam piis votis inquisitorum, pro defensione sanctæ Catholicæ fidei.

Demùm verò subscripti & suprascripti Doctores prædictæ facultatis Theologicæ, manibus propriis se subscripserunt, prout ego Arnoldus Notarius infrascriptus ex relatione honesti Ioannis Vorda de Mechlinia, almæ Vniuersitatis Coloniensis Pedelli iurati, qui mihi hoc retulit, audiui, & ex manibus etiam supra & infrascriptis apparuit, vidi & in hunc qui sequitur modum.

Ego Lambertus de Monte Sacræ Theologiæ humilis professor, ita sentio vt præscribitur, teste hac manu mea propria. Ego Vdalricus Tridenvveis *de Esslingen, Sacræ Theologiæ professor nouissimus, vt præscriptum est, ita sentiendum, hac manus propriæ subscriptione censeo. Et ego Conradus de Campis, Sacræ Theologiæ professor humillimus, prout suprà cum maioribus meis in idem concurro iudicium. Ego Cornelius de Breda, minimus professor ita sentio, vt præscriptum est, quod testificor manu mea propria. Ego Thomas de Scotia, Sacræ Theologiæ professor, licèt immeritus, conformiter sentio Venerabilibus professoribus præscriptis, teste manu mea propria. Ego Theodoricus de Bummell. Sacræ Theologiæ humillimus professor, ita sentio, sicut scriptum est per magistros meos præscriptos, quod testor manu mea propria.*

In assertione articulorum præscriptorum, conformis iudicij sum cum venerandis magistris nostris, præceptoribus meis, Ego Andreas de Ochsenfurt, Sacræ Theologicæ facultatis professor, ac Theologorum Vniuersitatis Coloniensis collegij minimus.

Nouissimè autem & finaliter iam dictus Venerabilis & Religiosus frater Henricus Institoris, Inquisitor, habuit & tenuit in suis manibus quandam aliam literam pergamenam Serenissimi Regis Romanorum, sigillo suo rubeo rotundo, in capsa cerea, glauca impressa, impressula pergameni inferius impendentis, sigillatim, sanam & integram, non vitiatam, non cancellatam, neque in aliqua sui parte suspectam, sed omni prorsus vitio & suspicione carentem. Ita quòd in faciliorem expeditionem huius negocij fidei, idem Serenissimus Dominus Romanorum Rex præfatus, ipsam eandem Bullam Apostolicam suprà tactam, tanquam Christianissimus Princeps, tueri & defendere voluit, atque vult, & ipsos Inquisitores in suam omnimodam protectionem suscipit.

Mandans & præcipiens omnibus & singulis Romano Imperio subditis, vt in executione talium negociorum fidei, ipsis inquisitoribus omnem fauorem & assistentiam exhibeant, nec aliàs faciant, prout in eadem litera plenius continetur & habetur.

Cuius quidem literæ regalis principium & finis hic infrà annotantur in hunc modum. Maxilianus, Diuina fauente clementia, Romanorum Rex, semper Augustus, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Limburgiæ, & Geldriæ, Comes Flandriæ, &c. Finis verò. Datum in oppido nostro Bruxellensi, nostro sub sigillo, mensis Nouembris die sexta, Anno Domini, Millesimo quadringentesimo octuagesimo sexto, regni nostri anno primo.

Desuper præmissis omnibus & singulis iam dictis, Venerabilis & Religiosus frater Henricus, inquisitor, pro se & collega suo ante dicto, ipsis à me Notario publicum, seu publica instrumentum & instrumenta, in meliori forma petiit.

Acta sunt hæc Coloniæ, in domo habitationis Venerabilis magistri Lamberti de Monte prædicti, infrà emunitatem Ecclesiæ Sancti Andreæ Coloniensis sita, in camera negotiorum & studij eiusdem magistri Lamberti inferius. Sub Anno Domini, indictione, mense, die & horis, & pontificatu, quibus suprà præsentibus ibidem prædictis magistro Lamberto, & Ioanne Pedello: nec non honestis viris Nicolao Cuper de Venroide, Venerabilis Curiæ Coloniensis Notario iurato: & Christiano Vintzen de Ensskichen *clerico Coloniensis Diœcesis, testibus, ad præmissa fide dignis rogatis & requisitis.*

Et ego Arnoldus Kolich de Ensskirchen *clericus Coloniensis iuratus: Quia præmissis omnibus & singulis, dum sic, vt præmittitur, fierent & agerentur, vnà cum prænominatis testibus præsens fui, eique sic fieri vidi, & vt præfertur ex relatione Pedelli audiui: idcircò præsens publicum instrumentum, manu mea propria scriptum & ingrossatum, & inde confeci, subscripsi, publicaui, & in hanc publicam formam redegi, signóque & nomine meis solitis & consuetis signaui, & rogatus, & requisitus in fidem, & testimonium omnium & singulorum præmissorum.*

FR. IOANNIS NIDER SVEVI,

Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Professoris, & hæreticæ pestis Inquisitoris: Liber insignis de maleficis, & eorum deceptionibus, singulari studio ex ipsius Formicario ad explicationem præsentis negotij selectus, & propter affinitatem, atque conuenientiam materiarum aliis Malleis maleficarum, nunc primùm nouiter adiunctus.

CAPVT PRIMVM.

Nvnc per libellum quintum sub formicarum proprietatibus de maleficis & eorũ deceptionibus agere placet. Sunt autem formicæ in coloribus variæ: Quia quædam nigræ, aliæ rufæ, aut pallidæ. Per colores autem talium varia conditio vitiorum potest intelligi, quamvis ipsa animalia de se bona sint, sicuti omnes Dei creaturæ.

Simile à coloribus formicarũ ad vitia.

Per colores vestiũ indicantur in s. scrip. virtutes & vitia.

Sicut enim per albedinem & candorem vestium, secundùm beatum Gregorium, virtutum puritas & munditia: ita per colores declinantes ab albedine secundùm maius & minus vitiorum fœtulentia, sacro testante eloquio, consueuit accipi.

Hinc est quòd beatus Ioannes vidit in *Apocal.* 6. sub quatuor coloribus equorum vnum nigrum. Nam primus albus, secundus rufus, tertius niger, & quartus

Equi diuersi coloris in Apocalypsi explicati.

quartus pallidus fuiſſe deſcribitur. Vbi per album Chriſti caro puriſſima: per rufum, qui ſub ſpecie religionis, vel virtutis homines decipiunt. Per nigrum, qui manifeſta habent vitia. Et per pallidum ad modum mortis colorati, perſecutores honorum ſecundùm gloſſam debent intelligi. Inſeſſores verò equorum talium trium, tres differentias Dæmonum, tales malos regentes homines deſignant. Quia omnes malorum hominum huius vitæ acies informantur & ducuntur per certos dæmones.

Piger. Deſidero igitur noſcere, primò, quot modis & qualiter malefici & ſuperſtitioſi illiſque ſimiles reguntur, equitantur & dementantur per Dæmones: quos non ambigo in vitiis eſſe varios & malitia carbonibus nigriores: Iuxta illud *Threnorum* 4. Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis. *Theologus:* Humanus animus in huius vitæ exilio mole preſſus corporis, & captus in eiuſdem ergaſtulo, multimodis phantaſiis deluditur: de quibus dicetur in ſequentibus, Quantum tamen præſentibus ſufficit, tres poſſunt occurrere interiorum vel exteriorum apparentiæ ſenſuum raræ & admirabiles.

De tribus phantaſiis & apparentiis ſenſuum.

Quidam enim vigilando vident mira ex Diuina gratia: alij per cerebri vitia: & alij ex Dæmonis aſtutia. Per primum conſtituuntur quidam Prophetæ. Per ſecundum decipiuntur tales maniaci: Et per tertium deluduntur multi Dæmoniaci. De primis latè dictum eſt *libro 3. Formicarij.*

Contingit tamen quòd magnis peccatoribus Dei clemẽtia aliquando oſtẽdit animarum pœnas, quas hîc manendo demeruerunt habere in vita alia. De ſecundis certum eſt, dominum Albertum legentibus in tertio libro de ſomno & vigilia, & Auicennam & Galenum in ſuis medicinalibus, quòd ex vitio & debilitate cerebri & melancholia varia, infirmitas, quam vocant maniam, contrahitur naturaliter ſine Dæmonis opere, per quam multa apparent homini, quæ in re nulla ſunt, ſed in imaginatione & phantaſia tantummodo. De tertio autem ſunt exempla innumera, quo modo deluduntur ſenſus hominum per Dæmones.

Mania ex melancholia.

Piger: Audiuimus aliquando ab antiquioribus, eos, vt aſſerebant, vidiſſe nocturno tempore exercitus velut armatorum, in variis apparentiis armorum, equorum, rhedarum, & ſimilium: quid hoc veritatis habeat, edoceri cupio.

Armatæ acies nocturnu viſæ.

Theologus: Monſtra talia aliquando bella futura prægnoſticant: aliquando, per hoc Dæmones incautos decipiunt: aliquando etiam quales ſint malorum pœnæ, innuunt, de quibus omnibus exempla habemus tam in ſacra Scriptura, quàm alibi.

Nam quando *Ioſuë* 2. primò terram promiſſionis ad capiendum Hiericho intrauerat: vidit virum in agro ſtantem contra ſe, & euaginatum tenentem gladium, quo reſpondente, quòd princeps eſſet à Deo miſſus ad regendum Iſraëlis exercitum, Ioſuë lapſus in terram, virum, veriùs Dei Angelum, veneratus eſt.

Armatus vir comparens Ioſuë.

Sic & 2. *Machabæorum* 3. cùm Heliodorus mente ſpoliandi templum introiſſet, apparuit quidam equus terribilem habens inſeſſorem, optimis indumentis adornatus. Iſque Heliodoro impetu priores calces illiſit. Qui etiam inſidebat, videbatur arma habere aurea. Alij etiam apparuerunt duo iuuenes virtute decori optimi gloria, ſpecioſique amictu, qui circunſteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant eum ſine intermiſſione multis plagis.

Angelus eques.

Angeli flagellantes.

Sicque etiam ibidem quinto capite ante immaniſſimam perſecutionem Iſraël, factam per Antiochum dicitur, contigit per vniuerſam Hieroſolymorum

rum ciuitatem videri diebus 40. per aëra equites discurrentes inauratas stolas habentes, & hastis quasi coïre armatis, & cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & telorum iactus, & aureorum armorum splendorem, omnísque generis loricarum. Quapropter omnes rogabant in bonum monstra conuerti.

Acies in aëre visæ.

Et ibidem iam finita persecutione, cùm Iudas Machabæus in prælio consisteret, apparuerunt aduersariis de cœlo viri in equis, frenis aureis, decorum ducatum Iudæis præstantes: de quibus duo Machabæum medium habentes armis suis circumseptum incolumem conseruabant. Ibidémque 11. procedentes Iudam cum suis in aliud bellum Israëlis apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis, hastam vibrans. Et capitulo vltimo ibidem vidit Onyam & Ieremiam sibi gladium porrigentem pro victoria.

Angeli custodes exercitus.

Sic etiam tertio famulo Helisæi, qui vidit Syros montem circundare in infinita multitudine, oratione facta, vt oculi famuli aperirentur, vidit idem montem plenum equorum & curruum igneorum in circuitu Helisæi, vnde & dixit: Noli timere, plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis.

Exercitus Angelorū custodes piorum.

Similia legimus de visis armatorum exercitibus in aëre ante euersionem vltimam Ierosolymorum, factam per Titum & Vespasianum. Nam Iosephus libro septimo, de bello Iudaïco, dicit de eodem: Supra ciuitatem sidus stetit gladio simile, & per annum perseuerauit. Cometes ante solis occasum visi sunt in aëre, ferrei currus totis regionibus & armatæ acies circumfusæ: & plura ibi ponit similia.

Sidera forma gladiis, currus ferrei.

Similiter ante effusum sanguinem Christianorum tempore Gothorum vel Longobardorum in Italia visæ sunt præfatæ acies, vt refert beatus Gregorius in Homilia super illud *Lucæ* 21. Erunt signa in Sole & Luna: Priusquam, inquit, Italia gentili gladio ferienda traderetur, igneas in cœlo acies vidimus, ipsum, qui postea humani generis fusus est sanguinem coruscante.

In quem finem appareant exercitus cœlestes.

Ex quibus iam liquet exercituum apparentias Dei nutu futura guerrarum mala præferre, vt iis aut spes victoriæ apud eos, quæ metuerunt, acquiratur, aut à malignis hominibus pœna Diuina agnoscatur, aut apud bonos, & innocentes patientiæ scutum contra infausta arripiatur. Quæ omnia Dei munera sunt, à thesauro Diuinæ prouidentiæ mundo transmissa.

Præterea eo tempore quo regno Bohemiæ & adiacentibus sibi partibus per diuersarum sectarum tam in fide honore, & rebus ac hominum cædibus iactura grauissima imminebat provt multis Germaniæ Episcopis præsentibus in Nurenbergia, à Domino Petro Episcopo Augustēsi, viro fide digno audiui, circa metas regni præfati nocturno tempore versus vallem quandam auditi sunt clamores, & congressiones equestrium virorum, induti variis coloribus, visi sunt sæpius. Quidam enim equorum insessores rubris, alij nigris & similibus erant induti coloribus. Stupebant ex iis plurimi, & diuersi variè hæc intrepretabantur.

Prodigia visa ante bellum Bohemicum siue Hussiacū. Pugnantium irruptiones auditæ.

Fuerunt pro tunc duo armigeri audaces satis in castro non multum distanti à loco monstrorum, quæ omnino scire volentes, quid veritatis sibi visa prætenderent, nocte quadam versus vallem, vbi solita videri censuerunt, iter arripiunt: Antequam autem iis appropinquare auderent, compunctus vnus dixit alteri: Sufficiat nobis ista vidisse, ego iis non approximabo: dictum est veterum, cum talibus nullum debere iocari.

Cum potentiis nō iocandū.

Exploratori monstrorum caput præciditur.

Quem aliter velut pauidum increpans, equum pupugit, & cum eo congressu omnibus antedictis exercitibus appropinquauit: De quibus vnus egrediens caput audaci illi amputauit, & ad suos rediit: quo viso ille qui timidus substiterat fugam iniit & funesta noua annunciauit. In crastino autem truncatus reperitur, & caput quidem in valle, vbi acies visæ fuerant, nullius hominis autem vel equi vestigium repertum est, sed tantummodo in lutosis locis signa quædam & vestigia auium visa sunt.

Morbi inflicti pictori Colmariensi à phantasmate quodam.

Præterea pictorem quendam in Ecclesia nostra Colmariensi laborantem habuimus, infirmitatibus tribus læsum. Nam in colore mortuo videbatur similior quàm viuenti, semisurdus fuit auditu, & multum in lingua balbutiens. Quas infirmitates cùm audissem sibi per quoddam phantasma inflictas, à pictore quæ sequuntur ipse audiui. Cùm inquit, iunior in taberna cum sociis versus noctem conuixissem, nocte tetra solus iter arripui accinctus gladio, & versus villam aliam, quam mihi nominauit; properaui: visum est autem mihi cùm essem inter vineas, quædam terribilia obuiare non in ipso itinere, sed propè viam. Quo facto, de itinere salij, gladium eduxi, & versus locum phantasmatis iuuenili fatuitate & vini calore animatus, percussi in incertum. Cùm autem neminem viderem in ipso ictu, aërem nescio quem me pertranseuntem sensi, quo statim infectus, quas in me videtis infirmitates trinas contraxi.

Tempore etiam quo sacri imperij electores in causis fidei pro bonis regni Bohemiæ dietam in Nuremberga celebrarent: conuenerunt in eadem materia quadam die simul vno in conclaui multi Episcopi, & tam sacræ paginæ, quam Canonici iuris quidam Doctores. Ibi enim Archiepiscopus Moguntinus fuit, itémque Episcopus Herbipolensis, Augustensis & si benè memini, Bambergensis: Et ego inter hos inferior & minimus. Seclusis igitur secularibus post finem tractatus fidei dominus Moguntinus, de quo præmisi, vir magnæ industriæ, & fide dignus, coram præfatis quod sequitur recitauit. Nominauit enim nobis quendam Rheni sibi benè notum militem cuius pro tunc filius viuebat, qui miles, super omnes penè inferioris Alemaniæ nobiles semper extiterat minus in rebus bellicis imperterritus; gerebat autem & patiebatur nonnunquam propter suam animositatem, vel fortitudinem ab aliis graues guerras, propter quas non semper de die, sed nocturno tempore ad loca sibi commoda equitare solebat. Hic igitur quadam nocte coassumptis famulis per siluam circa Rhenum equitare voluit, & principium eiusdem intrauit. Antequam verò finem siluæ haberent, vltra quam campus latus iacebat, provt moris est eorum qui verentur insidias, præmisit famulum, vt in termino siluæ videret, anne in campo insidiæ aliquæ essent: Luna insplendente, vel astris lucentibus hæc videri poterant. Famulus igitur cùm per arborum ramos exploraret commissum, vidit per campi longitudinem exercitum satis mirabilem appropinquare in equis: quo viso considerata nuntiauit militi qui ait: Stemus modicum, quia verisimile est, pro huius exercitus posterioris custodia subsecuturos alios. Ad hos properabimus, & an inimici sint, quæ præcesserunt, an amici experiemur, nec paucos timebimus. Deinde morula transacta, de sylua cum suis miles recessit, in campum venit & neminem nisi quemdam equestrem, in equo sedente & in manu alium ducentem equum eminus sequentem suos intuitus est. Ad hunc cùm miles venisset, quis esset quæsiuit in hæc

verba.

verba. Nunquid tu cocus meus es? Ita enim ſibi à longinquo videbatur, paulò etiam antea cocus eiuſdem militis vita functus fuerat. Qui reſpondit: Sum domine: Quid, ait miles, hic facis? & qui ſunt hi qui præceſſerunt? Cui defunctus reſpondit: Domine hi qui præcedunt ſunt nobiles & armigeri tales & tales (multos enim nomine expreſſit proprio) quos oportet & me cum eis iſta nocte eſſe Hieroſolymis: quia hæc pœna noſtra eſt. Et miles iterum: Quid ſibi vult equus iſte quem ducis nullo inſedente? Ad veſtrum reſpondit obſequium erit, ſi mecum ad terram ſanctam venire velitis. Securus eſto, per fidem Chriſtianam recedendo & reuertendo vos viuum reducam, ſi meis obtemperabitis monitis. Tunc miles ait, Diebus meis mira attentaui, his hoc addam etiam mirabile. Diſſuadentibus igitur illud famulis de equo proprio miles proſiliit, defuncti equum aſcendit, & ab oculis famulorum vterque equeſter ſubtractus eſt. Sequenti autem die, famulis iuxta condictum expectantibus, miles & defunctus redierunt ad locum vbi primum conuenerant. Tunc defunctus militi ait: Me phantaſmate omnino fictum fuiſſe non credatis. duo quæ vobis donata, reſeruate in mei memoriam: vnde protulit mappulam paruam de ſalamandra, & cultellum in vagina. Primum, inquit, cùm immundum fuerit, igne purgate, nec ei nocebit. Alterum cautè tractetis: quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit. Et ita defunctus ab oculis militis euanuit.

Miles nobilis cum ſpectro quodam Hieroſolymam eques proficiſcitur.

Dona à ſpectro militi donata.

Ex his prudens Lector colligere poterit nocturnos exercitus nonnunquam videri à bonis & à malis. Qui autem latius de talium natura ſcire cupit, legat deinde Domini Guilhelmi Pariſienſis partem vltimam de vniuerſo, & me ab eiuſdem ſententia declinaſſe non videbit.

Guilhelmus Pariſienſis de Vniuerſo.

Piger: An animæ defunctorum ſua exeunt receptacula, & ſi ſic, quæ hoc facere poſſunt, & etiam quis præfatas apparitiones faciat bonus vel malus angelus quæro. *Theologus:* Sanctus Doctor tibi deſuper reſpōdet *in* 4. *diſt.* 45. *quæſt.* 1. ſic dicens, (ſed pondera verba, quia grauida ſunt ſententiis.) Secundum, inquit, diſpoſitionem diuinæ prouidentiæ aliquando animæ ſeparatæ à ſuis receptaculis egreſſæ conſpectibus hominum præſentantur, ſicut Auguſtinus probat libro de cura pro mortuis, & de bonis exemplificat, vt de ſanctis in cœlo. Et hoc etiam credi poteſt, quòd aliquando de damnatis contingat, quòd ad eruditionem hominum & terrorem permittuntur viuentibus apparere, aut etiam ad ſuffragia expetenda, quantum ad illos, qui in purgatorio detinentur, vt per multa exempla patet 4. *libro* Dialogorum beati Gregorij. Nam glorificati, quando volunt, ſed alij non niſi quando permittit Deus, nobis apparere poſſunt, quia ſi ita ſunt pœnis oppreſſi, vt de ſua miſeria magis doleant, quàm curent viuis apparere. Et quamuis aliquando animæ ſanctorum vel damnatorum præſentialiter adſint vbi apparent, non tamen credendum eſt hoc ſemper accidere. Aliquando huiuſmodi apparitiones fiunt vel in dormiendo, vel in vigilando, operatione bonorum vel malorum ſpirituum ad inſtructionem vel deceptionem viuentium. Sicut etiam & viui homines aliquando aliis apparent, & eis multa dicunt in ſomnis, cùm tamen conſtet eos non eſſe præſentes, ſicut Auguſtinus per multa exempla probat libro de cura pro mortuis agenda. Hæc de Thoma.

An defunctorum animæ ſua exeant receptacula.

Animæ mortuorũ, ſuffragia petentes viuorum.

Animæ pœnis obrutæ magis de ſua miſeria dolent, quàm curent viuis apparere.

CAPVT II.

Formicæ in publico ædificantes, multùm inquietantur.

FOrmicæ quæ domos ædificant extra solitudines propè homines vel bestias, deuastationes sæpè patiuntur. Nam modò hominum curiositate, modò pecudum conculcatione, nunc canum inuestigatione, nunc etiam auium comestione, & aliis diuersis deturbationibus in mundo vel prope mundum nidificantes inquietantur. Eísque accidit sicut grano illi, quod secus viam cecidit, & venerunt volucres & comederunt illud: *Matth.* 13. Venit enim malus, id est, Diabolus, dicit glossa, & rapit quod seminatum est in corde eius. Hic est scilicet ager, qui seminatus est secus viam: ita exponit ipsa veritas Christus.

Memorandum est in proposito verbum allegatum Beati Gregorij 31. *mora. suprà libro* 4. *huius Formicarij, quinto cap.* qui dicit super isto. Struthio obliuiscitur quòd pes conculcet oua, & bestia agri conterat ea. Quid, inquit, in pede nisi transitus operationis accipitur? Quid in agro, nisi mundus iste signatur, de quo in Euangelio Dominus dicit: Ager autem est mundus? Quid in bestia, nisi antiquus hostis exprimitur, qui huius mundi rapinis insidians humana quotidie morte satiatur.

Diabolus humana satiatur morte.

Possunt autem per formicas istas, quæ stultè domum propè hostes collocant, hi homines intelligi, qui domum & habitationem propriam contra insidias Diaboli Ecclesiasticis ceremoniis non studiosè muniunt. Nam aqua benedicta, omni die Dominica prout ipse exorcismus notanter in habitationibus fidelium deberet aspergi, & sal exorcizatum pro tunc fideliter sumi:se & sua, mane & sæpe quisque fidelis crucis charactere insignire, & à peccatis præsertim grauibus se immunem custodire, Angelúmque proprium sæpè pro tutela inuocare, cum Diuino auxilio.

Quæ domum contra diabolum muniant.

Piger. Iam coniicio, vnde fortassis quibusdam plaga quædam venit, vt in eorum habitationibus Dæmonum tumultus sæpè inquietudines ponant admirandas.

Vnde Dæmones in quibusdã ædibus tumultuentur.

Theologus. Hæc multis ex causis permittit Dei iustitia, aut misericordia, non tamen semper ex obmissione alicuius de prætactis circunstantiis, sed aliquando pro merito acquirendo patientiæ. De primo sume taliusmodi exemplum.

In minori Basilea paulo ante præsens generale concilium, domicilium habuit quidam vir de mala vita, & fortè de maleficio satis suspectus: filiam hic habuit, quam in domo iuueni cuidam nuptui tradidit, & tandem senex pater ægrotare cepit. Ad filiam & ad filiastrum demonstrato quodam scrinio dixit. Hoc, ait, vasculum non moueatis, alioquin pœnitentia docebimini, sed in loco stare permittite post meum decessum: Et ita in breui vetulus expirauit. Transacto autem tempore plurimo: nec filia nec eius maritus magni pendit patris iussum. Sed de domo priori in aliam domunculam se transferentes, scrinium, quod satis modicum fuit, portauit extra domum versus nouum hospitium, sed in ipso itinere tanti ponderis esse cepit, vt in ipso viriles artus deficerent, & exinde vxorem pro adiutorio inuocauit. Hæc autem vxor an postmodum in domo scrinium aperuerit, vel quo alio modo incautè se circa vas habuerit, obliuioni tradidit. Vnum constat, quòd in domum nouam cum infantulo, quem genuerant parentes prædicti venerunt. Et ecce subito vxor velut rabida, super cunas infantis irruit, eum necare volens. Quod maritus intuens, vt vxorem inuasit, & eam à Dæmone obsessam esse didicit, qui cum exorcizaretur minatus est Dæmon, se non exiturum nisi

Res gestæ in minori Basilea de Dæmone in scrinio.

niſi eam necaret:& ita factum eſt ſuper exorciſtæ manibus. Altera die maritus per viam ſtratæ incedens publicè,caſum lapidis recepit inopinatiſſimè de ſuperiori parte cuiuſdam canalis cadentis,& in facie cooperatione, vt videbatur, Dæmonis percuſſus eſt tam deformiter, vt homo vix videretur eſſe.

Res geſta in Diœceſi Argentinenſi, de virginibus obſeſſis.

In Argentinenſi diœceſi duæ ſorores vnà cohabitabāt domo:ſenior Margareta,iunior verò Barbara vocabatur. Senior matura, deuota & experta ſatis erat,& ambæ caſtitatis propoſitum habuerunt:& ideo hoſtem eis inſidiantem Dæmonem palam & clam multis annis ſuſtinuerunt. Clam aliquando per ſerpentis iuniorem Dæmon ſequebatur, vbi inceſſit in domo: aliquando verſus aures ſibi clamitabat,nonnunquam ſonitus & ſtrepitus terribiles faciebat quovſque extranei etiam talia perciperent,qui domum eandem intrauerant gratia alicuius operis expediendi.

Quia antiquus ſerpens vocatur.

Appropinquabat poſt tres circiter annos feſtum omnium Sanctorum, ſuper quo ſenior, quæ valdè deuota fuit, confiteri volebat: hanc dum ſacerdotem, in Eccleſia vellet accedere gratia confitendi, quidam malignus ſpiritus impulit ictu quodam tam valido vt ferè ad terram caderet: nec tamen virgo à propoſito deſtitit, ſed poſtmodum confeſſa eſt, non curans impulſum Dæmonis, quem tamen grauiter ſenſerat infra modicum tempus, poſtea ſub ſpecie magnæ muſcæ venit aliquotiens Dæmon auribus ſe appendens iunioris: aliquando per dorſum eius extrinſecus: aliquando verò capiti inſidebat. Et quandocunque ſibi appropinquare voluit, prius ad ſpatium modicum ſonitu quodam ſignum dare ſolebat ſui aduentus.

Quia Beelzebub vocatur.

Tandem cum iunior quadam nocte in ira notabili ſe ad lectum poſuiſſet: ob quam cauſam neſcio: venit more ſolito Dæmon, qui virginem poſſedit, & in capite tam validè preſſit, vt putaret ſe perdidiſſe vſum rationis. Hoc autem coniacenti ſibi ſorori indicauit,ſed illa eam iuuare de cætero non valebat. Nihil præterea poſt hanc obſeſſionem inquietudinis auditum eſt in domo,ſed in vigilia Paſchæ, & in ſacris noctibus ſequentibus iuuenis crudeliter à Dæmone vexabatur.

Hæc cùm ad me deducta eſſet (ſemper enim vitebatur ratione) adhortatus ſum, vt confiteretur mihi ſacramentaliter. Quod cùm prompto animo & deuoto incepiſſet, ita Dæmon ſe eius immerſit faucibus, vt nullatenus loqui valeret concepta; probabam autem poſtea per certa verba, an aliqua lateret fictio fœminea. Sed luce clarius Diabolum in ea intuebar certis ex ſignis.

Piger. Scio quod per exorciſtam tentatum fuit,quicquid circa eam fieri potuit, vt liberaretur, & tamen non fuit liberata à Dæmone pro tunc,quæ ergo cauſa huius fuit.

Theologus. Sex ex cauſis aliquis non liberatur, aut propter paruitatem fidei offerentium: aut propter peccata Dæmonium ſuſtinentium, aut propter accommoda remedia adhibere negligentium: aut propter exorciſtæ aliquod in fide vitium, aut propter reuerentiam virtutum in alio exiſtentium.

Quod ex cauſis quidam à Dæmonibus non liberentur.

De primis duobus habes exemplum, *Matth.* 17. & *Marci* 9. In parte vnici filij ſui lunatici & diſcipulorum in Chriſti præſentia. Primo enim offerens & turba fide carebat, vnde pater cum lachrimis orauit. Credo Domine,adiuua incredulitatem meam. Et ad turbam Ieſus ait: O generatio incredula & peruerſa, quovſque ero vobiſcum. De ſecundo videlicet de ſuſtinente Dæmonium, Ieſus increpabat eum, ſcilicet filium: quia vt beatus Hieronymus ibi dicit, propter peccata ſua à Dæmone fuerat oppreſſus.

Incredulitas parētum impedit quominus Dæmon exturbetur.

De

De tertio, de neglectu debitorum remediorum patet, quia non fuerunt parentes boni & perfecti viri, vnde Chrysostomus ibi dicit: Columnæ fidei non aderant, videlicet Petrus, Iacobus, & Ioannes. Sed in transfiguratione Christi iam præsentes erant, nec oratio & ieiunium aderant, sine quibus Christus ait: Hoc genus Dæmoniorum non eiicitur. Vnde Origenes ibi dicit: Si aliquando oportuerit nos circa curationem tale aliquid patientium permanere, non admiremur, nec interrogemus, nec loquamur quasi audienti spiritui immundo, sed abigamus ieiuniis & orationibus spiritus malignos. Et glossa dicit. Hoc genus Dæmonij, id est, ista carnalium voluptatum mutabilitas, ad quam scilicet spiritus ille inclinabat, non vincitur nisi spiritus oratione confirmetur, & caro per ieiunium maceretur.

Tres columnæ fidei Apostolicæ.

Ieiunia & orationes Dæmonibus resistunt.

De quarto exorcistæ vitio præsertim in fide patet ibidem de Christi discipulis compræsentibus: vnde postea secretò discipuli quærentes causam suæ impotentiæ: Respondit, propter incredulitatem vestram: Amen dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi, & transibit. Vnde Hilarius: Crediderunt quidem Apostoli, nondum tamen erant perfectæ fidei. Nam Domino in monte demorante, & ipsis cum turba residentibus, quidam tepor eorum fidem relaxauerat.

Defectus in Exorcizante

De quinto patet in vitis patrum, vbi legimus aliquando obsessos non liberatos per sanctum Antonium, eius autem discipulum Paulum liberasse.

De sexto patebit infra, vbi de maleficiatis habebimus.

De Dæmonibus inquietantibus domos exempla.

Piger: De inquietantibus domos da exempla.

Theologus: Vix iam decem sunt anni transacti, quòd in ciuitate Nurembergensi monasteriũ nostri Ordinis sanctæ Catharinæ dictum, cum extrema difficultate reformabatur per vndecim illuc transmissas deuota reformatrice ab alio reformato loco. Fuerant enim omnes sorores in dicto monasterio ad reformationẽ inuoluntariæ, & pro se complices sibi in ciuitate non paucas habuerunt. Postquam igitur locus regulariter clausus est & ceruicosa gens sexus fragilis colla iugo submisit obedientiæ, venit in monasterium quidam Dæmon, qui primum sonitibus nocturnis insolitis moniales quasdam infestabat. Quod cùm ad me venit persuasi vt talia non crederent esse à Dæmone, sed à muribus & gliribus, vel ex debilitate capitis: quia deliramenta suspicabar affuisse mulierum.

Moniales s. Catharinæ Nuremberga à Dæmoni vexata.

Altera nocte venit Dæmon, & vnam de iis quæ rebelles extiterant: vt puto sacristanam, matutinas pulsare volentem, ita compressit, vt eadem die putaretur sepulturæ tradi debere & tandem tam de die quàm de nocte sic inquietabat conuentum præfatus Dæmon, vt per totam noctem oporteret per vices custodias vigilantium sororum ponere, quia nulla audebat sola incedere. Fuit autem totus stupidus effectus sexus mollis & fœmineus, ita vt neque ego scirem quid cum eis essem facturus: tamen orationes priuatas singulis iniunxi & publicas, patientiam habere prædicaui, & vt in domino confiderent sæpè suasi.

In præfato verò opere, licèt Dæmonis malitia aliquid adquireret (quædam enim dixerunt: Ecce quando latam viam & antiquam ambulauimus, hæc nobis nunquam acciderunt) Sed tamen per Dei gratiam Diabolus plus perdidit hoc in ludo quàm acquisierit. Quia quasdam ceruicosas fœminas, quas ad plenum pietas reformatarum non valebat trahere, hoc phãtasma adeò terruit, vt totius vitæ suæ facinora confiterentur sacramẽtaliter, vestes veteres deponerent, & nouas secundùm ordinis formam induerent, & in

Bonus finis vexationis Dæmonis.

in aliam vitam nouam se transformarent. Hoc cùm Dæmon videret, tandem per Dei gratiam destitit, & nescio quo deuenit.

Tempore Constantiens. concillij in curia sororum deuotarum, quæ canonissæ regulares sunt, & vocantur monasterij Pilluruet propè Nurēbergam, Eystetensis diœceseos, quidam spiritus nocturnis temporibus multos inquietare solebat, sed monasterium sororum ab intra nullatenus perturbabat, in domo verò Capellani & locis eidem conuicinis molestus multis extitit quibusdam strepitibus & sibilis ac pulsibus non multum excellentibus sed manifestis: aliquando enim ad parietes percutiebat, aliquando vero ioculator varias mimorum fistulas, vt videbatur, flabat, & talia non nociua multùm faciebat.

Fistuans Dæmon. l.

Quidam interea frater, de Conuentu Nurembergensi deuotus, & indè notus, circa festa quædam petitus est, vt Capellanum in Diuinis iuuaret, qui cùm in superiorem partem domus poneretur, & spiritum ignoraret, nocte phantasmata sen sit, quòd sibi tunicam, quam circa se positam habuit, abstraxit. Et exinde frater clamare cæpit: Fures, fures, succurrite homines. Hoc campanarius, qui in eadem domo iacebat audiuit: & negotium intellexit, lumen accendit & clamantem adiit, eúmque stupidum reperit, & vestimenta, quibus tectus fuerat, distincta vidit per spiritum in camera. Scapulare autem fratris nullibi reperire potuerunt, quousque tandem foramen quoddam satis paruum in pariete conspexerunt. In illud enim spiritus ille scapulare strictissimè conuolutum & glomeratum absconderat. Finito verò anno vno aut circiter phantasma illud abscessit.

Dæmon exuens scapulari & vesti bus.

Piger: Quales, quæso, mihi dicas, illi spiritus sunt, qui sic inquietant homines: an animæ sunt separatæ vel maligni spiritus Dæmonum.

Theologus: Prout ex fine præcedentis capituli elicere potes, animæ non sunt verisimiliter, sed omnino Dæmones, qui in multiplici sunt differentia. Nam quidam neminem possunt lædere grauiter saltem, sed solùm principaliter ioculationes exercent. Alij incubi sunt vel succubi, prementes nocturno tempore homines, vel peccato luxuriæ coinquinantes eos: alij verò sunt, qui homines lacerandi vel necandi habent potestatem. De quibus ita dicit Cassianus *collati senten.* 1. Tot esse immundos spiritus, quot in hominibus studia non dubiè comprobantur. Nam nonnullos eorum quos etiam paganos vulgus appellat, ita seductores & ioculatores esse manifestū est: vt certa quæq; loca seu vias iugiter obsidētes, nequaquam tormētis eorū, quos prætereuntes poterūt decipere, delectentur, sed derisu tantummodo & illusione contenti, fatigare eos potius studeant quàm nocere. Quosdam verò solumodo in nociuis incubabationibus hominum pernoctare. Alios ita esse furori ac truculentiæ deditos, vt non sint contenti illorum tantummodo corpora, quos possederint, atroci delaceratione vexare, sed etiam irruere super eminus transeuntes, atque affligere illos sæuissima cæde festinent, Quales illi in Euangelio, videlicet *Matth.* 8. describuntur. Similià dicit Vuihelmus vbi supra de vniuerso.

Differentia multiplex Dæmonum.

Dæmones pagani.

Ioculatorij dæmones.

Truculentissimi dæmones.

CAPVT III.

FRigus graue ouis formicarum superueniens prolem impedit, aut nasci retardat, vel in toto necat. Niuium enim algor & frigoris magnitudo vitam adimit viuentibus & viuificandis sæpè nocet.

In frigore autem malorum corda intelligi possunt, quæ calore charitatis & à sole iustitiæ aliena, torpore malitiæ vel perfidiæ sunt plena: quo contra de

Diaboli niui comparantur.

forti muliere *Prou. vltimo* dicitur. Non timebit domui ſuæ à frigoribus niuis. Vbi gloſſa : Frigora niuis ſunt corda malorum perfidiæ torpore algentia. de quibus dicitur videlicet *Mat.* 23. Quoniam abundauit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum, quia corda niue illa opprimuntur, quæ ob ſuperbiam de cœlo corruentes in tenebris adhuc velut Angelum lucis oſtendere præſumunt, & habitum niueum præferunt, quod Dei & angelorum eius proprium eſt, ſcilicet niueo habitu ſuæ virtutis claritatem ſignare.

Quid ſignificent duplices veſtes domeſticorum Eccleſiæ.

Non timebit autem domui ſuæ à frigoribus niuis hæc mulier, quia credidit Deo dicenti, quòd portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Omnes enim domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus, ſapientia ſcilicet ad hæreſes reuelandas, & patientia ad tollendas per totum hoſtium pugnas. Vel veſtiti ſunt duplicibus, quia promiſſionem habent vitæ quæ nunc eſt, & futuræ. Nunc adiuti à Deo ne deficiant, tunc autem in beatitudine Diuina viſione ditati. Item veſtiti ſunt duplicibus, vna veſte operis, altera mentis, fide ſcilicet & factis, ſacramentiſque redemptoris imbuti & exemplis. Hæc in gloſſ.

Per frigus igitur, quod prolificationi formicarum eſt nociuum, Maleficarũ ſuperſtitiones accipere poſſumus maleficus enim dicitur quaſi malefaciens, vel malè fidem ſeruans, & vtrumque in maleficis, qui ſuperſtitionibus & operibus proximum lædunt, ſatis reperitur.

Quot modis malefici nocere poſſunt.

Piger : Superſtitionum ex beato Iſidoro ſcio multæ ſunt ſpecies, ſed quia de maleficis mentionem feciſti : Quot modis nocere poſſint proximis, nunc edito.

Theologus. Septem mihi modi occurrunt, quibus ex parte eorum quæ ſunt hominis nocere poſſunt, ſed nunquam niſi Deo permittente : Neque eo quo nocere dicuntur tempore actionem vel paſſionem per ſe immediatè inferunt, ſed per verba ritus vel facta quaſi per pacta inita cum Dæmonibus lædere dicuntur. Nam potius Dæmones hæc & immediatè læſiua inferunt.

Vnus igitur modus eſt, quo amorem malum ingerunt viro alicui ad mulierem aliquam, vel mulieri ad virum. Alius eſt quando odium vel inuidiam in aliquo ſeminare procurant. Tertius eſt in iis, qui maleficiati dicuntur, ne vi generatiua vti valeant ad fœminam, vel viceuerſa fœmellæ ad virum. Quartus modus eſt, cùm in membro aliquo hominem ægrotare faciunt. Quintus cùm vita priuant. Sextus quando vſu rationis aliquem priuant. Septimus, cum quocunque prædictorum modorum aliquem in ſuis rebus vel animalibus lædere quærunt cum effectu.

Piger. Peto de his funditus omnibus informari, quia quidam talia aut negant omnino, aut cauſis naturalibus ſolùm aſcribunt, in parte non ea concedunt.

Theologus. Funditus noſcere talia ad modicum vtile eſſet, imò fortè quibuſdam noceret ; oporteret enim prohibitos inſpicere libros, vel ſuperſtitioſa aliqua, quæ conſcientioſum eſſet in tanta temporis egeſtate perlegere. Nec opus eſt ſcire talia latè, tibi præſertim, qui ex conditione ſtatus ad id non obligaris.

Verum tamen exempla tibi tradam, & doctrinas aliquas petito tuo accommodas quas habeo partim à Doctoribus noſtræ facultatis, partim etiam per experientiam cuiuſdam probi iudicis ſecularis & fide digni, qui quæſtionibus & faſſionibus ac publicis experientiis & priuatis talia multa didicit, cum quo latè & profundè ſæpè contuli, domino Petro videlicet ciue

Bernenſi

Bernensi in Lausanensi Diœcesi, qui multos vtriusque sexus inciperauit maleficos, & alios fugauit è territorio dominij Bernensium. Contuli insuper etiam cum domino Benedicto monacho sancti Benedicti ordinis, qui licet modò sit religiosus multum Viennæ in reformato monasterio, tamen ante decennium adhuc in sæculo degens, fuit Necromanticus, ioculator, mimus & trufator apud sæculares nobiles insignis & expertus. Audiui similiter quædam de sequentibus ab inquisitore hæreticæ prauitatis Eduensi, qui nostri Ordinis fuit in Conuentu Lugdunensi deuotus reformator & in Eduensi Diœcesi multos de maleficiis reos inquisierat.

Ex Necromantico ioculatore & trufatore fit monachus.

Sunt igitur, vel nouiter fuerunt, vt idem inquisitor & dominus Petrus mihi retulerunt, & fama communis habet circa districtum Bernens. dominij, quidam malefici vtriusque sexus, qui contra humanæ naturæ inclinationem, imò aduersus conditiones specierum omnium bestiarum, lupina specie excepta tantummodo, propriæ speciei infantes vorant & comedere solent. Nam in oppido *Poltingen* Lausanensis Diœcesis, quidam dictus *Stadelin* grandis Maleficus, captus per præfatum Petrum iudicem loci, qui fatebatur se in certa domo vbi vir & vxor simul manebant, vir per sua maleficia successiuè in vtero vxoris præfatæ septem circiter infantes occidisse, ita vt semper abortum faceret fœmina annis multis. Simile fecit in eadem domo omnibus pecoribus setosis, quorum nullum viuum partum edidit in eisdem annis prout rei euentus probauit.

De maleficis vorantibus infantes.

Cumque antedictus nequam quæstionaretur, an in ij & qualiter reus esset, facinus aperuit, dicens: Subter limen ostij domus se lacertam posuisse, & si amoueretur, fœcunditatem inhabitantibus restituendam prædixit. Cùm autem serpens ille quæreretur sub limine, nec inueniretur, quia in puluerem, fortassis redactus erat, pulueres seu terram desuper positam asportabant: & in eodem anno vxori & omnibus iumentis domus fœcunditas restituta est. Præfato autem torto non sponte fatebatur: & demum per prædictum iudicem ignibus traditus est.

Lacerta sub limine ostij impedit fœturam.

Cautela obseruanda si animantia sub liminibus non reperiantur.

Deinde antefato inquisitore mihi referente hoc anno percepi, quòd in Lausanensi ducatu quidam malefici proprios natos infantes coxerant & comederant. Modus autem discendi talem artem fuit, & dixit, quòd malefici in certam concionem venerunt, & opere eorum visibiliter Dæmonem in assumpta imagine viderunt hominis. Cui discipulus necessariò dare habebat fidem de abnegando Christianismo, de Eucharistia nunquam adoranda, & de calcando super crucem, vbi latenter valeret.

Fuit insuper fama communis, dicto Petro iudice mihi referente, quòd in terra Bernensium tredecim infantes deuorati essent intra pauca tempora à maleficis: quamobrem etiam publica iustitia satis durè exarsit in tales parricidas. Cùm autem Petrus quæsiuisset à quadam capta malefica, per quem modum infantes comederent. Illa respondit. Modus iste est. Nam infantibus nondum baptizatis insidiamur: vel etiã baptizatis, præsertim si signo crucis non muniuntur, & orationibus hos in cunabulis, vel ad latera iacentes parentum, ceremoniis nostris occidimus quos postquam putantur oppressi esse, vel aliunde mortui, de tumulis clam furto recipimus, in caldari decoquimus quousque euulsis ossibus tota penè caro efficiatur sorbibilis & potabilis. De solidiori huius

Maleficarum aurum potabile.

materia vnguentum facimus nostris voluntatibus & artibus ac transmutationibus accommodatum: de liquidiori verò humano flascam aut vtrem replemus, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis cerimoniis, statim conscius efficitur, & magister nostræ sectæ.

Modum autem eundem alius iuuenis maleficus captus & incineratus, tandem licet vt credo verè pœnitens, distinctius reserauit, qui manus dicti Petri iudicis vnà cum vxore malefica in persuasibili paulò antea euaserat. In Bernensium namque iudicio captus dictus iuuenis cum vxore, & ab eadem in distinctam turrim repositus, dixit: Si meorum facinorum veniam consequi possem, omnia quæ de maleficiis scio, libens patefacerem. Mori enim video me oportebit. Cumque per literatos, si verè pœniteret, audisset se veniam consequi posse omnimodam, tunc lætè se morti obtulit, & modos primævæ infectionis ostendit.

Ordo, inquit, talis est quo etiam seductus sum: oportet primò, vt Dominica die, antequam aqua benedicta consecratur, Ecclesiam introire mox futurum discipulum cum magistris, & ibidem abnegare coram eis Christum, eius fidem, Baptisma & vniuersalem Ecclesiam. Deinde homagium præstare magisterulo, id est, paruo magistro, (ita enim dæmonem & non aliter vocant.) Postremo de vtre bibit supradicto: quo facto, statim se in interioribus sentit imaginem nostræ artis concipere & retinere, ac principales ritus huius sectæ. In hunc modum seductus sum, & vxor mea, quam tantæ pertinaciæ credo, vt potius incendium sustineat, quàm minimam fateri velit veritatem. Sed heu, ambo rei sumus. Sicut dixit iuuenis, ita reperta est per omnia veritas. Nam præconfessus iuuenis in magna contritione mori visus est, vxor

Vnico potu mutatur animi abnegantiũ Deum.

verò testibus conuicta, veritatem nec in ipsa tortura fateri voluit, nec in morte, sed incendio præparato per lictorem eidem verbis pessimis maledixit, & sic incinerata est. Ex prædictis iam liquet, quàm noxium sit frigus perfidiæ, quod infantes & partus solet occidere.

Piger: Est ne licitum maleficium de loco tollere.

An liceat maleficia ex locis, vbi ponuntur auferre.

Theologus. Antiqui negant, moderni concedunt, vtique benè. Sed sola opus est vnica distinctione: Quia aut tolli potest per aliud maleficium, seu per ritus alicuius malefici illicitos. Et id constat esse illicitum, imò potius homo mori deberet quàm in talia consentire. Aut tolli potest sine nouis superstitionis operibus, vt per motum localem: velut dictum fuit de puluere lacertæ. Et illud est licitum.

Exemplum de priori casu. Nam inquisitor Eduens. mihi referebat, quòd modus tollendi maleficium aut se vindicandi in maleficio, talis practicabatur suo tempore. Venit enim aliquis læsus in se vel in suis, ad maleficam, sciscitans scire malefactorem. Tunc malefica plumbum liquefactum aliquotiens fundebat in aquam, quovsque opere dæmonis in plumbo imago aliqua videretur: qua visa imagine, malefica quæsiuit ab explorante. In qua parte vis lædi maleficum tuum, & in eodem vulnere eum agnoscere. Cúmque explorator locum eligeret, statim malefica in eadem parte imaginis, quæ in plumbo relucebat, fixuram vel vulnus per cultrum posuit, & locum vbi reum inueniret indicauit. Nomen tamen nullatenus manifestauit, sed experientia teste maleficus per omnia lædi reperiebatur, sicut sua imago plumbea.

Modus explorationis an aliquis maleficiatus sit.

An malefici malefici non nominantur propriis nominibus.

CAPVT IV.

Comparatio alatarum formicarum.

ALis carentes formicæ, vel nimium progredientes in publicum ab aliis

aliis beſtiis faciliter necantur: quia aliis pennatæ multum ſe ſubleuant, ne beſtiis terræ præda fiant.

Per alas notantur virtutes.

Per alas autem virtutes intelligũtur, quia talibus multum boni feruntur. Vnde *Ezech.* 3. Deſcriptis volantibus animalibus dicit: Audiui poſt me vocem commotionis magnæ, Benedicta gloria Domini de loco ſuo, & vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram. Sic exponit beatus Gregorius *libro* 24. *moral.* Quid namque per alas animalium niſi virtutes debemus ſentire ſanctorum, quæ dum terrena deſpiciunt, ad cœleſtia volando leuantur.

Deſpiciẽtes terrena, ſubuolant vt Aquilæ.

Vnde iam directè per *Iſaiam* dicitur: Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas vt aquilæ. Volantia itaque animalia alis ſuis ſe viciſſim feriunt: quia ſanctorum mentes, in eo quòd ſuprema appetunt, conſiderantes, inuicem alternis virtutibus excitantur. Ala enim ſua is me percutit qui exemplo ſanctitatis propriæ me ad melius accendit, & ala mea vicinum ferio ſi aliquando alteri opus bonum quod imitetur oſtendo.

Ala alam feriens.

Formicæ Moniales alatæ.

Illæ verò formicæ moniales, quæ virtutum pennis non ſunt alatæ, vel quæ nimium ſuæ domus, Eccleſiæ videlicet Catholicæ limites incautè exeunt, in perfidiam incidendo, tales ab vrſis, per quos malefici vel Necromantici poſſunt intelligi, faciliter deuorantur, ſicut ij ſimplices pueri in figura, qui domos egredientes parentum, & Eliſeum deridentes, ab vrſis deuorati eſſe leguntur. 4. *Reg.* 2.

Differẽtia inter necromanticos & maleficos.

Piger. Quia de Necromanticis mentionem feciſti, quæro anne differentia eorum ſit à Maleficis, & ſi ſic, quæ eorum ſint opera.

Theologus. Necromantici propriè hi dicuntur, qui de terra ſuperſtitioſis ritibus mortuos ſe poſſe ſuſcitare ad loquendũ occulta oſtentãt. Qualis fuit illa olim pythoniſſa, quæ ad preces Sauli Samuëlem ſe ſuſcitare velle aduocabat, vt euentum belli patefaceret Regi, 1. *Reg.* 28. Qualis etiam Simon magus fuit peſſimus, qui ſupra principis Apoſtolorum ſe auctoritatem præferens, defunctum ſe ſuſcitare finxit. Ex accommodatione tamen vſus, nec necromantici dicuntur, qui per pacta dæmonum per fidem cæremoniis futura prædicunt, aut occulta reuelatione dæmonum aliquid manifeſtant, aut qui maleficiis proximos lædunt, & à dæmonibus ſæpè læduntur.

Necromãtici qui communiter habeantur.

Fuit, & hodie viuit Viennæ in monaſterio, quod ad Scotos dicitur, Frater de quo præcedenti capitulo retuli, ſancti Benedicti ordinis, hic in ſeculo exiſtens, famoſiſſimus fuit Necromanticus. Nam libros dæmonum de Necromantia habuit, & ſecundum eoſdem ſatis miſerabiliter & diſſolutè vixit plurimo tempore. Habuit autem ſororem virginem deuotam multum, de ordine pœnitentium, cuius vt puto precibus frater à faucibus dæmonis erutus eſt. Compunctus enim, ad diuerſa loca diuerſorum reformatorum monaſteriorum venit, petens ſibi ſanctæ conuerſationis tradi habitum. Sed quia giganteæ ſtaturæ & terribilis aſpectu erat, & in maleficiis ac ioculationibus princeps aliorum, fidem vix alicui viro dabat. Tandem autem receptus in antedicto monaſterio in ipſo ingreſſu nomen mutauit & vitam, Benedictus enim vocari cæpit: & ſecundum beati patris Benedicti regulam adeò profecit, vt infra paucos annos ſpeculum religionis effectus, in Prioratus poneretur officiũ: & in Ambone pro ſæcularibus profectus, gratioſus eſt prædicator factus ad populum. Hic cùm adhuc eſſet nouitius, prout eo referente audiui, multas vexationes à Dæmonibus quos reliquerat ſuſtinuit. Cùm enim confeſſus fuiſſet ſacramen

Mutatio nominis in ſuſceptione monachiſmi.

sacramentaliter quadam die, & virus suæ peruersæ vitæ euomuisset ob spem veniæ, sequenti nocte lucernam in manibus deferens, Dæmonem adesse sensit. Eandem namque lucernam violento ictu de nouitij manibus Dæmon excussit, & eum non modicum lædere molitus est. Sed vicit Christi miles huius vrsi tyrannidem, quia virtutum alas iam assumpserat, quibus per orationes sacras ab ore bestiæ liberatus est.

De Schafio in murem se cõuertente.

Præterea quemadmodum à supradicto Petro iudice audiui. In territorio Bernensium, & in locis eidem adiacentibus, à sexaginta circiter annis suprafata maleficia à multis practicata sunt: Quorum primus auctor fuit quidam Schafius dictus, qui publicè de hoc gloriari audebat, quòd quandocunque vellet, ipse se in omnium suorum æmulorum oculis velut murem facere valeret, & dilabi à manibus inimicorum suorum læthalium, & ita capitalibus inimicorum suorum manibus sæpè, vt dicitur, euasit. Sed cùm terminum suæ malitiæ Diuina iustitia facere voluit, tandem per hostes suos in stuffa quadam prope fenestram quandam sedere explorabatur cautè: quo in loco, cùm nullum sibi insidiantium suspectum haberet, per fenestram gladiis & hastis inopinatè transfixus est, & ob sua facinora mortuus ibi miserabiliter. Hæc fraudis commenta discipulo qui Hoppo vocabatur, reliquit. Et idem supradictum *Stadelin* in maleficiis magistrum fecit.

Huius Hopponis etiam Sprenger meminit.

Sciuerunt hi duo, quando sibi placuit, tertiam partem fimi, fœni vel frumenti, aut cuiuscunque rei vicini agro nemine vidente ad proprium agrum deferre, grandines vastissimas & auras læsiuas cum fulminibus procurare, in aspectu parentum infantes prope aquam ambulantes in ipsam nullo vidente proiicere. Sterilitatem in hominibus & iumentis efficere, in rebus & corporibus proximos lædere, equos sub insessoribus, si strepam ascendere teneret, phreneticos facere de loco ad locum per aëra, vt putabant transmeare, à se cum capi deberent, fætores pessimos emittere, in se capientium manus & animos tremorem magnum incutere, occulta aliis manifestare, & quædam futura prædicere, absentia velut præsentia conspicere, ictu fulminis nonnunquam quem vellent interimere, & multa alia pestifera procurare sciuerunt, vbi & quando Dei iustitia hæc fieri permisit.

Malefici protrudẽtes in aquam infantes, & propè aquam ambulantes.

Piger. Duo hîc scire vellem. Primum vtrum ne Dæmones & sui discipuli talia maleficia in fulminibus, grandinibus & similia, quæ dixisti, facere possent, de quibus aliqui dubitant. Secundo quæro, fateantur ne tales miseri, per quæ Diuina opera in suis machinamentis impedirentur.

Malefici deludentes se prosequentes.

Theologus. Ad primum respondeo, haud dubiè possunt, sed non nisi Deo permittente. Nam *Iob* 1. & 2. Accepta potestate à Deo, statim Dæmon procurauit vt Sabbæi quingenta iuga boum & quingentas asinas auferrent, vt deinde ignis de cœlo descendens septem millia ouium incenderet, & vt Chaldæi per tres turmas tria millia camelorum raperent, item septem filij & tres filiæ per vehementem ventum lapsu domus occumberent, & semper pueri multi vno dempto, vtique vlcere pessimo corpus sancti viri percuteretur, & vxor, & tres amici eius eum vexarent grauiter.

Exemplo Iobi probatur potestas Satanæ in tempestates.

Vbi sanctus Doctor dicit: Necesse est confiteri, quòd Deo permittente Dæmones possunt perturbationem aëris inducere, ventos concitare, & facere vt ignis de cœlo cadat. Quamuis enim natura corporalis non obediat ad nutum Angelis nec bonis nec malis ad susceptionem formarũ, sed soli creatori Deo, tamen ad motum localem natura corporalis nata est spirituali naturæ obedire. Cuius indicium in homine apparet: nam

Quomodo natura corporalis subsit Naturæ spirituali.

nam ad solum imperium voluntatis mouentur membra, vt opus à voluntate dispositum prosequantur: quæcunque igitur solo motu locali fieri possunt, hæc per naturalem virtutem non solùm boni, sed etiam mali facere possunt, nisi diuinitus prohibeantur. Venti autem & pluuiæ & aliæ huiusmodi aëris perturbationes solo motu vaporum resolutorum ex terra & aqua fieri possunt, vnde ad huiusmodi procuranda naturalis virtus Dæmonis sufficit. Hæc Thomas.

Angeli boni & mali motui locali imperant.

Mala enim, quæ nostris exigentibus peccatis in mundo fiunt, Deus velut per suos tortores iustè per Dæmones solet infligere. Vnde gloss. *super illud Psalmi.* Vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit, dicit sic: Hæc mala permittit Deus per angelos malos, quæ talibus præpositi sũt. Vocat ergo famem, id est, angelum fami præpositum. Hæc ibi.

Diaboli sunt Deo loco tortorum.

Porrò quoad secundum dubium, noueris indubiè maleficos multipliciter impediri posse. Nam ita fatebantur multi in torturis, & difficulter quidam alij verò sponte.

De impedimentis maleficorum.

Et quantum ex prædicti Petri verbis in summa collegi, quinque sunt per quæ multum impediuntur. Aliquando in toto, aliquando in parte, aliquando ne in persona hominis fiant, aliquando ne in suis amicis, videlicet fidem integram vel Dei præcepta in charitate seruantibus, se signo crucis & oratione munientibus ritus & cæremonias Ecclesiæ colentibus, publicam iustitiam benè exequentibus, & Christi passionem verbo vel memoria ruminantibus.

De primo & secundo exempla talia mihi Petrus quæ suprà retulit, quæ audierat de supradictis maleficis.

Cum, inquit, quidam simplex, sed non rectus, maleficum me inuocaret; vt inimicum suum vita priuarem aut in corpore læderem grauiter fulminis ictu vel modo alio, vocaui ego magisterulum, id est, Dæmonem, qui mihi respondit, quod neutrum facere posset: Habet, inquit, fidem bonam & diligenter se signo crucis munit: idcirco non in corpore, sed in vndecima parte fructuum suorum in campo si libet, ei nocere possum.

Noui veteranam quandam virginem, quæ Seriosæ nomen habuit, in diœceseos Constantien. finibus: hæc mater omnium in vicina existens virginum, & speculum ad viuificæ crucis signum & ad Christi passionem summam gerebat fiduciam: manebat autem in tugurio villagij pauperculi, ipsa voluntate pauper in terra: vbi nonnunquam maleficia satis locum habere dignoscuntur. Huius amicus in pede graui læsus fuit maleficio, à quo nulla arte sanari poterat. Post multa autem in cassum adhibita remedia, visitauit prædicta virgo infirmum qui ab ea petiuit vt pedi benedictionem aliquam applicaret, annuit illa: & silenter tantummodo orationem dominicam & Apostolorum symbolum cum geminatis viuificæ crucis signis applicuit.

Tunc statim infirmus curatum se sentiens, scire voluit in remedium futurorum, quid carminationis virgo applicasset. Quia respondit: Vos mala fide vel debili, Diuinis & approbatis exercitiis Ecclesiæ non inhæretis, & carmina ac remedia prohibita crebrò vestris infirmitatibus applicatis. Idcirco rarò in corpore & semper in anima per talia læditmini. Sed si in orationum & signorum licitorum efficaciam speraretis, faciliter sæpè curaremini. Nihil enim tibi applicui, nisi Dominicam orationem & Apostolorum symbolum, & iam sanatus es.

Præterea constat, quòd malefici de ritibus Ecclesiæ seruatis & veneratis sua maleficia præpediri fatentur: vt

Maleficia impediri cæremoniis Ecclesiæ.

vt per aquæ benedictæ aspersionem, per salis consecrati sumptioné, per candelarum die purificationis, & palmarũ, in die palmarum consecratarum, vsum licitum, & per similia: quia ad hoc talia Ecclesia exorcizat, vt vires Dæmonis minuantur.

De publica verò iustitia hoc omnes malefici, qui suprà verbo & experientia testimonium dederunt, quòd eo ipso, quo per reipublicæ iustitiæ officiales capiuntur, statim omnis maleficorum eneruatur potestas. Vnde cùm sæpè dictus iudex Petrus antefatum *Stadelin* capere vllet per suos famulos: tantus tremor manibus eorum in cussus est, & corporibus & naribus illapsus tam malus fœtor, vt ferè desperarent an maleficum inuadere auderent. Quibus iudex ait: Securè miserum inuadite quia publica tactus iustitia omnes vires perdet suæ nequitiæ. Et ita rei probauit exitus siue effectus.

Veneratio Magistratus eneruat maleficia.

Idem iudex tale dedit exemplum. Cum, ait, *Stadelin* captiuassem, qui grandinibus terram ex fame grauissimè læserat, & per fulmina plura vastauerat, quæsiui à reo de veritate, qui post quartum ad chordas tractum, primò responsum mihi dedit tale: Faciliter grandines procuro, sed ad libitum lædere non valeo, sed eos tantummodo, qui Dei destituti sunt auxilio, qui signo crucis se muniunt, fulmine meo non interibunt. Cui iudex, Quomodo ad tempestates & grandines concitandas proceditis. Respondit reus. Primò verbis certis in campo principem omnium Dæmoniorum imploramus, vt de suis mittat aliquem à nobis designatum, percutiat deinde, veniente certo Dæmone, in campo aliquo viarum pullum nigrum immolamus, eundem in altum proiiciendo ad aëra. Quo à Dæmone sumpto obedit, & statim auram concitat, non semper in loca designata à nobis, sed iuxta Dei viuentis permissionem grandines & fulgura proiiciendo.

Quomodo tempestates maleficæ concitent.

Pulli nigri immolantur.

Subintulit iudex tertio quærendo: Possunt ne per aliqua tempestates tales remediari, à vobis concitatæ & à Dæmonibus? Respondit, possunt per hæc verba. Adiuro vos grandines & ventos per tres Christi diuinos clauos, qui Christi manus & pedes perforarunt, & per quatuor Euangelistas sanctos Matthæum, Marcum, Lucam & Ioannem, vt in aquam resoluti descendatis.

Quomodo tempestates adiurationibus impediantur.

Ex quibus iam liquet, quòd omnipotentis Dei clementia & sapientia, quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, disponit etiam istorum pessimorum hominum & Dæmonum maleficia suauiter: ita vt dum perfidia sua Christi regnum & fidem quærant minuere & infirmare: eandem in multorum cordibus firment & radicent validius. Vtilitates enim plurimæ fidelibus ex præfatis malis possunt euenire: quia sic fides roboratur, Dæmonis malitia inspicitur, Dei misericordia & potestas manifestantur, homines ad custodiam sui actuantur: & ad reuerendam Christi passionem & cæremonias Ecclesiæ accenduntur.

Vtilitates ex maleficiis pulsis emergentes.

CAPVT V.

VIscosis humoribus & tempestate ab incessu & à labore formicæ præpediuntur: quia per viscosa incedétes, vel bituminosa loca talibus imbecilla animalia adhærent, sicuti tempestatibus concutiuntur in corpore, & via eis incedendi præcluditur.

Viscosa præpedire formicas.

Per viscosa aut bituminosa loca occasio carnalium voluptatum designatur simulatè in Christiana fide viuentium, quia his allectamentis ad benè operandum non valet egredi, sed in eisdem potiùs terreni captiuatur deliciis.

Occasiones voluptatum comparantur cũ bitumine.

In cuius typum, in loco vbi ceciderũt Rex Sodma & Gomorrhæ, cum suis

Montana significant virtutes.

ſuis complicibus, per quos luxurioſi & incontinentes deſignantur, fuiſſe leguntur, in valle ſiluestri multi bituminis putei; in quos tuentes prolapſi ſunt, in corporis videlicet voluptates varias: inculti enim mores, vt dicit gloſſa ibidem, in profundum malorum pertinaces trahunt. Qui autem remanſerant non occiſi, vt ibidem ſequitur, ad montana, id eſt, ad virtutum culmina fugerunt.

Hic Bernardus *homilia* 9. ſuper cantica dicit: Viſcus quidem praui deſiderij & delectationis terrenæ animam volare non patitur, & citius retrahit mentem, ſi fortè aliquando ſubleuatur per tempeſtatem: etiam voluptuoſi à bonis exercendis præpediri dicuntur. Quia carnalium voluptatum ſectatores, humano deliniti fauore velut effæminatæ ad ardua virtututum opera efficiuntur. De quibus *Iob.* 36. dicitur: Morietur in tempeſtate anima eorum, & vita eorum inter effœminatos: vel, vt alia tranſlatio habet: & vita eorum vulnerabitur ab angelis.

Voluptas eſſe ainati.

Vbi beatus Gregorius *libro.* 26. *moralium* dicit: Simulatores, qui vitæ ſuæ cuſtodiam negligunt, in tempeſtate mori referuntur: hinc quippe eos turbo ſubitus internæ percuſſionis eiicit, quos arrogantiâ externi fauoris extollit, & vita eorum inter effœminatos. Si enim veriſimiliter viuerent, laus tranſitoria nulla eos corruptione vitiaret. Vnde electis Propheta ſuadet, dicens: Viriliter agite & confortetur cor veſtrum. Illicò ſubdit (quaſi ſexum cordis minuere curauerit) Luxurioſa quippe mens corrumpitur, ſi rebus tranſitoriis delectatur. Igitur ſimulatorum vita inter effœminatos moritur, quia luxuria corrupta reperitur. Tranſlatione verò vulneratus ab angelis. Vtrumque tamen, & ſi ſermone diſcrepat, tamen ratione concordat: quia effœminatorum vitam angeli vulnerant, dum

Luxuria mutat ſexum cordis.

nuncij veritatis eam iaculis ſanctæ prædicationis impugnant.

Piger. Multos audiuimus noſtris temporibus per maleficos ad amorem alienarum fœminarum adeò ſuccendi, & fœminarum ad viros non ſuos, vt nulla confuſione, plagis, verbis aut factis ad deſiſtendum cogi valerent. E diuerſo inter ſexum vtrumque matrimonij ſacramento coniunctum nonnunquam experti ſumus odia talia ſuſcitari per maleficia & ſimiliter infrigidationes generatiuæ potentiæ, vt nec redditionem nec exactionem debiti matrimonialis locum pro prole valerent habere. Cùm igitur amor & odium in anima exiſtant, animam ſecundùm omnes tuæ profeſſionis cõpotes Dæmon intrare nequit. Quid hic ſit veritatis vel falſitatis ſcire expedit, quia amore muliebri velut viſco irretitur animus, & odio radicato quaſi tempeſtate frigidiſſima ad proximi fauorem frigeſcit homo, & ita ad laborem meritorium progredi ratio non valet.

De amore vel odio maleficiato.

Quomodo Dæmon intret & regat interdum animam hominis.

Theologus: Quamuis ſecundùm concordem noſtrorum doctrinam, Dæmon in intellectum vel voluntatem hominis operari immediatè nequeat; tamen ſecundum eoſdem in corpus & in potentias alligatas corpori Deo permittendo agere valet, ſiue ſint ſenſus interiores ſiue exteriores. Vnde Iob: Et Dæmoni Deus ait: Ecce in manu tua, id eſt in poteſtate eſt Iob quoad corpus, veruntamen animam illius ſerua. Tangis itaque in tua quæſtione tres difficulates: videlicet, quomodo philocaptio & odium in voluntate, & maleficium in potentia generatiua cauſentur.

De philocaptione igitur, ſeu amore inordinato vnius ſexus ad alterum, ſcire debes quòd triplici de cauſa oriri poteſt. Aliquando ex ſola incautela oculorum: Aliquando ex tentatione Dæmonum tantum: aliquando verò ex

De philocaptione triplici.

maleficio necromanticorum similiter & Dæmonum.

De primo dicitur *Iacobi* 1. Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus, deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò consummatum fuerit, generat mortem: Sic Sichem cùm vidisset Dinam exeuntem ad videndum mulieres regionis, adamauit eam & rapuit, & dormiuit cum illa, & conglutinata est anima eius cum ea. Et secundum gloss. infirmæ animæ sic accidit, quando postpositis propriis aliena negotia curat, seduci consuetudine, & fit vna vnitate consensus cum illicitis.

Gen. 34.

De philocaptione ex Dæmonum tentatione orta.

De secundò, quòd oriatur ex tentatione Dæmonum principaliter. Sic Ammon sororem suam Thamar speciosissimam adamauit & deperierat in ea valde, ita vt propter amorem eius ægrotaret. 2. *Reg.* 13. Non enim in toto, vel vix tam corruptus esse videretur, vt in tantum facinus stupri prosiliret, grauiter tentatus à Diabolo si non fuisset. Vnde gloss. ibidem. Hoc monet nos, vt semper cautè agamus, ne vitia in nobis dominentur. Et princeps peccati qui falsam pacem periclitantibus spondet, nos paratos inueniens de improuiso trucidet.

De philocaptione Eremitarum.

De hoc secundo genere amoris refertus est liber sanctorum patrum, qui refert omnem tentationem carnalis amoris sibi in eremis subtraxisse quosdam: qui tamen vltra quam credi potest amore mulierum tentabantur aliquoties. Vnde & 2. *Corinth.* 12. Apostolus dicit: Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me colaphizet: Vbi glossa sic dicit tentando per libidinem, Datus est mihi stimulus, vt quidam aiunt. Tentatio autem cui non consentitur, non est peccatum, sed materia exercendæ virtutis. Hoc intellige dictum de tentatione, quæ est ab hoste, non à carne, quæ peccatum est veniale, si ei non consentiatur: hæc ibi. Et de amore habes exemplum etiam in Formicarij nostri *lib.* 1.

Apostoli Pauli philocaptio.

Tentatio cui non consentitur an sit peccatum.

De tertio, quòd amor illicitus proueniat ex maleficiis Dæmonum & idololatrarum ostenditur hoc *Ezech.* 23. sub metaphora mulieris de Israële, qui populus iam sequebatur idola & maleficia Assyriorum. Insanauit, inquit, in amatores suos in Assyrios propinquantes, vestitos hyacintho, principes & magistratus, iuuenes cupidinis vniuersos, equites ascensores equorum. Quos omnes constat maleficos habuisse vel idololatras.

Per quem modum autem Dæmon in potentiam imaginatiuam, in phantasiam & in generatiuam possit agere respondet Petrus de Palude 4. *dist.* 34. quinque modis. Habet enim ex hoc, quod est spiritus, potestatem super creaturam corporalem ad motum localem prohibendum vel faciendum: vnde potest corpora impedire ne sibi appropinquent vel directè vel indirectè, interponendo se in corpore assumpto sicut accidit sponso, qui desponsauerat idolum, & nihilominus contraxerat cum quadam iuuencula, nec propter hoc poterat eam cognoscere.

Quibus modis Dæmon in Imaginatiuam & generatiuam possit agere.

Desponsat sibi quidā idolum.

Secundo modo hominem inflammare ad actum illum vel refrigerare ab actu illo, adhibendo occultas virtutes rerum, quas optimè nouit ad hoc validas. Tertio turbando æstimationem & imaginationem, qua reddit mulierem exosam. Quia potest in imaginatione imprimere. Quarto reprimendo directè vigorem membri fructificationi accommodi, sicut & motum localem cuiuscunque organi. Quinto prohibendo missionem spirituum ad membra: in quibus est virtus motiua, quasi intercludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat, vel ne ab eis recedat, vel ne excitetur, vel emittatur, vel multis aliis modis.

Dæmon potest intercludere viam seminis.

Impotētia ex gallorū testiculis procurata.

Cur actus Venereus multum affligatur.

Cùm

Serpentes magis incantationibus subiacent, quàm aliæ animãtes.

Cùm autem faciunt mulieres ſortilegia cum fabis & gallorum teſticulis non eſt credendum, quòd virtute illarum rerum vir impotens reddatur: ſed occulta virtute Dæmonum, illudente ſortilarias per iſta corporalia. Plus autem permittit Deus ſuper hunc actum, per quam primum peccatum diffunditur, quàm ſuper alios actus humanos, ſicut & ſuper ſerpentes qui magis incantationibus deſeruiunt, quàm alia animalia.

Exemplum autem de inflammando ad actum illum habetur in legenda beati Baſilij de virgine, quæ ſeruum parentum concupiunt, & defrigerando ſponſum, ſeruum cognoſcere non potuit, vt de illo qui idolum deſponſauit, & ſponſam cognoſcere non potuit.

Idem etiam de muliere eſt, quia poteſt imaginationem eius ſic dementare, vt exoſum habeat virum, quòd pro toto mundo non permittat ſe cognoſci, iterum per motum localem corpore interpoſito, vel vaſe obſtructo, poteſt Dæmon per maleficium impedire mulierem, licet virum in pluribus modis, ideò vir ſæpius maleficiatur quàm mulier. Et magis permittit Deus in peccatores deſæuire Dæmones, quàm in iuſtos. Vnde Angelus dixit Tobiæ: In illos, qui libidini vacant, accipit Dæmonium poteſtatem. Licet aliquando in iuſtos, ſicut in Iob: propter quod debent facere confeſſionem & huiuſmodi: ne ferro manente in vulnere, fruſtra ſit malagma apponere.

An philocapiantur exiſtentes in charitate.

Piger. Mihi adhuc occurrit de viſco carnalis amoris dubium, vtrum in charitate extes amore tali maleficiari valeant.

Theologus: Reſponſum huius accipe ex Caſſiani verbis, quibus *collatione* 2. *abba.* Sereni, in hæc verba concludit: Diffinit, inquit, beatus Antonius, nullatenus Dæmonem poſſe mentem cuiuſquam vel corpus inuadere, nec habere facultatem in cuiuſlibet animam penitus irruendi, niſi eam primò deſtituerit omnibus cogitationibus ſanctis, ac ſpirituali contemplatione vacuam nudámque reddiderit. Non tamen iſta ita intellige, vt Dæmones amore præfato in charitate exeuntes non impugnent, & ſimilibus, ſed tales expugnare nõ valent, ſi armis virtutum & naturalium donorum reſiſtere volunt. Talia, inquit Philoſophia primo de conſolatione ad Boëtium, tibi contuleramus arma, qui prior niſi abieciſſes, inuicta te firmitate tuerentur.

Vnde Caſſianus ibidem refert de duobus paganis, Philoſophis & maleficis, qui per tres gradus differentes in malitia, ſucceſſiuè per ſua maleficia Dæmones miſerunt ad cellam beati Antonij, vt cum tentationibus exinde fugarent, odio viri ſancti infecti, eò quòd multitudo populi ad eum quotidie veniret. Qui Dæmones beatum Antonium, vt poſtmodum ad fidem conuerſi, fatebantur Philoſophi, amariſſimis cogitationum ſtimulis pulſauerunt: quos tamen repulit crucis ſigno pectori & fronti impreſſo, & orationum incubationibus inſiſtendo.

Exemplum tamen ſatis terribile nouiter tactum Vincentius in ſpeculo refert hiſtoriali ex geſtis beati Baſilij magni: cuius tempore diues quidam vnicam filiam habuit, quam conſecrare domino diſponebat: quam ſeruus diuitis habere non valens in coniugio, maleficam adiit, Dæmonem inuocauit, eidem chartam abnegationis fidei tradidit & fornicationis, Dæmonem mitti obtinuit ad filiam, quam accendit adeò, vt in terram volutata clamaret ſe propter ſeruum torqueri, & pro liberatione ſui ſeruo per patrem in matrimonium tradi: Quod etiam ideo factum eſt per patrem mœſtiſſimo corde, tandem iuuenis ſeruus liberatus eſt per beatum Baſilium.

Matrimonium ex maleficio impetratum.

Et in primo Dialogorum refert beatus Gregorius de quodam maleficorum principe, qui à Roma incineratis sociis, in monachi habitu fugit. Basilius nomine, qui etiam tunc se à sancto Equitio pro monacho recipi procurauit, & in monasterio monialium statim absente Equitio monialem pulchriorem in tanto maleficauit, vt febricitaret, anxiaretur, magnísque vocibus & stridoribus clamaret. Modò moritura sum, nisi Basilius monachus veniat, & ipse mihi per suæ curationis studium salutem reddat. Quod cum sancto Equitio nunciaretur, virginem verbo sanauit absens, & maleficum expelli de loco iussit.

Maleficus sub monachi habitu maleficia exercet.

Piger. Cùm potestas Dæmonis impediatur aliquando diuino nutu, quæro quot modis hoc fiat.

Quinque modis impeditur dæmonis potestas diuino nutu.

Theologus: Quinque modos exprimit Hugo *super 2. dist.* 7. Primò per terminum suæ potestati à Deo impositum, sicut *Iob primo & secundo* tangitur. Secundò per miraculum impossibilitatis exterius factum, vt in asina Balaam, *Num.* 22. Tertiò per impedimentum exterius adhibitum, vt in duobus discipulis acrisia percussis. *Lucæ vlt.* Quartò per Dei iudicium de intus disponentis per obstaculum boni Angeli, vt de Asmodæo interficiente sponsos Saræ vxoris Tobiæ, eiusdem 11. Quintò per cautelam sui ipsius, quia non vult aliquando quod potest vt peius fiat, vt 1. *Cor.* 5. de Corinthio, quem vexauit excommunicatum. Aliquando etiam non vult propter peccati abominationem & pudorem, vt Angeli mali propter nobilitatem sui, in qua creati sunt, abominantur tentare de vilibus peccatis, & de Sodomia, vel etiam de fornicatione simplici, neque ad hominem, quando fornicatus est accedunt, maximè prima die vel secunda, propter peccati recentiam. Vnde *Ezech.* 16. Multiplicasti fornicationem ad irritandum me, &c. Ibid. Dabo te in animas odientium te, id est, Dæmonum, qui erubescunt in via tua. Hæc Hugo 2. *sententiarum.*

Intelligit discipulos in Emaüs euntes. Deus non vult sem per quod potest.

Dæmones quidam peccata quædam abominantur.

CAPVT VI.

Formicæ ebrietate amentes.

Qvæ formicæ sibi à vino vel à vappa non cauent, subitò in ebrietate, & grauiter quasi amentes nutabundæ incedunt, ita vidi per experientiam; dulcia enim sequuntur auidè, quæ si conspersa fuerint pane, vino intincto, ex his cibis inebriantur.

Voluptates inebriant mẽtes & ideo faciunt amentes.

Per tales formicas fatuas inebriatas vino, hi possunt intelligi, qui voluptatibus inebriari huius seculi, velut amentes & ratione carentes carnalia prosequuntur per insanias falsas: Quos in persona Dei *Isaias* 10. sic alloquitur: Audi hæc, paupercula, & ebria, & non à vino, hæc dicit dominator Dominus tuus & Deus tuus. Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meæ, non adiiciam vt bibas illum vltra. Per vinum autem luxuriam debere intelligi docet *Prouerb.* 20. Salomon, cùm dicit: Luxuriosa res vinum & tumultuosa ebrietas, quicunque his delectatur, non erit sapiens. Et 21. *ibid.* Qui diligit epulas in egestate erit, qui amat vinum & pinguia non ditabitur. Et in *Psal.* 106. de his, qui inebriati sunt à vino, iterum dicitur: Anima eorum in malis tabescebat, turbati sunt & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est propter quod ad *Ephes.* 5. dicit Apostolus. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed impleamini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in Psalmis & Hymnis, & Canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino gratias agentes.

Ebrietas est res tumultuosa.

Pinguia non amãda.

Piger. Ex superioribus satis iam video, non minorem vesaniam vel ebrietatem pati philocaptum, quàm eum

eum qui vino madere conſpicitur. Idcircò nunc edoceri cupio in tribus quæ remedia adhiberi debeant talibus vt ſanentur, nedum ipſi, ſed qualitercumque in potentia generatiua maleficiati. Deinde quomodo hi ſanari valeant qui ſine maleficio philocapiuntur. Poſtremo vtrum ne bonus ſpiritus tantum caſtitati conferre poſſit in beneficio, ſicut malignus ſpiritus per ſuos dare conſueuit in maleficio.

Quomodo maleficiati in potentia generatiua ſanandi.

Theologus. Pro ſolutione primi noſcere debes, quòd quinque ſunt remedia, quæ pro talibus licite applicari valent: videlicet ad ſanctorum aliquorum limina peregrinatio, ſigni crucis & orationis deuotæ multiplicatio, peccatorum ſuorum vera confeſſio vel contritio, per verba ſobria, licita exorcizatio, & cauta maleficij ablatio. De primo, habuiſti exemplum ſuprà *lib.pimo c.* 4. Et idem eſt de ieiuniis, abſtinentiis & aliis reuerentialibus obſequiis, ſanctis certis oblatis. De ſecundo præcedenti capitulo audiſti: quomodo talibus ſe Beatus Antonius à tentatore defendit. De tertio ibidem Petri de Palude conſilium, quod ante eum ſanctus Thomas & alij Doctores ſuaſerant, etiam perpendiſti. De vltimo dictum eſt nuper *3.c.* Et in penultimo de exorciſmis omnes penè de hoc loquentes catholici ita fieri poſſe admittunt, vnde in 4, *diſtinct.6.* Sanctus Thomas dicit: Propter peccatum hominis Diabolus poteſtatem accipit in hominem, & in omnia quæ in vſum hominis veniunt in ipſius nocumentum. Et quia nulla conuentio eſt Chriſti ad Belial: Ideo quandocumque aliquid ſanctificandum eſt ad cultum Diuinum prius exorcizatur, vt liberatum à poteſtate Diaboli qui illud nocumentum hominis aſſumere putatur, Deo conſecretur. Et hoc patet in benedictione aquæ, in conſecratione templi, & in omnibus huiuſmodi: Vnde cùm ꝓ ima conſecratio qua Deo homo conſecratur, fit in baptiſmo oportet etiam quòd homo prius exorciſetur multò fortiori ratione quàm aliæ res. Quia in ipſo homine eſt cauſa, quare Diabolus poteſtatem accipit in hominem, & in quæ ſunt propter hominem, ſcilicet peccatum originale vel actuale. Et hoc ſignificant ea, quæ in Exorciſmis dicuntur, cum dicitur: Recede ab eo, Satana. Hæc Tho.

Exorciſatio ad ſanctificanda ea, quæ adhibintur ad diuinum cultum.

Idem dicunt Doctores, licitum eſſe de applicatione Exorciſmorum contra poteſtates Dæmonis. Sed ibi cauendum eſt ne character aliquis ignotus, aut verba ignota ſint, aut aliud ſuperſtitioſum.

Sed tamen non obſtante applicatione omnium præfatorum remediorum, adhuc aliquando maleficatus à pœna non abſoluitur, licet à reatu vel peccato, per quod incurrit maleficium, abſoluatur. Vnde ſanctus Thom. *in* 4. *diſt.* 3 4. dicit. Maleficium quandoq; ita eſſe perpetuum, quod non poſſit habere remedium humano opere, quamuis Deus poſſit præſtare remedium, dæmonium cogendo, vel etiam dæmoni reſiſtendo. Non enim ſemper oportet, vt quod per maleficium aliquod factum eſt, poſſit per maleficium aliud deſtrui, vt ipſi malefici confitentur. Et tamen ſi poſſit per maleficium remedium adhiberi, nihilominus peccatum reputaretur, quia nullo modo debet aliquis dæmonis auxilium per maleficium inuocare.

Maleficia quædam reperiuntur perpetua.

Similiter non oportet, quòd ſi propter peccatum aliqua data eſt diabolo poteſtas in aliquem, quòd ceſſante peccato ceſſet poteſtas: quia pœna interdum remanet, culpa tranſeunte. Similiter etiam exorciſmi Eccleſiæ non valent ad reprimendum dæmones ſemper, quantum ad omnes moleſtias corporales iudicio Dei hoc exigente. Sem-

per tamen valent contra illas infestationes dæmonum, contra quas principaliter instituti sunt. Hæc Thomas. Sed multum cauendum iis, qui diuinis præcepit & Ecclesiæ humanam sanitatem præponunt, ne maleficos inuocent pro remedis. Quia eorundum inuocatione posteriora nonnunquam peiora prioribus fiunt: Vt in exemplo dedicit S.Gregorius primo dialogorum, de fœmina, quæ ab vno dæmone possessa, per maleficos, dum liberari attentabatur, legio sub maleficorum operibus statim eam intrauit.

Remediis Maleficorum sæpe res in deterius eunt.

Piger. Habeo adhuc tria dubia de Exorcismo: An non habens exorcizator ordinem exorcizare dæmones licitè valeat. Secundò, quæ sit differentia inter effectum aquæ benedictæ, & exorcismi, cùm vtrunque contra dæmonis molestiam ordinetur. Tertiò. an exorcismus tantum significet, vel etiam an aliquid efficiat.

An non habens ordinem exorcizare valeat.

Theologus: Ad primum & ad alia respondet sanctus Doctor. Ad primum *dist*. 23. *quòd sic in* 4. In ordine, inquit, exorcizator, & in aliis minoribus ordinibus omnibus, cùm conferuntur, recipitur potestas, vt qui hoc vel illud ex officio facere possit, puta exorcizare. Et idem; à non habentibus ordinem licitè fieri potest, non vt ex officio: quamuis illi hoc non habeant ex officio Sicut in domo non consecrata potest dici Missa quamuis cõsecratio Ecclesiæ ad hoc ordinetur, vt in ea Missa dicatur. Sed hoc tunc magis pertinet ad gratiam gratis datam, quam ad gratiam sacramenti.

In non consecratis ædibus missa dici potest.

Ad secundum respondet *dist*. 6. dicens: Diabolus impugnat nos ab exeriori & interiori: aqua ergo benedicta ordinatur contra impugnationem diaboli, quæ est ab interiori Vnde illi, contra quos datur, dicuntur Energumeni, id est, intus laborantes, aut propter infectionem fomitis, aut propter possessionem corporalem à dæmone.

Quare Energumeni dicti.

Ad tertium respondet ididem; quod Exorcismus etiam efficit, quod patet, quia per modum imperij dicuntur, non per modum orationis tantum, vt, Exi maledicte diabole. Tum etiam, quia B.Grego. super Ezch. dicit: Sacerdos dum per exorcismi gratiam manus credentibus imponit, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicit, quid aliud facit nisi quòd dæmonia eiicit. Nec est inconueniens, quòd etiam, quando iam Baptizato exorcismus prius neglectus adhibetur, dicere quòd tunc aliquid efficiat cohibendo ab impugnatione diaboli. Cùm etiam post baptismum per aquam benedictam aliqua potestas dæmonis reprimatur: Imò si exorcizatur puer, & ante baptismum moritur, sibi in vita sua tantum valuit, vt in eo potestas dæmonis debilitata fuerit & sit.

Et ideo exorcismi non tantùm significant, sed etiam efficiunt aliquid, non tantùm in corpore, sed etiam in anima, quia in vtroque est infectio fomitis. Effectus autem iste est debilitatio potestatis dæmonis, ne tantum possit in homine, sicut ante baptismum, & alia bona in ipso impediat. Hæc omnia Thomas.

Exorcismus loc. Baptism.

Ad secundum dubium de amore illicito seu philocaptione vel Hissithi, vt Auicenna loquitur, quæ est ægritudo, quam aliquis incurrit proper amorem. Tradit enim Auicenna septem remedia inter cætera *lib*, 3. Vnum est agnoscere personam, in qua quis captus est: quod experitur aliquis ex fassione infirmi, vel ex variatione pulsus ad nominationem amati, quia sic radix ægrotationis habetur: Vt etiam beatus Ambrosius ponit in passione sanctæ Agnetis de filio iudicis. Aliud est copula per matrimonium, si lex sustinet, quia ita quidam sanantur cùm obeditur naturæ.

Quomod exploran dum, in qua qui captus fi

Tertium

Quomodo medendũ ſit amori inordinato.

Tertium eſt, applicatio medicinalium, de quo ibidem tractat & docet. Quartum eſt, vt amorem ſuum dilecto per licita remedia ad aliud diligendum conuertat: quod priori præeligere debet, & ita fugere potentiam amati: quia ſic diſtrahitur animus. Quintum, ſi irrationabilis eſt, corrigatur, portetur, tribuletur, & amoris opus oſtendatur, eſſe miſeria. Sextum eſt, vt potiſſimum vetulæ ad ipſum dirigantur, qui quantum cum veritate & Deo poſſunt vituperent corpus & diſpoſitionem dilecti & mores, cum transfiguratione facierum, turpi ſeu deformi, Tamen quidam ex hoc plus inflammantur, quia in relatione de amato delectãtur, licet alij ſanentur. Septimum eſt, vt occupetur in rebus arduis diſtractiuis officiis & huiuſmodi: Similiter de ſimilibus dicendum eſt: perſecutio autem horum ad Medicum pertinet, ſed Theologica præcedenti dubio dicta, præ aliis applicari debent.

vetularũ aſpectus & colloquia amorem excutiunt.

Quod boni Angeli beneficio ſicut mali maleficio afficiant.

Ad tertium dubium: An ne bonus Angelus aliquando iuſtos viros beneficiet ſicut conſtat malum Angelum maleficiare iniuſtos? Reſponſum habes ex patrum ſanctorum exemplis, quòd ſic, imò multiplicius in infinitum. Quicquid enim boni à fonte totius bonitatis Deo in noſtra temporalia & corporalia bona emanat, totum ſecundùm Beatum Dionyſium per myſterium Angelorum habemus: & vt ſanctus Doctor in quodam loco ſuper 3. ſententiarum tradit: Cùm Deus gratiam menti noſtræ notabilem, vult infundere, ad quam licèt ſe nulla creaturæ poteſtas extendit, tamen ad hanc diſpoſitiuè Angelus bonus cooperatur: ſicut etiam, licet ad verbi Dei conceptionem in virgine beatiſſima, per quam Deus homo factus eſt, ſola diuina virtus efficienter affuerit, tamen Angelico miniſterio mens virginis per ſalutationem, per confortationem, & per informationem multùm excitata, vel ad bonum prædiſpoſita fuit.

Deus per Angelos diſpoſitiuè gratiã hominibus infundit.

Salutatio Angelica prædiſpoſuit S. Mariam ad accipiendam cõceptionem

Eſt præterea communior, & magis conſonam ſacræ paginæ, quàm Philoſophiæ naturalis iſta opinio, quæ tradit omnia corpora cœleſtia regi & moueri virtute Angelica: quamobrem à Chriſto, & ab Eccleſia, virtutes cœlorum vocantur. A cœleſtibus autem influentiis ſimpliciter omnia huius mundi corporalia reguntur, teſte Philoſopho primo Meteororum.

Angeli vocantur virtutes cœlorum.

Eſt inſuper doctrina ſancti Doctoris, quòd in homine tria ſunt, in quæ ſpiritus ſeparati agere valent. Sed differentes voluntas intellectus & potentiæ aliæ, ipſius animæ, affixæ membris organicis corporalibus. In primum ſolus Deus. In ſecundum tantummodò Deus & bonus Angelus vt illuminet. Et in tertium Deo permittente malus ſpiritus agere poteſt & imprimere. Sed in poteſtate volũtatis humanæ eſt immiſſiones factas par Angelos malos acceptare, vel refutare & talia cum Dei inuocata gratia propulſare, vel eadem neglecta admmittere poſſe.

In voluntate ſolus Deus agit.

An Angeli boni quoſdam caſtificent ſicut mali infrigidãt.

Piger. Licet hæc ſint innumerabilia bonorum Angelorum etiam iniuſtos profluxa beneficia, de quibus heu neſcius fui hactenus, ſed gratus ero in antea, tamen de his non quæro principaliter, ſed de beneficiis eorum circa generatiuam potentiam, vt pote an quoſdam caſtificent, ſicut mali ſpiritus quoſdam malos infrigidant per ſua maleficia.

Theologus. Haud dubiè ita faciunt, ſed vbi & quando expedit. Nam ita factum eſt de S. Sereno, abbate, de quo refert Caſſ. in coll. par. aba. Sereni, prima. Hic, inquit, pro interna cordis atque animæ caſtitate nocturnis diurníſque precibus ieiuniis quoque ac vigiliis infatigabiliter inſiſtens cunctos æſtus carnalis concupiſcentiæ tandem per diuinam gratiam in ſe extinxiſſe percepit: Deinde maiori zelo caſtitatis ſuccenſus, præfatis

vſus

Angelus eximit Abbati S. Sereno viscera libidinis.

vſus remediis, à Deo petiit, vt interioris hominis caſtitas in corpus redundaret Dei dono; poſtremò autem adueniens ad eum Angelus in viſione nocturna, eiúſque velut aperiens vterum, quandam ignitam carnis ſtrumam, de eius viſceribus euellens ac proiiciens, ſuiſque omnia, vt fuerant, locis inteſtina reſtituens. Ecce, inquit, incentiua carnis tuæ abſciſſa ſunt, & obtinuiſſe te noueris hodierna die perpetuam corporis puritatem, iuxta votum quo id popociſti, vt ne ipſe quidem naturali motu, qui etiam in paruulis atque lactantibus euitatur, vlterius pulſeris.

Angelus eunuchat S. Equitiũ Abbatem.

Sicut de B. Equitio Abbate dicit B. Gregorius primo libro Dialogorum. Hunc, inquit, cùm iuuentutis ſuæ tempore acri certamine carnis incentiua fatigarent, ipſæ ſuæ tentationis anguſtiæ ad orationis ſtudium ſolertiorem fecerunt. Cumque hac in re ab omnipotenti Deo remedium continuis precibus quæreret, nocte quadam aſſiſtente Angelo eunuchari ſe vidit, eiúſque viſioni apparuit, quod omnem motum ex genitalibus membris eius abſciderit, atque ex eo tempore ita fuit alienus à tentatione ac ſi ſexum non haberet in corpore. Qua virtute fretus ex Dei omnipotentis auxilio vt viris ante præerat, ita cepit poſtmodum etiam fœminis præeſſe.

S Heraclidis Paradisus patrum.

Ita in vitas patrum, illorum quos ſanctus Heraclides, vir religioſiſſimus collegit, in libro ſuo quem Paradiſum nominat, meminit cuiuſdam ſancti patris & monachi, quem Heliam vocat, hic miſericordia motus; trecentas fœminas in monaſterium colligit & regere cœpit. Tranſacto autem biennio, iam triginta quinque annos circiter habens vitæ tentatus à carne in eremum fugit, vbi biduò ieiunus orans, ad Deum ait: Domine Deus, aut occide me, aut libera me ab hac tentatione. Veſperi igitur ſomnus cùm irrepſit, tres Angelos ibi ad ſe venientes vidit: quibus quærentibus: Cur à monaſterio virginum fugiſſet: nec ille præ verecundia reſpondere auderet, dixerunt Angeli: Si liberaberis: num redibis, curam fœminarum gerendo? Reſpondit ille: Quàm libens. Tunc illi iuramentum ab Helia recipientes quod exegerant, eum eunucharunt. Nam vnus manus, alter pedes, tertius nouacula teſtes eius viſus eſt abſcindere, non quòd ita verè eſſet, ſed quia ita eſſe videbatur, quærentibúſque, an ne remedium ſentiret. Reſpondit ille, ſe plurimum exoneratum. Vnde quinta die ad lugentes fœminas rediit, & per 40. annos, quibus ſuperuixit, nec priſtinæ tentationis deinceps ſcintillam ſenſit.

S. Heliæ monachi viſio de abſciſſis ab Angelo teſtibus.

Non minus beneficium collatum eſſe legimus beato Thomæ Doctori noſtri ordinis, qui à conſanguineis propter ingreſſum dicti ordinis incarceratus, vt per meretricem ſeduceretur, ad ſeculum tentatus eſt, quæ per ſanguineos immiſſa eſt veſte & ornatu compoſitiſſimo. Hanc enim S. Doctor intuens ad ignem materialem cucurrit, titionem ignitum arripuit, & vi fœminam è carcere fugauit, in orationéque ſtatim pro caſtitatis dono poſitus obdormiuit: vbi duo Angeli ei apparuerunt, dicentes: Ecce Dei te ex parte cingimus cingulo caſtitatis, quòd nulla poſſis de cætero impugnatione diſſolui, & quòd humanæ virtutis non conquiritur merito, tibi ex parte Dei confertur ex dono. Senſit igitur cincturam ſanctus vir, ſcilicet tactum cincturæ, & exclamando euigilauit. Deincépſque tanto munere caſtitatis ſe dotatum ſenſit, vt ab eodem tempore omnem horreret luxum, vt ſine neceſſitate fœminis colloqui poſſit, ſed perfecta caſtitate polleat, vt eius tradit legenda.

Caſtitas non acquiritur merito virtutis.

CAPVT

CAPVT VII.

Formicæ si comestæ datur nemini conducunt prӕterquam vrſis

FOrmicæ comeſtæ ab hominibus, eis nocent, non beſtiis omnibus, ſed quibuſdam proficiunt; vt vrſis, qui eas auidè quærunt. Formicarum nomine iuſti deſignantur, vt ſuprà dudum habuimus.

Comedere autem vitæ alienæ detrahere eſt, aut in fama, aut in ſana doctrina; de qua comeſtione cautum reddit filium, qui *Prouerbiorum* 23. *cap.* dicit, Noli eſſe in conuiuiis potatorum, nec in comeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferunt, quia vacantes potibus, & dantes ſymbolum (gloſſa, id eſt, detractionum) conſumentur: Vbi gloſſa iterum dicit: Carnes ad veſcendũ conferre, eſt in communi locutione derogationis viciſſim vitia proximorum dicere. De quorum pœna ſubditur, quia talibus vacantes conſumuntur. Quò contra verbis bonis Diuinam continentes ſapientiam operã dare cõgruit, quibus anima ſatiari licitè poterit. De quo *prouerb.* 24. Salom. ſubdit. Comede fili mel (gloſſa, doctrinam ſapientiæ) quia bonum eſt, & fauum, dulciſſimum gutturi. Sic & doctrina ſapientiæ animæ tuæ, quam cum inueneris, habebis in nouiſſimis ſpem, & ſpes tua non peribit, Melli enim & fauo, dicit gloſſa, cõparat doctrinam ſapientiæ, quia ſicut illa cæteris cibis, ita hæc doctrinis præualet aliis.

Vt mel cæteris præfertur cibis ſic doctrina ſapientiæ cæteris doctrinis,

Iterumq; deuoratoribus humanarum carnium per detractionis vitium, & per ſuperſtitionis maleficiũ, dicitur in Pſal. Filij hominum, dentes eorum arma & ſagittæ, & linguæ eorum gladius acutus. Et *prouerb.* 3. Inter quatuor generationes peruerſas hæc vltima eſt, de qua dicit, Generatio, quæ pro dentibus gladio habet, & commandit molaribus ſuis, vt comedat inopem de terra, & pauperes ex hominibus, vbi *gloſſa*. Generatio quæ pro dentibus gladios habet, hæc eſt, quæ ſuam perfidiam aliis immittere conatur: & ſicut corpora gladiis, ita audientium animas veneno allocutionis occidit. Vnde dicitur, vt comedat, id eſt, ad hoc vt deuoret inopes id eſt, innocentes & pauperes, id eſt, humiles.

Deuoratio tamen formicarum non hominibus, ſed beſtiis, vt vrſo prodeſt, quia maleficorum officium, & detractionis vitium non iuſtos, ſed perfidos delectat. in cuius figura *Danielis*. 7. ſecunda beſtia, quæ de mari aſcendit, ſimilis vrſo erat, quæ in parte ſtetit, & ordines dentium erant in ore eius & in dentibus eius & dicebant. Surge, comede carnes plurimas. Per quæ triplex nocumentum maleficorum innuitur, videlicet bonorum temporalium, humanorum corporum & animarum rationalium, quæ lædi ſolent per talia maleficorum exercitia. Vnde *Prou*.17. Semper iurgia quærit malus. Angelus autem crudelis mittetur contra eum. Expedit magis vrſæ occurrere, raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti ſibi in ſtultitia ſua. Vbi gl. Angelus crudelis, immundus ſpiritus eſt, qui à domino contra peccatores mittitur, vt in præſenti affligat, vt Ægyptos: vnde immiſit in eos iram indignationis ſuæ per Angelos malos. Et ſubdit. Poteſt in vrſo hoſtis antiqui malitia intelligi, cui fœtus rapimus, cum eos qui filij ſui erant, catechizando & baptizando Dei filiis adiungimus: & hoc ſæpè facilius fit, quàm hæreticum ad fidem rectã reuocare, vel catholicum prauè agentem ad bonum opus reducere.

Hic comedere carnes, ſignificat bellũ gerere, ſecundum quoſdam.

VrſusDiabolum denotat.

Piger: Per beſtias, vt dicis, formicas deuorantes, fide reprobi, & malefici intelligi valent, dic exemplum, quomodo id opere perficiunt, humana lædendo corpora de ſanitate in infirmitatem.

Quomodo Dæmones infirment corpora.

Tholog⁹. Audi ergo, quid beſtiæ tales Petro iudici de quo ſuprà retuli nefas-

nefas fecerint. Diu enim ſe in eo vindicare ſtudebant, ſed quia fidem bonam gerebat & ſe diligenter crucis ſigno munire ſolebat, ſéque, auiſatus aliquotiens, ab occaſione eorum abſtinebat, per quæ maleficia procurari ſolent. Idcirco illæſus propter aſtutiam talium euadebat, vno excepto tempore, in quo ex delicto proprio meruit non in toto cuſtodiri à domino provt mihi retulit. Conſueuerat enim in territorio Bernenſium, caſtro *Blanckenburg.* habere reſidentiam, tempore quo terram eandem gubernabat. Poſtquam autem officio reſignauit, & ciuitatem Bernenſem reintrauit, ibíque domicilium tenebat, die quadam rediens ad caſtrum prædictum, vbi cognatus eius in ipſius officium ſubſtitutus fuerat, in eodem caſtro Petrus quædam expedire negotia apud ſibi notos volebat.

Tunc vna malefica & quatuor conſortes eiuſdem malitiæ viri conuenerunt deſerto in loco vno, machinamenta ſuæ artis voluentes pro viribus, vt Petrum grauiter veneficiis læderent, vel occiderent, quem hæc latebant fraudis commercia.

Adueniente igitur nocte, Petrus ſe benedicendo crucis ſigno cubitum iuit, ſed nocte ſurgere omnino propoſuit ad ſcribendum neceſſariò quaſdam epiſtolas, vt mane recedere à loco valeret. Euigilans igitur intempeſta nocte ſibi videbatur exopinatò quòd dies adeſſet, luce deceptus fictitia, de quo in ſe iratus, quia vt putabat, noctem neglexerat, non ſe vt debuit, muniendo more ſolito, veſtimentis induit, per gradus altos verſus locum, vbi pugillarem habuit, deſcendit, & locum clauſum reperit. De quo maiori ira exardeſcens, cum murmure per gradus quos deſcenderat verſus lectum iteratò ſcandebat: emittendo vnicam ex indictione maledictionem, per verbum ſatis breue: ac ſi diceret, In nomine diaboli. Et ecce

In nomine Diaboli cubitu ſe conferens præcipatur de ſcalis.

ſtatim in tenebris denſiſſimis Petrus, proiectus eſt in præceps per graduum prædictorum paſſus, adeo grauiter, vt famulus, qui de ſe ſubter ſcalam in commodo dormiebat, excitaretur, & exiens, qui adeſſet conſpicere volens, reperit dominum ſuum Petrum accenſo lumine ſolùm in terra, priuatum rationis vſu iacentem, & colliſum per omnia membra: ſanguinem plurimum è corpore emittentem. Excitatur familia, & nemo erat qui lapſus cauſam aperire poſſit.

Tandem tamen Diuina arridente gratia, vſum rationis recuperauit, ſed ſanitatem corporis vix in tribus ſeptimanis rehabuit. Et quanquam maleficos haberet ſuſpectos, quos pro viribus de terra radere cupiebat, tamen reos ignorabat huius ſceleris ſibi illati.

Verùm quia nihil opertum quod non reueletur, euentu quodam factum eſt poſtmodum, vt quidam latens maleficus veniens de terra Bernenſium, vbi domicilium habuit in ciuitate Friburgenſi, Lauſanenſis diœceſeos, die quadam in taberna cum bibulis ſederet, & ad conſcios diceret. Ecce, ait video quòd talis, quem nominauit in aqua, vbi circa habitationem meam hamum in aquam pro captura piſcium poſui, mihi eum furto leuat & ſurripit. Diſtabant autem ab inuicem loca per ſex magna Teuthonica milliaria, per quæ opere Dæmonis furtum intuebatur. Hoc verbum ponderauere fideles: reum accuſauerunt, & poſtmodum iudicialiter carceri mancipatus eſt, vbi biduo duriter quæſtionatus, nihil penitus fateri voluit de propriis facinoribus. Tertia autem die, quæ fuit ſabbatum, in qua communiter, ob reuerentiam Beatiſſimæ virginis, eadem colitur officiosè tortus iterum, virus ſuum euomuit. Nam præfati ſui verbi, & furti veritatem ſe dixit fuiſſe expertum.

Quidam in conuiuio ſex milliaribus diſtantem furem videt.

tum. Et quòd quatuor viri malefici Petrum & præsenti malefica, quam nominauit, per manus eiusdem vetulæ dictum Petrum in præceps proiecissent, fatebatur: Et causam huius iracundiæ in vetulam venisse asserebat, quia scilicet sibi iustitiam aliquando ad libitum iudex existendo non ministrasset. Addidítque se aliis duobus diebus, Dæmonum machinamentis detentum, non potuisse in tormentis respondere, sed quia, vt ait, festum beatæ virginis, quoad officium celebrabatur, dixit, se iam liberum ad dicendum veritatem: & ita tandem iuxta patriæ municipalia igni traditus est.

Maleficos sæpè contradictoria confiteri. Notandum tamen, quod tales Pseudoprophetæ aliquando omnino contradictoria dicere solent, per patrem mendacij decepti: vt idem Petrus expertum se esse retulit. Nam quædam malefica per eum capta est & inturrita; habuit autem maritum talis maleficij non magistrum, qui curiositate ductus, ad quandam illarum partium vetulam properauit, de qua cuncti referebant, quòd futura prænosceret: Ad hanc cum venisset supplex petiuit, vt sibi diceret: Anne spem habere deberet quòd cum vita vxor sua iudicem euaderet, sua quæ iam capta erat vxor. Cui respondit vetula: Noli timere, indubiè liberabitur, nec hac captiuitate morietur. Quo vir factus alacrior obuiauit iudici Petro altera die. Cui Petrus, Vbi quæso fuisti; At ille: apud Prophetissam ait, fui, quæ mihi retulit, vxorem meam de sua captiuitate liberandam esse, nec mori ex hac captiuitate. Deinde regressus Petrus in hospitium, vocabatur à capta malefica, quæ Petro dixit: Vidi quòd maritus meus vetulam accersiuit, quæ me liberandam esse prænunciauit: Scio, mentitur, quia proxima die tuo sub iudicio incinerabor. Hæc cùm postmodum iudex marito dixisset, ridendo expectabat quæ inter maleficas veritatem dixisset: sed secutum proxima die inturritæ fœminæ incendium per publicam factum iustitiam, veritatem maleficæ, quæ virum habuit, palam fecit.

Nec tamen credere debes, Petrum, vt in primo exemplo habitum est, manibus maleficorum, qui in castro non erant, corporaliter per gradus iactatum ad literam: sed maleficorum sacrificiis vel cæremoniis allecti Dæmones præsentes illud præcipitium fecerunt Petri. Et vt mentes maleficorum reciperent, in imaginatione superstitiosorum hominum effecerunt, vt ibi viderentur præsentes esse. Ita etiam in secundo & tertio exemplo, Dæmonis impressione in imaginatiuam maleficorum factum est, vt absentia velut præsentia cernerentur, sicuti *suprà lib. præsenti, cap.* 1. audisti ex verbis sancti Doctoris, & etiam *cap.* 5.

CAPVT VIII.

Quid moraliter denotet comedere mortua animalia. QVibus Formicarum, nonnunquam sunt cadauera animalium mortuorum. Ad moralem intelligentiam, comedere mortua animalia, est aliquando frui peruersa luxuria, vnde illecti aliquando fœminarum peccatricum, propter famem luxuriosæ voluptatis, mortua animalia comederunt, eisdem in non modicam displicentiam Dei fruentes: vt in *Psalm.* 105. sub compendio in veritate, & sub typo de Israëlitico populo tangitur. Initiati, inquit, sunt Beelphegor, & comederunt mortuorum. De quo Num. apertius dicitur 25. Fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua: At illi comederunt & adorauerunt Deos earum. Incitatúsque est Beelphegor Israël, & iratus dominus dixit ad Moysen: Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis,

vt auferatur furor meus ab Iſraël. Hæc autem omnia fecit Iſraël ſeductus occulta machinatione Balaam malefici, qui ſuo conſilio illius morticinæ fornicationis exordium in Iſraël extitit. Super quo gloſſ. libidini quis ſeruiendo doctrinam Balaam tenet.

Duplex fornicatio.

Eſt ergo execrabilis etiam corporis fornicatio, quæ violat templum Dei, & tollit membra Chriſti, & facit membra meretricis. Sed execrabilior eſt generalis fornicatio, in qua omne genus peccati pariter continetur: cum anima ſcilicet conſortio verbi Dei fulcita, & matrimonio eius aſſociata ab aduerſario eius qui eam ſibi in fide deſpondit, corrumpitur.

Eſt ergo ſponſus & vir animæ mundæ verbum Dei, id eſt, Chriſtus. Deſpondi vos omnes, ait Apoſtolus, vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Dum igitur animæ adhæret ſponſo, & complectitur, & audit verbum eius, ab ipſo ſuſcipit ſemen verbi, & concipit, & facit filios: pudicitiam, iuſtitiam, patientiam, & omnes virtutes, vt ſalua ſit per generationem filiorum, ſi permanſerit in fide & charitate. Si autem ſe Diabolo & Dæmonibus proſtituerit, faciet filios adulterij, ſcilicet omnia peccata.

Liberi procreandi ex ſpōſo verbo, & anima.

Et iterum gloſſa Origenis ibidem: Per omnia peccata quæ committimus, maximè ſi non ſubreptione aliqua, ſed ſtudio peccamus, illi Dæmoni, cui curæ eſt quod admittimus, conſecrantur: Et fortè tot Dæmonibus conſecramur, quot peccata committimus, & myſteria Idoli illius pro illo ſuſcipimus.

Peccata ſunt myſteria Dæmonum. Meretrices vocātur ſtercora viæ

Aſſimilantur autem corpora fornicantium merito fœtidorum animalium corporibus. Quia vt *Eccleſiaſtici* 9. dicitur: Omnis mulier fornicaria quaſi ſtercus in via conculcabitur. Propter quod Propheta, poſtquam de his, qui potentes ſunt ad bibendum vinum, in quo eſt luxuria, locutus eſt *Eſaiæ* 5. Paulo poſt ita ſubiungit de eiſdem Facta ſunt morticina eorum quaſi ſtercus in medio platearum. In omnibus his non eſt auerſus furor eius: ſed adhuc manus eius, ſcilicet Dei extenta.

Piger. Sunt ne noſtro tempore boni viri aliqui decepti per magas vel maleficas tuo iudicio.

Henricus Kalteiſen Inquiſitor.

Theologus. Meum in ſequentibus ſuſpendo iudicium: ſed ea, quæ publica vox tradit & fama, referam. Habemus hodie ſacræ Theologiæ profeſſorem inſignem, fratrem Henricum Kalteiſen, Inquiſitorem hæreticæ prauitatis. Hic cum anno proximè præterito inquiſitionis officio in ciuitate Colonienſi inſiſteret, vt mihi ipſe retulit, percepit circa Coloniam quandam virginem eſſe quæ in habitu virili omni tempore inceſſit, arma deferebat, & veſtimenta diſſoluta, velut vnus de nobilium ſtipendiariis, choreas cum viris ducebat, & potibus ac epulis adeo inſiſtebat, vt metas fœminei ſexus, quem non negabat, omnino excedere videretur. Et quia eodem tempore, ſicut heu hodie, ſedem Treuerenſis Eccleſiæ duo pro eadem contendentes, grauiter moleſtabant, gloriabatur ſe vnam partem poſſe & velle introuiſare: ſicut virgo Iohanna de qua ſtatim dicetur, Regi Karolo Francorum paulo antea fecerat, in ſuum eum regnum confirmando: imò illa ſe eandem Iohannam à Deo ſuſcitatam eſſe affirmabat.

Noua virgo Iohanna (quàm Galli Ioāne pucelle vocant) exorta in Epiſcopatu Colonienſi.

Cum igitur die quadam cum Comite iuniori de *Birnenburg* qui eam tuebatur & fouebat, Coloniam intraſſet: Et ibidem mira in conſpectu nobilium feciſſet, quæ magica arte videbantur fieri. Tandem per prædictum Inquiſitorem, vt inquireretur, diligenter inueſtigabatur & citabatur publicè. Mappam enim quandam dicebatur laceraſſe, & ſubito in oculis omnium reintegraſſe. Et vitrum quoddam ad parietem à ſe

Vitrum confractū maga refecit.

iactatum

iactatum & confractum, in momento reparasse, & similia plura inania ostentasse. Sed misera parere mandatis Ecclesiæ renuit, comitem antefatum in tutelam ne caperetur habuit, per quem clam de Colonia educta, manus quidem Inquisitoris, sed excommunicationis vinculum non euasit. Quo tandem arctata, partes Allemaniæ exiuit, metásque Galliæ intrauit, vbi militem quendam, ne Ecclesiastico interdicto vexaretur & gladio, duxit in matrimonium. Deinde sacerdos quidam, leno vocandus potius, magam hanc verbis deliniuit amatoriis: cum quo postremò furtim recedens Metensem ciuitatem intrauit, vbi velut concubina secum habitans, quali spiritu ducta fuerit, cunctis patenter ostendit.

Fuit præterea infra decem annorum spatia nouiter in Francia quædam de qua præmisi, virgo Iohanna nomine, tam prophetico spiritu, quam miraculorum potestate, vt putabatur, clara. Hæc enim veste virili semper vtebatur, nec vllis Doctorum quorumcunque persuasionibus molliri potuit, vt tales deponeret vestes, fœmineis contenta, præsertim cum se palam virginem & fœminam esse protestaretur. Sub hoc, inquit, habitu virili in signum futuræ victoriæ, vt verbo prædicem & habitu, à Deo missa sum iuuare verum Francorum regem Carolum, & in suo firmare regno, à quo eum fugare nituntur rex Angliæ & dux Burgundiæ. Pro tunc enim hi iuncti mutuò cædibus & armis Franciam premebant grauissimè. Igitur cum suo domino Iohanna continuè velut miles equitabat, futura & fausta multa prædicebat, victoriis bellicis quibusdam intererat, & alia mira talia perpetrabat: de quibus nedum Francia, sed omnia Christianorum regna stupebant.

Ad tantam denique præsumptionem venit Iohanna, vt nondum adepta Francia, iam Bohemis, vbi hæreticorum multitudo tunc fuit, minas intentaret per literas. Dubitabant exinde seculares & Ecclesiastici regulares & monastici, quo spiritu regeretur, Diabolico an Diuino. Scripserunt proinde quidam viri literatissimi tractatus eius ex parte, in quibus non modo diuersa, sed etiam aduersa de virgine senserunt.

Postquam autem regem Carolum in multis iuuisset, & firmasset regnum annis quibusdam, demum nutu, vt creditur Diuino, per Anglorum armatum capta est & incarcerata. Accersitis autem & vocatis in magna multitudine Magistris tam diuini quam humani iuris multis diebus examinata est. Et provt à Magistro Nicolao Amici Licentiato in Theologica audiui, qui Ambasiator fuit Vniuersitatis Parisiensis, tandem ipsa fassa est se habere familiarem Dei Angelum, qui iudicio literatissimorum virorum iudicatus est, esse malignus spiritus ex multis coniecturis & probationibus: per quem spiritum, velut magam effectam, ipsam ignibus per publicam iustitiam consumi permiserunt, provt de hac Historia Rex Angliæ nostro Imperatori Sigismundo satis latè scriptotenus significauit.

Familiaris spiritus virginis Iohannæ Franciæ.

Eodem tempore duæ fœminæ prope Parisios surrexerunt à se publicè dicentes missas esse à Deo, vt virgini Ioannæ essent in subsidium, & quemadmodum à prædicto Magistro Nicolao viuæ vocis organo audiui, subinde velut magæ vel maleficæ per Inquisitorem Franciæ captæ sunt, & per plures Sacræ Theologiæ Doctores examinatæ, tandem repertæ sunt maligni spiritus deliramentis deceptæ. Vnde cum vna ex eisdem fœminis se per Angelum Sathanæ seductam conspiceret, ex magistrorum informatione à ceptis resipuit, & errorem provt debuit statim reuocauit. Alia verò in pertinacia permanens, ignibus consumpta est.

Plures maleficæ volebant virginem Iohannam imitari.

Piger: Mirari non ſufficit, quomodo fragilis ſexus in tantas audeat proſilire præſumptiones.

Theologus: Apud ſimplices tui ſimiles mira ſunt iſta, ſed in prudentum oculis hæc rara non ſunt. Sunt enim tria in rerum natura, quæ ſi ſuæ cognitionis limites excedunt, aut in diminutione, aut in exceſſu bonitatis vel malitiæ apicem ſibi vendicant. Lingua videlicet, Eccleſiaſticus, & Fœmina. Quæ ſi bono reguntur ſpiritu, optima, ſi verò malo, peſſima fieri conſueuerunt.

Nota tria optima & tria peſſima.

Linguæ enim vnius bono miniſterio (vt de lingua primo exemplificemus.) fidei Chriſtianæ plurima regna ſubiugata ſunt, vt in ſanctis Chriſti Apoſtolis, & in ſapientibus patet Prædicatoribus. Prudentis etiam viri lingua nonnunquam infinitorum hominum ſtrages præpeditur. Propter quod Salom. *Prouerb.* 10. dicit. In labiis ſapientis inuenitur ſapientia, & virga in dorſo eius qui indiget corde. Argentum electum lingua iuſti, cor impiorum pro nihilo, labia iuſti erudiunt plurimos, qui autem indocti ſunt in cordis egeſtate morientur. Cuius cauſa *ibidem* 16. ſubditur quia hominis eſt præparare animum, & diuini gubernare lingua.

Bonum linguæ.

Indocti in cordis egeſtate morietur.

De malitia linguæ *Eccleſ.* 28. dicitur, Lingua teſtificans adducit mortem, lingua tetra multos commouit, & diſperſit, illos à gente in gentem, ciuitates munitas diu, tum deſtruxit, & domos magnatum effodit, vide ibi multa mala. Et Iacobi 3. ſimiliter, quæ mala lingua facit. Eſt autem tetra lingua eorum, qui inter duas contrarias partes incautè vel malitiosè loquuntur aliqua.

Malum linguæ. Lingua tertia.

De Eccleſiaſticis ſecundò plurima exempla habemus. Sub Eccleſiaſticis autem clerici & religioſi intelliguntur in vtroque ſexu. Quò ad malos clericos dicit beatus Hieronymus in epiſtola ad Nepotianum, Negociatorem clericum ex inope diuitem, ex ignobili glorioſum, quaſi quandam peſtem fuge.

Malitia Eccleſiaſticorum ſiue Religioſorum.

Et beatus Bernard. *Homil.* 33. ſuper cantica loquens de clericis dicit: Si inſurgeret apertus Hæreticus, mitteretur foras & areſceret. Si violentus inimicus, abſconderent ſe forſitan ab eo, boni ſcilicet paſtores. Nunc verò quem eiicient aut à quo abſcondent ſe omnes amici? Et tamen omnes inimici & omnes aduerſarij, omnes domeſtici & nulli pacifici: Omnes proximi, & omnes quæ ſua ſunt quærunt.

Amicos ſe Eccleſiæ ſimulantes peiores ſunt hoſtibus apertiſſimis.

Hinc beatus Gregorius in Paſto. dicit, Nemo amplius in Eccleſia nocet, quàm qui perversè agens, nomen vel ordinem ſanctitatis habet.

Delinquentem namque hunc redarguere nullus præſumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur.

De Religioſis etiam dicit beatus Auguſtinus ad Vincentium Donatiſtam. Simpliciter fateor claritati veſtræ coram Domino Deo noſtro, qui teſtis eſt ſuper animam meam, ex quo Deo ſeruire cæpi, quantùm difficilè ſum expertus meliores quàm qui in monaſteriis profecerunt, ita & non ſum peiores expertus, quàm qui in monaſteriis defecerunt.

De Religioſis dictum S. Auguſtini.

De mulierum verò malitia *Eccleſ.* 25. dicitur: Non eſt caput nequius ſuper caput colubri, & non eſt ira ſuper iram mulieris: Commorari leoni & draconi plus placebit, quàm habitare cum muliere nequam. Et inter plura quæ ſequuntur & præcedunt ibidem de nequam muliere concludit breui, nulla malitia ſuper malitiam mulieris.

Malitia mulierum.

Hinc Chryſoſt. ſuper iſto *Matth.* 19. Non expedit mulier nubere. Quid eſt mulier, quàm amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, neceſſarium malum, naturalis

Mulier neceſſarium malum, naturalis tentatio.

naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura, boni colore depicta? Ergo si dimittere illam peccatum est, tenere aut ferè tormentum est, necesse est, aut dimittentes adulteria faciamus, aut quotidianas pugnas tenentes habeamus.

Omnium muliebriũ vitiorum fundamẽtum est à natura.

Tullius denique secundo Rhetorices dicit. Viros ad vnum quodque maleficium singulæ cupiditates impellunt & mulieres ad omnia maleficia cupiditas vna ducit. Muliebrium enim vitiorum omnium fundamentum est à natura.

Duo genera lachrymarum in oculis fœminarum. Bonum mulieris.

Et Seneca in suis Prouerbiis: Aut amat, aut odit mulier, vel tertium dedisse, flere fœminam, est mendacium. Duo genera lachrymarum habentur in oculis fœminarum, veri doloris vnum, insidiarum aliud. Mulier cum sola cogitat mala cogitat.

De bonis autem mulieribus tanta laus est, vt etiam beatificasse viros legantur & saluasse, atque gentes, terras & vrbes, vt de Delbora, Iudith patet & Hester. Hinc Apostolus 1. *Cor.*7. Si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem.

Ideò *Eccle.*26.dicitur: Mulieris bonæ beatus vir, Numerus enim annorum duplex. Multa ibi narrat laudabilissima per totum capitulum, de excellentia bonarum. Similiter Salomon, imò Spiritus sanctus *Prouerb.vltimo* per totum cap.de muliere forti. Præfata satis in noui testamenti fœminis claruerunt. Primò in virginibus & aliis fœminis sanctis, quæ ad Christianam gentem perfidos traxerunt, vt Magdalena, Catharina, Margareta, Martha, & eis similes.

Vngariæ regnum fœminæ contra Christi fidem suscipit, sicut & Francia

Sic etiam totum Vngariæ regnum ab olim idololatriæ deditum, per Gillam, sororem Christianam Imperatoris, fidei Catholicæ adiunctum est per regem Vngariæ, cui præfata Gilla in matrimonium est tradita, per quam etiam conuersus est rex, & in baptismo Stephanus nominatus, posteáque miraculis clarus canonizatus: vt Vincentius ponit in historiæ speculo *lib.*26.*c.*9.

Si prætereà per Clothildem Christianam virginem, natam de Burgundorum stipite, Rex Francorum Clodouæus passim persuasus, tandem Idololatrias reliquit, & cum regno ad Christi fidem deuenit, vt Vincentius narrat *lib.* 22. *cap.*4. 5. *&* 6.

CAPVT IX.

Duæ potentiæ vnicuique rei à Deo tributæ.

SE lædentes homines, humore acuto formicæ pungunt, non tamen tam lædunt grauiter, quàm apes suos persecutores.

Sunt enim duæ potentiæ, quas vnicuique rei diuina prouidentia tribuit, irascibilis & concupiscibilis. Ista, qua commodum desideratur, illa qua nociuum fugatur. Per concupiscibilem namque necessaria affectantur & delectabilia: sed per irascibilem noxia refutantur & tristabilia.

In spiritualib. esse iram & concupiscentiam.

Ista primis elementis quatuor conspicimus esse in omnibus vegetabilibus & animantibus vsque ad rationale animal hominem, imò suo modo in separatis spiritibus.

Sed in hoc est differentia, quòd apertius rei delectabilis, & repulsa rei tristabilis in sola rationali creatura virtus fieri potest vel vitium, non in inferioribus.

Triplex vindicta.

Et sicut inter minuta animalia triplex reperitur punctio formicæ, & minima, quæ statim transit lapis durior, sed scorpionis pessima, ita inter rationales creaturas triplex reperitur vindicatio, leuis eorum, qui charitate repleti sunt, dura eorum qui indiscreto zelo feruent, & pessima in Dæmonibus & eorum sequacibus.

Primi in punitione similitudinem

gerunt

gerunt formicæ, quæ, sine aculeo humoris tantummodo percussione iniuriam vlciscitur. De tali se emendare cupiebat, qui in Psalmo ait, Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Et Apostolus ad *Galat.* 6. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto vos qui spirituales estis instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans temetipsum ne & tu tenteris.

Per se satis erubescentem confundere non est necesse.

Vnde beatus Hieronymus in Epistola ad Oceanum. Quid necesse est bis pungere nisi recalcitrantem, per se satis erubescentem confundere amplius, cui sui ratio magister est, cui propria conscientia virga, & ingenita verecundia lex & disciplina est. Et Greg. *lib.* 19. *moralium.* Regat disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.

Exemplũ ceruicosæ vxoris.

De huius primæ punitionis modo parabolicum satis accommodum fertur de nostris tale formicis exemplum. Fuit enim quidam villanus, qui nimis ceruicosæ voluntatis vxorem habebat, quæ virgo in cũctis ferè mãdatis recalcitrauit. Anxius autem diu vir per quid rebellem compesceret discretè & rationabiliter. Quadam die contra se iurganti respondit. Fœmina es, nec verbis emendata es meis, per verbera grauia in te miles effici nolo, nec contractam per meas plagas te in lecto iacentem desidero, sed tibi dico nisi te emendaueris, paruis meis amicis de te querela vno proponam die contra te effrenem. Cui illa. In hoc, inquit, liquet tuus effœminatus animus atque genealogia ignobilis, qui de parui status tuis mihi minaris amicis. Non enim mulieri minaris plebeiæ. At ille respondit: Hac vice tibi tantum parcam & die ista: sed reuera, si te non emendaueris, paruis meis conquerar amicis.

Formicæ siue Myrmidones, vocantur humilium & paruorum hominum parui amici.

Cúmque misera non melior, sed efficeretur peior: seruauit vir discretus & prudens suarum minarum veritatem adimplere in crastino. Tunc enim illa velut antea virum inuadere cepit verbis plurimùm contumeliosis. Cui maritus, Modo tempus adest vt factis verba compensem. Vxorem igitur propriam inuadit, vestimentis omnibus præter camisiam exuit, manibus & pedibus in vrsi pellem ligauit, & humeris propriis clamantem & maledicentem in proximum sui horti cumulum formicarum proiecit: vbi aliquantisper formicarum humore solito perfusa & correcta, animum ad meliora conuertere cepit. Nam bestiolæ more solito in auribus & naribus, in ore & in aliis mulieris artubus eam cruciabant grauiter. Tunc illa eiulatu grandi iuramenti & sacramentis promisit grauibus, se de cætero viro velle ad nutum obedire, tantùm vt cruciatum amicorum paruulorum euaderet. Exhinc liberata per virum mulier, mirum in modum emendata est, & felix effecta, quem fecerunt deinceps propria pericula cautiorem.

Mulier obstinata ligatur & ad formicas obijcitur.

Hic igitur modus corrigendi satis discretus & temperatus fuit. Indiscretè verò corrigentes pro læsionibus, iratis apibus sunt similes, quæ lædendo alium, dum aculeus manet in vlti vulnere, sese perpetuo fructu laboris priuant. Tales crudeles sunt, de quibus Seneca de clementia ad Neronem dicit. Crudelitas nihil aliud est, quàm atrocitas animi in pœnis exigendis. Crudeles vocabo, qui puniendi causam modò habent, modò non habent. Et tamen vt Hugo de S. Victore dicit libro de institutione nouitiorum, Difficile est, cor malitia induratum ad formam disciplinæ & speciem honestatis incuruare: sed necesse est, vt dura materia, cùm facilè ad formam non flectitur, ei & acrioris flammæ incendium, & mallei grauioris tunsio adhibeatur.

De indiscretis correctionibus.

Crudeles qui sint.

De vindicta Maleficorum.

Scorpio

Scorpionum autem percussionibus vindicatio Maleficorum & Dæmonum designatur. In quibus, vt beatus Dionysius dicit 4. *cap. de diuinis nominibus*, est furor irrationabilis, & phãtasia proterua. Cuius *Gen.* 49. Iacob maledixit in persona, Simeon & Leui in furore suo, ait occiderunt virum, Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura, diuidam eos.

De his beatus Hieron. in prologo super Iosuë dicit, Cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, & sanctum opus venenata carpere lingua desistat. Tales sunt illæ monstruosæ locustæ & mortiferæ, de quibus *Apoc.* 9. dicitur, habebant caudas similes scorpionum, & aculei erant in caudis earum, & potestas eorum nocere hominibus mensibus quinque. Et habebant super se regem Angelum abyssi, cui nomen exterminans. Secundum gloss. autem per bestias tales veram fidem peruertere molientes intelliguntur, quia suis dolosis sententiis, vt scorpius, coram blandiuntur, & latenter pungunt. Cumque tumultu nocere nequeunt, quærunt auxilium principum qui caude adigant, & vt astringant terrent & blandiuntur. Et super se habent Angelum abyssi, Diabolum dominantem terrenis, cuius nomen exterminans, quia à patria vitæ secludit suos.

Locustæ aculeatæ in Apocalypsi, quid designent.

Piger. Satis de correctionis punctione discreta irrationabili diuersi varios ediderunt tractatus. Sed vnum est, quod de maleficio Dæmonum multi non credunt, eos videlicet qui inter dæmones Incubi vocantur & Succubi: non enim in phãtasia, non realitate aliquo humore nociuo & reali pungere, fœdare, quid igitur de hoc verum sit, vel fictitium vel eis nodare.

De Succubis & Incubis.

Theologus. Hanc quæstionem S. August. *de ciuit. Dei, lib.* 3. *cap.* 5. quidem mouet, sed non determinat: vbi sic dicit: Vtrum potuerit Venus ex cõcubitu Anchisis Æneam parere, vel Mars ex concubitu iunioris filiæ Romulum gignere: hoc in medio relinquamus. Nam penè talis quæstio etiam de scripturis nostris aboritur, qua quæritur: Vtrum præuaricatores Angeli cum filiabus hominum concubuerint: vnde natis gigantibus, id est, nimium grandibus & fortibus viris tunc terra completa est. Sed *lib.* 15. *cap* 22. quæstionum determinat in hæc verba. Et quantum creberrima fama est, multíque se expertos vel ab eis, qui experti essent, de quorum fide dubitandum non esset audisse confirmant: syluanos & faunos, paucos, quos vulgò Incubos vocant, sæpè improbos extitisse mulieribus, & earum appetiisse ac peregisse concubitum. Et quosdam dæmones, quos Dusios Galli nuncupant assiduè hanc immunditiam & tentare & efficere plures taléſque asseuerant, vt hoc negare impugnantiæ videatur. Hæc ille.

De præuaricatoribus Angelis; an cum mulieribus rem habuerint.

Fauni.

Dusij.

Postea ibidem determinat secundam quæstionem, videlicet, quòd illud *Gen.* 6. videntes filij Dei, id est, Seth, hominum, id est, Cham, non de Incubis intelligitur. Quod autem Incubos esse non sit incredibile, ad illub ibidem est gloss. quæ dicit sic. Non est incredibile ab hominibus non ab Angelis, seu quibusdam dæmonibus, qui mulieribus sunt improbi, eiusmodi homines, id est, gigantes esse procreatos, scilicet de quibus in Lira dicitur, Gigantes autem erant super terram. Quia & post diluuium corpora non solùm virorum, sed etiam mulierum incredibilis magnitudinis extiterunt.

De Gigantibus.

Ad idem est gloss. vbi prophetia *Esa.* 13. desertionem, Babyloniæ ciuitatis prædicit, & monstra in ea habitanda. Ibi, inquit, habitabunt struthiones & pilosi saltabunt in loco, vnde gloss. dicit Pilosi sunt siluestres homines, hispidi, qui incubones vel satyri

Pilosi satyri.

vel genera dæmonum sunt. Et *Isa.*34. super illo loco, vbi prophetat desolationem terræ Idumæorum, qui persequebantur Iudæos. Erit, inquit, cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent Dæmonia. Glossa interlinearis, id est, monstra Dæmonum ad inuicem. Et glossa beati Gregorij ibidem: Hîc alij pilosi nomine figurantur, non hi, quos Græci Panas, Latini verò Incubos vocant.

De Dæmonibus etiam Cassianus collatione prima Abbatis Sereni passum exponit præfatum. Ad idem est beatus Isidorus *lib.*8.*c.vlt*, sic dicens: Pilosi, qui Græcè Panitæ, Latinè Incubi appellantur, siue Innij ab ineundo passim cum animalibus: vnde & Incubi dicuntur ab incumbendo, hoc est stuprando. Sæpè enim improbi existunt etiam mulieribus, & earum peragunt concubitum, quos dæmones Galli Dusios nuncupant, quia assiduè hanc peragunt immunditiam.

Innij.

Quem autem vulgò Incubonem vocant, hunc Romani Faunum vicarium dicunt. Ad quem Horatius dicit: Faune Nympharum fugientium amator, meos per fines & pura rura lenis incedas. Insuper illud Apostoli 1. *Corinth.* 11. Mulier debet velamen habere super caput suum, propter Angelos: Multi Catholici exponunt quòd sequitur propter Angelos, id est, Incubos.

Incubones Fauni vicarij.

Propter Incubos velanda sunt capita mulieribus.

Ad idem est Iosephus super textu *Geneseos* 6. præallegato. Item Guilhelmus *libro de vniuerso, parte vltima, circa finem, cap.*6. *multipliciter*. Præterea hoc determinat sanctus Doctor *parte prima, quæst.*51. *& in secundo scripto dist.*8. *& quodlibeto* 7. *q.*10. atque super Isaiam *cap.*13. *&* 14. cuius motiua sunt verba B. Augustini in lib. de ciuitate Dei, vnde talia negare dicit Thomas imprudentiæ est. Id enim, quòd multis videtur, non potest omnino falsum esse, secundum Philosophũ in lib. de somno & vigilia, in fine, & in 7. *Ethicorum.* Sileo de historiis multis & authenticis, tam Catholicorum quàm Ethnicorum, qui Incubos esse palàm asseuerant.

Quòd multis videtur, non est omnino falsũ.

Causa autem quare Dæmones se Incubos faciunt vel Succubos, esse videtur, vt per luxuriæ vitium hominis vtriusque naturam lædant corporis videlicet & animæ, qua in læsione præcipuè delectari videntur.

Cur Dæmones incubatum affectant.

Vnde enumeratis per altissimum multis luxuriæ vitiis, à quibus suum populum mundum esse voluit, in quibus infideles irretiti erant: ait *Leuit.*18. Ne polluamini in omnibus his quibus contaminatæ sunt gentes, quas ego eiiciam ante conspectum vestrum, à quibus polluta est terra, cuius scelera ego visitabo: Dicit gloss. super verbo gentes, Dæmones, inquit, qui propter multitudinem dicuntur gentes vniuersæ, qui cum omni peccato gaudeant, præcipuè fornicatione & Idololatria, quia in his & corpus & anima maculatur, & totus homo qui terra dicitur. Omne enim peccatum, quodcunque fecerit homo extra corpus est: Qui autem fornicatur, in corpus proprium peccat. An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur cum ea, vt patet 1. *Cor.*6. Historias de Incubis, & Succubis si intueri libet, Guilhelmum, *vbi suprà, in suo vltimo lib. de vniuerso.* Et Thomam Brabantinum *in libro suo de vniuerso*, qui vulgò de Apibus intitulatur legito, & mirabilia conspicies.

Fornicatione & Idololatria corpus & anima contaminatur.

Thomas Brabantinus de Apibus.

Præterea virginis cuiusdam multum pulchræ corporis dispositione, & quoad animam valdè deuotæ in Basiliensi constituta Diœcesi bonam & diuturnam notitiam habui, quia confessor illius fui, cuius Dæmon cellulam sæpissimè & dormitionis locum perturbabat, modò strepitibus, modò terrificis apparitionibus: Verum quia in cunctis quæ virgo gessit, omni plena fuit custodia,

Vestes [illegible] exuendæ sunt illis, quæ ab Incubo vexantur.

custodia, Christi assistente gratia, à cunctis viris & ab Incubo semper remansit intacta. Nam secum ipsa consistens, nullo teste conscio, præter boni Angeli sui custodis reuerentiam, cui diligentissimè semper obsequebatur, pede nudo sese conspicere non audebat, & abinde vestita die noctúque iacebat.

Incredibilis multitudo meretricũ in Concilio Constantiensi.

Fuit denique fama communis virorum fide dignorum, eo tempore, quo Constantiense Concilium generale celebrabatur, in quo, hoc est, in ciuitate ipsa Constantiensi, quòd verecundum est dictu, propter principum secularium & mechanicorum præsentiam, incredibilis meretricum multitudo aderat. Eodem inquam tempore in eadem Diœcesi prope oppidum in *Minterhaur* in campi latitudine, quædam, vt videbatur, fœmina pulcherrima secundùm corporis pulchritudinem cursori cuidam obuiauit in ipso itinere. Quæ cùm virum istum Deum timentem ad opus nefarij concubitus inuitaret, facinus horruit, Dei protectus adiutorio, cúmque simplici animo cursor, vnde fœmina veniret ab ea quæsisset, respondit, de Constantiensi venio Concilio. Et aperta, quam in latere portabat, crumena, subintulit, Ecce has omnes pecunias in præfato loco corporis mei mercede conquisiui. Et hoc dicto, velut fumus protinus euanuit. Et quòd Succubus fuerit spurcissimis verbis & fuga respondit.

Incubus publicè in Concilio Constantiensi se inter alias meretrices prostituit.

CAPVT X.

INquinant formicæ manus, eas multùm tangentium, & inquinantur potiùs vel sese maculant qui incautè eas contrectant. Cùm enim conditionis sint liberæ, sua libertate carere nolentes, sicut se molestantes humore acuto pungunt: Ita captiuitatem earum quærentes manibus polluuntur.

In quo contactus omnis illicitus nobis prohiberi moraliter innuitur, ne in interiori præsertim homine coram domino & angelico maculati appareamus conspectu. Sumus enim dicit Apostolus 2. *Corinth. 6. & 7.* templum Dei viui, sicut dicit Deus, quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo: & ipsi mihi erunt populus: propter quod exite de medio eorum & separamini, dicit dominus, & immunda ne tetigeritis, & ego recipiam vos, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens. Has igitur habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. Verba hæc sunt Apostoli per totum.

Templum Dei vnde simus.

Contra quod maximè luxuriosi delinquere reperiuntur, corpus coinquinantes, & spiritus, qui virgines vel fœminas tangunt illicitè, vel vbi sexus fœmineus seipsum palpat vel tractare sinit inuerecundè.

De quibus beatus Petrus 2. *sua canonica* 2. *c.* sic dicit, Hi sunt velut irrationabilia pecora, voluptatem existimantes dici delicias coinquinationis & maculæ deliciis affluentes, in conuiuiis suis luxuriantes, oculos habentes plenos adulterij & incessibilis delicti, pellicientes animas instabiles.

Quamuis enim formica inter minuta animalia sit ingenio & sagacitate nobilissimum, tamen incautè tactum quantumcunque quis sit nitidus eum reddit immundum. Ita humanum corpus, licet à peccato sit actuali innoxium, tamen à dispari sexu tactum faciliter nimis vtrumque hominem facit pollutum. Cinis quippe tactus à cinere modicissimo, adhibito humore, in lutum conuertitur: Argentum insuper etiam si ad nitorem purgatum fuerit septuplum, vel minera qualiscumque alba, etiam si aurum fuerit obrisum, cùm in

Vt cinis facilè in lutum coalescit, humore perfusus, sic homo peccatori sociatus facilè peccat.

charta munda suo tractu ducitur: protinus in liquorem ex motu insensibiliter resoluitur, & macula de mundo super nitido contrahitur.

Hinc huius in typum olim Deus vetasse legitur, ne super terram reptantia, vel eidem multùm hærentia, ab electo tangerentur populo, alioquin pœna inquinationis quis mulctabatur. Vnde *Leuitici* 11. omne quòd reptat super terram (gloss. terrena sapiens) abominabile erit, nec assumetur in cibum. Quicquid super pectus quadrupes graditur (glossa: gastrimargiæ studens,) & multos habens pedes (gloss. ex variis scripturis & varia doctrina sibi salutem futuram affirmans) siue super humum trahitur (Euangeliorum prædicatione abutens luxuriosè viuendo) non comedetis, quia abominabile est. Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quicquam eorum, ne immundi sitis: Ego enim sum dominus Deus vester, sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Gloss. notat, hîc non omnem pollutionem in mortuis corporibus notari, vnde sequitur, Ne polluatis animas vestras in omni reptili, quod mouetur super terram.

Gradiẽtia super pectus gastrimargiã notant.

Piger. Quia hîc locum habet adhuc sibi cauendi ab inquinatione vtriusque hominis, qua quis inficitur potissimè per luxuriam, provt probasti scire cupio de Incubis, quædam mihi occurrentia dubia: primum, an Incubi generent aliquando fœtus. Secundò, cur plus improbati sint vel esse videantur fœminis quam viris. Tertiò, quibus remediis liberari possint, qui ab Incubis vexantur.

An incubi generent aliquando fœtus.

Theologus. Ad primi solutionem tria aduertas: videlicet quòd Dæmones propriè non generant, nec concupiscentiam sensitiuam in venenis habent, licet generationem prolis procurare possint, non suæ, sed illius viri, cui se fecit succubum Dæmon aliquis, vel illius, cuius virtus sementina est: & fœmellæ huius, cuius delusor est incubus. Primi dicti rationem si scire libet, videre poteris in Sancto Doct. vbi prius, & in Guillhelm.

Dæmones magis infestare mulieres quam viros.

Secundum deducit idem, & præcedens, quia spiritus carnem & ossa non habet, neque generationis instrumẽta, per quæ sola & voluntas cõcupiscibilis, & generatio carnalis explentur. Præterea, vt verbis vtar Guillhelm. Si concupiscentiam libidinosam haberent, cùm pessimi sint, vtique à Sodomitico vitio se non continerent in viros, quod tamen nullibi reperimus. Benedictus autem altissimus, qui virilem speciem in hominibus à flagitio eorum vsque hodie sic seruauit.

Cyprum inhabitari à filiis Incuborum.

Quod autem generationem procurent aliquando ex præcedentis capituli auctoritatibus palam est. Et ex Guillhelmi dictis sic claret: Quia gentem Hunorum ab huiusmodi Dæmonibus generatam esse euidenter historia regnorum Occidentalium narrat, & insulam Cypri totam populatam esse & inhabitatam à filiis Incuborum fama prædicat.

Dæmones gigantes posse procreare.

Denique quòd Gigantes procreare valeant, vt nascantur vel concipiantur, causas S. Doctor assignat. Quia scire possunt virtutes virtutis sementinæ ex dispositione viri huiusmodi, à quo decisa est, & mulieris eidem proportionatæ complexionem agnoscere, & ita constellationem optimè ad hoc cooperantem. Quibus similiter occurrentibus, possibile est genitos magnos esse, & fortes corpore.

Vt illæsa virginitate liberi procreentur, Dæmones efficere possunt.

Quo etiam non obstante: Incubi calliditate & maleficio, vir possit habere filium, & fœmella eundem, salua vtriusque virginitate: non tamen in dignitate tali, qualis in beatissima Virgine extitit, licet cum vtriusque aureola, si scire desideras, in quarto scripto quæstione decima. S. Thomam legas,

legas, & ita esse possibile clarè disces.

Nec mireris in hoc. Nam in Bambergesi Diocesi virginis notitiam habui, quæ puerum genuit, & virgo vera post partum permansit, non integritate carnis, quod solius Dei genitricis priuilegium est, sed in experientia voluntariæ libidinis. Fuit enim virgo pulchra valdè, & formæ elegantis, dominæ nobili obsequens, quam quidam iuuenis dolosus & potens cognoscere quæsiuit viis quibus potuit.

Exemplū de Bambergensi virgine, quæ virgo peperit.

Hunc cùm virgo deuota, velut hostem vitaret, virúsque hominis, ipse nocturno tempore insidias virgini posuit, & quod obdormiens fortissimè, & inexcitabiliter quodammodò in primo somno iacere consueuisset: nescio vnde didicit, ex hac occasione in cubiculum virginis venit, dormientem cognoscit, nescit virgo, vt dicit in conscientia sua, quomodo impraegnauerit, & ita recessit. Cùm autem virgo doli etiam postmodum penitus ignara signa impraegnationis habere inciperet, & ad examen coram honestis matronis posita impraegnata esset reperta, fugit reus de patria qui aliàs palo transfixus fuisset. Ipsa autem virgo incredibilibus lachrymis sese deplanxit.

Fuerunt tunc multi, qui virgini, vt sine periculo pareret, matrimonium suaserunt: alij quòd deterius extitit, ea abuti concupierunt, præfatam partus difficultatem allegantes. Sed virgo deuota, votum quod Christo de virginitate statuerat seruandum, etiam si mors sequeretur, constanter seruare decreuit, & perfecit. Nam tempore oportuno peperit, & in magna deuotione iam plurimis annis vixit, séque mundi huius concupiscentiis, ita nudam fecit, vt aureolam virginum eam tandem percepturam non dubitet. Discant ex hac virgine, quam cautè thesaurus ille necessariò seruandus sit, quem saltem de corporis integritate aliquando incubus, aliquando homo insidiosus, aut in dormitionis naturali fortitudine, aut in potus artificialis collatione rapere potest.

Ad secundum dubium respondet Vuilhelmus, quòd verisimiliter nec Succubi nec incubi amore concubitus nec desiderio voluptatis talia viris & mulieribus faciunt, sed potiùs malignitatis studio, videlicet vt vtrumque polluant eos & eas spurcitia. Similem causam audisti in gl. vna præcedēti capite.

Cur magis ab Incubis vexentur puellæ pulchros crines habentes.

Cur autem Incubi amplius vexare reperiantur mulieres & etiam puellas pulchros crines habentes, respondet dominus Vuilhelmus: Non mihi alia causa occurrit nisi vna istarum: quia aut curæ aut ornatui crinium nimium incumbunt huiusmodi: Aut quia per crines viros inflammare cupiunt vel consueuerunt: aut quia in eis inaniter gloriantur: Aut quia diuina bonitas hoc permittit vt terreantur mulieres inflammare viros per ea, per quæ etiam Dæmones inflammare viros volunt.

Cur autem Dæmones in Veneris vitio potentiam generatiuam plus molestent etiam in sexu masculino per maleficia habuisti causam ex Sancto doctore *cap.* 5. huius libelli.

Quibus remediis liberari possint, qui ab Incubis vexantur.

Ad tertium de remediis propellendi incubos in diuersis diuersa legi & reperi: quòd per quinque modos quidam liberari reperiuntur. Videlicet per exorcismorum applicationem per sanctam exercitationem, per sacramentalem confessionem per loci certi mutationem, & per cautam sanctorum excommunicationem. De primo satis habitum est suprà *præsenti lib. cap. 6.*

Angelicā salutationem Incubos propellare.

De secundo sanctis exercitiis videlicet crucis consignatione vel Angelica salutatione. Refert Cæsarius in suo Dialogo, quòd in Bunna, postquam sacerdos quidam se suspendit, eius concubina monasterium intrauit, & per

Incubum ad luxum prouocata eſt, quẽ per crucis conſignationem repulit, & per aquæ benedictæ aſperſionem, ſed ſtatim poſtea rediit. Quando autem angelicam ſalutationem dicebat, longè velut ſagitta diſparuit, & receſſit: ſed interdum rediit licet prope accedere ad eam non auderet.

Confitendo peccata pelli Succubos.

De tertio ſacramentali confeſſione videlicet, patet per eundem Cæſarium qui dicit quòd concubina antedicta, cum iam confeſſa eſſet purẽ, in toto derelicta eſt ab Incubo.

Refert idem, quòd quidam vir in Leodio paſſus Succubum confeſſione ſacramentali finita, totaliter liberatus eſt. Ponit inſuper exemplum ibidem, de quadam incluſa propter Deum, quam Incubus nec crucis ſigno, nec oratione, nec confeſſione, nec propter aliud ſpirituale exercitium reliquit quando eius lectum aſcenderet. Sed cùm ad informationem cuiuſdam viri religioſi diceret: Benedicite, eam ſtatim Dæmon reliquit.

Mutatio loci mutat Incubos.

De quarto videlicet loci mutatione, dicit qui priùs: quòd filia cuiuſdam ſacerdotis ſtuprata per Incubum, & facta ex dolore phrenetica, trans Rhenumque elongata ab Incubo dimiſſa eſt. Sed parte eius, quia à loco filiam depoſuerat à Dæmone percuſſus eſt, adeo vt moreretur in triduo. Hinc de Apib. prope finem ſermo fit de quadam, quæ per Incubum crebrò in lecto vexata proprio, conſociam deuotam petiit, vt loco vexatæ iaceret, quod cùm feciſſet tota nocte quaſdam inquietudines grauiſſimas ſenſit, & prior tunc quieta fuit.

Excõmunicatione incubos pelli.

De quinto, de excommunicatione, quæ fortaſſis aliquando eadẽ eſt exorciſationi: patet in Legenda beati Bernardi, In Aquitania ſiquidem quædam mulier ab Incubis ſex annis iam vexata, incredibili abuſu libidinis, audiuit, ſibi incubum ne ad virum ſanctum qui venturus erat, appropinquaret, minantem. Nihil, inquit, tibi proficiet, ſed eo recedente tuus crudeliſſimus ero perſecutor, qui hactenus tuus amator extiti. Quæ cùm virum S. Bernardum inuocaret, Reſpondit: Tolle meum baculum, & loco tuo infige, & faciat malignus quod poteſt. Hoc cùm feciſſet, Dæmon, Cameram fœminæ non eſt auſus intrare, ſed foris minabatur atrociſſimè eam velle perſequi Bernardo recedente: Quo per fœminam audito conuocat populum S. Bernardus, omnes iubet accenſas candelas geſtare in manibus, & Dæmonem cum vniuerſo, qui aderat cœtu, excommunicauit, ac ne ad illam vel ad aliam deinceps acceſſum habeat interdixit. Et ita illa plenè liberata eſt.

S. Bernardi baculus in lectum poſitus Incubum abigit.

Aliquando verò nullum prædictorum remediorum iuuat, vt Dæmonis abſcedat nequitia, vt de Apibus circa finem ponit Thomas Brabantinus exemplum de quadam quæ Incubum paſſa, nullo confeſſionis remedio vel crucis aut huiuſmodi applicatione liberabatur, licet cauſam vexationis ſuæ ſatis nudè confeſſa eſſet.

Similis ratio aſſignata eſt ſuprà *c. 6. de maleficio*, quare non ſemper tollitur. Tunc enim pœna eſt vexatio Dæmonis & pro peccatis ſatisfactio: ſi prout oportet ſuſtineatur in charitate, ſicut alia mala huius mundi, quæ nos premunt, ſed ad Deum ire compellunt.

Piger. Cùm fœminæ ſint timidæ, & faciliter mirabilium formarum imaginatione ſuſceptiuæ, nunquid contingit quibuſdam ex eis, quòd in veritate per incubum non vexantur, ſed tantummodo ita ſe vexari putant. Sicut etiam quædam ex eadem radice falsò ſe imprægnatas eſſe putant per Incubos, vt fertur, quæ tamen grauidæ non ſunt.

Theologus. Vtrumque verum eſſe agnoſcitur, vt dicit dominus Vuilhelmus

An quædam se Incubo vexari sibi imaginentur.

mus vbi prius; Multæ,inquit de apparitionibus fantasticis ex morbo melancholico in multis fiunt: sed in mulieribus maximè, sicut apparet de visionibus & reuelationibus.Et causa in hoc est præter eam quam norunt Medici, ipsa natura muliebrium animarum, ob hoc videlicet quoniam longè facilioris & leuioris impressionis sunt quàm animæ viriles.

Quædam sibi imaginari se grauidas.

Et subdit idem: Scio me vidisse mulierem, quæ credebat se cognosci ab intus & à Diabolo,& alia incredibilia se sentire dicebat. Nonnunquam etiam imprægnatæ sibi videntur mulieres ab Incubis, & intumescunt vehementer ventres earum. Et cum partus tempus aduenisse credunt, sola emissione multæ ventositatis detumescunt. Nam de ouis formicarum in potu sumptis incredibilem ventositatem & tumultum in ventre generant hominis: Similiter de granis cataputiæ: Et de granis arboris, quæ dicitur Nigrapinus consimilia in ventre fiunt. Facillimum est autem Dæmoni similia & maiora in ventribus hominum procurare.

Oua formicarum ventositatem & tumultum in ventre generant. Ludificatoria experimẽta Maleficorum.

Et si libris Maleficorum creditur, scripserunt experimentum ludificatorium, quo apparere dicebant mulieribus se in lecto pluries cognosci,quàm cognoscerentur. Verbi gratia, cùm cognoscerentur nisi semel aut bis ab eo,qui experimentum illud operaretur putaret se cognosci quadragesies aut sexagesies. Essent ergo similes ludificationes Incuborum. Etiam ex testimonio sanctæ cuiusdam mulieris sciri potuit, quòd quidam ex huiusmodi Dæmonibus, cùm sic ludificasset eam, videlicet concubitu fantastico, tanto fluxu seminis inquinauit eam realiter, vt mille homines non tantùm emitterent. Hæc omnia de Vuilhelmo.

CAPVT XI.

Radices lædunt arborum formicæ, vbi iuxta arbores nidificare sinuntur. Quia radices inde rodunt, & succo exinde exhausto arescit radix & exinde stipes & rami.

Exterior, superior & interior homo.

In hominis natura tres particulares homines sunt qui radices suas habent, quas lædere valent nociuæ formicæ. Est enim exterior & interior homo, qui oculis etiam patet alienis in figura quantitatis corporeæ. Superior homo, qui spiritualis dicitur homo, & interior,& est sensualis tamquam medius & animalis homo dicitur. Quisquis autem horum, quia radicem suam habet propriam,ramos & stipitem, arbori assimilatur.

Homo inuersæ arboris similitudinem præfert.

Nam primi hominis figura, arboris, sed euersæ similitudinem præfert secundùm Philosophos,quia crines radicibus in capite assimilantur, truncus pectus & eidem adiacentia dicuntur, membra verò, reliqua rami vices habere videntur, & operatio talium fructus sunt corporei. Vnde *Marc.* 8.legimus de cæco, quem Dominus paulatim iuxta fidei suæ crementum sanabat,quòd primo sputo eius tetigit oculos, & an videret quæsiuit: Cui ille respondit: Video homines velut arbores ambulantes. De hac arbore corporis non curandum esse Dominus docet, dicens Matthæi sexto. Quis vestrùm cogitans potest adiicere ad staturam suam cubitum vnum. Omnes, inquit, *Matth.* 10. vestri capitis capilli numerati sunt,nolite ergo timere.

De homine animali, secundum, vitã vel secũdum sensum.

Alius autẽ est homo animalis:de quo 1.*Cor.*2. Animalis homo non percipit ea,quæ sunt spiritus Dei,stultitia.n. est illi,& nõ potest intelligere:Vbi gl.Animalis homo dicitur vel vita vel animi sensu. Vita autem animalis dicitur quæ fertur dissoluta lasciuia animæ suæ, quàm intra naturalis metas ordinis

ordinis ſpiritus rector non continet, eo quòd ipſe Deo ſe regendum non ſubiicit. Animi verò ſenſu dicitur animalis, qui de Deo iuxta corporum phantaſiam, vel legis literam, vel rationem phyſicam iudicat. Quare autem animalis non percipit, ſubdit: Stultitia eſt illi ſecundùm humanum ſenſum: Ideo non poteſt intelligere ſpiritualia.

Huius hominis, id eſt, ſenſualitatis radices ſunt ſecundum medicos humidum radicale & calor naturale, & elementorum quatuor qualitates: cuius cura ſpectat ad medicos: Qui tamen in omnibus non ſunt imitandi: dicente B. Ambroſio ſuper *Pſalm.* 13. Contraria diuinæ conditioni præcepta medicinæ ſunt. A ieiunio reuocant, lucubrare non ſinunt, ab omni intentione meditationis abducunt. Et concludit, itaque qui ſe Medicis dederit, ſe ipſum ſibi abnegat. Hominis enim animalis membrum mortificare iubet Apoſtolus *Col.* 3. Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam & auaritiam. Huius hominis membra, manus, pedes & oculos abſcindere Chriſtus iubet, cùm ſcandalizant nos. *Matth.* 18. Hoc, inquit Apoſtolus *Rom.* 6. Scientes quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ſcilicet cum Chriſto, vt deſtruatur corpus peccati, & non vltra ſeruiamus peccato.

Medicis non in omnibus eſt obſequendum.

De ſpirituali homine.

Tertius verò ſpiritualis homo eſt interior: de quo 1. *Cor.* 2. *dicit*, Spiritualis autem homo iudicat omnia, & ipſe à nemine iudicatur. Vbi gloſſ. Spiritualis autem homo eſt vita vel ſcientia. Spiritualis eſt vita, qui ſpiritum domini habens rectorem, animam regit. Scientia verò ſpiritualis eſt, quia & ſic ex parte & per ſpeculum videt, tamen de Deo ſecundùm imagines corporum, vel legis literam, vel humanam philoſophiam non ſapit, ſed Spiritui Dei ſubiectus, certiſſimè ac fideliter iudicat omnia, certa fide, occultorum non patenti cognitione, & ipſe à nemine, ſcilicet à nullo homine animali iudicatur, id eſt, intelligitur, vtrum benè vel malè intelligat.

Arboris forma ſpiritualis hominis.

Huius hominis ſpiritualis radix eſt gratia, fides & charitas; Stirpes animæ eius eſſentia, rami potentiæ, gemmæ cogitatus, folia verba, flores voluntates, & fructus virtutes & earum opera. De quibus Apoſtolus *Rom.* 6. dicit, liberati à peccato, ſerui autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem verò vitam æternam. Gratia autem Dei vita æterna in Chriſto Ieſu, Domino noſtro. Et ad *Epheſ.* 3. Flecto genua mea ad patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, à quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur, vt det nobis ſecundùm diuitias gloriæ ſuæ virtutem corroborari, per ſpiritum eius interiorem hominem habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris, in charitate radicati, & fundati, vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, longitudo, ſublimitas & profundum.

Bona opera, quæ.

Hinc beatus Gregorius in Homilia quadam, vt multi arboris rami ex vna radice prodeunt, ſic multæ virtutes, ex vna charitate generantur. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, ſi non manet in radice charitatis.

Ex vna charitate multæ ſolent virtutes prodire.

Ex quibus iam patenter conuincitur, quanta damna hominibus inferant, qui velut nociuæ formicæ fidem, gratiam vel charitatem de cordibus hominum caſſant.

Bona opera, niſi in radice charitatis maneant, nihil viriditatis habent.

Piger. Puto Dæmones in huiuſmodi radicibus damna maxima inferre quando eos conſtat alicuius hominis corpus potenter poſſidere. Quia in hoc omnium trium quas deſcripſiſti arborum radices lædere videntur. Quamobrem ſcire cupio de hac materia, vtrum tantummodò pro grauibus criminibus poſſideant. Quibus modis vexent

vexent & quibus remediis iuuari valeant possessi.

Theologus. Satis benè consideras, sed non distinguis. Diuersimodè enim diuersi possidemur, quidam plus, alij minus, per Dæmones, à quibus non semper potenter possidentur, nec propter quodlibet mortale peccatum quis possidetur.

Propter quæ crimina homines à Dæmonibus possideantur.

Vnde ad primam tuam quæstionem audi Sancti Doctoris, *quodlibeto 3.q.3.* responsum. Quantum, inquit, ad corpus potest Diabolus hominem substantialiter possidere sicut patet in arreptitiis. Sed hoc magis pertinet ad rationem pœnæ, quàm ad rationem culpæ. Pœnæ autem corporales huius vitæ non semper sequuntur culpam eius qui punitur, sed quandoque non peccantibus inferuntur, vt dicitur *Ioa.9. de cæco nato.* Et hoc modo est secundum altitudinem incomprehensibilium iudiciorum Dei. Vnde non cum qualibet culpa mortali Diabolus habitat in homine substantialiter etiam quantum ad corpus. Hæc ille.

Quinque ob causas obsideri homines à Diabolis.

Reperio autem quòd quinque de causis aliquem contingit possideri. Aliquando pro proprio maiori suo merito. Aliquando pro alieno leui delicto. Aliquando pro suo veniali peccato. Aliquando pro graui peccato alieno. Et aliquando pro magno facinore proprio.

Diaboli pelluntur cilicio & epistola.

De primo patet in Dialogo Seueri, beati Martini charissimi discipuli, vbi fertur quendam patrem sanctissimæ vitæ tantum dotatum in gratia expellendi Dæmones, vt hi nedum verbis suis propriis fugarentur, sed etiam eiusdem patris epistolis & cilicio. Cùm autem coram mundo pater esset celeberrimus, se tentari sensit vana gloria. Cui vitio licèt viriliter resisteret, tamen vt humiliaretur amplius, totis præcordiis Deum precabatur, quatenus quinque mensibus à Dæmone possideretur. Quod & factum est. Nam eum statim possessum vinculari oportebat & omnia applicare sibi Dæmoniacis communia. Finito autem quinto mense, prorsus & ab omni vana gloria, & à Dæmone liberatus est.

Quomodo ex alieno delicto quis possideatur.

De secundo quomodo ex alieno leui delicto, aliquis possidetur, ponit exemplum B. Gregorius de B. Eleutherio Abbate, viro simplicissimo, qui cùm propè monasterium virginum pernoctaret, ei ignoranti ordinauerunt ad suam cellam poni paruulum puerum: qui omni nocte vexabatur à Dæmone, sed eadem nocte à Dæmone liberatus est per patris præsentiam. Hic cùm rem didicisset gestam, & puer iam positus esset in monasterio sancti viri, & transactis multis diebus, paulò immoderatè lætus de liberatione pueri ait ad confratres suos. Fratres, Diabolus sibi cum illis sororibus iocabatur. Sed vbi ad seruos Dei venit, puerum hunc accedere non præsumpsit. Et ecce statim Diabolus puerum vexare cœpit, & per lachrymas & ieiunia sancti viri & confratrum difficulter, sed eadem die liberatus est.

De tertio videlicet de proprio veniali peccato patet, per Cassian. collatione Abba. Sereni, prima dicentē de Moyse. Moyses, inquit, in eremo cùm singularis & incomparabilis vir esset, ob reprehensionem vnius sermonis, quem contra Abbatē Macharium disputans paulò durius protulit, quadam scilicet opinione præuentus, diro confestim traditus est Dæmoni, vt humanas egestiones ori suo ab eo suppletus ingereret.

Quod flagellum purgationis gratia se dominus intulisse, ne scilicet in eo vel momentanei delicti macula resideret velocitate curationis eius, atque auctore medio demonstrauit. Nam continuò, Abbate Machario in oratione submisso dicto citius, nequam spiritus ab eo fugatus abcessit.

Lactucam sine signatione crucis comedens corripitur à Diabolo.

Simile videtur huic, quod primo Dialogorum refert B. Greg. de quadam Dei famula in monasterio virginum, quæ hortum ibidem ingressa, lactucam conspiciens & concupiscens, quam signo crucis benedicere oblita, auidè momordit,

mordit, arrepta à Dæmone cecidit & vexabatur, quovſque ſtatim vocato beato ibidem patre Equitio per eundem liberata eſt.

De quarta cauſa, qua dictum pro alieno graui peccato aliquem poſſideri patet ibidem per B. Greg. Nam vt refert Fortunatus Epiſcopus, Diabolum ab obſeſſo homine propulerat. Serò igitur Dæmon idem in ſpecie peregrini per plateas ciuitatis clamare cœpit. O virũ ſanctum Fortunatum, eiecit de hoſpitio peregrinum, quem quidam vir inuitauit ſuum ad hoſpitium. Et quærendo cauſam expulſionis, eſt gauiſus ſuper derogatione ſancti viri, quàm à peregrino ficto audiuit. Exinde autem Diabolus puerum inuaſit, & prunis iniecit ac animam eius excuſſit, ſicque pater miſer primum quem recepiſſet hoſpitio, intellexit.

De quinta verò cauſa proprij facinoris & magni communiter, tam in ſacra ſcriptura, quàm in ſanctorum paſſionibus legimus. Nam ſic 1. *Reg.* 15. Saul inobediens Deo poſſeſſus eſt.

Tempore quo in vniuerſitate Colonienſi ſacræ Theologiæ ſtudio aſcriptus fui quædam virgo quindecim vel ſexdecim annos habens, moribus ſecundum ſeculum ſatis compoſita, in domo cuiuſdam ſuæ conſanguineæ nutriebatur extra domum parentum. Cúmque cognatæ ſuæ ſcyphum ſatis vilem terreũ quendam à caſu fregiſſet, cognata ira replebatur in lapſus negligentiam, & in ream virginem, quæ virgo tantò hoc moleſtius tulit, quò vaſculum vilius extitit. In iram igitur cõmota virgo hora ſumendi cibum, nec comedere nec ad menſam præ ira ſe præſentare voluit. Cuius cognata ait: Oportet vt comedas. At virgo apud ſe (vt mihi poſt modum & exorciſtæ retulit ſuo) huiuſcemodi verba ſubmurmurando dicebat. Si me oportet edere, in nomine diaboli fiat. Sic menſam accedit, benedictionem menſæ quam benè ſciebat, dicere neglexit, & in primo morſello, vt putabat, muſcam ori illatam ſenſit, quam cum nulla arte eiicere valeret, deglutiuit, & immediatè obſeſſa fuit, ſemper tamen vſum rationis bonum habuit licèt ſæpè ſatis vexaretur à dæmone. *Diabolus in ſpecie muſcę deglutitur.*

Cùm autem in domum parentũ cum magna mœſtitia reduceretur, & diutiſſimè nullus reperiretur, qui liberare poſſet, tandem quidam frater noſtri ordinis, nũc Magiſter Gotfridus *Echluſſel* ſacræ Theologiæ profeſſor, calamitati parentum & puellæ compatiens, ſe de eius exorcizatione intromiſit, pacto tali præuio, vt, ſi liberaretur, nihil terreni exorciſtæ daretur, ſed puella in caſtitate ſolita, ſi vellet, liberè & non in matrimonio de cætero Deo militaret. Legit igitur pater præfatus miſſam, obtulit obſeſſa oblationem conſuetã, in eadem affuit per totum, & in nullo vexari videbatur. Finitóq; officio poſt ſatis diutinum exorciſmi actum, membris omnibus virginei corporis penè præcontuſis, exiit dæmon, & ita virgo deinceps domino in caſtitate ſeruiuit. *Puellæ voto caſtitatis deſtinata, liberatur à Cacodæmone.*

Porrò quoad ſecundum dubium: Quibus modis dæmon poſſideat vel homines lædat? ad plenum puto nullus in hac vita ſine miraculo poſſet edicere. Sunt tamen ſex modi ſatis conuenientes vt perfunctoriè tranſeamus, quibus poteſtatem exercent in homines, ſed tantummodò pro quanto à Deo permiſſi fuerint. *Sex modi quibus Cacodæmon homines poſſidet & lædit.*

Nam vexant aliquando tantum in rebus fortunæ exterioribus. Aliquando etiam aliquos in propriis vexant tantummodo corporib. aliquando in corpore ſimul, & in potentiis interioribus, aliquando quidem per eos intus & extra ſolum tentantur: Alij caſtigatione eorum ad tempus tantummodo vſu rationis priuantur: Alij verò velut beſtiæ irrationales redduntur.

De tribus primis manifeſtum eſt in B. Iob. Deum dæmonem licentiaſſe in res exteriores eius tantummodo, quãdo

Deus

Deus Satanæ ait, Ecce vniuersa quæ habet in manu tua sunt, tantum in eū ne extendas manum tuam, *Iob primo*. In corpus, vbi postmodum ait *ibid*.2. Ecce in manu tua est, verumtamen animam eius serua, id est, vitam eius ne auferas. In potentias interiores verò agendi potestatem dedit *ibid*. 7. vbi dicit Iob ad dominum: Si dixero consolabitur me lectulus meus, & reuelabor loquens mecum in strato meo: Terrebis me per somnia & visiones horrore concutiens, dæmone scilicet procurante, secundum Nicol. de Lyra.

Iob quoad potentias interiores, affligebatur à Satana.

Nam vt S.Thom. ibidem ad literam exponit, homines sapientes quando solitarij sunt, & tumultibus hominum & negociorum semoti, tunc magis loqui possunt secundum rationem aliquid cogitando, sed ista remedia Iob iuuare nō poterant, quia tempore quo his remediis vti debebat, aderant sibi alia impedimenta, quibus perturbabatur, scilicet somnia terribilia, & horribiles visiones. Et hoc est quod subdit: Terrebis me per somnia, quæ scilicet dormienti apparent, & per visiones quæ scilicet apparent, vigilanti ab vsu exteriorum sensuum alienatio.

Nocturna phantasmata.

Solent nocturna phantasmata conformia esse diurnis cogitationibus. Vnde quia Iob de die mortis suæ cogitabat, similibus phantasmatibus perturbabatur in nocte. Infirmitas enim corporis ad hoc operatur, vt perturbata phantasmata dormientibus appareant. Sic igitur vndique consolatione exclusa, nullus modus Iob remanere videbatur, tot angustias euadendi, nisi per mortem. Horrore, inquit, concutiens.

Quomodò Sathan missus sit in cor Iudæ.

De quarto diabolicæ vexationis modo, patet in Iuda *Io*.13. Cùm iam diabolus misisset in cor vt traderet Iesum Iudas. Vbi B.August. dicit: Missio illa spiritualis suggestio est, & non fit per aurem, sed per cogitationem.

De quinto modo habes. *Mat*.17. in lunatico exemplum, cuius pater ait ad Iesum: Domine miserere filij mei, quia lunaticus est, & malè patitur. Et de Saul 1.*Reg*.15. & in sequentib.

Lunatici irrationales à Dæmonibus redditi. Quinque remedia liberandi obsessos.

De sexto modo typum gessit illa mulier, quam vt Christus ait alligauit Satanas 18.annis, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere, sicut nec bestiæ: vt patet *Luc*.13. Vbi glossa Basilij: Brutorum siquidem caput humi deflexum est, & terram cernit, caput hominis erectum est in cœlum, & oculi superna conspiciunt.

De tertij solutione dubij, quibus remediis liberentur possessi à dæmone: Quando reperiūtur pro talibus experta antidota: Aliqui enim liberati sunt per exorcismos Ecclesiæ: aliqui verò contritione vera vel confessione: aliqui Eucharistiæ sacra communione: aliqui sanctorum locorum applicatione vel bonorum oratione. Aliqui etiam in excōmunicationis absolutione. De primo satis dictū est. Et de secundo præced. cap.

An obsessi debeant communicare sacræ synaxi, liberationis causa.

De tertio dicit Cassian. *colla. abbat. prima*. Communionem sacrosanctam nequitiæ spiritibus traditis à senioribus nostris nunquam memini interdictum: quinimò si possibile esset, & quotidie eis impartiri eā debere censebant, quæ ad purgationē ac tutelam corporis animæque peruenire credenda est: quæ ab homine percepta, eum, qui in membris eius insidet spiritum seu in ipsis latitare conatur, velut quodam exurens fugat incendio. Hoc namque modo curatum & Abbatem Andronicum nuper aspeximus, aliósque quam plures. Magis namq; ac magis inimicus insultabit offensæ, cùm eum à cælesti medicina viderit segregatum tantóq; durius & frequentius attentabit: quantò eum à spirituali remedio senserit longius abdicatum. Hæc Cassianus.

Eucharistiæ sacramentum exurit Dæmones.

Et iterum de eisdem ibidem dicit: Duo hic credere immobiliter oportet: primò quòd sine Dei permissu, nullus ab eis spiritibus omnino tentatur. Secundò, quòd omnia, quæ à Deo no-

bis inferuntur, siue tristia ad præsens, siue læta videantur, velut à piissimo patre, Clementissimóque Medico pro nostris vtilitatibus irrogātur: Et idcirco eos velut pædagogis traditos humiliari: vt discedentes ex hoc mundo, vel purgatiores ad vitam aliā transferantur, vel pœnali rigore plectantur. Quia secundum Apostolum traditi sunt in præsenti satanæ in interitum carnis, vt spiritus salui fiant in die Domini nostri Iesu Christi.

Corpus hic affligitur, vt spiritus saluus fiat.

Piger. Quid ergo erit de vsum rationis non habentibus qui se probare non possunt, & sic edere de cibo hoc secundum Apostolum non valent.

Theologus: Sanctus Doctor de hoc *in 3. parte, q.8.* sic distinguit de omnibus amentibus. Aliqui, inquit, dicuntur non habere vsum rationis dupliciter. Vno modo, qui habent debilem vsum rationis, sicut dicitur non videns qui male videt: Et quia tales possunt aliquam deuotionem concipere huius sacramenti, non est eis hoc sacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui non habere vsum rationis, quia sic à natiuitate permanserunt, & sic talibus non est hoc sacramentum exhibendum: quia in eis nullo modo præcessit huius sacramenti deuotio. Aut non semper caruerunt vsu rationis. Et tunc si prius, quando erant suæ mentis compotes, apparuit eis huius sacramenti deuotio, dent eis in articulo mortis hoc sacramentum exhiberi, nisi fortè timeatur periculum vomitus vel exspuitionis.

Amentes quomodo distinguēdi, quoad sumptionem sacræ cœnæ.

Quomodo amentibus in articulo mortis sacramentum adhibendum.

Vnde legitur in Concilio Carthaginensi, & habetur in decretis *dist.28. q.6.* Is qui in infirmitate pœnitentiam petit, si casu, dum ad eum inuitatus sacerdos venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesin conuersus fuerit, debet testimonium quæri ab his, qui eum audierūt. Et si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manuū impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia. De baptizatis, qui corporaliter ab immundis spiritibus vexantur, est eadem ratio, & de aliis amentibus.

Infirmis infundēda Eucharistia.

Hæc Thomas. Et ad hoc Cassianum allegat. Addit tamen *in 4. dist.9.* dæmoniacis non est deneganda communio: nisi fortè certè certum sit pro aliquo crimine à diabolo torqueri. Cui sic Petrus de Palude addit. In hoc casu pro excommunicandis sunt habendi qui traditi sunt Sathanæ. Hæc Petrus.

Ex quibus liquet, quod si aliqui sunt possessi à dæmone etiam propter sua crimina, habentes tamen lucida interualla & rationis vsum, postea conuertuntur de peccatis, vel debitè confitentur, tales cùm sint absoluti coram Deo, nullatenus sunt à cōmunione diuinissimi Sacramenti Eucharistiæ sequestrandi.

De sanctorum locorum applicatione vel deuota oratione, quod pro quinto remedio tactum fuit, legendæ Sanctorum refertæ sunt. Merita enim sanctorum Martyrum, confessorum & virginum exigunt, vt hi spiritus nequam sanctorū in patria existentiū intercessione vincantur, quos sancti in via vicerunt.

Sanctorū intercessiones obsessos iuuant.

Similiter viatorum deuotæ orationes liberationem obsessorum obtinuisse sæpè leguntur. Vnde ad hoc hortatur Cassianus *vbi suprà*. Si inquit, haberemus hanc sententiam, imò fidem, quam superius comprehendi, vt & omnia per dominum fieri, & pro vtilitate animarum dispensari vniuersa crederemus non solùm nequaquam despiceremus eos, sed etiam pro eis inquit, tanquam pro membris nostris incessanter oraremus, eísque totis visceribus pleno compatiremur affectu.

De sexto modo absoluendi ab excommunicatione sciendum, quòd nec iste communis est, nec fortè licitus, nisi habenti auctoritatem & spiritualem reuelationem vel probabilitatem, quòd possessus quis sit propter excommunicationem Ecclesiæ. Sicut Apostolus 1. *Cor.5.* excommunicatum à se, & à plebe Corinthum fornicarium tradidit Satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret

De remedio excommunicationis in obsessis.

fieret in die Domini nostri Iesu Christi, id est, vt glo. dicit: vsque ad illuminationem gratiæ contritionis, vel ad iudicium. Et Pseudodoctores, qui fidem perdiderant, videlicet Hymeneum & Alexandrum, tradidit Satanæ, vt discerent non blasphemare: 1. *ad Timoth.* 1. Tantæ enim potestatis, dicit glossa, erat Apostolus, tantámque gratiam habebat, vt recedentes à fide solo verbo traderet diabolo. Vnde S. Thom. *in 4. dist.* 18. vbi Magister tres effectus excommunicationis tradit, eosdem sic declarat sanctus Doctor.

Triplicia incommoda ex excommunicatione prouenientia.

Ex hoc ipso verò, inquit, quòd aliquis suffragiis Ecclesiæ priuatur, triplex incommodum incurrit, per tria, quæ quis ex suffragiis Ecclesiæ consequitur. Valent enim ad augmentum gratiæ eius qui habent, vel ad meredum eis qui non habent. Et quantum ad hoc, Magister dicit, quòd gratia subtrahitur per excommunicationem. Valent etiam ad custodiam virtutis. Et quantum addicit, quòd protectio subtrahitur, non quòd omnino à Dei Prouidentia excludantur, sed ab illa protectione, qua filios Ecclesiæ specialiori modo custodit.

Valent etiam ad defendendum ab hoste, & quantum ad hoc, dicit quòd diabolo maior potestas sæuiendi in ipsum datur, & corporaliter & spiritualiter. Vnde in primitiua Ecclesia, quando oportebat per signa ad fidem homines inuitare, sicut Spiritus sanctus visibili signo manifestabatur, ita excommunicatus corporali vexatione à diabolo innotescebat. Nec est inconueniens, si ille, qui est desperatus, hosti datur: quia non datur ei quasi damnandus, sed quasi corrigendus, cùm in potestate Ecclesiæ sit ex eius manu ipsum eripere cùm voluerit. Hæc Thom.

In primitiua Ecclesia cur signa & miracula requirebantur.

Remedia exorcizationis.

Ex quo vltimo verbo patet sextum remedium. Sed cauendum est valdè exorcistæ cuilibet, ne de suis viribus faciliter præsumat, aut iocum aut ludum serioso Dei operi intermisceat: aut superstitiosum, vel suspectum aliquid de maleficio adiiciat: Alioquin pœnas vix euadet, vt declaratur per exempla.

Nam de primo refert B. Greg *primo Dialog.* de quadam contra conscientiam suam à marito petente & obtinente debiti redditionem in vigilia dedicationis Ecclesiæ S. Sebastiani, quia contra conscientiam se processioni Ecclesiæ immiscuit possessa est, & publicè furiebat. Quo viso, sacerdos eiusdem Ecclesiæ ex altari sindonem tulit, eáque cooperuit. Sed & hunc sacerdotem, repente simul diabolus inuasit. Et quia vltra vires voluit quicquam præsumere, compulsus est cognoscere in sua vexatione quis esset. Hæc Gregorius.

Nec de officio, quod Exorcizatus sanctum ordinem requirit, quis iocum faciat. Nam vidi in Conuentu Coloniensi fratrem, verbis satis iocosum, sed in gratia expellendi Dæmones valdè famosum. Hic cùm in terminis conuentus Coloniensi Dæmonem in obsesso corpore arctaret. Iam Dæmon petiuit à Fratre locum recedendi: quo gauisus frater, ait in ioco. In cloacam meam vadas. Exiit igitur Dæmon & nocte cùm frater ventrem purgare vellet Dæmon tam dirè eum torsit propè cloacam, vt vitam cum difficultate saluaret.

Diabolus alludentem ipsi exorcistã in cloaca inuadit.

Ad dæmoniacos curandos malefici non adhibendi.

Cùm præterea maleficorum præsidia super possessos inuocantur finis deterior quàm principium sæpè efficitur. Vnde de præfata fœmina refert Greg. vbi *suprà*. Cùm inquit, propinqui eam carnaliter amantes, atque amando persequentes ad obtinendum salutis remedium maleficis tradiderunt. Ducta igitur per eos ad fluuium, atque in aquam mersa, & multis incantationibus agitata, dum vnus Dæmon ab ea expelli debuit, legio eam intrauit: cuius distinctis vocibus iam clamare cœpit. Quod tandem consanguinei confitentes, & de hoc dolentes, eam præsentarũt Sancto Episcop. Fortunato, qui diuturnis orationib. duobus diebus eam ex integro sanauit.

CAPVT XII.

Flores & folia quid in sacra Scriptura significet.

AD summitates arborum formicæ scandunt, & ibi earum flores, aliquæ sæpè gramina & fructus lædunt. Qui radices sint arboris & rami in morali intellectu, qui lædi possunt à nociuis formicis dictum est præcedentis capit. principio.

Flores autem sunt bona proposita, & fructus opera, verba verò velut folia. Vnde *Eccles.* 24. Ego quasi therebintus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ: Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis. Vbi gloss. Therebintus arbor est fructuosa, flos ramecosus, sicut oliuæ; sed rubeus: folia habet densa & folliculos, emittentes quædam animalia quasi culices, plenior resina quæ de cortice erumpit.

Therebintus quid.

Per Therebintum significatur Ecclesia, quæ per totum orbem ramos prædicationis & fidei extendit: cuius resina præcipua, id est, animarum medicina. Masculi huius arboris sine fructu sunt, quia qui in se confidunt, fructum virtutis non faciunt. Fœminarum autem duo genera sunt, & cum vite maturescunt. Qui enim infirmitatem suam agnoscunt, & spem suam in domino ponunt, fructum martyrij sibi acquirunt. Aut per continentiam aut munditiam cordis & corporis spirituale præmium possidebunt.

Quid fructus vineæ Salomonis denotet.

Qui etiam sint flores & fructus vineæ spiritualis in hæc verba tradit beatus Gregorius *libro* 11. *Moralium*. Benè, inquit, per Salomonem dicitur manè sagittamus ad vineas: Videamus si floruit vinea, flores si fructus parturiunt. Florent quippe vineæ, cùm mentes fidelium bona opera proponunt, sed fructus non pariunt si ab eo, quod proposuerunt aliquibus victi erroribus infirmantur.

Non ergo intuendum est, si vineæ floreant, sed si flores ad partum fructuum conualescunt. Quia mirum non est, si quis bona inchoat, sed valdè mirabile est si intentione recta in bono opere perduret. Vnde fit plerumque vt si in bono opere recta intentio non tenetur, etiam ipsum hoc opus quod bonum creditur amittatur. Hæc ille.

Orandum ergo nobis est deuotè cum Psalmis, Domine Deus virtutum, vide & visita vineam istam, quam plantauit dextera tua, & ne singularis ferus eam depascat, aut per eam exterminat de silua. Ne etiam dominus de vobis sicut de gente maligna committetur illud *Ezech.* 39. Feris auibus, omníque volatili & bestiis terræ dedi te ad deuorandum. Gl. Aduersariis potestatibus, Dæmonibus scilicet qui iuxta viam comedunt sementem. Venit enim Diabolus & tollit verbum de corde hominum, ne credentes salui fiant: vt ipsa veritas ore expresso proprio.

Piger. Finem tractatus propè habemus. De maleficis igitur adhuc operationibus scire desidero: vtrum ne alij modi sint, quibus possidere consueuerunt dæmones in hac vita homines.

Theologus. Tres adhuc mihi occurrunt, vnus est in corporali vexatione alius est in animæ necatione. Tertius est in sola opinione. Primus aliquando fit sine delicto præuio. Secundus semper cum mortali peccato. Tertius oritur ex complexionis vitio. Primus est de quo latè dictum est in præcedentibus.

Piger. Vnum adhuc est mihi dubium de præfata materia vtrum ne herbis, petris & melodiis valeant expelli Dæmones.

Num herbis, lapidibus & musica expellantur Dæmones.

Theologus. Valent certè talia nonnunquam debitè applicata, & si non semper vi ex toto: tamen vt pro parte liberentur: patet illud *Tobiæ* 6. vbi Raphaël ait Tobiæ: Cordis particulam piscis nempe quem cepisti si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum siue à viro siue à muliere, ita vt vltra non accedat ad eos.

Idem

Fumus arboris cuiusdam abigit Cacodæmones.

Idem in effectu patuit *ibidem* 8. vbi Magister in Historia sic addit: Nec super hoc mirari debemus, cùm fumus cuiusdam arboris adustæ eandem vim habere prohibeatur. Nec hoc venerabilis Hugo negat, communicando eandem historiam. Imò beatus Hieronymus dicit, Dæmonium sustinenti licet petras vel herbas habere sine incantatione: & habetur in forma 26. q. 7. Dæmonium sustinenti.

Salomonis regis exorcismi.

Ad idem allegat Dominus Guilhelmus Parisiensis vltima parte summæ suæ de vniuerso, satis probabiliter. Præterea certum est, exorcismos iure aliquos fideles in vsu habuisse. Vnde *Act.* 19. de septem refertur. Super quo dicit Magister in Historia, licet per exorcismos Salomonis eiecerint non tamen absque labore multo, sed quibusdam herbis & gemmis adhibitis, vt tradit Iosephus. Hæc ibi.

Dæmones corporalibus virtutibus non subiacent

Detur quòd prænominata, non directè de sui natura aduocant vel compellunt Dæmones, videlicet verba, herbæ & petræ, vt dicit S. Th. *in* 4. *dist.* 7. *art. vlt.* Non est, inquit, credendum aliquibus virtutibus corporalibus Dæmones subiacere, & ideo non coguntur inuocationibus, & factis quibusdam maleficis, nisi inquantum per hoc fœdus cum eis initur: secundum quod dicitur *Isaiæ* 18. percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.

Necromãtici non possunt sibi Dæmones subiacere.

Et illud *Iob.* 40. An extrahere poteris Leuiatham hamo, & sequentia sic finaliter exponit secundùm Thomam dicentem: Si quis rectè considerat omnia, præmissa videntur pertinere ad præsumptionem Necromanticorum confutandam, qui nituntur cum dæmonibus pactum inire, ac eos sibi subiicere vel qualitercunque constringere. Ostenso ergo, quod homo non potest vllo modo sua virtute Diabolum superare, quòd ex omnibus præmissis concludit dicens & subdens. Pone super eum manum tuam: subaudi si potes, quasi diceret, nullo modo tua virtute potes, Superatur tamen virtute diuina. Vnde subdit. Memento belli: quo scilicet ego contra eum pugno. Hæc de Thoma.

Vnde etiam postea *c.* 41. dicitur: Non est potestas super terram, quæ ei comparetur. Super quo idem, per hoc, inquit, signatur, quod nulla virtus corporalis potest adæquari potestati Dæmonis, quæ est potestas spiritualis naturæ. Et sequitur: Qui factus est vt nullum timeret. Diabolus enim ex ordinatione suæ naturæ, in qua factus est à Deo vt nec hominem timeat, nec aliquam creaturam corporalem. Hæc de Thom.

Diabolus factus est, vt nemo timeat.

Indirectè autem quodam modo Dæmone obsessus, potest virtute melodiæ, vel herbæ, vel corporalis rei sibi à naturali proprietate inexistente cerebrum vel partem corporis læsi à Dæmone sanare, vel reducere vt tolerabilius habeant. Vt tenet dominus Albertus *Lucæ* 9. & Nicolaus de Lira primo *Reg.* 16. & Doctores ibidem. Nec omnino certum est Dæmones aliquos nisi in pœnam in potestate eorum impediri, qui igne corporali cruciantur, & sanctorum orationibus. Certum etiam est, eos præfatis rebus, si in laude Dei vel sanctorum assumuntur, vel in inuocatione diuina & beatorum, sæpè cruciari, vt in multis Legendis sanctorum patet.

Præterea quòd his maius est, tenet Paulus Burgensis in additionibus super primum *Reg.* 16. hanc conclusionem: videlicet. Non solùm concedendum videtur quòd aliqua sensibilia possunt afflicti à dæmonibus leuius ferre, vt scilicet Nicolaus de Lira tenet. Sed quòd etiam per sensibilia aliqua à dæmonibus afflicti possunt totaliter liberari, quod probatur per eandem rationem, quam Nicolaus adducit. Nam cùm dæmones non possunt materiam corporalem secundùm suam voluntatem transmutare, sed mediantibus actiuis qualitatibus, quæ disponunt materiã ad susci-

Per sensibilia posse obsessos liberari.

ſuſcipiendum actionem afflictiuam in corporibus ab eis obſeſſis:vt Nicol.dicit.Eadem ratione per aliquam rem ſenſibilem poteſt curari diſpoſitio in corpore humano,per quam non ſit aptum ad ſuſcipiendum actionem dæmonis. Verbi gratia, Mania eſt maximè diſpoſitiua ad alienationem mentis,ſecundùm medicos, & per conſequens ad ſuſcipiendum afflictionem Dæmoniacam. Quæ quidem Manica paſſio ſicut poteſt alienari per ſenſibilia medicamina ſic & penitus curari & per conſequens curata eſſet talis diſpoſitio in corpore humano ad ſuſcipiendum afflictionem dæmonis correſpondẽtem tali diſpoſitioni:& ſic recedet penitus afflictio dæmonis actiua recedente paſſiua in poſſeſſo.

Exemplũ de manica paſſione.

Idem poteſt dici de iecore piſcis Tobiæ. Idem de melodia Dauid. Ratione cuius licet primore ſocillaretur Saul & leuius haberet,tamen totaliter expulſus fuit per eam. Vnde dicit litera: recedebat ab eo ſpiritus malignus.Nec conſonum eſt literæ, dicere quòd hoc fiebat ex merito Dauid, ſeu per rationes eius: quia non eſt veriſimile, quòd hoc ſcriptura taceret cùm eſſet in laudem Dauid notabiliter, de quo tamen nullam mentionem facit.Hæc de Paulo. Secundus verò modus, quo dæmones poſſident homines eſt grauiſſimus: de quo Caſſian.*col.Abba.Sereni prima* dicit. Illi ſunt verè miſeri ac miſerabiles iudicandi qui cum ſe vniuerſis criminibus,flagitiiſque contaminent,non ſolum nullum in eis viſibiliter ſignum diabolicæ ſuppreſſionis oſtenditur, ſed ne aliqua quidem operibus eorum condigna tentatio,nec vllum flagellum correptionis infertur. Non enim merentur celerem temporis iſtius expeditámque medicinam, quorum durities & impœnitens cor pœnam vitæ præſentis excedens, theſaurizant ſibi ipſis iram & indignationem in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei. In quo vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguitur.

Non per meritum Dauidis ſanatur Saül.

Grauiſſimus modus obſeſſionis.

De deſperatis loquitur.

Et iterum idem Caſſianus comparando corporalem obſeſſionem, & animæ peccatum:paulò antea dicit:Multo grauius,inquit, conſtat illos vehementiúſque vexari,qui cùm corporaliter ab ipſis ſupprimi minimè videantur, animo tamen pernicioſius poſſidentur: eorum ſcilicet vitiis vel voluptatibus inuoluti. Secundùm Apoſtoli namque ſententiam: A quo quis ſuperatur,eius ſeruus efficitur.Niſi quod in hoc iſti deſperatius ægrotant, quòd cum ſint eorum mancipia,nec impugnari ſe ab illis,nec dominatum eorum ferre cognoſcunt.

Tertius modus poſſeſſionis non eſt verus nec proprius, ſed tantùm aut putatiuus,quo quidam,ex tentatione mera dæmonis, aut ex vitio corporeæ complexionis ſeſe poſſeſſos exiſtimant.

De putatiua obſeſſione.

Noui in ciuitate Nurembergenſi quandam iuuenem de ditioribus & maioribus honeſtam dominam, in matrimonij lege ſub viro conſtitutam. Hæc per quatuor circiter annos,ſe ſola conſcia,& quadam deuota ſibi famula, putabat omnino ſe eſſe poſſeſſam à dæmone. Et quia ſe notari timuit, & natos quos habuit ſi proderet, apud ſemetipſam tabeſcere cœpit in corpore tam grauiter, vt nec pueri, quos habebat pulchros, nec mariti admodum probi præſentia, neque amicorum vel epularum quarumcunque delitiæ eam lætificare valerent.

Res geſta Normbergæ.

Veni ego ad locum prædictæ ciuitatis,& quia mei notitiam habuit,ideò in porta conuentus me de animæ ſalute & de aliis conſulere cœpit.Cúmque inter mea verba dæmonem neſcio quo caſu,nominarem,diuertere cœpit fœmina à me cautè caput, vt faceto more ſaliuam eiiceret.Ex phantaſiis enim præteritis quoties nomen dæmonis nominari audierat, horruit eius animus ex contracta aſſuetudine. Poſt quædam igitur verba cum in geſtu fœminæ timorem

morem eius quem celauerat agnouiſſem, illi dixi: Domina, ſi mihi veritatem fateri volueritis, ſecretam veſtram tentationem, quam celatis, indicabo. Quæ reſpondit admirando. Ita faciam, ſi veritatem dixeritis. Tun cego. Vos putatis, vos eſſe poſſeſſam. De quo ſtupens reſpondit, Veritas eſt, & hæc mea grandis dudum triſtitia extitit & durat hodie. Viſa itaque conditione fœminæ, & auditis ſui timoris circumſtantiis: illi dixit, Secura eſtote, poſſeſſa non eſtis. Sed aut tentatio eſt, aut maniæ naturalis paſſio. Quo audito, cœpit gaudere & melius dietim habere. Multóque tempore poſteà viuebat alacriter & honeſtè.

Aliud exemplū imaginatæ obſeſſionis.

Tempore quo in Viennenſi ſteti ſtudio, fuit ibidem ciuis vnus vxoratus de meliori ciuitatenſium proſapia, mihi multiſque notus: Hic in forma ſtrepitus cuiuſdam ſecularis iudicij cautionem quandam litteratoriam produxit in medium inſcius, vt multis videbatur, quæ oppoſita ſolis radiis quibuſdam videbatur per raſuram falſificata. Super quo poſtmodum clam auiſatus coram amicis, quia probus & fidedignus ſemper extiterat, ſatis erubuit, & ſe die noctúque perpetuæ infamiæ maculam contraxiſſe ſuſpicabatur, nec ſuper hoc conſolationes cuiuſcunque recepit. Ductus igitur ad examen in medicinis expertorum, adeſſe iuueni viderunt infirmitatem ſcilicet maniæ.

Vnde poſtquam multa ipſi adhibita eſſent remedia, nec quicquam adiuuarent, ſuaſerunt cauti medici multum prudenter & catholicè, vt ſacramentalem confeſſionem faceret, Euchariſtiæ ſacramentum inciperet, & ſe per omnia diſponeret ac ſi mori vellet, ne ex mania futura imperſuaſibilis ſine talibus moriendo, putaretur à dæmone poſſeſſus: & factum eſt ita. Nam paulò poſt ipſi viſum fuit quòd mortuus eſſet: & quia mortui nec comedunt nec bibunt, nec alia communia viui faciunt, ita nec iſte facere vlla perſuaſione voluit. Vnde tandem mera fame interiit, nec iuuabat remedium quòd quidam ſe mortuum fingens & comedens, ſimilem vt fertur, aliquando ſanauerat Maniacum.

Quidam ſe mortuū putat, ſe necat fame.

Vidi alium non de infimis in ciuitate Colonienſi virum literatum & diuitem, ac multùm honoratum: de cuius ore audiui, quòd quadam via periculoſè infirmabatur: Etiam lecto decumbenti, vbicunque ſe inſpexit, ſibi apparebat, quod ipſe duo homines eſſet: de quo ſtupens, & an dormiret vel amens eſſet, ambigere cœpit. Deinde concludens, quòd hoc impoſſibile eſſet, ne ab aliis vſu rationis priuatus eſſe videretur, clam vocauit medicum corporis: qui maniam adeſſe conſpiciens, confortabat infirmum bona ſpe animum euadendi dedit, dummodo Diuina ſacramenta reciperetur. Quo facto de die in diem conualeſcebat infirmus, & cum gratiarum actione recedente infirmitate, abſceſſit etiam maniaca paſſio, quàm ſe habuiſſe poſtmodum ferè cunctis celauerat, quovſque me coram audiuit, quod infirmitas hæc naturalis eſſet.

Quidam imaginatur ſe corpora duo habere.

In ciuitate alia notitiam alterius magni & diuitis atque probi viri habui, qui licet eſſet ditiſſimus, & perpetuis multis poſſeſſionibus reddituatus, & vir magni conſilij, tamen timere cœpit, quòd tandem eum mendicare oporteret: cum tamen omnium iudicio tantarum eſſet diuitiarum homo, & prouiſus redditibus, vt ad comedendum argentum ſatis haberet, ſi vellet. Præfata igitur mania territus, ſupra modum grauabatur, nec vlla perſuaſione ſibi iſta à ſuo remoueri poterat capite, & ita catholicè, ſine nota tamen vita functus tandem. Habuit pro tunc filium iam adultum, nouiter traditum nuptui, qui nouiter ſimili vexatus mania grauius tam in præfata materia, quàm poteſt haberi, fert.

De Mania diuitis qui ſatiari non poterat.

Piger: Si iſta paſſio, quam tu ex medicorum

dicorum libris maniam vocas, imaginationes tam firmiter solidat in mente hominis, vt in potestate liberi arbitrij non sit eas deponere, quale remedium adhibendum est talibus quæro?

Quomodo imaginata mania possit sanari.

Theologus: Medicorum interest taliusmodi dare remedia, qui quidem sæpissimè salubria leguntur inuenisse antidota.

In Diœcesi Bambergensi aliquando fui vocatus ad domum cuiusdam mechanici satis infirmi, qui de animæ suæ salute totaliter desperatè loquebatur: & crebrò arma, vt ipse seipsum perimeret sollicitè quæsierat: Suasi quantum occurrit de sacræ Scripturæ passibus viro præfato mechanico: videlicet maniaco, vt verè dolens de peccatis suis veniam se à Deo plenè consecuturum firmiter speraret, sed mihi profeci. Peccatum enim quoddam satis modicum ipse allegabat se fecisse, nec non ingeminasse, & idcirco se putabat atque dixit non posse saluari. Institi autem acrius, replicando, maiores peccatores fuisse gratiam consecutos, Verumtamen ille verba mea explodit dicendo: Domine experientiæ credo. Nam actu video ad inferni baratra, & exinde versus me flammas terribiliter aduolare conspicio. Tunc suasi, vt medicus aduocaretur & remedia dormiendi vel alia necessaria secundùm medici consilium applicarentur, & recessi. Sequenti die redij, & vt antea de speciebus veniæ persuadebam. Ait illic: Putatis ne me veniam peccatorum posse consequi? Respondi lætus quòd sic. Dormierat enim, & per medicinalia melancholica requierat. Vnde quia iam dubitauit de animæ salute, quietior factus, ad spem veniæ faciliter reductus esse videbatur.

Maniacis soporifera ministranda.

Piger: Fortassis hi, qui contra fidei articulos nonnunquam per inquisitores hæreticæ prauitatis reperiuntur duri, tali maniaca laborant passione, & ista ignorantes, tales statim seculari tradunt brachio, vbi cremantur præcipitantur nimis.

Inquisitores in inquisitione sæpè præcipitanter agere.

Theologus: Fieri potest per incautos Inquisitores provt tangis, & fortassis ita factum fuisset cum isto sacerdote Vngarico, de quo *libro tertio, Formicarij cap.* 10. relatum est, nisi magna literatorum prudentia hoc præuenisset. Quamobrem probandi sunt spiritus, an ex deo sint, vel an ab infirmitate dæmonis, vel à maleficio pertinacitatis. Tempus in his, locus & persuasiones salubres atque considerationes prudentes dandæ sunt ab his, qui tales curare habent, ne quid de contingentibus omittatur, Vbi non modo de salute corporum, sed de periculo animarum perpetuò agitur.

Præterea noui quendam in artibus, & in sacra pagina professorem excellentem plurimum, qui premi cœpit, imaginatione grauissima & mania de interficiendo se cum proprio cultro. De quo erubuit valdè se manifestare, nec tamen poterat phantasiam amouere. Venit tandem ad me occultè, fleuit vbertim & remedium petiuit. Cui expurgationem conscientiæ per sacramentalem confessionem primum certis de causis suasi aggredi, quam & fecit, nec liberatus est, quia iudicio medici corporalis, maniam patiebatur. Vnde aliquando idem maniacus, qui in aliis magnæ prudentiæ fuit, mihi flendo dixit. Mirabile, inquit, negocium. Ego me vti ratione experio, & scio me esse contradictoriè liberum, nec valeo istam phantasiam de me necando cum tota animali libertate deponere. Talibus sæpè opus est longè plus medico corporis quàm animæ.

FINIS FORMICARII FRATRIS IOAN. NIDER, De Maleficiis & Dæmonibus.

INDEX

INDEX
ALPHABETICVS RERVM, ac Sententiarum memorabilium, quæ ſparſim in hoc opere continentur.

INDEX.

Arboris

Diabolus

E.

F

G

H

L

Malefici

N

O

Obſtetrices

P

Q

Qui

V

Z

AVCTORES

EX QVIBVS HOC OPVS desumptum est, & ab Auctoritate citati.

IONYSIVS Areopagita.
Ioann. Chrysostomus.
Ioan. Cassianus.
Ioan. Damascenus.
Heraclides.
Hilarius.
Augustinus.
Gregorius Papa primus.
Isidorus Episc. Hispaniensis.
Itinerarium Clementis.
Remigius.
Albertus Magnus.
Thomas Aquinas.
Bernardus Abbas.
Bonauentura Cardin.
Antonius Archiep. Florent.
Petrus de Bonauentura.
Petrus Damianus.
Nicolaus de Lyra.
Glossa ordinaria.
Paulus Burgensis.
Magister Historiarum.
Magister Sententiarum.
Vincentius Beluacensis.
Guilielmus Parisiensis.
Petrus de Palude.
Petrus de Taranthasia.
Scotus.
Guido Carmelita.
Alexander de Ales.
Ioan. Nider.
Rabbi Moyses.
Compendium Theologicæ veritatis.
Vitæ sanctorum Patrum.
Concilia.
Iura Canonica.
Boëtius.
Hostiensis.
Gratianus.
Thomas Brabantinus.
Raymundus.
Vbertinus.
Goffredus.
Cæsareus.
Bernardus.
Mich. Pselus.
Martinus Planstch.
Actesanus de Ast.
Bartholomæus de Spina.
Ioan. Franciscus Picus Mirandolanus.
Constantinus Parentinus.
Iacob Sprenger.
Henricus Institor.
Bernard. Basin.
Vlricus Molitor.
Ioan. Gerson.

Thom.

INDEX AVCTORVM.

FINIS TOMI PRIMI.

